ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 1
MARDI
1er JUIN
1999

LE NUMERO: 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.651 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.651

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԳԼՈՒԽԸ ԿԸ ՀԱՆԻ «ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ»Ը

ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ՝ 50-52%

Երկուշաբթի, Մայիս 31-ի առաւօտեան, պարզ է որ տակաւին կարելի չէր վերջնական արդիւնքներ ունենալ Հայաստանի երեսփոխանական ընտրութիւններուն մասին։ Երեւանի ժամով՝ ժամը 13-ին, Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովի տուեալները հետեւեալ պատկերը կը պարզէին ինչ կը վերաբերի մարզերուն (առանց Երեւանի)։

Քուէարկողներու համեմատութիւնը 50-էն 52% էր։ Գլուխը կը հանի, ինչ որ անակնկալ մը չէ, «Միասնութիւն»ը (Վազգէն Սարգսեան-Կարէն Դեմիրճեան), կը հետեւին Համայնավար կուսակցութիւնը, Հ.Յ.Դ.-ն, «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն» (Հ. Խաչատրեան) եւ ԱԺՄ (Վազգէն Մանուկեան)։

***

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՔՈՒԷԱՐԿՈՂՆԵՐ

Փարիզի դեսպանատունը արձանագրըւած 142 անձերէն քուէարկած են 107-ը, երեք քուէ անվաւեր նկատուած է։ Մընացեալին բաշխումն է. —

39 ձայն «Միասնութեան», 18՝ ՀՅԴ, 9՝ Արժանապատիւ Ապագայ, 7՝ ԱԺՄ, 4՝ ԻՄ (Պարոյր Հայրիկեան), 4՝ ՀՀՇ, 3՝ «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն», 2՝ Հայաստանի Դեմոկրատ Կուսակցութիւն, 2՝ Հայաստանի Երիտասարդական Կուսակցութիւն, 1՝ Համայնավար, 1՝ Ազատութիւն, 1՝ «Օրինաց Երկիր», 13՝ ոչ մէկուն։

***

– Ընդհանուր առմամբ ընտրութիւնները բնականոն ձեւով սկսած են ամէնուրեք, առաւօտեան ժամը 8-ին։ Սակայն շատ մը թաղամասերու մէջ քուէարկելու եկած բազմաթիւ քաղաքացիներ իրենց անունները չգտնելով ընտրացուցակներուն մէջ ստիպուած եղած են առանց քուէարկելու հեռանալ։ Անոնցմէ շատեր անմիջապէս դիմած են դատարան, սրբագրելու համար թերութիւնը եւ արձանագրել տալու՝ իրենց անունները։ Այսպէս օրինակ, Մայրաքաղաքի Կենտրոն եւ Նորք – Մարաշ ինչպէս նաեւ Արաբկիր եւ Քանաքեռ – Զէյթուն համայնքներու առաջին ատեանի դատարաններուն յետմիջօրէի առաջին ժամերուն արդէն դիմածներուն թիւը հարիւրներու կը հասնէր։ Զարձանագրուածներու մրցանիշը կը կոտրէր Երեւանի 13-րդ ընտրատարածքի 0157-րդ ընտրական տեղամասը ուր ցանկերէն կը պակսէին բնակիչներէն մօտ 30%-ին անունները։

Մայիս 30-ի յառաջացած ժամերուն, Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովի անդամներն ալ իրենց գնահատումը տալով ընտրութեան մասին, ընդհանուր առմամբ դրական արտայայտուած են, նշելով սակայն ցանկերու մէջ նկատուած վերոյիշեալ եւ այլ բազմաթիւ թերիներ։

– Նախագահ Ռ. Քոչարեան քուէարկած է ժամը 11-ին, Երեւանի թիւ 11 ընտրաշրջանի 0135-րդ ընտրական գրասենեակը։ Լրագրողներու հետ ճեպազրոյցին, նախագահը ըսած է թէ մինչեւ այդ պահը դրական կը գնահատէ ընդհանուր մթնոլորտը ու յոյս յայտնած որ նոր Ազգային Ժողովը կը համապատասխանէ ուժերու իրական յարաբերականութեան։

– «Ազատութիւն» կուսակցութեան նախընտրական շտապը յայտնած է որ դատարան պիտի դիմէ, քանի որ Էրեբունի համայնքին մէջ, ուր երեսփոխանութեան թեկնածու էր Հրանտ Բագրատեան, ընտրացուցակներէն զեղչուած են անոր ամբողջ ընտանիքի անդամներուն, ինչպէս նաեւ անմիջական շրջանակէն համակիրներուն անունները։

– «Միասնութիւն» դաշինքէն Կարէն Դեմիրճեան իր քուէն տուած է 13 ընտրաշրջանի 0165-րդ ընտրական գրասենեակը։ Ապա պատասխանած է տեղացի եւ օտար բազմաթիւ լրագրողներու հարցումներուն ու ի մէջ այլոց յայտնած է թէ «բոլոր նախադրեալները կան, որպէսզի այս ընտրութիւնները բոլոր նախորդներից դրականօրէն տարբերուեն»։

– Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Սերգէյ Բաղալեան իր քաղաքացիական պարտականութիւնը կատարած է Երեւանի Կենտրոն համայնքի 11-րդ ընտրաշրջանի թիւ 0129 ընտրական գրասենեակը, ուր քուէարկելէ ետք լրագրողներու հետ ունեցած զրոյցի ընթացքին յոյս յայտնած է որ «մի գուցէ այս ընտրութիւններով բեկում մտցուի մեր ժողովրդի քաղաքական եւ սոցիալ – տնտեսական կեանքում»։

– Պաշտպանութեան նախարար եւ «Միասնութիւն» դաշինքի համանախագահ Վազգէն Սարգսեան քուէատուփ դիմած է ժամը 14-ին, Երեւանի թիւ 11 ընտրաշրջանի 0135-րդ գրասենեակը։ Ան այն համոզումը յայտնած է թէ այս ընտրութիւնները կ՚ընթանան աւելի հանդարտ, աւելի հանդուրժողական մթնոլորտի մէջ, քան՝ նախորդները։ Պատասխանելով հարցումի մը, Վ. Սարգսեան ըսած է թէ շատ աւելի դժուար է ռազմական կռւին յաղթել, քան տնտեսականին կամ քաղաքականին։

– Նորքի զանգուածի 17-րդ ընտրաշրջանի թեկնածու, Ցեղապաշտական կուսակցութեան նախագահ Շանթ Յարութիւնեան եւ իր շտապէն տղաք յարձակման ենթարկուած են, նաեւ լսուած են կրակոցներ։ Յարձակողներու ինքնութիւնը դեռ ճշդուած չէր։

– Արտասահմանի մէջ քուէարկողներու թիւը, ժամը 21-ի տուեալներով հետեւեալ պատկերը կը պարզէր՝ Սոֆիա 18, Կիեւ 55, Մինսկ 136, Վարշաւա 32, Եգիպտոս 70, Դամասկոս 6, Թեհրան 44, Իտալիա 9, Ղազախստան 16 եւ Գերմանիա 16։

– Երեսփոխան, «Հայրենիք» երեսփոխանական խմբակի ղեկավար, «Ժողովրդավարական Հայրենիք» կուսակցութեան նախագահ Եդուարդ Եղօրեան եւ «Մտաւորական Հայաստան» կուսակցութեան նախագահ Յովհ. Թոքմաջեան Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովի դիմում մը կատարելով պահանջած են ընտրութիւնները անվաւեր հռչակել, որպէս հետեւանք հազարաւոր անձերու անուններուն ցանկերէն բացակայելուն։

– ԱԺՄ-ի վարչութեան անդամ Դաւիթ Վարդանեան ըսած է թէ ընտրութիւններուն մասին արտայայտուելու համար հարկ է սպասել արդիւնքներու, «սակայն մի բան ակնյայտ է, որ ընտրացուցակները կատարեալ խայտառակութիւն էին» եզրափակած է ան։

– Նոյն անկանոնութիւնները դատապարտող յայտարարութիւններով հանդէս եկած են «Միասնութիւն» դաշինքը եւ «Ազգային Պետութիւն» կուսակցութիւնը։

– ՀՀՇ-ի նախընտրական շտապի քարոզչական հարցերով պատասխանատու Վաչակ Դարբինեան «Արմէնփրէս»ին յայտնած է թէ այս ընտրութիւնները խայտառակութիւն էին՝ ընտրացուցակներէն սկսեալ մինչեւ այլ կեղծիքներ։ Պահանջելէ ետք այս ընտրութիւններուն անվաւեր հռչակումը, ան աւելցուցած է թէ ժամը 19.30-ին կը խօսուէր 672 հազար մասնակիցներու մասին, ու այդ թիւը կէս ժամուան մէջ «ֆանտաստիկ» կերպով աճած է։

***

Մայիս 30, ժամը 24-ի տուեալներով Սիւնիքի մարզի 150 ընտրական տեղամասերէն 16-ը արդէն մարզային ընտրական յանձնաժողովին ներկայացուցած էին վերջնական արդիւնքները ամփոփող արձանագրութիւնները։ Ըստ անոնց, աւելի ձայներ ստացած էին «Միասնութիւն»ը՝ 375, «Օրինաց Երկիր»ը՝ 212, ՀՅԴ-ն՝ 96։ Թիւ 68 ընտրաշրջանին մէջ (Կապան քաղաք) ընտրուած է Հանրապետական կուսակցութենէն Արամ Յովհաննիսեան։

Շիրակի 27 հազար 750 ընտրողներէն ընտրութիւններուն մասնակցած են շուրջ 16 հազարը ու միայն 9726 քուէաթուղթ վաւեր նկատուած է։ Նախնական տուեալներով առաւելագոյն ձայն ստացած է Հանրապետական կուսակցութեան անդամ, Գիւմրիի փոխ – քաղաքապետ Սուքիաս Աւետիսեան։ Համեմատական ընտրակարգով այս մարզին մէջ գլուխը կը հանին յաջորդաբար՝ «Միասնութիւն», Համայնավար կուսակցութիւնը, «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն», «Օրինաց Երկիր», ՀՅԴ, «Առաքելութիւն»։

Շիրակի մարզի թիւ 65 ընտրաշրջանի 62 գրասենեակներէն ստացուած արդիւնքները, մեծամասնութեան ընտրակարգով յաղթական ցոյց կու տային ՀԺԿ անդամ Միսաք Մկրտչեանը որ ստացած է 4971 ձայն առնուազն 2500 ձայնի առաւելութեամբ երկրորդին վրայ։ Այս ընտրաշրջանին մէջ քուէարկութեան մասնակցած են 14 հազար 70 հոգի։ Թիւ 67 ընտրաշրջանին մէջ ընտրուած է «Օրինաց Երկիր»ի անդամ Սամուէլ Աւետիսեան, թիւ 64 ընտրաշրջանին մէջ ալ «Միասնութեան» թեկնածուն Մարտին Սուքիասեան։

Տաւուշի վեց ընտրաշրջաններէն հասած նախնական արդիւնքներէն ալ կը պարզուէր որ գլուխն էր «Միասնութիւն» դաշինքի թեկնածու Գէորգ Դաւթեան։ Համեմատականին ցանկը կը գլխաւորէ «Միասնութիւն»ը, որուն կը հետեւին «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն»ը եւ ՀՅԴ-ն։ Թիւ 75 ընտրաշրջանին մէջ, ընտրուած է ՀՀՇ-ի նախագահ Վանօ Սիրադեղեան։

Երեւանի մարզի ընտրական յանձնաժողովին 14 ընտրաշրջաններէն ստացուած առաջին արդիւնքներէն, Մայիս 31, ժամը 3 – 3.30-ին կը պարզուէր որ հոս եւս գլուխը կը հանէ «Միասնութիւն» դաշինքը, որուն կը հետեւին «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն» դաշինքը, Համայնավարները, ԱԺՄ-ն, «Հզօր Հայրենիք»ը, եւ ՀՅԴ-ն։ Մեծամասնութեան արդիւնքներէն ալ արդէն կարելի էր ընտրուած համարել Արշակ Սադոյեանը (13-րդ ընտրաշրջան) եւ Խաչատուր Սուքիասեանը (12-րդ ընտրաշրջան)։

***

Միլլիյէթ յատուկ թղթակից մը ղրկած է Երեւան ընտրութիւններուն առթիւ եւ թերթը Մայիս 31-ի իր թիւին մէջ հարցազրոյց մը հրատարակած էր Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեանի հետ։ Ծեծուած հարցերը կը վերաբերին Ղարաբաղի, Հայաստանի սպառազինման եւ ՕԹԱՆ-ի խարխուններուն (Ատրպէյճան)։

ՔՈՍՈՎՕ

ՕԹԱՆԻ ՆՈՐ «ՍԽԱԼՆԵՐԸ»

ԿԱՄՈՒՐՋ ՄԸ ԵՒ ՍԱՆԱԹՈՐԻՈՄ ՄԸ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԵՑԱՆ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Կիրակի, Մայիս 30-ին, օգտուելով օդերեւութաբանական նպաստաւոր պայմաններէն, ՕԹԱՆ 394 ռմբակոծութիւն գործած է։ Ըստ ՕԹԱՆ-ի, բոլոր թիրախները զինուորական են, նաեւ Պելկրատէն 160 քիլոմեթր հարաւ Վարվարէնի մէկ կամուրջը ուր ինկած ռումբերէն 11 հոգի մեռած է, 40 հոգի վիրաւորուած են որոնց 15-ը՝ ծանրօրէն։ ՕԹԱՆ ճշդած է որ «թիրախը զինուորական էր եւ օրինաւոր» որովհետեւ կամուրջը հաղորդակցութեան կարեւոր կապ մը կ՚ապահովէր։ Երկուշաբթի առտու, Մայիս 31-ին ալ, կը հաղորդուէր որ ռումբեր ինկած են սանաթորիոմի մը վրայ ուր 11 հիւանդ մեռած է։

Այս ամբողջը կը պատահէր, մինչ Միլոսեւիչ յայտնած էր, Ուրբաթ, Մայիս 28-ին, որ կ՚ընդունի Ժէ – 8-ի 5 պայմանները։ Փարիզ, Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն միշտ թերահաւատ կը մնան եւ ոչ մէկ վստահութիւն ունին Միլոսեւիչի խօսքին։ Կը սպասեն շօշափելի նշաններու։ Կրկին Ռուսաստանն էր որ միջնորդի իր դերը կատարած էր այս արդիւնքին յանգելու համար, բայց, զօրավար Գլարք շարունակ կը կրկնէ թէ ռմբակոծութիւնները ոչ միայն պիտի չդադրին այլեւ պիտի սաստկանան։

Միւս կողմէ, Փրիզրէնի շրջանին մէջ ալ, ռմբակոծութեան հետեւանքով «Թայմզ»ի լրագրողուհի մը եւ Ֆրանսացի փիլիսոփայ՝ Տանիէլ Շիֆէր վիրաւորուած են եւ վարորդն ալ սպաննուած։

***

Ինչ կը վերաբերի Միլոսեւիչի ընդունած պայմաններուն, ըստ Իթար – Թաս գործակալութեան, Պելկրատի պայմանն այն է որ բազմազգեան զօրքերը որոնք Քոսովօ պիտի մնան, պէտք է չէզոք եւ ռուսական ուժերէ կազմուած ըլլան, նաեւ ՕԹԱՆ-ի այն ուժերէն որոնք չեն մասնակցած յարձակումներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ աւեր գործեց Մայիս 30, Կիրակի առաւօտ Փարիզի եւ շրջանին վրայ։ Ժամը 10-ի շուրջ յանկարծ գիշերը իջաւ, որու հետեւեցաւ տեղատարափ անձրեւ մը գետի վերածելով փողոցները եւ անկարելի դարձնելով մէկ մայթէն միւսը անցնիլ։ Ծառեր եւ կռունկ մը տապալած են եւ Օպերվիլիէի արուարձանը 12-ամեայ աղջնակ մը մեռած է կառքին մէջ ուր կը գտնուէր, անցորդ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորուած է։ Փարիզի Փիկալի թաղամասը ելեկտրականութենէ զրկուած է եւ դեռ Մայիս 31-ի առաւօտուն ալ աւելի քան 30 հազար բնակարաններ լոյս չունէին։ Մեթրոյի Արմա-Մարսօ կայարանը ողողուած էր։ Փարիզ անսովոր պատկեր մը կը պարզէր։

ԽՕՃԱԼԱՆԻ դատավարութիւնը կը բացուէր, գոնէ սկզբունքով, Մայիս 31-ին

(Շար.ը Դ. էջ)

ՍՂԵՐԴԷՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱԹՈՌԻՆ, ԱՆՑՆԵԼՈՎ ԴՊՐԵՎԱՆՔԷՆ

Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի աւելի քան 600 շրջանաւարտներուն այս տարուան հաւաքոյթին որ տեղի ունեցաւ Ալֆորվիլի մէջ, ամէնէն հետաքրքրութիւն շարժող դէմքերէն եղաւ Վազգէն Պարըն: Այդ հետաքրքրութիւնը հիմ ունէր հաւաքոյթէն քանի մը օր առաջ Պոլսէն հասած լուրը թէ Վ. Պարըն Թուրքիոյ ընտրութիւններէն քանի մը օր ետք Պոլսոյ Շիշլի թաղին քաղաքապետի օգնական նշանակուած էր. բան մը որ աննախադէպ կը նկատուի, հակառակ որ Թուրքիոյ իշխանութեան շրջանակներուն մէջ մինչեւ 60-ական թուականներու կէսերը կային հատուկենտ հայկական անուններ: Այդ նշանակումը կրկնակի իմաստ կը ստանայ եթէ նկատի առնուի որ Պոլսոյ այդ թաղամասը կարեւոր թիւով հայ բնակիչներ ունենալէ զատ, ունի նաեւ շարք մը հայկական հաստատութիւններ. հոն է անոնց ամէնէն ճգնաժամային կացութեան մէջ գտնուողը՝ Պոմոնթիի վենետիկեան Մխիթարեան նախակրթարանը որ ինչպէս ծանօթ է, զոհ է վաքըֆներու մէկ օրէնքին որ իրեն պատկանող շէնքէն զրկած է զինք: Եւ եթէ լուծում մը չգտնուի, Պոլսոյ հայկական դպրոցներու շարքէն պիտի ջնջուի աւելի քան դարաւոր անցեալի տէր անուն մը, քանի որ որպէս բացառիկ թոյլտուութիւն, անոր արտօնուած է գանձուած վայրին մէջ աւարտել դասաշրջանը ու ապա պարպել շէնքը: Եւ որովհետեւ ցնորքի նման բան է մտածել, կամ յուսալ որ մինչեւ Սեպտեմբեր դպրոցին խնամակալութիւնը նոյն թաղին մէջ, նոյն յարմարութիւններով շէնք մը ճարելու միջոցներուն կրնայ տիրանալ, հրաշք մը պէտք է որ կրթարանը շարունակէ իր գոյութիւնը:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ Շիշլիի նորընտիր քաղաքապետը Մ. Սարըկիւլ երբ Վ. Պարընի նշանակումը կը բացատրէր ըսելով որ Շիշլիի շուրջ 20 հազար հաշուող հայութիւնը բնական էր որ քաղաքապետարանին մէջ իր լեզուն խօսող ղեկավար մը ունենար, կը մտաբերէ՞ր վերոյիշեալ դպրոցին խնդիրն ալ. ան որ իր պատասխանատուութեան շրջանակին մէջ իր ցուցաբերած լայնախոհութեան ու բարի կամքին հակասող բնոյթով կը յայտնուէր: Մինչեւ Սեպտեմբեր դէպքերու զարգացումը կուտայ հաւանօրէն նման հարցականներու պատասխանը: Այսօրուան համար հետաքրքրութիւնը կ'ուղղուի Վ. Պարընի անձին ու մինչեւ քաղաքապետի օգնականի աթոռը անցած ճամբուն:

Որպէս Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին շրջանաւարտ, Հոգեգալուստի շաբաթավերջին Ալֆորվիլի հաւաքոյթին անոր ներկայութիւնը առիթ տուաւ ճեպազրոյցի մը, Մայիս 23-ի, հանդիսաւոր ու տպաւորիչ պատարագին հետեւած ժողովէն գոյացած վայրկեաններու ընթացքին: Վազգէն Պարըն նախ խօսեցաւ իր ծննդավայրին, մանկութեան շրջանակին մասին.

«Ծնած եմ 1949-ին, Սղերդի Շըրնաք գաւառակը որ ներկայիս քաղաքի կարգավիճակին տիրացած է: Աշակերտած եմ տեղւոյն պետական նախակրթարանին: Այն ատեն հարիւրի չափ Հայ ընտանիք կար Շըրնաքի մէջ: Կօշկակարի, դերձակի, հիւսնատեղէնի արհեստաւորներու ընտանիքներ էին: Հայրս հիւսնատեղէնի գործով կը զբաղէր, եղբայրս կօշկակար էր: Ընդհանրապէս նախակրթարանի ուսումէն ետք շարունակող չէր ըլլար: Գաղափար, տեղեկութիւն ալ չունէինք թէ Պոլիս Հայկական վարժարան կար:

1961-ին Շըրնաքցի հայ երիտասարդ մը որ Պոլսոյ մէջ զինուորական ծառայութիւնը կը կատարէ, կը ծանօթանայ Օրթագիւղի քահանային. իր ծննդավայրին կացութիւնը կը պարզէ անոր: Քահանան անոր կը խօսի Ս. Խաչ Դպրեվանքին մասին: Լուրը հասաւ մեզի, Շըրնաք, թէ Պոլսոյ մէջ հայկական ձրի վարժարան կար: Յաջորդ տարին, 1962-ին, չորս հայ պատանի էինք որ նախակրթարանը կ'աւարտէինք, որոշուեցաւ որ մեր ուսումը շարունակենք Պոլսոյ այդ վարժարանին մէջ»:

Հ. – Կը յիշէ՞ք թէ որո՞նք էին միւս երեքը:

Պ. – Այո՛, մէկը Նէճիպ Այքազեանն էր, Զուիցերիոյ նախկին հոգեւոր հովիւ Վիգէն Եպիսկոպոս Այքազեանը, ներկայիս Հայաստան, երկրորդը անոր եղբայրը Խըտըրը, երրորդը՝ Սայրի Զաքմաք անուն մեր ընկերը: Այդ շրջանին ես ալ Ճէմիլ՝ կը կոչուէի. մեր հայկական անունները Շահան Սրբազանը տուաւ մեզի, երբ Դպրեվանք հասանք: Ես կոչուեցայ Վազգէն, Նէճիպը՝ Օննիկ, Խըտըրը՝ Տիրան, Սայրին ալ՝ Գարեգին:

Երբ Պոլիս հասայ, բառ մը հայերէն չէի գիտեր. թրքերէնն ալ նախակրթարանը սորված էի. մայրենի լեզուս քրտերէնն է:

Հ. Շըրնաքի մէջ ապրող այդ հարիւր ընտանիքներուն համար հայկական պատկանելիութիւնը հազիւ թէ գիտակցութիւն մը, կամ յիշողութի՞ւն մըն էր ուրեմն:

Պ. – Անշուշտ գիտակցութիւնը ունէինք թէ հայ ենք: Շրջանին մէջ կ'ըսէին թէ նախապէս՝ հայկական վարժարան կար. միակ սենեակով վարժարան մը. հոնկէ շրջանաւարտ մէկ – երկու հայերէն գիտցողներ կային մանկութեանս: Մէկը հօրաքրոջս զաւակն էր որ գրաբար Աստուածաշունչ կը կարդար ու կը բացատրէր:

Հ. – Իսկ եկեղեցի՞:

Պ. – Գործող հայկական եկեղեցի ալ չկար: Հարսնիքի, մկրտութեան, յուղարկաւորութեան համար ասորի կրօնաւորներ կուգային, ինչպէս Ծնունդի, Զատիկի տօներուն պատարագ մատուցանելու:

Հ. – Կը յիշէ՞ք հայախօս միջավայրի մը հետ առաջին շփումին զգացած տպաւորութիւնը:

Պ. – Երբ Դպրեվանք հասանք, մեր արձանագրութիւնները ընող տարեց անձ մը կար. երբ ինծի տրուած վազգէն անունը հայերէն գրեց թուղթին վրայ, հայկական գիրերուն այդ գալարումները օձի նմանցուցի առաջին ակնարկով: Բայց ես ինծի որոշեցի որ պիտի սորվիմ այդ գիրերը: Երեք ամիս վերջ սկսայ հայերէն խօսիլ: Նոյնիսկ Կաղանդի հանդէսին ոտանաւոր արտասանեցի:

Շատ լաւ կը յիշեմ անգլերէնի առաջին դասերուն տպաւորութիւնն ալ: Անգլերէնի մեր ուսուցչուհին Տիկին Հերմինէ Աճառեան թրքերէն շատ քիչ գիտէր. սկիզբը բառէն ոչինչ կը հասկնայի, քանի որ ես ալ ո՛չ հայերէն, ոչ ալ բնական է անգլերէն գիտէի: Բայց առաջին տարուան աւարտին արդէն անգլերէնին մէջ ալ հասայ դասընկերներուս. նոյնիսկ այդ լեզուով պատմուածքներ գրել սկսայ:

Շըրնաքցի Ճէմիլ Պարըն որ Դպրեվանքի մկրտութեամբ վերածուած է Վազգէն Պարընի, 1968-ին կ'աւարտէ այդ կրթարանը ու կ'ընդունուի Պոլսոյ Թէքնիք համալսարանը: Երբ երկրորդ դասարանն է, Պոլիս հաստատուելու կուգայ իր ընտանիքն ալ: Առիթ նաեւ կը նշանակէ Շըրնաքի հայութեան տեղափոխութիւնը: Այսօր հոն 1950-ական թուականներու հարիւր ընտանիքէն ոչ ոք մնացած է: Գլխաւորաբար գացած են Հոլանտա, Պելժիքա եւ Ֆրանսա:

Ինք համալսարանը աւարտելէ, զինուորական ծառայութիւնը կատարելէ ետք տասը տարի կ'աշխատի որպէս ճարտարապետ – ճարտարագէտ, յետոյ կը նախաձեռնէ նաեւ առեւտրական գործունէութեան: Անոնց զուգահեռ, քանի տարիէ ի վեր համայնքային պարտականութիւն ալ կը կատարէ, մաս կազմելով Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ վարչութեան որուն Բ. ատենապետն է: Կամաւոր մասնակցութիւն կը բերէ նաեւ Դպրեվանքի խնամակալութեան աշխատանքներուն: Իր ստորագրութիւնը կը կրեն Շնորհք եւ Գարեգին Բ. պատրիարքներուն, կարգ մը գրողներու դամբարանները: Կ'ըսէ թէ կը պատրաստէ Յ. Մարթայեանի եւ Յ. Պարոնեանի շիրիմներուն տապանաքարերը:

Նման շրջանակէ մը պետական պաշտօնական դիրքի անցքը ան կը բացատրէ Թուրքիոյ ներկայի վարչապետ Պ. Էճէվիթի գլխաւորած ՏՍՓ-ի (Ժողովրդավարական Ձախակողմեան Կուսակցութիւն) կողմէ իրեն եղած դիմումով: Հայ համայնքէն ալ ներկայացուցիչ ունենալու այդ կուսակցութեան որոշումը կը կապէ համերաշխութեան, գործակցութեան ձգտումին:

Քաղաքապետի օգնականի նշանակումով իրեն յանձնուած են պարտէզներու, ճեմապարտէզներու, քաղաքապետարանի շէնքին վարչարարութեան եւ ապահովութեան, հանրօգուտ շինութիւններու եւ հանրային յարաբերութիւններու մարզերը:

Վ. Պարըն կ'ըսէ թէ շուրջ 90 հազար է Պոլսոյ հայութեան թիւը: Միայն Ֆէրիգիւղի, քուէարկութեան ցանկերը 28 հազար անուն կը պարունակեն: Շիշլի համար կուտայ 35 հազարի թիւը: Հոն կը գտնուին Հայկական հինգ վարժարաններ. Մխիթարեան լիսէն, Վենետիկեան Մխիթարեաններու, Գարակէօզեան եւ Անարատ Յղութեան նախակրթարանները, Ֆէրիգիւղի Մէրհամէթճեան միջնակարգը: Հոն են Շիշլիի Հայկական գերեզմանատուները, Ֆէրիգիւղի Եկեղեցին, Մխիթարեաններու մատուռը:

Առնչուող վենետիկեան Մխիթարեաններու մատնուած անել կացութեան մասին հարցումին պատասխանելով Վ. Պարըն կ'ըսէ թէ անոր պատճառը 1936-ի Յայտարարագիրը, վճռաբեկ ատեանի մէկ որոշումնագիրն է, որուն միջամտել կարելի չէ, դատական իշխանութիւնը անկախ ըլլալով: Այսուհանդերձ, վերջերս Անգարայի մէջ յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է, զբաղելու համար նոյն Յայտարարագրին յարուցած խնդիրներով որոնք յաճախ տրամաբանական հիմ չունին: Կը յուսայ որ այդ գործունէութիւնը արդիւնաւոր կ'ըլլայ:

Վ. Պարըն նոր կը ձեռնարկէ քաղաքապետի օգնականի իր պաշտօնին. ատիկա նախընթաց մըն է Պոլսոյ համայնքին ներկային համար ալ: Ժամանակը պիտի տայ ճիշդ արժեւորումներու չափանիշները: Մինչ այդ, ժամանակագրութեան արժէքով ուշագրաւ է Ճէմիլ Պարընի կտրած ճամբան. Սղերդէն մինչեւ Շիշլիի քաղաքապետի օգնականի աթոռը, անցնելով Ս. Խաչ Դպրեվանքէն. մինչեւ Վազգէն Պարըն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍԷՆ ԳԵՏԸ

Բնօրրանի կամ հայրենի երկրի կարօտը, որքան ալ նահանջէ օտար ափերու շլացուցիչ գեղեցկութիւններու դիմաց, անպայման տեղ մը կը պահէ մարդոց հոգիին խորը ու պարբերաբար հոնկէ կը սկսի կրծել այդ հոգին: Կը կրծէ մուկի մը նման, անտեսանելի անկիւնէ մը, անպայման բան մը մաշեցնելով ամբողջին մէջ, եւ յաջորդ օր շարունակելով հոնկէ ուր ձգած էր մէկ օր առաջ:

Մայր Արաքսի ափերէն մինչեւ Փարիզի Սէն գետը, կամ Գանատայի Նիակարա ջրվէժը, ամբողջ բնութիւն մը կայ որ մարդուս իր ծննդավայրը պիտի յիշեցնէ, եթէ հեռու ինկած է այդ ծննդավայրէն: Մարդիկ նոր ափերու վրայ հաստատուելէ վերջ, եթէ բախտը օգնէ, կրնան թերեւս ոսկեայ պալատներու մէջ բնակիլ, բայց անոնց անհանդիստ հոգին անպայման կարօտի բաց դուռ մը ունի հանդէպ այն խեղճուկ խրճիթին կամ համեստ գեղջկական տան, որուն մէջ անոնք ապրեցան իրենց մանկութեան կամ պատանութեան շրջանը: Այս մէկը հայրենասիրական զգացումի հետ անմիջական կապ չունի: Անհատական, զգացական, հոգեբանական կարօտ մըն է: Բայց այդ կարօտը ա՛լ աւելի անհանդուրժելի ու կրծող կը դառնայ, եթէ ան շաղախուած ըլլայ նաեւ հայրենասիրութեան կամ հայրենաբաղձութեան զգացումով:

Փարիզահայ արդի քերթողներու արժանաւոր ներկայացուցիչը, Զուլալ Գազանճեան, հայրենաբաղձութեան ու պանդուխտ մարդու զգայնութեան պահեր կրնայ ապրիլ Սէն գետի ափերուն ու լոյս քաղաքի գունավառ շողշողանքին մէջ.

Բարձրանալով Սէնի քարափն ի վեր
ես կ'երթամ
քայլամոլոր
Մայր Արաքսի ափերով

. . . .

Արա՛քս,
դու գեղեցիկ ես այս գիշեր:
Փարիզի բոլոր լոյսերը պիտի թափեմ,
փարիզի բոլոր գինիները պիտի խմեմ
հայուհիի տխուր ու սեւ աչքերուդ մէջ:
Այս գիշեր պիտի տանիմ քեզ տունս,
Արա՛քս,
ու սիրեմ:
վաղը առտու
երբոր երկիր վերադառնաս
զիս չթողուս կրկին
քայլամոլոր ու առանձին
Սէնի ափին:
Ես ալ հայ եմ,
Արա՛քս,
աստուածավախ մօրս
անառակ որդին:

Կ'արժէ որ այսպէս ամբողջութեամբ կարդայինք այս կարճ քերթուածը, որպէսզի տեսնէինք թէ աստուածավախ մօր մը ամէնէն անառակ որդին իսկ չի կրնար մոռնալ իր Մայր – Արաքսը, եթէ անգամ մը ըմպած է անոր ջուրերուն մէջէն եւ հաղորդուած է հայ ըլլալու ճակատագրին հետ: Այնուհետեւ ան, ուր որ ալ երթայ, որքան ալ հեռանայ, իրեն հետ պիտի տանի իր Մայր Արաքսը, ու քայլամոլոր պիտի պտըտի անոր ափերուն վրայ «ես ալ հայ եմ» գոչելով:

Զուլալ Գազանճեանի Փարիզեան ապրումներէն երկար տասնամեակներ առաջ, այն օրերուն երբ տակաւին արեւը ջերմ էր Ակն գաւառակի Քառասնակ կոչուած քառասուն աղբիւրներուն վերեւ, հայ գեղանի հարսեր կը հնչեցնէին իրենց զարդուկներուն նուագը եւ կը պատրաստէին իրենց այրերուն գիշերուան խնջոյքը: Անոնք երգեր ունէին իրենց շրթներուն վրայ: Բայց երգերուն շատերը դարձեալ կարօտի երգեր էին: Պանդուխտ մարդու մը ետեւէն երգուած երգեր: Թորոս Ազատեան մեզի կը փոխանցէ այդ երգերէն տողեր.

Խարիպս ո՛ր ճամբով երթայ
Ես անոր ճամբեկ պիտէի.
որ աղբիւր ուր ջուր խմէ,
ան ջրին ակնեկ պիտէի:
Ցածնար ան ջրէն խմէր,
Ես ալ մուրատս առնէի:

Ղարիպը այսօր մինչեւ ո՞ւր գացած է: Թէպէտ մեր այսօրուան հարսերը իրենց զարդուկները հնչեցնելով կարօտի երգեր չեն հիւսեր աղբիւրներու եզերքը կայնած, որովհետեւ ընդհանրապէս հարսերն ալ այլեւս միացած են իրենց այրերուն ու միասնաբար ձեռք կ'առնեն պանդխտութեան ցուպը, բայց անպայման անոնք իրենց ետին կը թողուն մէկը, որ իր աչքին արցունքները սրբելով հարց պիտի տայ.

– Ո՞ր ճամբէն գացին ղարիպները, ո՞ր ջուրէն կը խմեն հիմա, ո՞ր հացը կը բեկանեն: Անոնց մօտ ըլլայի ու օրհնէի իրենց ջուրն ու հացը:

***

Մեր ժողովուրդի գոյատեւման մէջ հզօր ազդակ է կարօտը որ առկայ է գացողին ու մնացողին միջեւ: Կարօտն է որ կը զօրացնէ սիրտը: Արդէն գեղեցկօրէն ըսած է Պարոյր Սեւակ.

Որովհետեւ գետն ինչքան ալ ահեղ լինի,
ափերն էլի շա՛տ աւելի զօրաւոր են:

Բ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1700՝

ՀՌՈՄ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). –

«Հայաստան 1700» ձեռնարկներու ծիրին մէջ, նուիրուած քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը 1998 Ապրիլ 3-ին կազմակերպած էր դասախօսութիւն մը՝ Ժան - Փիէռ Մահէի, Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի, Գլօտ Մութաֆեանի, Խուսար Սարգսեանի եւ Ժան Շէլինիի մասնակցութեամբ, որուն ընթացքին Գլօտ Մութաֆեան ներկայացուցած էր Հռոմ - Հայաստան ցուցահանդէսի ծրագիրը եւ բովանդակութեան գլխաւոր գիծերը կարգ մը փաստաթուղթերու, առարկաներու, բնագիրներու, ձեռագիրներու լուսարձակումով եւ պատմական դէպքերու ցուցադրումով։ Այդ առիթով, Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը յայտարարած էր խմբական այցի մը կազմակերպութիւնը Հռոմ, 1999 Մայիսին։

Սոյն նախաձեռնութիւնը հետաքրքրելով եւս Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Զ. Շանթ մասնաճիւղը, գործակցաբար պատրաստուեցաւ ճամբորդութիւնը։

Մայիս 12-ին, Սէն - Ժերոմէն, Տիրան Թէքէեան հրապարակէն, մեկնեցան երկու հանրակառք իննսունեօթը հոգիով։ Տասներեք ժամուան ճամբորդութիւն մը մինչեւ Հռոմ։

Խումբը Մայիս 14-ին ժամադրուած էր Գլօտ Մութաֆեանի հետ։ Համբերութիւն պէտք է Վատիկանի Սիքստինեան Թանգարանը մտնելու։ Ութ հարիւր մեթրի պոչ մը։ Երեք շարքերու վրայ հազարաւոր այցելուներ կարգի կը սպասեն։ Ամէն օր, Սիքստինեան Մատուռը կ՚ընդունի շուրջ տասնըհինգ հազար հոգի։

Մուտքին եւ սրահներու երկայնքին ոչ մէկ յայտարարութիւն, ոչ մէկ ուղեցոյց, ոչ մէկ ցուցատախտակ այցելուին ուշադրութիւնը կը գրաւեն եւ կ՚ուղղեն դէպի Սիքստինեան գրադարանի մէկ սրահը ուր ներկայացուած է Հռոմ – Հայաստան ցուցահանդէսը։ Ի՞նչպէս թարգմանել այս պարագան։

Մեր խումբը մենաշնորհը ունեցաւ վայելելու ներկայութիւնն եւ առաջնորդութիւնը Գլօտ Մութաֆեանին, որուն հետազօտութիւններուն, պրպտումներուն եւ գիտական աշխատանքին փառաւոր արդիւնքն է այս ցուցահանդէսը։ Բացառիկ ցուցահանդէս մը որ դարերու ընդմէջէն, հռոմէական կայսրութենէն միջնադար, կիլիկեան թագաւորութենէն արդի ժամանակները կը ներկայացնէ Հռոմի եւ Հայաստանի կապերը։ Արտաքին աշխարհի հետ Հայաստան եւ Հայերը առաւելաբար հետեւողական յարաբերութիւններ, կապեր ունեցած, հաստատած եւ զարգացուցած են Հռոմի եւ Իտալիոյ հետ՝ քաղաքական, առեւտրական, մշակութային, կրօնական եւայլն։ Այս կապերը պատմա – աշխարհագրական, աշխարհա – քաղաքական, աշխարհա – առեւտրական եւ մշակութային տեսանկիւններէն դիտուած են։ Կուտան եթէ ոչ լրիւ պատկեր մը (ցուցահանդէս մը միշտ ընտրութիւն մըն է) այլ ամբողջական հասկացողութիւն մը, բացատրութիւն մը կարգ մը հիմնական դէպքերու որոնք կը լուսաւորեն շուրջ 2000 տարուան փոխանակութիւններ, ազդեցութիւններ եւ այլ երեւոյթներ։

Հարուստ ցուցահանդէս մը՝ փաստաթուղթերու ինքնատիպութեամբ, պատճէն եւ ընդօրինակութիւններ չկան, առարկաներու թանկագին եւ պատմական արժէքով, քաղաքակրթութեան մը հիմնական տարրերով եւ մանկավարժական մօտեցումով։

Գլօտ Մութաֆեան շուրջ երեք ժամ գրաւեց մեր ուշադրութիւնը իր հմուտ բացատրութիւններով, հետաքրքիր ընդլայնումներով, իր անսպառ եւ գրաւիչ շունչով։ Բովանդակութեան վրայ աւելի չենք ծանրանար քանի բացման առթիւ իսկ (Մարտ 24) Արփի Թոթոյեան երկու յօդուածներով լայնօրէն արձագանգեց։

Այս այցելութենէն յետոյ քիչ ժամանակ մնաց Սիքստինեան միւս սրահները այցելելու համար։ Միայն անցանք։ Կարճ ժամանակ մը եղանք նաեւ Ս. Պետրոս հրապարակը եւ տաճարը։

Խումբը առաջին եւ երրորդ օրերը առիթը ունեցաւ այցելելու պատմական Հռոմը, քաղաքին սիրտը եւ այլ մօտակայ վայրեր։

Այս ճամբորդութիւնը Հռոմ կուգայ փաստելու թէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերոմի մասնաճիւղը եւ Հայ Մշակոյթի Տունը կ՚արժեւորեն «Հայաստան 1700»ի նուիրուած ձեռնարկները, եւ մինչեւ 2001 պիտի շարունակեն այլ նախաձեռնութիւններով, ուխտագնացութիւններով, դասախօսութիւններով եւ ցուցահանդէսով։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԸ ԵՒ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՊԷՅԻ ՏԻՒ ԹՈՐՈՆԷ ԴԱՐԱՒՈՐ ՎԱՆՔԸ

1700-ամեակի ծիրէն ներս Մայիս 13 Թուականը պիտի մնայ յիշատակելի եւ պայծառագոյն օրերէն մէկը 1999 Թուականին։

Շրջանիս Տարօն Եպիսկոպոսի կարգադրութեամբ պատարագ կազմակերպուած էր, 11-րդ դարու սքանչելագործ լ՚Ապէյի տիւ Թորոնէ վանքին մէջ. գործակցութեամբ տեղւոյն վանքը պահող Բեթղեհէմի կրօնական կարգի քոյրերուն։

Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 10-ին երկու օթօքարերը հաւատացեալներով լեցուն ճամբայ ելան, «Հայր Մեր»ը արտասանելով։ Օրուան պատարագը սկսաւ ժամը 12-ին։ Պատարագը մատուցանեց, աւուր պատշաճի քարոզեց Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային – Ֆրանսայի Հայոց, իր հետ ունենալով առնթերակից Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան եւ Մակար Աւագ Քահանայ Նաճարեան, ինչպէս նաեւ Վռամ Սարկաւագ Սիմէոնեան։ Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, իր լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ վաստակաւոր երաժիշտ՝ Խաչիկ Երմագեանի, եւ երգէոնի ընկերակցութեամբ՝ Ժիւլիէթ Երմագեանի։

Պատարագին իր ներկայութեամբ պատուեց, Թուլոն Ֆրէժիւս Թեմի կաթողիկէ եկեղեցւոյ Մատէք Եպիսկոպոսը։ Տրակինեանէն աբբայ Պուայէն, ինչպէս նաեւ Վարդավառ Քահանայ Գասպարեան Մարսէյլէն։

«Հայր Մեր»էն առաջ, Տարօն Եպիսկոպոս Ֆրանսերէն լեզուով, Մատէք Եպիսկոպոսին յանձնեց Սուրբ Էջմիածնի մետալը եւ Ա. Բ. Գ. ներկայացնող խաչքարի յուշանուէրը։ Նմանապէս ուրիշ յուշանուէր մը յանձնեց որ կը ներկայացնէ յաւիտենական Հայաստանը խորհրդանշող Արարատը, «Բեթղեհէմ» կրօնական կարգի քոյրերու մայրապետին։ Մեծ յուզում յառաջացուց այս երեւոյթը բոլոր ներկաներուն վրայ, անոր մէջ տեսնելով քրիստոնէական ընդհանուր եկեղեցւոյ զօրացումը եւ եղբայրական միութիւնը։ Ապա Տարօն Եպիսկոպոս ներկայացուց իր քարոզը Ուխտի եւ Ուխտագնացութեան անհրաժեշտութիւնը ընդգծելով, հաւատացեալի կեանքին մէջ։ Ի միջի այլոց, շեշտեց, 1915-ին ցեղասպանութեան որպէս հետեւանք, հայ ժողովուրդը կորսնցնելով բազում ուխտավայրերը, մեծ անհրաժեշտութիւն նկատեց իր ապրած ասպնջական երկիրներու մէջ վեր կանգնել կորուսեալ ուխտավայրերը։ Պատարագի վերջաւորութեան վանքի մայրապետը եւ քոյրերը նաեւ 500 հոգիի հասնող հայ թէ ֆրանսացի հաւատացեալներ, Եպիսկոպոսի ձեռամբ ստացան Ս. Հաղորդութիւն։ Մեծաւորուհին եւ քոյրերը երկիւղածութեամբ հետեւեցան Կոմիտասեան պատարագին։ 25 երկար տարիներէ ի վեր երբեք չեմ յիշեր, թէ «Համբարձման տօնը» այսքան խանդավառութեամբ տօնուած ըլլայ այլուր։ Երգչախումբը շատ գեղեցիկ կերպով կատարեց «Կոմիտասեան» պատարագը, ուր շատ շատեր յուզումի եւ ուրախութեան պահեր ապրեցան։ Յիշեցնելով մեր անցեալի երանելի օրերը հակառակ որ պատարագը երկու ժամէ աւելի տեւած էր։ «Ուխտ» բառը մեր կարծիքով կարգ մը կարեւոր նշանակութիւններ ունի։

Յաւարտ պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն կարգ մը ընտանիքներու կողմէ իրենց հանգուցեալ հարազատներուն անթառամ յիշատակին։ Ամէն ընտանիք ու անհատ իր ճաշը միասին բերած էր (փիք – նիք) հինաւուրց օրերու աւանդութիւնը վերապրելու համար։

Երեկոյեան ժամը 16·30-ին սկսաւ Համբարձման տօնին աւանդական խաղախճանքի բաժինը։ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը պատշաճ երգերով ջերմացուց մթնոլորտը, յատկապէս, բազմիցս երգելով «Համբարձում եայլա» եւ ըստ սովորութեան երկար ժամանակ վիճակ քաշուեցաւ, ամէն մարդ իր բախտը, լաւագոյնը փնտռեց վիճակին մէջէն. մէջ – ընդ – մէջ յաճախ երգուեցաւ «Ումնէ Ումն է» եւ վիճակը ելլելէն յետոյ երգուեցաւ «Իմն է իմն է»։

Մեծագոյն գործը զոր կատարեցինք մեր այսօրուան կեանքէն մէկ օրը նուիրեցինք Համբարձման այս տօնին։ Մայիս 13-ը գեղեցիկ օրերէն մէկը պիտի մնայ մեր յիշողութեան մէջ։ Սրտի անհուն գոհունակութեամբ մեկնեցանք լ՚Ապէյի տիւ Թորոնէ վանքէն, ժամադրուելով յառաջիկայ տարուան «Համբարձման» տօնին կրկին ներկայ ըլլալու ակնկալութեամբ։

ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՐԱԿԵՐՏԻ ՋՐԱՏԱՐԸ ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

Աւարտած է Արմաւիրի Քարակերտ գիւղի 3640 մեթրնոց ոռոգման ջրատարին նորոգութիւնը որուն համար Համաշխարհային դրամատունը յատկացուցած է 55·5 հազար տոլար։ Ջրատարին շնորհիւ կ՚ոռոգուին 270 հեկտար պտղատու պարտէզներ եւ ցանքեր։

* * *

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՇՔԱՆՇԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան Մայիս 21-ին Երեւանի մէջ մարտական շքանշաններ յանձնած է Արցախի պատերազմին զոհուած 15 երիտասարդներու հարազատներուն, որոնք չէին կրցած ներկայ ըլլալ Մայիս 9-ի Ստեփանակերտի արարողութեան։ «Մարտական խաչ» շքանշանով յետմահու պարգեւատրուած էին 31 մարտիկներ։

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

– Մենք ալ պատրաստ ենք, – պատասխանեց Բարսեղ աղա, իսկ հարսնի՞քը։

– Հարսնիքը պիտի սախլուինք քիչ մը յետաձգել։

– Ինչո՞ւ համար։

– Որովհետեւ Ժորժ սախլուած է նշանտուքը ընելէն անմիջապէս ետքը մեկնիլ Ռումանիա։

– Այդ ի՞նչպէս կ՚ըլլայ...

– Պիտի երթայ ու քանի մը ամիսէն պիտի գայ ամուսնանալու համար։

– Ըսել է Նուարդին հետ մէկ օր պիտի չկրնանք հարսնիքը ընել։

– Ե՞րբ է Նուարդին հարսնիքը, – հարցուց տիկինը։

– Երկու ամիսէն ընելու միտք ունինք։

– Է՜հ, երկու ամիս ետքն ալ Զապէլին հարսնիքը կ՚ընէք։

– Բայց մենք Պոլիս մնալու միտք չունինք, ճամբորդ ենք, – դիտել տուաւ Բարսեղ աղա։

– Ո՞ւր կ՚երթանք կոր...

– Կիլիկիա, եթէ Աստուած կամենայ։

– Կիլիկիա՞ մի, – գոչեց տիկինը զարմացած, – հոն ի՞նչ գործ ունիք։

– Պիտի երթանք հոն հաստատուինք, արդէն գաւակս՝ Արշակը հոն է։

– Կատա՞կ կ՚ընես կոր, Բարսեղ աղա։

– Ինչո՞ւ կատակ ըլլայ, լրջօրէն կը խօսիմ, առաջ միտքս Հայաստան երթալ էր, բայց այնտեղի կացութիւնը փոխուեցաւ, հիմա քիչ մը խառնաշփոթ է, խոհեմութիւն չէ հոն երթալ, անոր համար ես ալ Կիլիկիա պիտի երթամ։

– Է՛հ, Կիլիկիայի կացութիւնը շատ աղէ՞կ է։

– Ես ի՛նչ գիտնամ, վերջապէս Ֆրանսական հող կը սեպուի եւ միեւնոյն ատեն Հայաստան է։

– Դուն կ՚երեւայ թէ քաղաքական անցուդարձերէն տեղեկութիւն չունիս, ինչ որ է, հիմակուհիմա զոցենք այդ խօսքերը, ուրիշ ատեն կը խօսինք... հիմա ո՞ր օր նշանը բերենք։

– Երբ որ կ՚ուզէք։

– Հինգշաբթի օրը կը յարմարի՞ ձեզի։

– Կը յարմարի, նշանը կ՚ընենք, այդ գիւրին է, միայն թէ, աղէկ մը իրար հասկընանք։

– Ի՞նչ կայ հասկնալիք։

– Ետքէն էվել պակաս խօսք չըլլայ, առաջուց պատրաստենք ամէն բան... գիտցած ըլլաք, Տիկին, ես անանկ մեծկակ դրամօժիտ չեմ կրնար տալ, անշուշտ աղջիկս է՝ բան մը պիտի տամ իմ կարողութեանս չափովը, բայց պէտք է գիտնաք, որ մէկ չէ այլ երեք աղջիկ ունիմ կարգելիք։

– Ձեզի դրամօժիտի խօսք ընող եղա՞ւ, – հարցուց Տիկին Սկամպիլեան հպարտ ձեւով մը։

– Ոչ՛, բայց...

– Պր. Ժորժ տասը փարա դրամօժիտ չուզեր Օրիորդ Զապէլի հետ ամուսնանալու համար, ինք բաւական հարուստ է ու կնոջը դրամին պէտք չունի։

– Ինք այդ մասին իր կամքը յայտնա՞ծ է, – հարցուց Բարսեղ աղա, – որ չէր ուզեր իր ականջներուն հաւատալ։

– Անշուշտ, բացարձակապէս ըսած է, որ բնաւ դրամօժիտ չուզեր ... մանաւանդ, որ քիչ – շատ ձեր կարողութեան ալ տեղեակ է եւ գիտէ, որ եթէ դրամ ալ տալու ըլլաք ձեր տալիք դրամը նշանակութիւն չունի իրեն համար։

– Ուրեմն ա՛լ ոեւէ դժուարութիւն չի մնար։

– Միայն թէ շնորհքով օժիտ մը պիտի պատրաստէք Զապէլին։

– Անոր թող վսատահ ըլլայ ... ուզածէն աւելի, փա՛ռք Աստուծոյ, այդ չափին կարողութիւն ունիմ։

Այս կարգադրութիւնները ընելէ ետքը Բարսեղ աղա առաջարկեց մինչեւ Մօտա երթալ պտոյտ մը ընելու եւ տղաքը դիմաւորելու համար։

Քանի մը օր ետքը նշանախօսութիւնը տեղի կ՚ունենար եւ յաջորդ շաբթուն Ժորժ կը մեկնէր Ռումանիա, ուր սախլողական գործեր իր ներկայութիւնը կը պահանջէին։

Մէկ քանի շաբաթներ անցան։ Արշակ կը շարունակէր թղթակցիլ իր հօր հետ։ Իր նամակները մերթ յուսալից, մերթ ալ յուսահատական էին, օրուան քաղաքական անցուդարձերուն համեմատ։ Արշակ կ՚ուզէր թէեւ հողային գնումներ կատարել, բայց Բարսեղ աղա կը ձգձգէր զանազան պատրուակութիւններով։ Իր դիտաւորութիւնն էր Նուարդի ամուսնութենէն ետքը անձամբ երթալ Կիլիկիա, աչքովը տեսնել ամէն բան ու ըստ այնմ վերջնական որոշումը տալ, մինչ Արշակ ամէն շաբթու կը գրէր, թէ սքանչելի առիթներ ձեռքէ կը փախցնէին։

Օր մըն ալ Արշակ կը գրէր, թէ այլեւս վարանումի ատեն չէր, թէ սքանչելի հող մը պիտի վաճառուէր ոչինչ գնով մը, «իր արժէքէն քանապատիկ նուազ գնով մը», ինչպէս կը գրէր ու կը ստիպէր հայրը, որ անմիջապէս դրամ հասցնէ իրեն։ Վեց հազար ոսկիի խնդիր մըն էր, որուն երկու հազար ոսկին կանխիկ պիտի տրուէր ու մնացածն ալ քանի մը ամիսէն։ «Մեր տալիք դրամը տարիէ մը կրնանք դանձել հողին հասոյթովը», – կը հաւաստէր երիտասարդ հողագէտը։

Բարսեղ աղա այս անգամ չվարանեցաւ, առիթը պէտք չէր ձեռքէ փախցնել։ Հետեւեալ օրն իսկ գնաց պանքան եւ երկու հազար ոսկինոց չէք մը ղրկեց իր զաւկին։ Այս գործողութիւնը կատարելէ ետքը ուղղուեցաւ իր խնամիացուն՝ Սահակ Էֆէնտիի գրասենեակը, որ պանքային մօտերը կը գտնուէր։ Նուարդին հարսնիքի օրերը մօտեցած էին, բայց Սահակ Էֆէնտի հարսնիքը մէկ – երկու ամիս յետաձգելու տրամադրութիւն ցոյց տուած էր, առանց որոշապէս պատճառը յայտնելու։ Բարսեղ աղա կ՚ուզէր այս առթիւ լուսաբանութիւն մը ունենալ Տիրանի հօրը հետ։

(Շար. 33)

(Շար. Ա. էջէն)

Իմբալը կղզիին մէջ, ուր փոխադրուեցաւ ՓՔՔ–ի պարագլուխը առեւանգուելէ ետք Քենիա Փետրուար 15–ին: Հաւանական կը նկատուէր որ խօճալանի փաստաբաններու դիմումին վրայ դատավարութիւնը յետաձգուի: Եաքուպի համար, որ Քիւրտ է, բայց դէմ անջատողական շարժումին, միայն Ափօն եւ ՓՔՔ–ն չեն որ կը դատուին, այլեւ բոլոր Քիւրտերը որոնք կը պայքարին պաշտպանելու համար իրենց լեզուն եւ մշակոյթը:

ՄԻՆՍԿԻ ՄԷՋ (Բելառուսիա) 54 երիտասարդներ մեռած են եւ աւելի քան 100 ուրիշներ վիրաւորուած, Մայիս 30–ին, հրմշտուքի մը հետեւանքով: Ռոք նուագահանդէսի մը ելքին, յանկարծակի փոթորիկ մը պատճառ եղած է որ 25 հազարի հասնող բազմութիւնը դէպի մեթրօ խուժէ եւ այդ հրմշտուքին ընթացքին է որ շատեր ճզմուած են եւ հետեւանքը աղէտալի եղած է:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ վերջին «Թունաւոր նուէր» մը բրած է նոր վարչապետ՝ Պարաքի նախքան քաշուիլը: Արդարեւ, իր հրաժարեալ կառավարութիւնը խոստովանած է որ 12 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ ընդլայնած է Մաալէ Ատումիմ հողամասը: Այդ գաղութը որ արդէն մեծագոյնն էր Այսրյորդանանի կը կապուի Երուսաղէմի հետ: Իր 25 հազար բնակիչներով այլեւս կը գրաւէ Թել – Աւիվէն աւելի մեծ տարածութիւն մը: Հրաժարեալ դահլիճը այս ձեւով, հակառակ ուղղութեամբ, կը գործադրէ «Մեծն Երուսաղէմ»ի իր ծրագիրը: Ականջ չէ տրուած ապահովութեան կարգ մը պատասխանատուներու ազդարարութեանց: Անոնք մտահոգ էին Պաղեստինցիներու հակազդեցութեան պատճառաւ: Պաղեստինցի բանակցողներէն մէկը դիմած է ամերիկացի հիւպատոսին որպէսզի անմիջապէս միջամտէ:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Պաշտպանութեան նախարարը պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ, որովհետեւ յայտնաբերած էր զինուորական տեղեկատուութեան սպասարկութեան 69 գաղտնի գործակալներու ցանկը: «Օ Ինտէփանտանթէ» թերթը հրատարակած է պատճէնը:

ԵՐԳԻ ԷՈՐՈՎԻԶԻՈՆԻՆ յաղթեց Շուէտը անգլերէն երգով մը: Մրցումը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմ: Շարլոթ Նիլսընի յաղթական երգն էր «Թէյք մի թու եուր հէվըն»: Ֆրանսա 19–րդ դիրքի վրայ էր 23 երկիրներու վրայ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Է Ն Ի Ս

ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ՈՒ ԴՈՒՐՍ ՄՆԱՑ ՄՐՑԱՇԱՐՔԷՆ

ԱՂԱՍԻ ՅԱՂԹԵՑ

«Ռոլան Կառոս»ի 1999–ի մրցաշարքը աւարտեցաւ Սարգիս Սարգսեանի համար: Հայաստանի ներկայացուցիչը՝ համաշխարհային դասաւորման մէջ թիւ 75, Մայիս 28–ին 16–րդ աւարտականներուն կը խաղար սպանացի Գարլոս Մոյայի դէմ, որ Ռոլան Կառոսի 1998–ի մրցաշարքին բաժակակիրն էր: Մրցումը վերջ գտաւ ի նպաստ Մոյայի 3 – 1 արդիւնքով՝ 6/3 – 7/6 – 2/6 – 6/3: Մոյա ալ, Մայիս 30–ին պարտուեցաւ Աղասիէ, որ որակուեցաւ քառորդ աւարտականներուն:

***

Ֆ Ո Ւ Թ Պ Ո Լ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐԸ՝ ՑԵՄԵՆՏ

Կիրակի, Մայիս 30–ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի Բաժակի աւարտական մրցումը: Ցեմենտ 3 – 2 յաղթելով Գիւմրիի Շիրակին տիրացած է բաժակին:

***

Բ. Դասակարգի մրցումներու շարքին, Ամիէն յաղթեց Վալանսի Հայ Մարզականին 3 – 1: Դասաւորման մէջ 18–րդ է, 40 կէտով: Գիտենք է Սէն – Թիէթիէն ու Սըտանի եւ Թրուայի հետ Ա. դասակարգ կ'անցնին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Րաֆֆի Պալըգճեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր հարազատներուն (Պոլիս եւ Պուլկարիա) յիշատակին:

L'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes

« KHATCHADOUR ABOVIAN »

de la

Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

vous invite à sa

Fête Annuelle

suivie de la

Kermesse

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Samedi 5 Juin

de 14h30 à 19h

Dans la cour de la Cathédrale

Serpotz Tarkmantchatz

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Tirage de la TOMBOLA sur place

avec de nombreux lots

Venez nombreux

encourager nos élèves

et déguster les spécialités arméniennes

dans une ambiance familiale

Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

եւ ազգային դաստիարակութիւնը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խղադինի հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Մ. Տէրտէրեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Պրիտի 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պաղտասարեան 1500 Ֆր., Տիկին Ժանն Լըպրէն 500 Ֆր., Տիկին Վիրժինի Գարապիլիգեան 100 Ֆր., Տիկին Ագնիւ Տակիլճեան 500 Ֆր., Տիկին Լուիզէթ Սիրակեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Հորթեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սրապեան 1000 Ֆր., Օր. Սիրարփի Թուրսարգիսեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Գրիգորեան 500 Ֆր., Տիկին Սէսիլ Հայթայեան 200 Ֆր., Տիկին Մարի Սաաթճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սաչլեան 200 Ֆր., Տիկին Հ. Մարկոսեան 100 Ֆր., Տիկին Սոնիա Նազարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Րիֆաթ 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Սարաֆեան 150 Ֆր., Պ. Արամ–Ժագ Տէմիրճեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Մակարեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մովսէս Պետիրեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Քէշիշեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Ալէսեան 1000 Ֆր., Տիկին Լոռ Տէրունեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Գափէլիւ 1000 Ֆր., Տիկին Շաքէ Կիրակոսեան 200 Ֆր., Օր. Ժագլին Քանարեան 400 Ֆր., Պ. Ժագ Փոսթոյեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Դաւթեան 350 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Արէլեան–Պօղոսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 500 Ֆր., Օր. Ֆրանսին Գազանճեան 100 Ֆր., Օր. Սօսի Կայծակեան 200 Ֆր., Տիկին Ֆլորիտա Տիմա 500 Ֆր., Տիկին Գաթրին Պուռնութեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գլօտ Ռիվէ 2000 Ֆր., Պ. Արման Զորլու 500 Ֆր., Օր. Մաալէն Իւթիւճեան 200 Ֆր., Տիկին Ժագլին Զաքմաքճեան 1000 Ֆր., Պ. Ժան Ֆորթինաթօ 100 Ֆր., Տիկին Մարգարիտա Սուրէնեան 100 Ֆր., Տիկին Առլէթ Յակոբեան 250 Ֆր., Օր. Անի–Ռոզ Գանճեան 200 Ֆր., Տիկին Մարի Այվազեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէնէթեան 500 Ֆր., Տիկին Մարի Զարգարեանճեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գլօտ Քէշիշեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Քարեան 500 Ֆր.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses

du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

Siret : 571 027 317 000 15

Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 5

Տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելանելոյն ի Վիրապէն

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Կիրակի, Յունիս 6

Տօն Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի ընթացքին՝ ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղը կ'ողբայ սիրելի ընկերուհի Հռիփսիմէ Աճէմեանի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր մօր Տիկին Լուսին Մխիթարեանին, ամուսնոյն Պր. Յակոբ Աճէմեանին, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

Այս առթիւ մասնաճիւղս 300 ֆրանք կը նուիրէ Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին եւ փոխան ծաղկի նոյն առիթով շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տիկին Քրիսթին Ղազարեանէն, 200 Ֆր. Տիկին Քնար Մուրատեանէն:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ փարիզեան շրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը Ուրբաթ, Յունիս 4, ժամը 20.30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Մայրերու Օրը

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ Շաբաթ, Յունիս 5–ին, ժամը 15–ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ՝

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Հիւրասիրութիւն, գեղարուեստական յայտագիր:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն

Թատերական ցերեկոյթ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ժամը 17–ին

Մասնակցութեամբ՝

Միօրեայ Վարժարանի աշակերտներու

եւ

Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Թատերական խումբի

Մուտքը 30 Փրանք:

***

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15–ին

Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Միօրեայ Վարժարանի

Հանդէս

- ԵՐԳ
- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ
- ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտքը ազատ է:

Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles — Paris 17e

— Métro: Courcelles —

Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Séjour à l'étranger

ETATS-UNIS : Côte Est (camp Haïastan)

- Du 11 juillet au 25 juillet
  Prix de la pension : 795 USD + voyage + argent de poche
- Du 25 juillet au 8 août
  Prix de la pension : 795 USD + voyage + argent de poche
- Du 8 août au 22 août
  Prix de la pension : 675 USD + voyage + argent de poche

ETATS-UNIS : Côte Ouest (camp AYF)

- Du 1er août au 15 août
  Prix de la pension : 600 USD + voyage + argent de poche

Ces séjours s'adressent aux adolescents de 11 à 15 ans.

Pour toute inscription, s'adresser au Conseil d'Administration au :

01. 48. 24. 46. 57.

Date limite : 10 juin

ATTENTION : Places limitées.

L'ASSOCIATION MACHTOTZ

POUR LA DEFENSE DE LA LANGUE ARMENIENNE

organise un

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

BEYROUTH (Liban) - du 1er au 19 Juillet

POUR LES JEUNES DE 8 A 16 ANS

sous le patronage du Rév. Père KEGHAM KHATCHERIAN

Prélat des Arméniens du Liban

Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

Des cours d'arménien seront organisés à raison de 25 heures par semaine pour les **débutants francophones** par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa **méthode audiovisuelle** et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.

L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par les responsables de l'Association Machtotz.

Sont prévues plusieurs excursions comme Baalbek, Byblos, Saïda, Aïnjar, Zemmar, Antélias, la visite des musées et des institutions arméniennes, ainsi que des baignades à la mer et du sport, suivant possibilités

FRAIS DE PARTICIPATION : 5950 F. par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions (avant le 10 juin) :

ASSOCIATION MACHTOTZ

8, rue Lamennais, 92370 CHAVILLE — Tél. / Fax : 01 47 50 97 51.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 2
MERCREDI
2 JUIN
1999

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.652 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.652

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՕՃԱԼԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՔԱՐՈԶԷ

«ՆՄԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ՄԸ ԱՆԿՈՂՄՆԱԿԱԼ ՉԷ» Կ'ԸՍԷ ՊՈԼՍՈՅ ՓԱՍՏԱԲԱՆԱՊԵՏԸ

Ֆրանսական մամուլը լայն տեղ կուտայ Օճալանի դատավարութեան որ բացուեցաւ Մայիս 31-ին Իմրալըի կղզիին վրայ եւ հակառակ սպասուածին, չյետաձգուեցաւ: Օճալան մէկուկէս ժամ արտայայտուած է եւ ըսած ի միջի այլոց.– «Խաղաղութեան եւ եղբայրութեան համար, պատրաստ եմ ծառայելու Թուրք Պետութեան եւ կը կարծեմ որ այդ ընելու համար պէտք է ողջ մնամ»: ՓՔՔ-ի պարագլուխը ամբաստանած է Յունաստանը, Ռուսաստանը եւ նուազ չափով Իտալիան որոնք չեն յարգած միջազգային օրէնքները (ծանօթ է որ քաղաքական ապաստան ուզած էր): Իր յայտարարութեան վերջին մասին մէջ, Օճալան իր խօսքը ուղղած է «նահատակներու» (սպաննուած Թուրք զինուորները) հարազատներուն եւ վըստահեցուցած որ մասնակից է անոնց ցաւին եւ ներողութիւն խնդրած: Տրամադրութիւն կը յայտնէ նաեւ վերջ տալու զինեալ պայքարին, որովհետեւ «անհրաժեշտութիւնը եւս չունի», բայց, այդ ընելու համար պէտք է որ ողջ մնայ: Իր ելոյթը լայնօրէն փոխարինած է փաստաբաններու պաշտպանողականները. արդէն իր փաստաբաններէն երկուքը հրաժարած են իրենց պաշտօնէն, առարկելով որ իրենց գիմումը նկատի իսկ առնուած չէր Պետութեան Խորհուրդին կողմէ: Միւս կողմէ, Պոլսոյ փաստաբանապետը Եւճէլ Սալման յայտարարած է («Լիպերասիոն», Յունիս 1) որ նման դատարան մը անկողմնակալ չէ, առանց ապագայի մասին կանխակալ կարծիք յայտնելու, կ'ըսէ թէ ինչ որ զինք կը մտահոգէ այն իրողութիւնն է որ կառավարութիւնը այս դատավարութիւնը «տարնապի կացութեան մասնակարգութեան» դրութեան մէջ գետեղած է եւ դատն ալ տեղի կ'ունենայ կղզիի մը մէջ որ արտակարգ վիճակի ենթակայ է: «Լիպերասիոն» խմբագրականն ալ նուիրած է այս հարցին, զայն խորագրելով՝ «Թուրքիան կը դատուի»: Արդարեւ Ժան Ամալրիք գիտել կուտայ որ ինչ որ ալ տեղի ունենայ, ուզէ կամ չուզէ Թուրքիան ալ կը դատուի եւ այդ է այս դատավարութեան բուն գրաւականը:

Այլ գրութեամբ մը, Մարք Սեմօ կը վերլուծէ կացութիւնը եւ գիտել կուտայ որ զինուորած իր յաջողութենէն, վարչակարգը կը մերժէ որեւէ զիջում:

Ամէն պարագայի մէջ, ընդհանուր տեսակէտն այն է որ Անգարա պէտք է ի վերջոյ ընդունի որ քրտական հարցին լուծումը չօշափելի ինքնավարութիւն մըն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԿՐԱՏ կրկին մութին մէջ էր Յունիս 1-ի առաւօտեան, նախորդ գիշերուան ռմբակոծումներուն հետեւանքով ելեկտրական ցանցերու երկու կեդրոնի վըրայ: Սերպ աղբիւրներու համաձայն, կիրակի օրուան սանաթօրիոմի ռմբակոծութեան մեռեալներու թիւ 27 է, մինչ ՕԹԱՆ կ'ուրանայ եւ կը պնդէ որ միայն «զինուորական եւ օրինաւոր» թիրախներ կը հարուածէ: Մէկ կողմէ ռումբերը կը տեղան, միւս կողմէ կը շարունակուին դիւանագիտական ջանքերը խաղաղ լուծումի մը համար: Յունիս 2-ին, գլխաւոր բանագնացը, որ Ֆինլանտիոյ նախագահն է պիտի ընկերանայ Չերնոմիրդինի եւ Պելկրատ երթայ առաջին անգամ ըլլալով: ՕԹԱՆ կը կրկնէ որ բազմազգեան ուժերու կազմը բանակցելի նիւթ չէ եւ միշտ կը սպասէ որ Միլոսեւիչ խօսքէն գործի անցնի: 70 օրերու երկայնքին, ՕԹԱՆ-ի «սըխալներէն» մեռած են 365 հոգի:

ՓԱՐԻԶԻ կիրակնօրեայ (Մայիս 30) անսովոր փոթորիկին մեռեալներու թիւը 3-ի բարձրացաւ: Կարգ մը թաղամասերու մէջ (9-րդ եւ 10-րդ) ելեկտրական հոսանքը միայն Յունիս 1-ին վերահաստատուած էր: Նիւթական վնասները շատ մեծ համեմատութիւններու հասած են:

ՊԵԼԺԻԱՅԷՆ ետք, Ֆրանսայի հաւերն ու հաւկիթներն ալ կրնան վարակուած ըլլալ: Այժմ չորս երկիրներ, նաեւ Հոլանտա եւ Գերմանիա խնդրոյ առարկայ են: Պելժիոյ մէջ վաճառքը եւ արտածումը արգիլուած են: Ծանօթ է որ որպէս սընունդ տրուած կենդանական ալիւրները տիօքսին կը պարունակէին ինչ որ վտանգաւոր է եւ խլրդաբեր:

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ փապուղիին արկածին հետեւանքով առնուազն հինգ մեռեալ կայ: Թաուըրն փապուղիին մէջ, երկու բեռնատար կառքերու բախումը ուրիշ կառքի մը հետ հրդեհի մը պատճառ եղած էր, բայց, հետեւանքը նուազ աղէտալի բնոյթ ունեցած է քան երկու ամիս առաջ պատահած Մոն – Պլանի արկածը (45 մեռեալ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՅԱՂԹԱԿԱՆԸ՝ «ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ»

ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ «ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԵՒ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ», ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ, ՀՅԴ, ԱԺՄ

Երեքշաբթի, Յունիս 1-ի առաւօտուն ալ արդիւնքները վերջնական չէին, բայց կը համապատասխանէին մօտ 90%-ի եւ կը պարզէին հետեւեալ պատկերը:

Գլուխն է Վազգէն Սարգսեան – Կարէն Դեմիրճեան զինակցութիւնը, այսինքն՝ «Միասնութիւն»ը 40,89%-ով, կը հետեւին «Իրաւունք և Միաբանութիւն» (Սահմանադրական Իրաւունք, Ազգ. Միաբանութիւն, Արցախ–Հայաստան, Գարդմանք) 8,82%, համայնավար՝ 8.17%, ՀՅԴ՝ 7,03%, հուսկ ԱԺՄ 5,7%: Միւս բոլոր կուսակցութիւնները չեն հասած անհրաժեշտ 5%-ին:

Այս թիւերն ու կարգն ալ կրնան փոփոխութեան ենթարկուիլ, քանի Ընտրական Յանձնաժողովը պաշտօնական վերջնական արդիւնքները չէր հրատարակած Երեքշաբթի առտու: Կ'ըսուի նաեւ թէ Օրինաց Երկիրն ալ յաջողած է 5%-ը անցնիլ, մինչ Համայնավարները կրնան Բ. դիրքի վրայ ըլլալ:

Յիշենք որ նոր Խորհրդարանը պիտի ունենայ 131 երեսփոխան, որոնց 75-ը կ'ընտրուին մեծամասնութեամբ, 56-ը՝ համեմատականի դրութեամբ:

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿՈՎ ԸՆՏՐՈՒԱԾՆԵՐ

Նախնական արդիւնքներով պատրաստուած է ցանկը մեծամասնութեան կարգով ընտրուած (75) երեսփոխաններու: Անոնց մէջ եւս առաջին տեղը կը գրաւէ «Միասնութիւն» դաշինքը (34) կը հետեւին անկուսակցականները (29), Համայնավարները, ԱԺՄ-ը, ՀՅԴ-ն, «Օրինաց Երկիր»ը (2-ական) և ՀՀՇ-ն, «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն» դաշինքը, «Արժանապատիւ Ապագայ», «Առաքելութիւն» կուսակցութիւնները (մէկական):

Նոյն ցանկին տուեալներով ընտրուածներէն են Ա. Սաղոյեան, Շ. Քոչարեան (ԱԺՄ), գործի աշխարհին ծանօթ դէմք Խաչատուր Սուքիասեան (անկուսակցական), Վ. Յովհաննիսեան (ՀՅԴ), Ալ. Յակոբեան («Միասնութիւն»), նախկին նախարար Հրանոյշ Յակոբեան (անկուսակցական), երգահան Ռ. Ամիրխանեան (անկուսակցական), Վ. Սիրադեղեան (ՀՀՇ):

***

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Մետիաները մեծ արձագանգ մը չտուին, այս անգամ, Հայաստանի ընտրութիւններուն: «Լը Մոնտ» (Յունիս 1) «Առանց խանդավառութեան, Հայերը կ'ընտրեն իրենց նոր խորհրդարանը» խորագրին տակ կ'անդրադառնար հակիրճ կերպով, տալով շատ մասնակի արդիւնքներ: Կը յիշէր որ միջադէպեր պատահած են, Շանթ Յարութիւնեան ազգայնական փոքր կուսակցութեան մը (իմա՝ ցեղապաշտական կուսակցութիւն) ղեկավարը խոշտանգուած է եւ թէ «անսպասելի զինակցութիւն» մը, նախկին համայնավար ղեկավարի մը Կ. Դեմիրճեանի եւ Պաշտպանութեան նախարար Վ. Սարգսեանի միջեւ լաւ դիրքի վըրայ է գլուխն անցնելու համար քուէարկութեան: Նոյն թուականը կրող «Ֆիկարօ»ն, որ յաջորդ առտուն լոյս կը տեսնէ, լուրը կը խորագրէր. – «Օրէնսդրական՝ յետհամայնավար զինակցութիւնը գլուխն է» ու կուտար նաեւ մասնակի (90%-ի վըրայ) արդիւնքներ: Կ'ըսէր թէ գլուխը կը հասնի «Միասնութիւն»ը՝ 40,4%, կը հետեւին համայնավարները 11,4% և ՀՅԴ-ն 7,3%:

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՆՇՈՒՄ

Իջեւանի մէջ հանդիսաւոր կերպով նըշուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան 81-րդ տարեդարձը: Նահատակներու յուշարձանին ծաղկեպսակ զետեղած են Տաւուշի մարզպետն ու Իջեւանի քաղաքապետը, ապա մարզպետը ելոյթ մը ունեցած է: Իրեն յաջորդած են Իջեւանի արուեստի դպրոցին սաները:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Վարչապետ Արմէն Դարբինեան Մայիս 31-ին հեռագրով մը բելառուս իր պաշտօնակիցին ցաւակցութիւն յայտնած է Մինսկի մէջ ռռք երգահաղէսէն ետք պատահած աղէտին երիտասարդ զոհերուն համար:

Վ. Օսկանեան. – «ՄԻՋԱՄՈՒԽ ՄԻ՛ ԸԼԼԱՔ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ»

«Միլլիյէթ»ի թղթակիցը որ Երեւան կը գտնուի ընտրութեանց հետեւելու նպատակով, Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի հետ համառօտ հարցազրոյց մը կատարած էր (Մայիս 31): Անոր հարցուած է թէ մինչ Հայաստան «զէնք կը կուտակէ», ինչո՞ւ հակազդեցութիւն ցոյց կուտայ իր հողերուն վրայ օտար խարիսխ ունենալու Ազրբէջանի որոշումին: Վ. Օսկանեան կը պատասխանէ թէ Հայաստան անցեալէն քաղուած դասով պարտաւոր է բարձրագոյն մակարդակով ապահովելու իր պաշտպանութիւնը: Իսկ ատոր ամէնէն գործնական ձեւը Ռուսաստանի հետ զինուորական գործակցութիւնն է: Կը բացատրէ թէ Հայաստանի զինական պահեստը բաւական նուազ է, քան միջազգային համաձայնագրով նախատեսուած քանակը: Կ'ըսէ թէ Հայաստան մէկ կողմէ ունի Ղարաբաղի անլոյծ մնացած խնդիրը, միւս կողմէ կայ Թուրքիան որուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատուած չէ: Կ'աւելցնէ. «Վստահաբար, ներկայիս, Թուրքիոյ եւ Ազրբէջանի միջեւ եղբայրական կապեր կան: Ու անկարելի չէ որ Թուրքիա միջամտութիւններ կատարէ որոնք Ղարաբաղի հարցին մէջ անբաղձալի պատահարներու պատճառ ըլլան: Այս բաները կը մտահոգեն մեզ: Ազրբէջանի օտար խարիսխներուն դէմ ժխտական կեցուածք չունինք: Սակայն, անոնք ատիկա փարոզչութեան նիւթ դարձնել կը ջանան: Ազրբէջան շրջանին մէջ բեւեռացումի միտող քաղաքականութիւն մը ունի ու աշխարհը կը դիտէ ցլամարտի պատուհանէն: Իսկ մենք մեր տարածքին վրայ ռուսական խարիսխներ ունենալով հանդերձ, կը ջանանք բարելաւել ՕԹԱՆ-ի հետ մեր յարաբերութիւնները»:

«"Ղարաբաղի հարցին Թուրքիոյ միջամտութիւնը" ըսելով ի՞նչ բանի ակնարկեցիք» կը հարցնէ Թուրք թղթակիցը: Վ. Օսկանեան կ'ըսէ թէ Հայաստան հաւատք ունի խաղաղ ճամբով լուծումի մը: Բան մը որ կարելի է իրականացնել եթէ կողմերը ծայրայեղ պահանջներէ հրաժարին: Հայկական կողմին համար այդպիսին կրնայ նկատուիլ Ղարաբաղի անկախութիւնը կամ Հայաստանի հետ միացումը: Իսկ Ազրբէջանի կողմէ Ղարաբաղին տըրուելիք ինքնավարութիւնը: Եթէ երկուքն ալ ասոնցմէ հրաժարին, լուծում կարելի է գտնել: Նախարարը կ'աւելցնէ թէ իրենք արդէն յայտարարեցին որ կը հրաժարին, մինչ Ազրբէջան կը պնդէ ինքնավար Ղարաբաղի տեսակէտին վրայ: Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ ... 1992-1993-ին երբ կռիւները կը շարունակուէին, Թուրքիա սպառնաց Հայաստանի: «Այդ պատճառով, կ'ըսէ Վ. Օսկանեան, ուզեցի ըսել թէ դէպքերու մեզի համար անբաղձալի զարգացումներու պարագային Թուրքիոյ միջամտութիւնը ամբողջովին անհաւանական չէ»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան	
ՀՄԸՄ Ֆրանս – Ռէյոն Նանթէռ	8 – 1
Ա.Ս.Օ. Արմէնիէն (Իսի) – Ֆոնթէնայօ	2 – 1
Ի.Ժի. Արմէնիէն (Ալֆորվիլ) – Պոնտի	2 – 1
Լիոնի Շրջան	
Սէն Մ. Էկզիլ Ալ. – ՀՄԸՄ Լիոն Տէսին	0 – 0
Տրոմ–Արտէշի Շրջան	
Փրիվա – ՀՄԸՄ Վալանս	1 – 3

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

« ՎԱՀԱՆ ԵՒ ԱՆՈՅՇ ՇԱՄԼԵԱՆ » ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ [illegible]

Ա.

Լոս – Անճըլըսի շրջանին մէջ հիմնուած հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու շղթային 5-րդ օղակը կը հանդիսանայ Կլէնտէյլի [illegible] «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» ազգային վարժարանը:

Արդարեւ, 1975 Մարտ 11-ին է, որ Կլէնտէյլի մէջ [illegible] Այդ օրերուն Կլէնտէյլ քաղաքը կը հաշուէր շուրջ 8 հազարի հասնող հայ բնակչութիւն մը: Հետեւաբար, շրջանի հայութիւնը համախմբելու եւ ազգային կեանք ստեղծելու համար անհրաժեշտ էր հիմնել ենթակառոյցներ:

Այս գիտակցութեամբ է որ Կլէնտէյլի մէջ 1975-ի սկիզբը խումբ մը նուիրեալներ քով – քովի գալով, ժողովներ գումարելով կ'որոշեն հիմը դնել կրօնական եւ կրթական կառոյցներու, ապահովելու համար հետզհետէ ուռճացող համայնքի մը ազգային դիմագիծի անաղարտ պահպանումը:

Արդարեւ, 1970-ական թուականներու երկրորդ կէսին, մասնաւորաբար Լիբանանի եւ ապա Պարսկաստանի ծանօթ դէպքերէն ետք, Հայերու զանգուածային գաղթը դէպի խաղաղ եւ աւելի ապահով երկիրներ, յատկապէս Գանատա եւ Միացեալ – Նահանգներ, մեծ շարժում մը ստեղծելով հայաշատ շրջաններու ազգային, մշակութային, կրթական եւ այլ մարզերու կեանքին մէջ, ծով աշխատանքի եւ անսահման ճիգ ու զոհողութիւն պահանջող պատասխանատուութեան առջեւ կը դնէր տուեալ գաղութներու պատկան մարմինները:

Նման պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ օժտուած խումբ մը Հայեր՝ Կլէնտէյլի մէջ, 1975 Մարտ 11-ին կը գնեն Գարֆիլտ Տրայվի վրայ գտնուող կալուածը 110 հազար տոլարով: Շէնքը կը սկսի գործածուիլ իբրեւ եկեղեցի, կրելով Ս. Աստուածածնի անունը: Այս կալուածի գնման աշխատանքներուն մեծապէս սատարած է Սմբատ Արք. Լափաճեան, որ այդ օրերուն եղած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ենթակայ Արեւմտեան Թեմի անդրանիկ Առաջնորդը:

Կարճ ժամանակ ետք Ս. Աստուածածին Եկեղեցին կը դառնայ բաբախուն սիրտը Կլէնտէյլի մէջ ծուարած հայութեան, վերածուելով հոգեւոր սնունդ բաշխող եւ հայ հաւատացեալները ի մի համախմբող կեդրոնի մը: Ապա, Եկեղեցւոյ բացումէն ետք, պատասխանատու մարմիններու մտահոգութեան առանցքը կը դառնայ կառուցումը հայ ժողովուրդի գոյատեւման աւանդական խարիսխներէն երկրորդին՝ Ս. Մեսրոպի հանճարին անթառամ յիշատակը յաւերժացնող ամրակուռ բերդին՝ հայ դպրոցին:

Այս գիտակցութեամբ է ահա, որ եկեղեցւոյ բացումէն վեց ամիս ետք, պատասխանատու մարմիններու անխոնջ ջանքերուն եւ հետեւողական աշխատանքներուն իբրեւ արդիւնք, 1975 Սեպտեմբեր 20-ին, կը բացուին Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ կից հայկական ամէնօրեայ վարժարանին դռները 8 աշակերտներու առջեւ: Առաջին տարին հաստատութիւնը կը գործէ իբրեւ մանկապարտէզ, երկու ուսուցիչներով: Գործերը կը վարեն Անուշաւան Քհնյ. Արթինեան եւ Տիկին Արմինէ Յակոբեան: Ուսումնական տարեշրջանը կ'աւարտի 50 աշակերտներով: Հայկական գաղութին ցուցաբերած գնահատելութիւնը ջերմ կ'ըլլայ եւ խոստումնալից:

Յաջորդ տարեշրջանը կը սկսի 40 աշակերտներով, որոնց թիւը տարեվերջին կը հասնի 50-ի: Երրորդ տարեշրջանին (1977 – 1978) վարժարանը կ'ունենայ 178 աշակերտ, մանկապարտէզէն 4-րդ կարգ: Տնօրէնի պաշտօնին կը կոչուի Մարսէլ Քարեան, ֆրանսահայ երիտասարդ մը, շրջանաւարտ Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան Մխիթարեան վարժարանէն եւ իր բարձրագոյն ուսումը ստացած Ամերիկայի մէջ:

Տարուէ տարի աշակերտներու թիւի աճը նոր պարտաւորութիւններու առջեւ կը դնէ վարժարանին հոգաբարձութիւնը: Սփիւռքական անհրաժեշտութիւն կը դառնայ [illegible] Ուստի, Հոգաբարձութիւնը [illegible] 4 տուներ, (220.000 տոլարով), անոնց մէջ յարմարցնելով դասարաններ, եւ մեծ սրահ մը: Վարժարանին դասարանները կը տրամադրուին նաեւ Հ. Օ. Մ.-ի Կլէնտէյլի «Սիփան» մասնաճիւղի Շաբաթօրեայ դպրոցին, ուր ամէն Շաբաթ կը հաւաքուին ամերիկեան վարժարաններ յաճախող Հայ մանուկներ՝ սորվելու համար իրենց մայրենի լեզուն եւ պատմութիւնը:

1979 – 1980 ուսումնական տարեշրջանին վարժարանը կ'ունենայ 360 աշակերտներ: Անկարելի կը դառնայ զանոնք տեղաւորել գոյութիւն ունեցող դասասենեակներու մէջ: Հետեւաբար, Հոգաբարձութիւնը կ'որոշէ Լա Գրեսենթա քաղաքին մէջ վարձել «Փալմ Քրէսթ» հանրային դպրոցը, օժտուած՝ 9 դասարաններով եւ այլազան յարմարութիւններով: Երկու – չորս տարեկան 120 աշակերտներ կը պահուին Եկեղեցւոյ կից՝ Ծաղկոց – Մանկապարտէզի բաժնին մէջ, իսկ մնացեալ 240 աշակերտները կը փոխադրուին վարձուած նոր դպրոցավայրը: Տնօրէնութիւնը կը յանձնուի Ռուբէն Գիւրջեանի, իսկ մանկապարտէզի բաժնի պատասխանատու կը նշանակուի Տիկին Գենոփ Մարութխանեան, երկուքն ալ՝ պարսկահայ մանկավարժներ:

1980 – 1981 ուսումնական տարեշրջանին Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ ամէնօրեայ վարժարանի տարեգրութեան մէջ կը բացուի նոր ուղի մը: Միջին – Արեւելքէն, յատկապէս՝ Պարսկաստանէն, նոր հոսք մը կը սկսի դէպի Լոս – Անճըլըսի շրջանը: Պարսկահայ եկուորները մեծ մասամբ կը հաստատուին Կլէնտէյլ քաղաքը: Այս իրողութեան հետեւանքով հայկական վարժարանի աշակերտութեան ստուար մասը կը կազմեն պարսկահայ ընտանիքներու երախաները: Հետեւաբար, օրուան Հոգաբարձութիւնը եւ պատկան մարմիններ կ'որոշեն վարժարանին մէջ հաստատել հայերէնի երկու տարբերակներու՝ արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի ուսուցումը: Վարժարանին նոր տնօրէն կը նշանակուի Վարդգէս Ղազարեան, ամերիկեան համալսարանի մէջ իր բարձրագոյն ուսումը ստացած երիտասարդ մանկավարժ մը, որ նախապէս պատասխանատու պաշտօններ վարած էր «Ալեք Փիլիպոս» եւ «Ֆերահեան» ազգային վարժարաններուն մէջ: Մանկամսուր – մանկապարտէզի բաժնի տնօրէնուհի կը նշանակուի Տիկին Իդա Քարայեան, հոգեբանութեան եւ մանկավարժութեան ճիւղերու մէջ փորձառութիւն ձեռք ձգած երիտասարդ հայուհի մը:

1981 Օգոստոս 28-ը յիշատակելի օր մը կը դառնայ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ տարեգրութեան մէջ: Արդարեւ, այդ օրը եկեղեցւոյ «Արգարեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած ճաշ – պարահանդէսի մը ընթացքին կը կատարուի եկեղեցւոյ պարտամուրհակի այրման արարողութիւնը, ձերբազատելով Հոգաբարձութիւնը պարտքէ եւ համայնքը դարձնելով սեփականատէրը իր աղօթարանին: Այդ տարի վարժարանը ունէր 450 աշակերտ:

Հոգաբարձութիւնը՝ ձերբազատած պարտքէ եւ քաջալերուած վարժարանին շուրջ ստեղծուած եռուզեռէն եւ հայ համայնքի զօրակցութենէն, հետզհետէ աճող աշակերտութեան համար ուսումնական, կրթական եւ դաստիարակչական լաւագոյն պայմաններ ստեղծելու նպատակով կը ստանձնէ նոր եւ յաւելեալ յանձնառութիւն մը, այն է՝ առաւել եւս ընդարձակուիլ եւ տէրը դառնալ սեփական դպրոցի մը՝ կրթական արդիական պայմաններով եւ յարմարութիւններով օժտուած: Նման երազի մը իրականացման համար մեր ժողովուրդը միշտ ալ ունեցած է դէմքեր, որոնք մեր պատմութեան այս կամ այն ժամանակահատուածին երեւան ելած են եւ գործնականօրէն ցուցաբերած ազգային խորունկ գիտակցութիւն մը:

Այս հաւատքով դրահուած, օրուան Հոգաբարձութիւնը, մի՛շտ մղիչ ուժ ունենալով տարիներու իր ատենապետ Ստեփան Գասպարեանը, կը նետուի նոր արկածախնդրութեան մը դաշտը, Լա Քրեսենթա քաղաքի Լոմըլ պողոտային վրայ գտնուող հանրային ընդարձակ դըպրոցավայր մը գնելով: Հոգաբարձութիւնը կալուածին գնման համար իր տրամադրութեան տակ ունէր Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Արգարեանի նուիրած 100 հազար տոլարը եւ Ճորճ Ադամեանի 100 հազար տոլարի նուիրատուութիւնը: Այս գումարը իբրեւ կանխավճար կը ծառայէ կալուածի գնման: Կալուածը կ'արժէր 800 հազար տոլար: Նախախնամութիւնը երեւան կը հանէ ազնուահոգի ամոլ մը, յանձինս Տէր եւ Տիկին Վահան եւ Անոյշ Շամլեանի, որոնք յանձն կ'առնեն վճարել կալուածին մնացեալ ամբողջական պարտքը՝ 600 հազար տոլար:

Այսպէսով, 1982 Սեպտեմբերին աշակերտները կը տեղաւորուին նոր դպրոցավայրին մէջ, օժտուած լայն յարմարութիւններով: 1982 – 1983 ուսումնական տարեշրջանին վարժարանը դարձած էր արդէն լրիւ միջնակարգ հաստատութիւն մը, ունենալով 426 աշակերտներ՝ մանկամսուրէն մինչեւ 9-րդ կարգ:

1983 Օգոստոսին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին օրուան Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի ներկայութեամբ տեղի ունեցած յատուկ արարողութեամբ մը, Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ վարժարանը – մանկապարտէզէն միջնակարգ բաժիններով – կը վերակոչուի բարերարներուն անունով՝ «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարան, իբրեւ երախտագիտութիւն անոնց ազնիւ արարքին:

Տարի մը ետք, 1984 Նոյեմբեր 17-ին, յիշատակելի օր մը եւս կ'արձանագրուի վարժարանին տարեգրութեան մէջ: Արդարեւ, «Ֆերահեան» Ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած տօնախմբութեան մը ընթացքին, բարերար Վահան Շամլեան հրկիզելով իր անունը կրող վարժարանին պարտամուրհակը, ազգը կը դարձնէ սեփականատէրը այդ կալուածին:

Նոյն տարին աշակերտութեան թիւը հասած ըլլալով 605-ի, ստիպողական կարիքը կը զգացուի յաւելեալ դասասենեակներու: Հետեւաբար, Հոգաբարձութիւնը կ'որոշէ վարժարանի ընդարձակ հողաշերտին վրայ կառուցանել արդիական յարմարութիւններով օժտուած նոր շէնք մը, հոն փոխադրելու համար միջնակարգ բաժնի 3 դասարանները, տարրալուծարանը, գրադարանը, համակարգիչներու բաժինը եւայլն: Նոր շէնքին հիմնարկէքը կը կատարուի 1984 Նոյեմբեր 20-ին, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի օրհնութեամբ, սակայն, նիւթական նպաստաւոր պայմաններու բացակայութեան պատճառով, նոր շէնքի շինարարութեան կը ձեռնարկուի 1988-ին եւ տարի մը ետք՝ 1989 Սեպտեմբեր 11-ին, հանդիսաւորապէս բացումը կը կատարուի նոր շէնքին, օժտուած՝ լուսաւոր դասարաններով, ընդարձակ գրադարանով եւ մանկավարժական այլազան սարքաւորումներով:

Կլէնտէյլի մէջ 1975-ին սկիզբ առած սրբազան արկածախնդրութեան իբրեւ արդիւնք ծնունդ առած հայ հոգիի եւ մտքի սնուցիչ երկուորեակ հաստատութիւնները՝ եկեղեցին ու դպրոցը, 1985-ին կը բոլորեն իրենց 10-ամեակը: Մինչ վարժարանը տարուէ տարի կ'ընդարձակուէր ու կը յառաջդիմէր, օժտուելով կրթական եւ մանկավարժական արդիական ամէն յարմարութեամբ կալուածով եւ պայմաններով, Գարֆիլտ փողոցին վրայ գտնուող եկեղեցին – իր 200 տեղով – նեղ կուգար Կլէնտէյլի ուռճացող հայկական գաղութին համար: Կենսական անհրաժեշտութիւնը կը զգացուէր նոր եւ աւելի մեծ աղօթարան մը ունենալու, կարենալ հոգեւոր սնունդ բաշխելու համար շուրջ 40 հազար հաշուող հայ հաւատացեալներուն:

Հոգաբարձութիւնը, հիմնուած անցեալի իր փորձառութեան վրայ, անգամ մը եւս կը ձեռնարկէ նոր արկածախնդրութեան մը: Կլէնտէյլի Սենթրըլ պողոտային վրայ կը գտնուի պատրաստ եկեղեցի մը, կառուցուած 1926-ին, որ ունի 960 հոգի պարփակող տեղ եւ 500 հոգինոց սրահ մը: Կալուածը լիովին կրնար գոհացնել հայահոծ գաղութին կարիքները, սակայն կ'արժէր 3 միլիոն տոլար: Ո՞ւրկէ եւ ի՞նչպէս գոյացնել նման հսկայ գումար մը: Նախախնամութիւնը այս անգամ երեւան կը հանէ ազնուական Հայուհի մը, յանձին Տիկին Հիլտա Տէր–Մինասեանի, որ ընկերակցութեամբ իր զաւակներուն՝ Արայի եւ Մարլէնի, ներկայանալով Հոգաբարձութեան կը յայտնեն թէ մէկ միլիոն տոլարի նուիրատուութեամբ կը ստանձնեն եկեղեցւոյ գնման բարերարութիւնը, ի յիշատակ իրենց ամուսնոյն եւ զաւկին, հօր եւ եղբօր՝ ողբացեալ Վարդգէն եւ Արթուր Տէր – Մինասեաններու:

Հրաշքը կատարուած էր. անհրաժեշտ էր երազը իրականութիւն դարձնել: Հոգաբարձութիւնը կը գնէ եկեղեցին, որուն օծման 16 կնքահայրերը 50 հազարական տոլարով եւ այլ բարերարներ կը հայթայթեն երկրորդ միլիոնը, իսկ ժողովրդային նուիրատուութիւններով եւ ձեռնարկներով կը գոյանայ կէս միլիոն տոլար եւս:

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին նոր եկեղեցին կը հաստատուի Եփրեմ Արք. Թաբագեանի առաջնորդութեան շրջանին, իսկ հանգանակութեան եւ ներքին բարեզարդման աշխատանքներուն մէջ մեծ դեր կ'ունենայ առաջնորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան: Եկեղեցւոյ գնումէն անմիջապէս ետք կը կատարուին աղօթարանի հարդարման աշխատանքները: Կը կառուցուին մարմարակերտ Ս. Խորանը, մկրտութեան աւազանը, մոմավառութեան խորաններ ու սեղաններ, պատուհանները կը զարդարուին գունաւոր ապակիներու սրբանկարներով եւայլն:

Նոր եկեղեցւոյ օծումը կը կատարուի 1988 Յուլիս 10-ին, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի ձեռամբ: Եկեղեցին թէեւ չի կրեր բարերարին անունը, սակայն գաղութի կեանքին մէջ կը մնայ Տիկին Հիլտա Տէր-Մինասեանի ու իր ընտանիքին առատաձեռն գործը:

1990 Յուլիս 10-ին կը վճարուի նաեւ նոր եկեղեցւոյ պարտամուրհակը: Այնուհետեւ, 1992-ին կը գնուի Եկեղեցւոյ կից գտնուող առաջին տունը, 1994-ին՝ երկրորդը, յառաջիկային արդիական մանկամսուր մը շինելու հեռանկարով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱԿԱԴԻՐՈՒՈՂ ՈԳԻՆԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՔ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ՆՇԵԼՈՒ ԿԷՕԹԷԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 250-ԱՄԵԱԿԸ, ՍԱԿԱՅՆ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՄԵԾ ՎԱՐՊԵՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՄՆԱԼ ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԱՅԻՆ ՏԻՊԱՐ ՄԸ

Խե՛ղճ Կէօթէ. ան պիտի ատէր այս ամէնը, որ սահմանուած է իր ծննդեան 250-ամեակը նշող տօնակատարութիւններով: Կէօթէի պատկերը կրող [illegible] 18-րդ [illegible] բեմադիրը, բուսաբան, կենսաբան, նախարար եւ «մուսա» Կէօթէ դառնար իր գերեզմանին մէջ:

Սակայն նաեւ այդպէս կրնայ չըլլալ: Հարցը այն է, որ ինչ ալ ըսուի Կէօթէի մասին, հակառակը նոյնքան ճիշդ [illegible]

Միւս կողմէ, Կէօթէ քաջալերած է Եոհան Փիթըր Էքերման անունով արտադրողի մը, որ իր բառերը արձանագրէր յաւիտենութեան համար: Եւ դարձեալ ինք էր, որ հակառակ երբեմն դժգոհութեան [illegible]

պարբերական արտայայտութիւններ զգացնելու, խորքին մէջ կը պաշտէր իր հայրենասէր համակիրներուն մատուցած յարգանքը եւ Վայմարի իր բնակարանին դրան առջեւ հերթի սպասող երկրպագուներու շարքը:

Ամէն պարագայի մէջ, Կէօթէի անձին մէջ «գիտնականը» շփոթի պիտի մատնուէր ըսելով, թէ «կէօթէպաշտները» ինքնաթիռի վրայ կեդրոն մը հաստատած են, որուն կատարելագործուած ժամացոյցը կը հաշուէ մինչեւ Օգոստոս 28՝ իր ծննդեան տարեդարձին օրը մնացած մետասանեւորդ երկվայրկեանները: Այդ օրը առաջին անգամ ըլլալով պիտի սկսի ներկայացուիլ Կէօթէի «Ֆաուսթ» թատերգութեան ամբողջութիւնը, Փիթըր Շթայնի բեմադրութեամբ: Կ'ակնկալուի, որ հանդիսատեսներ համբերութեամբ լսեն անոր 12.111 տողերը՝ տեւելով առնուազն 17 ժամ...:

«Ֆաուսթ»ի ամբողջութեան «մարաթոն» ներկայացումը հպարտութեան մարդկային սարսուռ մը պիտի պատճառէր Վայմարի հսկային»: Ի վերջոյ ան «Ֆաուսթ»ի վրայ պարբերաբար աշխատած էր 60 տարի, եւ անկա գրեթէ խորհրդաւոր երկխօսութիւն մը կը ներշնչէ բոլորին, նոյնիսկ անոնց, որոնք չեն կարդացած կամ տեսած «Ֆաուսթ»ի ամբողջութիւնը: Մեծ վարպետին մահէն 167 տարի ետք կանխահաս չի թուիր այս թատերգութեան ամբողջական ներկայացումը:

Կէօթէի հեղինակութ գնահատութիւնը հաւանաբար պիտի գրգռուէր ի տես գերմանական շարք մը գիւղաքաղաքներու մրցակցութեան՝ անոր ծննդեան ամէնէն արժանի տօնակատարութիւնը ծրագրելու համար (ներառեալ՝ իր ծննդավայր Ֆրանքֆորթ - ամ - Մայն գիւղաքաղաքը, որ «այդ զզուեցնող ծակը» որակած էր ան անգամ մը): Կէօթէի ծննդեան տօնակատարութիւնները պիտի ընդգրկեն շոգեկառքով կամ հեծիկով «մարաթոն» շրջապտոյտներ դէպի անոր «սրբավայրերը», համագումար մը՝ «Կէօթէի ոգեկէն Եւրոպան» վերնագրով, ձայնասփիւռի յայտագիրներ՝ անոր սիրային բազմաթիւ յարաբերութիւններուն մասին, եւ նոր ժապաւէն մը՝ անոր տարիներու սիրուհիին՝ Քրիսթիան Վալփիուսի մասին, որուն հետ ի վերջոյ ամուսնացած էր Կէօթէ: Հետեւաբար 1999-ի վերջաւորութեան Կէօթէ այլեւս խորհրդաւոր մեծութիւն մը պիտի չմնայ:

Սակայն այդպէս չէ. Կէօթէ միշտ ալ բարդ գրագէտ մը եղած է եւ զայն ամբողջութեամբ հասկնալը միշտ դժուարութիւն յարուցած է: Ֆաուսթի առասպելը օգտագործուած է բազմաթիւ արուեստագէտներու կողմէ, ինչպէս՝ Շէյքսփիրի նշակից թատերագիր Քրիսթաֆըր Մարլոյի եւ վիպերգակ յօրինող Լիսթի, որ դարձեալ Վայմարի բնակիչ մըն էր: Սակայն Կէօթէն էր, որ ամէնէն հարուստ բանաստեղծական տողերով զայն թատերգութեան վերածած էր ճշմարտօրէն գերմանական հնչեղութեամբ մը օժտելով զայն: Ինչպէս «Ֆաուսթ ունտ Տի Տէօյչէն» վերնագրով կենսագրական նոր գիրքի մը հեղինակը՝ Ռոլֆ Ժաւիրը կը նշէ, Ֆաուսթի երկդիմութիւնը խորհրդանիշ դարձած է դէպի առաջ բարձրանալու եւ խորերը սուզուելու գերմանական ազգային հակամէտութեան: Բանաստեղծներու եւ փիլիսոփաներու կողմէ օգտագործուած, նացիներու եւ համայնավարներու կողմէ գործիքի վերածուած Ֆաուսթ Գերմանիոյ պատկերը կը թուէր ըլլալ միս ու ոսկորով: Սակայն Կէօթէի մնացեալ գործերը, գերմանական տիպական արտայայտութիւն մը ըլլալէ զատ, ամէն ինչ են: Օրինակ, անոր սիրոյ բանաստեղծութիւններու «Ուէսթ - օսթլիխըր տիվան» շարքը՝ իր Միջերկրականի յատուկ զուարթախոհութեամբ եւ սրամտութեամբ:

Կէօթէի անզսպելի հետաքրքրութիւնը զայն առաջնորդած է տեսութիւններ զարգացնելու՝ ոսկորներու կառոյցէն մինչեւ գոյներու յատկանիշներու մասին: Գիտութեան վերաբերող անոր գրութիւնները կը լեցնեն աւելի քան երկվեցեակ մը հատորներ: Սակայն այս չի նշանակեր, թէ ինչ որ գրած է Կէօթէ, անսխալ է: Լոյսի մասին անոր հետազօտութիւնները, որոնք կը միտին ժխտել Նիւթընի տեսութիւնները, շատ անհիմն են, թէեւ անոր ամէնէն նուիրեալ երկրպագուները պիտի չուզէին լսել նման որակում մը:

Սակայն, հակառակ նման երկրպագուներու երկխօսութեան, Կէօթէի գիտական գրութիւններու մեծ մասը ընթերցող չունի եւ նախանշաններ կան, որ նոյնիսկ անոր գրականութիւնը նոյն վտանգը կը դիմագրաւէ: Անցեալ տարի կատարուած ուսումնասիրութեան մը համաձայն, նոյնիսկ Ֆրանքֆորթի մէջ հարցախոյզի մը մասնակցողներէն միայն 8 առ հարիւրը վերջին տարիներուն որեւէ գործ կարդացած էր քաղաքին ամէնէն հռչակաւոր զաւակին երկերէն: 25 տարեկանէն վար ոչ մէկը երբեւիցէ Կէօթէ կարդացած էր: Գերմանիոյ քաղաքագէտները հակազդեցին իրենց «ափերը շփելով» եւ «դասականներու վերադարձ»ի կոչ ուղղելով, շեշտը դնելով «մեծագոյն դասականին» վրայ:

Վայմար, որ «1999-ի Եւրոպայի մշակոյթի քաղաքը» հռչակուած է, այս առիթը կ'օգտագործէ ցնցելու համար ժողովուրդը, որ նոր աչքերով դիմաւորէ Կէօթէն: Փոփ երգիչներ հրաւիրուած են Կէօթէի գրութիւններուն իրենց տարբերակը հնչեցնելու համար: Քաթալան թատերախումբ մը պիտի ներկայացնէ, այսպէս կոչուած, «Սայպըր - տրամա» մը՝ «էֆ էք Ֆաուսթ. վըրժըն 3.0» ելեկտրոնիք նամակագրութեան հասցէ մը յուշող վերնագրով: Վայմարի մէջ մարգագետինի մը վրայ կառուցուած է Կէօթէի առաջին բնակարանին յար եւ նման մէկ օրինակը՝ «քաջալերելու համար իրականութեան եւ ընդօրինակութեան վերաբերող խոր մտածումները»: Ամէն պարագայի, կը թուի, թէ Կէօթէն յաւելեալ շահու աղբիւրի մը վերածուած է:

Արդեօք տարեդարձի մը նշումին առիթով ծրագրուած ձեռնարկները պիտի օգնե՞ն, որ մարդիկ աւելի յստակ գաղափար մը ունենան Կէօթէի մասին: Անոնք նոյնիսկ կրնան հակառակ ազդեցութիւն գործել. ինչպէս ասացուածքը կ'ըսէ. «Վըստահ կրնանք ըլլալ միայն, երբ քիչ բան գիտենք. գիտութիւնը կ'աւելցնէ կասկածը»: Իսկ այս խօսքին հեղինա՞կը. մտածեցէք ով կրնայ ըլլալ...:

Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ

«Ազդակ»

Լ Ր Ա Տ Ո Ւ

ՆՈՐ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝
Société bibliophilique Ani

Վերջերս ստեղծուած է նոր ընկերակցութիւն մը վերոնշեալ անունին տակ եւ որու նպատակն է Հայկական աշխարհին հետ կապ ունեցող գործերու հրատարակութիւնը: Ընկերակցութեան նախագահն է Ժան - Փիէր Քիպարեան, ատամնաբոյժ, գանձապահը՝ Ժանին Թորոսեան, նաեւ ատամնաբոյժ, քարտուղարը՝ բժիշկ Միշէլ Տէրվիշեան:

Հրատարակելի առաջին գործն է անտիպ թարգմանութիւնը Նիքոլա Մառի ռուսերէն հատորին, լոյս տեսած Մոսկուա 1934-ին, 500 օրինակով: Ֆրանսերէնի թարգմանութիւնը կը կատարուի Հայաստան եւ արդէն 2 / 3-ը լրացած է: Պիտի ընկերանայ Յարութիւն Գէորգեանի պատրաստած ցուցահանդէսին՝ Անիի նուիրուած: Ն. Մառ տարիներ աշխատած է հոն եւ գիրքը արդիւնք է իր պրպտումներուն:

Ընկերակցութիւնը կը միտի վաճառքէ դուրս տպագրութիւն մը գլուխ հանել, թուագրուած, անոնց համար որ ուզեն օժանդակել այս ձեռնարկին: Բաժանորդագրութիւնն է 550 Ֆր. առաքման ծախքը ներառեալ: Հիմնադիր անդամներու անդամավճարն է 1000 Ֆր.:

Ընկերակցութեան հասցէն է՝
SOCIETE BIBLIOPHILIQUE ANI
Dr. J. P. Kibarian
163, Fbg St.Antoine — 75011 PARIS

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԵՏԻ ՍԱՆՋԱՔԻ ՀԱՐՑԸ
ԵՒ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ
(1936 - 1939)

Ա. Ա. ԲԱՅՐԱՄԵԱՆ

Նոյեան Տապան, Երեւան, 1998

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի հրաւէրով, Մայիս 8 - 18 Գանատա այցելած է Հայաստան Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարը՝ Լեւոն Մկրտչեան: Այցին նպատակը եղած է գանատական համալսարանական մարմիններու եւ կազմակերպութիւններու հետ համագործակցութիւն հաստատել կրթական եւ գիտական մարզերու մէջ: Այս առնչութեամբ բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած է:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 16-ին, պաշտօնական հանդիսութեամբ նշուած է Հայ Կեդրոնի կառուցման եւ ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ վարժարանի հիմնադրութեան 20-ամեակը, կազմակերպութեամբ Հայ Կեդրոնի եւ ՀՕՄ-ի վարժարանին ու հովանաւորութեամբ եւ ներկայութեամբ Հայաստանի Կրթութեան նախարար՝ Լեւոն Մկրտչեանի: Հիւրասիրութենէն եւ Համազգայինի ցուցահանդէսին այցելութենէն ետք, տեղի ունեցած է պաշտօնական հանդիսութիւնը, կազմակերպուած «20-ամեայ փորձառութեամբ եւ ամբողջական յանձնառութեամբ դէպի 21-րդ դար» նշանաբանով: Բացումը կատարած է վարժարանի նախկին տնօրէն՝ Մարգար Շարապխանեան: Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան Կոմիտէի կողմէ խօսած է Մհեր Առաքելեան եւ յայտնած որ ծրագրուած է Հայ Կեդրոնի նոր հողաշերտին վրայ կառուցանել երկրորդական վարժարանի արդիական շէնք մը, ինչպէս նաեւ Հայ տարեցներու պատսպարան մը: Խօսք առած են նաեւ կրթական մարմնի ատենապետ՝ Լեւոն Հաարճեան, դեսպան Լեւոն Բարխուդարեան, Յունաստանէն հրաւիրուած Սոֆիա Յակոբեան Ազգային վարժարանի երկրորդական բաժնի տնօրէն Միհրան Քիւրտօղլեան, նախարար Լեւոն Մկրտչեան: Այս վերջինը Հայ Կեդրոնին նուիրած է Իջեւանի շրջանին մէջ պատրաստուած Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանը, ինք ալ ստացած է «Քար մըն ալ ես դրի» մակագրութեամբ ոսկեզօծ մետալ մը: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը նուիրուած դպրոցի քառամեակներուն եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Խաժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի Յ. Մանուկեան գրադարանի սրահին մէջ, Մայիս 16-ին ցուցադրուած են Համազգայինի սեփականութիւնը եղող 40-է աւելի նկարներ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Արշիլ Կորքի ցուցասրահին: Բացման խօսքը արտասանած է Գալուստ Պապեան եւ անդրադարձած ցուցասրահի 20-ամեայ գործունէութեան:

***

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Յունաստան) Ջաւարեան Կեդրոնին մէջ, Մայիս 16-ին, տեղի ունեցած է երգչուհի Ծաղիկ Գազանճեանի նուիրուած պատուոյ երեկոյթ մը, կազմակերպուած Համազգայինի Շրջ. վարչութեան կողմէ: Բացումը կատարեց վարչութեան ներկայացուցիչը՝ Քերովբէ Էքիզեան: Յաջորդաբար բեմ հրաւիրուած են օրուան բանախօսը՝ Կիրակոս Մկրտիչեան, երգչուհիին կեանքն ու գործը ներկայացնող Յակոբ Ճէլալեանի գրութիւնը կարդացող՝ Եղիա Պասմաճեան, Յունահայոց Առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեան: Շքանշանի տուչութենէն ետք, շնորհակալութեան խօսք արտասանած է մեծարեալը՝ Ծաղիկ Գազանճեան:

***

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Յունաստան) Ջաւարեան Կեդրոնի մէջ, Մայիս 10-ին տօնուած է «Մայրերու Օր»ը, կազմակերպութեամբ Հ. Կ. Խաչի տեղւոյն Սօսէ մասնաճիւղի վարչութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Մանիշակ Յուքալա: Օրուան բանախօսը եղած է վերապատուելի Վիգէն Զոլաքեան: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած է Մամուլի 6-րդ ցուցահանդէսը եւ Մայիս 9-ին, նախագահ Խաթամի իր այցելութեան ընթացքին հանդիպած է «Ալիք»ի տաղաւարը եւ հետաքրքրուած թերթով:

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
- 1924 - 1925 -

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Սահակ էֆէնտի սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ իրեն եւ հարսնիքի յետաձգման մասին բացատրութիւններ տուաւ, որոնք արդարացի թուեցան Բարսեղ աղային:

– Մինչեւ երկու ամիս ժործն ալ կուգայ Ռումանիայէն ու երկուքին հարսնիքը մէկ կ'ընենք, – եզրակացուց Սահակ էֆէնտի:

– Արդէն իմ ալ փափաքս այդ էր, – պատասխանեց Բարսեղ աղա:

Յետոյ խօսքը փոխելով Սահակ էֆէնտի հարցուց.

– Ծանըմ, իրա՞ւ է, որ հիմակ ալ Կիլիկիա երթալ հաստատուելու դիտաւորութիւն ունիս եղեր:

– Այո՛, արդէն Արշակը հոն է, – պատասխանեց Բարսեղ աղա:

– Գիտեմ, որ հոն է, այդ նշանակութիւն չունի, կրնայ եթէ ուզէ հոն մնալ, երիտասարդ է, արհեստ ունի, թող ինչ որ կ'ուզէ ընէ, անոր ըսելիք չունիմ:

– Արշակը մինակ բան մը չի կրնար ընել, պէտք է իրեն միջոց հայթայթել արհեստը ի գործ դնելու:

– Ատոր համար ի՞նչ պիտի ընես:

– Ընելիքս պարզ է, – հող պիտի գնեմ Կիլիկիոյ մէջ:

– Հո՞ղ պիտի գնես, – գոչեց Սահակ էֆէնտի:

– Այո՛, արդէն սկզբնաւորութիւն մը ըրինք կամ աւելի ճիշդը ընելու վրայ ենք:

– Ի՞նչ սկզբնաւորութիւն, ի՞նչ կ'ըսես կոր...

– Էֆէնտիմ, Արշակէս նամակ մը առի, սքանչելի առիթ մը, որ ձեռքէ պէտք չէր փախցնել, 40 – 50 հազար ոսկի արժող հող մը վեց հազար ոսկիի կը ծախուի կոր եղեր, որուն երկու հազարը կանխիկ պիտի տրուի ու մնացածն ալ քանի մը ամիսէն:

– Է՛յ, – ըրաւ Սահակ էֆէնտի:

– Քանի որ որոշած ենք երթալ, պէտք չէր, որ սանկ գեղեցիկ առիթ մը ձեռքէ փախցնէինք. ուստի անմիջապէս երկու հազար ոսկինոց չէք մը առի ու ղրկեցի Արշակին...

– Ե՞րբ, – գոչեց Սահակ էֆէնտի:

– Քիչ մը առաջ յանձնարարեալ նամակով փոսթային յանձնեցի:

Սահակ էֆէնտի երկար, արդահատական նայուածք մը ուղղեց Բարսեղ աղային, կարծես անոր վրայ ապուշութեան կամ յիմարութեան նշաններ նշմարելով:

– Ան չէ ամա, դուն ո՞ւր կը բնակիս կոր, – հարցուց:

– Միշտ Գատըգիւղ, մեր տունը, – պատասխանեց Բարսեղ աղա այս հարցումէն զարմացած, – ի՞նչ կայ որ...

– Ես ենթադրեցի, որ Ինկիզ Ատան փոխադրուած ես ու աշխարհի մէջ անցած դարձածէն լուր չունիս:

– Նոր բա՞ն մը կայ որ...

– Դուն լրագիր չե՞ս կարդար, մարդ չե՞ս տեսնար, քաղաքականութենէն լուր չունի՞ս:

– Շիտակը վերջերս այնչափ իրարանցումներու մէջ էի, որ ժամանակ չունեցայ քաղաքականութեամբ զբաղելու, – պատասխանեց Բարսեղ աղա, – ասկէ զատ, ի՛նչ մեղքս պահեմ, ա՛լ ձանձրացանք ամէն օր նոյն բաները կարդալով, շատ ալ հետաքրքիր չեմ քաղաքականութեան անցուդարձերուն, աշխարհի հոգը ինծի՞ տուեր են, ես իմ անձնական գործերուս խելք հասկցնել կ'աշխատիմ:

– Բայց քու անձնական գործերդ քաղաքականութեան կապուած է, քանի որ պիտի երթաս Կիլիկիա հաստատուիս... գիտե՞ս կոր անցած – դարձածը:

– Կիլիկիո՞յ մասին:

– Հրամմեր ես:

– Նոր բան մը չեմ իմացած, Արշակն ալ բան մը չէր գրած իր նամակին մէջ:

– Արշակը հոն նստած տեղը ի՞նչ լուր կրնայ ունենալ:

– Է՛յ, ի՞նչ կայ, տեսնենք, – հարցուց Բարսեղ աղա քիչ մը վրդոված:

(Շար. 34)

ՎՐԻՊԱԿ

Մեր նախորդ թիւին, Հայաստանի ընտրութիւններու լուրերու Ա. սիւնակի ենթախորագիրը պէտք է ըլլայ՝ ՖՐԱՆՍԱՑԻ (եւ ոչ՝ ֆրանսահայ) քուէարկողներ:

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 6 Juin à 9 heures 30

A l'occasion d'une exposition arménienne au Vatican.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ փարիզեան շրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը Ուրբաթ, Յունիս 4, ժամը 20·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

L'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes

« KHATCHADOUR ABOVIAN »

de la

Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

vous invite à sa

Fête Annuelle

suivie de la

Kermesse

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Samedi 5 Juin

de 14h30 à 19h

Dans la cour de la Cathédrale

Serpotz Tarkmantchatz

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Tirage de la TOMBOLA sur place

avec de nombreux lots

Venez nombreux

encourager nos élèves

et déguster les spécialités arméniennes

dans une ambiance familiale

Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

եւ ազգային դաստիարակութիւնը

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԺԵՐՄԻՆԻ-ՏԷ-ՓՐԷ ԵՒ ՊՐԻԱՐ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ օթօքարով միօրեայ այցելութիւն մը Ժերմինի – տէ – Փրէի պատմական եկեղեցին եւ Պրիար, Զորեքշաբթի, Յունիս 23:

Մեկնում՝ ժամը 8–ին, վերադարձ՝ ժամը 21–ին:

Ծախքերու մասնակցութիւնը կ'ընդգրկէ երթեւեկը, ճաշը եւ նաւային պտոյտը:

Տեղեկութիւններու համար դիմել Մայր Տաճարի քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. –

01 – 43 – 59 – 67 – 03

Աւետիս Ս. Քհնյ. Պալըգեանին՝

Հեռաձայն. –

01 – 46 – 62 – 01 – 29

եւ կամ՝

Տիկին Մարկօ Գողորեանին՝

Հեռաձայն. –

01 – 47 – 43 – 12 – 66

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Յունիս 12:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 81–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ՝

1918 ՄԱՅԻՍ 28

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 70–ԱՄԵԱԿ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝

Հ.Ց.Դ. «Զաւարեան» խումբին

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսի–լէ–Մուլինոյի "Տ. Սէրէնկիւլեան" մասնաճիւղին

մասնակցութեամբ՝

ՓՕԼ ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ–ի

եւ ԱՆԻ նուագախումբին

Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 20–էն սկսեալ

Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux

25, avenue Victor Cresson — 92130 ISSY-LES-MOULINEAUX

Les billets sont disponibles chez :

Alice : au **01 46 42 90 68;**

Jacqueline : au **01 40 95 81 33**.

Pour la réservation des tables et billets:

Garage Carnot : 01 40 95 14 58

Eniz Clamart et Arnouville

Auprès de toutes les Khatchouhis.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 5

Տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելանելոյն ի Վիրապէն

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Կիրակի, Յունիս 6

Տօն Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի ընթացքին՝ ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ»:

Հ.Բ.Ը.Մ.

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն

Թատերական ցերեկոյթ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ժամը 17–ին

Մասնակցութեամբ՝

Միօրեայ Վարժարանի աշակերտներու

եւ

Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Թատերական խումբի

Մուտքը 30 ֆրանք:

⁂

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15–ին

Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Միօրեայ Վարժարանի

Հանդէս

– ԵՐԳ

– ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ

– ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտքը ազատ է:

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, rue de Courcelles — Paris 17e

— Métro: Courcelles —

Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐ 5-րդ համախմբում

Համազգայինի Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան կեդրոնական վարչութեան ծրագրած Հայ համալսարանականներու 5–րդ համախմբումը տեղի կ'ունենայ՝

ՅՈՒԼԻՍ 17–ԷՆ _ ՕԳՈՍՏՈՍ 1

Պէյրութի Համազգայինի Ն. Փալանճեան ճեմարանին մէջ:

Նորակազմ համախմբումը առաջին չորս տարիներուն եկաւ փաստելու, որ աշխարհասփիւռ հայ ուսանողութիւնը պատեհ առիթը երբեք չի փախցներ ու հաճոյքով կուգայ համախմբուիլ մէկ յարկի տակ, այս հայաշունչ միջավայրին մէջ դաստիարակչական եւ ընկերային անփոխարինելի մթնոլորտ մը միասնաբար ապրելու նպատակով:

Համախմբումի Կեդրոնական յանձնախումբը կը հրաւիրէ նաեւ ձեզ որ այս տարի դուք ալ օգտուիք այս առիթէն եւ ապրիք ձեր ուսանողական կեանքի ամենայիշատակելի պահերէն մէկը:

Տեղեկութեանց համար դիմել՝

ՍԻԼՎԱ ԹՆՃՈՒԿԵԱՆ

Հեռաձայն. –

00 _ 44 17 – 16 _ 03 – 84 – 52

E-mail : Stenjouk@aol.com

ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Հեռաձայն. –

01 – 42 – 29 – 10 – 24

E-mail : navasti@wanadoo.fr.

Մայրերու Օր

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ Շաբաթ, Յունիս 5–ին, ժամը 15–ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ՝

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Հիւրասիրութիւն, գեղարուեստական յայտագիր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հայ Մշակոյթի Տան տարեկան հացկերոյթը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունիս 26–ին:

ՀՄՄ

Հայ Մարմնամարզական Միութիւն

ԿԱՅԾ

Նոր Սերունդ Մշակ. Միութիւն

կը կազմակերպեն

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

հովանաւորութեամբ՝

Հայաստանի Դեսպան

Տէր եւ Տիկին ԵԴՈՒԱՐԴ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ–ի

մասնակցութեամբ՝ հանրածանօթ երգիչ

ԱՐԻՍ ՀԱՐՄԱՆԴԵԱՆ–ի եւ իր նուագախումբին

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 19, ժամը 20·30–էն սկսեալ

PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES D'ISSY (P A C I)

25, avenue Victor Cresson — ISSY-LES-MOULINEAUX

մասնակցութեամբ նաեւ

HARIS LASKARIS–ի (երգիչ) եւ MIKAELIS–ի (bouzoukiste)

Օրուան վիճակահանութեան գլխաւոր նուէրն է

ՓԱՐԻԶ / ԵՐԵՒԱՆ / ՓԱՐԻԶ օդանաւի տոմս մը

Տեղերը ապահովելու համար դիմել՝

01 43 78 93 25 / 01 48 78 88 70 / 01 46 45 16 43 թիւերուն:

U.G.A.B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Inauguration du local de sa section Nice-Côte d'Azur

sous la présidence d'honneur du

Docteur EDOUARD ATTAMIAN

Président de l'UGAB France

Le VENDREDI 18 JUIN à 19 heures

au 2, rue Berlioz (angle Victor Hugo) — RESIDENCE SPLENDID — NICE

< ● >

KARABAGH : Un Jardin Noir; exposition de photographies de Jean-Martin Le Révérend

COCKTAIL

< ● >

L'inauguration sera suivie d'un

Dîner

dans les Salons de l'Hôtel Splendid — 50, Bd Victor Hugo — 06000 Nice

à 20 heures 30

Animation musicale

< ● >

«ARMENIE: L'ECONOMIE ET LES INVESTISSEMENTS DEPUIS SON INDEPENDANCE»

présenté par

M. VAHÉ JAZMADARIAN

Vice-Président et Trésorier de l'U.G.A.B. France

Participation aux frais 300 F — Etuidants: 200 F

Réservation indispensable avant le 10 JUIN au : 06 03 74 16 99

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège social 7 Place des Ursules
Saint-Etienne 04 77 33 71 37
SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍ 3
JEUDI 3 JUIN
1999

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19.653 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.653

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ՝ ՅՈՒՆԻՍ 4-ԻՆ

ԲԱՑՑ ՊԱՏԿԵՐԸ ՅՍՏԱԿ Է

Յունիս 4-ին է միայն որ Ընտրական Յանձնաժողովը պիտի հրապարակէ վերջնական եւ պաշտօնական արդիւնքները, մինչ այդ սակայն, անպաշտօն արդիւնքներն ալ (93%-ի վրայ) յստակ գաղափար մը կու տան պարզուած պատկերին մասին, որ հաւանաբար մեծ փոփոխութիւն չի կրնար կրել, թէեւ բողոքներ կան անկանոնութիւններու մասին: Ուրեմն, Յունիս 2-ին, համեմատականի դրութեամբ կացութիւնը սա է. —

Միասնութիւն՝ 40,4%	26 աթոռ
Իրաւունք և Միաբանութիւն 8,8	8 աթոռ
Համայնավար 8,1	8 աթոռ
Հ.Յ.Դ. 7,3	7 աթոռ
Օրինաց Երկիր 5,7	5 աթոռ
Ա.Ժ.Մ. 5,2	5 աթոռ

Ուրիշ ոչ մէկ շարժում ներկայացուած է:

***

Լիպերասիոն (Յունիս 2) կ'անդրադառնար արդիւնքներու որոնք բնաւ չեն համապատասխաներ նոյնիսկ ոչ վերջնական, բայց կիսապաշտօնական թիւերուն:

***

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.-ի դիտորդները նկատելով հանդերձ անկանոնութիւններ, բարելաւում մը կը գտնեն բաղդատմամբ նախորդ քուէարկութեանց:

ՀԱՊ-Ի ԴԻՏՈՐԴՆԵՐԸ ԲԱՒԱՐԱՐՈՒԱԾ

ՀԱՊ-ի միջխորհրդարանական վեհաժողովի դիտորդներու պատուիրակութիւնը որ Ազգ. Ժողովի հրաւէրով գացած է Երեւան, իր եզրակացութեան մէջ դրական արժեւորած է ընտրութեան ընթացքը: Պատուիրակութիւնը նախապէս հանդիպումներ ունեցած է գլխաւոր կուսակցութիւններուն, շարժումներուն ղեկավարներուն, նաեւ Կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովին, Ազգ. Ժողովի ու Հանրապետութեան նախագահներուն հետ: Ընտրութեան օրը դիտորդները գտնուած են Երեւանի, Արմաւիրի, Կոտայքի ընտրաշրջաններուն մէջ, հանդիպում ունեցած ընտրողներու, կուսակցութիւններու դիտորդներուն, լրատուներու ներկայացուցիչներուն հետ: Տրուած եզրակացութիւնը այն է որ Հայաստանի ընտրութիւնը տեղի ունեցած է օրէնքներու շրջանակին մէջ, բաց եւ ժողովրդավարական մթնոլորտով, ընտրողներու բաւարար գործօնութեան պայմաններուն յարգանքով:

Այսուհանդերձ, եզրակացութեան մէջ տեղ գտած են որոշ անկանոնութիւններ, ինչպէս՝ պակասաւոր անուանացանկերը, եւլն.: Այսուհանդերձ, արժեւորումը կը նշէ թէ Հայաստանի ընտրութիւնը կը համապատասխանէ երկրին օրէնսդրութեան եւ նաեւ միջազգային իրաւունքի չափանիշներուն:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 1 / 2)

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 1-ի առտուն Իջեւանի Ազատութիւն փողոցին մէջ սպանութիւն կատարուած է. զոհը բնակելի շէնքի մը առաջին յարկը գտնուող Երեւանի ոսկերչական գործատան խանութին վաճառորդուհին է: Քրէական գործ յարուցուած է:

***

ԵՕԹԸ ՔՐԷԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Ընտրարշաւի ընթացքին ստացուած բողոքներու մամուլի հրապարակումներու հիման դատախազութեան կողմէ եօթը քրէական գործ յարուցուած է: Քննութիւն կը կատարուի ընտրութեան օրը կատարուած բողոքներու, ահազանգներու մասին:

***

ՅՈՅՑ Ի ՆՊԱՍՏ ԷՕՃԱԼԱՆԻ

Յունիս 1-ին, երախաներու պաշտպանութեան միջազգային օրը, խումբ մը քիւրտ երախաներ Երեւանի մէջ երթ մը կազմակերպած են դէպի ՄԱԿ-ի գրասենեակը, ի պաշտպանութիւն քիւրտ ղեկավարին: Անոնք պաստառներով ազատութիւն պահանջած են անոր համար: Գրասենեակի պատասխանատուներէն Ս. Զեկալովիչ ընդունած է երախաներուն պատուիրակութիւնը եւ խոստացած որ կը թարգմանուի ու ՄԱԿ-ի կեդրոնական գրասենեակը կը փոխանցուի իրենց նամակը:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՍՏԱՌ ՄԸ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Ազգային Ժողովի Բիւրոյի ներքին վարչութեան եւ եմտակեան մատակարարներու (Քէսթէօր) հրաւէրով, Երեքշաբթի, Յունիս 1-ին, արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Ազգային Ժողովի երկրորդ գետնայարկը որու ընթացքին Ապրիլ 24-ի Կոմիտէն, յանուն ֆրանսահայ համայնքին, Հայաստանցի նկարիչ Յովհ. Յարութիւնեանի պաստառը նուիրեց Ազգային Ժողովին: 2 մեթր 2-ի վրայ, պաստառը կը խորհրդանշէ դարուս Ա. ցեղասպանութիւնը եւ պիտի զետեղուի Արտաքին հարցերու յանձնախումբին սրահին դիմաց: Այս առթիւ խօսք առաւ, հիւսիսի երեսփոխան Պ. Տէրոզիէ որ կ'ընդունէր Հայաստանի դեսպանը՝ Պր. Է. Նալպանտեան եւ գաղութէն կարգ մը անձնաւորութիւններ: Պր. Ս. Կէօվճեան, յանուն Ապրիլ 24 Կոմիտէին իր շնորհակալութիւնը յայտնեց երեսփոխաններուն որոնք միաձայնութեամբ քուէարկած են ցեղասպանութեան ճանաչման բանաձեւը, կրկնելով որ Կոմիտէն յարատեւութեամբ պիտի աշխատի որպէսզի օրէնքի այդ առաջարկը վերջնապէս ընդունուի (Ծերակոյտ): Հայաստանի դեսպանն ալ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի որ ապաստան տուած է ցեղասպանութենէն վերապրողներուն որոնք համարկուելով իրենց նոր հայրենիքին մէջ, օրինակելի քաղաքացիներ դարձան, յիշեց Հայ հերոսներու գոհաբերութիւնը ինչպէս Միսաք Մանուշեան եւ շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ Ազգային Ժողովին յանուն բոլոր Հայերուն, Հայաստան թէ Սփիւռք, շեշտեց թէ դեռ կը մնայ ճամբուն կէսը, որպէսզի արդարութիւնը յաղթէ: Հաւաքոյթը, որու ներկայ էին Ռ. Ռուքէ, Ժ. Փ. Պրէթ, Ֆ. Ռոշպլուան եւ ուրիշներ, փակուեցաւ քոքթէյլով մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՍՈՎՕ

ՄԻԼՕՇԵՒԻՉԻ ԽՕՍՔԵՐԸ ՉԵՆ ԲԱՒԱՐԱՐԵՐ

ՍԽԱԼ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ, ՆԱԵՒ ԶՈՀԵՐԸ

Մինչ Միլոշեւիչի բանակցութեան առաջարկները եւ Ժէ. 7+1-ի սկզբունքներու ընդունումը գոհացում չեն տար Օ-ԹԱՆ-ի, աւելի ճիշդ՝ Ամերիկացիներուն, օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել աջ ու ձախ եւ Յունիս 1-ին ալ բազմաթիւ «սխալներ» գործուած են. ՕԹԱՆ կը խոստովանի որ օդանաւի մը նետած ութ ռումբերէն մէկը իր ճամբէն շեղած է եւ Նովի պազարի (Պելկրատէն 250 քիլոմեթր հարաւ) զինուորական թիրախին փոխարէն ինկած է բնակութեան շէնքի մը վրայ ուր 23 մեռեալ կայ, չորս յարկանի շէնքը մէկ վայրկեանէն աւերակ դարձած է: Կողքի երկու շէնքեր ալ փլած են: Սխալ ռմբակոծութիւն մը կատարուած է Ալպանիա, 500 մեթր սահմանէն ներս, ուր էին շուրջ 50 հոգի, որոնց մէջ 20 լրագրող:

Յունիս 2, Չորեքշաբթի օրը վճռական կը նկատուէր դիւանագիտական գետնի վրայ: Նախորդ օրը, Ժոսփէն իսկ կը յայտարարէր որ Պելկրատի նախաձեռնութիւնը կրնայ թոյլ տալ որ նոր հեռանկար մը բացուի եւ ելք մը տեսնուի: Անդիջող կը մնան Ամերիկացիք, որոնք այն տպաւորութիւնը կը թողուն (Գոհէն, զօրավար Գլարք) որ տեւականօրէն պատրուակներ պիտի գտնեն որպէսզի վերջ չդնեն այս պատերազմը, ուրկէ իրենք ոչ մէկ վնաս կը կրեն, եւրոպական երկրի մը քանդումը եւ քանի մը հարիւր հոգիի մահն ալ շատ երկրորդական է: Ամերիկացիք կը կրկնեն որ Պելկրատի Յունիս 2-ի հանդիպումն ալ (Ֆինլանտիոյ նախագահը, Չերնոմիրդին) միայն խօսակցութիւն կրնայ ըլլալ եւ ոչ՝ բանակցութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՈՅ վարակուած հաւերու եւ հաւկիթներու հարցը քաղաքական տագնապ ստեղծեց երկրին մէջ, ուր Գիւղատնտեսութեան եւ Առողջապահութեան նախարարները հրաժարեցան: Երկրորդ անգամն է որ պելժ պետական դէմքեր գիտակցութիւնն ունին իրենց պատասխանատուութեան, անցեալին ալ Արդարադատութեան եւ Ներքին նախարարները նոյնն ըրած էին, երբ մանկամոլ բանտարկեալը յաջողած էր խոյս տալ: Վարակուած հաւերու հարցը չի սահմանափակուիր Պելժիա, Ֆրանսան ալ խնդրոյ առարկայ է քանի հաստատուած է որ հիւսիսային նահանգներուն մէջ գործածուած են կենդանական այն ալիւրները որոնք մեծ քանակութեամբ տիոքսին կը պարունակեն (100 անգամ աւելի քան արտօնուած չափը): Ֆրանսայէն զատ, Յունաստան եւ Զուիցերիա ալ հրապարակէն քաշած են հաւեղէնն ու հաւկիթները: Ծանրակշիռ մեղադրանքն այն է որ Պելժիոյ մէջ, հարցը ծանօթ էր Ապրիլի սկիզբն իսկ եւ չէ հրապարակուած, ինչ որ գլխաւոր մեղադրանքն է նախարարներուն դէմ: Մեծաքանակ տիոքսինը խլրդաբեր է եւ ինչ որ մտահոգիչ է այն է որ այս յապաղած յայտնաբերումը որեւէ օգուտ չունի, քանի այդ ալիւրներու գնումները եղած են Յունուարին եւ այն հաւերը որոնք կերած են նաեւ կերուած են...:

ՓԱՐԻԶԻ մեթրոյի գրեթէ բոլոր գիծերը, նաեւ ԷՌ-Ը-ԷՌ-ի Ա. եւ Բ. գիծերը անակնկալ գործադուլի մը ձեռնարկեցին Յունիս 2, Չորեքշաբթի, առտու, իբրեւ հետեւանք պաշտօնեայի մը յարձակման նախորդ գիշերը: Պարպէս — Ռոշըշուար

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԷՕՃԱԼԱՆԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆԱԵՒ «ԱՍԱԼԱ»ԻՑ ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Թուրք մամուլը լայն տեղ կու տայ Ա. Էօճալանի դատավարութեան եւ յատկապէս անոր խոստովանութիւններուն: Ընդունելէ ետք անջատողականութեան եւ դաւաճանութեան իրեն ու իր կազմակերպութեան ուղղուած ամբաստանութիւնը, ան զղջում յայտնած է: Ինչ կը վերաբերի խոստովանութիւններուն, Յունիս 2-ի թրքական մամուլը տեղ կու տայ անոնց գլխաւորներուն. Ա. Էօճալան պատասխանելով Ատեանին հարցումներուն, ըսած է թէ ՓՔՔ 200 միլիոն տոլարի տէր է, Շուէտի վարչապետ Օ. Փալմէի սպանութիւնը իրենցմէ անջատուած խումբերու գործն է, ինք քիւրտ ղեկավար Թալապանիի միջնորդութեամբ տեսակցութիւն մը ունեցած է շրջանի Թուրք վարչապետ Թ. Էօզալի հետ: Խոստովանութիւնները նեղ կացութեան կրնան մատնել Յունաստանն ալ, քանի որ Էօճալան ըսած է թէ իրենց ծանր զէնքերը գնելու համար այդ երկիրը օժանդակութիւն կը կատարէր, նաեւ հոն կային զինվարժութեան կայաններ:

Պատասխանելով «ԱՍԱԼԱ»յի ու Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մասին հարցումի մը, քիւրտ պարագլուխը ըսած է թէ 1980-ական թուականներուն այդ կազմակերպութեան հետ շփումներ ունեցած են, սակայն անոնք չեն զարգացած «ԱՍԱԼԱ»յի ներքին անհամաձայնութիւններուն եւ երկու կազմակերպութիւններուն միջեւ գործելակերպի տարբերութեան պատճառով: Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի, Էօճալան ըսած է թէ հոն ՓՔՔ-ն ներկայացուցչական գրասենեակներ ունի, սակայն պետութիւնը պաշտօնական յարաբերութիւն չէ հաստատած իրենց հետ, լուռ մնալով հանդերձ յարուած գործունէութեան: Ան աւելցուցած է թէ շատ մը երկիրներ նոյն ընթացքը ունեցած են ՓՔՔ-ի նկատմամբ:

Էօճալան սատանայնած է ՓՔՔ-ի հիմնադրութեան գործը, աւելցնելով որ եթէ իրեն առիթ տրուի երեք ամիսէն կը կազմալուծէ կազմակերպութիւնը:

Թուրք մամուլը նոյն էջերուն մէջ տեղ կու տայ միջազգային արձագանգներու ալ. «Իտալիոյ հետ ջրամարտ» խորագիրով կ'ըսուի որ իտալական կառավարութեան համայնավար հաւատացեալ ղեկավարը խատիւ հակազդած է, պահանջելով որ եւրոպական բոլոր կազմակերպութիւններէն վտարուի Թուրքիան:

Էօճալանի պաշտպան փաստաբաններուն մէկ մասը հրաժարած է այդ պարտականութենէն. անոնց բանբերը յայտարարած է թէ իրենց արարքը կապ չունի Էօճալանի պաշտպանողականին պարունակութեան հետ, այլ բողոքի արտայայտութիւն մըն է հանդէպ պատժական ատեանի ընթացքին արդարադատութեան բացակայութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

«ՎԱՀԱՆ ԵՒ ԱՆՈՅՇ ՇԱՄԼԵԱՆ» ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԸՄԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1980 – 1990 տասնամեայ ժամանակաշրջանին «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանի տնօրէնի պաշտօնը կը վարէ Վարդգէս Ղազարեան։ Իր պաշտօնավարութեան տարիներուն ամուր հիմերու վրայ կը դրուին դպրոցին վարչական, կրթական, դաստիարակչական, կարգապահական գործերը եւ վարժարանը կ'արձանագրէ մեծ նուաճումներ, մանաւանդ մայրենի լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան ուսուցման մարզերուն մէջ, այլ խօսքով՝ ազգային դաստիարակութեան փոխանցման կալուածին մէջ։ Այդ ժամանակաշրջանին է, որ կը ձեռնարկուի եւ կ'իրագործուի նախակրթարանի եւ միջնակարգի բաժիններու արեւմտահայերէն եւ արեւելահայերէն բարբառներով ծաղկաքաղերու պատրաստութիւնը, իբրեւ ընթերցանութեան դասագիրք գործածելու համար։ Ուսուցիչներ, ամառուան իրենց արձակուրդը եւ հանգիստի ժամանակը զոհելով, կը պատրաստեն յիշեալ ծաղկաքաղերը, որպէսզի աշակերտները աւելի սիրով ու հաճոյքով հետեւին մայրենի լեզուի դասերուն, հրապուրիչ եւ արդիական նիւթեր բովանդակող ծաղկաքաղերու շնորհիւ։

Աւելի՛ն. տնօրէնութիւնը՝ մտահոգ արեւելահայ աշակերտներու դասագրքերու հարցով եւ զանոնք առաւել եւս արդիականացնելու եւ հրատարակելու նպատակով՝ հոգաբարձութեան հետ համախորհուրդ, 1989 Դեկտեմբերին կեանքի կը կոչէ Տնտեսական Յանձնախումբ մը, որուն կը վստահուի պարտականութիւնը նիւթական միջոցներ հայթայթելու, կարենալ պատրաստելու եւ հրատարակելու համար արեւելահայերէն լեզուի դասագիրքեր եւ լեզուական վարժութիւններու գիրքեր։ Դասագիրքերու պատրաստութեան եւ հրատարակութեան գործը կը յանձնուի ծանօթ տոքթոր Սրբուհի Հայրապետեանին։ Յանձնախումբը, վեց ամսուան ընթացքին կազմակերպած 3 ձեռնարկներու շնորհիւ կը յաջողի գոյացնել աւելի քան 100 հազար տոլար։

Նշուած տասնամեայ շրջանին կ'իրականանայ նաեւ Ազգային վարչութեան հովանաւորութեամբ տարիներ առաջ պատրաստուած արեւմտահայերէն լեզուական վարժութիւններու գիրքերու արեւելահայերէնի վերածման եւ հրատարակութեան աշխատանքը, կարեւոր նպաստ բերելով արեւելահայ աշակերտներու մայրենի բարբառի ուսուցման գործին։ Նոյն տարիներուն է նաեւ, որ հայերէն լեզուով դասաւանդուող բոլոր նիւթերուն առնթեր ուսուցիչներ կ'աշխատին լուսապատկերներ կամ ժապաւէններ պատրաստել, աւելի հետաքրքրական եւ գրաւիչ դարձնելու համար դասաւանդութիւնը։

Վարժարանին՝ յիշեալ տասնամեակին արձանագրած նուաճումներուն շարքին մէջ, առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ պատմական յիշատակելի երեւոյթի մը իրագործումը, այն է՝ վարժարանի աւարտական 9-րդ դասարանէն 23 աշակերտներու այցելութիւնը Հայաստան։

Արդարեւ, 1988-ի սկիզբները ծաւալած Արցախի ազատագրական պայքարը, տարեվերջին պատահած Հայաստանի ահաւոր երկրաշարժը յուզումի ալիքներով կ'ողողեն ինչպէս այլ, նոյնպէս և «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանի աշակերտութեան հոգիները։ Անոնք Արցախի գոյապայքարին եւ երկրաշարժի աղէտեալներուն նուիրուած օգնութեան եւ զօրակցութեան ձեռնարկներուն մասնակցութիւն բերելէ ետք, կը փափաքին այցելել Հայաստան եւ անձամբ ծանօթանալ իրադարձութիւններուն։ Աշակերտներուն երազը իրականութիւն կը դառնայ, երբ կը հասնի Երեւանի «Մխիթար Սեբաստացի» վարժարանին հրաւէրը։

1990 Ապրիլ 20-ին, 23 աշակերտներ՝ իրենց տնօրէնին եւ հայերէնի ուսուցիչին հետ կը մեկնին Հայաստան, ուր երկու շաբաթ կը մնան, այցելելով պատմական յիշարժան վայրեր, աղէտի գօտի, ծանօթանալով իրենց մայր հայրենիքին եւ ժողովուրդին առօրեայ կեանքին, ջերմ ու հարազատ կապեր հաստատելով իրենց արենակից հայ աշակերտներու հետ։ Այս այցելութեամբ Երեւանի «Մխիթար Սեբաստացի» կրթօճախը եւ «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանը կը հռչակուին քոյր վարժարաններ։ Պատմական երեւոյթ մը, առաջինը՝ իր տեսակին մէջ։

Վարժարանին տասնամեայ փառաւոր եւ արդիւնաւէտ շրջանին վրայ կ'իջնէ վարագոյրը, պատմական յիշեալ դէպքի արձանագրութեամբ։

1990 Սեպտեմբերին, տնօրէն Վարդգէս Ղազարեան կը կոչուի «Ֆերահեան» Ազգային վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնին, փոխարինելով դպրոցին հիմնադիր եւ 25 տարիներու վաստակաշատ տնօրէն Գաբրիէլ Ինճէճիկեանը։ «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանի նոր տնօրէն կը նշանակուի մանկավարժական փորձառութեամբ օժտուած, գաղութին մտաւորական երիտասարդ ուժերէն, պատմաբան Վահրամ Շէմմասեան։

1990 – 1991 ուսումնական տարեշրջանը, որ կը զուգադիպի եկեղեցւոյ եւ դպրոցի հիմնադրութեան 15-ամեակին, կը յատկանշուի գլխաւոր 3 դէպքերով։

Առաջին՝ 1990 Նոյեմբեր 16-ին, Մոնթեպելլոյի «Բագրամեան» սրահին մէջ կը նշուի 15-ամեակը, ճաշ – պարահանդէսով, որուն ներկայ կ'ըլլան 550 հոգի։ Ստեղծուած խանդավառ պահու մը, հոգաբարձութեան ատենապետ Ստեփան Գապատայեան կը յայտարարէ թէ Տէր եւ Տիկին Ռալֆ եւ Սալլի Թիւֆէնքեան, ի յիշատակ իրենց վաղամեռիկ զաւկին՝ Ռիչըրտի, 250 հազար տոլար կը նուիրեն Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ անուան տակ գործող մանկամսուրին։ Իբրեւ երախտագիտութիւն մեր մանուկներու դաստիարակութեան նկատմամբ բարերարներուն ցուցաբերած նախանձախնդրութեան ոգիին, այդ պահէն սկսեալ մանկամսուրի բաժինը կը կոչուի «Ռիչըրտ Թիւֆէնքեան» մանկամսուր։

Երկրորդ՝ Դեկտեմբեր 12-ին Լոս – Անճըլըս կը ժամանէ Երեւանի «Մխիթար Սեբաստացի» դպրոցի տնօրէն Աշոտ Տապաղեան, քոյր վարժարաններու կապերու ամրապնդման եւ համագործակցութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու նպատակով։ Աշոտ Տապաղեան երկշաբաթեայ իր կեցութեան շրջանին շփումներ կ'ունենայ Ազգային վարչութեան, Ուսումնական Խորհուրդին, վարժարանի հոգաբարձութեան եւ յարակից մարմիններուն հետ, կը շեշտէ քոյր վարժարաններու ամբողջական համագործակցութիւնը գործնական եւ բարեբեր հիմերու վրայ դնելու անհրաժեշտութիւնը եւ կը մաղթէ որ «Շամլեան» Ազգային վարժարանի աւարտական դասարանի աշակերտներու հայրենիք այցելութիւնը դառնայ մնայուն աւանդութիւն մը, այսպէսով ստեղծելով ոսկէ կամուրջ մը Հայրենիքի եւ Սփիւռքի Հայ աշակերտութեան միջեւ։ Ի հարկէ վարժարանին օրուան ղեկավարութիւնը յայտնապէս խանդավառ էր քոյր վարժարաններու հռչակումով ստեղծուած մթնոլորտէն, սակայն, այդ խանդավառութիւնը երկար պիտի չտեւէր եւ Երեւանի դպրոցի տնօրէնին վերադարձէն քանի մը ամիս ետք համագործակցութեան հարցը անուշադրութեան պիտի մատնուէր եւ քոյր վարժարաններու հաստատումով արձանագրուած պատմական եզակի երեւոյթը պիտի յանձնուէր մոռացութեան գիրկին։ Այսուհանդերձ, տարի մը ետք այս արարքը իբրեւ նախընթաց կը ծառայէր Օրէնճ Քաունթիի «Արի Կիրակոս Մինասեան» Ազգային վարժարանի հոգաբարձութեան, որպէսզի իր խնամքին յանձնուած դպրոցը եւ Երեւանի «Մուշեղ Իշխան» դպրոցը հռչակուէին քոյր վարժարաններ, ամբողջական գործակցութեամբ, մնայուն այցելութիւններով եւ գործնական կապերով։

Տուեալ ուսումնական տարեշրջանը յատկանշող գլխաւոր երրորդ դէպքը, որ տեղի կուտայ որոշ ցնցումներու, հետեւանքն է զոյգ իրողութիւններու։ Նկատի առած այն՝ որ այդ տարեշրջանին վարժարանին աշակերտութեան թիւը հասած էր 723-ի, երթեւեկի խճողումը դժուարութիւններ կը յարուցանէ եւ դժգոհութեան ալիք կը բարձրացնէ դպրոցավայրը եզերող դրացի տանտէրերու մօտ, որոնք բողոքելով կը դիմեն քաղաքապետութեան, իրենց հանգիստը վերադարձնելու ակնկալութեամբ։ Ըստ երեւոյթին, դրացիները քաղաքապետութեան մօտ իրենց կատարած հետապնդումներու ընթացքին երեւան կը հանեն, որ վարժարանը արտօնագիր ունի մինչեւ միջնակարգի 8-րդ դասարանի եւ 425 աշակերտի համար, մինչ իրականութիւնը այն էր որ դպրոցը ունէր 9 դասարան եւ 723 աշակերտ, ինչ որ պատճառ կը նկատուէր երթեւեկի խճողումի եւ զբօսանքներու ընթացքին աղմուկի, խանգարելով դրացիներու հանգիստը։ Ամիսներ անախորժ կացութիւն ստեղծուելէ, բանակցութիւններ վարելէ, օրինական հարցեր արծարծելէ ետք քաղաքապետութիւնը կ'որոշէ ջնջել դպրոցին 9-րդ դասարանը եւ նուազեցնել աշակերտութեան թիւը, զայն սահմանափակելով 500-ի, Ա. – Ը– կարգերու համար։

Մինչ վարժարանը դէմ յանդիման կը գտնուէր դատական եւ օրինական հարցերու հետեւանքով ստեղծուած դժուարութիւններու, նոյն տարին ուսուցչական տագնապ մը ծայր կուտայ դպրոցին մէջ, իբրեւ հետեւանք խումբ մը օտար ուսուցիչներու եւ տնօրէնութեան միջեւ ծընունդ առած տարակարծութիւններու, յատկապէս կարգապահական հարցերու առնչութեամբ տեսակէտի տարբերութիւններու։ Կողմերը իրենց տեսակէտներուն եւ սկզբունքներուն վրայ անզիջող կեցուածք կը ցուցաբերեն եւ արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ տարեվերջին խումբ մը ուսուցիչներ կը հեռանան դպրոցէն։ Ամավերջի հանդէսին խօսք առնելով տնօրէնը կը նշէ թէ «այս տարի վարժարանը ունեցաւ ցնցումներ, սակայն դպրոցը կրցաւ դիմանալ այդ ցնցումներուն, որովհետեւ հաստատութեան հիմերը տոկուն էին երկրաշարժի դէմ։ Այդ տոկունութիւնը կը պարտինք ուսուցիչներուն, որոնց աշխատանքին տարողութիւնը յաճախ կը մոռցուի»։

Նոյն տարեշրջանի աւարտին Վահրամ Շէմմասեան կը հրաժարի իր պաշտօնէն եւ վարժարանի նոր տնօրէն կը նշանակուի Վազգէն Մատէնլեան, ուսողագէտ եւ վարչական ու մանկավարժական փորձառութեամբ օժտուած երիտասարդ մը։ Իբրեւ գիտութեան մարդ, նոր տնօրէնը իր ուշադրութեան առանցքը կը դարձնէ առաւելաբար ուսողութեան եւ գիտութեան մարզերը։ Իր տնօրէնութեան տարիներուն մեծ զարկ կը տրուի համակարգչային մշակոյթի զարգացման։ Շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Մայքըլ եւ Վիքի Բաղատուրեանի կատարած 40 հազար տոլարի նուիրատուութեան, վարժարանը կ'օժտուի գիտական արդիական կազմածներով տարրալուծարանով մը։ Կ'իրագործուին արագընթաց ուսողութեան, Kids het համակարգչային պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ծրագիրները, կը հիմնուին համակարգիչի երկու աշխատանոցներ։ Այս բոլորը կարճ ժամանակուան մէջ կուտան իրենց դրական արդիւնքները։ Վարժարանը մասնակցելով ուսողութեան եւ գիտութեան զանազան մրցումներու, կ'արձանագրէ յաջողութիւններ։ Գիտութեան մարզի յաջողութիւններուն մէջ մեծ դեր կ'ունենայ ուսուցչուհի Մարինէ Մարտիրոսեան։

1992-ին, «Ռիչըրտ Թիւֆէնքեան» մանկամսուրի տեսչութեան պաշտօնը 12 տարի ձեռնհասօրէն վարելէ ետք Տիկին Իդա Քարայեան կը հրաժարի եւ զինք կը փոխարինէ Տիկին Արսինէ Աղազարեան։

1995-ին, Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանը եւ «Ռիչըրտ Թիւֆէնքեան» մանկամսուրը կը բոլորեն իրենց հիմնադրութեան 20-ամեակը։ Հայ հոգիի ու մտքի ամրոցներու տարեդարձը արժանի շուքով կը տօնախմբուի նոյն տարուան Յունիս 2-ին, «Արարատ» Տան «Ճորճ Տէօքմէճեան» սրահին մէջ, ուր ստեղծըւած ջերմ մթնոլորտին մէջ կը կատարուին նուիրատուութիւններ, գոյացնելով 150 հազար տոլարի գումար մը, ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ վարժարանին։ 20-ամեակին առիթով կազմակերպիչ յանձնախումբը կը հրատարակէ Յուշամատեան մը, զայն ձօնելով «գաղութաշէր եւ հոգաբարձութեան ժրաջան ատենապետ Ստեփան Գապատայեանին, իր երկարամեայ, անխոնջ եւ անսակարկ ծառայութեանց համար»։

Հոս, անհրաժեշտ է յիշել անունը Օր. Արփիկ Անանեանի, որ 1977 Մարտէն ի վեր, ամբողջ 22 տարիներ ձեռնհասօրէն կը վարէ դպրոցին գործադիր քարտուղարուհիի պատասխանատու պաշտօնը, մեծապէս նպաստելով վարժարանի ներքին վարչական գործերու կանոնաւոր եւ անխափան ընթացքին։

Եւ այսպէս, 25 տարի առաջ Կլէնտէյլի հայկական փոքրաթիւ գաղութին մէջ ազգային կազմակերպուած կեանք մը ստեղծելու նպատակով սրբազան արկածախնդրութեան մը դաշտը նետուած խումբ մը յանձնառու հայորդիներու տեսիլքը չօշափելի իրականութեան վերածուելով, այսօր հայաշատ գաղութը տէր դարձած է նիւթական թանկարժէք կառոյցներու, որոնք 25 տարիներու ընթացքին հազարաւոր հայ մանուկներու եւ պատանիներու ջամբած են հոգեկան, իմացական, գիտական, մարդկային ու հայկական սնունդ։

Այսօր, «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային վարժարանը կազմակերպական ամուր հիմերու վրայ դրուած՝ վարչական, կրթական, տնտեսական եւ օժանդակ մարմիններով, ինչպէս նաեւ արդի ժամանակներու յառաջընթացին հետ քայլ պահող իբրեւ ուսումնական միջնակարգ հաստատութիւն, ինքնավստահ քայլերով կը պատրաստուի մուտք գործել 21-րդ դար։ Վարժարանին պատասխանատուները աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր կը փայփայեն դպրոցը երկրորդական վարժարանի վերածելու արդար երազը։ Կը մաղթենք որ 21-րդ դարու անդրանիկ նուէրը այս կրթարանին, ըլլայ «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» Ազգային միջնակարգ վարժարանը երկրորդականի վերածելու երազին իրականացումը։

ԵՂԵՌՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ 20 ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԽԱՂԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՕՐԷՆ

1915 Յունիս 4/17 թուականով պոլսահայ մամուլը «Մահապարտ» վերնագրով Պոլսոյ Պատերազմական Ատեանին հետեւեալ հաղորդագրութիւնը կը հրատարակէ․

«Պատերազմական Ատեան»ին առջեւ ի ներկայութեան եւ ի բացակայութեան տեղի ունեցած դատավարութեամբ հաստատուած ըլլալով որ անկախ եւ ինքնավար Հայաստան մը կազմելու համար եղեռնափորձեր կազմակերպած, օտարները Օսմանեան կառավարութեան դէմ գրգռելու եղանակով ձեռնարկած են կայսրութեան երկրամասերէն մաս մը Օսմանեան կառավարութենէն անջատելու եւ այս նըպատակաւ ալ օտար երկիրներու զանազան կողմերը գացած եւ յայտնի ժողովներ գումարելով մէկտեղ հրատարակութիւններ ըրած, գրգռութիւններ եւ թըղթակցութիւններ հանած են, պատժական քաղաքային օրինաց տրամադրութեանց համաձայն Պոլսոյ Պատերազմական Ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուեցան հետեւեալ անձերը․

1. Սապահ Գիւլեան (Ստեփանոս Տէր – Դանիէլեան),
2. Վարազդատ (Վարազդատ Բ., Յակոբ Թիւրայեան),
3. Փարամազ (Մատթէոս Սարգսեան),
4. Յակոբ Գազազեան (Մուրատ Զաքարեան),
5. Ռուբէն Կարապետեան (Վահան Պօյաճեան),
6. Տոքթոր Պետրոս Պէննէ (Թորոսեան),
7. Մինաս Քէշիշեան,
8. Սմբատ Գըրըճեան,
9. Արմենակ Համբարձումեան,
10. Աբրահամ Մուրատեան,
11. Արամ Աչըգպաշեան,
12. Հրանդ Եկաւեան,
13. Գարեգին Պօղոսեան,
14. Պօղոս Պօղոսեան,
15. Յակոբ Պասմաճեան,
16. Թովմաս Թովմասեան,
17. Գեղամ Վանիկեան,
18. Երուանդ Թօփուզեան,
19. Մկրտիչ Երեցեան,
20. Մովսէս Եղիազարեան,
21. Երեմիա Մանանեան,
22. Գառնիկ Պօյաճեան.

«Տրուած վճիռը կայսերական իրադէով

վաւերացուած ըլլալով յիշեալները բատ սովորութեան կանչուած կրօնաւորին միջոցաւ կրօնական արարողութիւնը կատարուելէ, կտակնին գրելէ եւ բժշկական քննութեան ենթարկուելէ ետք պատերազմական պաշտօնատարին դիմացի հրապարակին վրայ կառափնատ տարուելով մահուան պատիժին ենթարկուեցան»:

Առաջին երկուքը արտասահման փախչելով հետապնդուեցան:

Եւրոպական մամուլը պիտի արձագանգէր այս լուրը, եւ մասնաւորաբար ընկերվարական «Իւմանիթէ», որուն պատերազմէն առաջուան թղթակիցն էր հրնչակեան Տիգրան Զաւէն, եւ դաշնակցական Միքայէլ Վարանդեան պատերազմի ընթացքին, որոնք Եղեռնի մանրամասնութիւնները կուտան օր օրին: Ցեղապաշտ թերթը համայնավարներուն ձեռքը անցած ըլլալով, քէմալական թմբուկը կը զարնեն, «ճնշուած ազգերու որպէս պաշտպան»:

Երբ հսկայ կայսրութիւններու միջեւ բաժնուած հայութիւնը, որպէս հին հրապարակ ռուս ցարէն, Թուրք սուլթանէն եւ իր փաշաներուն պարսից շահուն, տերտեր հայ կղերին, որոնք գինքը կը շահագործեն, յոյս կ'ունենայ թէ Սան-Ստեֆանոյի 16-րդ եւ Պերլինի 61-րդ յօդուածին համաձայն պիտի կրնան քիչ մը շունչ քաշել, եւ այս անգամ ալ անոնց պարապութիւնը տեսնելով Խրիմեան Հայրիկի «Երկաթէ շերեփի» առակին կը դիմեն կարգ մը կովկասահայ երիտասարդներ, որոնք Ժընեւի մէջ Հնչակեան կուսակցութեան հիմը կը դնեն, առաջին նպատակ դնելով Հայաստանի անկախութիւնը, ի հարկին զինու զօրութեամբ, եւ ընկերվարութիւնը որպէս հեռաւոր նպատակ: Գործի անցնելով ներքին գաւառները պաշտպանողական կռիւներուն եւ ցանազան ցոյցերուն կը մասնակցին:

Թուրքիոյ վիճակը վատթարանալով «Երիտասարդ Թուրքերու» կուսակցութիւնը փոքրամասնութիւններու ընդդիմադիր տարրերուն կը դիմէ սուլթանը գահընկէց ընելու եւ սահմանադրական կարգեր հաստատելու համար, իրենց նպատակին հասնելով, իրաւ որ սուլթանը վար կ'առնեն, խօսքի եւ մամլոյ ազատութիւն կուտան, ի մեծ ցնծութիւն բոլորին որոնք կը համբուրուին «պիզ գարտաշըզ» ըսելով:

Հնչակեան կուսակցութիւնը, որ չէր մասնակցած ժողովին, ներս կը խուժէ երբ դուռը կը բացուի, եւ իր գլխաւոր բանախօսը, Սապահ Գիւլեան, շաբաթը եօթը օր եկեղեցիներու խորանները քաղաքական քարոզչութեան բեմի վերածած, խորինէ Գարու, Գատը Գիւղ, Բերա, Պէշիկթաշ, Մուրատը, Տամատեանը, ծանկիւլեանը իր շքախումբին կապած, երկրին ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան կուսակցութեան պատգամները կ'արձակէ:

Սակայն լեռը մուկ մը ծնած ըլլալուն համար, յուսախաբ, Հնչակեաններ կ'որոշէն վերստին հրապարակէն քաշուելով

Վիէօ – Գոլոմպիէի (*) Շաբաթ օրերու «ընթերցում – ներկայացում»ներու շարքին, Յունիս 5-ին եւ 12-ին, ժամը 17-ին կը ներկայացուի Արթիւր Ադամովի «Փաոլօ Փաոլին», զոր բեմադրած է Էլէնորա Ռոսի: Գոմեսի – Ֆրանսէզի յայտագիրը կը յիշեցնէ որ այս գործը առաջին անգամ իրագործուած է Ռոժէ Փլանշոնի կողմէ Լիոն, ապա Փարիզ այս նոյն թատրոնին մէջ 1958-ին: Առաջին մեծ յաջողութիւնն է Ադամովի համար: Յայտագիրը կ'աւելցնէ թէ տնօրէնը, թերեւս նախարարական դիմումի հետեւանքով, ընդհատեց ներկայացումները, որովհետեւ թատերգութիւնը իսկական «ճակատամարտ» մը տեղի տուաւ: Մեր կողմէ ճշդենք որ, մամուլի արշաւանք մը ծայր տուած էր որ կը դատապարտէր Ադամովի հակագաղութատիրական կեցուածքը: Փարիզի Լա Գրուան կը յիշեցնէ Ադամովի հայկական ծագումը, քրքրելէ ետք ինքնութեան ցուցակները, ճակելու համար դերաքրիտոսը (Անթէքրիսթ) Մշակութային Միութիւնները, մասնաւորաբար «Աշխատանք եւ Մշակոյթ» կը պաշտպանեն ներկայացումները, թոյլ կուտան որ մերժուի Մշակութային հարցերու ենթանախարարութեան բանադրական միջամտութիւնը թելադրելով որ գործը Փարիզ չներկայացուի:

(*) 21, rue du Vieux-Colombier, Paris 6e

անցնիլ իրենց հին գաղտնի գործելակերպին: Կառավարութիւնը ի տես այս որոշումին զիրենք կը հետապնդէ, կը ձերբակալէ, կը բանտարկէ եւ կը կախէ:

Ինչ որ վիճակեցաւ Քսաններուն, որոնք 1913 Սեպտեմբերին Ռումանիոյ Քէօսթէնճէի պատգամաւորական ժողովին ի միջի այլոց կառավարութեան գըլխաւոր նախարարներու սպանութեան պիտի ձեռնարկէին եւ որ ձախողեցաւ պատգամաւորներէն միոյն, յանձին Արշաւիր Սահակեանի, այլ անուամբ Արթիւր Եսայեանի մատնութեամբ, որ դատին կը ներկայանայ որպէս անձնական դատախազ ոստիկանութեան կողմէ:

Սխալ սկսուած գործ մը որ դէշ կը վերջանայ իրենց եւ հայութեան համար:

Քաջարի երիտասարդներ, որոնց կեցուածքը կը գնահատէ նաեւ եօթներորդ եւ վերջին նիստին նախագահ Խուրշիտ պէյ, որ սրտի մորմոքումով կը գնահատէ դատապարտեալներու հայրենասիրութիւնը, եւ իր միջամտութիւնը կը փակէ՝ «Աստուած վերջերնիս բարի ընէ» խօսքերով:

ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«L'EQUIPE»

(29 Mai)

Sargsian, l'Arménien solitaire

Այս խորագրին տակ Մարզական օրաթերթը յօդուած մը նուիրած է Ս. Սարգսեանի: Յօդուածագիրը՝ Ն. Հալիպ ենթախորագրին մէջ նշելէ ետք թէ Սարգսեան՝ Հայ միակ ներկայացուցիչը ուրիշներու, նման չունի միշտ ներկայ շըրջապատ ոչ ալ անհաշիւ մարզիչներ, կ'ըսէ թէ ան կը սիրէ հանրածանօթ չըլլալուն ապահոված հանգստութիւնը. սակայն տեւկա արդելք ըլլալ չի թուիր Աղասիի լաւագոյն բարեկամը ըլլալուն: «Ռոլան Կառոս»ի նախօրեակին, երկու մարզիկներու միասին մարզումներուն մասին խօսելէ ետք, լրագրողը կ'անդրադառնայ Սարգսեանի կենսագրականին հակիրճ տողերով, յիշելով որ 26 տարեկան է, ծնած է Երեւան եւ ԱՄՆ արտագաղթած 1993-ին: Սարգսեան յօդուածագիրին բացատրած է թէ խորհրդային շըրջանին ամբողջ Միութեան տարածքին իր տարեկիցներուն լաւագոյնն էր, սակայն Հայաստանի մէջ համազօր մրցակիցներու բացակայութիւնը ու երկրին դժուար պայմանները պատճառ եղան որ որոշ տեղքայլ մը ընէ ինք եւ տեսնէ իր յաղթած անունները աստիճանաբար զինք գերազանցեն: Հայ ընտանիքի մը հովանաւորութեամբ կը գաղթէ Գոնէքթիքըթ (ԱՄՆ) ուր յարմար բոլոր պայմանները գոյութիւն ունին թէնիսի ասպարէզին համար: Արդարացնելու համար իր արտագաղթին պատճառը, հայ մարզիկը կ'ըսէ թէ Հայաստանի մէջ իրեն ի նպաստ որեւէ ներդրում չէր կրնար ակնկալել, երբ երկրին միջին աշխատավարձը ամսական 5 տոլար է:

Սարգսեան այսօր կը բնակի Օրլանտօ, Ֆլորիտայի մէջ: Թէնիսի բարձրախաւէն անուններ մաս կը կազմեն իր բարեկամական շրջանակին: Այս բարեկամութիւններէն մէկը, կ'ըսէ յօդուածագիրը, ծնունդ առած է Արարատի կողմերէն: Սարգսեան կ'ըսէ թէ Աղասիի հետ կը սիրեն յաճախ պտըտիլ Լոս-Անճըլըսի փողոցները: Կը շեշտէ թէ հակառակ անոր որ խօսած են «երկրին» մասին, ու ինք հայերէնով իսկ գրուցած է անոր հօր հետ, իրենց բարեկամութիւնը այս հիմքին վրայ չէ որ սկըսած է: Ն. Հալիպ կը շեշտէ որ կարելիութեան սահմաններուն մէջ անոնք միասին կը մարզուին, սակայն մրցաշարքերու շրջաններուն կը փորձեն իրարմէ հեռանալ այն մտածումով որ կրնան իրարու դէմ որակուիլ ու ստիպուիլ իրարու դէմ խաղալ: Թերեւս այս է պատճառը որ երկու բարեկամները չէին տեսնուեր շաբաթէ մը ի վեր, կ'ըսէ յօդուածագիրը, քանի եթէ Սարգսեան շահէր Մոյայի դէմ, որպէս յաջորդ մրցակից պիտի ունենար Աղասին: Ինչ որ չեղաւ ու այս մասին Սարգսեան սրամտութեամբ կ'ըսէ. – «Ամէն պարագայի մէջ պիտի յաղթէի իրեն եւ պիտի ստիպուէր անմիջապէս տուն վերադառնալ, ինչ որ շատ պիտի անհանգստացնէր զիս»: Յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ՝ անկասկած Աղասի՛ն ալ:

ԴՈՂԱՆՋԻՒՆԸ ԴՈՂԱՆՋԻՒՆ

ԳԱՏԸԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Արամեան – Ունճեան սրահին մէջ, Մայիս 16-ին Թաղական Խորհուրդը համեստ սիրոյ սեղան մը կազմակերպած էր ապահովելու համար վարժարանին պիւտճէն: Իր բացման խօսքին մէջ, ատենապետ՝ Շապուհ Զոլաքեան իր գոհունակութիւնը յայտնած է որ բազմաթիւ ներկաներ պատասխանած են հրաւէրին: Խօսք առած է նաեւ վարժարանին նորընտիր տնօրէնուհին՝ Տիկին Շուշան Մուրատեան, որ անդրադարձած է դպրոցի աշակերտներու թիւին: Դիտել տուած է որ անոնց թիւը հազիւ 190 է եւ տարուէ տարի կը նուազի, ինչ որ շատ կարեւոր հարց մըն է: Վերջաւորութեան ակնկալուածէն աւելի գումար մը հաւաքուած է:

***

ՊՈԼՍՈՅ Աթաթիւրք Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ, Մայիս 12-ին, Լուսաւորիչ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Յակոբ Մամիկոնեանի, յաջող համերգ մը տուած է, հաստատելով ղեկավարին բծախնդիր աշխատանքը: Դաշնակով ընկերացած է Ռոպէր Տողանա:

***

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս) Մուամմէր Գարաճա Թատերասրահին մէջ, Մայիս 17-ին, «Երազ» պարախումբը երեկոյթ մը ներկայացուցած է: Պարուսոյցը եղած է Գաբրիէլ Մամիկոնեան որ նաեւ պարեր ստեղծած էր: Ներկայացումը պատրաստած էին Կեդրոնական Ազգային վարժարանի աշակերտներն ու շրջանաւարտները եւ յայտագիրը արդիական պարերով կազմուած էր:

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 – 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

Սահակ էֆէնտի ձայնը ցածցուց եւ դէպի իր բարեկամին դառնալով՝ ըսաւ.

– Ֆրանսացին Կիլիկիան կը պարպէ ու Թուրքին կը յանձնէ կոր:

– Հէ՞, ինչ կ'ըսես, – գոչեց Բարսեղ աղա:

– Բացարձակ ճշմարտութիւն է ըսածս, դեսպանական աղբիւրէ լուր ունիմ, արդէն դէպքերու ընթացքն ալ այդ ցոյց կուտայ:

– Ե՞րբ կը պարպէ կոր...

– Երբը չեմ գիտեր, ամիսէ մը կամ երկու ամիսէն, վերջապէս որոշած է պարպել:

– Ասանկ խաղքութիւն կ'ըլլա՞յ:

– Քաղաքականութեան մէջ ամէն բան կ'ըլլայ, – պատասխանեց Սահակ էֆէնտի վճռաբար:

– Է՛յ, հիմա ի՞նչ ընելու է:

– Քու ընելիքդ շատ պարզ է, անմիջապէս երկրորդ նամակ մը կը գրես Արշակին ու կ'ըսես, որ հող առնելէն հրաժարի, ինքն ալ թող շատ չմնայ ու թող Պոլիս վերադառնայ:

– Ամա՛, Սահակ էֆէնտի, սուտ կամ սխալ տեղեկութիւն մը չըլլա՞յ այդ ըսածդ:

– Ես տղայ չեմ, ամէն ըսի ըսաւի ականջ չեմ կախեր... քեզի պատուոյ խօսք կուտամ, որ ճիշդ է տուած տեղեկութիւններս. պաշտօնական աղբիւրէ առած եմ, արդէն մէկ քանի օրէն ամէն բան երեւան պիտի ելլէ, դուն իմ խօսքիս հաւատա՛...

– Ուրեմն Կիլիկիա՞ն ալ ջուրը ինկաւ, – մրմռաց Բարսեղ աղա յուսահատ շեշտով մը:

– Ինչ որ է: Կորած թափած բան չկայ մէջտեղ, միայն թէ նամակը անմիջապէս գրէ՛, որպէսզի չէքին հետ հասնի Արշակին ձեռքը: Եկո՛ւր, անցի՛ր սա գրասեղանին առջեւ ու գրէ՛, ծառային հետ փոստան կը ղրկենք:

Բարսեղ աղա մեքենաբար ելաւ նստած տեղէն, անցաւ գրասեղանին առջեւ եւ ըսկըսաւ գրել, մինչ Սահակ էֆէնտի սիկառէթ մը վառելով՝ օրուան լրագիր մը աչքէ կ'անցընէր:

Նոյն միջոցին Տիրան ներս մտաւ:

– Ի՞նչ է այդ, Բարսեղ աղա, հայրիկիս տեղը անցեր ես, – ըսաւ խնդալով:

– Քանի մը վայրկեանի համար, – պատասխանեց Բարսեղ աղա, – մինչեւ որ սա նամակս լմնցնեմ:

– Որո՞ւ կը գրես կոր... դէմքէդ կ'երեւոյ, որ հաճելի նամակ մը չէ գրածդ:

– Արշակին կը գրեմ..

– Լաւ, ուրեմն, – գոչեց Տիրան, – ես պիտի գրէի իրեն քանի մը տող, դուն իմ կողմէս աւելցո՛ւր:

– Ի՞նչ ըսելիք ունիս:

– Թող ժամ առաջ հեռանայ Կիլիկիայէն, կացութիւնը շատ խառնաշփոթ է...

– Ինքն ալ արդէն այդ իմաստով պիտի գրէ, – միջամտեց Սահակ էֆէնտի, – ես իրեն ըսի ամէն բան:

– Հիմա նոր տեղեկութիւններ առի, – պատասխանեց երիտասարդը, – համաձայնութիւնը ստորագրուեր է Միլլի կառավարութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ Կիլիկիան անմիջապէս պարպելու մասին:

– Միեւնոյն աղբիւրէ՞ն է լուրը, – հարցուց Սահակ էֆէնտի խորհրդաւոր կերպով:

– Այո՛, այո, պաշտօնական է, թերեւս վաղը թերթերուն մէջ ալ երեւայ:

Նամակը աւարտեցաւ ու ծառային հետ ղրկուեցաւ նամակատուն:

Բարսեղ աղա ոտքի ելաւ մեկնելու համար եւ ըսաւ.

– Աստուծմէ եղաւ, որ ձեր գրասենեակը հանդիպեցայ:

– Դուն աղէկ կ'ընես, որ շաբաթը քանի մը անգամ հոս հանդիպիս, – պատասխանեց Սահակ էֆէնտի, – մենք քիչ – շատ ամէն բան կ'իմանանք, քեզի պէս պէխապէր չենք:

Նոյն իրիկունը սրտնեղած տուն գնաց Բարսեղ աղա, իրեն այնպէս կը թուէր, թէ չար ոգի մը ժամանակէ ի վեր կը հալածէր զինքը:

– Աչքդ լոյս, – ըսաւ կնոջը դժգոհ դէմքով մը:

– Ի՞նչ կայ, – հարցուց Մաննիկ:

– Մեր Կիլիկիա երթալն ալ ջուրը ինկաւ:

– Ինչո՞ւ համար:

Բարսեղ աղա պատմեց իր Սահակ էֆէնտիին տուած այցելութիւնը:

Մաննիկ ներքնապէս ուրախ էր քաղաքական այս նոր իրադարձութիւններէն, որոնք տեղափոխութենէ կը փրկէին զինքը, բայց չուզեց ուրախութիւնը յայտնի ընել՝ ամուսնոյն վիշտ չպատճառելու համար:

– Աստուած ինչպէս ուզէ, այնպէս կ'ըլլայ, – ըսաւ, – թերեւս ասիկա մեզի համար աւելի խերով է:

– Այնպէս է, – հաւանեցաւ Բարսեղ աղա:

Երկու օր ետքը բոլոր թերթերը կը ծանուցանէին Կիլիկիան պարպելու մասին Ֆրանսայի կնքած համաձայնագիրը: Պոլսոյ հայութիւնը անգամ մըն ալ յուսահատութեան ու պակուցումի կը մատնուէր: Միայն Դերկոմս անդրդուելի կը մնար իր լաւատեսութեան մէջ. «Լապտեր»ի խմբագրատունը, շոգենաւին մէջ կամ այլուր, կուրծք կուտար ամէնուն ու կը պաշտպանէր իր տեսակէտը:

– Այդ համաձայնագիրը նշանակութիւն չունի, դեռ կատարուած իրողութիւն մը չկայ մէջտեղ, – կը պնդէր:

– Մինչեւ երկու ամիս Ֆրանսացիները պիտի քաշուին Կիլիկիայէն, յանձնառութիւնը բացարձակ է, – կը պատասխանէին իրեն:

(Շար. 35)

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր Ժողովի Հրաւէր

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը այս տարի տեղի կ'ունենայ
Հինգշաբթի, Յունիս 24,
ժամը 21–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնը
77, rue La Fayette — 75009 Paris
Կարեւոր օրակարգ.
Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

•

ASSEMBLEE GENERALE DE L'A.A.A.S:

L'Assemblée Générale de l'A.A.A.S.
aura lieu cette année
le Jeudi 24 Juin à 21 heures
au Siège de l'Association
77, rue La Fayette — 75009 Paris

Մայրերու Օրը

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ Շաբաթ, Յունիս 5–ին, ժամը 15–ին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ «Լեւոն Շանթ» սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ
Հիւրասիրութիւն, գեղարուեստական յայտագիր:

(Շար. Ա. էջէն)

կայարանն է որ քննիչ մը բիրտ յարձակման ենթարկուած էր եւ հիւանդանոց փոխադրուած մահամերձ ու յաջորդ առտուն ալ մեռաւ: Գործադուլի չարժումը որ, սկիզբը ամբողջական բնոյթ չունէր, մինչեւ ցերեկ տարածուեցաւ եւ անդամալոյծ ըրաւ երթեւեկը:

ՓԱՐԻԶԻ պատժական դատարանին առջեւ ուր տեղի կ'ունենայ 1995–ի ռմբափորձերու հետ կապ ունեցող խլամապաշտներու դատավարութիւնը, այս վերջինները չատ ամբարտաւան ընթացք մը բռնած են: Երբ անունները արտասանուած են, 8–էն 2–ը ոտքի ելած են, ազգութեան հարցումին պատասխանած են՝ մահմետական եւայլն, եւայլն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Է Ն Ի Ս

ՏԳԱՒՈՐԻՉ ԱՂԱՍԻՆ

Այս եւ նոյնիմաստ խորագիրներով ֆրանսական մամուլը Յունիս 2–ին կ'անդրադառնար Անտրէ Աղասիի նախորդ օրուան խաղին՝ ընդդէմ Ֆիլիփինիի, ի հաշիւ քառորդ աւարտականներուն: Ծագումով հայ մարզիկը գրեթէ «ճզմած» է ուրուկուայցի իր մրցակիցը 6 / 2, 6 / 2 եւ 6/0 արդիւնքով, ապահովելով 3 – 0 յաղթանակ մը: Յաջորդ չրջանին՝ կէս աւարտականին իր դէմ կ'ելլէ այս մրցաչարքին նոր փայլող անուններէն սլովաք Տոմինիք Հրպաթի, որ իր կարգին յաղթեց Մ. Ռիոսին:

⁂

Ռոլան Կառոսի թենիսի միջազգային մրցումներու չարքին, 16 – 18 տարեկան պատանիներու (ճիւնիըր) դասակարգի մրցումները անցեալ Ուրբաթ Մոնրուժի մէջ վերջացան: Մասնակից 32 մանկամարդուհիներէն 8 յաղթականները իրաւունք ունեցան Ռոլան Կառոսի պատանիներու խումբին մէջ դասաւորելու: Սոյն խումբին մաս կը կազմէ նաեւ Ջուիցերիոյ փոքր աղջկանց ախոյեան՝ 15 տարու Մաբի – Գայեանէ Միքայէլեան, որ յաջորդաբար յաղթեց Ֆրանսայի ախոյեանուհի Սթէֆանի Գոհէնի 6–1, 6–4, եւ Ամերիկացի փոքրերու ախոյեաններէն Ճուլիա Սքաբինկի 6–1, 6–4:

Գայեանէ Միքայէլեան երեք տարիէ ի վեր Երեւանի Արարատ ակումբին անդամ է եւ թէնիսի մրցումներուն Հայաստանի անցագրով կը մասնակցի: Ան յառաջիկայ Սեպտեմբերին Սփիւռքի մարզիկներու մասնակցութեամբ Երեւանի մէջ տեղի ունենալիք համազգային ողիմպիականներուն պիտի մասնակցի: Ան աղջիկն է լողանահայ ատամնաբոյժ Յարութիւն Միքայէլեանի:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 5
Տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝
Ելանելոյն ի Վիրապէն
Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Կիրակի, Յունիս 6
Տօն Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի ընթացքին՝ ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ»:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԺԵՐՄԻՆԻ-ՏԷ-ՓՐԷ ԵՒ ՊՐԻԱՐ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ օթօքարով միօրեայ այցելութիւն մը Ժերմինի – տէ – Փրէի պատմական եկեղեցին եւ Պրիար, Զորեքշաբթի, Յունիս 23:

Մեկնում՝ ժամը 8–ին, վերադարձ՝ ժամը 21–ին:

Ծախքերու մասնակցութիւնը կ'ընդգրկէ երթեւեկը, ճաշը եւ նաւային պտոյտը:

Տեղեկութիւններու համար դիմել Մայր Տաճարի քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 59 – 67 – 03
Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըրդեանին՝
Հեռաձայն. –
01 – 46 – 62 – 01 – 29
եւ կամ՝
Տիկին Մարկօ Գոզորեանին՝
Հեռաձայն. –
01 – 47 – 43 – 12 – 66

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Յունիս 12:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 81–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ՝
1918 ՄԱՅԻՍ 28

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 70–ԱՄԵԱԿ

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝
Հ.Յ.Դ. «Զաւարեան» խումբին
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
Իսի–լէ–Մուլինոյի "Տ. Սէրէնկիւլեան"
մասնաճիւղին
մասնակցութեամբ՝
ՓՕԼ ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ–*ի*
եւ ԱՆԻ *նուագախումբին*
Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 20–էն սկսեալ
Palais des Arts et des Congrès
d'Issy-les-Moulineaux
25, avenue Victor Cresson —
92130 ISSY-LES-MOULINEAUX
Les billets sont disponibles chez :
Alice : au 01 46 42 90 68;
Jacqueline : au 01 40 95 81 33.
Pour la réservation des tables et billets:
Garage Carnot : 01 40 95 14 58
Eniz Clamart et Arnouville
Auprès de toutes les Khatchouhis.

ՅՈՒՇԱՑԵՑՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ փարիզեան չրջանի միջմասնաճիւղային ժողովը Ուրբաթ, Յունիս 4, ժամը 20·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Գոլոմպ – Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղի ժողովը Երկուշաբթի, Յունիս 7, ժամը 20·30–ին:
Centre Administratif d'Asnières:

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 6 Juin à 9 heures 30
A l'occasion d'une exposition arménienne au Vatican.

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն

Թատերական ցերեկոյթ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 5, ժամը 17–ին
Մասնակցութեամբ՝
Միօրեայ Վարժարանի աշակերտներու
եւ
Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Թատերական խումբի
Մուտքը 30 Ֆրանք:

⁂

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15–ին
Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Միօրեայ Վարժարանի

Հանդէս

– ԵՐԳ
– ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ
– ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
Մուտքը ազատ է:

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
— Métro: Courcelles —
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

L'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
« **KHATCHADOUR ABOVIAN** »
de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa

Fête Annuelle

suivie de la

Kermesse

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Samedi 5 Juin
de 14h30 à 19h
Dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tirage de la TOMBOLA sur place
avec de nombreux lots
Venez nombreux
encourager nos élèves
et déguster les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale

Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ
եւ ազգային դաստիարակութիւնը

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ESPOIR POUR L'ARMENIE

organise

un Voyage de tourisme humanitaire

DU 12 AU 19 JUILLET

— VISITES : *Erevan, lac Sévan, Khorvirab, Etchmiadzine, ...*
— HUMANITAIRE : Inaugurations : *de l'école franco-arménienne Daniel Sahagian à Spitak, de la ferme avicole à Vanatzor, du cabinet dentaire au siège de l'association à Erevan et visite de l'atelier de tapis à Gumri*
— 10ème anniversaire d'Espoir pour l'Arménie à la Salle Komitas (Erevan)
— Possibilité de prolonger votre séjour d'une semaine
— Prix : 6 500 FF la semaine, tout compris.

Renseignements & Inscriptions :
Pasteur Gilbert LEONIAN :
Tél. : 01 47 36 02 50
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : eleonian@hotmail.com

U.G.A.B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Inauguration du local de sa section Nice-Côte d'Azur

sous la présidence d'honneur du
Docteur EDOUARD ATTAMIAN
Président de l'UGAB France
Le VENDREDI 18 JUIN à 19 heures
au 2, rue Berlioz (angle Victor Hugo) — Residence Splendid — NICE
< ● >
KARABAGH : Un Jardin Noir; exposition de photographies
de Jean-Martin Le Révérend
COCKTAIL
< ● >
L'inauguration sera suivie d'un

Dîner

dans les Salons de l'Hôtel Splendid — 50, Bd Victor Hugo — 06000 Nice
à 20 heures 30
Animation musicale
< ● >
«ARMENIE: L'ECONOMIE ET LES INVESTISSEMENTS
DEPUIS SON INDEPENDANCE»
présenté par
M. VAHÉ JAZMADARIAN
Vice-Président et Trésorier de l'U.G.A.B. France

Participation aux frais 300 F — Etudiants: 200 F
Réservation indispensable avant le 10 JUIN au : 06 03 74 16 99

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 4
VENDREDI
4 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.654 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.654

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 2 / 3)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԴԻՏԵՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 2-ին ընդունած է ընտրութեան հետեւելու համար Հայաստան ժամանած Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ըի պատուիրակութեան ներկայացուցիչները: Դիտերը Մայիս 30-ի ընտրութիւնը լուրջ առաջընթաց նկատելով հանդերձ, յայտնած են մտահոգութիւններ ալ, յատկապէս ընտրացուցակներու թերութիւններուն մասին: Նախագահը այդ երեւոյթը բացատրած է անով որ 10 տարիէ ի վեր երկրին մէջ մարդահամար չէ կատարուած. սակայն, աւելցուցած է որ թէ՛ վստահուած անձերը, թէ՛ քաղաքացիները քուէարկութեան նախորդած ամսուան ընթացքին կրնային ստուգել ցանկերը: Ըստ Ռ. Քոչարեանի, ճշդուած անկանոնութիւնները մանրամասնօրէն կը ստուգուին եւ համայնքի ղեկավարներուն մեղաւորութիւնը հաստատուելու պարագային, անոնք խստօրէն կը պատժուին:

* * *

ՓՔՔ ՉԿԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Իբրեւ հետեւանք Իթար-Թասի այն տեղեկատուութեան ըստ որուն Օճալան դատարանին մէջ յայտարարած է որ ՓՔՔ-ն ներկայացուցիչներ ունի Հայաստան, որոնց իշխանութիւնները չեն օժանդակեր, բայց չեն ալ խանգարեր, Արտաքին նախարարութեան բանբեր Արա Պապեան յայտարարած է որ Հայաստանի մէջ ոչ եղած են, ոչ ալ կան Քիւրտ Աշխատաւորական Կուսակցութեան (ՓՔՔ) ներկայացուցիչներ: Ինչ կը վերաբերի Օճալանի ի նպաստ եղած ցոյցերուն, Ա. Պապեան յայտնած է թէ Հայաստան ժողովրդավար երկիր է, ուր ամէն մէկ քաղաքացի կրնայ ազատօրէն արտայայտուիլ:

* * *

ԱՐԱՄ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Հայաստանի Դեմոկրատ Կուսակցութեան գրասենեակէն հաղորդած են որ կուսակցութեան նախագահը՝ Արամ Սարգսեան հրաժարած է նախագահի խորհրդականի պաշտօնէն:

* * *

«ԱՐՄԵՆԻԿՈՒՄ»Ի ՀՐԱՇՔՆԵՐԷՆ

Քանի մը օր առաջ Ուկրանիայէն ծանր վիճակի մէջ սիտա-յէ վարակուած հիւանդ հայ երիտասարդ մը փոխադրած են Երեւան: «Արմենիկում»ի քանի մը չափաբաժինէ ետք Արթիկի բնակիչ հիւանդը ոտքի ելած ու նոյնիսկ սկսած է ֆութպոլ խաղալ: Առողջապահութեան նախարարութեան դեղերու եւ թեքնոլոժիներու գործակալութեան ղեկավար, ակադեմիկոս Էմիլ Գաբրիէլեան ըսած է թէ կ'ուզեն հաւատալ որ քանի մը չափաբաժինէ ետք հիւանդին մարմնին մէջ մանրէ չի մնար այլեւս:

ՋԱՒԱԽՔԻ ՀԱՄԱՐ ՎՏԱՆԳԻ ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

Երեւանի «Երկիր» օրաթերթը Մայիս 19-ի թիւին մէջ արձագանգելով վրացական շաբաթաթերթի մը, մատնանիշ կ'ընէ Վրաստանի հայաշատ Ջաւախքի շրջանին համար բաւական սպառնալի հեռանկար մը: Շաբաթաթերթը նախ կը տեղեկացնէ թէ վերջերս Վրաստանի նախագահը համաձայնած է որ Ֆերղանայէն 400 հազար մեսխեթ Թուրքեր վերադառնան Վրաստան ու բնակին Ջաւախքի շրջանը:

Վրացի լրագրողը Շեւարնածէի այդ հաւանութիւնը մեծապէս վտանգաւոր կը նկատէ երկրին ամբողջականութեան, ապագային ու յատկապէս Ջաւախքի հայութեան համար: Կ'ըսէ թէ ծանօթ բան է հայ-թրքական թշնամութիւնը եւ հայութեան հոծ շրջանի մը մէջ 400 հազար Թուրքերու բնակութեան արտօնութիւն տալ կը նշանակէ պայթումի յաւելեալ կեդրոններ պատրաստել երկրին համար: Կ'աւելցնէ թէ նաեւ տեղացի Վրացիները դէմ են մեսխեթ Թուրքերու վերադարձին:

Վրացական թերթը եզրին մէջ բաժին մըն ալ կը վերագրէ Թուրքիոյ որ «պատմական արդարութիւնը վերականգնելու պատրուակով նենգալի նպատակներ կը հետապնդէ»: Արդէն Անգարա հետամուտ էր նաեւ Ղրիմի Թաթարներուն ալ վերադարձը ապահովելու: Լրագրողը հարց կուտայ թէ Վրաստանի թրքական սահմանին վրայ 400 հազար մեսխեթ Թուրքերու բնակութիւնը պատճառ չի՞ կրնար ըլլալ որ օր մը Թուրքիա իր ցեղակիցներուն շահերը պաշտպանելու պատրուակով միջամտէ Վրաստանի ներքին գործերուն: Կ'ըսէ նաեւ թէ Կարս-Ախալքալաք երկաթուղին որուն շինութիւնը փափաքն է Թուրքիոյ, իրականանալու պարագային, ուղիղ գիծով կը միացնէ այդ երկիրը Ջաւախքին ու անկէ անցնելով Թրքաբնակ Քարթլի շրջանէն, կը կապուի Ազրբէջանի: Այդ երկաթուղին շինելու մէջ իմաստ չի տեսներ յօդուածագիրը, քանի որ կան Վրաստանը Թուրքիոյ կապող աւելի կարճ երկաթուղիներ. ապա կրկին հարց կուտայ թէ ո՞վ կ'ըլլայ պատասխանատուն Թուրքեւհայկական տհաճ պատահարներու:

Այլ հեռանկար մը որ կը գծուի այն է թէ Թուրքերու զանգուածային վերադարձէն ետք Ջաւախքի Հայերը իրենց ապահովութիւնը վտանգուած նկատելով կրնան Հայաստանին միանալու ձգտում յայտնել:

Թուրքերու վերադարձին խնդիրը Եւրոպայի Խորհրդարանէն ներկայացուած պահանջք նկատելով, թերթը կ'ըսէ թէ ատիկա միջամտութիւն է Վրաստանի ներքին գործերուն եւ առաւել կը բարդացնէ երկրին իրավիճակը: Սակայն, հիմնուելով նոյն պահանջքին վրայ, կը գրէ թէ Եւրոպայի Խորհրդարանը եթէ 55 տարի առաջ աքսորուած մեսխեթ Թուրքերու վերադարձը կը պահանջէ, թերեւս կը ստիպէ Ազրբէջանը, Ռուսաստանը, Հայաստանը եւ Թուրքիան ալ որ 80 տարի առաջ, Խորհրդային կարգերու հաստատման ընթացքին իրենց նուիրուած վրացական հողերը վերադարձնեն:

ՕՃԱԼԱՆԻ ԴԱՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա. Օճալան դատավարութեան երրորդ օրուան խոստովանութիւններով պարզած է գլխաւորաբար Յունաստանէն իրենց տրուած նեցուկը: Ան ըսած է թէ Աթէնք եւ Կիպրոս նիւթական օժանդակութիւն կը կատարէին:

Յունիս 2-ի նիստին խօսք տրուած է ՓՔՔ-ի հետ բախումներու ընթացքին զոհուած զինուորներու հարազատներուն որոնք զգացական պոռթկումներով իրենց զայրոյթը արտայայտած են քիւրտ պարագլուխին: Ամէն բան կ'օգնէ առասպելական առաջնորդ, հերոս նկատուած դէմք մը կարելի առաւելագոյն խեղճութեամբ ներկայացնելու թէ՛ իրեն հետեւորդ զանգուածին, թէ՛ միջազգային հանրային կարծիքին: Արդարեւ, Թուրք մամուլը (Յունիս 3) որպէս Օճալանի խոստովանութիւններուն առաջին արդիւնքը կը ներկայացնէ Կազիանթէպի բանտին ՓՔՔ-ի 150 չարքայիններէն 50-ին արարքը. անոնք, կ'ըսուի թէ, թրքական դրօշը պարզած են իրենց խցիկէն ու անէծքներ տեղացուցած Օճալանի հասցէին:

Կայ սակայն ՓՔՔ-ի նախագահական կոմիտէին յայտարարութիւնն ալ որ տեղ գտած է քրտական օրաթերթ «Էօզկիւր Փոլիթիքա»յի (Յունիս 3) մէջ: Հոն ամենայն յստակութեամբ կ'ըսուի թէ իրենք զօրակից են Ա. Օճալանի: Կը դատապարտուին դատավարութեան պայմանները, այն բացատրութեամբ թէ Օճալան առեւանգումէն ու Թուրքիա փոխադրութենէն ի վեր հոգեկան ծանր ճնշումի ենթակայ է ու դատն ալ տեղի կ'ունենայ նոյն պայմաններուն մէջ: Կոմիտէն կը շեշտէ նաեւ թէ «Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը և ուրիշներ եթէ նախագահ Օճալանի բացայայտումները տկարութիւն նկատեն, չարաչար կը սխալին: Մենք որպէս կուսակցութիւն, կերիլլա եւ ժողովուրդ, պատրաստ ենք ամէն բանի: Ինչպէս որ 15 տարի պատերազմեցանք, ի հարկին կրնանք նոյն ձեւով շարունակել»:

Թուրքիոյ վարչապետ՝ Պ. Էճեվիթ Օճալանի դատը իր երկրին համար հրապարակութեան ազդակ մը համարած է, ըսելով որ Թուրքիա անով շատ յաջող քննութիւն մը անցուցած է:

Կատարուած լրատուութեան մէջ նիւթ կ'ըլլայ մահապատիժի հեռանկարն ալ. այդ մասին խօսելով Ապրիլ 18-ի ընտրութեան անակնկալ յաղթական կուսակցութեան՝ ՄՀՓ-ի նախագահը ըսած է թէ եթէ ատենը մահապատիժ վճռէ Օճալանի համար, Ազգ. Ժողովէն պատիժին վաւերացում պահանջող նիստին իրենք թեր կը քուէարկեն:

Թուրք մամուլը տեղ կու տայ միջազգային հանրային կարծիքի արձագանգներուն ալ. Յունաստան կը հերքէ իրեն եղած վերագրումները, իտալական մամուլի անուններ կը պնդեն թէ Օճալան պարտադրանքի, ճնշումի տակ կ'ընէ իր խոստովանութիւնները, եւլն.: Շուէտ ալ որոշած է քննութիւն բանալ Օ. Փալմէի սպանութեան նիւթով կատարուած ակնարկումին մասին:

Թուրք մամուլը ՓՔՔ-ի ահաբեկչական արարքներուն լրատուութեան մէջ ալ ընթացքը փոխած է. մինչ սովորաբար լուռ կը մնար անոնց մասին, կամ հետեւանքները նուազագոյնի վերածած կը յայտարարէր, Յունիս 3-ի «Միլլիյէթ»ը Ա. Էյի «Ահաբեկչութիւնը չեզոքացաւ» խորագիրով կը թուէ ՓՔՔ-ի արիւնալի վերջին արարքները: Անոնց պատճառով Թուրքիոյ զանազան շրջաններուն մէջ տասնեակ մը զինուոր եւ պահապան մահացած են, կան բազմաթիւ վիրաւորներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մեթրոյի Պարպէս-Ռոշըշուար կայարանը յարձակման ենթարկուած պաշտօնեային մահէն ետք ալ մեթրոյի ամբողջական գործադուլին միացան հանրակառքերու վարորդները եւ Յունիս 2-ին Փարիզ դժոխքի վերածուած էր: Շարժումը յանկարծակի կերպով ծագած ըլլալով, ժողովուրդը որեւէ նախատեսութեան չէր կրցած դիմել եւ ստեղծուած էր աննախընթաց կացութիւն մը, երբ ամբողջ ժողովուրդը կը ստիպուի քալել, կառքերն իսկ չէն կրնար երթեւեկել: Գործադուլը կը շարունակուէր Յունիս 3-ին ալ, բայց յոյս կար որ օրուան ընթացքին կարգադրուի, ոստիկանապետը կարգ մը միջոցներ ձեռնարկած ըլլալով որպէսզի աւելի ապահովութիւն տիրէ մեթրոյին մէջ: Պիտի ամրապնդուի ոստիկանական ներկայութիւնը, բայց եւ այնպէս կարելի չէ անտեսել որ 1997-ի առաջին վեցամսեային բաղդատմամբ, 1998-ին պատանեկան յանցագործութիւնը 60% յաւելում կրած է: Բայց, ինչպէս մէկը դիտել կու տար Եւրոպա 1 ձայնասփիւռի կայանէն (Յունիս 3), հոգեբաններ եւ ընկերաբաններ կը բացատրեն որ այդ պատանիները հաղորդակցիլ կ'ուզեն եւ ատոր հետեւանքն է իրենց բրտութիւնը: Ինչ կը վերաբերի մեռած պաշտօնեային, Յունիս 3-ին քննութիւն բացուած էր յայտնաբերելու համար մահուան բուն պատճառները: Կրնայ ըլլալ որ հրմշտուքի հետեւանքով ինկած է ու երակային խցումի (անեվրիզմ) զոհ գացած: Ականատեսներ ըսած կ'ըլլան որ պաշտօնեան խոշտանգուած չէր յարձակողներու կողմէ որոնք յաջողած էին խոյս տալ: Անոնք ապօրինի վաճառքով կը զբաղէին եւ պաշտօնեան այդ պատճառով ուզած էր զիրենք հարցապնդել: Պաշտօնեան՝ Էրիք Տուէ, 39 տարեկան, երեք զաւկի հայր էր:

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ փապուղիին արկածին հետեւանքով մեռեալներու թիւը զգալի յաւելում մը կրեց եւ Յունիս 3-ին հասած էր 12-ի, մինչ նախապէս 5 էր: Նոր դիակներ յայտնաբերուեցան վերջին օրերը:

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ վեց ժամ ճակատում մը ունեցաւ, Յունիս 2-ին, իր նախկին հոմանուհիին՝ Քրիսթին Տըվիէ-Ժոնքուրի հետ Էվա Ժոլի դատաւորին գրասենեակին մէջ: Հարցաքննութիւնը կը վերաբերէր գլխաւորաբար այն պայմաններուն որոնց շնորհիւ Քրիսթին Տըվիէ-Ժոնքուր Էլֆի «պաշտօնեայ» դարձած է, ուր ալ Լիլի յարկաբաժինը գնած է: Ռոլան Տիւմա միշտ հերքած է իր հոմանուհիին մեղադրանքները եւ այն դերը զոր խաղացած է Էլֆի հարցին մէջ: Խօսակցութեան նիւթ եղած են նաեւ յարկաբաժինէն գատ, արձանիկներու, կօշիկներու հարցերը: Երկուքն ալ մնացած են իրենց դիրքերուն վրայ: Տիւմա բոլորովին կը հերքէ իր դերը ուր ալ Լիլի յարկաբաժնի գնման մէջ, Էլֆի դրամով: Այս նոյն օրերուն, Քրիսթին Տըվիէ-Ժոնքուր երկրորդ գիրք մը հրապարակ կը հանէ «Հանրային յարաբերութիւն», վէպ որակուած, բայց խորքին մէջ ինքնակենսագրական բնոյթը յստակ է: Նախապէս ալ ուրիշ հատոր մը լոյս ընծայած էր՝ «Հանրապետութեան պոռնիկը», որու տպաքանակը 100 հազարէն աւելի էր եւ ուր կը հրապարակէր Էլֆ-Ռ. Տիւմա եւ իր յարաբերութիւններուն պատմութիւնը, գոնէ իր տեսակէտը:

ՕԼԻՎԻԷ ՏԸՊՐԷ, նախկին նախարարապետ Միշէլ Տըպրէի եղբայրը, մեռաւ 79 տարեկանին: Ծանօթ նկարիչ էր եւ մեծերէն մէկը կը նկատուէր վերացական արուեստին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. – ՖՐԱՆՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ԽՈՉԸՆԴՈՏԸ

Այս Կիրակի, Յունիս 6-ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի ֆութպոլի ներկայացուցչական խումբը 1998/99 մարզաշրջանի ախոյենական վերջին մրցումը պիտի խաղայ ընդդէմ Ա.ԷՍ. Կըլնէյի, այս վերջնոյն դաշտին վրայ, Սթատ Սիւզան Լանկլէն, 1 պիս, Ռիւ Էմիլ Տէմուլէն, 92130 Իսի-լէ-Մուլինօ:

Այս մրցումը կը սկսի ժամը 15.30-ին, իսկ ժամը 13.45-ին կը սկսի պահեստիներու մրցումը:

Երթի մրցումին Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի ներկայացուցչական խումբը 2-2 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգած էր:

Այս Կիրակի մրցումէն յաղթական դուրս գալու պարագային, Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի ներկայացուցչականը՝ բաղկացած միմիայն հայ մարզիկներէ, իրաւունք պիտի ստանայ երկու դասակարգ միանգամայն բարձրանալու:

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ շրջակայքի հայ մարզասէրները, որ դժբախտաբար շատ ալ առիթը չունին միայն Հայերէ բաղկացած ֆութպոլի խումբ մը տեսնելու եւ քաջալերելու, պէտք չէ փախցնեն այս ոսկէ առիթը:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԿԻՐ ԴՐԱԽՏԱՎԱՅՐ»Ը ԱՄՆ-ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՈՎ

Մայիս 7-ին, Ուաշինկթընի մէջ ելոյթ ունենալով ԱՄՆ-ու Թրքական խորհուրդին առջեւ, Ուաշինկթընի Երեւանի դեսպանը Մայքըլ Լեմըն Հայաստանի դրական եւ յուսատու պատկեր մը գծած է, նկատի ունենալով քաղաքական, տնտեսական մարզերը, արտաքին ներդրումները եւ շրջանին համարկուելու հեռանկարները:

Դեսպանին ելոյթը գեղեցուած է Կասպեան գօտիին մարտավարական, տնտեսական կարողականութիւններուն շրջանակին մէջ: Նախ ան կը շեշտէ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին կարեւորութիւնը, ըսելով որ ան կը գտնուի Եւրոպա – Ասիա խաչաձեւումին եւ Նախկին Մետաքսի ճամբուն վրայ: Դրական նըկատուած երկրորդ յատկանիշը քաղաքական կայուն ընթացքն է, նաեւ շուկայի տնտեսութիւնը եւ ազատական օրէնսդրութիւնը: Մ. Լեմըն լաւ հեռանկարներ կը տեսնէ ինչպէս ազատ եւ ժողովրդավար ընտրութեան համար: Կը յիշեցնէ թէ Հայաստան ՀԱՊ-ի առաջին երկիրը եղաւ որ նախաձեռնեց սեփականատիրութեան օրէնքներ ունենալու: Յաջորդ գնահատումը կ'ուղղուի Հայաստանի ճարտարարուեստին, գիտական, հետազօտական հաստատութիւններուն որոնք զինքը կը դասեն նախկին Խորհրդային շրջանակին առաջնային դիրքերուն վրայ:

ԱՄՆ-ու դեսպանը կ'ըսէ թէ Հայաստան տէր է աշխատանքի հիմնաւոր ըմբռնումի, նախաձեռնող ոգիի: ԱՄՆ-ու հետ ունի սերտ կապեր իր հզօր ու գործօն Սփիւռքին միջոցով: Այդ ճամբով ալ հետաքրքրական հեռանկարներ կ'ընծայէ ամերիկեան գործի շրջանակներուն եւ անոնց Թուրք գործակիցներուն: Մ. Լեմըն Հայաստանը կը նմանցնէ Իռլանտային որ նոյնպէս եղերական անցեալի, մարդկային կարողականութեան, լայն Սփիւռքի տէր երկիր է:

Ասոնց հետ, Հայաստանի բարգաւաճման բանալին կը նկատուի շրջանային համարկումը: Կովկասեան երկիրներէն ոչ մէկը առանձին կրնայ լայն շուկայ, ճարտարարուեստական գրաւիչ ներդրումներ ապահովել: Ատոր համար նախապայման է շրջանին մէջ տեւական կայուն վիճակ մը եւ ապահովութիւն ունենալ: Դեսպանը կարելի կը նկատէ շրջանային գործակցութեան եւ տնտեսական համարկումի շնորհիւ ստեղծել քաղաքականապէս աւելի կայուն շրջան մը ուր լուծում գտնեն Աբխազիոյ, Ղարաբաղի նման հակամարտութիւնները եւ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ հարթուի շինիչ յանձնառութիւններու ճամբան:

Մ. Լեմըն կը յայտնէ թէ անցեալ Մարտին Վրաստանի, Ազրպէյճանի իր պաշտօնակիցներուն, Ուաշինկթընէն, Անգարայէն կասպեան ծրագիրներու պատասխանատուներու, արտաքին առեւտուրի պաշտօնատարներու հետ շրջանային համագործակցութեան ժողով մը գումարած է, բազմաթիւ ծրագիրներ ունենալով օրակարգի վրայ: Կը կրկնէ թէ կովկասեան – կասպեան գօտին բարգաւաճելու մեծ հեռանկարներ ունի, գտնուելով առեւտուրի միջազգային ճամբաներու քառուղիին վրայ: Կ'ըսէ թէ այդ նկատումով ԱՄՆ-ու Արտաքին Գործերու նախարար Մ. Օլպրայթ Կովկասի երեք նախագահներու հանդիպումի մը հրաւէր ուղղած է, փոխադրութեան ենթակառոյցներու, մաքսային կանոններու ներդաշնակութեան, ջուրի ու ելեկտրականութեան բաշխումի, եւայլն նիւթերու օրակարգով մը:

Համագործակցութեան վերոյիշեալ ժողովին վիճարկում ծաւալած է Կովկասէն, Հայաստանէն, նաեւ հաւանօրէն Թուրքիայէն անցնելիք ճամբաներու, երկաթուղիներու վերականգնումին մասին: Այդ հեռանկարը Հայաստանի առջեւ կը բանայ Թուրքիոյ ընդարձակ շուկային մուտքը եւ կը ստեղծէ Արեւմտեան Եւրոպա – Միջին – Արեւելք կապը: Ատիկա սակայն կարելի չըլլալով լայնօրէն իրագործել քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ, Ուաշինկթըն նախ պիտի ձեռնարկէ Վրաստանի ու Հայաստանի հետ հիմնական տուեալներ մշակելու, յետագային ներգրաւելու համար Թուրքիան: Ազրպէյճանը ու նոյնիսկ Ռուսաստանը եւս: Համաշխարհային դրամատունը, Եւրոպական Միութիւնը եւ այլ միջազգային դրամական հիմնարկութիւններ ալ հետամուտ են այդ հեռանկարին: Կը ծրագրուի երկաթուղիով կապել Գիւմրին ու Կարսը ինչ որ նուազ ծախսալից եւ գործնական լուծում է:

Ելոյթին վերջաւորութեան դեսպանը չի մոռնար լսարանին ուշադրութեան յանձնելու Հայաստանի ուժանիւթի մարզին յաջողութիւնը, ըսելով որ ոչ միայն երկիրը ամբողջ օրը ելեկտրականութիւն ունի, այլ նաեւ հոսանք կը ծախէ Վրաստանի ու Իրանի. եթէ շրջանին համար պատրաստուած ծրագիրները իրականանան, կարելի կ'ըլլայ նաեւ որ ելեկտրականութիւն ծախէ Ազրպէյճան – Նախիջեւանի եւ Թուրքիոյ որուն արեւելեան շրջանը կը տառապի առոր պակասէն:

Հայաստան ուշագրաւ երկիր կը նկատուի նաեւ համակարգիչներու թէքնոլոժիի բարձր մակարդակով, աշխատանքի աժան ուժով: Կը յիշուի դրօսաշրջական կարողականութիւնն ալ, վերջերս սեփականաշնորհուած պանդոկներով: Ելոյթը կ'աւարտի շեշտելով որ իր թուած բոլոր մարզերը հաւասարակաց պահանջ մը կը ներկայացնեն որ Հայաստանի համարկումն է շրջանին ընդարձակ գօտիին: Ատոր շնորհիւ Հայաստան կրնայ մեծ յաջողութիւն արձանագրել ու միայն Հայաստանի ի նպաստ չէ այդ յաջողութիւնը: Ան մասնակցութիւն է Կովկասի կայունութեան, ուր մանաւանդ կարեւոր ներդրումներու շնորհիւ կարելի է զարգացնել գօտիին կարողականութիւնները: Նաեւ, շրջանային ընդարձակ գործակցութիւն մը եւ տնտեսական համարկում մը կրնան քաղաքական տեսակէտէ ձեռնտու միջավայր մը ստեղծել երկարատեւ հակամարտութիւններու լուծումին, պատմականօրէն անկայուն շրջանին մէջ զարկ տալ մնայուն խաղաղութեան եւ ապահովութեան, դիւրացնելով հայեւթուրք յարաբերութիւններու հարկաւոր հաշտութիւնը. յարաբերութիւններ որոնք երկու ազգերուն ալ շահուն մեծապէս նպաստաւոր են:

* * *

Միջազգային նման լսարանի մը առջեւ Հայաստանի մասին խօսուած աննախընթաց կերպով դրական ելոյթ մըն է ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանին ունեցածը որ առաջին ակնարկով կը զարմացնէ: Կը զարմացնէ նախ այն պատճառով որ նման պատկանելիութեան տէր դիւանագէտ մը Հայաստանի մասին երբ կը խօսի քաղաքական բովանդակութեամբ, առոր նիւթը առհասարակ կուգայ դաս տալու մղումէն: Ինչպէս պատահած է անցեալին երբ ամերիկացի այս կամ այն պաշտօնատարը, օրինակ՝ Ղարաբաղի հարցին մէջ ո՛չ հայկական կողմին նպաստաւոր զիջումի ակնկալութեամբ, հաւանական սպառնալիքներու հեռանկարներ գծած է:

Մ. Լեմընի արտայայտութեան զարմացնող երկրորդ յատկանիշը Հայաստանի գրեթէ լորձնաշուրթն գովաբանութիւնն է ուր ակնյայտ է այդպէս տեսնելու, կամ աւելի ճիշդը՝ այդպէս ներկայացնելու միտումը: Կա՛ն անշուշտ նախկին Խորհրդային երկիրներու համեմատութեամբ դրական երեւոյթներ, մարզեր որոնք առաւելութիւնն են Հայաստանի: Բայց, կարելի՞ է առանց վերապահութեան որպէս այդ ներկայացնել ազատ շուկայի տնտեսութիւնը որուն անզիջող օրէնքները ամէնէն ծանր լուծն են ժողովուրդին համար: Կամ որքա՞ն անկեղծ է հայկական ճարտարարուեստին անայլեւայլ գովքը հիւսել երբ ամէն օր ցաւով, ափսոսանքով կը նշուի, կը կրկնուի թէ երկրին գործատուներուն կարեւոր մէկ տոկոսը անգամալոյծ է ու որպէս գլխաւոր պատճառ կը տրուի սեփականաշնորհումներու կաղ ու կոյր ընթացքը որ նոյնպէս վարդագոյնով ներկայացուած է ամերիկացի դեսպանին ելոյթին մէջ:

Այս կարգի ուշագրաւ կէտեր որոնք անշուշտ ոչ մէկ մօտեցումով կրնան վերագրուիլ Մ. Լեմընի անգիտութեան, մտածել կուտան Հայաստանի գովքին մղող պատճառներու գոյութեան մասին: Զափազանց կասկածամտութի՞ւն կ'ըլլայ նման հետաքրքրութիւն: Ո՛չ, հաւանօրէն, քանի որ խնդրոյ առարկայ ելոյթը բաւական բացայայտ կերպով ունի որոշ տուեալներ: Անոնք կը պատկանին տնտեսական ոլորտին ու անպայմա՛ն կը կապուին քաղաքականին:

Մ. Լեմընի խօսքին մէջ որ ուղղուած է Թուրք եւ ամերիկացի ունկնդիրներու, բայց նաեւ հայկական ականջներու, քանիցս տեղ կը գրաւեն Հայաստանի ներկայի կացութեան տեսանկիւնէն շատ շլացնող տնտեսական հեռանկարներ: Ան կը կրկնէ թէ Հայաստան իր աշխարհագրական կարեւոր դիրքով ռազմավարական արժէքի տէր է. կը գտնուի Մետաքսի ճամբուն ու Եւրոպա – Ասիա քառուղիին վրայ: Այսքանը արդէն կը կապուի դիւրութեամբ ենթադրելի տնտեսական բարօրութեան ապագայի մը: Նոյնն է պարագան Հայաստանի նշուած բարեմասնութիւններէն ետք արեւմուտքէն հոն ներդրումներու քաջալերանքին: Կայ տակաւին Թուրքիոյ 60 միլիոննոց շուկան սիրաշահելու հեռանկարը որ կը դրուի Երեւանի առջեւ, հայեւթուրք սահմանին բացումին խայծով:

Ամերիկացի դեսպանին ելոյթը զարմանք պատճառելէ կը դադրի սակայն, հոն ուր ան այս բարիքներու հորիզոնին կեդրոնը կը գետեղէ շրջանին մէջ կայուն մթնոլորտի մը ստեղծումին հետ պատմական հիմով հակամարտութիւններու լուծումին հարկը: Ոչ ոք, բնականաբար, կրնայ այլ բնոյթի ձգտում ունենալ, ինչ կը վերաբերի խաղաղ, կայուն Կովկասի մը ու զայն արիւնող կնճիռներու վերջնական հարթումին: Սակայն, այն անմիջական կապը որ կայ տնտեսականին ու քաղաքականին միջեւ դեսպանին ելոյթին մէջ, առաջնահերթութեան շփոթ մը կը մատնէ. ԱՄՆ աւելի հետամուտ է Հայաստանի բարգաւաճմա՞ն, թէ շրջանին կայունութեան: Հարցումն իսկ աւելորդ, իսկ պատասխանը ինքնին պարտադրուող է երբ նկատի առնուին աշխարհի նոր քաղաքականութեան մէջ Ուաշինկթընի նկրտումները, զանոնք յաջողութեամբ պսակելու համար կիրարկած ջանքերը:

Երբ կ'ըսուի թէ բարգաւաճման հեռանկարները առընչուած են շրջանի կայուն վիճակին եւ հետեւաբար՝ կնճիռներու կարգաւորումին, մեծ յոռետեսութիւն պիտի չըլլայ ապահովաբար յաջորդ քայլով ալ սանկ փոքր – մոքր զիջումներու ծրարի մը սպասել ղարաբաղեան բանակցութիւններու սեղանին հայկական կողմը: Արդէն գրուեցաւ թէ ԼՂՀ Արտաքին Գործերու նախարարուհի Նայիրա Մելքումեանի ԱՄՆ գտնուած օրերուն սեղան բերուած է Զանգելանէն ու այլ կարգ մը շրջաններէ հայկական ուժերը քաշելու նիւթը որ թէեւ հերքուեցաւ հայկական կողմէն:

Այս մօտեցումով, Մ. Լեմընի ելոյթը կը յիշեցնէ Թուրք ընկերաբան – պատմաբան Թ. Աքչամի հայեւթուրք երկխօսութեան մասին ԱՄՆ-ու մէջ ունեցած ելոյթը: Զէ՞ որ հոն ալ իբրեւ թէ թապուի մը բեռը թօթափելու մտահոգութեամբ, պայման կը դրուէր փակուած նկատել հողային, սահմանային հարցը: Ճիշդ՝ բարօրութեան հասնելու համար կովկասեան կնճիռներու հարթումին հարկը շեշտող Մ. Լեմընի աւելի նրբավար ելոյթին նման: Ուշագրաւ է երկուքին տարբերութիւնն ալ. մէկը ուղղուած էր առաւելաբար Սփիւռքին, որպէս ցեղասպանութեան ուղղակի յետնորդ, երկրորդը կ'ուղղուի Հայաստանին: Այլ խօսքով՝ իրարմէ ոչ շատ հեռու, կամ տարբեր դիրքերէ տրըւած թելադրութիւններու թիրախ է հայութիւնը անգամ մը եւս:

Ամբողջ հարցը հոն է որ այդ «թիրախ»ը դիրքեր, հաշիւներ նշմարելու ի՛նչ պատրաստակամութիւն ունի եւ ի՛նչ տուեալներ՝ հակազդելու համար նպաստաւոր առաւելութիւնը ունենալու կամքով:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿՐԵՄԼԻՆԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Վարչապետ Պրիմակովի պաշտօնանկութիւնը եւ անոր յաջորդ նշանակուած Ս. Ստեփաշինի [illegible] Պատասխանելով «Ֆիկառօ»ի հարցումներուն, բարեփոխիչ նըկատուած երեսփոխաններէն Բ. Նեմցով կ'ըսէ թէ դժուար է լուրջ սրբագրութիւններ ակնկալել:

Ան նոր վարչապետը ինքնավստահ, մաքուր բարոյականով մէկը կը նկատէ. կ'ըսէ թէ յառաջդիմական, խոհեմ ու գործօն անձ մըն է: Կրնայ համախոհներու խումբ մը կազմելով լաւ աշխատանք տանիլ, մանաւանդ որ կազի եւ քարիւղի գիներուն վերնապատկումով, ներածումներու նուազումով, տնտեսական նպաստաւոր վիճակ մը ստեղծուած է: Սակայն ամէն բան կախում ունի Կրեմլինէն: Եթէ հոն գտնուողները քիչ մը խելացի գտնըւին, կը ձգեն որ ընէ յարմար տեսածը եւ լուրջ թեկնածու մը կ'ըլլայ նախագահական յաջորդ ընտրութեան: Նեմցով կը կրկնէ թէ մաքուր բարոյականի տէր է Ստեփաշին, իսկ Ռուսաստանի մէջ այդ յատկանիշը մոմով փնտռուելիք ապրանք է:

Այս հեռանկարին գլխաւոր խոչընդոտը կը նկատուին Ելցինի հովանաւորութեան տակ գտնուող խմբակները: Անոնք ի գին ամէն բանի պիտի ուզեն բնականաբար որ Ելցին իրենց ուզած անձը նշանակէ: Վախ կայ նաեւ որ այդ նոյն խմբակները Ստեփաշինը վերածեն խամաճիկներու կառավարութեան մը պետին: «Կրեմլին քաղաքական ոճրագործներով լեցուն է. անոնք կը ժպտին, ձեռք կ'երկարեն իրենց խօսակիցներուն, յետոյ կը խեղդեն» կ'ըսէ ան:

Կրեմլինի գործերը որոշողը Ելցին չէ, [illegible] նախկին վարչակարգին կաշառակեր տիպարներէն թեկնածուներ, ինչպէս՝ Լուժկովը: Մոսկուայի քաղաքապետն է ան. իսկ Մոսկուա երկրին ամէնէն այլասերած քաղաքն է: Ու մինչեւ այսօր ոչ մէկ թղթածրար դատարան ներկայացուած է:

Նեմցով բարեփոխումի համար հարկաւոր կը նկատէ նախ ձեռնարկութիւններուն վարչական կազմերը նորոգել, մէկդի ձգելով կաշառակեր ղեկավարութիւններ: Այդ կարգին գլխաւոր անունը Ռ. Վիախիրեւն է. ան Կազպրոմի մենաշնորհին տնօրէնն է. այդ հաստատութիւնը ռուսական պիւտճէին եկամուտներուն մէկ երրորդը կը կազմէ, բայց ոչ մէկ տուրք կը վճարէ: Իսկ Վիախիրեւ նախաձեռնութիւնը ընտանեկան գործառնութեան վերածած է: Տղան, եղբայրը ամէնէն կարեւոր պաշտօնները ստանձնած են անոր մէջ:

Ճիշդ է որ այդ շրջանակին մաս կը կազմէ նաեւ կազի նախկին մեծերէն ու նախկին վարչապետ Չերնոմիրտին. Նեմցով համոզուած է որ ան իրենց քաղաքական ցուցափեղկն է: Կրնան տուրք չճարել եւ ունեցածնին յատկացնել յաջորդ Դումային թեկնածուներ գնելու: Արդէն աւելի քան հարիւր թերթի տէր են: Անոնք արդէն կառավարութեան եւ Կրեմլինի մէջ ունին իրենց մարդիկը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՅՈՅՍԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ԼՈՅՍԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՍԹՈՔՀՈԼՄ. –

Դեռեւս անցեալ տարի դաշնակահարուհի Կարին Գէորգեան–Հէլմանը մտայղացաւ մի գեղեցիկ միջոցառում. համերգով նշանաւորել Հայաստանի առաջին անկախացման օրը՝ Մայիս 28–ը: Շնորհիւ արուեստագէտի իր վառ անհատականութեան եւ Հայուհու ջերմ ու նրփրական զգացումների, նրան այդ յաջողուեց:

Կրկին Մայիս է: Գարունը ժպտում է նազանքով: Ծաղկած խնձորենիները բուրում են անոյշ եւ աչքով անում անցորդներին: Քայլում եմ Սթոքհոլմի կենտրոնով՝ «Դրամատիկական Թատրոն»ի մօտով. եւ մի թաքուն կարօտ բարձրանում ու յուզում է սիրտս... Երեւանի արեւոտ յուշն է...: Այսօր Մայիսի 28–ն է: Կարին Գէորգեանը կրկին իրականացրել է համերգի ծրագիրը, որին իր մեծ աջակցութիւնն է բերել շուէտացի երգչուհի Ան Շարլըթը եւ Սթիկ Լունտստրոմը՝ հրատարակիչ, խմբագիր, Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան սիրահար: Չմոռանամ ասելու, որ Դեկտեմբերին, երկրաշարժի զոհերին նուիրուած յուշ–համերգ էր կազմակերպել վերոնշեալ երրեակը եւ որին մասնակցել էր նաեւ Ֆրանսիայից հրաւիրուած երգչուհի Հերմինէ Երիցեանցը: Դէպքերի բերումով ես ներկայ չէի եղել այդ համերգին: Սակայն ինձ բախտ վիճակուեց ունենալ Հերմինէի երգերի ձայնագրութիւնը, որը լսելիս, թուաց, թէ ինձ հասաւ հայրենական սարերից հոսող աղբիւրների կարկաչը՝ մաքո՜ւր, զուլա՜լ...:

Ուրախութեամբ լսեցի, որ այս տարուայ համերգին հրաւիրուած է նաեւ Հերմինէ Երիցեանցը: Համերգը կայանալու էր «Երաժշտութեան Թանգարան»ում: Մտնում եմ համերգասրահ: Անմիջապէս ուշադրութիւնս են գրաւում բեմահարթակում զետեղուած երեք ծաղկեփնջեր, գոյների այնպիսի դասաւորութեամբ, որոնք խորհրդանշում էին Հայաստանի, Ֆրանսիայի եւ Շուէտի դրօշները: Իսկապէս մտայղացում, – մտածում եմ, եւ նոյն պահին բեմահարթակ է բարձրանում Սթիկ Լունտստրոմը եւ մաքուր հայերէնով յայտարարում.–

«Սիրելի ներկաներ, բարի գալուստ ձեզ այս "իսրայատուկ" համերգին» եւ սկսում է շուէտերէնով արտասանել Սիլվա Կապուտիկեանի «Հայկական աչքեր» բանաստեղծութիւնը, որին էլ յաջորդում է Կարին Գէորգեանի կրակոտ կատարմամբ Արամ Խաչատրեանի «Դիմակահանդէս» պալէտից մի հատուած: Բեմ է հրաւիրւում այդ օրը Հայուհի դարձած Շուէտուհի Ան Շարլըթը, որը Կարին Գէորգեանի հմուտ եւ տաղանդաւոր ուսուցման շնորհիւ իւրացրել էր հայկական երգարուեստի մի գեղեցիկ փունջ: Բոլորը հիացական ծափերով ողողում էին դահլիճը: Շնորհակալութիւն Շարլըթ... Ու ես սպասում եմ իմ սրտի ձայնին, այսինքն այն ձայնին, որտեղ կը զգամ ու կը տեսնեմ Սեւանայ լիճը, Երեւանը, Սփիանի կամ Մասիսի տանջող կարօտը, դաշտերի մեղմ զեփիւռը, իսկ այս ամէնը կայ Հերմինէ Երիցեանցի ձայնի մէջ: Գալիս է Հերմինէն եւ վըստա՛հ, համոզուած, դիւթիչ փոխանցում է յոյզեր, յոյզեր... ամէն մի երանգ հասցնելով ճիշդ իր տեղին:

Համերգն արդարացրեց իր անուանումը՝ «Բանաստեղծական եւ երաժշտական ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան, Ֆրանսիա եւ Շուէտ»:

Սթիկ Լինտստրոմի հրաշալի մեկնաբանումը հայ, ֆրանսացի եւ շուէտացի բանաստեղծների գործերից հիացրել էր բոլորին: Կարինը, Շարլըթն ու Հերմինէն երջանիկ պահեր պարգեւեցին, որոնք սովորաբար վերջանում են արցունքներով: Այս անգամ էլ, երբ Հերմինէի դիւթիչ ձայնը հնչեցրեց «Յոյսի հայրենիք, լոյսի հայրենիք» բառերը, արցունքները յորդեցին, իսկ այդ նշանակում է սիրտը երգում էր:

Շնորհակալութիւն գեղեցիկ պահերի համար:

ՃՈԿՈՆՏԱ ՄԻՐՋԱԽԱՆԵԱՆ

Մայիս 29

LIVRES REÇUS

1915... LES DERNIERES LAUDES
Perdj ZEYTOUNTSIAN
Roman
(1ère Partie)

Traduit de l'arménien
par *Hratch Bédrossian*

«Le Cercle d'écrits caucasiens»

*

SIECLE D'ARGENT
Mikayel CHATIRIAN
Saga
(1ère Partie)

Traduit de l'arménien
par *Hratch Bédrossian*

«Le Cercle d'écrits caucasiens»
27, rue de Tanqueux, Champigny
77260 La Ferté-sous-Jouarre

ՓՐՈՖ. ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ ՄԻԱՑԱՒ ԶՕՐԵԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻՆ

Հայկական ցեղասպանութեան աշխարհի ծանօթ հեղինակութիւններէն՝ Վահագն Տատրեան, պաշտօնապէս միացաւ Զօրեան Հիմնարկին՝ իբրեւ Ցեղասպանական Պրպտումներու Ծրագրի Տնօրէն:

«Զօրեան Ինստիտուտի հետ ստեղծուած այս նոր կապը փոխադարձաբար մեծ օգտակարութիւն պիտի ունենայ» յարեց յարգարժան փրոֆէսէօրը աւելցնելով՝ «Երկար ժամանակէ ի վեր այսպիսի կապի մը ստեղծման մասին կը մտածէի»:

Զօրեան Հիմնարկի Հոգաբարձուներու Խորհուրդին ընդհանուր տնօրէն՝ Գուրգէն Սարգիսեան իր կարգին յայտարարեց, որ «Ցեղասպանութեան նիւթին վերաբերեալ շատ մը ծրագիրներու պրպտումներու եւ գործերու հրատարակման կապակցութեամբ մենք տարիներու ընթացքին արդէն կը վայելենք իսկական գործակցութիւն»:

Իսկ Զօրեան Հիմնարկի Հոգաբարձուներու Խորհուրդին ատենապետ՝ Փրոֆէսէօր Վարուժան Այվազեան, որ Թորոնթոյի համալսարանի Տնտեսագիտութեան Կաճառի մէջ իբրեւ դասախօս կը պաշտօնավարէ, նկատեց որ «Փրոֆ. Տատրեանի առաջնակարգ ակադեմական նուաճումները համեմատելի են Զօրեան Հիմնարկի առաջադրած բարձրագոյն խոէալներուն հետ»:

Զօրեան Ինստիտուտի կողմէ վերջերս Թորոնթոյի մէջ կազմակերպուած դասախօսութեան մը մասնակցելով, Փրոֆ. Տատրեան հրապարակաւ յայտարարեց հետեւեալը.

«Հայկական Ցեղասպանութեան վաւերագրական փաստարկումը սերտօրէն կապուած է այն ուրացումներուն հետ, որոնք կուգան յանցապարտներուն կողմէ: Այս իսկ պատճառաւ, փաստարկումի որեւէ ջանադրութիւն պէտք է դիմագրաւէ «Ուրացումի Թրքական մէքենան»: Ներկայիս սակայն, ես պիտի ըսէի, որ այդ մէքենան փոխակերպուած է ուրացումի ճարտարարուեստի մը: Մենք դէմ առ դէմ կը գտնուինք հետզհետէ ուռճացող, հզօր ազգապետութեան մը հետ, որուն ռազմական, տնտեսական եւ քաղաքական հնարամիջոցները գերիշխող են: Նկատի ունենալով մեր տրամադրութեան տակ գտնուող փոխր հնարամիջոցները, այդ ազգ–պետութեան մարտահրաւէրը յաղթահարելը յոյժ դժուարին, գրեթէ անկարելի կը դառնայ ժամանակի հոլովոյթով: Որով, ես կ'ուզեմ շեշտել այն իրողութիւնը, որ Զօրեանի պէս հիմնարկի մը գոյութիւնը եւ գոյատեւումը բարեյոյս առիթ մըն է այս կապակցութեամբ եւ այս իսկ պատճառաւ արժանի՝ ամէն կերպ աջակցութեան: Ուրեմն, ես վերջերս որոշեցի միանալ Զօրեանի եւ ձեռքէս եկած ամէն բանը ընել, որպէսզի ան Հայկական Ցեղասպանութիւնը փաստարկելու իր վիթխարի նպատակին մէջ մեծ նուաճումներ արձանագրէ»:

Իբրեւ ընկերաբանութեան օրէնսդրութեան փրոֆէսէօր, Վահագն Տատրեան 1970 – 1991 ժամանակաշրջանին դասախօսեց Նիւ – Եորքի Պետական համալսարանին մէջ: Տարիներէ ի վեր իբրեւ հիւր փրոֆէսէօր դասախօսած է նաեւ Պելճիոյ, Գանատայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Հոլանտայի, Իտալիոյ, Շուէտի, Զուիցերիոյ եւ Ամերիկայի զանազան համալսարաններու մէջ հինգ լեզուներով: Փրոֆ. Տատրեան, առաջին Հայ ակադեմականն էր, որ Հայկական ցեղասպանութեան 80–րդ տարեդարձին առիթով, Անգլիոյ Խորհրդարանին, այսինքն՝ Երեսփոխանական ժողովին կողմէ հրաւիրուեցաւ ատենախօսելու: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան նոյն տարին իր՝ Հայկական ցեղասպանագիտութեան մէջ խաղացած ռահվիրայական դերին համար իրեն շնորհեց պատուոյ տոքթորայի աստիճան: Իսկ 1998 Հոկտեմբերին Փրոֆէսէօր Տատրեան նուաճեց երկու բարձրագոյն շքանշանները որ Հայաստան ի վիճակի է շնորհելու այսպիսի բազմավաստակ գիտնականի մը: Մասնաւոր արարողութեամբ մը ան հաստատուեցաւ իբրեւ Հայաստանի Գիտութեան Ազգային Ակադեմիի ակադեմիկոս, իսկ Հանրապետութեան նախագահի ձեռքով անոր շնորհուեցաւ Մովսէս Խորենացի շքանշանը: Փրոֆէսէօր Տատրեանի հրատարակչական վաստակը տարածուն է եւ բազմազան: Ան հեղինակն է վաթսունէ աւելի ակադեմական յօդուածներու եւ մենագրութիւններու եւ վեց առանձին հատորներու, որոնցմէ Հիսթորի օֆ տիը Արմինեան Ճէնոսայտը ներկայիս իր չորրորդ տպագրութեան մէջ է: Աշխարհահռչակ Եէյլ Համալսարանի Իրաւաբանական Կաճառն ալ իր՝ միջազգային իրաւաբանութեան նուիրուած վեցամսեայ հանդէսին մէջ հրատարակած է երկու տարբեր առիթներով Տոքթոր Տատրեանի հայկական ցեղասպանութեան իրաւաբանական վերլուծումները պարունակող երկու ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ:

Zoryan Institute for Contemporary Armenian Research and Documentation հիմնարկը հիմնուած է 1982–ին: Ներկայիս ան ունի գրասենեակներ Քէյմպրիճ, Մէսաչուսէցի, եւ Թորոնթօ, Գանատայի մէջ: Իր առաքելութիւնն է ուսումնասիրել հայկական այն իրականութիւնը, որ կարգ մը ազդակներու ներգործումով դարբնուելով ծնունդ տուաւ արդի հայկական պատմութեան, մշակոյթին եւ մտածելակերպերու: Ինստիտուտը կը նպատակադրէ զարգացնել տեսադաշտեր եւ յղացքներ որոնց պարունակին մէջ կարելի կ'ըլլայ ըմբռնել Հայ ընկերային, քաղաքական եւ մշակութային կեանքի կառուցուածքները եւ նեբուժականութիւնը: Այս նպատակի իրագործման համար Ինստիտուտը կը հովանաւորէ, կ'աջակցի եւ զօրավիգ կը կանգնի բազմաճիւղ ակադեմական պրպտումներու, գիտաժողովներու, վաւերագրական փաստահաւաքներու, դասախօսութիւններու եւ տպագրական – հրատարակչական ձեռնարկներու, որոնք աղերս ունին երեք գլխաւոր մարզերու հետ, այսինքն՝ Ցեղասպանագիտութիւն, Սփիւռքային Պրպտումներ եւ Հայագիտութիւնը: Անոնք որ կը ցանկան ստանալ յաւելեալ տեղեկութիւն Զօրեան հիմնարկի այս աշխատանքներու մասին կրնան կապուիլ հեռաձայնով՝

(617) 497-6713, Cambridge, MA.
և (416) 512-8600, Ext. 113, Toronto;

E-mail: ZORYAN@idirect.ca

[illegible]

Յունիս 1–էն Յուլիս 13, Եղուարդ Գաբրիէլեանի գործերը կը ցուցադրուին Galerie du Château de Gronchy à Osny: Արուեստագէտը ծնած է Ֆրանսա 1959–ին, նոր – տպաւորապաշտ կը նկարէ Իլ – տը – Ֆրանսի, Նորմանտիի, Պրըթանըի եւ Փրովանսի տեսարաններ:

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
– 1924 - 1925 –
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Զ.

– Մինչեւ երկու ամիս շատ բան կրնայ պատահիլ, Թուրքիոյ բախտը պիտի վըճռուի Փոքր Ասիոյ մէջ հելլէնական պատերազմով:

– Ցոյներն ալ մինչեւ հիմա փան մը չկրցան ընել:

– Բայց իրենց դիրքերուն վրայ հաստատ կեցած են եւ նոր յարձակողականի կը պատրաստուին: Այս անգամ տարակոյս չկայ, որ կռիւը վճռական պիտի ըլլայ:

– Եւ եթէ Թուրքերը յաղթե՞ն:

– Այդ անկարելի է...

Եւ Դերկոմսը կը բացատրէր, թէ ինչու համար անկարելի էր: Իսկ անգամ մը, որ Ցոյները վճռական յաղթութիւնը տանէին, Թուրքիա այլեւս գոյութիւն չէր կրնար ունենալ:

– Ցայտնի է, որ յոյնեւթուրք պատերազմէն ետքը նոր դեսպանախորհուրդ մը պիտի գումարուի, – կ'եզրակացնէր, – որուն գործը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ բաժանումը կատարել: Հո՛ն է, որ պիտի վճռուի մեր ճակատագիրը: Մինչեւ հիմա եղածները աժամեայ, անհաստատ բաներ են... յուսահատելու բան չկայ, ես վըստահ եմ, որ վերջը աղէկ պիտի ըլլայ, պէտք է սպասել:

Օրերը կ'անցնէին ու դէպքերը հետզհետէ կը հերքէին Դերկոմսին վարկածները եւ ինք կը ստիպուէր անոնց տեղ նորեր հնարել:

Արշակ իր հօրը նամակը ստանալէ երկու շաբաթ ետքը ճամբայ ելած ու վերադարձած էր Պոլիս՝ հոգեպէս շատ ընկճուած վիճակի մը մէջ:

Ընտանեկան շրջանակը սակայն կամաց – կամաց կազդուրեց զինքը եւ սկսաւ նոր ծրագիրներ յղանալ:

Օր մը իր հօրը ըսաւ.

– Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անգործ պիտի նստիմ...

– Մինչեւ որ կացութիւնը կարգի մըտնէ, – պատասխանեց Բարսեղ աղա:

– Տարիները կ'անցնին, բայց կացութիւնը նոյնը կը մնայ կոր, – դիտել տուաւ երիտասարդը, – շտկուած չունի, ո՛չ ալ շտկուելու յոյս մը կայ:

– Ի՞նչ կ'ուզես, որ ընենք, համբերենք պիտի:

– Ես ուրիշ բան մը կը մտածեմ կոր...

– Ի՞նչ է մտածածդ, – հարցուց Բարսեղ աղա կասկածոտ դէմքով մը:

– Հարաւային Ամերիկա դաղթել ու հոն հաստատուիլ:

– Ատ չեղաւ, – գոչեց հայրը:

– Ինչո՞ւ համար:

– Այդչափ հեռուները գործ չունիմ... ես Հայաստան երթալ ապրելու համար ուզեցի Պոլիսը թողուլ, իմ նպատակս անպատճառ տեղ մը երթալ, ապարակապանութիւն ընել չէ:

– Ըսել է Հարաւային Ամերիկա երթալ չես ուզեր:

– Երբեք, – գոչեց Բարսեղ աղա, – Պոլիսը ի՞նչ ունի, հոս կը նստիմ, գործս կը շարունակեմ, աղջիկներուս ալ մօտ կ'ըլլամ, արդէն եթէ ես երթալ ուզեմ՝ մայրդ պիտի ընդդիմանայ:

– Ուրեմն ես առանձին կ'երթամ, – ըսաւ երիտասարդը:

– Այդ ալ չըլլար, – գոչեց Բարսեղ աղա:

– Ինչպէ՛ս, ամէնքը կ'երթան, ես ինչո՞ւ չպիտի երթամ...

– Հոն գացողները բախտախնդիրներ են:

– Ես իբրեւ հողագէտ պիտի երթամ եւ ո՛չ թէ իբրեւ բախտախնդիր:

– Հրաժարէ՛ այդ խորհուրդէդ եւ սպասէ տեսնենք ի՛նչ պիտի ըլլայ:

Արշակ չուզեց համոզուիլ, բայց հայրն ալ մերժեց իր հաւանութիւնը տալ:

Բարսեղ աղա խօսքը կարճ կապելու համար ըսաւ.

– Նախ սա քոյրերուդ հարսնիքը ընենք, լմնցունենք, ետքը կը մտածենք այդ մասին:

– Իմ որոշումս որոշում է, – պնդեց Արշակ:

(Շար. 36)

Շէլէլէքեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաներն ու խնամիները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՇԷԼԷԼԷՔԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Տէր Մելքոնեան)

մահը որ պատահեցաւ Մոնմորանսիի հիւանդանոցը, Յունիս 1-ին, 94 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 10-ին, Ալֆորվիլի Ս. Գէորգ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Փիէր գերեզմանատունը եւ թաղումը տեղի կ'ունենայ ժամը 11.30-ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Ժագ Շէլէլէքեանի եւ ընտանիքին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է բաղադրեալ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Յակոբեան 300 Ֆր. Պր. Գաղիկ Յովակիմեան 200 Ֆր., Տիկին Թագուհի Քումրու 100 ֆրանք, Տիկին Վահրամ Քըրմըզեան 500 ֆրանք, Տիկին Հերմինէ Փաշայեան 200 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 250 ֆրանք, Պր. Վարդգէս Փափազեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հէրվէ Նալպանտ, Պր. Ժան Թորոսեան 150-ական Ֆր., Պր. Արթիւր Ճիրճիրեան 500 Ֆր., Տիկին Փարիս Արիսեան 250 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Ճէնտպեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Շահվէզիրեան 500 Ֆր., Տիկին Ալիս Խրայէլեան 1000 Ֆր., Պր. Գէորգ Մօրուքեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Սուքիասեան 100 Ֆր., Տիկին Մելինէ Նահապետեան 500 Ֆր., Տիկին Թագուհի Բըրկեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 2500 Ֆր., Օրիորդ Սիլվէթ Յակոբեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Թէրլէմէզեան, Տիկին Վարդուհի Հուպոյեան 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան, Օր. Վիրժինի Աստուրեան 200-ական Ֆր., Տիկին Անժէլա Ֆորթունաթօ, Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սիմոնեան, Պր. Փիէռ Գոնտացեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Ալեքսանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քչիկեան 500 Ֆր., Պր. Ներսէս Սարաֆեան 1000 Ֆր., Տիկին Էլիզապէթ Մելքոնեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միշէլ Քիսեան 100 Ֆր.։

(Շար.)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Գոլոմպ – Արժանթէօյի Ականնի մասնաճիւղի ժողովը Երկուշաբթի, Յունիս 7, ժամը 20.30-ին։

Centre Administratif d'Asnières:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկին Լօժէնի Յովսէփեան եւ զաւակներն ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

Յովհաննէս Յովսէփեանի

մահուան (Յունիս 4) 7-րդ տարելիցին ի յիշատակ՝ 1000 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 6 Juin à 9 heures 30

A l'occasion d'une exposition arménienne au Vatican.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 5

Տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելանելոյն ի վիրապէն

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Կիրակի, Յունիս 6

Տօն Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ԳԻՍ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի ընթացքին՝ ՄԱՂԹԱՆՔ կը կատարուի «ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ»։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԺԵՐՄԻՆԻ-ՏԷ-ՓՐԷ ԵՒ ՊՐԻԱՐ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ օթօքարով միօրեայ այցելութիւն մը Ժերմինի – տէ – Փրէի պատմական եկեղեցին եւ Պրիար, Չորեքշաբթի, Յունիս 23։

Մեկնում՝ ժամը 8-ին, վերադարձ՝ ժամը 21-ին։

Ծախքերու մասնակցութիւնը կ'ընդգրկէ երթեւեկը, ճաշը եւ նաւային պտոյտը։

Տեղեկութիւններու համար դիմել Մայր Տաճարի քարտուղարութեան.

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 59 – 67 – 03

Աւետիս Ս. Քհնյ. Պալըգեանին՝

Հեռաձայն. –
01 – 46 – 62 – 01 – 29

եւ կամ՝

Տիկին Մարկօ Գոգորեանին՝

Հեռաձայն. –
01 – 47 – 43 – 12 – 66

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Յունիս 12։

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15-ին

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Միօրեայ Վարժարանի

Հանդէս

- ԵՐԳ
- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ
- ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտքը ազատ է։

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e
— Métro: Courcelles —
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 13-ի Կիրակին՝ ամբողջ օրը «Ժէման»ի անտառը։

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտները իրենց պարերով եւ Արմէնիա նուագախումբը։

Աշակերտները կը ցուցադրեն նաեւ իրենց գծագրութիւններէն մաս մը։

Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ, օգտուելով այս առիթով խնամքով պատրաստուած ճաշացուցակէն եւ վիճակահանութենէն։

Fête Scolaire

La Croix Bleue, Section Astrig, d'Arnouville - Sarcelles - Gonesse et Villiers-le-Bel vous invite à la Fête de fin d'année scolaire de l'Ecole de Danse et de Langue qui aura lieu le Dimanche 6 Juin à 15h à l'Espace Champ de Foire rue Refuzniks, Sarcelles

Soyez nombreux à encourager les élèves

A l'occasion de la
Coupe d'Europe des Nations
EURO 2000
Arménie - France
Le 8 Septembre 1999
Voyage spécial en ARMENIE
à Partir de 3980F
(comprenant l'avion+hôtel+tranferts +excursion+billet d'entrée au stade)
Pour tous renseignements :
SABERATOURS:
19, rue Saint-Roch — 75001 PARIS
Téléphone : 01. 42. 96. 10. 10.

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

PÈLERINAGE EN ARMÉNIE

A L'OCCASION DE LA VISITE HISTORIQUE DU PAPE JEAN-PAUL II
LES 2, 3 ET 4 JUILLET

Programme: Participation à toutes les cérémonies. Visite aux lieux saints les plus importants de l'Arménie chrétienne : Khor Virab, St. Etchmiadzine, Ste Hripsimé, Ste Gayané, Haghpat, Odzoun, Sanahine, Noravank, Guéghart, Erevan, Gumri, Garni, Dilidjan, Guétharis, Sevan, Dzaghgatsor.

Date : VOYAGE DU 1er AU 8 JUILLET

Conditions : Tous frais inclus (sauf visa et taxe d'aéroport à Erevan)
7 200 F depuis Paris et la Région Parisienne
7 400 F depuis la Province (Lyon, Marseille, Nice)

Renseignements et inscriptions :
Par téléphone : **01 40 51 11 90 / 01 44 59 23 50** (de 9h à 18h).
Les inscriptions seront closes le 10 juin.

U.G.A.B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Inauguration du local de sa section Nice-Côte d'Azur

sous la présidence d'honneur du
Docteur ÉDOUARD ATTAMIAN
Président de l'UGAB France
Le VENDREDI 18 JUIN à 19 heures
au 2, rue Berlioz (angle Victor Hugo) — RESIDENCE SPLENDID — NICE

< ● >

KARABAGH : Un Jardin Noir; exposition de photographies de Jean-Martin Le Révérend
COCKTAIL

< ● >

L'inauguration sera suivie d'un

Dîner

dans les Salons de l'Hôtel Splendid — 50, Bd Victor Hugo — 06000 Nice
à 20 heures 30
Animation musicale

< ● >

«ARMENIE: L'ECONOMIE ET LES INVESTISSEMENTS DEPUIS SON INDEPENDANCE»
présenté par
M. VAHÉ JAZMADARIAN
Vice-Président et Trésorier de l'U.G.A.B. France

Participation aux frais 300 F — Etuidants: 200 F
Réservation indispensable avant le 10 JUIN au : 06 03 74 16 99

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Séjour à l'étranger

ETATS-UNIS : Côte Est (camp Haïastan)

- Du 11 juillet au 25 juillet
  Prix de la pension : 795 USD + voyage + argent de poche
- Du 25 juillet au 8 août
  Prix de la pension : 795 USD + voyage + argent de poche
- Du 8 août au 22 août
  Prix de la pension : 675 USD + voyage + argent de poche

ETATS-UNIS : Côte Ouest (camp AYF)

- Du 1er août au 15 août
  Prix de la pension : 600 USD + voyage + argent de poche

Ces séjours s'adressent aux adolescents de 11 à 15 ans.

Pour toute inscription, s'adresser au Conseil d'Administration au :
01. 48. 24. 46. 57.

Date limite : 10 juin

ATTENTION : Places limitées.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 5
SAMEDI
5 JUIN
1999

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·655

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

74e ANNEE — N° 19.655

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 3 / 4)

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

Համաշխարհային դրամատան նախագահը՝ Ճ. Վուլֆենսըն որ Յունիս 2-ին հասած էր Երեւան, վարչապետ Ա. Դարբինեանի եւ նախարարներու ընկերակցութեամբ Յունիս 3-ին գացած է Սպիտակ, այցելած նոյն դրամատան միջոցներով շինուած դպրոցը. ապա հաստատած է որ պիտի շարունակեն մասնակցութիւն բերել քաղաքին գործերուն: Նախագահը որուն տրուած է Սպիտակի պատուակալ քաղաքացիի տիտղոս, աւելցուցած է թէ քաղաքին եւ աղէտի գօտիին վերակառուցման համար նոր ծրագիրներ կան:

Նոյն օրը Վուլֆենսըն ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ վարչապետ Ա. Դարբինեանի կողմէ:

***

ՉԻՆԱԿԱՆ ՀՐԹԻՌՆԵՐՈՒՆ ՆԻՒԹՈՎ

Ատրպէյճանի Արտաքին Գործերու Նախարարութիւնը լոյս յայտնած է որ Չինաստանի կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցներու կը ձեռնարկէ «Հայաստանին տրուած հրթիռի կայաններ» վերադարձնելու համար: Նոյն Նախարարութեան հրապարակած յայտարարութեան մէջ ըսուած է որ այդ կայանները բացառաբար կ'աղդեն հայեւատրպէյճանական հակամարտութեան կարգաւորման եւ ատրպէյճանեւչինական յարաբերութիւններուն վրայ:

***

ՊՈՆՏՈՍԻ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ

Արտասահմանեան երկիրներու հետ մըշակութային յարաբերութիւններու ընկերութեան մէջ Յունիս 3-ին քննարկուած է Պոնտոսի Յոյներուն ցեղասպանութեան Հայաստանի կողմէ ընդունելու նիւթը: Մայիս 19 այդ ցեղասպանութեան օրն է եւ Յունաստան որ ճանչցած է Հայերու ցեղասպանութիւնը, փոխադարձ քայլերու կը սպասէ Երեւանէն: Յունիս 3-ի քննարկումէն ետք կոչով մը պահանջուած է որ 1916-ի Յոյներու այս ցեղասպանութիւնը ընդունուի Հայաստանի Ազգային Ժողովին կողմէ:

***

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՄՐՑՈՒՄ

Մշակոյթի նախարարութեան կողմէ յայտարարուած է Սայաթ Նովայի համահայկական մրցում որուն նպատակն է ստեղծագործողները խրախուսել հայկական նոր երգեր յօրինելու եւ ժողովրդական երգերը նորովի մշակելու: Մրցանակներ սահմանուած են ազգային – հայրենասիրական, քնարական, մանկական լաւագոյն նոր երգերու համար: Մրցումները տեղի կ'ունենան երեք փուլով, կ'աւարտին 2000-ին, Երեւան: Դիմումներու համար սահմանուած ժամանակը կ'աւարտի 2000-ի Փետրուար 1-ին:

Հասցէ. –
375001 Երեւան
Թումանեան 5
«Մշակ. զարգացման Բարեգործական հիմնադրամ – Սայաթ Նովա»
Կարելի է նաեւ հեռաձայնել (56-21-31) կամ ելմակագրել՝
NLA@ARM.R.AM
հասցէով:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ ՏԵՂԻ ԿՈՒ ՏԱՅ ԲԱՅՑ, ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԴԵՌ ԿԸ ՏԵՂԱՆ

Եթէ յաղթանակ մը կայ, անկասկած ռուսական է: Արդարեւ, ի վերջոյ Չերնոմիրդինն է եւ մեռասաներորդ ժամուն Ֆինլանտիոյ նախագահը՝ յանուն Եւրոպական Միութեան որոնք կրցան ձեռք ձգել Միլոսեւիչի եւ Սերպիոյ Խորհրդարանին համաձայնութիւնը Ժէ – 7+1-ի խաղաղութեան պայմաններուն:

Այս տեսակէտով պատմական օր մը կը նկատուէր Յունիս 3-ը, երբ Ֆինլանտիոյ նախագահին՝ Մ. Ահթիսաարիի յանձնած փաստաթուղթը կ'ընդունուէր նախ Խորհրդարանին, ապա նախագահութեան կողմէ: Ահթիսաարի ճշդած էր Միլոսեւիչի որ բանակցութեան որեւէ իրաւասութիւն չունի, յանձնած ընագիրը կամ կ'ընդունուի կամ կը մերժուի, ոչ մէկ տող կրնայ փոխուիլ:

Ի՞նչ կը պահանջեն արեւմտեաններն, այսինքն՝ Ամերիկացիները:

Ա. – Վերջ տրուի բիրտ ուժի գործածութեան Քոսովոյի մէջ, ուրկէ պէտք է քաշուին զինուորական, ոստիկանական եւ այլ բոլոր ուժերը, ըստ որոշուած ժամանակացոյցի մը (եօթը օր):

Բ. – Բազմազգեան ուժերու (մասամբ ՕԹԱՆ-ի, ռուսական) զետեղում ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան տակ:

Գ. – Քոսովոյի մէջ, ապահովութեան ոչ զինուորական ներկայութիւն մը, ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան ներքեւ:

Դ. – Առժամեայ վարչական մարմնի մը հաստատումը Քոսովօ, որու հակակշռին տակ Քոսովոցիները կարենան շօշափելի ինքնավարութիւն մը վայելել:

Ե. – Վերադարձ հարիւր հազարաւոր գաղթականներու Գաղթականաց Բարձրագոյն Մարմնին հսկողութեան տակ:

Ասոնց պէտք է հետեւի քաղաքական գործընթաց մը որ յանգի համաձայնութեան մը Քոսովոյի շօշափելի ինքնավարութիւնը նախատեսող, նկատի առնելով Ռամպուէյի համաձայնագիրը եւ Եուկոսլաւիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան եւ շրջանի միւս պետութիւններուն ինքնիշխանութեան եւ հողային ամբողջականութեան սկզբունքները, ինչպէս նաեւ ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ի ապազինումը: Պէտք է նըկատի առնուին նաեւ տնտեսական զարգացումը, շրջանի կայունացումը եւ հարաւարեւելեան Եւրոպայի համար կայունութեան Ուխտ մը:

Բայց, Արեւմտեանները, մանաւանդ Ամերիկացիք, ՄԱԿ-ի քարտուղարը, Անգլիացիները թերահաւատ են եւ ՕԹԱՆ որոշած է շարունակել ռմբակոծութիւնները: Կը սպասեն որ Միլոսեւիչի յանձնառութիւնները շօշափելի դառնան եւ միայն թուղթի վրայ չըլլան: Ուրեմն հարկ է սպասել, տեսնել թէ սերպ ուժերը կը քաշուի՞ն Քոսովոյէն: Սերպերու համար, 71 օր ետք, անարդար խաղաղութիւն մըն է անարդար պատերազմէ մը ետք: Եւ հարցումը պարզ է՝ եթէ Միլոսեւիչ, այս ձեւով, անձնատուր պիտի ըլլար ինչո՞ւ այսքան մեռեալ եւ քարուքանդ երկիր մը:

Գալով գաղթականներուն (շուրջ մէկ միլիոն) պիտի ուզե՞ն վերադառնալ: Եւ ո՞ւր պիտի վերադառնան քանի Քոսովոյի իրենց տուները աւերակի վերածուած են ռմբակոծութիւններու հետեւանքով: Մնաց՝ որ տեղահանուած այս Քոսովոցիները վստահութիւն ալ չունին Միլոսեւիչի հանդէպ, որու մէկ նոր խորամանկութիւնը կը նկատեն կատարուածը:

***

Ժ. Շիրաք բացատեւ էր Յունիս 3-ին եւ յայտարարեց որ «խաղաղութեան խիկական յոյս մը ծնած է»: Շիրաք, այս յայտարարութիւնը ըրաւ Քէօլնէն ուր տեղի կ'ունենար 15-երու վեհաժողովը: Ասոնք կը ծրագրեն «պաշտպանութեան Եւրոպա» մը ոտքի հանել:

Գլինթըն դեռ վերապահ է եւ յայտարարեց թէ «զինուորական ճիգերը պիտի շարունակուին» մինչեւ որ սերպ ուժերը խիկապէս քաշուին: ՄԱԿ-ի քարտուղարն ալ «խոհեմութեամբ կ'ուրախանայ»:

Ռմբակոծութիւններուն սկիզբէն ի վեր, սերպ ուժերը աւելի քան 10 հազար մեռեալ եւ վիրաւոր ունեցած են ըստ ՕԹԱՆ-ի զինուորական բանբերին: Սերպ բանակը յայտարարած էր որ 1800 մեռեալ եւ վիրաւոր ունեցած է:

***

Ի՞նչ պիտի պատահի հիմա: Հարցումները շատ են եւ բոլորն ալ պատասխան չունին: Ի՞նչպէս արեւմուտքը պիտի բանակցի մարդու մը հետ – Միլոսեւիչ – զոր նախ մենատէր, անոր՝ք իշխանաւոր ռաւ, ապա ամբաստանուեցաւ որպէս մարդկութեան դէմ ոճիր գործող: Երկրին մէջ, ընդդիմութիւն մը կայ, բայց նաեւ Միլոսեւիչի զօրավիգ ուժեր եւ այս վերջիններն են (ծայրայեղ ազգայնական) որոնք ներկայացուած խաղաղութեան ծրագրին դէմ քուէարկեցին եւ անոնց պարագլուխն ալ յայտարարեց որ կը քաշուի կառավարութենէն եթէ ՕԹԱՆ-ի ուժեր Քոսովօ մտնեն:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Քոսովոյի ճակատագիրը: Ռուսերը կ'ուզէին որ ՕԹԱՆ-ի ուժերը Մակեդոնիա եւ Ալպանիա մնան եւ ռուս զօրքերն ալ «օգտակար Քոսովօ» այսինքն հիւսիս եւ հիւսիս – արեւմուտք ուր են վանքերն ու հանքերը: Այս առաջարկը մերժուեցաւ եւ արդէն Մոսկուայի զինուորականները դժգոհ են եւ կը գտնեն որ Չերնոմիրդին շատ տեղի տուած է արեւմտեաններուն:

Ի՞նչ պիտի ընէ ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ն: Հաւանաբար, պիտի ջանայ գրաւել Քոսովոյի այն վայրերը ուրկէ սերպ ուժերը կը քաշուին: Ի՞նչպէս պիտի հաւաքերպի ապազինման, 7000 մարտիկ կայ ներսը եւ 15 հազար սահմաններուն: Ներկայ համաձայնագրով, ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ն պարտուած է, բայց, պիտի ընդունի՞:

Իսկ Միլոսեւիչ պարտուա՞ծ է: Այս ալ այնքան հաստատ չէ: Զինուորական դետնի վրայ 4-րդ պարտութիւնն է, բայց միշտ իշխանութեան գլուխն է:

***

Այս վերջին օրերու քաղաքական երթուդարձերու ընթացքին, նոր դէմք մը հրապարակ ելաւ՝ Ֆինլանտիոյ նախագահը եւ շար լեզուներն ալ կ'ըսեն որ հաւանաբար ժողովրդականութիւն գտնէ իր երկրին մէջ: Արդարեւ, ցարդ շատ չէ գնահատուած, որովհետեւ Ֆինլանտացիին համար նախագահ մը կամ քաղաքական պատասխանատու մը պէտք է կարենայ դահոյքի մրցում ընել եւ երկու ժողովի մէջտեղ լողալ սառած լիճի մը մէջ, արդ Ահթիսաարի յօդերու հարցեր ունի եւ գէր է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մեթրոյին եւ հանրակառքերուն երթեւեկը վերսկսաւ Ուրբաթ, Յունիս 4-ին, մինչ դատախազը կը հաստատէր որ մեթրոյի պաշտօնեան ոչ մէկ հարուած ստացած է եւ զոհ գացած է բնական մահուան, ոմանք չէին ուզեր համոզուիլ: Եթէ քանի մը ականատեսներ կը յայտարարեն որ պաշտօնեան յարձակման չէ ենթարկուած, այլ հրմշտուքի ընթացքին դէշ գգացած է ու ինկած, զոհ երակային խցումի, սենտիքաները չեն ընդունիր, կը պնդեն որ հրմշտուքի հետեւանքով ան գլուխը զարկած է սիւնի մը, ապա ինկած, կ'աւելցնեն որ երակային խցում կը պատահի նաեւ սթրէսի հետեւանքով: Ամէն պարագայի մէջ, Երկուշաբթի, Յունիս 7-ին, ժամը 13·30-էն 16·30 կրկին երթեւեկը (մեթրօ եւ հանրակառք) պիտի դադրի, պաշտօնեային թաղումի ժամերուն:

ԵԼՑԻՆ ներում շնորհեց 713 մահապարտերու, այսինքն բոլորին տէ ֆաքթօ ջնջեց մահապատիժը: Ռուսաստան, անդամակցելով Եւրոպայի Խորհուրդին յանձն առած էր եւ այս ձեւով ջնջել մահապատիժը 1999 Փետրուարէն առաջ, բայց, ցարդ Դուման, ուր համայնավարները կը տիրապետեն, մերժած է ջնջումը քուէարկել:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ նոր սպանութիւններ գործուած են: 7 հոգի, որոնց մէջ երեք կին, մորթուած են Քապիլիոյ մէջ:

ԷՕՃԱԼԱՆԻ ՀԱՅՐԸ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱ՞Յ ԷՐ

Ա. Էօճալանի դատավարութեան թուրք մամուլին արձագանգները կարելի է ամփոփել երկու խորագրի տակ. առաջինը՝ «խոստովանութիւններ», երկրորդը՝ «ժողովրդավար համակեցութեան ձգտում»: Արդարեւ, քիւրտ ղեկավարը ամէն նիւթի պատասխանելով դատաւորներու հարցումներուն, զանազան մերկացումներ կ'ընէ ՓՔՔ-ի յարաբերութիւններուն, նիւթական աղբիւրներուն, կազմակերպչական կառոյցին, վայելած նեցուկներուն եւ այլ շատ մը կէտերու մասին: Ամէն առիթով ալ կը կրկնէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նկատմամբ ունեցած յարգանքը, երկու ժողովուրդներուն միջեւ խաղաղ համակեցութեան մը օժանդակելու իր փափաքը, խոստանալով կարելին ընել այդ նպատակին համար:

Յունիս 3-ի նիստին Էօճալան կրկին դատապարտող արտայայտութիւններ ունեցած է Յունաստանի հասցէին, ապա կոչ ուղղած Թուրքիոյ, քրտական աքսորեալ խորհրդարանին ու ՓՔՔ-ի որ «խաղաղութեան ու եղբայրութեան» մնայուն միջավայրի մը մէջ հաշտութեան ձգտին:

Նոյն նիստին ամբաստանող փաստաբաններէն մէկը ուզած է հարց տալ իրեն թէ ճի՞շդ են այն շշուկները թէ հայրը ծագումով հայ է: Սակայն ատեանին նախագահը չէ արտօնած որ հարցումը ուղղուի, ըսելով որ իրեն համար մարդոց ծագումը չէ կարեւորը, այլ մարդկութիւնը: Նոյն նիստին ընթացքին տարբեր առիթով մը Էօճալան ըսած է թէ մայրը Թիւրքմէն է:

Հարցումներու բաժնին մէջ նիւթ եղած է ՓՔՔ-ի հետ տիկին Միթերանի կապն ալ: Էօճալան պատասխանած է թէ ճիշդ է այդ կապին գոյութիւնը եւ թէ ան կը պահուի Փարիզի Քրտական Հիմնարկին նախագահ Քէնտալ Նէզանի հետ եւ հիմ ունի Քիւրտերու նկատմամբ տիկին Միթերանի համակրանքը:

Թուրք մամուլը (Յունիս 4) կը տեղեկացնէ թէ ՓՔՔ-ի 17 չարքայիններ որոնք կը դատուին Տիյարպէքիրի պետական ապահովութեան դատարանին կողմէ, սկսած են կրկնել Էօճալանի ընթացքը ու խօսիլ ժողովուրդներու եղբայրութեան, եւլն.ի մասին: Անոնք Յունիս 3-ին նախ մահապատիժի արժանի նկատուած են, ապա պատիժը վերածուած է ցկեանս բանտարկութեան:

Քրտական օրաթերթը (Յունիս 4) կը տեղեկացնէ թէ Էօճալանի փաստաբանները չեն մասնակցած նախորդ օրուան նիստին, այն պատճառաբանութեամբ որ հրահրուած թշնամանքի եւ նոյնիսկ յարձակումներու ենթակայ են: Թերթին նոյն թիւին մէջ կ'ըսուի թէ ՓՔՔ-ի նախագահական կոմիտէն յայտարարութեամբ մը դատապարտած է թրքական ազգայնամոլութիւնը, Էօճալանը նուաստացնելու ջանքերը, փաստաբանները ահաբեկելու արարքները, շեշտելով որ այդ բոլորը իրենց համբերութեան բաժակը կը յորդեցնեն:

Նոյն աղբիւրին համաձայն Յունիս 3-ին Անգարայի կեդրոնական բանտը արգելափակուած է Թուրքիոյ Մարդկային Իրաւունքներու Միութեան նախագահը Ա. Պիրտալ: Ան պահանջած է որ կեանքի ապահովութիւնը երաշխաւորուի բանտին մէջ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ԶԻՆՔ ՃԱՆՉՑԱՅ

Դէմք մը կորսնցուցինք՝ ճարտարապետ Տիգրան Հաճեանի անդարձ մեկնումով։ Բառը, հո՛ս, ընթացիկ գոյականէն շատ բարձր կը կենայ, քանի կ՚ընդգրկէ, սահմանումով մեր բառգիրքերէն միոյն՝ «Անձն՝ խորհող, գիտակցող անհատ»։ Տարածուելով կ՚աւելցնենք՝ անձն, իբրեւ անձանձիր աշխատող ի նպաստ հանրութեան, ի խնդիր իր սիրած հաւաքականութեան, որ է մեր փոքր գաղութը, ի սէր իր յաւէտ դաւանած հաւատամքներուն, – Մայրենի լեզու, հայրենի մշակոյթ եւ ատոնցմով կաղապարուած այլ նուիրագործումներ, նուիրականութիւններ։

Ճիշդ է թէ ջահ մըն է, որ կը հանգի լոյսի դողդոջուն, երերուն եւ, աստիճանաբար, մարուք փայլով։ Այլ սակայն, այդ ջահը կը մնայ միշտ վառ բոլոր անոնց համար, որոնք կ՚ուզեն անպայման մնալ սրտակից անոր դաւանած սրբութիւններուն։ Կ՚ուզեն անպայման մնալ հաւատարիմ անոր հաւատոյ հանգանակին։

Ի վերջոյ, ի՞նչ կայ աւելի նուիրական, քան Մայրենին։ Եւ, անով ձայնաւոր մեր «անտակ եւ անծեր» բերքը Հայկազեան։

* * *

Պարզ, այլ նոյնիսկ յայտնապէս ծանրամարս նիւթերն անգամ, շնորհիւ անոր նկարագրական, լուսաբանական, մեկնաբանական, վերլուծական բնոյթի արժեւորումներուն, կը դառնային դիւրասահ եւ դիւրըմբռնելի, կը դառնային կայուն եւ հաստատուն, համաչափ եւ ներդաշնակ՝ ներքին պարունակով եւ արտաքին կաղապարով։

Անիկա ի յայտ կու գար մայրենիով մը, որուն դաղտնիքներուն լաւ գիտակ էր, որուն այլապէս հարուստ, պերճ ու շքեղ փայլին հանդէպ իր պաշտամունքը միշտ անխախտ սիրով կ՚արտայայտէր։ Գիտէր, առանց աւելորդ պաճուճանքի, առանց սեթեւեթ զարդարանքի, կիրթ մշակի վայել լեզուով ներկայացնել իր նիւթը՝ առաջին տողէն մինչեւ եզրափակիչ պարբերութիւնը, վերջակէտը։

Անիկա նկատելի արժանիք մըն է, անպայման։ Եւ, հետեւաբար, խիստ ներբողելի։ (*)

Ի ծնողէ կեսարացի, մանուկ տարիքէն պոլսեցի, միշտ խանդաղատանքով կ՚արտայայտուէր իր առաջինեկ ուսումնարանի մասին։ Խօսքը կը վերաբերի բարձրագոյն կրթութիւն ջամբած Կ. Պոլսոյ Ազգային Կեդրոնական վարժարանին, որ, ինչպէս ծանօթ է, կը հիմնուի 1886–ին համանուն քաղաքին Ղալաթիոյ Թաղամասին մէջ, Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանի եւ օրուան հայ մտաւորականութեան յառաջապահ դէմքերու ջանքերով։ Գրչով, խօսքով տեւաբար կը յիշեցնէր անժխտելի, անհերքելի իրողութիւնը թէ՝ այս կրթական օճախը շատ շուտով կը դառնայ մտաւոր լոյսի կեդրոն արեւմտահայ իրականութեան մէջ։ Արդարեւ, ուսուցչական կոչումով հրապարակ եկած այս կրթարանը իր առոք հունձքով եւ զայն ապահոված իրապէս բացառիկ դաստիարակներու հոյլով, իր անուրանալի կնիքը կը դրոշմէ արեւմտահայ կեանքի մտաւոր եւ հոգեւոր լոյսերուն վրայ։ Այլ եւ այլ առիթներով, – ինչպէս, օրինակ, Կեդրոնական Բաժակի օրեր, – հպարտութեամբ կը մատնանշէր իր ուսումնական յարկին համասեռութեան մաս կազմած լուսաշող անուններ, – Հրաչեայ Աճառեան, Արշակ Չօպանեան, Արշակ Ալպօյաճեան, Ց. Ճ. Սիրունի, Միսաք Մեծարենց, Վահան Թէքէեան, Յակոբ Մնձուրի, Երուխան (Ե. Սրմաքէշխանլեան), Օննիկ Չիֆթէ – Սարաֆ եւ դեռ շատ ուրիշներ։ (**)

Իրողութիւն է, թէ մարդ կոչեցեալը, մանաւանդ հասուն տարիքին, յետկոյս վերյիշումով կը ձգտի վերապրեցնել անդարձ մեկնած իր երանաւէտ «աշխարհ»ը։ Այսպէս, ուրեմն, ան մինչեւ վերջ կը պահէ հմայքը իր երբեմնի ուսուցչին Գեղամ Գավաֆեանի՝ տնօրէն վարժարանի 1917էն մինչեւ 1927։ Տասնամեակի վրայ երկարող այս ժամանակը ան կ՚որակէ «Գավաֆեանի շրջան», ընդգծելով թէ՝ այս վերջնոյն նպատակը կ՚ըլլայ Կեդրոնականի մէջ պատրաստել հայութեան համար իրաւ մտաւորականներ, մեծ Աղէտէն ետք։

Ինչո՞ւ այս յիշեցումը, երբ հաստատ գիտենք, թէ ան ա՛յդ տարիներուն Կեդրոնական չէ յաճախած։ Որովհետեւ գլուխ – գլխի թէ հաւաքական խօսակցութիւններու ընթացքին, ան խանդակաթ սիրով կը վերյիշէր եւ կ՚ըսէր, թէ 1934 – 1935 – 1936–ի թուականներուն բախտը կ՚ունենայ զինք լսելու իր դասարանին մէջ, իբրեւ փիլիսոփայութեան պատմութեան դասատու։ Հոսկէ նաեւ ապագայ մտաւորականի սաղմին կազմաւորումը։ Իմացական աշխարհին առջեւ, միտքը լայն բանալու անոր չէջտուած հակումը։

Կ՚ուզենք առաւելաբար ընդգծել այս գիծը ողբացեալ Տիգրան Հաճեան տիպարի վերակենդանացումի մեր տկար ճիգին մէջ, քանի ճշմարիտ է, թէ վարժարան եւ ուսուցչապետ, կրթական յարկ ու դաստիարակ կրթիչ եւ հրահանգիչ դեր կը ստանձնեն, կը դառնեն այն ստեղծիչ միջավայրը, ուրկէ վերուցանքի տակ մըշակներ ինքնեկ թափով կը յաջողին շքանուն պատուանդաններ հաստատել իրենց համար։

Այս հաստատումը ակներեւ կը դառնայ անոր պարագային։ Մանաւանդ երբ նկատի առնուի ցմահ յայտ եկող անոր եռանդուն փոյթը՝ միտքին պատառը լայն բանալու պէսպէս ուսումներու առջեւ։

Ասոնց շարքին, առաջնագոյն կարգով, Մայրենին եւ հայկական մշակոյթը։ Առիթով մը նկատել կու տայ, թէ մշակոյթը ազգի մը իմացական, ոգեկան կեանքին արտայայտութիւնն է, ձեւով մը՝ անոր հաւաքական ոգին, հոգին։ Ան կ՚արտաբերի արուեստի, գրի, գիտութեան, կրօնի, եկեղեցիի ճամբով, եւ ամէն ինչով, որ մարդկային իմացականութեան ոլորտին մէջ կ՚իյնայ։ Ուրեմն մշակոյթը ինքը ժողովուրդն է. Հայը կը բնորոշուի իր ազգային մշակոյթով։ Եւ, կ՚աւելցնէ հարցնելով, – կարելի՞ է մշակոյթ ըմբռնել առանց լեզուի, քանի որ լեզուն է նեցուկը, շաղախը մշակոյթին։ Արդարեւ, առանց ապրող լեզուի մշակոյթը կը դառնայ մեռեալ տարր, թանգարանի նիւթ միայն։

Այս պարզ ու մեկին հաւատամքը յոգնաջան աշխատանքով ալ կը հաստատէ։

Անմիջապէս խօսինք ողբացեալին հետեւողական եւ յամառ աքնութեան ճամբով կեանքի կոչուած մշակութային յանձնախումբին մասին։ Ասկէ մօտաւորապէս երկու տասնամեակ առաջ, Նիսի Հայ Մշակոյթի Օճախի կողքին կը համախմբուին գրասէրներ, մշակոյթի սիրահարներ։ Նպատա՞կը։ Հոգեմտաւոր կեանքի աշխուժացման ծիրով լճացումի ենթակայ մեր այս փոքրաթիւ գաղութին մէջ հրահրել սէր եւ գուրգուրանք, գորով եւ մեծարելու տենչ հանդէպ մեր մեծախառն արժէքներուն։ Որպէսզի թարմ հովով հովանան ընդարմացած թոքերը մեր ազգակիցներուն։ Որպէսզի կենսատու արեան եռքով թարմանան սիրտերը մեր հայրենակիցներուն։

Եւ, տարիներ շարունակ, Հայ Մշակութային Ակումբ փոխառեալ անունին տակ կը յիշատակուին թուականներ, կը յիշուին անուանի դէմքերու ծննդեան տարեդարձներ՝ յոբելենական գծով, բայց մանաւանդ կը սարքուին դասախօսական երեկոյթ – ցերեկոյթներ, կը կազմակերպուին գրական ասուլիսներ։ Աւելի քան տասնամեակ երկարող այս այլապէս հոգեպարար աշխատանքին մղիչ կեդրոնական ուժը կ՚ունենայ կարեւոր անուն մը՝ ճարտարապետ Տիգրան Հաճեան։ Կը փորձենք պատկերացումը դարձնել ամբողջական, լման, յիշեցնելով թէ յիշատակումներուն մէջ կը մտնեն Հայ Մշակոյթի Օր, Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան 100–ամեակ, Գիրերու Գիւտի 1580–ամեակ, Կոմիտաս – 120, գրական դէմքեր՝ Զօհրապ, Սիամանթօ, Ռուբէն Զարդարեան, Վահան Տէրեան, Զարենց, Յովհաննէս Թումանեան, Միսաք Մեծարենց, Րաֆֆի, Վահան Թէքէեան, Յովհաննէս Շիրազ, Արեւմտահայ կին գրողներ, Իրանահայ գաղութի անցեալն ու ներկան, Հայկական ճարտարապետութիւնը, Հայաստանի երիտասարդ գրողներ, Արեւմտահայ երգիծական գրականութիւնը՝ Յակոբ Պարոնեան, Երուանդ Օտեան, Պոլսահայ թատրոնը սկիզբէն ցայսօր, Կիլիկիոյ Հայոց Թագաւորութիւնը, Հայաստանի ներկայ ուսումնական կարգը, Քաղուածք Հայաստանի մամուլէն, Հայկական բարձրաւանդակի Հայերն ու բնիկները, Անի, եւ դեռ Թատերական ներկայացում, երգահանդէս, Հայկական շարժանկարի շաբաթ…

Շարքը դեռ կարելի է երկարել, բայց արդէն պատկերը կը մնայ պատկառազդու։ Նիւթերու ծաւալով եւ պէսպիսութեամբ։ Եւ, մանաւանդ, իր կազմակերպական տիպար բնոյթով եւ, ունկնդիրներու իսկապէս բազմամարդ թիւով։

Այո՛, աւելի քան մէկ տասնեակ տարի, այս մեր փոքր ածուին մէջ կ՚արձանագրուին հիացում առթող էջեր, սխրալի նկատուող պահեր։ Առհասարակ հայաշունչ եւ հայատրոփ։

Փնտռեցէք եւ, անուններու ետեւ կամ վերեւ, վերադիր տառերով արձանագրուած, դուք պիտի գտնէք անունը ճարտարապետ Տիգրան Հաճեանի։

Հանրային միատեղ աշխատանքի մեր աշխոյժ կապը կը սկսի 1981–ին, երբ երեք տարուան համար մենք կրկին կ՚ընտրուինք Նիսի եւ շրջանի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութեան անդամ։ Այդ՝ շատերու համար երանաւէտ նկատուած տարիներուն, ողբացեալը իր լման փայլով փաղփուն ներկայութիւն մը կը դառնայ։ Կը նկատուի, իրաւամբ, հաստատուն վէմ մը ազգային – եկեղեցական զոյգ կոչումներով կեանքի կոչուած սոյն մարմնին մէջ։ Արդարեւ, դեռ մեր ականջին ազդու կը հնչեն անոր կշռադատ խօսքերը՝ դատում, հաստատում, ճշդում եւ այլ։ Ցայտնապէս անոր տեղն ու տեղօք մեկնողական նկարագրով կատարած լուսաբանութիւնները՝ ազգային – եկեղեցական հարցերու շուրջ։ Ու դեռ մեր աչքին առջեւ յստակ կը պարզուին անոր փութեռանդ ծառայութիւնները հանրօգուտ, ապզօգուտ նկատուած այլազան եւ այլասէր գործերու մէջ։ Աշխատանքներու ընթացքին։

Հետեւաբար, այս առիթով կ՚ուզենք հաստատել, իբրեւ աներկբայ իրողութիւն, թէ հանրային կեանքի մէջ վարկ ապահովելու եւ ըստ արժանւոյն պատիւ ձեռք ձգելու համար, անհրաժեշտ է ամբարել մտքի լայն պաշար, կեանքի հասունութիւն եւ ապահովել փորձառութիւն։ Ինչպէս նաեւ, անկասկած, դաւանած հանգանակներու հանդէպ ունենալ տարապայման սէր։ Նուիրումի անսպառ տենդ։

Այս արժանիքներով առլցուն դէմք մը կորսնցուցինք ճարտարապետ Տիգրան Հաճեանի անվերադարձ մեկնումովը։

Յիշատակդ մնայ վառ։ Հոս թէ այլուր՝ ընդմիշտ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Այս հաստատումը նկատի կ՚ունենայ «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած ողբացեալին յաճախակի գրութիւնները, ինչպէս նաեւ տեղւոյս «Բարեւ» տեղեկատուի անոր ստորագրութիւնը կրող էջերը։ Նաեւ՝ դասախօսութիւններ։

(**) Թերեւս արժէ յիշել, առնուազն անցողակի, թէ Կոմիտաս, իբրեւ դասատու Կեդրոնականի, իր հանրածանօթ ԳՈՒՍԱՆ երկսեռ երգչախումբը (1910 – 1915) հիմնականին մէջ կը կազմէ տուեալ վարժարանի սաներով, արական բաժին։

– Պարզ է, թէ այս տողերը կը հայթին մեր ճանչցած ճարտարապետի կեանքին։ Հետեւաբար, մինչեւ 80–ական թուականները ծաւալող էջեր անոր հանրային (իմա՝ ազգային) գործունէութենէն, ի Նիս, դուրս կը մնան առնցմէ։

ԻՏԱԼԻԱ

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՀԵՏ

Միլանոյի հանրածանօթ Կալեռիա տէլ Տուոմոյի մէջ կայ փոքր, բայց ծանօթ գրավաճառ մը որուն մասնագիտութիւնն է մշակութային եւ գեղարուեստական կարեւոր ցուցահանդէսներու ցուցակներ, մշակոյթի եւ արուեստի հին եւ նոր գիրքեր վաճառել։

Շարունակական կապի մէջ մնալու համար իր յաճախորդութեան հետ, որ ընդհանրապէս արուեստի եւ մշակոյթի վերաբերեալ լուրերով, նորութիւններով, հրատարակութիւններով եւ տրամադրելի գիրքերու կարելիութիւններով կը հետաքրքրուի, այս գրավաճառը կը հրատարակէ չորսամսեայ պարբերաթերթ մը՝ «Արուեստի հետ հանդիպում՝ գրատան մէջ» վերնատառով, որ կ՚ուղարկէ բաժանորդագրուած յաճախորդներուն՝ փոքր վճարումի մը փոխարէն։

Յունուար – Ապրիլի թիւին մէջ հրատարակուած յօդուած մը կը ծանօթացնէր որ առաջին անգամ ըլլալով Իտալիա կարողացած էր իրեն վերապահել «Արեւելեան գորգերու միջազգային իններորդ համագումար»ը որ տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 23 – 29–ի շրջանին։

Գորգը՝ Հայերուն համար, ընտանի եւ սովորական առարկայ մըն է, թէ որովհետեւ ամենահին ժամանակներէ կը զբաղին անով, կը գործեն եւ կը վաճառեն, թէ որովհետեւ ամէն ընտանիք, նիւթական իր կարողութեան համեմատ բնակարանը կը զարդարէ գորգերով։ Ուստի, կարելի է մտածել որ Իտալիոյ մէջ տեղի ունենալիք ցուցահանդէսներու շարքը կրնայ հետաքրքրել որոշ դասակարգի Հայեր, կամ որովհետեւ գորգի հաւաքորդներ են, կամ գեղարուեստական ցուցահանդէսներ յաճախողներ։ Գորգը, անշուշտ ոչ միայն Հայուն համար, ունի քաղաքական հմայք մը եւ արուեստի ձեռակերտներուն մէջ ամէնէն գործածելի դարձած առարկան է։

Բնական է անոնք որ գորգի վաճառական են, բարձր մակարդակի հաւաքորդներ են, կամ անոնք որոնց համար գորգի պատմութիւնը եւ արուեստը ուսումնասիրութեան նիւթ է, տեղեակ պիտի ըլլան այս բացառիկ գեղարուեստական եւ պատմագիտական եղելութեան, որ իտալական զանազան քաղաքներու թանգարաններուն, ամենագեղեցիկ եկեղեցիներուն եւ պալատներուն մէջ տեղ պիտի գտնէ։

Այս շատ կարեւոր եւ հեղինակաւոր ցուցահանդէսին պատրաստութիւնը երկու տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ իտալացի ամենակարեւոր մասնագէտները, հաւաքորդները եւ վաճառականները։ Բարձր մակարդակի բազմակողմանի ժամադրութիւն մը որ կ՚ընդգրկէ ուսումնասիրական համագումարներ եւ գորգավաճառներու միջազգային ցուցադրութիւններ որ տեղի պիտի ունենան Միլանոյի Փալածծօ տէլլ Սթէլլինէ, ուր եւ կազմակերպութեան վայրն է։ Իսկ մշակութային ցուցահանդէսներ տեղի պիտի ունենան իտալական զանազան պատմական քաղաքներու մէջ, Միլանօ, Ֆիրենցէ, Վենետիկ։ Հետաքրքրաշարժ եղելութիւններու խառնարան մը, չհաշուած՝ ոչ միայն այս գործով զբաղողներուն համար, այլեւ ընդհանրապէս բացառիկ առիթ մը իրական շրջագայութիւն մը ընելու համար գորգի աշխարհի մէջ ուր՝ իւրայատուկ քաղաքակրթութիւն մը այս ձեռակերտ արտադրութիւնը փարեփոխեց արուեստի գլուխ գործոցի մը, որ իր կարգին վերածուեցաւ նաեւ մարդաբանական ուսումնասիրութեան եւ զանազան երեւոյթներ ունեցող մշակութային եւ գիտական առարկայի մը։

Միլանոյի արքայական պալատը, Փալածծօ Ռէալէ պիտի հիւրասիրէ երեք ցուցադրութիւններ «Արեւելեան ամենահին գորգերը իտալական անհատական հաւաքածոներու մէջ»ը, յիշելու համար այն կարեւոր դերը զոր Իտալիա ունեցաւ Միջնադարեան եւ Վերածնունդի ժամանակ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ արուեստի եւ արհեստներու շրջագայութեան եւ տարածման մէջ։

«Ռուսական թանգարաններու հաւաքածոներու գորգերը»։ Ս. Պետերբուրգի Թուրքմէնիստանական ցայսօր հանրութեան անծանօթ գորգեր։ Մոսկուայի թանգարաններէն՝ Սիպերիոյ Բազիլիկ շրջանի պեղումներէն Շիի դամբանէ մը երեւան եկած Ն.Ք. 430 թ. բացառիկ առարկաներ։

Պոլսոյ «Turk ve Islam Eserleri Muzesi»էն, բացառիկ եւ քիչ ծանօթ 180 կտորներ Թրքական գորգերու հաւաքածոյէն։

Միլանոյի Փոլտի Փէցցոլի թանգարանը պիտի ցուցադրէ արեւելեան իր 12 գորգերու հաւաքածոն որ շատ բացառիկ պարագաներու միայն կարելի է տեսնել։ Պրէրայի պատկերասրահին մէջ (Pinacoteca di Brera) համագումարի օրերուն կարելի պիտի ըլլայ այցելել նկարչական

գործերու մէջ «նկարուած գործեր»ու ցուցադրութիւն մը:

Համանման համաձայնութիւն մը գոյանայ կարենալ ցուցադրելու համար ռուս եւ աֆղան պատերազմի շրջանին գործուած գորգերու հաւաքածոյ մը:

Միլանոյէն պիտի կազմակերպուի երկնային արշաւանք մը դէպի Զուիցերիա, Լուկանօ քաղաքը, Վիլլա Ֆաւորիթայի մէջ ցուցադրուած Թիսէն – Պոռնէմիցա հաւաքածոյին հին գործերու ցուցադրութիւնը այցելելու համար:

Ֆիրենցէ: Պարտինի թանգարանին մէջ պիտի ցուցադրուին Պարտինիներու ժառանգ թողած, հին շրջանի 30 գործեր, որոնց կարգին Ուշաք, Մամելուք եւ Թրանսիլվանիոյ գորգեր: Այս հաւաքածոն վերջերս գնուեցաւ իտալական պետութենէն եւ ցուցահանդէսը առիթ մըն է ամբողջ թանգարանը այցելելու համար:

Պարճէլլօ թանգարանին մէջ կարելի է տեսնել Բիւզանդական եւ Օսմանեան ձեռագործներ, ցուցադրուած «Իսլամական կերպասներ» հաւաքածոյին մէջ:

Փիթթի պալատին մէջ, այս առիթով պիտի ցուցադրուին «Մէտիչիներու գորգը» հաւաքածոն ամբողջութեան մէջ, նշանաւոր՝ իրենց լաւ պահպանուած վիճակին եւ չափերուն համար:

Վենետիկը պիտի փակէ այս տեսակ մը քերմէսը: Սան – Րոքոյի մեծ դպրոցին մէջ պահուած կերպասներ եւ գորգեր պիտի ցուցադրուին, որոնց մէջ կը գտնուի այն նշանաւոր Մամելուք խոշոր գորգը որ վերջերս վերանորոգուեցաւ եւ որուն գնման ապսպրանքին 1541 թուակիր փաստաթուղթը պահուած է Վենետիկի պետական դիւանին մէջ:

Այս մեծ եղելութեան առնթեր, իւրաքանչիւր ցուցահանդէսի կամ համագումարի առիթով պիտի հրատարակուին պաշտօնական ցուցակներ: Իսկ ամէնէն յատկանշականներուն կամ կարեւորագոյններուն համար գեղարուեստական մենագրութիւններու պատրաստութիւնը յանձնուած է միջազգային արժէքով մասնագէտներու:

Հուսկ՝ արժանի վերացական հմայքին ումէ կը դառնի ամէն ոք երբ կը խօսուի անգղական գործերու մասին, պիտի հրամցնէ համագումարին փակման վայրը՝ գեղերային Վենետիկը: Գիշերային այցելութիւն մը Վենետիկի Ս. Մարկոս ոսկէ պալլիքին մէջ գտնուող Սեֆեւեան նշանաւոր գորգերուն (դիւանագիտական նուէրներ՝ որ Պարսից Շահ Աբբաս Ա., 1603 եւ 1622 թուականներուն ուղարկեց Սերենիսիմայի Տոժերուն): Գիշերուան լռութեան մէջ, հեռու բազմութեան ժխորէն, յարմարագոյն կերպով լուսաւորուած, այդ գործերու տեսքը, ցուցահանդէսներու եւ համագումարներու յոգնութենէն վերջ, մօտակայ քունին համար անոյշ երազ մը պիտի ըլլան ներկաներուն համար:

Հարցում մը կամ աւելի ճիշդ խորհրդածութիւն մը: Այսքան կարեւոր նկատւած համագումարի մը մէջ, նիւթի մը շուրջ Հայերու մասնագիտութիւն է, ի՞նչ է, կամ ի՞նչ պէտք էր եղած ըլլալ (թերեւս հաւանաբար ալ եղած է) Հայերուն դիրքը եւ մասնակցութիւնը: Մանաւանդ հրատարակուելիք մենագրութիւններու շարադրութեան մէջ, քանի որ Հայերը կարեւոր տեղ ունին գորգագործութեան արուեստին եւ պատմութեան մէջ: Շահ Աբբասին 1603 – 1622 Վենետիկ ղրկուած այդքան նշանաւոր նկատուած Սեֆեւեան գորգերը Հայերու կողմէ գործուած չէ՞ն արդեօք: Նման ցուցահանդէս մը կրնայ յաճախ չահագրգռել ժողովուրդի մեծ կամ տարբեր մակարդակի խաւ մը, որով պատմական յարակից հետաքրքրական լուրեր կրնան աւելի տպաւորել եւ մնալ յիշողութեան մէջ, քան Հայերու վերաբերեալ ուսումնասիրական գործ մը որուն ընթերցող չէ:

Վ. Բ.

ԲՐԳՆԻԿԼԻՆ «ԳԱՑՈՂ»ՆԵՐԸ

«Ակօս»ի (Մայիս 21) մէջ Սարգիս Սերոբեան «Անոնք հոսկէ դացին» խորագրուած նշմար մը ունի: Զայն գրի առած է Բրգնիկցիներու յիշատակին կատարուած հոգեհանգիստին առթիւ: Կ՚ըսէ թէ 1956ին երբ Սեբաստիոյ շրջակայքը զինուորական պարտականութիւնը կը կատարէր, տեղի գիւղացիներէն լսած է գիւղերու անուններ. Նաւրիկ, Ջերմիկ, Բրգնիկ, եւայլն: Այս վերջինը իր յիշողութեան մէջ արձանագրուած է հայերէնի ուսուցիչին՝ Վարդան Կոմիկեանի կողմէ յաճախ յիշուած բանաստեղծ Դ. Վարուժանի ծննդավայրը: Կը յիշէ նաեւ թէ սորված էին որ Բրգնիկ ծանօթ էր իր բարեբերութեամբ ու հոն հասած բանջարեղէնը կը բաշխէր ամբողջ Սեբաստիոյ:

Այդ յուշերուն հետքով կ՚երթայ նոյն գիւղը որ չոր ու ցամաք տեղ մըն է, նախնական լքնութեամբ հիւղակներով: Գիւղապետը սրճարան կը հրաւիրէ զինք: Հոն կը տեղեկանայ որ գիւղին պտուղ – բանջարեղէնի ամբողջ կարիքը կը հոգան Թոքատէն ու Սեբաստիայէն: Երբ կը հարցնէ թէ անցեալի դալար ու բարեբեր պատկերը ինչո՞ւ շրջուած է, գիւղապետը կը բացատրէ. գիւղին նախկին բնակիչները ջրանցքներ փորելով մօտակայ գետին ջուրը գիւղ հասցուցած էին: Յետոյ անոնք մեկնած են, ջրանցքներն ալ անխնամ մնալով ժամանակի ընթացքին հող ու խոտով լեցուած, փակուած: Ակնարկելով ջրանցքները բացողներուն, ապա «դացող»ներուն, Ս. Սարգիսեան հարց կուտայ թէ ո՞վ էին այդ մարդիկը: Ու գիւղապետը կը պատասխանէ. «Հայեր են եղեր»...:

Սուրիահայ մամուլի նոր անուն մը՝ «ՇԱՒԻՂ»

ՀԱԼԷՊ («Յառաջ»). –

Հալէպի Քարէն Եփրեմ Ազգային Ճեմարանի Շրջանաւարտից Միութեան նախաձեռնութեամբ է, որ վերջերս հրապարակ եկաւ «Շաւիղ» գունատիպ քառամսեայ հանդէսին առաջինեկ թիւը՝ ամբողջովին ճեմարանաւարտ գրիչներու աշխատակցութեամբ ու գրական – ընկերային նիւթերու եւ առանին գիտելիքներու ճոխ բովանդակութեամբ:

Երկու տարի առաջ, երբ ճեմարանը կը նշէր իր հիմնադրութեան 50-ամեայ յոբելեանը՝ արտասահմանէն ժամանած մեծաթիւ շրջանաւարտներու ներկայութեան, մտքերու մէջ թեւածած էր արդէն հին ու նոր ճեմարանաւարտները գրական ամպիոնի մը շուրջ հաւաքուած տեսնելու գաղափարը: Այս միտքը խրախուսուած էր շատերու կողմէ՝ նախ նկատի առած ճեմարանաւարտներու պատկառելի թիւը (ցարդ՝ աւելի քան 3000 շրջանաւարտ), ապա նաեւ շուրջ երեք տասնեակ ճեմարանական գրիչներու (գրող, յօդուածագիր, մամլոյ աշխատակից, թարգմանիչ) գոյութիւնը Սփիւռքի տարածքին, Հալէպէն Փարիզ ու մինչեւ Միացեալ – Նահանգներ:

Սոյն պաշտօնաթերթին ծնունդը պահանջքի մը արդիւնքն է ուրեմն, եւ տեսակ մը լրացուցիչ տարբերակը ճեմարանի «Ծիլեր» պարբերականին, որ անխափան կը շարունակէ լոյս տեսնել 1972-էն ի վեր՝ տարեկան 1 – 2 թիւերու մէջ ամփոփելով աշակերտներու կողմէ ստորագրուած չափազանց խոստմնալից փորձեր:

Ի տարբերութիւն մամուլի այլ անուններու, «Շաւիղ» արտակարգօրէն հրապուրիչ ու ճաշակաւոր հրատարակութիւն մըն է, պէսպիսուն բովանդակութեամբ, պատկերազարդ գունաւոր էջադրումով, եւրոպական ազդին հանդէսները յիշեցնող տարազով մը, որ սփիւռքահայ մամուլի պատմութեան մէջ ինքնին եզակի երեւոյթ մըն է: Աւելցուցէք ասոնց վրայ նիւթերուն ժամանակակից բնոյթն ու մատչելիութիւնը, ու արդէն ստացած կ՚ըլլաք դուտ «ժողովրդային» հրատարակութիւն մը, որուն դիմագիծ կուտայ հիմնական պարագայ մը. – բոլոր աշխատակիցներուն ճեմարանաւարտ ըլլալու իրողութիւնը:

«Շաւիղ»ի անդրանիկ այս թիւը լոյս տեսած է 56 էջով, Հալէպի «Արեւելք» տպարանէն: Պարբերականին խմբագրուհին՝ Այտա Պ. Մինասեան (1979-ի շրջանաւարտներէն) իր առաջնորդող յօդուածին մէջ դիտել տալէ ետք թէ ճեմարանի «Ծիլեր» թերթի երբեմնի թիւերուն մէջ կարելի է հանդիպիլ հարիւրաւոր անուններու, արդարօրէն կ՚ափսոսայ որ անոնցմէ «հազիւ քանի մը հատը այսօր ներկայութիւն են մեր գրական անդաստանէն ներս»: Ու հարց կուտայ.

«Հարիւրաւոր անուննե՞ր...

Ո՞ւր են խոստմնալից գրիչները...

Միթէ չորցա՞ն արմատները. պոկուեցա՞ն ծիլերը:

Երբեք:

Պեղենք հողի ընդերքը ու պիտի տեսնենք, որ անոնք տակաւին կա՛ն. չեն չորցած:

Սակայն հոգատարութիւն է հարկաւոր, ինքնավստահութեան ներշնչում ու քաջալերանք է հարկաւոր, ու պարարտ ենթահող, որ ճեմարանաւարտը կարենայ ծաղկիլ ու շարունակել իր ընթացքը՝ ինքնավստահ ու նպատակասլաց»:

«Պեղում»ի շնորհակալ աշխատանքը իր արդիւնքը առած է արդէն այս առաջին թիւով ու «Շաւիղ» իր կողքին տակ յաջողած է մէկտեղել մօտ 25 յօդուածներ Հալէպահայ ճեմարանաւարտներէ, որոնց միջին տարիքը կը դեգերի 35-ի շուրջ...: Այս երիտասարդ աշխատակիցները շօշափած են տարաբնոյթ հարցեր՝ գրականէն պատմական, բժշկագիտականէն ընկերային եւայլն: Այսպէս, օրինակ, Կարօ Արսլանեան (1995ի շրջանաւարտ) ակնարկ մը ստորագրած է ճեմարանի հողամասի նուիրատուին՝ Օր. Քարէն Եփրեմի մասին, բժիշկ Վահէ Սիսեռեան (1964-ի շրջանաւարտ) խօսած է «Երաժշտութեան բուժիչ եւ սփոփիչ յատկութիւններ»ուն, իսկ Արփի Սանոսեան (1984-ի շրջանաւարտ) «Հայկական խաչքարեր»ու մասին: Բժշկուհի Նանօր Զաղլաեան (1986-ի շրջանաւարտ) անդրադարձած է քիթի ու բերանի նշագեղձերու հիւանդութեանց, բժշկուհի Անի Քախտիկեան (1981-ի շրջանաւարտ) մանուկներու մօտ բերանի եւ ատամներու առողջապահութեան, Սեւան Պապօղլեան (1991-ի շրջանաւարտ)՝ Հալէպի պետական համալսարանի ատամնաշարութեան ուսումնարանին մասին: Մերձ – գրական էջեր ստորագրած են երէց ճեմարանականներ՝ Մարուշ Երամեան, Պերճուհի Աւետեան, Յակոբ Պէքարեան: Դեռ կան նիւթեր, որոնք կ՚առնչուին ճեմարանաւարտներու ուսումնական մտահոգութեանց, Շրջ. Միութեան գործունէութեան, ճեմարանի ներքին կեանքին եւայլն: Ապագային, կ՚ակնկալուի աշխատակցութիւնը ապահովել արտասահման բնակող նախկին ճեմարանականներուն եւս:

Միով բանիւ՝ մեծապէս գնահատելի նախաձեռնութիւն մը սփիւռքահայ գաղութին համար ընդհանրապէս ու ճեմարանի շրջանակին համար մասնաւորաբար, որուն համար կ՚արժէ ձայնակցիլ սոյն ձեռնարկը հովանաւորողներու բաղձանքին.

«Թող «Շաւիղ Ա.»ը ըլլայ փոքր, «Շաւիղ Բ.»ը միասնական աշխատանքի հրաւէր, «Շաւիղ Գ.»ը կատարեալի նուաճում»:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Մայիս 18-ին, իր մահկանացուն կնքած է նախկին պոլսահայ Վահէ Քէթլի, սրտի տագնապի հետեւանքով: Ծնած էր Պոլիս 1924-ին եւ շրջանաւարտ է վիէննական Մխիթարեան վարժարանէն: Կանուխէն գործօն դեր ունեցած է համայնքէն ներս, վարչական պաշտօններ ստանձնելով Պոլսոյ Մխիթարեան Սանուց Միութեան, Շիշլիի Մարմնակրթական Միութեան, Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ աղքատախնամ մարմնին մէջ: Աշխատակցած է «Ժամանակ»ի որպէս մարզական բաժնի պատասխանատու: Գանատա հաստատուելէն ետք ալ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է Մոնրէալի հանրային կեանքին: Շրջան մը վարած է Շաբաթօրեայ վարժարանին հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասատուի պաշտօնը, վարչական պաշտօններ ունեցած է նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.-եան, Թէքէեան Մշակութային Միութեան, ՌԱԿ-ի, Պոլսահայ Միութեան ՄէԿ մշակ. մարմնին մէջ, նաեւ «Հայաստան» Հիմնադրամին: Թաղումը կատարուած է Մայիս 24-ին:

ՀԱՅ ՏԻԱՄՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

– Մէյ մը սա հարսնիքը չկրցանք ընել լմնցնել, տէրտէն ազատէինք...

Բարսեղ աղան էր, որ այս տրտունջը կ՚ընէր իր կնոջ՝ Տիկին Մաննիկի:

– Ի՞նչ ընենք, յանցանքը մերը չէ, փառք Աստուծոյ, մեր ամէն բանը պատրաստ է, երկուքին ալ օժիտը շինեցինք, պատրաստեցինք...

– Այո՛, բայց մէջտեղը փեսայ չկայ, – ըսաւ Բարսեղ աղա բռնազբօսիկ ժպիտով մը:

– Սահակ էֆէնտին տեսա՞ր, Տիրանը ե՞րբ կուգայ կոր եղեր:

– Տեսայ, դեռ քիչ մը պիտի ուշանայ, – ըսաւ, – գործերը չէ լմնցուցեր: Անոր ալ ճիշդ հարսնիքի միջոցին Իզմիր երթալը բռնեց ... երկու շաբաթուան համար գընաց, ամիսը անցաւ...

– Սահակ էֆէնտիին խօսքին նայինք նէ՝ դեռ կարելի է ամիս մըն ալ կենալիք պիտի ըլլայ:

– Այն ատեն հազիւ Սեպտեմբերին հարսնիք պիտի կրնանք ընել:

– Արդէն Ժորժն ալ մէջտեղ չկայ, մինչեւ հիմա գալու էր, – դիտել տուաւ Բարսեղ աղա:

– Շաբաթը երկու անգամ նամակ կը գրէ կոր Զապէլին, – ըսաւ Մաննիկ, – երեսներով բան, ի՞նչ կը գրէ՝ չեմ հասկնար ... մէջերնին խօսք են ըրեր, որ մէկը որչափ երկար գրէ, միւսն ալ այնչափ երկար պատասխան պիտի տայ ... հիմա իրարու հետ մրցումի ելած են երկար նամակ գրելու համար:

– Թող գրեն ուզածնուն չափ, միայն թէ գալու երթալու խօսք մը կ՚ընէ՞ կոր:

– Զապէլին ըսածին նայելով մէկ քանի անակնկալ գործեր պատահեր են, անոր համար ստիպուեր է իր մեկնումը յետաձգել:

– Կը վախնամ, որ միտքը կը փոխէ:

– Թօհաֆ խօսքեր կ՚ընես, Բարսեղ աղա, ատանկ միտք ունեցողը շաբաթը երկու անգամ յայմաւուրքի չափ նամակ կը գրէ՞ իր նշանածին:

– Ես ի՞նչ գիտնամ, հիմակուան երիտասարդներուն շատ վստահութիւն չըլլար:

– Չէ՛, ճանըմ, տղան շէնք շնորհք սիրահարած է մեր աղջկան, ատոր տարակոյս չկայ ... առնելու միտք չունենար նէ այդքան նուէրներ կուտա՞ր երթալէ առաջ: Արդէն մենք վրան չինկանք, աղջիկ տալ չուզեցինք, ան եկաւ, մեզ գտաւ, աղջիկնիս առնել ուզեց:

– Ինչ որ ալ ըլլայ իմ խելքս անոր կը հասնի, որ երկուքին ալ հարսնիքը պէտք է ժամ առաջ ընենք, լմնցնենք:

– Իմ ալ ուզածս այդ է:

– Եւ յետոյ աշխատինք Արշակն ալ կարգելու...

– Ատ ուրկէ՞ հանեցիր, – գոչեց Մաննիկ:

– Ի՞նչ, գէ՞շ բան մը ըսի, – հարցուց Բարսեղ աղա:

– Չէ՛, բայց կեցիր նայինք, Արշակը դեռ ժամանակ ունի կարգուելու, նախ թող գործի մը տէր ըլլայ ... դուն ալ գացիր եկար անանկ բան մը սորվեցուցիր, որ իրեն ... հողագործութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլար, շէնք շնորհք բժիշկ մը, փաստաբան մը, երկրաչափ կամ ճարտարապետ չէ՞ր կրնար ըլլար...

– Ես ի՞նչ ընեմ, ինք անպատճառ հողագործութիւն սորվիլ ուզեց ... ես ալ հիմակ դժգոհ եմ, բայց ինչ օգուտ:

– Եթէ բժիշկ ըլլար՝ մինչեւ հիմա գործի սկսած կ՚ըլլար:

– Եղածը եղած է, պարապ տեղը չխօսինք, միայն թէ, ինչպէս ըսի, նայինք որ ժամ առաջ կարգենք, ոտքը կապենք:

– Պատճա՞ռ...

– Պատճառը այն է, որ սա տղան, եթէ չկարգուի, գլուխը պիտի առնէ երթայ:

– Ո՞ւր կ՚երթայ կոր, երկու անգամ գընաց եկաւ, դեռ բերնին համը չառաւ:

– Հիմա միտքը ուրիշ բան դրեր է, Հարաւային Ամերիկա երթալ կ՚ուզէ կոր, մինչեւ այսօր քեզի բան մը չըսի, բայց ալ ստիպուած եմ ամէն բան ըսելու, որովհետեւ այսօր չէ վաղը պիտի իմանաս:

– Ամերիկա՞ մի... խելքին եկեր է, – գոչեց Մաննիկ:

– Շատ աշխատեցայ, որ զինքը որոշումէն ետ կեցնեմ, անկարելի եղաւ, հազիւ կրցայ համոզել, որ սպասէ մինչեւ քոյրերուն ամուսնութիւնը:

(Շար. 37)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՆԻՍ. – Իր սիրելի բարեկամին՝ Տիգրան Հաճեանի յիշատակին Պր. Սարգօ Կէտիկ 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

ԳԱՆԵԸ–ՍԻՒՐ–ՄԷՐ. – Տիգրան Հաճեանի մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ջիլինկիրեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

***

Տիգրան Հաճեանի մահուան առթիւ Կեդրոնական Վարժարանի նախկին սաները հետեւեալ նուէրները ըրած են իր յիշատակին.– 1000 Ֆր. կեդրոնական վարժարանին, 1000 Ֆր. Նիսի Պարսամեան վարժարանին եւ 500 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր ժողովի Հրաւէր

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը այս տարի տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Յունիս 24, ժամը 21–ին Ընկերակցութեան կեդրոնը
77, rue La Fayette — 75009 Paris
Կարեւոր օրակարգ
Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

●

ASSEMBLEE GENERALE DE L'A.A.A.S:

L'Assemblée Générale de l'A.A.A.S.
aura lieu cette année
le Jeudi 24 Juin à 21 heures
au Siège de l'Association
77, rue La Fayette — 75009 Paris

ՊԱՏՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 13–ի Կիրակին՝ ամբողջ օրը «Ժէման»ի անտառը:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտները իրենց պարերով եւ Արմէնիա նուագախումբը:

Աշակերտները կը ցուցադրեն նաեւ իրենց գծագրութիւններէն մաս մը:

Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ, օգտուելով այս առիթով խնամքով պատրաստուած ճաշացուցակէն եւ վիճակահանութենէն:

Fête Scolaire

La Croix Bleue, Section Astrig,
d'Arnouville . Sarcelles . Gonesse
et Villiers.le.Bel
vous invite à la Fête de fin d'année scolaire
de l'Ecole de Danse et de Langue
qui aura lieu le Dimanche 6 Juin à 15 h
à l'Espace Champ de Foire
rue Refuzniks, Sarcelles

Soyez nombreux à encourager les élèves

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հայկական Բարեգործական
Ընդհանուր Միութիւն

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15–ին
Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Միօրեայ Վարժարանի

Հանդէս

- ԵՐԳ
- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ
- ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտքը ազատ է:

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e
— Métro: Courcelles —
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՂԸ

«ՅԱՌԱՋ– ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (249) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Լիպարիտեան կը վերլուծէ
արդի հայ քաղաքական միտքը
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Le génocide arménien
et son empreinte
dans la mémoire juive
CHAKÉ MATOSSIAN

Խուf բարի փայլուստի,
Սեպուհ Օշականին *ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ*

TELEVISION

M 6

Jeudi 10 Juin à 20 heures 40

Le passé simple : 1915; Le génocide oublié
(Marielle Fournier)

ՑՈՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Վարդավառ Ղամպարեանին, Խաղեան ընտանիքին եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, քրոջ եւ ազգականին՝

Ազնիւ Ղամպարեանի
մահուան առթիւ:

EREVAN

**2 vols directs hebdomadaires
en Airbus A310
de la compagnie
ARMENIAN AIRLINES**

Départ Paris 2690 F
Départ Province 2800 F

Renseignements & inscriptions :

SEVAN VOYAGES
**48, Cours de la Liberté —
69003 LYON**
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

SABERATOURS
**19, rue Saint-Roch —
75001 PARIS**
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

U.G.A.B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Inauguration du local de sa section Nice-Côte d'Azur

sous la présidence d'honneur du
Docteur EDOUARD ATTAMIAN
Président de l'UGAB France
Le VENDREDI 18 JUIN à 19 heures
au 2, rue Berlioz (angle Victor Hugo) — RESIDENCE SPLENDID — NICE

< ● >

KARABAGH : Un Jardin Noir; exposition de photographies
de Jean-Martin Le Révérend
COCKTAIL

< ● >

L'inauguration sera suivie d'un

Dîner

dans les Salons de l'Hôtel Splendid — 50, Bd Victor Hugo — 06000 Nice
à 20 heures 30
Animation musicale

< ● >

«ARMENIE: L'ECONOMIE ET LES INVESTISSEMENTS
DEPUIS SON INDEPENDANCE»
présenté par
M. VAHÉ JAZMADARIAN
Vice-Président et Trésorier de l'U.G.A.B. France

Participation aux frais 300 F — Etuidants: 200 F
Réservation indispensable avant le 10 JUIN au : 06 03 74 16 99

ESPOIR POUR L'ARMENIE

organise

un Voyage de tourisme humanitaire

DU 12 AU 19 JUILLET

— VISITES : *Erevan, lac Sévan, Khorvirab, Etchmiadzine, ...*
— HUMANITAIRE : *INAUGURATIONS : de l'école franco-arménienne Daniel Sahagian à Spitak, de la ferme avicole à Vanatzor, du cabinet dentaire au siège de l'association à Erevan et visite de l'atelier de tapis à Gumri*
— 10ème anniversaire d'Espoir pour l'Arménie à la Salle Komitas (Erevan)
— Possibilité de prolonger votre séjour d'une semaine
— Prix : 6 500 FF la semaine, tout compris.

Renseignements & Inscriptions :
Pasteur Gilbert LEONIAN :
Tél. : 01 47 36 02 50
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : eleonian@hotmail.com

COLONIE DE VACANCES

organisée par l'Association « SIPAN »

pour les enfants de 6 à 12 ans
DU 2 AU 22 JUILLET
Frais de séjour : 2.600 + frais de voyage

*Les dossiers d'inscription peuvent être retirés
dans les paroisses catholiques arméniennes
ou demandés au Secrétariat de l'Association SIPAN*
10bis, rue Thouin — 75005 PARIS

Tél.: 01 40 51 11 90 (du lundi au vendredi de 14h à 19h).

ՄԱՇՏՈՑ

Հայ Լեզուի
Պաշտպանութեան Միութիւնը
կը կազմակերպէ
Շաբաթ, Յունիս 19, ժամը 15–ին
Բարեգործականի
«Ալեքս Մանուկեան» սրահը
118, rue de Courcelles — Paris 17e
— Métro : Courcelles —

1) ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

ա) 8–14 տարեկան աշակերտներու միջեւ

Մրցոյթին մասնակցողները կրնան ազատօրէն ընտրել երկու կտոր, իւրաքանչիւրը երկու տուն:

Պարգեւներ – Առաջին մրցանակ՝ 200 Ֆր.
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 150 եւ 100 Ֆր.

բ) 14–18 տարեկան երիտասարդներու միջեւ

Մրցոյթին պարտադիր կտորն է ազրող բանաստեղծի մը մէկ քերթուածը: Երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է:

Պարգեւներ – Առաջին մրցանակ՝ 200 Ֆր.
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 150 եւ 100 Ֆր.

2) ՅԱՆՊԱՏՐԱՍՏԻՑ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

ա) Առաջին անգամ ըլլալով՝ 6 – 7 տարեկան աշակերտներու միջեւ (1992 եւ 1993–ի ծնունդներ)

Պարգեւներ – Առաջին մրցանակ՝ 150 Ֆր.
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 100 եւ 50 Ֆր.

բ) 8–14 տարեկան աշակերտներու միջեւ

Պարգեւներ – Առաջին մրցանակ՝ 150 Ֆր.
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 100 եւ 50 Ֆր.

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. – Թեկնածուները պէտք է արձանագրուին Մաշտոց Միութեան մօտ, մինչեւ Յունիս 15

Հեռաձայն. – 01 – 47 – 50 – 97 – 51 (ժամը 18–էն յետոյ):

Ծնողներէն, ուսուցիչներէն եւ դպրոցներու ղեկավարներէն կը խնդրուի պատրաստել աշակերտները եւ զանոնք մղել մասնակցելու այս մրցումներուն:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէտ – Պուա – Գոլոմպ – Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղի ժողովը Երկուշաբթի, Յունիս 7, ժամը 20.30–ին:

Centre Administratif d'Asnières:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 16–ին սովորական հաւաքատեղին:

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ հանդէսի պատրաստութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Աստղիկ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օննսեանէ 500 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Անահիտ Արապեանի մահուան առթիւ:

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆԻՍ 6
DIMANCHE 6 JUIN
1999

LE NUMERO: 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹԻՒ 249

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.656 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.656

ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ ԿԸ ՎԵՐԼՈՒԾԷ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ

Գրեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Մայիս 12-ին լոյս տեսաւ Ժիրայր Լիպարիտեանի անգլիագիր «The Challenge of Statehood: Armenian Political Thinking Since Independence» հատորը։ Գիրքին հայերէն թարգմանութիւնը՝ «Պետականութեան մարտահրաւէրը· հայ քաղաքական մտածումը Անկախութենէն ի վեր», պիտի հրատարակուի Երեւանի մէջ, մօտ ապագային։ Հատորը լոյս պիտի տեսնէ նաեւ ֆրանսերէն լեզուով, այս ամառ։ Անգլիագիր տարբերակին հրատարակիչն է Ուաթըրթաուն, Մասաչուսէցի Blue Crane, Կապոյտ Կռունկ հրատարակչականը, որուն հիմնադիր - վարիչներն են Ալվարդ Պասալեան եւ Արամայիս Անտոնեան։ Անցեալին, անոնք հրատարակեցին Լիպարիտեանի խմբագրած «Armenia at the Crossroads» (Հայաստան խաչմերուկին առջեւ) հատորը, հատընտիր մը՝ 1988-ի Ղարաբաղեան պայքարի առթած կարեւոր գրութիւններու, վաւերաթուղթերու, եւլն.։

Լիպարիտեանի նոր գիրքը կարեւոր եւ գրեթէ եզակի երեւոյթ մըն է, թէ՛ իր պարունակութեամբ, թէ՛ ալ հեղինակին որդեգրած մօտեցումին պատճառաւ։ «Եզակի», որովհետեւ գիրքը կը կատարէ փորձ մը եւ կ'արձակէ հրաւէր մը որուն ամենամօտ զուգահեռը աւելի քան 75 տարի առաջ կը գտնենք Հայոց պատմութեան մէջ։

Լիպարիտեանի հատորը կը պեղէ մեր հայրենիքին տիրող պետականութեան փոփոխութենէն բխող հարցեր։ Նման փոփոխութիւն վերջին անգամ տեղի ունեցած էր 1918-1923 թուականներուն, անկախութեան հռչակումէն մինչեւ Լօզան։ Լօզանի դաշնագրի ստորագրութենէն ետք, Յ. Քաջազնունի հրատարակեց իր «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս» գիրքը (Վիեննա, Մխիթարեան տպարան, 1923)։ Հատորին հակաճառեցին Սիմոն Վրացեան եւ Ռուբէն Դարբինեան, եւ անոր անդրադարձան ուրիշներ։

Երկու գիրքերուն առարկայական շարժառիթները գրեթէ նոյնն էին, - հայրենի պետականութեան իրավիճակի հսկայ եւ արագ փոփոխութիւնը։ Քաջազնունի հաւատաւոր դաշնակցական եղած էր· Լիպարիտեան՝ նմանապէս։ Քաջազնունի գնաց Հայաստան, եւ պատրաստ էր նոր ռեժիմին ծառայելու, հայրենիքի վերակառուցման օգնելու, եթէ այդ կարելի ըլլար։ Լիպարիտեան մօտ եօթը տարի ապրեցաւ Հայաստան եւ ծառայեց նորակերտ պետութեան։ Քաջազնունի կը հաւատար որ Հ.Յ.Դ. ըրած էր իր կարելին, ստեղծած էր առաջին Հանրապետութիւնը, կատարած էր իր առաքելութիւնը պատմութեան դաժան իրականութիւններու արտօնած չափով։ Կը հաստատէր նաեւ որ այդ իրագործումէն ետք, Հ.Յ.Դ. կը պարտէր ասպարէզը զիջիլ նոր յղացքներու եւ նոր կազմակերպութիւններու, նոր սփիւռքի մը մէջ։ Լիպարիտեան նոյնքան բացարձակ վճիռ չարձակեր, ոչ ալ իր աւագ գործընկերոջ, նախկին նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին նման կ'ըսէ թէ Հ.Յ.Դ.-ն եւ սփիւռքեան միւս կուսակցութիւնները այժմ «անախրոնիզմ»ներ են։ Սակայն յայտնօրէն կը հաւատայ որ անոնք պէտք է իրենք իրենց պարտադրեն հիմնական վերաքննութիւն, եւ մանաւանդ թէ անոնց «քաղաքական մտածումը», մտածելակերպն ու գործելակերպը արմատական վերանայումի կը կարօտին։

Փորձառու կուսակցական, ուսուցիչ, մտաւորական, վերլուծող եւ վարչական դերեր ստանձնած անձ մըն է Լիպարիտեան, որ իր փորձառութիւնը վերլուծումի ենթարկած է, Հայաստան երթալէ առաջ եւ վերջ։ Որքան ալ վիճելի ըլլան այդ վերլուծումներէն ոմանք, կարեւոր է ընդգծել որ իր շօշափած հարցերու անցեալին եւ ներկային ոչ միայն ծանօթ է, այլ նաեւ՝ հմուտ։ Այս հմտութիւնը ունի տարբեր երեսակներ, որոնց պէտք է արագօրէն անդրադառնալ։

Լիպարիտեան իր երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Պէյրութի Նշան Փալանճեան Ճեմարանին մէջ։ Հոն եւ անոր կրտսերին՝ Հալէպի Քարէն Եփփէ Ճեմարանին մէջ իրենց ազգային կրթութիւնը ստացած են բազմաթիւ դաշնակցական ղեկավարներ։ Փալանճեանի մէջ Լիպարիտեանի ուսուցիչներէն մէկը եղած է Քաջազնունիին հակաճառող Սիմոն Վրացեանը, որ հետաքրքրական է նշել, նաեւ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է Ամերիկայէն Պէյրութ իբրեւ այցելու աշակերտ եկած Ռիչըրտ Յովհաննէսեանին վրայ։ Ապագային, վերջինս եղած է Լիպարիտեանի փրոֆէսէօրը, Լոս-Անճըլըսի ԵՈՒ-ՍԻ-ԷԼ-ԷՅ համալսարանին պատմութեան ամպիոնին մէջ։ Յայտնօրէն, Վրացեանի երկու աշակերտները տարբեր ընդունած եւ մեկնաբանած են Վրացեանի պատգամն ու վաստակը։ Այս կէտը յատկապէս յստակ է այն ընթերցողին, որ կարդացած է Լիպարիտեանի տոքթորայի վարդապետական աւարտաճառը, - «Ազատագրութեան հայկական գաղափարախօսութիւնը. Հայ քաղաքական մտածումի զարգացումը՝ յեղափոխական շարժումէն առաջ, 1639-1885 թուականներուն»։

Ամերիկայի մէջ, աւելի քան քսան տարուան ընթացքին, Լիպարիտեան եղած է Հ.Յ.Դ.-ի շարքային, անոր հովանաւորած դպրոցներէն մէկուն մէջ դասատու, անոր թերթերէն մէկուն մէջ տարած է խմբագրական աշխատանք, եղած է սփիւռքահայ մտաւորական։ Ականատես եղած է այն ժողովներուն եւ բանակցութիւններուն, որոնց արդիւնքը եղաւ Armenian Assembly կամ Հայկական Համագումար կազմակերպութեան հիմնումը։ Իր կարգին, 1982-ին, Գուրգէն Սարգիսեանի հետ, ապա նաեւ Կարպիս Քորթեանի եւ ուրիշներու օժանդակութեամբ, Լիպարիտեան եղաւ Զօրեան Հիմնարկի հիմնադիրներէն մէկը եւ անոր առաջին ու ամէնէն աչքառու տնօրէնը։

Կ'ընդգծեմ այս երեւոյթները, որովհետեւ, կը հաւատամ որ շատ քիչերու սահմանուած է այսքան մօտէն դիտել արդի սփիւռքի երեք իսկապէս նոր եւ ինքնատիպ կազմակերպութիւններէն (Հայկական Համագումար, ԱՍԱԼԱ եւ Զօրեան Հիմնարկ) երկուքին ծնունդը եւ միաժամանակ մնալ հմուտ՝ արդի սփիւռքի աւանդական ամենամեծ քաղաքական կազմակերպութեան՝ Հ.Յ.Դ.-ի գործելակերպին եւ մտածելակերպին։ Եւ վերջապէս, ես պատահական չեմ գտներ որ Լիպարիտեանի աւարտաճառն ու իր նոր գիրքը, երկո՛ւքն ալ, կը պարունակեն «քաղաքական մտածում» արտայայտութիւնը։ Աւելի քան քսան տարիէ ի վեր այս նիւթը հետաքրքրած եւ զբաղեցուցած է հեղինակը։ Այս գիրքը պտուղն է ոչ միայն իր հայաստանեան, այլ նաեւ սփիւռքեան փորձառութեան։

***

Այս գրախօսականի Բ. պարբերութեան մէջ հաստատեցի որ Լիպարիտեանի գործը կարեւոր երեւոյթ մըն է ոչ միայն իր պարունակութեան, այլ նաեւ իր «որդեգրած մօտեցումին» շնորհիւ։ Պէտք է յստակացնել այս հաստատումը։ Լիպարիտեանի ներյայտ մեկնակէտը այն է, որ պէտք է ոգեկոչել, հրաւիրել, գոյացնել «հայ հանրութիւն» եւ «հայ հանրային կարծիք» կոչուող, դեռ անգոյ իրականութիւնները։ Ըստ իրեն, ցարդ գոյութիւն ունեցող «հայ քաղաքական մտածում»ը կաղացած է, չէ հասունցած, մնացած է բեւեռումներու եւ ծայրայեղութիւններու հակամէտ, քանզի գոյութիւն չէ ունեցած բառին լուրջ առումով հանրային կարծիք մը, որ բացատրութիւն եւ հաշուետուութիւն պահանջէ, եւ գգաստութեան հրաւէր եւ ազդարարութիւն փոխանցէ իր վերնախաւին, իր այսպէս կոչուած՝ մտաւորական - քաղաքական ընտրանիին։

Ի՞նչ կը նշանակէ ըսել թէ գոյութիւն չէ ունեցած «հանրային կարծիք», բառին լուրջ առումով։ Հայ եւ օտարատառ՝ այլ հայկական մամուլը ընթերցողներ չունի՞. մեր կղերին քարոզները իրենց ունկնդիրները չունի՞ն. հապա մեր ռատիօժամերն ու հեռատեսիլի ծրագիրնե՞րը...։ Հարցն այն է որ իրարմէ անջատ այս հօտերը, իրարու հետ անհաղորդ այս հատուածները, կրաւորական դիրքի մէջ մնացող ընթերցողներու եւ ունկնդիրներու այս զանգուածները «հանրային կարծիք» չունին դեռ, բառին լուրջ իմաստով։ Կ'ընկալեն, սակայն չեն հակաճառեր։ Կը սորվին, սակայն չեն մըտածեր, կամ կը մտածեն, սակայն չեն արտայայտուիր։ Ունին հաղորդակցութեան օրկաններ եւ առիթներ (մամուլ, ցոյցի հրապարակ, մետիա, ակումբ եւ սրճարան, համալսարանի ազատ բեմ, համացանց), սակայն չեն հաղորդակցիր իրարու հետ, չունին վարժութիւնը վիճելու, վերլուծելու, կարծիք փոխանակելու, եւ իբր բազմաձայն հանրային կարծիք, իրենց ղեկավարներէն տուեալներ եւ բացատրութիւններ պահանջելու։

Լիպարիտեանի գիրքը ամբողջական բացատրութիւն մը, վերլուծում մը, հաշուետուութիւն մը չէ եւ չի կրնար ըլլալ։ Ոչ ալ վարանող, երկչոտ երկխօսութիւն մըն է անանուն եւ դեռ անդիմագիծ հանրութեան մը հետ։ Բայց եւ այնպէս եզակի երեւոյթ մըն է, որ կու գայ ըսելու, - Արցախեան թնճուկը լուծելու համար նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան այսպէս ըրաւ, այս տրամաբանութեամբ, այսինչ վերլուծումին վրայ հիմնուելով։ Իր նախկին զինակիցները զինք պաշտօնանկ ըրին, առանց բացատրելու թէ ի՞նչ էր իրենց վերլուծումը, ի՞նչ պիտի ըլլար կամ կ'ըլլայ գործելակերպի տրամաբանութիւնը։ Հոն ուր որոշ ձեւերով խօսեցան եւ գործեցին, ցոյց տուին որ իրենք շատ ալ չեն տարբերիր Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի դիրքերէն։ Տէր-Պետրոսեան եւ Լիպարիտեան այսինչ տուեալներու եւ ենթադրեալներու, ապա նաեւ Հայոց անցեալի հետեւեալ վերլուծումներուն վրայ հիմնուելով գործեցին։ Արդեօք «հանրութիւնը» համոզիչ չի՞ գտներ զանոնք։ Արդեօք «հանրութիւնը» քաղաքական մտածումի առողջ տարբերակներ կը տեսնէ՞ ուրիշներու մօտ։ Լիպարիտեան կը տեսնէ խակ, ծայրայեղական մտածում, կոյր գաղափարախօսութեան յատուկ լոզունգներ եւ կամ բթամիտ հետապնդումը որոշ շահերու, յանուն իրատեսութեան մը, որ իրեն կարճատեսութիւն կը թուի։ Ապա կը ներկայացնէ «ազգ, հայ ազգ, ազգային շահ եւ ազգային պատմութիւն» յղացքներու տարբեր հասկացողութիւններ։ Կը բացատրէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի եւ ի՛ր հասկացողութիւնը, կը քննադատէ եւ անբաւարար կը գտնէ ուրիշ մօտեցումներ։

Ճի՞շդ է թէ կը սխալի. արդա՞ր է թէ անարդար. փափկանկա՞տ է թէ կոպիտ։ Ասոնք, ըստ իս, երկրորդական հարցեր են։ Անկասկած որ գիրքը ունի անհամոզիչ կէտեր, բեկանելի վճիռներ, անբաւարար տեղեկութիւններ, անարդար ընդհանրացումներ։ Սակայն գրքին անսովոր յատկանիշը, տարբերութիւնը, նորութիւնը կը կայանայ սա կէտին մէջ, - Լիպարիտեան ոչ միայն իր կարծիքն ու տեսակէտը կը փոխանցէ, այլ նաեւ՝ անոնց հիմը հանդիսացող մտածումի ենթադրեալները եւ տրամաբանութիւնը։ Իր վիճարկումը, ձեւով եւ ոճով, կ'ենթադրէ ընթերցողներու ատեան մը, հանրային կարծիք մը զոր համոզել, կը նշանակէ ոչ միայն հաստատումներ կատարել, այլ նաեւ այդ հաստատումներուն հիմքը պեղել, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ ուրիշներ կրնան նոյն այդ հիմնաւորումները քննադատել, նոյնիսկ (եթէ կարողութիւնը ունին) քանդել։ Ընդհանրապէս, եւ մանաւանդ վերջին տասնամեակին, ըստ Լիպարիտեանի, հայ քաղաքական մտածումը վարժութիւնը չէ ունեցած վճռական, այլ զգացական հաստատումներէ անդին երթալու։ Եղած են յարգելի բացառութիւններ, Ղարաբաղ Կոմիտէի եւ ՀՀՇ-ի մէջ։

Անկասկած, Լիպարիտեանի ընթերցողներէն ոմանք «մեծամտութիւն» կամ «գոռոզութիւն» պիտի որակեն ասիկա։ Արդարեւ, եթէ սխալ են Լիպարիտեանի որակումները, ապա զոհն է իր մեծամտութեան։ Սակայն, եթէ չի սխալիր, եւ իր կատարածը ճշգրիտ ախտաճանաչում մըն է, կարելի չէ զինք մեղադրել։ Ինչ որ ալ ըլլայ բազմաձայն հանրային կարծիքի մը վճիռը նման հարցի մասին, կարեւոր պիտի ըլլայ յիշել եւ ընդգծել գրքին ամէնէն յատկանշական առաքինութիւնը, - ղեկավար մը, որ մօտ եօթը տարի Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի, իր աւագ գործընկերոջ հետ կոփեց Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը, այսօր կը դիմէ հանրային կարծիքի ատեանին, կը բացայայտէ իր մտածելակերպը, եւ այդ բացատրութեան ձեւին ու ոճին շնորհիւ կը պարզէ իր քաղաքական մտածումին թէ՛ համոզիչ, թէ՛ խոցելի կէտերը։ Կը մնայ յուսալ որ ուրիշներ պատասխանեն այս ներյայտ մարտահրաւէրին, նոյն ոճով պարզեն իրենց հակաճառումը, քննադատութիւնները եւ քաղաքական մտածումը, քանզի շահողը պիտի ըլլայ երկուքէն աւելի մեծը՝ հայ քաղաքական միտքը։

***

Ի՞նչ է գրքին պարունակութիւնը։ Պատումի, վերլուծումի, դատումի (եւ երբեմն դատապարտութեան) եռամաս կառոյց մը։ Լիպարիտեան հակիրճ ձեւով կը պատմէ 1987 - 1997 թուականներու այն դէպքերը որոնք ըստ իրեն, ակնյայտ կապ ունին հայ քաղաքական մտածումի զարգացման հանգրուաններուն հետ։ Կը ներկայացնէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի (եւ իր) վերլուծումը, անոր հիմնաւորումը, ինչպէս արդէն նշեցի։ Կը քննադատէ ուրիշ մօտեցումներ, իբրեւ անբաւարար, զգացական եւ անտրամաբանական։ Զէզոք եւ առարկայական վաւերաթուղթ մը չէ այս, ոչ ալ կարելի է ակնկալել, որ այդ ըլլայ։ Մօտեցումի մը, դիրքի մը, տեսակէտի մը ներկայացումն է։

Լիպարիտեանի տեսակէտին կորիզը սա

(Շար.ը Գ. էջ)

ԽՕՍՔ ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏԻ,

ՍԵՊՈՒՀ ՕՇԱԿԱՆԻՆ

Ոչ հրաշք էր ոչ արկած
ոչ ալ նուէր ժապաւէնով զարդարուն,
այլ խուլ պայքար, կենաց մահու մաքառումը
չնչին չարքաշ յամառ սերմին
էն հեռաւոր անտառներէն քարայրներէն
անապատէն ու լեռներէն մեկնելով
իրար խառնած
սէրն ու մահը, երգն ու վախը
հասնելու հոս ու հիմա
աննախընթաց ժամադրութեան
անոր հետ որ իր գալուստին կը սպասէր,
գաղտնի մթին խորշերու մէջ պահուրտած:
Եկար մանչուկ:
ժամանակի մեծ անիւը դարձնելով,
անյոյս կորած ու մոռցուած ամբոխներու
վերջին տմոյն երազանքը հետդ բերած,
ծիր կենսախայտ սերունդներու տաք ողջոյնը,
նահատակուած հազարներու կեանքի անմար կարօտը
սրտիդ մէջը ամուր պահած,
ազգին սիրոյն մահը գրկած կտրիճներուն
մտածումի գեղեցկութեան դաժան կուռքին
ջերմ հաւատքի կրակներուն ողջակիզուած զոհերուն
անմահ ոգին արեանդ մէջ:

Բարի եկար համակարգիչ աշխարհի
լոյսին ջուրին շունչին հեւքին՝
որոնց շքեղ համատարած ու անհեթեթ հանդէսին
հիմա դուն ալ կը մասնակցիս
առանց երբեք հասկնալու
ոչ պատճառը ոչ արդիւնքը
ոչ այս վայրկեան ոչ ալ վերջը
երբ շուք ճգես մոլորակի երեսին:
Ու կը նայիմ
զոգ աչքերուդ ու բերանիդ
Աստուած գիտէ պայուսակիդ խորերը
վտանգաւոր եւ արգիլուած ինչե՛ր կային
մաքսատունը երբ անցար ու սահմանը կտրեցիր,
միսի պզտիկ կոկիկ տոպրակ՝
բայց ի՛նչ զանձ ես —
ուղեղիդ մէջ՝ մղեղներով բառի հունտեր
որ կը սպառնան աշխարհ քանդել ու շինել,
աչքիդ ետին՝ գոյնի գիծի արհեստավարժ քանի՛ վարպետ,
մտածումի մեծադղորդ նոր–նոր անբիծ մեքենաներ,
գիտակցութեան հորդաներու քանի քանի զօրակայան,
խղճմտանքի անգութ բարի ըմբիշներու քանի՛ խումբ,
զգացումի խելառ տաք–գլուխ ու միամիտ ասպետներ,
մկաններուդ հանգոյցներուն՝
ի՛նչ մարզիչներ թեւեր սոթտեր կը սպասեն...:
Հիմա Սփիւռք ես —
օտարութեան աշխարհի մէջ
դուն ես միակ վաւերական օտարը,
ոչ նախագահ ոչ թագաւոր
ոչ անձնագիր դրօշմաթուղթ կամ դրամ
քու հայկական ինքնութեանդ երաշխաւոր պիտի ըլլան
բացի քեզմէ
եւ քու մէջդ ապաստանած ու յամեցող
յիշողութեան արուարձանը բնակող
զոռ զուրշի պէս հեռուներէն արձագանգող՝
պատգա՛մ մը,
քու պապերուդ ընկերներուդ լեզուով բուռած
որ ամէն հայ իր սրտովը պիտի լսէ ու հասկնայ,
իր կեանքովը ապրեցնէ:
Փորձէ ճանչնալ ու սիրել, այդ Սփիւռքը,
ու ապրելի, ստեղծագործ դարձնել զայն
նոյնիսկ եթէ անտէր, անձեւ, անհրապոյր թուի ան:
Հիմա նաեւ Հայաստան ես —
սերունդներու դրօշարշաւի վերջին կայան,
օտարութեան, մինակութեան սպեղանի,
վերջիվերջոյ արտօնելի, շօշափելի հայրենիքդ
որուն արբշիռ երազովը, կարօտովը անթիւ սերունդ
կենաց ճնկեց, ճառ խօսեցաւ, պարեց, լացաւ:
Այսօր սակայն եղերախառն այդ հրճուանքէն
քեզի միայն սաքան ըսեմ —
հայ ըլլալը ճակատագիր է ու կոչում,
արուեստ մըն է:
Մնացեալը դուն կը գտնես
քու ծնողքէդ ու կեանքէն:

Բարի գալուստ կանդ թոռնիկ,
երկինքներէն նոր փայլ բերիր մայրամուտի լոյսերուն,
ընտանիքին արմէն ծլած թարմ բարունակ՝
ապրէ ազնիւ անունիդ պէս, արի, մաքուր
ու երջանիկ:

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ռէտնըր, 24 Ապրիլ 1999

LE GÉNOCIDE ARMÉNIEN ET SON EMPREINTE DANS LA MÉMOIRE JUIVE:

UNE ANALYSE DE RAYA COHEN

Raya Cohen, professeur à l'Université de Tel-Aviv consacre une passionnante étude au rôle que l'image du génocide arménien a tenu et tient, par présence ou par omission, dans l'imaginaire, l'idéologie et l'intellectualisme juifs. L'article intitulé : «le génocide arménien dans la mémoire collective juive», publié dans *Les Cahiers du Judaïsme*(1), met en évidence l'entrelacement de la fiction et de la réalité dont Roland Barthes et Umberto Eco ont su montrer les effets, notamment à travers l'analyse des «signaux de fictionnalité» produisant des «effets de réalité», dans le cas des textes de l'historien Michelet, ou à travers celle des «personnages fictifs» s'affranchissant de la fiction pour accéder, par l'émigration «de texte en texte» à un «droit de citoyenneté dans le monde réel»(2).

Raya Cohen dévoile les effets de réel produits par une fiction narrative, le livre de Franz Werfel, *Les Quarante jours de Musa Dagh*, narration elle-même basée sur un fait réel, celui du génocide arménien.

L'interprétation du livre de Werfel constitue, dans ses variations, un révélateur des changements d'attitude politique et idéologique, une perspective, par laquelle Raya Cohen tente de cerner la

par
Chaké MATOSSIAN
Docteur en philosophie et théorie de la communication
Professeur à l'Université Nouvelle de Lisbonne

question inaugurale de son article et qu'elle qualifie de question «morale» actuelle : «l'Etat d'Israël a-t-il le droit de se dérober à toute commémoration officielle du génocide arménien? Ses relations avec le gouvernement turc justifient-elles la censure qui semble frapper le sujet dès que celui-ci apparaît dans les médias ou dans les programmes scolaires ? Ne devrait-on pas, au contraire, rendre hommage à la mémoire des victimes du génocide arménien, précisément en raison du statut particulier que l'Etat accorde à la commémoration de la *Shoah*? (p. 113). Raya Cohen souligne la différence entre la mémoire constituée, officielle, de la Shoah et la mémoire vécue par les rescapés de l'Holocauste. Cette différence ou cet écart s'éclairent par l'analyse historique de l'interprétation du rôle qu'a joué le livre de Werfel et par laquelle Raya Cohen, critique, en filigrane, la mise en place d'une vision officielle ethnocentrique en rupture avec une relation à l'Autre que vivaient les Juifs avant et juste après l'Holocauste. Il semble que le déni du génocide arménien relève, pour Raya Cohen, d'un contresens de la pensée juive elle-même. L'auteur rappelle en effet que le livre de Werfel, traduit très vite en plusieurs langues, dont l'hébreu, dès 1934, «connut un succès phénoménal parmi les colons juifs de Palestine» et que la «figure de proue du sionisme travailliste», le journaliste Moshe Beilinson, le considérait à la fois comme un «hommage au combat héroïque des Arméniens contre le sort qui leur était infligé» (p. 115) et comme roman «profondément juif». La fiction narrative du génocide arménien créée par la plume d'un écrivain juif produit la métaphore du destin juif, — déplacement de destin auquel Raya Cohen a consacré une récente étude(3) —, et qui prend ici valeur de «mythe» : «Le roman devint un symbole, un "mythe juif", bien avant le début de la Deuxième Guerre mondiale» (p. 116). En 1943, *Musa Dagh* symbolise de résistance pour la jeunesse juive du ghetto de Bialystok et justifie deux options contradictoires, celle du départ des jeunes cherchant refuge dans la forêt et celle prônant la résistance collective à l'intérieur du ghetto. Symbole de la résistance héroïque d'une minorité contre sa destruction totale», *Musa Dagh* acquiert la force d'un mot en devenant synonyme d'«honneur» (p. 119). Et l'on peut penser que la sonorité de «Musa Dagh» aura aussi permis l'association au mythe de Massada réveillé au relance par le nationalisme juif en Palestine adoptant «Musa Dagh» comme «nom de code d'un plan militaire prévoyant l'organisation de la résistance sur le mont Carmel contre une éventuelle invasion nazie» (p. 119). Par la mise en évidence du rôle actif qu'a joué l'image du génocide arménien chez les Juifs qui ont œuvré pour la construction d'un Etat d'Israël, Raya Cohen montre, du même coup, le contre sens dans lequel se trouve la politique actuelle de l'Etat d'Israël en ne rendant pas, aujourd'hui, hommage aux Arméniens. Ne pas rendre hommage aux Arméniens apparaît en quelque sorte comme un outrage aux héros de l'insurrection de Varsovie(4) et aux résistants sionistes sans lesquels Israël n'existerait pas.

Raya Cohen souligne également la valeur prophétique que revêt le livre de Franz Werfel pour les Juifs des ghettos voyant dans cette image-limite un devenir réel et irreprésentable, dont l'irreprésentabilité croît à la mesure de la transmutation de l'image en réalité. La concrétisation de l'image-limite du génocide arménien, son devenir réel engendre aussi, chez certains Juifs, une cassure dans la reconnaissance non seulement en tant qu'identification au génocide arménien, mais en tant que reconnaissance tout court. Ce qui arrive aux Juifs surgit comme le dépassement de la limite, son comble, impossible à reconnaître parce que totalement inconnu, du jamais vu. Ainsi, Raya Cohen montre-t-elle ce cheminement chez Richard Lichtheim, porte-parole de l'Agence juive en poste à Genève pendant la Seconde Guerre mondiale. Celui-ci observe l'expulsion massive des Juifs d'un point de vue du «sublime», celui des Alpes, qui l'autorise à se comparer à Noé dans son arche et de faire donc étrangement appel à une autre image arménienne. Les déplacements semblent être aussi ceux des montagnes. Alors que Franz Werfel situait les Arméniens sur la «Montagne de Moïse», Lichtheim opère un renversement spéculaire en voyant, des Alpes, la tragédie des Juifs comme s'il la voyait de l'Ararat. Lorsqu'il comprend l'ampleur et la gravité de la situation, Lichtheim alerte la direction de l'Agence juive en recourant «à l'image la plus forte à laquelle il pût songer : celle du génocide arménien» (p. 117) dont l'horreur lui paraît néanmoins éclipsée par la persécution des Juifs «la plus atroce de toute l'histoire de l'Europe». Si le génocide arménien demeure une référence privilégiée pour Lichtheim, il cesse de l'être, à partir de 1942, pour bon nombre de Juifs des ghettos qui ne voient plus en lui la figure de précédent historique» et considèrent les déportations massives comme «une chose sans précédent» (p. 118). Cette coupure donne, semble-t-il, lieu à deux attitudes, celle de ceux qui trouvent en *Musa Dagh* un symbole de la résistance et ceux qui, très différemment, refusent toute comparaison possible en revendiquant l'unicité du destin juif au nom d'une «conscience nationale qui voit dans le peuple juif *la* victime de l'Histoire» (p. 122), position quasi pathologique dès lors qu'elle est qualifiée de «lacrymale» (Salo Baron) et dangereuse en ce qu'elle peut aussi cautionner le révisionnisme des historiens dénoncé par Marc Nichanian(5). Sinon même cautionner des attitudes comme celle du Gouvernement français qui, le 10 mars 1999, a refusé d'inscrire à l'ordre

ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ ԿԸ ՎԵՐԼՈՒԾԷ ԱՐԴԻ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ

(Շար. Ա. էջէն)

է, – Տէր-Պետրոսեանի դիրքաւորումը, Արցախի Թնճուկի լուծումին հանդէպ, կը ներկայացուի իր դէմ Թաւչեայ պետական հարուած գործադրող նախկին պաշտօնակիցներուն կողմէ իբր դրդապատճառ, զայն պաշտօնանկ ընելու: Սակայն այս ոչ արդար, ոչ ալ բաւարար պատճառաբանութիւն մըն է, ըստ Լիպարիտեանի: Ինչո՞ւ: Կը թուէ սա կէտերը. –

Ա) Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի մամլոյ ասուլիսը, որ 1997 Սեպտեմբեր 26-ին ներկայացուեցաւ հանրութեան, դիրքի հիմնական փոփոխութիւններ եւ նոր, անակնկալ, զգայացունց առաջարկներ չէր պարունակեր: Սեպտեմբեր 26-ի գաղափարին տարրերակները ներկայացուած եւ քննուած էին Տէր-Պետրոսեանի գինակիցներուն կողմէ թէ՛ 1997 Մայիսին, թէ՛ Յուլիսին, երբ Քոչարեան Հայաստանի վարչապետ էր: Քննեցին, եւ զանոնք փոխելու ոչ մէկ ճիգ ցուցաբերեցին, ոչ մէկ հակաճառութիւն հանրութեան ուղղեցին:

Բ) Տէր-Պետրոսեանի հակառակորդները զայն մեղադրեցին իբր Արեւմուտքի ճնշումին տեղի տուող: Բայց նախկին նախագահը այն մարդն է, կ'ըսէ Լիպարիտեան, որ 1996-ի Լիզպոնի դերասխմանին քաջութիւնը ունեցաւ վեթոյի ենթարկելու Արեւմուտքի միակամ եւ միահամուռ ներկայացուցած առաջարկը: Ինչո՞ւ ենթադրել որ տարի մը ետք այդ քաջութիւնը կորսնցուցած էր Տէր-Պետրոսեան: Չէր կորսնցուցած: Սակայն եզրակացուցած էր որ Մինսկի խմբակին 1997-ական առաջարկները թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ազրպէջանի մտահոգութիւնները նկատի առած էին, առանց վերջնականօրէն թեքելու կամ հակելու դէպի մէկ կամ միւս կողմի շահերուն, եւ ուրեմն այդ առաջարկները պատշաճ մեկնակէտ մըն էին յառաջիկայ բանակցութիւններու համար:

Գ) Թաւչեայ պետական հարուածը իրագործողները ուզեցին իրենց արարքը ներկայացնել իբր ժողովուրդին կամքի իրագործումը: Սակայն, կը գրէ Լիպարիտեան, ժողովուրդը երբեք լիովին չէր հասկցած Մինսկի խմբակին առաջարկը եւ Տէր-Պետրոսեանի տեսակէտը: Ժողովուրդը վճիռ յանձնելու ի վիճակի չէր եւ չէր յանձնած: Կ'արժէ ընդգծել որ այս կէտին մասին դրած առեն Լիպարիտեան կը ցուցաբերէ հազուադէպ պատրաստակամութիւն մը՝ ընդունելու որ Տէր-Պետրոսեան պէտք եղած ձեւով չէր հաղորդակցած իր ժողովուրդին հետ:

Դ) Ռոպէր Քոչարեան եւ Տէր-Պետրոսեան 1997-ի սկիզբէն ի վեր տարակարծիք էին, ըստ Լիպարիտեանի, տնտեսութեան հարցին մասին: Քոչարեան կը մերժէր այն վարկածը որ տնտեսութեան տկարութիւնը պիտի մնար անբուժելի, մինչեւ Արցախեան Թնճուկի լուծումը եւ Թուրքեւադրպէջանական շրջափակումի վերացումը, այսինքն, չէր բաժներ Տէր-Պետրոսեանի համոզումը եւ կը հաւատար որ տնտեսութիւնը նուազ կամայական եւ նուազ թոյլատու ղեկավարի մը հսկողութեան տակ աւելի արագ պիտի բարելաւուէր: Անցեալ տարուան ընթացքին, տնտեսութեան հազիւ թէ կրկայի քայլերով բարելաւումը, ցոյց կու տայ որ կը սխալէր Քոչարեան, ըստ Լիպարիտեանի: Ան ո՛չ իբր վարչապետ, ոչ ալ իբր նախագահ, կրցաւ ի հիմէ բարելաւել տնտեսութիւնը: Ճիշդ էր ու ճիշդ կը մնայ, ուրեմն, Տէր-Պետրոսեանի ախտաճանաչումը, – կարելի չէ բուժել Հայաստանը, առանց Արցախեան Թնճուկի լուծումին:

Այս կէտերը գրքին կորիզն ու մեկնակէտն են, սակայն անոնց հաստատումն ու պարզաբանումը միայն գրքին մէկ հինգերորդը կը գրաւեցնեն: Մնացածը զանազան հետաքրքրական կէտերու եւ տեսակէտներու վերլուծումն է: Որքան ալ վիճելի ըլլան այս կէտերը, յստակօրէն ներկայացուած են: Այս կէտերէն ամէնէն աչքառուն եւ գրգռիչը Հայաստանի կուսակցութիւններու երկու դասերու բաժանումն է: Առաջին դասին կորիզը ՀՀՇ-ն է, որուն կը կցուին մի քանի անճնաւորութիւններ եւ հատուածներ: Միւսին մէջ կը զետեղուին Վազգէն Մանուկեան, ՀՅԴ, Համայնավար եւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնները: «Գրգռիչ» որակեցի այս երկու դասերու բաժանումը, որովհետեւ գրքի այս մասին մէջ յատկապէս, Լիպարիտեան չի գոհանար նկարագրուած գործերու եւ դիրքերու տարբերութիւններու թեր ու դէմ իր արդէն միշտ կծու կարծիքը արտայայտելով: Անոնք, որոնց համաձայն է, «գործնական» կ'որակուին, Հայութեան համար «բնականոն» կեանք կը փնտռեն, «առողջ» մտածողութիւն կը ցուցաբերեն, համեմատաբար զերծ են գաղափարախօսութեանց մտային շղթաներէն եւ կ'ուզեն ծառայել Հայաստանի Պետութեան եւ այդ Պետութեան մէջ բնակող ժողովուրդի շահերուն:

Երկրորդ դասին պատկանող հատուածները գերի են իրենց գաղափարախօսութեան: Անհասանելի տեսիլքներու փրնտրտուքի ծանր, շատ ծանր բեռը կ'ուզեն բեռցնել Հայաստանի ժողովուրդին արդէն կքող կռնակին: Այս հատուածին անդամ Վազգէն Մանուկեանը «հրաշք»-ներու հետապնդումով կը զբաղի, քանզի կը պնդէ որ անկախութեան և Արցախեան յաղթանակի «հրաշք»ներէն ետք կարելի են ուրիշներ: Մանուկեան կը հաւատայ, ըստ Լիպարիտեանի, որ ինք միակ ղեկավարն է, որ կրնայ իրականացնել այդ նոր հրաշքները: Իր դիրքը «մարտահրաւէր մըն է տրամաբանութեան», կը գրէ հեղինակը:

Նոյն դասին պատկանող համայնավար հատուածը, կ'ըսէ Լիպարիտեան, միշտ Մոսկուայէն ակնկալած է Հայաստանի փրկութիւնը, եւ նոյնիսկ այսօր, հակառակ Ռուսաստանի անկասելի անկումին, կը շարունակէ անյոյս փնտռտուքը այդ հիւսիսային փրկիչէն: Զգոյշ է Լիպարիտեան, – անշուշտ, կը գրէ, որքան ատեն որ Ռուսաստանի եւ Հայաստանի շահերը կը համընկնին Անդրկովկասի մէջ, գործակցութիւնը կարելի եւ կարեւոր է, սակայն համայնավարներու հաւատքը՝ Ռուսաստանի հանդէպ, կոյր հաւատք մըն է, որ ըստ իրեն, կը յայտնուի իբրեւ տխուր, նորելուկ հանդրուանը Հայոց պատմութեան մէջ տիրապետող այն ինքնախաբէութեան, որ դուրսէն, մեծ պետութենէ մը կը փնտռէ փրկութիւն: Հոս, փակագծի մէջ կ'աւելցնեմ, որ «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն» ըսողներ ալ կան եւ եղած են, որոնք Լիպարիտեանը եւ Տէր-Պետրոսեանը մեղադրած են իբր Անգարայի եւ Ուաշինկթընի մօտ Հայոց փրկութիւն փնտռողներ: Անշուշտ ինք կը մերժէ նման վերագրում:

Կարելի չէ հոս մանրամասնօրէն ներկայացնել ՀՅԴ-ի մասին Լիպարիտեանի դատումը, ըստ որուն ՀՅԴ-ն ինքզինքը կը նկատէ «ազգային» նպատակներ իրագործելու կոչուած կուսակցութիւն, որուն համար Հայաստանի Պետութիւնը հայութեան մասնիկ մըն է միայն, եւ ոչ միշտ առաջնահերթ մասնիկը: Այդ Պետութեան եւ հոն բնակող ժողովուրդին շահերը չեն իր ռազմավարութիւնը ղեկավարողները, եթէ եւ երբ անոնք չհամապատասխանեն աւելի համապարփակ ազգային տեսիլքի մը: Եւ ՀՅԴ-ն իր այս տեսիլքէն ամենափոքր շեղումներն իսկ խստիւ կը դատապարտէ, – այսպէս, կ'ըսէ Լիպարիտեան, երբ ՀՀՇ որոշեց որ Թուրքիոյ կողմէ Եղեռնի ճանաչումը Հայաստանի հետ բնականոն կապերու հիմնաքարը չէր կրնար ըլլալ, ՀՅԴ զայն որակեց «հակա-ազգային»:

Լիպարիտեան շատ զգոյշ է, երբ կարգը կու գայ Արցախի ներկայ կառավարութեան եւ ժողովուրդին, որոնք սերտօրէն իրարու կապուած կը թուին ըլլալ, շատ աւելի քան Հայաստանի ժողովուրդն ու Պետութիւնը ... մոռնա՞նք Սփիւռքի ժողովուրդը եւ զինք «ներկայացնող» մարմինները: Կ'առաջարկէ որ Արցախի մասին մտածենք իբր մեծ կուսակցութիւն մը: Զգոյշ, նոյնիսկ իրեն համար անսովոր փափկանկատ մօտեցումով մը, Լիպարիտեան կը թելադրէ որ թերեւս այս «կուսակցութիւն»ն ալ չունի որեւէ իրատես ռազմավարութիւն, իր տեսիլքը իրագործելու: Եւ այս կուսակցութիւնը, որուն ղեկավարներէն է Քոչարեան եւ որուն կը հակի Վազգէն Սարգսեան, այսօր կը կառավարէ Հայաստանը: Այս հատուածը կ'ուզէ ապահովել աւելի սերտ գործակցութիւն Սփիւռքի հետ, հակառակ անոր որ յստակօրէն չի բաժներ Սփիւռքին Եղեռնին վերագրած առաջնահերթութիւնը:

Լիպարիտեան կը բաղդատէ Արցախի եւ Հայաստանի ղեկավարներուն իրավիճակը: Հայաստանի Հանրապետութիւնը, իբր միջազգային համակարգին կողմէ ճանչցուած պետութիւն, պատասխանատուութիւններ ունի այդ նոյն համակարգին առջեւ. Արցախի կառավարութիւնը՝ ոչ: Արցախի ղեկավարները կրնան ամէն ներքին հարց կամ պարագայ մէկ առաջնահերթութեան մականով զսպել, – յանուն Արցախի գոյատեւման հարցին. Հայաստանի կառավարութիւնը՝ ոչ: Եւ վերջապէս «պատմութիւնը», կը գրէ Լիպարիտեան, Հայաստանի Պետութիւնը եւ անոր ղեկավարները պիտի դատէ իբր ընդհանուր «պայքարի պատասխանատուն». Արցախի ղեկավարները՝ ոչ:

Լիպարիտեան կը պեղէ նաեւ «միութիւն, միացում, միասնութիւն» պիտակներուն տակ ներկայացած այլազան հարցեր: Երկու կէտ կ'ընդգծէ, – մէկը՝ որ ժողովուրդ մը իր միասնութիւնը կ'իրականացնէ համաձայնելով կարգի մը, ըստ որուն իր ներկայացուցիչները կ'ընտրէ որպէսզի անոնք իր կամքը կատարեն եւ իր շահերը ապահովեն: Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ բաւական կանոնաւոր ձեւով նման ընտրուած մարմիններ կան, թէեւ ամէն անձ վաւերական և օրինական չի նկատեր անոնց ընտրութիւնը: Բայց եւ այնպէս երկիր, պետութիւն, սահմանադրութիւն եւ օրէնք կայ, որ այսպէս ըսենք՝ «կը միացնէ» ժողովուրդը: Սփիւռքի մէջ կը բացակային նման ազդակները: Սփիւռքը միացած չէ, բազմալիսի եւ բազմատեսակ երեւոյթ մըն է, յանուն որուն կը յաւակնին եւ կը միտին խօսիլ տարբեր կազմակերպութիւններ: Սակայն, Սփիւռքի մէջ հիմք չկայ յարդ միաձայն խօսելու, մէկ ոչ-պետական կազմի միջոցաւ խօսելու Հայաստանի եւ Արցախի հետ: Պաշտօնական կազմակերպութիւնները թերեւս Սփիւռքի Հայութեան 20 տոկոսը կը ներկայացնեն. ամէնէն լաւատես ակնոցով դիտուած՝ 40 տոկոսը: Հետաքրքրական է որ Լիպարիտեան Հունգարիոյ եւ Թուրքիոյ հայ համայնքներուն կը վերագրէ ներկայացուցչական վաւերական մեթոտներ: Կը նշէ որ 1998-ին Թուրքիոյ մէջ քուէարկելու իրաւասու 35.000 Հայ կար, 17.500-ը (կէսը) քուէարկեցին, եւ անոնցմէ 90 տոկոսը Պատրիարք Մութաֆեանը ընտրեց: Այս ընտրական դրոյթը եւ անոր առթած ընդհանուր մասնակցութիւնը Լիպարիտեան կը գտնէ վաւերական, իբր միաձայն խօսելու մեթոտ, սփիւռքեան իրականութեան մէջ:

Երկրորդ կարեւոր կէտը, ըստ Լիպարիտեանի, այն է թէ «միասնութիւն» բառի տարբերակները երբեք պէտք չէ գործածուին, Հայութեան զանազան մասնիկները նոյնացնելու համար: Պէտք է ընդունիլ որ ոչ միայն իրարմէ կը տարբերին այս մասնիկները, այլ «տարբեր պէտք»եր ունին, ինչպէս կը գրէ ինք: Չի գրեր «կրնան տարբեր շահեր ալ ունենալ», սակայն կ'ուզէ ըսել գոնէ որ կրնան տարբեր առաջնահերթութիւններ ունենալ: Անբնական չէ Արցախցիին համար իր մարզի անկախութիւնը եւ ինքնարաւութիւնը աւելի կարեւոր նկատել, քան՝ Եղեռնի ճանաչումը, ինչ որ կրնայ յարատեւել իբր Սփիւռքի առաջնահերթութիւն: Նման պարբերութիւններ՝ փրշոտ, դժուար հարցեր են բոլոր սփիւռքներու եւ հայրենիքներու համար:

1980-ական թուականներուն, երբ Լիպարիտեան Զօրեան Հիմնարկի վարիչն էր, արդէն զգալի էր Ամերիկահայ համայնքին մէջ որոշ պրկում մը հոգեբանական գետնի վրայ, Եղեռնի հարցին հանդէպ: Մէկ կողմէն, յայտնօրէն կար եւ այսօր ալ կայ հատուած մը, որուն ինքնութեան կամ ըսենք գոնէ հայկական գիտակցութեան արմատը, սիւնը՝ ցեղասպանութիւնն է: Կային եւ կան ուրիշներ, որոնց համար ցեղասպանութեան վերագրել այդքան կեդրոնական դեր, Թուրքին չափազանց կարեւոր դեր մը վերագրելու համազօր էր: Անցեալին՝ Զօրեանի կազմակերպած հանդիպումներուն զօրաւոր կերպով արտայայտուած են այդ երկու դիրքերն ալ: Լիպարիտեան կ'ուզէ ընդգծել Սփիւռքի հաւաքական հոգիին եւ մտքին մէջ գոյութիւն ունեցող այս երկուութիւնը, եւ քննադատել այն հակումը, որ ցեղասպանութեան վերագրուած դերը եւ անոր պատմական ճշմարտութեան ուրացումը Թուրքիոյ կողմէ, կը վերածէ Սփիւռքահայու ինքնութեան առանցքին. եթէ Թուրքիոյ ուրացումը այդքա՛ն կեդրոնական նկատենք, կ'ըսէ Լիպարիտեան, մեր օրակարգը Թուրքիոյ յանձնած կ'ըլլանք, անոնք մեզ «գերի» կ'առնեն նորէն: Ապա մանրամասնօրէն կը քննադատէ սփիւռքեան կազմակերպութիւններու ճանաչողական քաղաքականութիւնը, որ կ'աշխատի Ֆրանսայի, ԱՄՆ-ու, Գանատայի եւլն. մէջ միջազգային կարծիքը համոզելու, որ իբր «ցեղասպանութիւն» ճանչնայ մեծ սպանդը: Այս մօտեցումին ռազմավա-

du jour du Sénat «la proposition de loi reconnaissant le "génocide" arménien de 1915» adoptée à l'unanimité par l'Assemblée le 29 mai 1998, afin de ne pas froisser Ankara et de ne pas perdre la possibilité de vendre des hélicoptères «Tigre»(6).

La passionnante étude de Raya Cohen en mettant en relief la non concordance radicale entre le vécu des rescapés Juifs, imprégnés de l'image du génocide arménien donnée par Werfel, et la construction ethnocentrique d'une mémoire officielle, souligne du même coup, la profondeur de ce qui est en jeu et qui n'est rien moins qu'une philosophie de l'altérité.

---

(1) Les Cahiers du Judaïsme, *n° 3, Automne* 1998; 45, *rue La Bruyère*, 75009 *Paris*.

(2) *Umberto Eco*, Six promenades dans les bois du roman et d'ailleurs, *Paris*, *Grasset*, 1996, *pp*. 162-168.

(3) *Raya Cohen*, «*Franz Werfel and the "Armenian Fate*", 1933-1943», Zion, 64/4, 1998.

(4) *Raya Cohen indique l'influence du livre de Franz Werfel sur cet épisode de la résistance : «On rapporte que Zuckerman, l'une des grandes figures de la résistance juive en Pologne, devenu après la guerre le symbole de l'héroïsme juif dans les ghettos, et dont l'influence sur l'élaboration de la mémoire de la* Shoah *en Israël a été cruciale, a affirmé qu'il fallait lire* Les 40 jours de Musa Dagh *pour pouvoir comprendre l'insurrection du ghetto de Varsovie»* (*p*. 121).

(5) *Pour Marc Nichanian, le révisionnisme des historiens «le pire de tous», ne s'attaque «pas aux* faits, *qui sont "irrévisables". Ce révisionnisme s'attaque au sens, sachant sans doute fort bien que faire cela, c'est s'attaquer à la réalité même de l'événement pour ceux qui en ont subi de plein fouet le contre-coup». in Préface au livre de Vahakn N. Dadrian,* Autopsie du génocide arménien, *Bruxelles, Complexe,* 1995, *p*. 17. *Nichanian souligne le problème de la «preuve» pour le génocide arménien. La disparition de la preuve fait partie de la volonté génocidaire et oblige les Arméniens à transformer «toutes les archives en autant de preuves. Ils ont dépossédé leur propre mémoire de ses biens dans cette hantise renouvelée de la preuve. Confrontés à la dénégation, ils sont donc condamnés aujourd'hui encore à répeter la même opération, à faire subir le même type d'*archivation *aux témoignages et à faire fonctionner une fois de plus les archives selon le régime de la preuve»* (*pp*. 12-13). *Le livre-document que Noubar Makaroff a courageusement fait paraître il y a quelques mois constitue un exemple de l'aspiration du témoignage à l'archive et à la preuve :* Le Déporté de Deir-Ez-Zor — la déportation des Arméniens ottomans en 1915, *Paris, La Pensée Universelle,* 1998.

(6) *Cf. L'éditorial du journal* Le Monde, 12 mars 1999, *p*. 16 *«L'Europe rose et la Turquie». L'éditorialiste conclut en affirmant que la Turquie «peut, d'ailleurs, à peu près tout se permettre. Pas plus sur la question de la reconnaissance du génocide arménien que sur celle de la répression actuelle contre les Kurdes, l'Europe "rose", celle de la majorité social-démocrate, n'entend refuser quoi que ce soit à Ankara».*

■

բական անբաւարարութիւնը անտեսուած է, կը գրէ Լիպարիտեան, եւ կը հայթայթէ մանրամասն վերլուծում անոր շուրջ, որ ճիշդ ըլլայ կամ սխալ, պէտք է օրակարգի եւ վիճարկումի նիւթ ըլլայ թէ՛ հանրութեան, թէ՛ ալ հայ ղեկավարութեան մօտ:

Լիպարիտեան բաւական տեղ կը յատկացնէ «Սփիւռք»ի քննութեան: Ես այն հատուածը, մանաւանդ Սփիւռքի «միթիք» հաւատքներու ներկայացումը եւ անոնց նոյնացումը ՀՅԴ-ի հետ, համոզիչ չգտայ, սակայն նոյնիսկ հոս կան բազմաթիւ ճշգրիտ նշումներ, օրինակ՝ երբ հեղինակը կը նկարագրէ թէ ինչպէս ըսփիւռքեան համայնքները կը բաժնուին «ազդեցութեան գօտիներ»ու: Նմանապէս հետաքրքրական, թէեւ անբաւարար է Սփիւռքի դէպի Հայրենիք ուղղած օգնութեան նկարագրութիւնը եւ վերլուծումը: Եւ վերջապէս հոս կան անարդար եւ ի վերջոյ անպաշտպանելի որակումներ, որոնց մէջ սփիւռքեան հատուածի մը յուռի վերաբերմունքը կը վերագրուի ըՍփիւռքին: Լիպարիտեան, որ ուրիշ տեղ իրաւացիօրէն կը պահանջէ որ յիշուին պէտքերու, շահերու, ինքնութիւններու տարբերութիւնները, կ'անտեսէ նրբերանգ զանազանութիւններու կարեւորութիւնը այս մարզին մէջ: Ընդհանրապէս կ'ընդգծէ թէ Սփիւռքահայը պէտք է շատ բան սորվի, հասկնայ եւ յարգէ Հայաստանի մասին: Անկասկած: Թէ Հայաստանը արդեօք ինչպէ՞ս եւ որքա՞ն պէտք է փոխադարձէ, այդ մասին գրեթէ ամբողջական լռութիւն:

Գիրքին վերջին հատուածին ենթախորագիրն է «Ներկան երբեք պիտի չյաջողի՞»: Հոս, պատմագէտի պատրաստութիւն ստացած Լիպարիտեան (որուն նախագահն ալ պատմագէտ էր, թէպէտեւ տարբեր խմորէ եւ տարբեր մեթոտներով պատրաստուած) կը պարզէ հայ ղեկավարներու մտածելակերպը, որ գերի է աճցեալիճ եւ կամ ապագայի տեսիլքներուն, եւ որ ուրեմն յստակօրէն չի դիտեր ճերկաճ եւ ներկայի հրամայականները, հակառակ անոր որ անցեալն ու ապագան չեն կրնար ճշդել թէ ինչ է կարելիճ, ինչը կարելի է իրագործել: Միայն ներկայի ճշգրիտ հասկացողութիւնը եւ անոր մէջ տիրող ուժերու կշիռքի չափումը կրնայ ըսել թէ ինչը իրագործելի է ի շահ ժողովուրդին: 1997-ին, կը գրէ ան, հայ զինուորին զոհողութիւնը, հայ մարտիկին մեծութիւնը ստեղծած էր առիթ մը, ներկայի բացէ մը, որ պատմութեան համար ակնթարթ մըն է,– այդ ակնթարթը առենն էր ի շահ Հայաստանի լաւ համաձայնութիւն մը կնքելու: Չեղաւ: Ոչ միայն Տէր-Պետրոսեանի նախագահութիւնը, այլ շատ աւելի կարեւոր՝ Հայութեան շահերը զոհուեցան ղեկավարներու կողմէ, որոնք ապագային գործուելիք հրաշքները գերադասեցին: Անցեալի եւ ապագայի երազներով սնանող ղեկավարութիւն մը արդեօք պիտի արտօնէ՞ որ ներկային մէջ ապրի հայ ժողովուրդը: Լիպարիտեան յայտնօրէն կը հաւատայ որ Թաւշեայ պետական հարուածը թէ՛ հայ քաղաքական մտածումի ձախողութիւնն էր, թէ՛ ալ Թանկագին ներկայի անտեսումը, յանուն անստոյգ եւ հաւանաբար անիրագործելի ապագայապաշտ տեսիլքի մը:

Այս առթիւ կ'արժէ ընդգծել անցեալի եւ պատմութեան դերը՝ իբրեւ «օրինակ» Լիպարիտեանի եւ ուրիշներու քաղաքական մտածումին մէջ: «Յառաջ»ի մէջ տեղ մը գրած եմ որ Սփիւռքի եւ Հայաստանի քաղաքական տարակարծութիւններու մանրատիպարն է Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի եւ Ժիրայր Լիպարիտեանի պատմագիտական մեկնաբանութիւններու տարբերութիւնը: Պիտի ուզէի ընդլայնել այդ եւ ըսել թէ Սիմոն Վրացեանէն եւ 1918–1923-էն տարբեր, չա՛տ տարբեր «դասեր առած են» Յովհաննէսեան եւ Լիպարիտեան: Չեմ գիտեր թէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը 1991-էն 1997 ո՞րքանով Տէր-Պետրոսեանի յղացքն էր, եւ որքան՝ Լիպարիտեանի: Սակայն կը թուի որ երկուքին պատմական վերլուծումները, շատ տարբեր ըսկըզբնակէտերէ մեկնելով հանդերձ, յանգած են նոյն եզրակացութիւններուն:

*
**

Յայտնօրէն, իբրեւ գրախօս, իմ պաշտօնս նկատեցի այս գիրքը զետեղել իրեն յատուկ ծիրին մէջ, ծանօթացնել հեղինակին մտածումի ակունքները եւ ներկայացնել անոր վերլուծապատումի գլխաւոր կէտերը: Թէ՛, դրական, թէ՛ ալ քննադատական դիտումներ ընելով հանդերձ, չուզեցի –եւ արդէն կարելի չէ– մանրամասնօրէն արժեւորել գիրքը, քանզի գրեթէ ամէն էջի վրայ գտայ հետաքրքրական, գրգռիչ, հրապուրող կամ վանող գաղափարներ եւ վերլուծումներ: Կ'ուզեմ գրախօսականի այս վերջին հատուածին մէջ նշել մի քանի կէտեր, որոնց մասին յարդ չեմ արտայայտուած:

Լիպարիտեանի գիրքին ամէնէն մեծ տըկարութիւնը Տէր-Պետրոսեանի ալ տկար կէտն էր, – հաղորդակցակաճ ոճի ձախողութիւնը: Լիպարիտեան ակնյայտօրէն զօրաւոր միտք մըն է, վերլուծող, հեռատես, սակայն այդ հեռատեսութիւնը չի տեսներ, կամ չուզեր տեսնել իր որդեգրած ոճին, tonին բացասական ազդեցութիւնը, որ ոչ միայն տարակարծիք ընթերցողին համար վիրաւորիչ է, այլ նաեւ հեղինակին պատգամին մասին կասկած կը յառաջացնէ:

Բնաւ անբնական չեմ գտներ որ վերջին տասնամեակի հայ պատմութեան մէջ կեդրոնական դիրք եւ դեր ստանձնած անձ մը ուզէ պարզել եւ պաշտպանել իր տեսակէտը ժամանակակից պատմութեան մասին: Նմանապէս, այդ տեսակէտը եւ անոր հիմքերը լաւ բացայայտող մը իրաւունք ունի ըսելու «ես ճիշդ եմ, հակառակորդներս եւ իմ/մեր վերլուծումին չհամաձայնողները՝ սխալ»: Սակայն նման հաստատում, ըստ երեւոյթի, չի բաւականացներ այս հեղինակը: Իր տեսակէտը որդեգրողները եւ անոր հակառակորդները ճիշդ – սխալ բեւեռացումով չեն ներկայացուիր միայն: Մէկ կողմը իրատես է, միւս կողմը՝ միրաժներ կը հետապնդէ: Մէկ կողմը «բնականոն» կեանքի ջատագով է, միւս կողմը՝ ոչ: Մէկ կողմը ազգին շահերը կը հետապնդէ, միւս կողմը միայն զգացումներ կը գրգռէ: Մէկ կողմը առողջ կը մտածէ, միւսը՝ ոչ: Եւ ուրեմն մէկ կողմը յաճախ դասախօսի դեր կը վերցնէ, միւս կողմին վերագրելով ոչ-ուշիմ, յանցագործ աշակերտի դեր: Նոյնիսկ երբ ընթերցողը համոզիչ կը գտնէ Լիպարիտեանի վիճարկումը (եւ ես, կարծեմ, կրցայ զգացնել որ միշտ լուրջի պէտք է առնել անոր վիճարկումները, եւ որ յաճախ համոզիչ են անոր տեսակէտները), նոյնիսկ այն ատեն ընթերցողը ստիպուած կը զգայ տատամսիլ գործածուած ton-ին առջեւ, եւ հարց կու տայ թէ արդեօք ինչո՞ւ այս բեւեռացումին պէտքը կը զգայ Լիպարիտեան: Անգլերէն արտայայտութիւն մը կայ՝ «a self-invalidating style», ոճ մը, որ ինքզինք կ'ապա-վաւերացնէ, լաւ մտածումին վարկը կը քայքայէ, արտայայտումի ոճին պատճառաւ: Իսկ քաղաքական գործի թէ մտածումի մարզին մէջ, կ'արժէ յիշել, ինքնավաւերացնող, դիւրահաղորդ, համոզիչ ոճը անկարեւոր չէ: Տէր-Պետրոսեանի փորձառութիւնը ասոր փաստն է: Թերեւս Լիպարիտեան եզրակացուցած է որ քաղաքական գործունեայ կեանք, պայքարի կրկէսին մէջ, մէկ բան է, քաղաքական մտածումի վերլուծումը՝ ուրիշ բան: Այո եւ ոչ: Իր գիրքը միայն մտքի վերացական, մաքուր ծիրին չի պատկանիր: Հայ ազգի քաղաքական մտածումի ինքնութեան եւ արժէքներուն համար պայքար մը կը մղուի այսօր, որուն մէջ ահա կը մխրճուի Լիպարիտեան, իր քաղաքական մտածումը մարմնացնող այս գործով: Իմ կարծիքով, իր գործածած ոճը իր մըտածումին ագտած ֆաղաֆակաճ դերի ճըւաճումը կը դժուարացնէ:

Երկրորդ, տեղեր կան ուր լեզուն շփոթ կը յառաջացնէ նիւթին մասին. օրինակ, Լիպարիտեան կը գրէ որ 1988-էն 1991, «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ն իր գործունէութիւնը «institutionalize» ըրաւ, վերածուեցաւ ՀՀՇ-ի»: Անգլերէնով, to institutionalize (հաստատութենացնե՞լ) բայը իմաստի երկու երանգ ունի: Մէկը՝ անպաշտօնը պաշտօնականացնել կը նշանակէ. ժամանակաւորը տեւականի վերածելու ճիգն է, հաստատութեան մը ստեղծումով. առիթի մը կամ չարժառիթի մը հակադարձելու համար անմիջականօրէն կիրարկուած գործունէութիւնը՝ ապագային դիմացող գործօնի վերածելու աշխատանքն է: Եւ այս, անկասկած, ճշգրտօրէն կը նկարագրէ Ղարաբաղ Կոմիտէէն՝ ՀՀՇ անցքի առաջին երանգը:

Սակայն անգլերէն լեզուի մէջ «to institutionalize» ունի երկրորդ իմաստ մըն ալ: Կը նշանակէ անցքը, անցումը ղեկավարներու անձնական հմայքէն (ճարիզմ) դէպի կարգապահ հաւաքականութեան մը ներքին օրէնքը: Այս իմաստի դասական ակունքը Մաքս Վէպէրի գործն է: Ինծի կը թուի, այս երանգը չկար եւ չկայ մինչեւ այսօր, ՀՀՇ-ի եւ Հայաստանի միւս կուսակցութիւններու ստուար մեծամասնութեան մօտ: Անցեալին երբեմն գոյութիւն ունեցած է ՀՅԴ-ի մէջ, սակայն մի՛շտ հոն ալ ենթակայ եղած է քայքայումի վտանգին, անցեալին՝ Վահան Նաւասարդեանի, ապա՝ Հրայր Մարուխեանի նման տիրապետող անձնաւորութիւններու կողմէ: Սակայն ՀՅԴ-ի 109-ամեայ գոյութիւնը, տոկալու կարողութիւնը կը վկայէ թէ գոնէ այս կուսակցութեան մէջ որոշ չափով «institutionalization»ը (հաստատութենացո՞ւմ) տեղի ունեցած է, այսինքն՝ անձէն կազմակերպութեան օրէնքի գերակայութեան փոխանցումը կատարուած է, մինչ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի եւ Վանօ Սիրադեղեանի կուսակցութեան մէջ այդ փոխակերպումը դեռ չէ պատահած: Ի վնաս ազգին, Հայաստանի մէջ անձնական հըմայքը կը շարունակէ տիրապետել ի հեճուկս կուսակցական ծրագրի կիրարկումին:

Ակամայ եւ անուղղակիօրէն, Լիպարիտեան ի՛նք ալ կ'ընդունի այս կէտը, երբ կը քննադատէ ՀՅԴ-ին տիրապետող մէկ մտայնութիւնը, – ի գին ամէն ինչի կուսակցութիւնը տոկուն եւ յարատեւ պահելու վճռակամութիւնը: Լիպարիտեան (թերեւս նաեւ Քաջազնունի) կը դատապարտէ դիրքաւորում մը, որ գրեթէ կուսակցական կռապաշտութիւն կը նկատէ: Անկասկած որ կուսակցութեան ներքին տրամաբանութեան, կառոյցի, օրէնքներու եւ անոնց տոկունութեան կոյր պաշտպանութիւնը յաճախ սուղ արժած է ՀՅԴ-ի, յստակատես եւ ճկուն ռազմավարութիւնը անկարելի դարձնելով: Սակայն նոյն դիրքաւորումը, որ իր շարքայիններուն եւ համակիրներուն կողմէ «կարգապահութիւն» կը կոչուի, վկայութիւն մըն է, թերեւս փա՛ստն է «հաստատութենացում»ի իմաստի երկրորդ երանգի գոյութեան, իր լաւ եւ գէշ հետեւանքներով, որոնք իրարմէ անջատելի չեն: Այսինքն, ՀՅԴ-ի մէջ գոնէ երբեմն իրագործուած է անձի հմայքէն դէպի կազմակերպութեան հմայքի անցումը:

Տարբեր եւ վերջին կէտ մը: Լիպարիտեան կը գրէ թէ 1991 – 1995 շրջանի աւարտին, ՀՀՇ վերածուած էր կազմակերպութեան մը զոր ինք իսկ կ'որակէ «անխնամ, ինքնավստահ՝ մինչեւ իսկ գոռոզ»: Կ'աւելցնէ որ անոր հակառակորդներն ալ դարձած էին «անհամբեր»: Այսքա՛ն: Ընդհանրապէս դուրսէն, իբր Սփիւռքէն դիտող մը, նման սահմանում կը գտնեմ –իր սահմանին մէջ– արդար, սակայն անբաւարար, ամբողջացումի կարօտ:

Արդ՝ պարկեշտ գրախօսութեան առաջին օրէնքը սա է, – գիրք մը կ'արժեւորուի եւ կը դատուի իր ընտրած սահմաններուն եւ սեւեռումներուն համեմատ, եւ ոչ՝ գրախօսողին նախընտրութիւններուն: Ուրեմն, ի՞նչ իրաւունք ունիմ ես «անբաւարար» գտնելու վերը մէջբերուած տողը: Լաւ բան չէ՞ սեւեռակէտ ունենալ, թէ՛ գրքի, թէ՛ կեանքի մէջ:

Ըստ իս, ՀՀՇ-ի 1995-եան վիճակի մասին գրուած այս տողը –եւ, իրօք, տող մըն է միայն– նմոյշ մը, մանրատիպար մըն է Լիպարիտեանի գործին:

Մէկ կողմէն իրազեկ եւ իրատես դատումը՝ տիրող իրավիճակին: Միւս կողմէ՝ անջատում երեւոյթներու եւ խուսափում երեւոյթներէ, որ կարելի չէ դիւրաւ արդարացնել: Լիպարիտեան ՀՀՇ-ն կ'անջատէ Տէր-Պետրոսեանէն. ապա, ՀՀՇ-ի գործունէութիւնը եւ Հայաստանի ճերքիճ քաղաքական կեանքը՝ իր եւ Լ. Տէր-Պետրոսեանի քաղաքական մտածումէն: Ինչ որ Երեւան կու գայ, սա է, – «քաղաքական մտածումի» վերասահմանումը, երբ «արտաքիճ կապերու յատուկ քաղաքական մտածում», կամ, եթէ նախընտրելի է, «դիւաճագիտակաճ մտածում»:

Լիպարիտեան այդ մօտեցումը արդարացնելու համար լծակներ ունի: Հայ ազգը եղած է համեմատաբար փոքր եւ տկար, ի բաղդատութիւն զինք շրջապատող ուժերուն, կամ գոնէ այդպէս թուած է Հայութեան, Խորենացիի «փոքր ածու»ական օրերէն ի վեր: (Ըստ իս, այս տիրող համակարծիքը –consensus– առարկայականօրէն սխալ է, սակայն սխալին պարզումը հատոր մը պիտի պահանջէր): Ուրեմն, Լիպարիտեան կրնայ ըսել որ ի՛նչ ալ ըլլան այս տկար ազգի ներքին հարցերը, օրինակ՝ անոր երկրին տիրապետող կուսակցութեան՝ ՀՀՇ-ի սայթաքումները, անոնք չեն կրնար հիմնականօրէն փոխել դիւանագիտական մըտածումի եւ դիւանագիտութեան կիրարկումի օրէնքները, տկար ազգ-պետութիւն մը իբր զօրաւոր ներկայացնելու հրամայականները:

Արդ, ես մէկն եմ այն դիտողներէն, որոնք կը հաւատան որ 1991–1997 թուականներուն Հայաստանի Հանրապետութեան արտաքին-դիւանագիտական գործերը ընդհանրապէս լաւ վարուեցան նախագահ Տէր-Պետրոսեանի եւ աւագ խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեանի կողմէ: Սխալներ եւ անտեսում եղան, սակայն զանոնք ընդգծել՝ ներկայի մեկնակէտէն անցեալը դիտելով, առանց պատասխանատուութեան ծանր բեռը կրելու, դիտողին համար քիչ մը շատ դիւրին է: Այս երկու անձերը կրցան որոշ հաւասարակշռութիւն մը պահել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, անկումի ենթակայ սակայն դեռ կենսական Ռուսաստանի եւ ուռճացող ԱՄՆ-ու միջեւ: Փորձեցին լեզու գտնել Թուրքիոյ հետ. մօտեցում մը, որուն առաջին ռահվիրաներէն մէկը Վազգէն Մանուկեանն էր: Եթէ միայն մասնակի յաջողութիւն մը ունեցան, ապա այդ յաջողութիւնը նորէն օգտակար էր Հայաստանի, եթէ խղճմտօրէն կշռենք դրականն ու բացասականը:

Դրականը նկարագրեցի, բացասականէն առաջ: Տէր-Պետրոսեանի քաղաքական մտածումին Աքիլլէսեան կրունկը ճերքիճ արտաքիճէճ աճջատ պահելու իր հակումճ էր: Ո՛րքանով այդ հակումին համաձայն էր Լիպարիտեան, չեմ գիտեր, եւ այս գիրքը չի յստակացներ այդ կէտը: Հոս-հոն կան տողեր (ինչպէս ՀՀՇ-ի մասին մէջբերուած տողը) որոնք կը թելադրեն թէ Լիպարիտեան կը գիտակցէր այդ տկարութեան: Սակայն ինք, իբր այն անձը, որ Տէր-Պետրոսեանի քաղաքական մտածումէն բխող դիւանագիտական գործունէութեան վարիչն էր, կը մնար եւ հիմա ալ կը մնայ լուռ, այդ մասին:

Այդ լռութիւնը դատապարտելի է ոչ իբր «անձնական» յանցանք, այլ իբր մտածումային ձախողութիւն, ճիշդ այն իսկ գետնի վրայ, ուր հեղինակը կը զետեղէ, կը հիմնաւորէ քաղաքական մտածումի իր կառոյցը: Այսօր գոյութիւն չունի դեռ քաղաքական մտածում, մեր մօտ, որ ներքինի եւ արտաքինի պատշաճ կամրջումիճ վրայ հիմնուած ըլլայ:

Տէր-Պետրոսեանի անկումին բազմաթիւ եւ ցարդ ոչ բոլորովին վերծանելի պատճառներէն մէկը Հայաստանի ներքին կեանքի մէջ անոր ռեժիմի ձախողութիւններն էին: Ըսել չեմ ուզեր միայն տնտեսական մարզի մէջ: Այդ ռեժիմը երկար ատեն օգտուեցաւ Հայաստանի ժողովուրդի համբերութենէն, տոկունութենէն, նոյնիսկ խոհեմութենէն: Եւ սակայն չարդարացուց ժողովուրդին վստահութիւնը: Աղքատութիւնը չէր միայն այդ վստահութեան քայքայումի պատճառը, այլ՝ համատարած աղքատութեան մէջ ակնյայտ հարստութիւնը, որ կը դիզուէր ընդհանրապէս ՀՀՇ-ի աջակիցներուն կողմէ: Ո՞վ վերջին տարիներուն Հայաստանցիներէ լսած է «Նըրանք արդարօրէն հարստանում են»: Ես լսեցի միայն «թալանում են»: Հարցը միայն կաշառակերութեան հետ կապ չունէր: Ի վերջոյ կաշառակերութիւնը 1991 Դեկտեմբեր 31-ին չհնարուեցաւ. մեծ դեր ունէր արդէն խորհրդային համակարգին մէջ: Սակայն 1920-էն 1988 արիւնով եւ քրտինքով կերտուած խորհրդային պետական հարստութեան անարդար սեփականացումը տնտեսակաճ մարզին ձախողութիւնը չէր, այլ՝ քաղաքականին: Վերջին տասնամեակին, զուտ դրամատիրութեան ամէնէն մաքրակրօն ջահակիրներն իսկ ստիպուեցան ընդունիլ թէ որքա՛ն անյետաձգելի է քաղաքականութեան դերը տնտեսութեան մէջ: Զուգահեռ մը գծելով, ես պիտի աւելցնէի, որքա՛ն մեծ է ներքին քաղաքականութեան դերը դիւանագիտութեան մէջ: Վստահ եմ, որ Լիպարիտեան անտարբեր չէ այդ դերին հանդէպ: Սակայն հարց չի տար թէ ի՞նչպէս ներքին կեանքը՝ տնտեսութեան թալանումը, ընտրական խարդախութիւնները, ՀՅԴ-ի ի վերջոյ անարդարանալի խոշտանգումը, եւայլն, քայքայեցին Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի արտաքին քաղաքականութեան վարկն ալ: Հայ դիւանագիտական մտածումը, որուն նպաստ մըն է այս գիրքը, հայ քաղաքական մտածումի մէկ մասնիկն է միայն: Այս գիրքը նախաքայլ մըն է, որ պէտք է ընթերցուի եւ վիճարկումի ենթարկուի, այն յոյսով որ կ'արագացնէ հայ քաղաքական մտածումի լիակատար վերլուծումը:

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼՕԼԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 8
MARDI
8 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.657 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.657

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

«ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ»Ը ԿԸ ՏԻՐԱՊԵՏԷ

ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ, «ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԵՒ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ», Հ.Յ.Դ., «ՕՐԻՆԱՑ ԵՐԿԻՐ» ԵՒ Ա.Ժ.Մ.

Համեմատական վերջնական արդիւնքները հաղորդուեցան Յունիս 4-ին: Վեց կուսակցութիւններ միայն յաջողած են անցնիլ 5%-ի անհրաժեշտ համեմատութիւնը: Ասոնք են. –

Միասնութիւն	41,67%,	29 աթոռ
Համայնավար	12,10%,	8 աթոռ
Իրաւունք եւ Միաբանութիւն	7,97%,	6 աթոռ
Հ.Յ.Դ.	7,83%,	5 աթոռ
Օրինաց Երկիր	5,28%,	4 աթոռ
ԱԺՄ	5,17%	4 աթոռ

Քուէարկողներու ընդհանուր թիւը մէկ միլիոն 57 հազար 932, այսինքն մասնակցութիւնը շուրջ 50-էն 51% եղած է, գոնէ պաշտօնապէս:

Հետեւեալ 16 կուսակցութիւնները չեն ստացած 5%-ի հասնող ձայներ, ուրեմն ոչ մէկ ներկայացուցիչ ունին, այս 56-երու կարգին, որոնք կ'ընտրուէին համեմատական դրութեամբ: Ասոնք են. –

«Ազատ Հայք Առաքելութիւն» 0,61 տոկոս
Ազատութիւն – 1,03 տոկոս
Ազգային պետութիւն – 0,54 տոկոս
ԱԻՄ + դաշինք – 2,29 տոկոս
Առաքելութիւն – 0,76 տոկոս
«Արժանապատիւ ապագայ» 3,27 տոկոս
Կոմունիստական եւ սոցիալիստական Կուսակցութիւններու Միութիւն դաշինք – 2,49 տոկոս
Հայաստանի դեմոկրատական կուսակցութիւն – 0,99 տոկոս
Հայաստանի երիտասարդական կուսակցութիւն – 0,53 տոկոս
Հայաստանի Ռամկավար – Ազատական կուսակցութիւն – 0,69 տոկոս
Հայոց Համազգային Շարժում կուսակցութիւն – 1,17 տոկոս
«Հայրենիք» դաշինք – 1,23 տոկոս
«Հզօր Հայրենիք» կուսակցութիւն 2,31 տոկոս
«Շամիրամ» – 0,19 տոկոս
Սոցիալիստական Ուժերի եւ Մտաւորականների Միութեան դաշինք – 0,24 տոկոս

***

Երեւանի թիւ 15 ընտրաշրջանի քուէարկութիւնը անվաւեր հռչակուած է Երեւանի ընտրական մարզային յանձնաժողովին որոշումով: 11 թեկնածուներ կը պայքարէին այս ընտրաշրջանին մէջ: Նոյն ճակատագրին ենթարկուելու սպառնալիքին ենթակայ են նաեւ թիւ 20 եւ 23 ընտրաշրջանները:

***

Մայիս 30-ին, ներկայացուած դիմումներու ընդառաջելով դատարանները 22,135 վճիռ կայացուցած են որոնց շնորհիւ ցանկերէն դուրս մնացած այդ քաղաքացիները կրցած են քուէարկել:

***

Նորընտիր Ազգային Ժողովը իր առաջին նիստը կը գումարէ Յունիս 10-ին, ժամը 10-ին:

***

Նախագահ Ռ. Քոչարեան շնորհաւորած է նորընտիր երեսփոխանները, յատկապէս «Միասնութիւն» դաշինքը իր համոզիչ յաղթանակին համար:

***

Վարչապետ Արմէն Դարբինեան, որ հաւանաբար իր հրաժարականը ներկայացնէ նախագահին, անդամակցած է «Արժանապատիւ Ապագային»: Մինսկէն վերադարձին, Զուարթնոց օդակայանին մէջ, Ա. Դարբինեան ըսած է որ նոյնիսկ վարչապետի պաշտօնը ձգելու պարագային, պիտի շարունակէ քաղաքական իր գործունէութիւնը:

***

Ինչ կը վերաբերի ընտրութիւններուն կանոնաւորութեան, եթէ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ն համեմատաբար գոհ էր եւ յառաջընթաց մը նկատած անցեալի բաղդատմամբ, նոյնը չէ Հելսինքիի Մարդկային իրաւանց խմբի անգլիական ճիւղին ըսա որուն «խորհրդարանական ընտրութիւնները չեն կրնար ամբողջովին կանոնաւոր նկատուիլ: Կը խորհինք որ չեն համապատասխաներ մեր ակնկալած չափանիշներուն»:

***

Նախապէս ընտրուած 75 երեսփոխանով – մեծամասնութեան դրութեամբ – Ազգային Ժողովը կ'ամբողջանայ եւ կ'ունենայ 131 երեսփոխան: Յիշենք որ մեծամասնութեան դրութեամբ ընտրուած էին «Միասնութիւն» դաշինքէն 34 հոգի, 29 անկուսակցական, 2-ական Համայնավար, ԱԺՄ, ՀՅԴ, «Օրինաց Երկիր», եւ մէկական ՀՀՇ, «Իրաւունք եւ Միասնութիւն», «Արժանապատիւ Ապագայ», «Առաքելութիւն»:

Կը թուի որ քանի մը անկուսակցական միանան «Միասնութեան» որպէսզի ան վայելէ բացարձակ մեծամասնութիւն մը, քանի արդէն ունի 63 ձայն, բացարձակ մեծամասնութիւնն ալ 66 է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 5 / 7)

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՅՑԵԼԱԾ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 4-ին այցելութիւն մը տուած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին ու հանդիպում ունեցած անոր հետ:

***

ՀԱՅԿ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՆՍԿԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

Յունիս 4-ին, ՀԱՊ-ի երկիրներու կառավարութիւններու ղեկավարներու խորհրդի հերթական նիստին մասնակցելու համար Մինսկ գացած է հայաստանեան պատուիրակութիւնը. զայն կը գլխաւորէր վարչապետ Ա. Դարբինեան, մաս կը կազմէին Արտադրական ենթակառոյցներու նախարար Գ. Մարտիրոսեան, ՀԱՊ-ի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ Շ. Յարութիւնեան, ՀԱՊ-ի զինեալ ուժերու համակարգման շտաբի պետի տեղակալ, ՀՀ Պաշտպանութեան նախարարութեան մնայուն ներկայացուցիչ Վ. Յարութիւնեան, ՀՀ Ներքին եւ Ազգ. Ապահովութեան նախարարութիւններուն առընթեր պետական սահմաններու պաշտպանութեան գլխաւոր վարչութեան պետ Լ. Ստեփանեան եւ պաշտօնատար այլ անձեր: Մինսկի օդակայանը զիրենք դիմաւորած են Բելառուսիոյ փոխ-վարչապետը, Արտաքին գործերու նախարարին տեղակալը, Ճարտարապետութեան նախարարը:

Ժողովին օրակարգին մաս կազմած են տնտեսական, ռազմական, իրաւապահական մարզերէն ներս ՀԱՊ-ի երկիրներու համագործակցութեան հարցեր: Վարչապետ Ա. Դարբինեան հանդիպում մըն ալ ունեցած է Բելառուսիոյ նախագահ Ա. Լուկաշենկոյի հետ:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ՊԱՊԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԻՏԻ ՉԵՐԹԱՅ

Կը հաստատուի որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի առողջական վիճակի պատճառով, Պապին այցելութիւնը կը յետաձգուի գնոր անօրինութիւն:

Այս առընչութեամբ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը նիստ գումարած էր Յունիս 4-ին եւ հրապարակած հաղորդագրութիւն մը զոր կուտանք ստորեւ: Այցելութեան յետաձգման վերաբերեալ հաւանաբար համատեղ հաղորդագրութիւն մը հրապարակուի օրերս, Խաժակ Արք.ի եւ Պ. Ա. Սարգսեանի Վատիկան այցելութենէն ետք:

***

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԻՍՏ՝ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍԲ. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւէրով Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում Յունիսի 4-ին գումարուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի նիստ: Նիստի ընթացքում ի թիւս այլ հարցերի քննարկուեց Հռոմի Կաթոլիկ Եկեղեցու պետ Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Պապի Հայաստան կատարելիք այցի հետ առնչուող հարցեր:

Յաւարտ ժողովի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի յանձնարարութեամբ Վեհափառ Հայրապետի առողջութեան վերաբերեալ Մայր Աթոռի դիւանը հրապարակում է հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

«Առ ի գիտութիւն մեր հաւատացեալ ժողովրդի յայտնում ենք, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Գարեգին Ա. Վեհափառ Հայրապետի ապաքինումը դանդաղ է ընթանում, եւ առայժմ Նորին Սրբութիւնը չի կարող ծանր աշխատանք տանել:

Կոչ ենք ուղղում մեր հաւատաւոր ժողովրդին շարունակել աղօթել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի շուտափոյթ ապաքինման համար»:

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԹԱՆ-Ի ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ եւ սերպ զինուորականներու միջեւ սկսած խօսակցութիւնները Յունիս 5, Շաբաթ օր, բաւական առեն տեղ քայլ ընելէ ետք, անել կացութեան մը յանգեցան Յունիս 7-ին ժամը 2-ի շուրջ: Սերպերը չեն ուզեր տեղի տալ ՕԹԱՆ-ի բոլոր պայմաններուն, կ'ըսուի թէ 7-ի տեղ 14 օր կը պահանջեն պարպելու համար Քոսովօն եւ կ'ուզեն նաեւ որ նման գործողութիւններու ձեռնարկեն Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւին քուէարկութենէն ետք: ՕԹԱՆ-ը, այսինքն Ամերիկացիք, կ'ուզեն որ անմիջապէս սերպ ուժերը քաշուին Քոսովոյէն, որպէսզի մտնեն ՕԹԱՆ-ի ուժերը (որոնց բաղկացուցիչ տարրերու մասին ալ տարակարծութիւններ կան): Առջի օր, Ժօսփէն Միլոսեւիչի անձնատուութեան կապակցութեամբ ըսաւ թէ պէտք չէ նըւաստացնել հակառակորդը, բայց, այս պատմութեան մէջ, Եւրոպացիք առաւելաբար փիկիւռանի դեր ունին: Եւրոպական Յանձնախումբի Նախագահը՝ Ռոմանօ Փրոտի յայտարարեց արդէն, որպէս մխիթարութիւն.– «Եւրոպա առաջին կարգի վրայ պիտի ըլլայ խաղաղութեան մէջ, նոյնիսկ եթէ երկրորդական դեր մը խաղացայ պատերազմին մէջ»: Բայց եւ այնպէս զօրավար Մայքըլ Ճէքսըն կը պարզէ ՕԹԱՆ-ի պայմանները որոնք, կ'ըսէ Ճիմի Շի, «բանակցելի չեն մինչեւ վերջին մանրամասնութիւնը»: Ռուսերը կը ջանան, անգամ մը եւս, միջնորդի դեր մը խաղալ, ռուս զօրավար մըն ալ գացած է Մակեդոնիոյ սահմանը ուր տեղի կ'ունենայ հանդիպումը, բայց, կարելի չեղաւ ելք մը գտնել: Յունիս 7-ին, Ուաշինկթըն կ'որոշէր սաստկացնել ռմբակոծութիւնները, որոնք կը դադրին միայն երբ սերպ զօրքերը հեռանան Քոսովոյէն: Տեղւոյն վըրայ ալ, այսինքն՝ Քոսովո, ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ն յարձակում գործած է հանրակառքի մը վրայ Փրիսթինա, հինգ հոգի վիրաւորուած են:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Միութեան պետութեանց նախագահներուն ու վարչապետներուն Քէօլնի վեհաժողովին անգամ մը եւս մերժըւած է Թուրքիոյ անդամակցութեան հետեւանքը: Յունաստանի բուռն ընդդիմութեան միացած են Իտալիոյ եւ Շուէտի մերժողական կեցուածքներն ալ: Հակառակ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ Թուրքիոյ նպաստաւոր ջանքերուն, կարելի չէ եղած Անգարայի ակնկալութիւններուն ուղղութեամբ որոշում մը ապահովել վեհաժողովէն. Թուրք մամուլը ձախողութեան լուրը խորագրած է «Նոր յուսախաբութիւն»:

ՊԱՊԸ 13 օրուան այցելութիւն մը կը կատարէ իր հայրենիքը՝ Լեհաստան: Առաջին առթիւ Կտանսկ գնաց եւ տեսնուեցաւ Լէք Վալէզայի հետ: Կիրակի, Յունիս 6-ին ալ, պատարագեց Սոփոթ 600 հազարի հասնող բազմութեան մը առջեւ: Այս ճամբորդութիւնը բանալէճի ալ նիւթ եղած է որովհետեւ ծախքերը կը վճարուին մեծ ձեռնարկութիւններու կողմէ, այսինքն Պապը Վատիկանի դրամով չի ճամբորդեր:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ երկու անձեր սպաննուած են ոստիկաններու հետ բախումի մը ընթացքին, Ուրբաթ, Յունիս 4-ի առաւօտեան: Ասոնք կը պատրաստուէին յարձակում գործել Միացեալ – Նահանգներու

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՄԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆԸ Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ 84-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Արեւմտահայ գրականութեան մեծագոյն գիւղագներգակ բանաստեղծ՝ Դանիէլ Վարուժանի քերթուածները, գերազանցօրէն ազգային խորքին առընթեր՝ կը յատկանշուին իր համամարդկային զօրաւոր զգացողութեամբ։

Իրաւ բանաստեղծի մը ստեղծագործութիւնը, ամէն բանէ առաջ, վկայութիւնն է զգացող եւ մտածող էակի իր ներաշխարհին։ Մեծ քերթողի մը պարագային, իր ներշնչումները դուրս կուգան իր անձին նեղ ծիրէն եւ կը հասնին իր ժողովուրդի հոգեդաշտին մէջ, ուր ան դէմ յանդիման կուգայ հաւաքական խորունկ ապրումներու եւ իր արուեստով կը սեւեռէ իր ազգին համազգացողութիւնը, ըղձանքները, երազանքը եւ տեսիլքը։ Պետրոս Դուրեանի տաղանդը լիուլի բաւեց մեզի տալու եղերապախտ բանաստեղծի իր բոցավառ հոգիին տուայտանքը։ Մինչդեռ Սիամանթօն ամբողջովին մոռցաւ իր անձը՝ իր ժողովուրդին մեծ տառապանքին եւ ազատագրական պայքարի ոգորումին մէջ։ Հազուագիւտ են այն բանաստեղծները որոնք կ'անդրանցնին անձնական եւ ազգային ապրումներու սահմանները եւ իրենց վերզգայուն խառնուածքով եւ ընկալչութեամբ կը հասնին համամարդկային իրականութեանց ոլորտը, կը պեղեն հիմնատարրերը մարդկային հոգիին մեծ յոյզերուն եւ կ'երգեն համամարդկային արդարութեան, ազատութեան, հաւասարութեան, համերաշխութեան, սիրոյ, խաղաղութեան քաղցրաձայն մեղեդիները։

Մեր մէջ, Դանիէլ Վարուժան, մեկնելով իր կեանքի փորձառութիւններէն, եւ ապաւինելով իր տաղանդին զօրութեանը, ձգտած է համամարդկային ապրումներէ ներշնչուած զգացումներ քանդակել։ Իր զգացողութիւնը կը բղխի չէզոքաբար ծորած սրտէ՝ ընկերային գիտակցութենէ կամ խղճմտանքէ մը։ Տառապող մարդուն հանդէպ անհուն կարեկցութեամբ եւ մարդասիրութեամբ լեցուն սրտով մը, ան կ'երգէ համայնական ցաւը աշխարհի բոլոր թշուառներուն, զրկուածներուն, խաբուածներուն եւ շահագործուածներուն։ Տառապանք ճանչցած ժողովուրդի մը ըզգայուն զաւակը համակրութեամբ կը մօտենայ տառապող մարդուն։

Վարուժան բանաստեղծին դիտելու, դատելու, ընկալելու զգայարանները կը զարգանան իր հայրենի գիւղին՝ Բրգնիկի հոյակապ բնութեան ծոցը եւ բարի, սրտաբաց, տրտում բայց անոյշ հոգիով հայ շինականներու մտերմութեան մէջ։ Ան կը մեծնայ, խանդակաթ սիրովը իր մօր՝ որ իր երեւակայութիւնը կ'օրօրէ հէքիաթներով եւ պատմութիւններով։ Իր հայրը, Պոլիս մեկնած դասական պանդուխտ է, որ պատառ մը հացի ի խնդիր իր երիտասարդութիւնը կը մաշեցնէ. 1896-ի ջարդերէն խուսափելով պատանի Դանիէլը Պոլիս կ'ապաստանի եւ շփման մէջ կը մտնէ Հայ պանդուխտներու հետ, կեանքէն պարտուած, հիւանդ, սոված, հիւծած դժբախտներ՝ որոնց հոգիները, իրենց ետին ձգած տունին յիշատակովը եւ սիրելիներուն կարօտովը կը մղկտան եւ կը ճենճերին։ Տասնեւհինգամեայ պատանին ամբողջ կեանք մը լեցնելու չափ աշխարհ մը ցաւ կը տեսնէ հոն։ Պոլսոյ Մխիթարեաններուն, Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի եւ Պելժիոյ Կանտ քաղաքի համալսարանին մէջ անցուցած տարիները կը հասունցնեն զայն եւ կը թրծեն իր նկարագիրը։ 1909-ին, երբ Պոլիս կը վերադառնայ, Յակոբ Օշականի հաստատումով՝ ան՝ քաղցր, տարօրէն բարի, խոնարհամիտ, մշակուած միտքով եւ գիւղացիի անխարդախ սրտով համակրելի երիտասարդն է։

Վենետիկի մթնոլորտը եւ Մխիթարեան Հայրերու ջամբած դաստիարակութիւնը, իր գրական եւ բարոյական կողմերով, Կանտի համալսարանի կեանքը եւ ընկերաբանական եւ քաղաքական գիտութեանց մէջ իր կրթանքը, Պելժիացիներուն ապրած կեանքին երեւոյթները եւ իր հաւատաւոր ընկերվարականի համոզումները կը ճշդեն ուղեգիծը կեանքի հանդէպ իր կեցուածքին։ Հեթանոս Երգեր քերթողագրքին՝ Գողգոթայի Ծաղիկներ բաժնին վեց յատկանշական քերթուածները պիտի չգրուէին եթէ Վարուժան բացուած չըլլար Եւրոպական քաղաքակրթութիւն կոչուած փորձառութեան մը պղտոր դըրսեւորումներուն։

Շարք մը քերթուածներու մէջ, Վարուժան, իրապաշտօրէն, ջղուտ շարժումներով եւ թանձր գոյներով յօրինուած հոգենկարներով, մեզի կը ներկայացնէ ճարտարարուեստականացած ընկերութեան մը անզգամ մեքենային անիւներուն տակ փշրուող մարդոց դառնութիւնը, տրտմութիւնը, անյուսութիւնը, գռեհկութիւնը եւ խաթարուած բարոյականով ընկերութեան մը աղտերուն զոհ դարձած խըլեակներուն ամօթն ու վիշտը։

Ամէն մէկ քերթուած սրտայոյզ նկարագրութիւնն է այդ կեանքին։ Լայն պաստառի վրայ նկարներ, որոնք մեզի մտածել կուտան Ֆլամաց եւ Հոլանտական դպրոցի իրապաշտներուն՝ խոնարհներու կեանքը սեւեռող տեսարաններուն մասին։ Վարուժան յաջողած է տալ այդ բիրտ եւ դաժան իրականութիւնը այնպէս ինչպէս որ է՝ առանց ոսկեջրելու, խոբանալու կամ բարոյախօսելու։ Ան, թէեւ գործունեայ ընկերային ճարտարապետը կամ բարեկարգիչը չէ որ կը ձգտի ընկերային կարգերը յեղաշրջել, սակայն, փարակիչ կարեկցութեամբ եւ մարդասիրութեամբ կը մօտենայ կեանքէն պարտուածներուն դժբախտութեան։

Յակոբ Օշական վերապահ էր Վարուժանի ընկերային խորքով ստեղծումներուն մէկ մասին գեղարուեստական արժէքին նկատմամբ. կ'ընդունիմ որ անոնք չունին չքեղանքը լեզուին եւ ճոխութիւնը պատկերներուն եւ զօրութենական ընթացքը իր ազգային բնոյթ ունեցող քերթուածներուն։ Սակայն, մութ գոյներով, կարճ տողերով, ժուժկալ պատկերներով քերթուածները, որոնք հարազատօրէն կ'արտայայտեն տրտմութիւնը եւ մռայլութիւնը խորտակուած կեանքերու՝ փաստերն են իր տաղանդին բազմակողմանիութեան։

Գաղափար մը տալու համար այս քերթուածներուն նիւթին մասին, պիտի տամ ամփոփոյքը Գողգոթայի Ծաղիկներ բաժնին հինգ յատկանշական կտորներուն։

Առաջին քերթուածը՝ «Բանուորուհին» կը կոչուի. Բանաստեղծը, փողոցէն ամէն օր «ուրուականի պէս անցնող դալկադէմ եւ ուժասպառ բանուորուհին» հանդէպ զգացած խանդաղատանքով, կ'ուզէ տալ իր սէրը, բազուկին ուժը, անունն ու պատիւը, արիւնը, եւ քնքշութեամբ կ'ըսէ.

– Կը սիրեմ վիշտդ՝ որ իմ վիշտս է
գերագոյն,
Կը սիրեմ կուրծքդ ճանկուած
Որուն մէջ դեռ կը յամառի
սէրդ երգել
Արտոյտի պէս սըրարբած։

Եւ կ'աւելցնէ.

– Միայն թէ դուն չըլլաս տըժգոյն
ու քաղցած,
Արեւուն տակ չըհազաս,
Մօրդ վերեւ չըմարի ճրագն, ու,
ով քոյր,
Դուն գործատուն ալ չերթաս։

Երկրորդ քերթուածը «Սպասում» անունը կը կրէ։ Գեղեցիկ բառ մը, որուն թելադրած նիւթը մեր քերթողները տարբեր ձեւերով մշակեր են։ Վահան Թէքէեան, «Գեղօն Սօսեաց Անտառին» հոյակապ քերթուածով՝ խտացուցած է Հայ ժողովուրդին դարաւոր սպասումը իր անյայտ իշխանին, որ, որպէս արքայ պիտի գայ՝ Հայ ազգը փրկելու։ Արեւմտահայ եւ արեւելահայ մեծ ու կրտսեր քերթողներ, սրտատրոփ սպասեր են իրենց սիրածին՝ «անման Եար»ին որ ուշացած է գալու եւ կամ չէ եկած։ Վարուժանի «Սպասումը», ընտանեկան սրտաճմլիկ տեսարանի մը պատկերն է։ Պելժիացի հանքագործի մը կինը եւ զաւակները ժամերով կը սպասեն իրեն՝ միասին ճաշելու համար, մինչդեռ ան՝ հարբանքով իր բանականութիւնը կը կորսնցնէ տան ճամբուն վրայ գինետան մը մէջ։

– Ահաւասիկ շուրջն ընթրիքի սեղանին
Նըստած տղաքն ու կինը
ծեր բանուորին,
Մէջտեղը լուռ կը պաղի
Ոսպապուրն իր գոլորշիին մէջ
անդորր։
Մայրը հացերը լեղի
Իր սըրտին մէջ բաժնեց կըտոր առ
կըտոր
Տըղոցն համար եւ ամուսնոյն՝
որ գործէն
Պիտի դառնայ... – կը սպասեն...

Ու կը սպասեն... կը սպասեն. սանդալներ կը հնչեն մայթին վրայ. դըրացիին ոտնաձայնն է։ Հիւղին շեմին դուռը յանկարծ կը բացուի... քամին է. կրտսերագոյն տղան բալէն կը նիրհէ մօրը գիրկին մէջ։ Եւ դեռ կը սպասեն։ Լեղի հաց, երբեմն մէկ բառ բաւ է պատմելու ծով մը ցաւ ու տրտմութիւն։ Լեղիութիւնը հացին հասկնալի կը դառնայ վերջին տունին մէջ երբ գինով հանքագործը շատ ուշ տուն կուգայ։ Ան՝

Կը նետէ մուրճը փողփող
Օճախին մէջ. – ու դըրան մէջը
կանգուն
Սեղմած կռուփները ջըղուտ
Կ'աղաղակէ կըռնչոց՝ մռունչով
մ'առիւծի,
– «բոզ հերատուկ, չըսպասեցիր
դուն ինծի» –
Շունչը լեցուն գինւոյ հոտով
Կը յուզէ հիւղն համօրէն։
Կինն ու տղաները զարհուր
Կուլան ... լացով կ'օծանեն
Սեղանն՝ որուն վրայ պաղեր է
ոսպապուրն։

Երրորդ քերթուածը՝ «Ընկեցիկը», կը ներկայացնէ աղեխարշ ողբերգութիւնը՝ խաբուած մանկամարդուհիի մը, որ ճարահատ՝ իր ապօրինի նորածինը շքեղ տան մը մարմարէ շեմին վրայ կը ձգէ, ամբողջ գիշեր անոր վրայ հսկելէն ետք եւ երբ՝

– Այգը կը ծագի, փողոցներն համբուն
Կեանքի շըշուկով տակաւ կը լեցուին։
. . . .
Մայրը խեւլցնոր, մայրը ակամայ,
Ըշտապ կը փախչի... սիրտը հոն
թողած։

Ոչինչ է փոխուած։ Հակառակ արեւմըտեան երկիրներու հաստատած ընկերային ապահովագրութեան դրոյթին, օր չանցնիր որ տուփի մը մէջ, շէնքի մը մուտքին կամ պարտէզի ծառի մը տակ՝ նորածին մը չլքուի։

Չորրորդ քերթուածը՝ «Մեռնող Բանուոր» եղերերգն է հիւծախտին կրակէ շապիկը հագած հիւանդին, որ՝

– Ցանուն պատառ մը հացի՝
գործատան մէջ թաղեց ան
Ճառագայթներն հոգիին.
Տըւաւ փերթ փերթ որ ուտեն
մեքենաները վիշապ
Միսերն հուժկու կըռնակին։

Քերթուածին մէջ, իրարու կը հակադրուին գործարանի կեանքին հոգեմաշ դաժանութիւնը եւ մահամերձ հիւանդին կարօտը՝ բնութեան, դաշտին, արեւին, աղբիւրներու ջինջ ակին եւ սիրոյ երգին։

«Խաբուած Կոյսեր» անունով քերթուածը կը նկարագրէ դժխեմ ճակատագիրը հեշտասէր հարուստ այրերու խոստումներէն խաբուած աղջկանց, մեծամիտ կոյսերուն, որոնք իրենց անմեղութիւնը կորսնցնելէ ետք, փողոց կը հրուին եւ ի վերջոյ՝ հանրատունի մը դուռը կը զարնեն պատառ մը հացի ի խնդիր։ Բանաստեղծը ընդվզումով կը ճաղէ՝

– Օ այն հարուստ պարոններուն, այն
հըսպիտները շքեղ,
Որոնք ոսկի ցանեցին՝ որ բողբոջիւնը
հընձեն,
Ձեր հիւղերէն ներս մըտան սիրահալի
պէս անմեղ,
Եւ դուրս ելան քըրքջալէն։

Եւ համակամութեամբ կը բաժնէ ցաւը դժբախտներուն. –

– Ես կ'արտասուեմ ձեր վրայ, ով
տարաբախտ իմ քոյրեր,
Ես ձեր այպանքը կուլամ՝ աչքերս
այնպէս փակելով. –
Գինետան յոյր տակառին կատարն էք
դուք պըսակեր
Ձեր կուսութեան պըսակով։
Զազրաթորմի ձեր մազերն հոգւոյս
վրայ կը սողան՝
Շըրջելով քէն մ'արիւնիս, օձերու պէս
թունաւոր, –
Եւ ես քէնով կ'անիծեմ դարուս
կաւատ մարդկութեան
Ոսկի հորթերը բոլոր։

Մարդկային թշուառութեան եւ տառապանքի այս ահաւոր իրականութիւններէն՝ խորապէս ազդուած՝ Վարուժան, հզօր ներշնչումէ մը հրահրուած, իր ստեղծագործ երեւակայութեամբ կը կերտէ տարբեր եւ գեղեցիկ հոգեկան աշխարհ մը՝ բարութիւնով, սիրով եւ ուրախութեամբ լեցուն եւ հին օրերու մարգարէի մը շունչով իր երազանքը եւ բաղձանքը կ'արտայայտէ համայն մարդկութեան երջանիկ ապագային համար «Անդաստանին» մէջ։

Անդաստանը, կրօնական հոգեպարար արարողութիւն մըն է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Տաղաւարներուն կապուած, որու ընթացքին, մի առ մի կ'օրհնուին չորս կողմերը մեր աշխարհին։

Անդաստանի վերյուշը զիս ետ կը տանի խնկարոյր Երուսաղէմի մէջ պարմանութեան օրերուս, երբ Զատկին Ս. Յակոբայ միաբանութեան անդամները, հանդիսապետութեամբ Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի եւ ընկերակցութեամբ եպիսկոպոսներու, վարդապետներու, նորընծայ աբեղաներու եւ սարկաւագներուն՝ հանդիսաւորապէս զգեստաւորուած՝ թափօրով դուրս կուգային Ս. Յակոբայ տաճարէն եւ վանքի մեծ բակին մէջ խոշոր քառանկիւն մը կը կազմէին եւ, կարգով, Ալէլուիայով եւ նշանաւ Սուրբ Խաչիւ եւ Սուրբ Աւետարանաւ կ'օրհնէին, կը պահպանէին եւ նախախնամեալ կը պահէին արեւելեան կողմն աշխարհիս եւ Հայրապետութիւն Հայոց, արեւմտեան կողմն աշխարհիս եւ Թագաւորութիւն քրիստոնէից, հարաւային կողմն աշխարհիս եւ երկիրս, անդաստանս եւ պտղաբերութիւն տարւոյս, եւ ի վերջոյ հիւսիսային կողմն աշխարհիս, եւ վանքս, անապատս, քաղաքս եւ գիւղս եւ բնակեալ ժողովուրդս ի սմա։

Վարուժան, մեր աղօթասաց սուրբ հայրապետներուն հետեւողութեամբ կը մաղթէ՝

– Արեւելեան կողմն աշխարհի
Խաղաղութի՛ւն թող ըլլայ...
Ո՛չ արիւններ, քըտինք հոսին
Լայն երակին մէջ ակօսին.
Ու երբ հնչէ կոչնակն ամէն գիւղակի,
Օրհներգութի՛ւն թող ըլլայ։

Արեւմտեան կողմն աշխարհի
Բերրիութի՛ւն թող ըլլայ...
Ամէն աստղէ ցօղ կայլակի,
Ու ամէն հասկ ձուլէ ոսկի.
Եւ ոչխարներն երբ սարին վրայ
արածին,
Ծիլ ու ծաղիկ թող ըլլայ։

Հիւսիսային կողմն աշխարհի
Առատութի՛ւն թող ըլլայ...
Ոսկի ծովուն մէջ ցորեանին
Ցաւէտ լողայ թող գերանդին.
Ու լայն ամբարն ալ աղուններուն
երբ բացուի,
Բերկրութի՛ւն թող ըլլայ։

Հարաւային կողմն աշխարհի
Պտղաբերո՛ւմ թող ըլլայ...
Ծաղկի՛ մեղրը փեթակներուն,
Յորդի՛ գինին բաժակներուն.
Ու երբ թխեն հարսները հացը բարի,
Սիրերգութի՛ւն թող ըլլայ։

Հայցին երգին հովուերգական (pastorale) մթնոլորտէն ներշնչուած, Վարուժանի բարի եւ քաղցր հոգին խաղաղութիւն եւ եղբայրութիւն, առատութիւն եւ շէնութիւն, արդարութիւն եւ սէր կը մաղթէ համայն մարդկութեան։ Կը հաւատամ որ այս է մաղթանքը նաեւ անաչառ հոգիով ամէն բարի եւ ազնիւ մարդու։

Ապրիլեան Եղեռնի 84-րդ տարելիցին առիթով, ընդվզումով եւ սրտի ճմլումով կը մտածեմ այս ազնուական բանաստեղծին եղերական վախճանին մասին։

Մարդկային հասկացողութենէ եւ զգացումէ բոլորովին զուրկ քանի մը Թուրք եւ քիւրտ հրէշներ՝ Չանղըրըի ճամբուն վրայ, Թունուքի մը մէջ, 1915 Օգոստոս 26-ին կը մերկացնեն Դ. Վարուժանը իր չորս ընկերներուն ներկայութեան, ժայռի մը կը կապեն եւ դանդաղօրէն ու հանդարտօրէն, ոչխարի մը պէս կը մորթոտեն զայն, 31 տարեկանին, իր տաղանդին լիութեան մէջ։

Սէր եւ յարգանք իր անթառամ
յիշատակին։
Յաւերժական փառք իր վաստակին։

ԿԱՐՊԻՍ ԵՍԱՅԵԱՆ

Լոնտոն, Մայիս 24, 1999

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ

Մայիս 26-ի առաւօտեան Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի նախապատրաստական դասարանի աշակերտները այցելութիւն մը տուին «Յառաջ»ի խմբագրատան: Այցելութիւնը կ'իրականանար ծնողներու նախաձեռնութեամբ եւ պատասխանատուութեամբ. անոնց յօժարակամ միացած էր դասարանին դասատուն՝ Պր. Ֆիլիփ Ֆայրէր:

Ի հարկէ 6 – 7 տարեկան այս փոքրերը մինչեւ իրենց «Յառաջ» ժամանումը չէին պատկերացներ այն վայրը, ուր ամէն օր իրենց մէջավայրին առօրեան հայերէնով արտայայտութիւն կը գտնէր: Բացառիկ: Ներկայիս: Հոս:

Ի հարկէ պատրանքն ալ չունինք համոզելու, որ փոքրերը ամէն բան ըմբռնած էին այցելութեան աւարտին երբ ելան այդ վայրէն:

Ի հարկէ չենք ալ թերագնահատեր այն ինչ անոնք տուին տարին իրենց հետ նըշխալ վայրէն:

Այն ջերմ ընդունելութիւնը, զոր գըտանք թէ՛ խմբագրատան եւ թէ՛ տպարանի աշխատողներէն, պաշտօնական մթնոլորտէն չուտով ձերբազատեց մեզ եւ նետեց գրոյցին գիրկը: Աշակերտներուն ու ծնողներուն կողմէ հարցումներ ուղղուեցան գրաշարներուն եւ խմբագրութեան անդամներուն: Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել որ ամենահարցասէրը, որ նաեւ չսպառեց իր հետաքրքրութիւնը մինչեւ այցելութեան աւարտը, եղաւ մեր ուսուցիչը՝ Պր. Ֆայրէր:

Այս տպարանը, որ կը գործէ առանց օգտուելու նորօրեայ թեքնիքի բարիքներէն, առաւել եւս հետաքրքրութիւն արթնցուց տղոց մէջ: Անոնք տեսան թէ ինչպէս տաք տողերը քուրայէն մէկ – մէկ կ'իյնային մեքենային մէջ. կրցան դպիլ կապարի հայերէն տառերուն, առարկայացած հայերէն բառերուն, խորագիրներուն, յօդուածներուն, զորս քիչ ետք մելանը դրոշմեց, սպիտակ, պարապ էջերուն վրայ: Եւ հոն պիտի մնան, անջնջելի: Այն սերունդներուն պէս, որոնց հետքով մի քանի մարդոց ջանքը այս գործը կը շարունակէ:

Ամենաուրախալին տղոց համար եղաւ գրաշարներուն պատրաստած նուէրը: Իւրաքանչիւրը ունեցաւ իր անուան հայատառ կապարեայ տողը:

Փոքր չէր խանդավառութիւնը երախաներուն, որոնք յափշտակուած՝ իրենց ունեցած յիշատակէն, շնորհակալութիւն յայտնեցին տպարանին, ցտեսութիւն ըսին գրաշարներուն, կրկին հանդիպումներու աղերսանքով, ապա խուժեցին Տիկին Արփիկ Միսաքեանին գրասենեակը, անոր եւս փոխանցելու իրենց երախտագիտութիւնը:

Մեր այցելութեան նկարագրութիւնը չի կատարուիր տպաւորութիւններ արտայայտելու համար, ոչ ալ կ'ուզենք մեր զաւակներուն օգտակար եւ անմոռանալի մէկ օրը պատմել. մեր նպատակը չէ նաեւ հաստատել թէ որքան սիրելի էին մեզ հիւրընկալողները կամ ինչ ազնուական եւ վեհ է իրենց կատարած գործը:

Վստահաբար ընթերցողը պէտք չունի ատոր: Մեր այցելութենէն թելադրուած երկու մտորումներ այս առթիւ կ'ուզենք բաժնել հետաքրքրութեան տէր ընթերցողներու հետ:

Առաջինը առաջարկ մըն է: Որքա՜ն նըպատակայարմար եւ տեղին կ'ըլլայ աւանդութեան վերածել այս օրաթերթին տըրուած այցելութիւնը բոլոր հայկական հաստատութիւններուն կողմէ, որոնք կը ջանան հայերէն լեզուն ջամբել երախաներու, պատանիներու եւ երիտասարդներու: Գլխաւոր դժուարութիւնը, որ այս սերունդը հայերէնէն կը բաժնէ կամ կը հեռացնէ կամ կը խրտչեցնէ եւ կամ իւրացման խոչընդոտներ կը ստեղծէ, այդ լեզուին կենսունակ, երիտասարդ, գործունեայ եւ ներգործական (ոչ լուսանցքային) երեսին իրենց անծանօթ ըլլալն է: Թելադրելի այցելութիւնը պիտի բացայայտէ Փարիզի կեդրոնը տեղաւորուած հայերէնով արտայայտուող բնական կեանքը, որ կ'ընթանայ սովորական աշխատանքի մը համաչափ կշռոյթով:

Երկրորդ մտածումը մեզի կը ներշնչէ մեր ուսուցիչին լայնամիտ կեցուածքը:

Պէտք է ընդունիլ, որ Ֆրանսայի հայկական դպրոցներուն մէջ ծառայող ոչ-հայ դասատուներուն համար դիւրին ըլլալու չէ հասկնալ մեր յամառ փարումը մեր լեզուին: Անշուշտ կը նկատեն անոնք ալ որ մեր բուրաստաններուն մէջ հաւատքի եւ պայքարի գնով ցանուած ծաղիկները յաճախ երկարամեայ չեն: Դժուար է ըմբռնել իրապէս որ այսքանէն ետք ինչու մենք տակաւին կառչած կը մնանք մեր լեզուին, ըսենք լեզուի նիւթին: Եւ անոնք իրենց թերհասկացողութիւնը ուղղակի կամ անուղղակի կեցուածքներով աշակերտին կը պարզեն, իսկ տարիկա մանուկին մէջ աւեր կը գործէ, մանաւանդ ասոր դէմ տեսնել հայերէնի ուսուցիչին անզօրութիւնը եւ տեղ մը յուսալքումը բնական է. երբ Ֆրանսերէնը հմայած է ու կը հմայէ շատ ժողովուրդներ, անհամներ եւ միջազգային գետնին վրայ համբաւ կը վայելէ, Հայը, այս բուռ մը ժողովուրդը՝ ինչպէս կը սիրենք մենք մեզ կոչել, կայք հաստատելով Ֆրանսերէնի հայրենիքին մէջ իսկ, երկլեզուութեան հարց մը մէջտեղ կը նետէ: Ու կը պայքարի, կը գրէ, կը խօսի, կը խորհրդածէ, կը մտմտայ խոստանայ, կը վիճի: Վասն ինչի՞: Եթէ այս հարցումին պատասխանը հայկական դպրոցի մէջ գործող ոչ-հայ ուսուցիչը չի փորձեր առանձինն գտնել, ինչ որ կ'ընէ Ս. Մեսրոպ կրթարանի նախապատրաստականի դասատուն, դպրոցին անօրէնութիւնը պատրաստ է (եթէ կրնայ, եթէ ատակ է, եթէ գիտակից է, եթէ ըմբռնած է հարցը, եթէ գիտէ թէ ինչո՞ւ նոր սերունդը հայերէն պէտք է սորվի) զանոնք լուսաբանելու, առանց մեղադրանքի:

Ծնողքներ իրենց երախաները երկլեզու դպրոց չեն ուղարկեր որպէսզի անոնց մէջ լեզուական աշխարհներու տկլութիւն մը ստեղծուի: Նախ եւ առաջ հոգեբանական է հարցը: Արմատէն պէտք է լուծել զայն: Պէտք է դպրոցական՝ երկլեզուութեան պահանջները լրացնող մթնոլորտ մը ստեղծել. մղձաւանջէ արթնցողի մը պէս աչքերը բանալ իրականութեան:

Տղաքը վարժուած են որ միայն հայերէնի ուսուցիչը իրենց խօսի հայերէնով հայկական նիւթերու մասին, հայկական տօներու, հայկական անցեալին, Հայաստանին մասին, մնացածը՝ որ իրենց սովորական, պարզ, չա՛տ կարեւոր առօրեան է, գիտելիքներու ամբարումը, հետաքրքրութիւնը ու ապագան է, տեղի կ'ունենայ Ֆրանսերէնով: Հետեւաբար գործնական աշխարհին զիրենք կը կապէ Ֆրանսերէնը, որ բնականաբար կը վերածուի գործնական լեզուի մանուկին ըմբռնումին մէջ եւ հայերէնը կը մնայ վերացական աշխարհի մը խորհրդանիշը: Երեւոյթը նուրբ է, գիտակից եւ ենթագիտակից մակարդակի իր ծալքերով ու կը պահանջէ նախ եւ առաջ հաւատաւոր աշխատանք: Ցանձնարարելի է կարդալ Անահիտ Կարմիրեանի դասախօսութիւնը տպուած «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Փետրուարի թիւին մէջ:

Ս. Մեսրոպ կրթարանի աշակերտներուն համար այդ օր զիրենք «Յառաջ» առաջնորդողը իրենց Ֆրանսացի ուսուցիչն էր հարկաւ, քանի որ ան կ'ընկերանար իրենց ոչ իբրեւ պարտականութիւն, այլ՝ անձնական մղում: Այս ըսելով ան դուրսէն քանդած եղաւ այն փշաթելը որ կը սպառնար հայկական կեանքը անջատել դուրսի ոչ – հայերէնի աշխարհէն: Ասոր համար խորապէս շնորհակալ ենք իրեն: Կայսրինը՝ կայսրին:

Եւ «Յառաջ»ին որ կայ:

ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ
Ծնողք

«ՀՌՈՄ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 7-էն 10

Քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մըկրտիչ մայր տաճարի տիկնանց յանձնախումբը կազմակերպած էր այցելութիւն մը Հռոմ, «Հռոմ – Հայաստան» ցուցահանդէսին, ուր կը ցուցադրուէին 500 արժէքաւոր իրեր, որոնք գլխաւորաբար կու գային Հայաստանէն, Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն եւ Վատիկանէն:

Մեր կեցութիւնը ապահովուած էր Հայ Անարատ Յղութեան քոյրերու լուռ ու հանդարտ «Վիլլինօ Սուօրէ Արմէնէ» տան մէջ, որ տրամադրելի է մասնաւորաբար հայ զբօսաշրջիկներու եւ ուխտաւորներու համար: Բոլորս ալ մեր տան մէջ զգացինք մեր չորսօրեայ կեցութեան ընթացքին:

Փիէր Պալանեանի՝ մեր հայ ուղեցոյցառաջնորդին ընկերակցութեամբ ծանօթացանք Սուրբ Քաղաքին, նամանաւանդ այն մասերուն որոնք առնչուած են Ս. Պօղոսի եւ Պետրոսի կեանքին: Ամէն պատեհ առիթով ան մեզի ցոյց կու տար այն բոլոր վկայութիւնները, որոնք կը հաստատէին Հայաստանի ներկայութիւնը Հռոմի պատմութեան մէջ: Օրինակի համար, կրցանք կարդալ Հայաստանի անունը արձանագրուած «Անթոնինանա սիւն»ի հիմքին վրայ, որ կը գտնուի «Մոնթէ Միթորիօ» իտալական ազգային պալատին առջեւ: Նկատեցինք նաեւ Ս. Ներսէս Շնորհալի հայրապետին արձանը, որ կը գտնուի Ս. Պօղոս տաճարի բակին մէջ:

Յաջորդ առաւօտ ներկայ գտնուեցանք Սիքստինեան մեծ դահլիճը, որ կը գտնուի Վատիկանի մատենադարանին մէջ, եւ ուր տեղի կ'ունենար «Հռոմ – Հայաստան» ցուցահանդէսը որ կը ներկայացնէ Հռոմի եւ Հայաստանի միջեւ եղած յարաբերութիւնները Հռոմէական Կայսրութենէն սկսեալ մինչեւ օրերս: Կրցանք հիացումով դիտել բացառիկ գործեր ինչպէս լատիներէն լեզուով գրուած չորս նամակներ որոնք ուղղուած են Իննովկենտիոս Գ. պապին, Հայոց Լեւոն առաջին թագաւորին կողմէ, ԺԳ. դարու սկզբնական շրջանին, ինչպէս նաեւ, աշխարհի վրայ միակ ոսկեայ թագաւորական կնիքը եւլն... որոնք մաս կը կազմեն Վատիկանի հարստութեան:

Մուշ ու Սեւան վանքերու երկու հոյակապ փայտեայ դռները, որոնք առաջին անգամ միասնաբար Հայաստանէն դուրս կը ցուցադրուէին:

ԺԳ. դարու կիսուն, Կոստանդին Ա. կաթողիկոսին ձեռամբ գրուած «Հաւատքի գիր»ը, որ ծանօթ է իբր ամենահին վըկայութիւնը՝ գրուած հայերէն լեզուով:

ԺԱ. դարու պապիրոս մը, որ կը յուշէ հայկական զինուորական գունդի մը ներկայութիւնը Իտալիոյ բանակէն ներս:

Քարտէսներ, որոնք ցոյց կու տան Հայաստանի սահմանները, պատմութեան զանազան շրջաններուն: Տակաւին, ձեռագիրներ, մետալներ եւ դրամներ, մեծ մասով փոխ առնուած Երեւանի Մատենադարանէն:

Կը շնորհաւորենք այս ցուցահանդէսը կազմակերպող կոմիտէն, որ հրատարակեց նաեւ «Ռոմա – Արմէնիա» Ֆրանսերէն, իտալերէն քաթալոկներ, անմահացընելով այս եզակի եղելութիւնը:

Հետացանք ունենալով այն պատկերը, որ մեր Երկիրը, հակառակ բոլոր դըժուարութիւններուն, կրցաւ գլուխ գործոցներ ստեղծել եւ վահանձնօրէն ապրիլ:

Հաճոյքը ունեցանք ներկայ գտնուելու կիրակնօրեայ պատարագին, որուն աւարտին ծանօթացանք Հռոմի հայկական գաղութին, ապա մասնակցեցանք դպրոցի աշակերտութեան կողմէ պատրաստուած Մայրերու Օրուան տօնախըմբութեան, ձեւով մը բաժնելով Հռոմի հայութեան առօրեայ կեանքը:

Առիթն ունեցանք այցելելու «Վատիկանի ձայնասփիւռ»ը եւ հաստատելու թէ ուրիշ ազգերու կարգին, Հայերն ալ ունին իրենց հաղորդումներու բաժինը, լուրերը կը սփռուին մասնաւորաբար Հայաստանի Հայութեան համար, տալով արտասահմանի Հայութեան լուրերը, այսպէսով ստեղծելով կապ մը Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ:

Վերջին օրը այցելեցինք Ս. Պետրոս տաճարը, որուն շինութեան գործածուած նիւթերը չեն լուծուիր ու այլափոխուիր ժամանակի ընթացքին, կարծէք կաթողիկէ հաւատքին անմահութեան պատկեր մը տալու համար:

Փարիզ վերադարձանք, Մայիս 10-ին, երեկոյեան ժամերուն, անմոռանալի օրերու ուրախ տրամադրութիւններով:

Իբր մասնակից այս շրջապտոյտին, պարտք կը զգանք մեր խորին շնորհակալութիւնները արտայայտել Հռոմի մեր այցելութիւնը կազմակերպող Ս. Յովհ.– Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեանի եւ Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի ատենապետուհի տիկին Մարկօ Գոգորեանի:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ

ԳՈՂՏՈՒԹԷ ԳՈՂՏՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքութեան հիմնադրութեան 538-րդ տարեդարձը նշուած է մասնաւոր հանդիսութիւններով Մայիս 22-ին եւ առիթ եղած է որ պատրիարքարանի եւ համայնքին երախտագիտութիւնը յայտնուի Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի: Առաջին առթիւ, արարողութիւններ սկսած են Շարաթ առտու, երբ Մեսրոպ Արք. եւ եկեղեցական ամբողջ դասը այցելած են Ղալաթիոյ Եկեղեցին, իջած Կոլտ պատրիարքի դամբարանը եւ աղօթած, ապա անցած են Շիշլիի գերեզմանատունը ուր ծաղկեպսակներ դրուած են Շնորհք եւ Գարեգին պատրիարքներու շիրիմներուն: Այս ներքին շրջանակի մէջ կատարուած արարողութիւններէն ետք, պատրիարքը, շքախումբով գացած է Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի դամբարանը, ուր դիմաւորուած է Միւֆթիի օգնականին կողմէ, անկէ անցած է Ֆաթիհի մզկիթը: Հոս ըրած է առաջին պաշտօնական յայտարարութիւն մը, նշելով թէ բախտորոշ քայլ մը առնուած էր 538 տարի առաջ Հայ համայնքին համար: Արարողութիւնները շարունակուած են ժամը 16-ին Գումգափուի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, բայց ամէնէն փայլուն հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է իրիկունը, Հիլթըն պանդոկը, 500 հոգիի հայ եւ Թուրք հրաւիրեալներու մասնակցութեամբ, նաեւ մեթիաներու: Ընդունելութեան ընթացքին Մեսրոպ Արք. ելոյթ մը ունեցած է, յիշած թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ հիմնել տուած էր Հայոց Պատրիարքարանը: Ցիշատակած է նաեւ Ֆաթիհէն աւդին գործի գլուխ եկած պետական դէմքերը, նաեւ այն 83 պատրիարքները որոնք յաջորդած են առաջին պատրիարքին՝ Յովակիմին:

***

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 23-ին շուքով տօնուած է Հոգեգալուստը, ապա, Նարեկեան տրահին մէջ տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը, հանդիսավարութեամբ Վաղարշակ Զիլճեանի: Ներկայ եղած են Շիշլիի եւ Կզզիներու քաղաքապետները: Թաղային Խորհուրդէն Յակոբ Սարաֆեան կարդացած է տարեկան տեղեկագիրը: Ուղերձ մը արտասանած է Ռ. Հատտէճեան: Ելոյթ ունեցած է Կզզիներու քաղաքապետը՝ Ծօչքուն Եօզտէն, որու ուղղուած թրքերէն ելոյթով մը հանդէս եկած է Վարդ Շիկահեր: Հաւաքոյթը փակուած է Մաչտոց Քահանայ Գալփաքճեանի «Հուսկ Բանք»ով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՃՊԻՏ

■

ԱԽՊԱՐԱԿԱՆ

Երբ Սփիւռքում սկիզբ առաւ հայրենադարձութեան շարժումը, շատ Սփիւռքահայեր կասկածով էին նայում հայրենիք վերադառնալու առաջարկին, մտածելով որ Հայաստանում վիճակը լաւ չէ: Անյայտութիւնը վախեցնում է նրանց, եւ ահա երկու Սփիւռքահայ պայմանաւորւում են, որ մէկը կը հայրենադարձուի հայրենիք եւ նամակով լուր կը տայ, թէ այնտեղ վիճակն ինչպէս է: Նրանք պայմանաւորւում են, որ լաւ լինելու դէպքում Սփիւռքահայը կը գրի, որ տղայ է ունեցել, իսկ վատ լինելու դէպքում կը գրի, որ աղջիկ է ունեցել:

Ախպարը գալիս է Հայաստան եւ տեսնում, որ խաբուած է՝ Հայաստանում վիճակն ահաւոր է: Նա մնացողներին գըրում է.– «Հոս տիկինս պառկաւ եւ աղջիկ բերաւ, այն ալ՝ երկու աղջիկ»:

★

Մի հայրենադարձ Երեւանի փողոցներում զբօսնելիս անզգուշաբար ընկնում է բաց դիտահորը եւ սկսում է օգնութիւն կանչել: Բանուորները ձայնի վրայ վազելով գալիս են, նրան փոսից հանում են, շորերի փոշին թափ են տալիս: Վրդովուած հայրենադարձն ասում է.

– Ախպա՛ր, մեր հոնտեղը եթէ աստնկ փոս մը ըլլար, վրան պզտիկ կարմիր դրօշակ մը կը տնկեն, որ մարդ մէջը չիյնայ..

Բանուորներից մէկն ասում է.

– Է՛, դու հայրենիք գալու ժամանակ ձեզ բերող պարախոդի (նաւ) վրայի մուրճ-մանգաղով մե՛ծ, կարմիր դրօշակը չտեսա՞ր:

(Շար. Ա. էջէն)

հիւպատոսարանին դէմ, ըստ Պոլսոյ ոստիկանապետին; Նոյն աղբիւրին համաձայն անդամներ են ծայրայեղ – ձախ դաղտնի կազմակերպութեան մը եւ զինուած էին, երբ ոստիկաններու ուշադրութիւնը գրաւած են:

ՑԻՍ–ի (Ալժերիոյ Փրկութեան Իսլամական Ճակատ) զինեալ թեւը՝ փրկութեան իսլամական բանակը յայտարարեց թէ վար կը դնէ զէնքերը եւ վճռած է վերջնապէս հրաժարիլ զինեալ պայքարէ: Ի պատասխան, նոր նախագահը Պութեֆլիքա յայտնեց թէ նոր օրինագիծով մը, պետութիւնը ընդառաջ պիտի երթայ այդ որոշումին: Նախորդ օրը իսլամապաշտները 19 հոգի եւս մորթած էին:

ԴՈՒՄԱՆ (Ռուսաստանի երեսփոխանական ժողով) օրէնք մը քուէարկած է որուն նպատակն է պայքարիլ «աղտոտ դրամի» օրինականացման դէմ: Անհատները պէտք է յայտարարեն իրենց բոլոր գործառնութիւնները 178 հազար ռուբլիէն սկսեալ եւ ձեռնարկութիւններն ալ մէկ միլիոն 780 հազարէն սկսեալ:

ՔՈՒԹ-ՊՈԼ

ԵՒՐՕ-2000

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ռեքիավիքի մէջ, Հայաստան 0 – 2 պարտուեցաւ Իսլանտայէն: Այժմ 4–րդ խումբին դասաւորումը հետեւեալն է. – 1.– Ուկրանիա 14 կէտ, 2.– Իսլանտա 12, 3.– Ֆրանսա 11, 4.– Ռուսաստան 9, 5.– Հայաստան 4, 6.– Անտորա 0:

Այս խումբին մէջ Ֆրանսա ալ պարտուեցաւ Ռուսաստանէն 2 – 3 արդիւնքով, եւ Եուրի Ճորքայէֆ անհանգիստ զգաց դաշտին վրայ ու հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Յունիս 7–ին, կը հաստատուէր որ առողջական վիճակը թոյլ պիտի չտայ որ խաղայ Յունիս 9–ին, Անտորայի դէմ եւ թէ իր վիճակը միայն չափազանց յոգնութեան հետեւանք է:

***

ԹԷՆԻՍ

ԱՂԱՍԻ «ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍԻ» ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Անտրէ Աղասի անակնկալ յաղթանակ մը տարաւ Յունիս 6–ին, Ռոլան Կառոսի աւարտականին: Անակնկալ այն պատճառով որ սկիզբը 6–1, 6–2 կը կորսնցնէր ուկրանացի Մետվետեւի դէմ, ապա ինքզինք գտաւ եւ ի վերջոյ շահեցաւ յաջորդ երեք սէթերը խլելով: Աղասի (որուն հայրը պարսկահայ է) չէր կրնար զսպել իր ուրախութիւնը ու կը բացագանչէր՝ «Օրհնուած եմ»:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

FRANCE-CULTURE

Mercredi 9 Juin à 12 heures 45 émission «*Panorama*» avec la participation d'*Anahide Ter-Minassian*.

Հ. Բ. Ը. Մ.
Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15–ին
Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Միօրեայ Վարժարանի
Հանդէս
– ԵՐԳ
– ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ
– ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
Մուտքը ազատ է:
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e
— *Métro: Courcelles* —
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի Յունիս 20, ժամը 12–էն սկսեալ
Centre Aéré "*Les Marais*"

Բոլորը հրաւիրուած են մասնակցելու այս հաճելի օրուան ընկերակցութեամբ Արմէնիա Նուագախումբին եւ երգիչ Վագինակի:

Ճոխ պիւֆէ, համեղ աղանդերներ: Թոմպալա, շահողները կը ստանան ճամբորդական տոմսեր, գոհարեղէն եւ այլ նուէրներ:

Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ Քաղաքապետարանի սրահը:

TELEVISION

M 6

Jeudi 10 Juin à 20 heures 40

Le passé simple : 1915; Le génocide oublié
(Marielle Fournier)

ԽՕՃԱԼԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ՓՔՔ–ի ղեկավար Ա. Խօճալանի դատավարութեան Յունիս 4–ի նիստը աւարտած է փոթորկոտ մթնոլորտի մը մէջ ու դատաւորը դատը յետաձգած է Յունիս 8–ին: Պոլթկումի պատճառ եղած է ամբաստանեալին մէկ փաստաբանին այն խօսքը թէ «մեծ պատերազմիկներու խաղաղութիւնն ալ մեծ կ'ըլլայ»: Ամբաստանող կողմին փաստաբանները այդ արտայայտութիւնը ՓՔՔ.ի քարոզչութիւն նկատելով հակադրած են. անոնց միացած են ՓՔՔ–ի զոհ զինուորներու Ատեանին մէջ ներկայ հարազատները որոնք Խօճալանի ու անոր փաստաբաններուն հասցէին վարկաբեկիչ որակումներ տեղացուցած են, զայն կոչելով «դաւաճան» «անպատիւ», «Հայու՛ վիժած», եւայլն:

Նոյն դատավարութեան առթիւ Փարիզի Քրտական Հիմնարկին նախագահը Ք. Նեզան «Լիպերասիոն»ի (Յունիս 7) մէջ լոյս տեսած էջով մը կը քննադատէ Իմրալըի մէջ կատարուածը. ան կը գրէ թէ եթէ քիւրտ ղեկավարին ինքնապաշտպանութեան իրաւունք տրուէր, ինչպէս կը պահանջէ արդարադատութիւնը, թուրք պետութիւնը ինքզինք պիտի գտնէր յանցաւորի աթոռի վրայ, ամբաստանուած՝ չարչարանքի, պատերազմական ոճիրներու եւ զանգուածային տեղահանութեան մեղքերով: Մինչդեռ, այսօր թրքական յատուկ սպասարկութիւնները իրենց ուզածը բսել կուտան Խօճալանի, նպատակ ունենալով անոր նիւթեղէն ոչնչացումէն առաջ հասնիլ քաղաքական դէմքին կործանումին, իր հետեւորդներուն աչքին վարկաբեկելով զինքը:

ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ...

Կիրակի, Յունիս 6–ին, Գանալ+ի վրայ, Քարլ Զէրօ կը հարցաքննէր եւրոպական ընտրութիւններու ցանկ գլխաւորողներ եւ կ'ընէր զանազան հարցումներ, որոնք յաճախ կապ ալ չունէին Եւրոպայի հետ: Այսպէս, Ֆր. Պայրուի հարցուց. – «Համամի՞տ էք Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման»: Պայրու, պարզ է, այո՛ պատասխանեց, քանի երեսփոխան է եւ այդ հանգամանքով, արդէն ճանչցած է անցեալ տարի...:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 13–ի Կիրակին՝ ամբողջ օրը «Ժէման»ի անտառը:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտները իրենց պարերով եւ Արմէնիա Նուագախումբը:

Աշակերտները կը ցուցադրեն նաեւ իրենց գծագրութիւններէն մաս մը:

Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ, օգտուելով այս առիթով խնամքով պատրաստուած ճաշացուցակէն եւ վիճակահանութենէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խղագինի հետեւեալ նուէրները.–

Պր. Ժիրայր Վարժապետեան, Տիկին Մարի Առաքելեան 150–ական Ֆր., Տիկին Անոյշ Գիրէմիտճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գալտըրըմքօղլու 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թէրզեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նազար Զանքայա 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լուտովիկ Գույումճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Դանիէլեան 400 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան 200 Ֆր., Պր. Տրդատ Արանեան, Տիկին Գազազեան 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հանրի Գանճեան 1000 Ֆր. Պր. Պր. Սարգիս Գուրաճեան, Տէր եւ Տիկին Արթինեան 500–ական ֆրանք, Տիկին Իրիս Բարսեղեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 200 Ֆր., Տիկին Կիւմիւշկերտանեան 100 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան – Ֆէպիւս 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Ասատուրեան, Տիկին Սվէթլանա Իշլէմէճեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Տէրտէրեան, Պր. Դանիէլ Տէր - Զաքարեան, Պր. Անտրէ Եոխզարտաշեան 200–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տազէսեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Ֆրէնկեան 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահէ Խօզթէյին 300 Ֆր., Տիկին Վերժին Պօղոսեան, Տիկին Ագնիւ Պագգալեան 200–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Փափազեան 400 Ֆր., Պր. Էմմանուէլ Ոսկերիչեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քերովբ Ֆարչեան 500 Ֆր., Պր. Էտուար Աճէմեան 1000 Ֆր., Տիկին Ալիս Գալտըրըմքօղլու 100 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Գույումճեան 250 ֆրանք, Տիկին Ռոզա Նարպանտեան, Պր. Վիգէն Տէր – Ղուկասեան 200–ական Ֆր., Բժիշկ Արէլ Փափազեան 150 Ֆր., Պր. Գրիգոր Թուզլուեան, Պր. Կրէկուար Սիրզարէկեան 200–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գըլըճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հերման Նեւրուզ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Բէսէնթօղլու, Պր. Ժան Տազէսեան 200–ական ֆրանք:

(Շար.)

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
POUR LA DEFENSE DE LA LANGUE ARMENIENNE
organise un
SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
BEYROUTH (Liban) - du 1er au 19 Juillet
POUR LES JEUNES DE 8 A 16 ANS
sous le patronage du Rév. Père KEGHAM KHATCHERIAN
Prélat des Arméniens du Liban

Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

Des cours d'arménien seront organisés à raison de 25 heures par semaine pour les **débutants francophones** par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa **méthode audiovisuelle** et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.

L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par les responsables de l'Association Machtotz.

Sont prévues plusieurs excursions comme Baalbek, Byblos, Saïda, Aïnjar, Zemmar, Antélias, la visite des musées et des institutions arméniennes, ainsi que des baignades à la mer et du sport, suivant possibilités

FRAIS DE PARTICIPATION : 5950 F. par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.
Renseignements et inscriptions (avant le 10 juin) :
ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 CHAVILLE — Tél. / Fax : 01 47 50 97 51.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 16–ին սովորական հաւաքատեղին:

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ հանդէսի պատրաստութիւն:

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CENTRE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE (Jura)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août :
Dates : du 29 juillet au 20 août
Prix : 3 400 + 450 F (transport Paris et Marseille)
Ages : enfants nés entre le 01/01/84 et le 31/12/92
Veuillez contacter la section la plus proche de votre domicile ou téléphoner au Conseil d'Administration de la CBAF au : 01. 48. 24. 46. 57.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Séjour à l'étranger

ETATS-UNIS : Côte Est (camp Haïastan)
- Du 11 juillet au 25 juillet
  Prix de la pension : 795 USD + voyage + argent de poche
- Du 25 juillet au 8 août
  Prix de la pension : 795 USD + voyage + argent de poche
- Du 8 août au 22 août
  Prix de la pension : 675 USD + voyage + argent de poche

ETATS-UNIS : Côte Ouest (camp AYF)
- Du 1er août au 15 août
  Prix de la pension : 600 USD + voyage + argent de poche

Ces séjours s'adressent aux adolescents de 11 à 15 ans.
Pour toute inscription, s'adresser au Conseil d'Administration au :
01. 48. 24. 46. 57.
Date limite : 10 juin
ATTENTION : Places limitées.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 9
MERCREDI
9 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.658 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.658

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 7 / 8)

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ա. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Յունիս 5-ի կառավարութեան նիստին վարչապետ Ա. Դարբինեան տեղեկացուցած է թէ կը հրաժարի իր պաշտօնէն: Նախարարներէն իրեն հետեւող չէ եղած: Կառավարական կազմն ու վարչապետը կը շարունակեն աշխատիլ մինչեւ նորընտիր Ազգային Ժողովին առաջին նիստի թուականը՝ Յունիս 10:

***

ԸՆՏՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Շրջող ոչ պաշտօնական լուրերու համաձայն կը սպասուի որ Կ. Դեմիրճեան ընտրուի Ազգային Ժողովի նախագահ, իսկ վարչապետ կը նշանակուի Վ. Սարգսեան: Կ'ըսուի տակաւին թէ «Միասնութիւն»ը տրամադիր է երկու անջատ նախարարութեան վերածելու Ներքին գործերուն ու Ազգ. ապահովութեան նախարարութիւնը: Ներքին գործերու նախարար կը նշանակուի ներկայիս Երեւանի քաղաքապետ Ս. Աբրահամեան, իսկ քաղաքապետութեան պաշտօնը կը ստանձնէ Ռ. Ցարութիւնեան: Այլ աղբիւրներ ալ նոյն նախարարութեան հաւանական թեկնածու կը նկատեն ռազմական ոստիկանութեան պետ Վլատիմիր Գասպարեանը: Կը խօսուի Սերժ Սարգսեանի Ազգային ապահովութեան պաշտօնի վրայ մնալուն մասին. կան պնդումներ ալ թէ ան նոր կառավարութեան մաս չի կազմեր:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՌԱՆՑ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԻ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 5-ի հրամանագրերով վերջ տուած է իր խորհրդականներուն՝ Վահան Յովհաննիսեանի, Արամ Սարգսեանի եւ Յարութիւն Կարապետեանի պաշտօններուն: Առաջինին, երեսփոխան ընտրուելուն համար պաշտօնին վերջ տրուած է, միւս երկուքը իրենք դիմած են:

***

ՄԱՀ Լ. ԽՈՒՐՇՈՒԴԵԱՆԻ

Մայիս 7-ին, Երեւանի մէջ, 72 տարեկանին մահացած է ակադեմիկոս Լենդրուշ Խուրշուդեան: Պատմական գիտութիւններու տոքթոր էր, 1977-էն Հայ Ժողովուրդի պատմութեան դասախօս: Ծնած էր Գորիսի շրջանի Շինուհայր գիւղը:

***

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան հեռատեսիլի հօրս ընկերութեան տուած հարցազրոյցով պատասխանած է ընտրութեան առընչուած հարցումներու: Կրկին անդրադառնալով ընտրական ցանկերու թերութիւններուն, ան ըսած է թէ պատճառը ներկայի օրէնսգիրքն է որ կ'արգիլէ լրացուցիչ ցանկերու կազմութիւնը: Նախագահը կրկին կերպով հերքած է մամուլով յայտնուած կարծիքը թէ ցուցակներու թերութիւնները կամաւոր եղած են, ուստի հետեւանք են գիտակից դաւի մը: Ապա աննախընթաց որակած է ընտրութիւնը, այսուհանդերձ մտահոգութիւն յայտնելով որ օրինական ճամբով խորհրդարան մտած են նաեւ քրէական տարրեր:

Պատասխանելով Վ. Սիրադեղեանի դէմ հետաքննութեան դիմելու մասին հարցումին, Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ նոր խորհրդարանը պարտաւոր չէ անոր դէմ քրէական գործ յարուցանելու նախորդին որոշումը վերահաստատելու: Սակայն իրաւաբանները կը ստուգեն թէ արդեօք դատախազը պարտաւո՞ր է նոյն դիմումը կատարելու Ազգային Ժողովին: Իսկ եթէ նոր Ազգային Ժողովը համաձայն չգտնուի, կրնայ վարկաբեկուիլ:

Ռ. Քոչարեան ճիշդ համարած է որ Ազգ. Ժողովին մէջ մեծամասնութեան տէր կուսակցութիւն մը մաս կազմէ նաեւ կառավարութեան: Ան ամէնէն ճիշդ տարբերակը նկատած է այն որ կառավարութիւնը գլխաւորէ «Միասնութիւն» դաշինքէն ղեկավար մը. նոյն դաշինքը պէտք է, կ'ըսէ, ընտրէ նաեւ Խորհրդարանի նախագահը:

Այն հարցումին թէ ընտրութենէն առաջ էր՝ Ռ. Քոչարեանի դիրքերը չէ՞ն ցրնցուիր, նախագահը պատասխանած է. «բոլորի համար հասկնալի է որ Պաշտպանութեան նախարարը այլ դերակատարութեան համար էր նախապատրաստւում: Եւ եթէ կարծում էք թէ դա առանց իմ իմացութեան է եղել՝ սխալւում էք: Եթէ Վ. Սարգսեանը դառնայ վարչապետ, այլեւս չի լինելու Պաշտպանութեան նախարար, նաեւ մեր Սահմանադրութիւնը հնարաւորութիւն չի տալիս կառավարութեան անդամին երկու պաշտօն համատեղել»:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ - Հ. ԱԼԻԵՒ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈ՞ՒՄ ՄԸ

«Ռոյթըր» լրատու գործակալութեան տրուած հարցազրոյցով մը նախագահ Ռ. Քոչարեան յայտնած է թէ կը ծրագրէ Յունիս 22-ին Լիւքսամպուրկի մէջ հանդիպում ունենալ Ազրպէյճանի նախագահ Հ. Ալիեւի հետ, կրկին սեղան բերելու համար Ապրիլին ՕԹԱՆ-ի Ուաշինկթընի վեհաժողովին ընթացքին արծարծուած որոշ տեսակէտներ: Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ այդ բանակցութիւնները հիմ ունէին միացեալ պետութեան գաղափարը, թէեւ ծանօթ է որ Բաքու կը պնդէ ինքնավարութեան իր տեսակէտին վրայ:

Նոյն հարցազրոյցին խօսելով Քոսովոյի ու Լեռնային Ղարաբաղի միջեւ մատնանշուած զուգահեռին մասին, Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ տրիկա անհեթեթ բան է, քանի որ Ղարաբաղ գործնապէս անկախ է եւ կարելի չէ նման զուգահեռ մը գծել:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան	
Կրընէ – ՀՄԸՄ Ֆրանս	0 – 5
Գրէթէյլ – Ա.Ս.Օ. Արմէնիէն (Իսի)	4 – 3
Փոնթիէրի– Ին.Ժի. Արմէնիէն (Ալֆորվիլ)	1 – 6
Լիոնի Շրջան	
ՀՄԸՄ Լիոն-Տէսին – Տոմէն Ա.ԷՍ.Ի.ԷՖ	11 – 0
Իզէրի Շրջան	
ՀՄԸՄ Վիէն – Ֆրոնթոնաս	7 – 1
Տրոմ-Արտէշի Շրջան	
Սէն Թ'Իւզ – ՀՄԸՄ Վալանս	1 – 1

Շ. Ո.

***

Յունիս 6-ին, Հ.Մ.Մ.-Ֆրանս տարուան իր վերջին մրցումին յաղթելէ ետք Գրէթէյլի 1 – 0 արդիւնքով, ախոյեանութիւնը աւարտեց առաջին եւ ձեռք ձգեց յառաջիկայ տարի Փարիզեան Շրջանի փրոմոսիոն տ'Օնէօր դասակարգէն խաղալու իրաւունքը:

Իսկ Հ.Մ.Մ.-Ֆրանսի վոլէպոլի աղջիկներու կազմը մրցաշրջանը աւարտեց 11-րդ ու պիտի մասնակցի Վալ տը Մառնի ախոյեանութեան:

***

ԹԷՆԻՍ

Ռոլան Կառոսի պատանիներու մրցաշարքին փայլած է այլ հայկ. անուն մը եւս՝ յանձին Նալպանտեանի որ կը մըրցէր արժանթինեան դրօշին տակ: Ան մեծ յաջողութեամբ հասնելէ ետք մինչեւ աւարտական, պարտուած է այլ Արժանթինցիէ մը՝ Գորիայէ 6 – 4 եւ 6 – 3 արդիւնքով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԹԱՆ-Ի ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ միջեւ խօսակցութիւնները անելի մէջ էին դեռ Յունիս 8-ի առաւօտը, բայց, կողմերը նոյն դնահատանքը չէին տար կացութեան: Սերպերը աւելի լաւատես էին եւ կը պնդէին որ նախ հարկ է որ Ապահովութեան Խորհուրդը բանաձեւ մը քուէարկէ: Այդ բանաձեւը կը պատրաստէին Ժ. 7 + 1-ի Արտաքին նախարարները որոնք Քէօլն հաւաքուած էին Յունիս 8-ին: Քոսովօ զետեղուելիք միջազգային ուժը (ՔՖՈՐ) պէտք է օրինաւոր բնոյթ ստանայ Ապահովութեան Խորհուրդի քուէարկութեամբ, ապա համաձայնութիւն մը բաղադրուի զինակիցներուն եւ սերպ բանակներուն միջեւ Մակեդոնիոյ Քումանովօ կայանը: Ռուսերը կը պահանջեն որ ռմբակոծումները դադրին, մինչ ՕԹԱՆ սպառնացուց եւ Յունիս 7-ի գիշերը Պելկրատն ալ առաւ որպէս թիրախ: Ֆինլանտիոյ նախագահը համոզուած կը մնայ որ համաձայնութիւն մը պիտի յանգին: Բուռն կռիւներ կան ՈՒ. ՉԷ. ՔԱ.-յի եւ եուկոսլաւ բանակին միջեւ: Պելկրատ նամակով մը՝ ուղղուած ՄԱԿ-ին, կ'ամբաստանէ ՕԹԱՆ-ի ռմբակոծութիւնները որոնք «բնապահական աղէտ»ի մը պատճառ են ոչ միայն Եուկոսլաւիա այլեւ Եւրոպայի մեծ տարածքի մը վրայ: ՕԹԱՆ-ի սպաներ զարմացեր են նաեւ իրենց դիմաց գտնելով սերպ զինուորականներ որոնք վճռակամ են եւ արժանաւոր, մինչ կարծեր էին որ գլուխները կախ, պարտուած եւ ամէն զիջումի պատրաստ մարդիկ պիտի գտնեն:

ԷՕՃԱԼԱՆ կ'ուզէ հետապնդել եւ մարդկային իրաւանց եւրոպական Ատեանին առջեւ դատի քաշել այն երկիրները որոնք մերժած են ապաստան տալ իրեն, իր ձերբակալութենէն առաջ: Իր փաստաբանին՝ Հասըր Գաֆլանի յանձնած է հետապնդումներու պաշտօնը: Խնդրոյ առարկայ երկիրներն են Իտալիա, Յունաստան, Գերմանիա, Հոլանտա, Ռուսաստան եւ Քենիա: Փաստաբանը կը խորհի դատական գործընթացին դիմել Յուլիսին: Միւս կողմէ Ֆիկառօ-ի թըղթակիցը կը պատմէ իր ողիսականը (Յունիս 8-ի թիւ) Իմրալը երթալու համար: Ծամբորդութիւնը, կ'ըսէ, կը սկսի նախորդ օրը Մուտանիա, ու կը նկարագրէ.– մատնահետք եւ աչքի ցանցենիի հետք, մինչ զինուորական ոստիկան մը կը հրահանգէ՝ տետրակ եւ գրիչ կը տրուին ձեզի կղզիին վրայ: Ձեզի հետ ոչինչ տարէք եւ մանաւանդ մետաղէ ոչ մէկ առարկայ: Երթալիք օրը, կը շարունակէ Էրիք Պիէկալա, քննութիւնները կը սկսին ժամը 5.30-ին, մանրազնին քննութիւն մարմնական եւ դեռ տարօրինակ գործիք մը որ կը նմանի հրահանի մը զոր կը պտըտցնեն ձեռքերուն վըրայ, որ հոտոտելու յատկութիւններ ունի ու կրնայ յայտնաբերել թէ պայթուցիկի հետ գործ ունեցա՞ծ էք: Նոյնն է մթնոլորտը Մուտանիայէն դէպի կղզի նաւակին մէջ. անկարելի է արտաքնոց երթալ, կամ օդ առնել, ամէն կողմ փակ է: Իմրալը ժամանումը Ճէյմս Պոնտի տեսարանի մը կը նմանցնէ: Դեռ քննութիւնները չեն վերջացած. նոր խուզարկութիւններ: Թուրքիոյ մէջ, կ'եզրակացնէ լրագրողը, մարդկային իրաւանց պաշտպաններու եւ Քիւրտերու պահանջները յաճախ կը չփոթուին:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ շըրջագօտիին մէջ, Ֆրանսա 2 հեռատեսիլի կայանը վիճարկում մը կազմակերպած էր Յունիս 7-ի իրիկունը, հրաւիրելով չորս աւանդական ցանկերու պարագլուխները՝ Պայրու, Սարքոզի, Հիւ եւ Հոլանտ, խօսք ալ տալով միւսներուն տիփլէճսի դրութեամբ (Փասքուա, Լը Փէն, Մէկրէ, Արլէթ Լակիյէ): Իսկապէս անհետաքրքրական վիճարկում մը որ տեւեն ատեն կրկէսի յայտագրի բնոյթ առաւ, մանաւանդ երբ ճակատումներ եղան նոյն հոսանքի մարդոց միջեւ, ինչպէս՝ Պայրու – Սարքոզի, Լը Փէն – Մէկրէ, նոյնիսկ Հիւ – Լակիյէ, որքան ալ նախորդ երկու զոյգերուն չափ իրարու մօտ չըլլան: Ասոնց բոլորին մտավախութիւնը ձեռնպահութիւնն է եւ նման վիճարկումները կը ծառայեն միայն ձեռնպահներու թիւը աւելցնելու:

ՓԱՐԻԶԻ եւ կարգ մը այլ քաղաքներու մէջ, մեթրօ եւ հանրակառք գործադուլի դիմեցին Յունիս 7-ին, ժամը 13.30-էն 16.30, ի յարգանս այն պաշտօնեային որ մեռած էր նախորդ շաբթու եւ որու թաղումը կը կատարուէր նոյն օրը: Միեւնոյն ատեն շուրջ 10 հազար աշխատաւորներ ցոյց մը ըրին Փարիզ:

ՀԱՆԳԻՍՏ Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԷՍԷՃԵԱՆԻ

Ցաւով իմացանք որ Շաբաթ, Յունիս 5-ին, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին Լիտոյի (Վենետիկ) Ս. Գամիլլօ հանգստեան տան մէջ, իր հոգին աւանդած է Հ. Աթանաս Վրդ. Քէսէճեան, Մխիթարեան միաբանութեան երիցագոյն անդամը:

Ծնած է Անգարա, 1910 Մարտ 9-ին: Ս. Ղազար կը մտնէ 1922-ին, յետ տարի մը նորընծայութիւն կատարելու 1927-ին, յաջորդ տարին կը կատարէ Մխիթարեան Միաբանի իր ուխտերը եւ համալսարանական ուսումներէ յետոյ 1934 Հոկտեմբեր 21-ին կը ձեռնադրուի քահանայ, այնուհետեւ վարելով զանազան պաշտօններ Մխիթարեան առաքելութեանց մէջ, նախ Ս. Ղազար, ապա Հռոմ (1937 – 1944), տարի մը Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանին մէջ, յետոյ Աղեքսանդրիա (1949 – 1952), կրկին Հռոմ՝ որպէս Մեծաւոր Մխիթարեան Ուսանողարանին (1953 – 1958), 1959-ին կ'անցնի Փարիզ որպէս օգնական նորաստեղծ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, հուսկ կը նշանակուի ժողովրդապետ Արնուվիլի (Փարիզ) մէջ:

Վերջին 10 տարիներուն, տարիքի բերումով քաշուած էր գործօն կեանքէ, ատեն մը մնալով Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ, ապա վերադարձած Մայրավանք ուր վայելեց բոլորին խնամքն ու գուրգուրանքը:

Հ. Աթանաս ծանօթ էր մանաւանդ փարիզեան շրջանը, երկար տարիներ վարած ըլլալով Արնուվիլի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութիւնը: Անոյշ բնաւորութեան եւ ազնիւ հոգիի տէր, Հայր Աթանաս ժողովրդական սիրուած դէմք մըն էր որու ներկայութիւնը միշտ օրհնութիւն մը կը նկատուէր իր շրջապատին համար: Փարիզ կեցութեան շրջանին, յաճախ կը հանդիպէր «Յառաջ»ի խմբագրատունը, ուրկէ մեկնած պահուն կը սիրէր կրկնել՝ «ի քաղցր տեսութիւն»:

Հ. Աթանասի թաղումը կը կատարուի Ս. Ղազար, Չորեքշաբթի, Յունիս 9, ժամը 10-ին:

ՎԱԶԳԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Հայաստանի երեսփոխանական ընտրութիւնը աւարտեցաւ ու արդիւնքները ոչ մէկ անակնկալ ունին: Ինչպէս յստակօրէն նախատեսելի էր երկրին քաղաքական պատկերին ծանօթ ոեւէ մէկուն համար, Միասնութիւն դաշինքը կեդրոնացուցած է քուէարկողներու մօտ կէսին նախընտրութիւնը: Այս յատկանիշով ալ ամենայն հանդստութեամբ պիտի գլխաւորէ իշխանութիւնը, գրեթէ առանց պէտքը ունենալու երկրորդ կուսակցութեան մը կամ խմբաւորումի մը գործակցութեան: Այլ խօսքով՝ երկրին յետագայ ընթացքը պիտի գծուի Վազգէն Սարգսեան – Կարէն Դեմիրճեան զոյգին կողմէ որուն գործակցութեան երեւոյթը անկախութեան շրջանին ամէնէն զարմանք պատճառող երեւոյթներէն էր: Շուրջ տարի մը առաջ, երբ Լ. Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականին յաջորդած նախագահական ընտրութեան արդիւնքով յայտարարուեցաւ թէ Ռ. Քոչարեան յաղթած էր նոյն Կ. Դեմիրճեանին, անցեալէն խզումը վերջնական բան նկատուեցաւ: Ռ. Քոչարեանի յաղթանակին մէջ առաջնային տեղը կը գրաւէր երկիրը ազգային դիմող ընթացքի մը մէջ տեսնելու հակումը: Իսկ Կ. Դեմիրճեան կը խորհրդանշէր երէկը. անցեալ մը ուր ազատութիւն, անկախութիւն եզրերը հասարակական երազներու համարժէք էին:

Այսուհանդերձ, Հայաստանցիին անկախութեան առաջին տասնամեակը շուտ փակել տուաւ երազներու տետրակը ու իրականութիւնը տիրեց մինչեւ յետին անկիւնները: Այդ կացութիւնը, հաւանօրէն, պէտք է գլխաւոր պատճառներէն նկատել Սարգսեան – Դեմիրճեան գործակցութեան: Առաջինը որպէս Պաշտպանութեան նախարար ու որպէս ռազմաճակատին քաջածանօթ դէմք, կը խորհրդանշէր զօրութիւնը: Անոր ու կարօտին միացումով, պարզ է որ այլ ազդակներ, նպատակներ դատապարտուած էին ձախողելու: Ինչ որ զարմանալին է, այն ճկունութիւնն է որով Վ. Սարգսեան իրարու հակոտնեայ դիրքերու տէր ղեկավարներու հետ գործակցութիւն ունեցաւ: Մինչեւ Հանրապետութեան առաջին Նախագահին հրաժարած օրերը ան նկատուեցաւ անոր ամէնէն մերձաւոր գործակիցը, ընկերը: Իսկ այսօր Կ. Դեմիրճեանի հետ կը յայտնուի տարբեր ծիրով ընթանալիք նոր իշխանութեան մը գլուխը:

Այս պարագան Պաշտպանութեան նախարարը կը զետեղէ երկրին ամէնէն ամուր դիրքի տէր քաղաքական դէմքի պատւանդանին վրայ: Այս յատկանիշով ալ Հայաստանի յետագայ ընթացքը ծրագրելու, գլխաւորելու գործը պիտի վիճակի Վ. Սարգսեանի: Մանաւանդ որ իր գործընկերը ժողովուրդին մէջ օրէ օր զօրացող կարօտներ խորհրդանշելով հանդերձ, մինչեւ այսօր գրեթէ կրաւորական դիտող մը եղաւ Հայաստանի անկախութեան քայլերուն:

Նշուած այս քանի մը կէտերը բնական է որ ուշադրութենէն վրիպած չեն Հայաստանեան շրջանակներուն ալ: Ընտրութենէն շուրջ երկու շաբաթ առաջ, արդէն յայտնուող հեռանկարներու առջեւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը հարցազրոյցի մը հրաւիրած է Վ. Սարգսեանը: Ան նախ կը գծէ Հայաստանի քաղաքական դաշտը. թերեւս երկրին ուժային գլխաւոր դէմքը ըլլալու գիտակցութիւնն է որ ըսել կուտայ իրեն. «պրտառոց է հնչում, բայց պիտի ասեմ. Հայաստանը մէկ գաղափարի երկիր է»: Առաջին պահէն ժողովրդավարութեան ձգտումին, տանձնումին խոտոր հնչող այս արտայայտութիւնը յաջորդ նախադասութիւններով քիչ մը կը պարզուի: Վ. Սարգսեան կ'ըսէ թէ մէկ եւ նոյն գաղափարին շուրջ կը դառնան քաղաքական բոլոր ուժերը, բայց անոնցմէ առաւելագոյն չորս – հինգը միայն տարբեր ուղիներ մշակած են: Իսկ «80 կուսակցութի՛ւն, անբնական եւ ծիծաղելի է Հայաստանի պէս երկրի համար. նոյնիսկ նրա պատմութեան ամբողջ ընթացքի համար»: Այդ կացութեամբ ալ կը բացատրէ մարդոց դէմք, կողմնորոշում, մտածելակերպ փոխելու արագութիւնը:

Այդ բազմութեան մէջ բացատրելով Երկրապահ կամաւորական Միութեան կազմութիւնը, կ'ըսէ. «Վ. Սարգսեանը երկրապահներին առաջնորդելով պատերազմի դաշտ, չուզեց նրանց մենակ թողնել խաղաղութեան մէջ ուր նրանք անօգնական էին, խաբուած. նաև զինուած էին, հետեւաբար՝ վտանգաւոր»: Այդ նախաձեռնութեամբ կանխուած են դրացի երկիրներու պատահարներ: Իսկ ինչ կը վերաբերի նոյն կազմակերպութեան քաղաքականացումին, ատիկա կը բացատրէ երկրին մէջ արձանագրուած զարգացումներով. յատկանշական է իր արտայայտութիւնը թէ «Պաշտպանութեան նախարարը խառնւում է քաղաքականութեանը որպէսզի բանակը չխառնուի քաղաքականութեանը»: Այլ խօսքով՝ կացութիւն որ պարտադիր դարձուցած էր Պաշտպանութեան նախարարին քաղաքականութեան մէջ իրեն յենարան ընտրել այդ կազմակերպութիւնը:

Անցնելով աւելի այժմէականին՝ «Միասնութիւն» դաշինքին ձեւաւորումին, Վ. Սարգսեան որպէս մեկնակէտ կուտայ մէկ գաղափարի երկրի իր համոզումը. ճիշդ է որ ինք ու Կ. Դեմիրճեան տարբեր աշխարհընկալումներու մարդիկ են, բայց զիրենք միաւորած է ընդհանուր ցաւը: Այս մօտեցումին արգելք չէ անցեալին հակադիր դիրքերու վրայ գտնուելու իրենց պարագան. «առողջ մրցակցութիւն կայ մեր միջեւ» կ'ըսէ ան: Կ'աւելցնէ թէ զինք քաղաքականութեան մէջ աւելի գործօն դեր ստանձնելու մղած է երկրին տնտեսական եւ ընկերային դաշտին վատթարացումը: Վիճակը յղի կը նկատէ անկանխատեսելի հետեւանքներով: Իսկ նման պայմաններու մէջ աններելի կը գտնէ «քայքայւող երկրի դիտորդի դերը ստանձնել», համոզուած է որ քայքայման արգելք ըլլալու միջոցներ կան: Այդ ճամբուն վըրայ վախ չունի ունեցած հեղինակութիւնը կորսնցնելէ: «Պետականօրէն մենք արդէն շատ անակնկալներ ենք մարսել, աւելի մեծ փորձութիւններ դժուար թէ մեզ հրամցնեն, եթէ ինքներս մեզ չհրամցնենք» կ'ըսէ:

Զարմանալի կերպով լաւատեսութեամբ կ'ամփոփէ հայութեան Ի. դարը: Ճիշդ է որ պետականութեան բացակայութեամբ, Եղեռնով, եւայլն սկսած է այդ դարը, բայց արձանագրած է ժողովուրդի մը համար կարեւորագոյնը որ պետականութեան ստեղծումն է: Իսկ ԻԱ. դարէն իր սպասածը 1988–ի պայմանները վերագտնելն է: Այդ Թուականին «ժամանակը, ժողովուրդը եւ առաջնորդները» իրար գտած են, բայց շատ կարճ տեւած է այդ բարեբախտութիւնը: «ԻԱ. դարում ձգտելու ենք վերագտնել այդ փափաքելի եռամիասնութիւնը»:

Զրոյցին աւարտին պատասխանելով «ինչպիսի՞ն կը լինի Հայաստանը 2000 թուականի ձեր պատկերացմամբ» հարցումին, Վ. Սարգսեան կը պատասխանէ թէ մեծ ակնկալութիւններ ունի յաջորդ դարէն: Մեծ բաներ կարելի է ընել եթէ մարդ ժողովուրդին իրական վստահութիւնը ունենայ: Իսկ ընելիքները կը դասաւորէ սապէս. քաղաքակիրթ հունի մէջ առնել հանրապետութեան քաղաքական կեանքը, ճիշդ խելամիտ ու կամային քայլերով մեծցնել համաշխարհային մեր դիմադրողականութիւնը, նոր ու ողջամիտ ակնարկ բերել Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններուն: Ու կը յաջորդէ Հայաստանի քաղաքական մարդու այլեւս կաղապարային ու յատկանշական դարձած հաստատումը. «աշխարհի ամէն անկիւնում ապրող եւ իրեն հայ համարող մարդ պիտի շնչի այս երկրի, այս պետականութեան շահերով եւ իմանայ թէ ինչպէս օգտակար լինի նրան»...:

Այսօր անցած է «Եթէ»ներու ժամանակը ու Վ. Սարգսեանի բաժնեկից «Միասնութիւն»ը անայլեւայլ յաղթականն է ընտրութեան. տալով՝ երկրին ղեկին տէրերէն մէկը, չորս տարուան համար: Այս հանգրուանին հետաքրքրականն է նախ՝ իշխանութեան բաժանումի տարազը երկու գործընկերներուն՝ Վ. Սարգսեանի եւ Կ. Դեմիրճեանի միջեւ. ապա՝ երկուքին հետ Նախագահ Ռ. Քոչարեանի ձեւացնելիք իշխանութեան երրորդութեան համակեցութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻԻ ՀԵՏ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Գործ մը ունէի Դամասկոսի մէջ, ուր շուտով պէտք էր վերջացնէի եւ Պէյրութ դառնայի: Այդ օր անակնկալները իրարու յաջորդեցին սակայն եւ հազիւ թէ ճամբայ ելլելու պատրաստուած, յանկարծ լուր առինք որ սահմանները փակուած էին: Լուրը կայծակի արագութեամբ սկսած էր տարածուիլ, երբ ըսին թէ Հալէպի վրայով կարելի էր դառնալ, եթէ արագ որոշում մը տրուէր եւ ինքնաշարժ մը ապահովուէր:

Ճարպիկ վարորդ մը, որ ճամբորդներուն մէջէն գիս նախընտրած էր՝ ձեռքս միայն թեթեւ ճամպրուկ մը տեսնելով, արդէն զայն խլած ու վազած էր դէպի կառքը, հոն սպասող երիտասարդ կնոջ մը ձայնելով որ աճապարէ, որովհետեւ ճամբայ պիտի ելլէր ուր որ էր: Ու երբ ես ճամպրուկիս ետեւէն կը վազէի՝ քիչ մըն ալ շուարած ու շփոթած, վարորդը հայերէնով ինծի ըսաւ որ աճապարեմ, որովհետեւ եթէ տնտնամ, անոնք Արաբները կ'երթան կը տեղաւորուին կառքին մէջ: Երիտասարդ կինը, որ վարորդին բառերը լսած էր, բոլորէն առաջ վազելով գացած էր ու տեղ գրաւած արդէն կառքին մէջ՝ հանգիստ եւ ապահով: Մերձաւոր – Արեւելքի մէջ անցած տարիներուն ընթացքին, ես զարմանքով նկատած էի, որ հոն Հայերը անբացատրելի զգացումով մը, որ կարծէք տեսակ մը բնազդ էր, բազմութեան մէջ անգամ կը ճանչնային իրենց արենակիցները եւ կը մօտենային անոնց, ձեւով մը կարենալ օգտակար ըլլալու համար:

Ու մինչ կը վազէինք դէպի ինքնաշարժ, երիտասարդ վարորդը քովս ի վեր կը պատմէր շնչասպառ. – «Դուն Պէյրութ պիտի երթաս, անանկ չէ՞ աղբարիկ: Աս աղջիկն ալ ըսաւ որ Մաարրա պիտի երթայ, անկէ ալ Հալէպ: Հայ է. Երգչուհի Սամիրան է, դուն թերեւս չես ճանչնար, նշանաւոր Սամիրա Թուֆիքը: Դամասկոսի զինուորական ակումբէն Հալէպի զինուորական ակումբը պիտի երթայ եղեր երգելու համար, բայց զգեստներուն մէկ մասը տունը, Մաարրան մնացեր են. կ'անցնինք անկէ եւ Հալէպ պիտի երթայ: Մաարրան հեռու չէ. պզտիկ շեղումով մը Հալէպի ճամբուն վրայ կ'իյնայ: Հոն շուտ մը գործը կը տեսնէ եւ կ'անցնինք Հալէպ. անկէ անդին ալ դիւրին է Պէյրութ երթալ, ես լեռնային ճամբաներ գիտեմ, մարդիկը տակաւին չարթնցած՝ շուտ մը կ'անցնինք սահմանը»:

Ճամբան շատ հաճելի անցաւ, Սամիրան ալ արաբական երգեր երգեց խանդավառ, նկատելով որ վարորդը ուրիշ ճամբորդ չէր առած, որովհետեւ Հալէպի մէջ ըսպասողներ կային պատրաստ՝ Պէյրութ երթալու համար: Ես տարբեր յուզում մը եւ հետաքրքրութիւն մըն ալ ունէի՝ նշանաւոր կոյր բանաստեղծին անդրին տեսնելու համար: Մինչ անոր պատկերը կ'երեւակայէի, յիշելով այն սքանչելի վկայութեան պատմութիւնը, երբ անգամ մը Պաղտատի մէջ Եբրայեցի խանութպան մը փոխառութիւն կատարած էր մէկ բարեկամին, սակայն այս վերջինը ուրացած էր եւ դատաւորը իբրեւ վկայ՝ ունկնդրած էր կոյր բանաստեղծը: Հակառակ անոր որ Աբու Լալա Մահարի բառ մը իսկ Եբրայեցերէն չէր գիտեր, բառ առ բառ յիշած էր երկու ձայներու տէրերուն արտասանածները ու կրկնած, մեծ զարմանքի մատնելով բոլորը՝ Պաղտատի դատարանին մէջ: Ահա այս պատմութիւնը յիշելով էր որ կ'երթայի Մաարրա, ուր գիւղին հրապարակին վրայ մամաքուր եւ ծաղիկներով շրջապատուած կեցած էր անդրին, ինչ որ խոր յարգանքը ցոյց կուտար Արաբ ժողովուրդին՝ իր բանաստեղծին նկատմամբ, հազար տարի վերջ անգամ...:

Ինչ աշխարհակալներու եւ կայսրերու փառաւոր արձանները կանգնուած ու վար առնուած էին աշխարհի վրայ՝ դարերու ընթացքին, բայց Աբու Լալա իր պատւանդանէն արհամարհանքով կը շարունակէր նայիլ աշխարհի, հոգ չէ թէ կոյր, բայց մտքի եւ հոգիի պայծառ աչքերով: Զուր չէր Գերման փիլիսոփային ըսածը. «Թագաւորները ժամանակին կ'իյնեն, իսկ բանաստեղծները՝ յաւիտենութեան...»:

«Ակօս»

ԲԱԶՄԱՊԱՏԿՈՒԹԻՒՆ...

Եթէ բարեկամեցողութեամբ մը Թանէր Աքչամը կարելի ըլլայ նկատել մէկ վարդով գարուն մը, այդ պատճառ պէտք չէ ըլլայ որ մեր երեւակայութեան թափ տալով մէկը բազմապատկենք հարիւրյիսունով:

Նոյեան Տապան լրատու գործակալութեան Ապրիլ 23–ի մէկ վրէպը դարձաւ աշխարհի բոլոր հայկական թերթերուն վերնագիրը երկու տարբերակով. «150 Թուրք մտաւորականներ կոչ կ'ընեն ճանչնալու հայկական ցեղասպանութիւնը», կամ «150 մտաւորականներու կոչը Թուրք կառավարութեան», լրատուութեան մէջ ճշդելով որ անոնց մեծամասնութիւնը ամերիկաբնակ Թուրքեր են:

Ճշմարտութիւնը դժբախտաբար հեռու է իրականութենէն:

Հայկական ցեղասպանութեան 84–ամեակին առթիւ, հայկական կազմակերպութիւններ ամբողջ էջ մը վարձած էին «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի մէջ, «Թուրքիա պէտք է դադրի ուրանալէ հայկական ցեղասպանութիւնը» խորագրով, որուն ներքեւ կ'երեւէին տարբեր փոքրամասնութիւններու պատկանող 78 ամերիկացի երեւելիներու ստորագրութիւններ: Անոնց ութն Հայեր էին, – ինչպէս պատմաբաններ՝ Վահագն Տատրեան, Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, ուրիշներ՝ Հրեաներ՝ ինչպէս Փիթըր Զարնի, Եհուտա Պոէր, ոմանք գրողներ՝ ինչպէս՝ Փիթըր Պրուք, Ճան Աբտայք, Արթիւր Միլըր, ու նաեւ բազմաթիւ տարբեր մասնագիտութեամբ ուսումնականներ: Այդ ցանկին մէջ չէինք հանդիպած ոչ մէկ Թրքական կամ Թրքահնչիւն անունի:

Չենք գիտեր ի՛նչպէս Նոյեան Տապան այդքան մեծ սխալի մը աղբիւր հանդիսացած էր, եւ տեղեակ չենք թէ որո՛նք էին այդ «150 Թուրք մտաւորականները»: Իրազեկ չենք նաեւ թէ Ամերիկայի մէջ այդքան թիւով նոյնիսկ կիսածանօթ «Թուրք մտաւորականներ» կը գտնուին: Հարցը այն է թէ անկէ ի վեր ո՛չ Նոյեան Տապան եւ ոչ ալ ուրիշներ հերքումի մը արժանի նկատեցին այդքան սխալ լրատուութիւն մը:

Ասիկա պատճառ հանդիսացաւ որ նըման հէքեաթ մը շարունակէ յիշատակուիլ հայ մամուլին մէջ, զայն –«150 Թուրք մտաւորականներու կոչը»– նկատելով «ճեղքուածք» մը Թրքական լռութեան պատին մէջ: Անով վերջին օրօրուողը եղաւ Պ. Ճոզէֆ Ռսպիկեան (Արմինիըն Ռիփորթըր, Ինթ'լ, 1999, Մայիս 22):

Այնքան ատեն որ հայ մամուլը չկատարէ անհրաժեշտ ճշդումը, յերիւրանք մը մաս պիտի կազմէ պատմութեան որպէս պատմական ճշմարտութիւն:

Իսկ որպէս պարտականութիւն, առաջին ճշդումը պէտք է կատարէ Նոյեան Տապան:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ
ՇԱՀԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏՈՒՄ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ – ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երեւան, 1999

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

■

Հ.Օ.Մ.-Ի ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ 15-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

Մոնթեպելլոյի «Բագրամեան» սրահին մէջ, Մայիս 22-ին, նշուած է Հ.Օ.Մ.-ի Արեւմտեան Ամերիկայի շրջանի հիմնադրութեան 15-ամեակը։ Հանդիսութիւնը վարած եւ բացումը կատարած է Քրիստին Առաքելեան։ Առաջնորդին խօսքը կարդացած է Խորէն Քհնյ. Պապօշեան։ Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Հելէն Քէօսէեան ներկայացուցած է Հ.Օ.Մ.-ի բազմաճիւղ գործունէութիւնը Արեւմտեան Ամերիկայի շրջանին մէջ, ուր կան 1400 անդամներ, 27 մասնաճիւղեր եւ 17 Շաբաթօրեայ դպրոցներ։ 1988-էն ի վեր, շրջանը 6 միլիոն տոլարի օգնութիւն կատարած է Հայաստանին։ Կեդր. վարչութեան խօսքը փոխանցած է Մաքօ Մկրտիչեան, շեշտելով համերաշխութեան, համագործակցութեան եւ միասնականութեան առաջին մէջավայր ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը։ Նոր Կեդրոնի կառուցման ֆոնտի ատենապետուհի Թէրի Մխսեան անդրադառնալով շինարարական աշխատանքներուն, յայտնած է թէ կեդրոնի պաշտօնական բացումը կը կատարուի Յուլիս 25-ին։ Կատարուած է «Քէմրի» ինքնաշարժի վիճակահանութիւնը եւ եղած են նուէրներ։

⁂

«ՖԻԼՈՒՄԵՆԱ ՄԱՐԹՈՒՐԱՆՕ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փասատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 8-ին, ներկայացուած է իտալացի թատերագիր Էտուարտօ Տէ Ֆիլիփփոյի «Ֆիլումենա Մարթուրանօ» թատերախաղը, բեմադրութեամբ «Արտաւազդ» թատերախումբի ղեկավար Գրիգոր Սաթամեանի։ Երկին հայերէն թարգմանութիւնը կատարած է Յակոբ Պօղոսեան։ Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են Գրիգոր Սաթամեան եւ Լուլու Ֆերմանեան։

⁂

Հ.Օ.Մ.-Ի ԵՌՕՐԵԱՅ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄԸ

Սան-Տիէկոյի Միշըն Սան-Լուի Ռէյ վանքին մէջ, Մայիս 4-6 տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպած Եռօրեան առանձնացումը, մասնակցութեամբ ութ մասնաճիւղերէ 60 անդամուհիներու։ Գործադրուած է յատուկ յայտագիր մը։ Առաջին օրը դասախօսած է Լեւոն Մարաշլեան, որ տեսերիզներու միջոցով բացատրած է թէ ինչու Թուրքիա մտահոգ է Հայ դատի լուծմամբ։ Երկրորդ օրը տրուած է չորս դասախօսութիւն։ Առաջին դասախօսը՝ Ռիթա Որբերեան, ներկայացուցած է «Կինը գրական ասպարէզին մէջ» նիւթը, լուսարձակի տակ առնելով բոլոր հայ կին գրողները, ծանրանալով ԺԹ. դարու վերջին կարեւոր դէմքերուն վրայ։ Երկրորդ դասախօսը՝ Անգինէ Մուրատեան, ներկայացուցած է Հայ կին երաժիշտները սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։ Երրորդ դասախօսը՝ Ամալիկ Աւագեան, ներկաներու օգնութեամբ փորձ մը կատարած է ցոյց տալու համար, թէ մայրեր ինչ ազդեցութիւն ունին իրենց զաւակներուն եւ թոռներուն վրայ։ Չորրորդ դասախօսը՝ Ալիս Պետրոսեան, Հ.Օ.Մ.-ը զետեղած է ընկերային բազմաթիւ համակարգերու մէջ, թելադրելով քայլեր, զորս պէտք է առնէ Միութիւնը, աւելի ազդու դարձնելու համար բարեսիրական իր գործունէութիւնը։ Երրորդ օրը տեղի ունեցած է վերջին դասախօսութիւնը։ Հոգեբան Լեւոն Ճռնազեան ներկայացուցած է «Կնոջ ինքնագնահատումը» նիւթը։

⁂

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹԵՄԻ 27-ՐԴ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի 27-րդ երեսփոխանական ժողովը գումարուած է Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի «Մինասեան» սրահին մէջ, Մայիս 14-15-ին, նախագահութեամբ առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի։ Մասնակցած են 44 երեսփոխաններ, Խնամակալ Մարմնի ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ վարժարաններու տնօրէններ։ Կարդացուած է Արամ Ա. Կաթողիկոսի ողջոյնի գիրը։ Զեկուցումներ ներկայացուցած են հոգաբարձութիւններու ներկայացուցիչները եւ Ազգային Վարչութիւնը։ Ժողովը յատկապէս կեդրոնացած է կրթական համակարգի կանոնագրին վրայ եւ կարգ մը փոփոխութիւններէ ետք վաւերացուցած զայն։ Առաջնորդը իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է քրիստոնէական դաստիարակութեան, հովուական համապարփակ ծառայութեան, ծխական շրջաններու վերակազմակերպման անհրաժեշտութեան վրայ։

⁂

ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՐԲԵԼԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԻՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Փասատինայի Մարաշի Հայրենակցական Միութեան «Աստուրեան» սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, տեղի ունեցած է Պօղոս Գուրբելեանի «Մերսի Պօքու, ապետական Ֆրանսա» գիրքին գինեձօնը։ Ներկայ եղած են շուրջ 200 հոգի։ Բացումը կատարած է տօքթոր Ժան Մոմճեան։ Յայտագիրը վարած է Գէորգ Պետիկեան։ Երուանդ Գոչունեան խօսած է Պօղոս Գուրբելեանի գրականութեան մասին, անդրադառնալով հեղինակին ցարդ հրատարակած վեց հատորներուն։ Լեւոն Գասպարեան ներկայացուցած է վերջին հատորը։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք շնորհակալութեան խօսք արտասանած է հեղինակը։

⁂

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ «ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Ազատութիւն եւ քրիստոնէութիւն» նիւթին շուրջ։ Դասախօսը՝ Գրիգոր Վրդ. Չիֆթճեան, անդրադառնալով ազատութեան գաղափարին, զայն վերլուծած է 3 մակարդակներու վրայ՝ անհատական ազատութիւն, հաւաքական-ազգային ազատութիւն եւ քրիստոնէական կեանքի մէջ ազատութեան ըմբռնումը՝ մեղքի տիրապետութենէն։ Դպրաց եւ սարկաւագաց դասը, ղեկավարութեամբ Անի Ցոլակեանի, մեկնաբանած է շարականներ եւ մեղեդիներ։ Փակման խօսքը արտասանած է հոգեւոր նոր հովիւը՝ Վազգէն Քհնյ. Աթմաճեան։ Հունկ՝ Տիկնանց Միութիւնը հիւրասիրած է ներկաները, Եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

⁂

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Համազգայինի Կլէնտէյլի մասնաճիւղի վարչութեան հրաւէրով, Մայիս 16-ին, տեղի ունեցած է Գալիֆորնիա բնակող հայ գրողներու հաւաքոյթ մը, Միութեան կեդրոնատեղին։ Ներկայ եղած են 40 գրողներ։ Բացումը կատարելով Արմէն Տօնոյեան բացատրած է հաւաքոյթին նպատակը, այն է՝ «Կազմել Գալիֆորնիոյ Հայ գրողներու տեղեկատու մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը կրնան բերել բոլոր գրողները անխտիր, եթէ լրացնեն հետեւեալ պայմանները. – Հրատարակուած հատորի հեղինակ ըլլալ, իրենց գրական վաստակը ունենայ գեղարուեստական բնոյթ, այսինքն՝ արձակ, չափածոյ, գրականագիտութիւն եւ բանահիւսութիւն»։ Արմէն Տօնոյեան նշած է թէ հաւաքոյթը նպատակ չունի Գրողներու Միութեան կամ գրական խմբակ յառաջացնելու։ Ներկաները գնահատելով նպատակը, առաջարկած են հատորին մէջ ներառնել նաեւ մահացած գրողները։

ԼՐԱՏՈՒ

ԴՈՂՈՒԹԻՒ ԴՈՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Մայիս 21-ին դասախօսութիւն մը տուած է, Պէյրութէն հրաւիրուած Գրիգոր Շահինեան, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղին։ Դասախօսութեան նիւթն էր՝ «Սփիւռքահայ գրականութեան նորագոյն ստեղծագործութիւնները» եւ Գ. Շահինեան ընտրած էր երեք հեղինակ՝ Իշխան Ճինպաշեան, Վահէ Պէրպէրեան եւ Գրիգոր Պըլտեան, որոնք երեք յաջորդական տարիներուն գրած էին. – «Արխիւ հասունմի», «Նամակներ Զաւթարէն» եւ «Սեմեր»։ Դասախօսը ներկայացուցած է Վրէժ-Արմէն Արթինեան։ Վերջաւորութեան եղած են հարցումներ եւ թեր ու դէմ կարծիքներ։ Երեկոյթը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ։

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 2-ին, տեղի ունեցած է լիբանանահայ արտասանող՝ Անի Եփրեմեանի «Մենք Հայերս» Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին նուիրուած արտասանական երեկոյթը։ Գործակցութեամբ Համազգայինի Ալինճարի «Պարոյր Սեւակ» թատերախումբի բեմադրիչ՝ Ռոպէր Առաքելեանի, Անի Եփրեմեան մէկ ժամ ներկայացուցած է արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրողներու, չափածոյ թէ արձակ, ստեղծագործութիւններ։ Աւարտին խօսք առած է Թեմիս առաջնորդ՝ Գեղամ Ծ. Վրդ. Խաչերեան շնորհաւորելով արուեստագիտուհին։

⁂

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Սուրբ Յակոբ Վարժարանի Բաստրմաճեան սրահին մէջ, Մայիս 21-ին, երկրորդ անգամ ըլլալով եւ խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, ներկայացուած է Տիգրան Չուխաճեանի «Կարինէ» երաժշտական կատակերգութիւնը, բեմադրութեամբ Անահիտ Գուլումճեանի։ Աշակերտները ինքնավստահ կերպով ներկայացուցած են գործը։

CD REÇUS

FELIX MENDELSSOHN BARTHOLDY
Intégrale de l'œuvre pour violoncelle et piano

HENRI ALECIAN : *Violoncelle*
FREDERIC MAGE : *Piano*

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
– 1924 - 1925 –
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

– Մօտ տեղ հողագործութիւն կարելի չէ՞ ընել։

– Հոն ամէնէն յարմարն է եղեր։

Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար իրենց տան պարտէզը, ուր երկու ամուսինները նստած էին։ Ստիպուեցան ընդհատել իրենց խօսքը, որովհետեւ իրենց երկու դրացիները՝ Մանուկ աղա եւ Տիկին Գոհար, այցելութեան եկան։

Սովորական բարեւուքէն ետքը Մանուկ աղա ըսաւ.

– Լուրերը շատ գէշ են այսօր։

– Նոր բա՞ն մը կայ, – հարցուց Բարսեղ աղա, – ես այսօր տունէս դուրս չելայ, բան մը տեղեկութիւն չունիմ։

– Յոյները փառաւոր ծեծ կերեր են ու իրենց դիրքերէն ետ կը քաշուին եղեր։

– Ի՞նչ կ'ըսես, – գոչեց Բարսեղ աղա, – ատ իրաւ գէշ բան է, բայց նայինք իրա՞ւ է։

– Իրաւը խօ՞սք է, պաշտօնական տեղեկութիւն կայ, ամբողջ Պոլիսը դրօշակներով զարդարուեցաւ։

– Զըսես, որ մեր վերջին յոյսն ալ փլճացաւ։

Եւ երկու բարեկամները սկսան յունական պարտութեան հետեւանքները վերլուծել։

– Միսիւ Մինասը կ'անցնի կոր փողոցէն, – ըսաւ յանկարծ Տիկին Գոհար։

– Ամա՛ն, ներս կանչենք, անոր քով լուր ըլլալու է, – գոչեց Բարսեղ աղա։

– Միսիւ Մինաս, միսիւ Մինաս, – պոռաց Մանուկ աղա, – ներս հրամմեցէք, Բարսեղ աղան ձեզ տեսնել կ'ուզէ կոր...

Վայրկեան մը ետքը 35 տարեկանի մօտ, նիհար ու թուխ երիտասարդ մը պարտէզ կը մտնէր, լուրջ քաշուածքով եւ մտածկոտ դէմքով։

– Այդքան աճապարանքով ո՞ւր կ'երթայիր, – հարցուց Մանուկ աղա նորեկին։

– Հիմա չոգենաւէն ելայ, տուն կ'երթայի, – պատասխանեց Մինաս։

– Այսօրուան լուրերը շատ գէշ են, այնպէս չէ՞։

– Յուսահատական... Յոյներուն ծեծ ուտելը իմ հոգս չէ, հետեւանքներուն կը խորհիմ։

– Հետեւանքը այն պիտի ըլլայ, որ պիտի ստիպուին ու հեռանան, – ըսաւ Բարսեղ աղա։

– Ինծի անանկ կուգայ, որ Իզմիրի առջեւ կը դիմադրեն ու քաղաքը դիւրաւ չեն յանձներ, – դիտել տուաւ Մանուկ աղա։

– Ես շատ կը վախնամ, որ Իզմիրն ալ կը թողուն, կը փախչին, – պատասխանեց Մինաս, կ'երեւայ, որ բանակը բոլորովին խորոյալքուեր է... գէշ, շատ գէշ է կացութիւնը, արդէն իսկ Թուրքերը սկսան գլուխ վերցնել... այսօր տեսնելու էր Պոլսոյ վիճակը ... եթէ Դաշնակիցներն ալ ձգեն Պոլսէն հեռանան, այն ատեն գործ ունինք...

– Այդ անկարելի է, – գոչեց Բարսեղ աղա։

– Միւսներն ալ եթէ երթան՝ Ինկիլիզը կը մնայ, – վճռեց Մանուկ աղա։ – Անիկայ, մէյ մը ոտքը հոս դնելէ ետքը տեղ մըն ալ չերթար։

– Չեմ գիտեր, ես յոռետես եմ, – ըսաւ Մինաս, հաւատք չունիմ եւ ոչ մէկուն վրայ...

– Դուն ի՞նչ պիտի ընես, եթէ Դաշնակիցները երթան, – հարցուց Մանուկ երիտասարդին խնդալով, – իբրեւ յեղափոխական Թուրքերը ամէնէն առաջ քու օձիքդ պիտի բռնեն։

– Եթէ զիս հոս գտնեն...

– Ի՞նչպէս ... Պոլիսէն պիտի փախչի՞ս։

– Հարկաւ ... խե՞նթ եմ, որ այստեղ կենամ, բաւական են պատերազմին ատեն քաշածներս ... մինակ ես չէ, ինծի պէս հազարաւորներ կան, որոնք վայրկեան մը չեն մնար, եթէ Դաշնակիցները հեռանան։

– Տեղ մըն ալ երթալու պէտք չես ունենար, – ըսաւ Մանուկ աղա, – դուն իմ խօսքիս նայէ. Ինկիլիզը սընկէ հոնա չերթար...

– Եթէ Թուրքերը Յոյներուն յաղթելէ ետքը Պոլսոյ վրայ քալե՞ն, – դիտել տուաւ Մինաս։

– Զրահաւորները լերան պէս կեցեր են, չե՞ս տեսներ կոր ... Թուրքերո՞ւն մնացեր է Պոլսոյ վրայ քալել ... Թող քալեն, աւելի աղէկ, այն ատեն իրենց դասը կ'առնեն։

– Ամէն պարագային ես իմ պատրաստութիւններս վաղուընէ պիտի տեսնամ, – ըսաւ Մինաս, – անցագիրս պիտի շինեմ, գրպանս դնեմ եւ անկէ ետքը դէպքերու ընթացքին պիտի սպասեմ։

– Ո՞ւր երթալու միտք ունիս, – հարցուց Մանուկ։

– Չեմ գիտեր, չեմ որոշած, խնդիրը Պոլիսէն հեռանալու վրայ է... հաւանօրէն կա՛մ Պուլկարիա կ'երթամ, կա՛մ Ռումանիա։

– Է՛յ, գործդ ի՞նչ պիտի ընես։

– Գործս կը ձգեմ ... ամէնէն առաջ կեանքի ապահովութիւն մը պէտք է։

– Լսեցինք, որ նշանուելու միտք ունիս եղեր, այդ խնդիրը ի՞նչպէս պիտի կարգադրես։

– Վա՛յ, մինչեւ ձեր ակա՞նջը հասաւ։

– Անշուշտ, չե՞ս գիտեր, որ մենք ամէն բան կ'իմանանք... չիտակը՝ շատ ուրախ եղայ, շատ լաւ ընտրութիւն մը ըրած ես, կը շնորհաւորեմ։

– Շնորհակալ եմ, բայց տակաւին վերջնական բան մը չկայ։

– Երկուքդ ալ կարմիր յեղափոխական, իրար աղէկ գտեր էք, միայն թէ աս երթալդ գործը կ'աւրէ։

– Ինչո՞ւ համար, ես կ'երթամ, երթալէս տեղս կը հաստատուիմ, յետոյ նշանածս բերել կուտամ ու հոն կ'ամուսնանանք։ Ես ատոնք բոլոր խորհեցայ արդէն։

(Շար. 38)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

PELERINAGE ANNUEL
1954 —— *45ème anniversaire* —— 1999
SAINT GREGOIRE A TALLARD
Dimanche 19 Septembre
sous l'égide de l'Eglise Arménienne Apostolique du Midi de la France et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de Gap
Sous la présidence du
Mgr. DARON GEREJIAN
Evêque de Marseille, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

— 10h30 : Une MESSE sera célébrée par le Rév. Père *Komitas Hovnanian* chantée par la Chorale *Sourp Krikor* de l'église de Beaumont
— 13h : Un REPAS fraternel réunira les pèlerins.

Des autocars seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.
Les personnes qui se rendent par leurs propres moyens et qui désirent partager le REPAS des pèlerins, sont priées de s'inscrire par téléphone :
04 92 51 71 80 ou 04 92 51 00 87
Départ à 7h précises
de la Cathédrale et de l'église de Beaumont
Pour tous renseignements et réservations s'adresser à :
La Cathédrale : 04 91 77 84 70
Saint-Antoine : 04 91 65 56 75
Beaumont : 04 91 93 13 50
Pour toutes les autres régions :
04 92 51 71 80 (h. de repas)
et 04 92 51 00 87

PRIX DU TRAJET DEPUIS MARSEILLE
Aller-retour seul : 110 F   Repas seul : 120 F
Aller-retour et repas compris : 230 F

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհիներ Արմենուհի Պէրպէրեանին, Անիթա Թաշճեանին եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն Զարմայր Պէրպէրեանի մահուան առիթով։

*
**

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղը խոր կսկիծով ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Գորգիկեան ընտանիքին վեթերան եւ ազգանուէր ընկերուհի Վերգինե Գորգիկեանի մահուան առթիւ։

Հ·Բ·Ը·Մ·

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15-ին
Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Միօրեայ Վարժարանի
Հանդես
- ԵՐԳ
- ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ
- ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտքը ազատ է։

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e
— *Métro: Courcelles* —
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի Յունիս 20, ժամը 12-էն սկսեալ
Centre Aéré "*Les Marais*"

Բոլորը հրաւիրուած են մասնակցելու այս հաճելի օրուան ընկերակցութեամբ Արմենիա նուագախումբին եւ երգիչ Վաղինակի։

Ճոխ պիւֆէ, համեղ աղանդերներ։ Թոմպոլա, շահողները կը ստանան ճամբորդական տոմսեր, դոհարեղէն եւ այլ նուէրներ։

Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ Քաղաքապետարանի սրահը։

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

PÈLERINAGE EN ARMÉNIE

Programme: Visite aux lieux saints les plus importants de l'Arménie chrétienne : Khor Virab, St. Etchmiadzine, Ste Hripsimé, Ste Gayané, Haghpat, Odzoun, Sanahine, Noravank, Guéghart, Erevan, Gumri, Garni, Dilidjan, Guétcharis, Sevan, Dzaghgatsor.
Date : VOYAGE DU 1er AU 8 JUILLET
Conditions : Tous frais inclus (sauf visa et taxe d'aéroport à Erevan)
7 200 F depuis Paris et la Région Parisienne
7 400 F depuis la Province (Lyon, Marseille, Nice)
Renseignements et inscriptions :
Par téléphone : **01 40 51 11 90 / 01 44 59 23 50** (de 9h à 18h).
Les inscriptions seront closes le 10 juin.

U.G.A.B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Inauguration du local de sa section Nice-Côte d'Azur

sous la présidence d'honneur du
Docteur EDOUARD ATTAMIAN
Président de l'UGAB France
Le VENDREDI 18 JUIN à 19 heures
au 2, rue Berlioz (angle Victor Hugo) — RESIDENCE SPLENDID — NICE

< ● >

KARABAGH : Un Jardin Noir; exposition de photographies de Jean-Martin Le Révérend
COCKTAIL

< ● >

L'inauguration sera suivie d'un

Dîner

dans les Salons de l'Hôtel Splendid — 50, Bd Victor Hugo — 06000 Nice
à 20 heures 30
Animation musicale

< ● >

«ARMENIE: L'ECONOMIE ET LES INVESTISSEMENTS DEPUIS SON INDEPENDANCE»
présenté par
M. VAHÉ JAZMADARIAN
Vice-Président et Trésorier de l'U.G.A.B. France

Participation aux frais 300 F — Etuidants: 200 F
Réservation indispensable avant le 10 JUIN au : 06 03 74 16 99

ՀՄՄ	ՆԱՑԾ
Հայ Մարմնամարզական Միութիւն	Նոր Սերունդ Մշակ. Միութիւն

կը կազմակերպեն

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

հովանաւորութեամբ՝
Հայաստանի Դեսպան
Տէր եւ Տիկին ԵԴՈՒԱՐԴ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ-ի

մասնակցութեամբ՝ հանրածանօթ երգիչ
ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆԴԵԱՆ-ի եւ իր նուագախումբին

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 19, ժամը 20.30-էն սկսեալ
PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES D'ISSY (P A C I)
25, avenue Victor Cresson — ISSY-LES-MOULINEAUX

մասնակցութեամբ նաեւ
HARIS LASKARIS-ի (երգիչ) եւ *MIKAELIS*-ի (bouzoukiste)

Օրուան վիճակահանութեան գլխաւոր նուէրն է
ՓԱՐԻԶ / ԵՐԵՒԱՆ / ՓԱՐԻԶ օդանաւի տոմս մը

Տեղերը ապահովելու համար դիմել՝
01 43 78 93 25 / 01 48 78 88 70 / 01 46 45 16 43 թիւերուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 16-ին սովորական հաւաքատեղին։

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ հանդէսի պատրաստութիւն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 13-ի Կիրակին՝ ամբողջ օրը «Ժէման»ի անտառը։

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտները իրենց պարերով եւ Արմէնիա նուագախումբը։

Աշակերտները կը ցուցադրեն նաեւ իրենց գծագրութիւններէն մաս մը։

Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ, օգտուելով այս առիթով խնամքով պատրաստուած ճաշացուցակէն եւ վճակահանութենէն։

Centre Culturel SAINT MESROB

Jeudi 17 Juin à 20 heures 45
Présentation du livre de
Pascal Carmont
ancien Consul Général de France
LES AMIRAS,
SEIGNEURS DE L'ARMENIE OTTOMANE
Vente du livre — Dédicaces
Entrée libre — Cocktail
10 bis, rue Thouin — Paris Ve
Métro: Cardinal Lemoine / Monge

Հ. Բ. Ը. Մ. ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1999 – 2000 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 73 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական երկսեռ, գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ վարժարան է։ Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջները գոհացնող կառոյցներով՝ տարրալուծարաններ, համակարգիչներ, գրադարան, մարզական համալիր։

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը համապարփակ է.

● Հայերէն լեզու, գրականութիւն եւ պատմութիւն։ Այլ նիւթերը՝ անգլերէնով։

● Կը դասաւանդուի աշակերտի ծննդավայրի լեզուն (օրինակ՝ արաբերէն, յունարէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն)։ Ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար թիւով խմբակ գոյանալու պարագային։

● Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անբաւարար մակարդակ ունեցող աշակերտներուն՝ մասնայատուկ դասաւանդութիւն։

● Ուսումնական ծրագիրը միջազգային չափանիշերու եւ մակարդակներու վրայ հիմնուած է՝ անգլիական GCE "O" Level-ի (Սովորական մակարդակ) եւ "A" Level-ի (յառաջացած մակարդակ), IGCSE-ի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT 1-ի եւ SAT 2-ի պատրաստութեան։

● Աշակերտները կը պատրաստուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմաններուն համապատասխանող ծրագրով։

● Արտադասարանային ծրագրուած գործունէութիւններէն են՝ նկարչութիւնը, պարարուեստը, երգչախումբը, փողերախումբը, լրագիրը, թատերականը, սկաուտական եւ մարզական շարժումները։

● Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական սահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ եւ ջանասէր աշակերտներուն համար։

● Հաստատութեան վկայականը ստացող շրջանաւարտները հնարաւորութիւնը կ'ունենան իրենց բարձրագոյն ուսումը շարունակելու լաւագոյն համալսարաններու մէջ։ (Ամերիկեան, Եւրոպական, Հայաստանի եւ...)

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝

A. G. B. U. —
Melkonian Educational Institue
Admission Office
(Attn. Mrs. I. Guevherian)
P.O.Box 21907, CY-1514 Nicosia, Cyprus
Tel. : +357-2-422195 / 422204
Fax : +357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy
www.melkonian.ac.cy

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հայ Մշակոյթի Տան տարեկան հացկերոյթը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունիս 26-ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 10
JEUDI
10 JUIN
1999

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.659 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.659

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻ ՅՈՒՆԻՍ 11-ԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան յայտարարած է Երեքշաբթի, Յունիս 8–ին, որ նոր կառավարութիւնը կը նշանակուի Ուրբաթ օր, Նորընտիր Ազգ. Ժողովի անդրանիկ նիստի վաղորդայնին: Նախագահը ըսած է նաեւ որ կը յուսայ թէ նոր կառավարութիւնը նոր թափ կու տայ Հայաստանի տնտեսական բարենորոգումներուն: Որեւէ շեղում պէտք չէ ըլլայ շուկայի բարենորոգումներու մէջ, այլապէս տնտեսութիւնը կը վնասուի:

Յունիս 8–ի տուեալներով, Ընտրական Յանձնաժողովը յայտնած է որ 129 երեսփոխան ընտրուած են: Անկանոնութիւններ նկատուած ըլլալով Երեւանի 15–րդ եւ Լոռիի 53–րդ ընտրաշրջաններուն մէջ, նոր ընտրութիւն կը կատարուի Յունիս 20–ին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 8 / 9)

«ԱՐՔՈՒԹԵԱՆ» ՏԻՏՂՈՍ ՊԱՐԳԵՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Կաթողիկոսը արքութեան պատիւ եւ տիտղոս շնորհած է Արցախի Թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի: Կիրակի, Յունիս 6–ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հիմնադրութեան տօնին օրը յընթացս պատարագի Մայր Աթոռի լուսարարապետ Յուսիկ Արք. Սանթուրեան կարդացած է Հայրապետական կոնդակը եւ զայն յանձնած Պարգեւ Եպիսկոպոսի: Այս շնորհումը եղած է Պարգեւ Եպիսկոպոսի ծննդեան 45–ամեակին եւ առաջնորդական պաշտօնին տասնամեակին առթիւ:

***

ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Յունիս 8–ի որոշումով, նախագահի աշխատակազմի հսկողութեան սպասարկութեան ղեկավարի իր պաշտօնէն հեռացուած է Դաւիթ Վարդանեան: Որպէս պատճառ ցոյց տրուած է երեսփոխան ընտրուիլը:

***

ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԱԺՄ–ի նախագահ Վ. Մանուկեան Յունիս 8–ին մամուլի ասուլիս մը տալով ներկայացուցած է իր կուսակցութեան գնահատականը տեղի ունեցած ընտրութիւններուն մասին: Զանոնք անարդար որակելով շեշտած է ցանկերու անկանոնութիւններու, ընտրական կաշառքներու երեւոյթը: Ապա ան ըսած է թէ կուսակցութիւններու մօտ լուրջ եւ ընդհանուր ծրագիրներու բացակայութիւնը պատճառ դարձաւ որ Ազգ. Ժողով մուտք գործեն քրէածին տարրեր փոխանակ կուսակցականներու: Լրագրողներէն մէկուն այն հարցումին թէ ԱԺՄ–ն փոխա՞ծ է Վ. Սարգսեանի եւ Ռ. Քոչարեանի հրաժարականները պահանջելու իր կեցուածքը, Վ. Մանուկեան պատասխանած է որ այդ անձերուն մասին իրենց կարծիքը անփոփոխ է, սակայն փոխուած է Հայաստանի քաղաքական իրավիճակը, եւ խոհեմ չէ անձերու վրայ կեդրոնանալը: «Սպասենք թէ ի՞նչ են անելու» եզրակացուցած է ան:

***

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՆ ՈՒ ՌՈՒՍԵՐԸ համաձայնութեան մը յանգեցան բանաձեւի մը շուրջ որ Ապահովութեան Խորհուրդի քուէարկութեան կ'ենթարկուէր Յունիս 9–ին: Ֆինլանտիոյ նախագահը որ Փեքին գացած էր յաջողած էր համոզել Չինացիները որ հրաժարին վէթոյի իրենց իրաւունքէն: Ռուսաստանի ներկայացուցիչը ճշդած է սակայն որ «ոչ մէկ բանաձեւ կրնայ լրջօրէն վճարկումի ենթարկուիլ ցորչափ ռմբակոծութիւնները չեն դադրած»: Բայց, ՕԹԱՆ չուզեր վերջ տալ իր «հարուած»ներուն, որքան ատեն որ սերպ ուժերը չեն սկսած քաշուիլ Քոսովոյէն եւ կարելի չըլլայ ստուգել: Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ, ի վերջոյ, Քոսովօն պիտի բաժնուի 5 գօտիներու եւ ամէն մէկը պիտի յանձնուի Անգլիացիներուն, Գերմանացիներուն, Ամերիկացիներուն, Իտալացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն: Զօրքերու ընդհանուր թիւը, առայժմ 48 հազար է: Մակեդոնիոյ սահմանին վրայ, ՕԹԱՆ–ի զինուորականները եւ սերպ սպաները կը շարունակէին իրենց խօսակցութիւնները: ՕԹԱՆ «խոհեմ» լաւատեսութիւն մը կը ցուցաբերէ: Ամերիկացիք այնքան ալ գոհ չեն եղեր այս կացութենէն, որովհետեւ Գլինթըն ոչ Ռուսաստան ոչ ալ ՄԱԿ կ'ուզէր եւ ստիպուեցաւ ընդունիլ ելքի մը յանգելու համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետները միացեալ մանիֆեստ մը հրապարակեցին, խորագրուած՝ «Եւրոպայի ընկերային – դեմոկրատներուն հետեւելիք ուղին» եւ հրաւէր կը կարդան իրենց քոյր կուսակցութեանց որ հրաժարին ձախի կարգ մը տեսակէտներէն եւ ընտրեն 3–րդ ճամբայ մը գերազատական դրամատիրութեան մը եւ պետական հնամենի վարչարարութեան մը միջեւ: Պլէր եւ Շրէօտէր կ'ուզեն որ ձախը վերանորոգուի: Այս մանիֆեստը հարուած մը կը նկատուի Ժոսփէնի համար, մինչ Հիւ ալ ծանրօրէն քննադատեց Յունիս 8–ի Իրիկուան ընտրապայքարի իր հանրաժողովին ընթացքին:

ՍԱՅՏԱՅԻ (Հարաւային Լիբանան) դատարանին մէջ հրացանաձգութիւն ծագած է, երբ դատաւորները կը պատրաստուէին թմբեցուցիչի փոքր ղեղծարարութեան եւ սպանութեան հարցեր դատել: Երկու անծանօթներ կրակել սկսած են պատուհանէն, չորս դատաւոր սպաննուած է, հինգ ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Դատական ազբիւրներու համաձայն «կազմակերպուած եւ ծրագրուած ոճիր մըն էր»:

ՕՊԷՐՎԻԼԻԷԻ (փարիզեան շրջան) մէկ պանդոկին մէջ հրդեհ ծագած է Յունիս 8–էն 9–ի գիշերը, որու հետեւանքով 2 մեռեալ եւ 30 վիրաւոր կային, 11–ը՝ ծանր վիճակի մէջ:

ԼԻՔԷՆԻ ՄԷՋ (Լեհաստան) Պապը օրհնած է Մայր տաճարը, հսկայ կառոյց մը, որ լոյս ոմանց փարաւոններու արժանի գործ մըն է, ուրիշներու համար վիճելի ճաշակի շինութիւն մը: 20–րդ դարու մեծագոյն եկեղեցին է կառուցուած Եւրոպա եւ աշխարհի 8–րդը: 365 պատուհաններ (տարուան մը օրերը) կը լուսաւորեն տաճարը: 27 հազար հոգի պիտի կարենան հետեւիլ պատարագներուն: Ծակատին երկայնքը 120 մեթր է եւ լայնքը 77: Միւս կողմէ, Յովհ. – Պօղոս Բ. ընթացք պիտի չտայ 456 տարի առաջ Վատիկանի ուղղուած Կոպէրնիկի նամակին, որու մէջ լեհ աստղաբաշխը պապական հաւանութիւնը կ'ուզէր մոլորակներու շարժումին իր տեսութեան համար: Թորունի Կոպէրնիկ համալսարանի տեսուչը յոյս ունէր որ Պապին այցելութիւնը առիթ կ'ըլլար Կոպէրնիկի վերարժանաւորման:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ապահովութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն կարեւոր դիրքերու տէր դէմքեր պաշտօնազրկուած են, Ներքին գործերու նախարարին հրահանգով: Պատճառը քաղաքական դէմքերու հետաձայններուն ունկնդրութեան խնդիր մըն է որ մեծ աղմուկ յարուցանած է: Ճշդուած է որ նոյնիսկ ունկնդրութեան տակ էր վարչապետ Պ. Էճէվիթի անձնական հեռաձայնը: Պաշտօնազրկուածներուն մաս կը կազմեն Անգարայի ապահովութեան տնօրէնը, օգնականը, ոստիկանապետ, ոստիկաններ:

ԵՒՐՕՆ կը շարունակէ իր անկումը եւ Յունիս 7–ին հասած էր իր ամէնէն ցած աստիճանին (1,0260 տոլար), բայց, եւրոպական մեծ վերլուծողներ կը ջանան այս կացութեան դրական կողմերը տեսնել: Ըստ իրենց Եւրոյի տկար դիրքը տեւական պիտի չըլլայ եւ ներկայիս դրական կը նկատուի եւրոպական բարգաւաճման համար:

ՊԵԼԺԻՍԱՅԷՆ ետք, Ֆրանսայի մէջ ալ վարակուած ուտեստեղէնի հարցը ծաւալ կ'առնէ եւ եթէ մարդ փորձուի Յունիս 9–ի «Գանար – Անշէնէ»ն կարդալ, անմիջապէս ծոմապահութեան կը դիմէ:

***

ԳՈՐԾԱՏԷՐ ՀԱՆԹՍՄԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ամերիկացի ծանօթ գործատէր Ճոն Հանթսման Հայաստան գացած է ներկայ գտնուելու համար իր հիմնած կղմինտրի գործատան բացումին, որ տեղի ունեցած է Յունիս 8–ին: Նոյն օրը ան այցելած է Ս. Էջմիածին ուր Գարեգին Ա.ի անունով զինքը ընդունած է կաթողիկոսական ընդհ. փոխանորդ Գարեգին Արք. Ներսիսեան: Ճ. Հանթսման ընդունուած է նաեւ նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ, որ իրեն յանձնած է «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանը, Հայաստանի ցուցաբերած օժանդակութեան եւ կատարած ներդրումներուն համար:

***

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Յունիս 6–ին, իր ծննդեան 96–րդ տարեդարձին օրը, ոգեկոչուած է Արամ Խաչատրեան: Հաւաքական այց տրուած է Պանթէոնի անոր շիրիմին ու յուշի արարողութիւն կատարուած: Նոյն օրը Ա. Խաչատրեանի տուն – թանգարանին մէջ առաջին անգամ գործերուն յայտագրով համերգ մը տուած է Սփիւռքէն ծանօթ դաշնակահար Շահան Արծրունի:

ԼՕՃԱԼԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՊԱՀԱՆՋՈՒԱԾ

Ա. Լօճալանի դատավարութեան Յունիս 8–ի նիստին դատախազներու կազմը մահապատիժ պահանջած է ամբաստանեալին համար, հիմնուելով Թրքական պատժական օրէնսգրքին թիւ 125 յօդուածին վրայ: Այդ յօդուածը կ'ըսէ թէ մահապատիժի արժանի են անոնք որոնք կը գործեն նպատակ ունենալով վերջ տալու պետութեան անկախութեան, կամ պետութեան ամբողջականութեան ենթակայ հողերէն մաս մը անջատելու: Ատով՝ մերժուած է քաղաքական անձնաւորութեան հանդամանք ճանչնալ քիւրտ պարագլուխին ու ան նկատուած է պարզ ահաբեկիչ մը որ ծանրագոյն ամբաստանութիւններու տակ է: Դատախազներու կազմը անկեղծ չէ նկատած անոր զղջումը եւ քրտական հարցը խաղաղ ճամբով կարգադրելու, ՓՔՔ–ն ապազինելու առաջարկները: Տիրող կարծիքը այն եղած է որ խորքին մէջ հրաժարած չէ Քիւրտիստանի հիմնումի գաղափարէն եւ թէ իր արտայայտութիւնները մահապատիժէն փրկուելու նպատակը կը հետապնդէին:

Յունիս 8–ի նիստին մահապատիժի պահանջքէն ետք Լօճալանի փաստաբանները իրենց պաշտպանողականը պատրաստելու համար պայմանաժամ խնդրած են ատեանէն. դատաւորն ալ օրէնքով արտօնուած առաւելագոյն պայմանաժամը տուած ու Յունիս 23–ին յետաձգած է դատը:

ՊԱՊԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԵՏԱՁԳՄԱՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէս գրած էինք, Պապին Հայաստան այցելութիւնը յետաձգուած է նոր տնօրինութիւն Գարեգին Ա.ի առողջական վիճակին որպէս հետեւանք: Այդ առընչութեամբ, Խաժակ Արք. Վատիկան գացած էր ան որ անկ է պարզելու համար կացութիւնը: Վատիկան բարեացակամ հասկացողութիւն մը ցուցաբերած է, լաւագոյն մաղթանքներ ներկայացնելով Գարեգին Ա.ի առողջութեան համար: Հաստատ չէ սակայն «Մոնտ»ի (Յունիս 9) այն լուրը որ հաղորդած է էնթէրֆաքս եւ ըստ որուն Էջմիածին բանագնաց մը պիտի ղրկէ Վարշաւա Պապին հետ տեսնուելու համար:

Հաւանաբար, Մայր Աթոռը հաղորդագրութիւն մը հրապարակէ այս մասին: Մինչ այդ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք.ի ուղղուած նամակով մը, Կաթողիկոսական Ընդհանուր Փոխանորդ՝ Գարեգին Արք. Ներսիսեան կ'ըսէ ի մէջ այլոց.–

«Յայտնում ենք Ձեզ, որ վեհափառ Հայրապետի որոշմամբ Հռոմի կաթոլիկ եկեղեցու պետ Նորին Սրբութիւն Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Պապի այցը Հայաստան յետաձգւում է՝ մինչ նոր տնօրինութիւն:

«Վեհափառ Հայրապետը որոշումը կայացրել է նկատի առնելով բուժող բժիշկների յանձնարարականը, որով Նորին Սրբութեանը խորհուրդ չի տրւում ծանրաբեռնուած աշխատել: Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը արտայայտել է համաձայնութեան կարծիք Յունիսի 4–ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում գումարուած նիստում:

«Վեհափառ Հայրապետի սոյն որոշման մասին Վատիկանին ծանուցել է Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեանը»:

«ԱՅՍ ԳԻՒՂԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ ԵՂԵՐ...»

Քրտական օրաթերթին՝ «Էօզկիւր Փոլիթիքա»յի մէջ (Յունիս 8) Սէյտօ Պասմաճը ուշադրութեան կը յանձնէ Ուրֆայի Կէրմիւշ գիւղին մէջ հայկական հնութիւններու տխուր վիճակը: Գիւղը 1915–ին իր հայ բնակչութեան տեղահանութենէն ետք Արաբներու բնակավայր եղած է: Անոնք հաստատուած են Հայերէ մնացած տուներու մէջ, պատմական եկեղեցին չուեմարանի վերածած, գերեզմանատունը քանդած:

Գիւղին մէջ այսօր ապրողներ կ'ըսեն թէ անոր բուն տէրերը Հայեր եղած են որոնք բնաջնջուած են ցեղասպանութեան ընթացքին. ողջ մնացողներն ալ գաղթած, կամ հարկադրուած են մահմետական դառնալու: Անցեալին 900 ընտանիք ունեցող գիւղը այսօր միայն 50 տուն կ'ապրի: Անոնց մէջ հայկական ծագումով մարդիկ գտնուելով հանդերձ, չեն ընդունիր թէ Հայերէ սերած են իրենք:

Գիւղին հիներէն կին մը որ այսօր 75 տարեկան է, կը պատմէ թէ իր ծնողքը Իրաքէն գաղթած է: Երբ գիւղը «Հայերէն մաքրուած է», պատերազմին օսմանեան իշխանութեան բերած օժանդակութեան փոխարէն զայն նուիրած են ամուսնին ընտանիքին:

Լրագրողը կ'ըսէ թէ գիւղին մէջ կան հայկական շատ մը հնութիւններ, որոնք անխնամ, լքուած մնացած են ու կը քանդուին:

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ՆԵՐԸ

Հայաստանեան թերթի մը մէկ էջը եւ Ռուսաստանի մայրաքաղաքէն հասած նամակ մը կը պատմեն հայութեան երկու գաղութներու մասին որոնք կը պատկանին խորհրդային շրջանին «Ներքին Սփիւռք» անուանուած գօտիին։ Այդ անուանումը կարելի՞ է գործածել այսօր եւս, նախկին Խորհրդային Հանրապետութիւններուն հայ համայնքներուն ամբողջութեան համար։ Ճիշդ է որ այդ երկիրները չունին իրենց հասարակաց պիտակը, բայց կայ ՀԱՊ-ը որ գրեթէ կը սահմանէ նոյն շրջանակը։

Ինչ որ ալ ըլլայ որակումը, սկսած Ռուսաստանէն, այդ գօտիի երկիրներուն մէջ կան համայնքներ որոնց թիւը կը մեծնայ տարուէ տարի. կարելի չէ զանոնք մոռացումի կամ անտարբերութեան ձգել, երբ յատկապէս այս օրերուն օրակարգի նիւթ է Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւններու ոլորտը։

«Օրագիր»ի Մայիս 7-ի թիւին «Ներքին Սփիւռք» վերտառութեամբ էջին մէջ կը ներկայացուի Ս. Պետերբուրգի հայութեան վիճակը։ Նաիրա Մարկոսեան այդ քաղաքին հայութեան հոգեւոր հովիւին Երեւան այցէն օգտուելով խնդրած է տեղեկատուութիւն մը։ Եզրաս Քհնյ. Ներսիսեանի բացատրութիւնները կը գծեն եկեղեցիին շուրջ կեդրոնացած, կազմակերպութեան ջանքին տէր գաղութ մը որուն ծագումը կը կապուի քաղաքին հիմնադրութեան։ Այդ շրջանին ցարն էր Հայերը հրաւիրողը, որպէսզի անոնք ստանձնեն առեւտրական ծրագիրներուն գլխաւոր դերերը։ Այսօր հոն գաղթողները բոլորովին այլ դրդապատճառներ ունին որոնք շատ տարբեր են առեւտրական ծրագիրներ գլխաւորելու դերէն։

Ս. Պետերբուրգի հայութեան մասին կը տրուի 20 – 25 հազարի թիւը։ Եկեղեցին համայնքը կեդրոնացնող կէտն է. անոր շէնքը համայնավարներու օրով երկար ատեն որպէս քանդակագործութեան արհեստանոց ծառայած է։ Իսկ երբ 1988-ին առաջին անգամ կը բանան դուռները, Տ. Եզրաս սարսափ մը կ'ապրի. ան կ'ըսէ. «իմ առաջ հինգ մեթր բարձրութեամբ, ճիշդ եկեղեցու կեդրոնում վեր էր խոյանում Ստալինի արձանը, իսկ նրան շրջապատում էին Լենինը, Կիրովը, Բրեժնեւը եւ ուրիշներ»։

Այսօր հակառակ դժուարութիւններուն Ս. Յարութեան տաճարը վերանորոգուած է եւ կը փորձէ դառնալ տեղի հայութեան թէ՛ հոգեւոր, թէ՛ մշակութային կեդրոնը։ Իրեն համար կարեւոր է որ Հայը ապրի «հային վայել արժանապատուութեամբ», նոյնիսկ եթէ քիչ մը տկար հայերէն կը խօսի, կամ լաւ չի գիտեր Հայոց պատմութիւնը։

Եկեղեցիին կից կը գործէ Երիտասարդաց Միութիւնը ուր ամէն Կիրակի 140 Հայեր կը յաճախեն, զանազան գործունէութիւններ տանելու։ Կայ նաեւ Կիրակնօրեայ դպրոց, 80 աշակերտով։ Բէլշատ ամէն հայկական համայնքի հասարակաց այս պատկերին վրայ կ'աւելնայ փոքր պատմութիւն մը. թէ՛ աշխատանք ստեղծելու, թէ՛ հայութեան համար իր արմատին հետ կապ մը ստեղծելու նպատակով հացի փուռ մը ունենալու գաղափարը կը ծագի։ Հոն լաւաշ ու զաթայ կը պատրաստուի եւ փուռը նաեւ հացը կ'ապահովէ շրջանի մանկատան ու որբանոցին։ Յայտնի է որ կարելի եղած է կազմակերպչական որոշ յաջողութեան հասնիլ, քանի որ հովիւը կ'ըսէ թէ կարօտ Հայեր կրնան անվճար բժշկական օգնութիւն ստանալ։

Ս. Պետերբուրգի մէջ կայ հայ նկարիչներու պատկերասրահ ուր պարբերաբար ցուցադրութիւններ կ'ըլլան։ Իսկ 1700-ամեակին առթիւ քաղաքին Էրմիթաժ թանգարանին մէջ կը բացուի «Էջմիածնի գանձեր» ցուցահանդէսը։ Այդ ծրագրին համար բանակցութիւն կը տարուի Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութեան հետ։ Շատերու համար թերեւս զարմանալի է կարդալ Եզրաս Քահանային բառը թէ մինչ բնական կարգով սպասելի էր որ նախարարութիւնը միայն ողջունէր նման նախաձեռնութիւն, անոնք «ինչ-ինչ պատճառաբանութիւններ են գտնում՝ մանաւանդ փինանսների չգոյութիւնը»։

Եկեղեցին մեծ դժուարութեամբ յաջողած է հինգ հազար կոր գրականութիւն ալ ձեռք ձգել, Այսուհանդերձ, կարեւորագոյն խնդիրը կը մնայ հայագիտութեան զարգացումը։ Տեղւոյն համալսարանին մէջ վերաբացուած է հայագիտութեան ամպիոնը ուր կրնան ուսանիլ թէ՛ տեղացի, թէ հայաստանցի երիտասարդներ։ Ուսումը վճարովի ըլլալով հանդերձ, եկեղեցին պատրաստ է օգնելու բոլոր անոնց որոնք նիւթական դժուարութիւն կ'ունենան։ Կը պատրաստուին նաեւ քաղաքի դպրոցներէն մէկուն մէջ հայկական դասարան մը բանալ, հոն պարտադիր դասեր ընելով հայերէնը, հայկական գրականութիւնն ու Հայոց պատմութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի Մոսկուայի կացութեան, գաղութի հին դէմքերէն պատմաբան Կարէն Գ. Դանիէլեանց «Մոսկուայի հայութեան վիճակը» խորագրուած նամակով մը կը գրէ այդ մասին.–

«Տարիներ առաջ երբ փոքր մանչ էի, շատ էի ուզում հայերէնը փողոցում լսել։ Բայց այն ժամանակ Հայեր համարեա թէ չկային Մոսկուայում։ Ինձ թւում էր թէ Մոսկուայի հայութիւնը բաղկացած է իմ տանից, մի քանի մեր ազգականներից, ծանօթներից։ Երբ դպրոցում էի, հայկական ազգանունով մի քանի տղաներ կային, բայց երբ փորձում էի նրանց մօտենալ նրանք ուղղակի պատրաստ էին փախչել։ Նրանց կոմունիստ հայրերը ըստ երեւոյթին համոզել էին նրանց որ Հայի հետ խօսելը ազգայնամոլութիւն է։ Երբ ուսանող էի, հիմնարկում մի հայ աղջիկ կար։ Սիրուն էր, թէեւ բաւական փոքրահասակ։ Նա պարծենում էր իր կոմունիստ մայրիկով որ սովետական պատասխանատու աշխատող էր Մոսկուայում։ Մէկ անգամ նա ասաց որ Հայերը ազգայնական են ու չուզեց հետս խօսել։

Հիմնականում սակաւաթիւ մոսկովեան հայութիւնը Սովետների ժամանակ բաղկացած է եղել Միկոյեան – Ալաբեանի (յայտնի ճարտարապետ) պէս սովետական երեւելիներից։ Մեր ընտանիքը նրանց թւին չէր պատկանում. հայրս, մայրս, ոչ ոք մեր տանը կոմունիստ չի եղել։ Եւ վիհ էր բաժանում ինձ այդ սովետական ընտանիքների իմ հասակակիցներից։

Պէտք է ասել որ առհասարակ Մոսկուայում երբեք հայկական գաղութ այս բառի բուն իմաստով, ինչպէս՝ ասենք Նոր Նախիջեւանում, Ռոստովում, չի եղել։ Դրա կարեւոր պատճառներից մէկը երեւի ցուրտ, դաժան կլիման է։ Բայց կեանքի ազատականացման զուգահեռաբար սկըսեց Հայերի հոսքը դէպի Մոսկուա որը 90-ական թուականների սկզբից դարձաւ ուղղակի հեղեղ. այնպէս որ հիմա ամէն քայլում կարող էք նոր եկած Հայերին հանդիպել։ Եթէ նրանք երեք – չորս տարի ապրել են այստեղ, հպարտութեամբ ասում են. «Ես վաղուց եմ Մոսկուայում ապրում»։ Երբեմն թւում է թէ ամբողջ Հայաստանն է եկել Մոսկուա։ Դուք կարող էք տեսնել, օրինակ՝ Հայերին փողոցում ծանր ու ընասակար աշխատանք կատարելիս, ինչպէս հին կպրուղին ջարդելը եւ նորը փռելը։ Եւ երջանկութիւն կը տեսնէք դէմքերին. «Մենք Մոսկուայո՛ւմ ենք»։

Իր ժամանակին մայրիկս որը կէսը հայ, կէսը ռուս – գերմանուհի էր, հեգնաբար ասում էր. «եթէ խոչընդոտները վերացնեն, բոլոր Հայերը կը գնան Մոսկուա»։ Այս բարկացնում էր ինձ կասկածել տալով թէ իր ոչ հայկական կէսն է այսպէս ծաղրաբար արտայայտւում։ Աւա՜ղ, հիմա թւում է թէ ճիշդ էր ասում։ Բայց հայրիկս որ հայրենասէր էր, ասում էր. Հայաստանում ապագայում կը փոխուի բնակչութիւնը, կոմունիստներն ու մորթապաշտները կը գնան, ուրիշները նրանց տեղը կըգան։ Եւ, իրօք, փաստօրէն մեծ մասամբ Հայաստանէն փախած այլ մարդիկ ոչ այնքան հայ, ինչքան սովետական են կամ խորհրդային քաղաքչութեան զոհեր որոնք կուրօրէն հաւատում են թէ Մոսկուան լաւագոյն տեղն է աշխարհում, ինչպէս ասաց ծագումով պարսկաստանցի մի հայ որ հիմա Մոսկուայի բնակիչ է, Ապրիլ 24-ի հանդիսաւոր ժողով – համերգին բեմէն խօսելով։ Մի ջահել աղջիկ էլ իմ հարցին թէ կ'ուզէ՞ արդեօք երբեւէ վերադառնալ Հայաստան, պատասխանած էր. «ոչ, ոչ, երբեք. մեր ծանօթները, ազգականները այստեղ են. այնտեղ հիմա ոչ ոք չունեմ»։ Թւում է թէ ամբողջ սովետական Հայաստանն է այստեղ, Մոսկուայում հիմա։ Եւ իբրեւ լաւ սովետական մարդիկ, նրանք լաւ ընդունելութիւն են գտել այստեղ տեղացի սովետական մարդկանց կողմից եւ յաճախ իրենց աւելի լաւ են զգում, քան թէ բուն տեղացի Ռուսներից շատերը։ Եւ բնականաբար, աճում է նախանձը, դժգոհութիւնն ու զայրոյթը սեւեր»ի դէմ. սակայն այս չի մտահոգում վերջիններին Հայերին եւ Ազերիներին որոնք էլ շատ շատացան Մոսկուայում։

Հիմի հարց է ծագում. կա՞յ արդեօք գաղութ։ Շատ, շատ Հայեր կան այս հիւսիսային գորշ երկնքի տակ, բայց գաղութ չկայ դեռ։ Այո՛, արւում են փորձեր գաղութ ստեղծելու, բայց իրականութեան մէջ առայժմ ոչինչ չկայ։ Օրինակ, թերթեր հրատարակելու փորձերը որ թերեւս, համեմատաբար ամենայաջողն են, դարձեալ հեռու են իսկական մի բան լինելուց։ Թերթերը հրատարակւում են համարեա թէ բացառապէս ռուսերէնով, թէեւ նոր եկածներից շատեր կոտրատած ռուսերէնով են խօսում։ Մոսկուայում հիմա հրատարակւում են «Անելիք», «Հիւսիսափայլ» (այսպէս անուանուած է ի յիշատակ ԺԹ. դարում Մոսկուայում հրատարակուած նոյնանուն թերթի)։ Կայ նաեւ «Հայաստանի առեւտրականը»։ Հրատարակուող յօդուածները ոգով յաճախ, աշխատում են հաճոյանալ ամէնէն յետադիմական, սեւհարիւրակային ազգայնամոլական ռուսական տրամադրութիւններին որոնց աւելի առաջադէմ տեղացիները խիստ բացասաբար, կամ ծաղրաբար են վերաբերւում։

Բացուել են մի քանի դպրոցներ. հիմնականում մասնաւոր եւ կիրակնօրեայ։ Թերեւս ամենայաջողն է եղել կիրակնօրեայ դպրոցների փորձը։ Մանաւանդ լաւ տպաւորութիւն է թողնում Հայաստանի դեսպանատան շէնքում գտնուողը։ Դասաւանդւում են Հայոց լեզու, պատմութիւն եւ երաժշտութիւն։ Բայց բոլոր դպրոցները միասին վերցրած, աշակերտների թիւը չնչին է, հաշուի առնելով Հայերի թիւը Մոսկուայում, քանի որ ծնողները ուզում են որ իրենց երախաները ռուսական դպրոցներում սովորեն, չնայած որ ասիկա բաւական դժուար կարող է լինել երախաների համար։

Իմ փոքր ժամանակը, ի հարկէ, հայկական դպրոցներ չկային Մոսկուայում, քանի որ Լենինի վարդապետութեան համաձայն, ազգային դպրոցը տուեալ ժողովուրդի երկրից դուրս պահելը ազգայնամոլութիւն է, մանաւանդ եթէ տուեալ ժողովրդի ներկայացուցիչները սակաւաթիւ են։ Չնայած որ ես ռուսերէնը ռուս երախաներից, որոնք ազէտ ընտանիքներից էին, լաւ գիտէի, որովհետեւ ռուսերէնն էր իմ առաջին լեզուն (մայրս ռուսախօս էր) եւ մեր ընտանիքի բոլոր անդամները դրագէտ էին, կրթուած, ինձ հոգեբանօրէն դժուար էր ռուսական դպրոցը սովորելը եւ երազում էի հայկական դպրոցի մասին։ Հիմա յամենայնդէպս սա նոր գործ է, բայց շատ բան կախուած է ծնողների վերաբերումից։ Ես հայերէնը ինքս ինձի սովորեցի։

Ամէնից անյաջողն է, թերեւս, ակումբ, համայնք ստեղծելու գործը։ Օրինակ, բաց էին արել դաշնակցական ակումբ որ հաւաքւում էր շաբաթը մէկ անգամ։ Այդ ակումբում մի հայաստանցի մարդ մէկ անգամ բացագանչեց. «Ի՞նչ դաշնակցականներ էք դուք. այստեղ արգելուած է հայերէն խօսելը»։ Եւ իրօք, ինչ որ ուժեղ դիմադրութիւն կայ Հայոց լեզուի դէմ, թէ՛ Ռուսաստանում հրատարակուող հայկական թերթերի էջերի վրայ եւ թէ այսպիսի ակումբներում։ Ինչեւիցէ. մինչեւ հիմա իսկական համահայկական ակումբ կամ կազմակերպութիւն չկայ։

Սովորաբար մի քանի մարդիկ հաւաքւում են, մի քանի հոգուց խոր թէ համայնք ստեղծում, փողը հաւաքում, ի հարկէ, բայց իրական ոչինչ չի լինում։ Իրական հաւաքատեղին մնում է ինչպէս եւ առաջներում, հայկական գերեզմանատունը իր ոչ հայկական ճարտարապետական ոճով անցեալ դարում ռուս ճարտարապետի կողմից նախագծած մատուռով որի առջեւ Կիրակի օրերին հայ մարդիկ հաւաքւում են, խօսում, մտքեր փոխանակում։

Վերջապէս, Մոսկուայի ներկայի հայ բնակչութիւնը մեծ մասամբ սովետական մարդիկ են, կատաղի հայ կոմունիստների վերադաստիարակութեան արդիւնք։ Նրանց հիմնական իղձն է, ինչպէս եւ ուրիշ ազգութիւններից սովետական մարդկանց դէպքում, մշտապէս հաստատուել, ապրել Մոսկուայում, դառնալ «Մոսկովիչ» – այսինքն՝ մոսկուացի, ձուլուել Մոսկուայի բնակչութեան։ Մի փոքր մասը միայն այս ցանկութեան հետ ուզում են ունենալ ինչ – որ ազգային կեանք. բայց դա հազիւ թէ հնարաւոր լինի Մոսկուայի պայմաններում։ Դպրոցները, թերթերը եւ այլ միջոցառումները վերջին հաշուով Մոսկուային յարմարուելու միջոցներ են, քանի որ որոշ ժամանակ պէտք է որպէսզի, օրինակ, հայ գիւղացին Մոսկուայում կարողանայ ձուլուել տեղացի բնակչութեան։

Վերջապէս, հայ մարդիկ պիտի հասկանան որ հանդիստ, ապահով կեանք կարող է լինել միայն Հայրենիքում. սակայն, իսկական հայրենի տուն ստեղծելը պահանջում է զոհաբերութիւն եւ աշխատասիրութիւն, բայց ոչ այնքան շատ, որքան օտար երկրում բարեկեցիկ եւ ազգային կեանք ապահովելը»։

Թէ Հայաստանէն մեկնողներու մեծամասնութիւն մը չի մտածեր ետին ձգուած կամուրջներու մասին, վերջերս այս առումով լաւագոյն փաստը տուաւ Հայաստանի ընտրութիւնը։ Հայաստանէն արտագաղթած, Հայաստանի քաղաքացի հարիւր հազարաւորներու բազմութեան մէջ ոչ իսկ նկատառելի չնչին համեմատութեամբ մը քուէարկու գտնուեցաւ։

Համեմատութիւն որ գաղափար մը կու տայ հեռացողին ու Հայաստանի հետ կապին մասին...։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Ն. ՔՈՒՉԱԿԻ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՏԱՂԵՐԷՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱԼԷՊ («Յառաջ»). –

16-րդ դարու համբաւաւոր տաղերգուներէն Նահապետ Քուչակի քերթողական ստեղծագործութիւնները ամփոփող արաբերէն գեղատիպ հատոր մը վերջերս լոյս տեսաւ Լաթաքիոյ մէջ, Հ. Ե. Մ.-ի (Համազգայինի ենթակայ միաւոր) «Քարոզչական յանձնախումբ»ին նախաձեռնութեամբ, որպէս չորրորդ հրատարակութիւնը 1994-ին հաստատուած «Հայ գրականութեան գոհարներ» արաբերէն մատենաշարին։

Նորատիպ հատորը կը կրէ «Նռան հատիկը. սիրոյ հայկական հարիւր տաղերը» խորագիրը եւ կը մէկտեղէ Քուչակի հանրայայտ քառեակներէն ընտրեալ նմոյշներ, միջնադարեան ռամիկ հայերէնէն արաբերէնի թարգմանուած՝ հալէպաբնակ երիտասարդ բանաստեղծ Միհրան Մինասեանի կողմէ։ Թարգմանիչը, որ շրջանաւարտ է Քարէն Եփփէ Ազգային Ճեմարանէն (1979), պարբերաբար կ'աշխատակցի ըՍփիւռքի հայագիտական հայատառ մամուլին ու քանի մը տարի առաջ լոյսին բերած էր արդէն իր առջինեկ հատորը՝ Պարոյր Սեւակի ընտիր քերթուածներէն արաբերէն ժողովածու մը («Եղիցի լոյս եւ այլ բանաստեղծութիւններ», 1995, Լաթաքիա, 176 էջ)։

Ներկայ հատորին լոյս ընծայումը, ժամանակագրական տեսակէտէ ոստում մըն է դէպի անցեալ դարերու խորքը, երբ հակառակ զինք շրջապատող աննպաստ պայմաններուն՝ հայ միտքը վերազարթօնքի փորձեր կ'ընէր՝ ժողովրդային դրաւոր բանահիւսութեան գողտրիկ էջեր կտակելով ձեռագիր մատեաններու ճամբով։ Քուչակի վերագրուած քառեակները, որոնք իրենց ժամանակաշրջանի (այլեւ յետագայ դարերու) ժողովրդային ստեղծագործութեանց ընտրելագոյն նմոյշները կը համարուին ու ծանօթ են «Հայրէններ» անունով, ներկայ թարգմանութեամբ արաբ ընթերցողին ըմբռնելի կը դարձնեն Հայու Հոգին, որ լոյսի ու գեղեցկութեան երկրպագու մըն է ու տեւապէս կը ձգտի ազատութեան, արդարութեան եւ խաղաղ աշխատանքի։

«Նռան Հատիկը» կը բաղկանայ 128 էջէ։ Յառաջաբանը ստորագրուած է սուրիացի վիպագիր եւ բանաստեղծ Իպրահիմ Ալ-Խալիլի կողմէ։

Այն հարիւր քերթողական պատառիկները, զորս Մ. Մինասեան մէկտեղած է իր ներկայ ժողովածուին մէջ, ջախջախիչ տոկոսով սիրոյ տաղեր են, ինչպէս արդէն կը բնորոշէ հատորին խորագիրն իսկ։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Ամանամեայ պայծառացող այս օրերուն, երբ ողջ բնութիւնը կը վերածնի [illegible], զգաստացուցիչ, մենք պէտք է կ'ուզենք անձամբ կեանքի արժէքը այս առօրեային: Մայրի մեծ կեանքի օրն է: [illegible] մայրի մը, մեր քայլերը կ'ուղղենք պաշտամական ծաղկեպսակով մը, ուղիղ կը վերցնենք ծաղկեփունջ մը եւ կը շտապենք մեր համար... Մեր քայլերը համար են. մեր հոգին [illegible] մեր սիրոյ ուժգին սիրով կը բարեւենք այս օրը մայրերու տօնն է: [illegible] նուիրական մայրութեան ձեւերը. որդիական սիրոյ եւ երախտագիտութեան [illegible] մայրի ու [illegible] ձեւերուն մէջ:

Մայրամեծար այս օրին առաւելագոյն, արդարեւ, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբը, Մայիս 30-ին, Կիրակի կէսօրին կազմակերպած էր «Մայրերու Օրը», [illegible] Գիւտ Արք.ի Հովանաւորութեամբ: Ներկայ էին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւները, հոգաբարձական կազմը, մեծ թիւով սե-

14 էջանի իր «ներածական»ին մէջ, թարգմանիչը ընդհանուր տեղեկութիւններ կու տայ միջնադարեան «հայրէններ»ու գեղարուեստական արժէքին ու շօշափած թեմաներուն մասին, դիտել տալով թէ անոնք կը բաժնուին գլխաւոր երեք ճիւղաւորումներու. – Սիրոյ, պանդուխտի եւ խրատական երգեր: Ասոնց մէջ, կ'ըսէ ան. սիրոյ տաղերը ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց պատկառելի թիւով, գրական արժանիքով, բայց նաեւ՝ ոճային համարձակութեամբ:

Մինասեան կ'անդրադառնայ նաեւ հայ բանաստեղծութեան մէջ ցայժմ առկայ հակոտնեայ տեսակէտներուն՝ ճշդելու առթիւ հեղինակները միջնադարէն մեզի հասած հազարէ աւելի այս տաղերուն: Բայց չէչտելէ ետք թէ քերթողական այդ կտորներուն մեծ մասը կը կրէ «ոճային, մտածական եւ լեզուական հասարակաց նկարագիր մը ու նաեւ՝ անհատական կնիք մը», կը յայտնէ թէ ընդհանուր համոզումն այն է, որ ատոնք պէտի չարունակուին խորհրդանշուիլ Նահապետ Քուչակի անունով:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ղանակիցներ եւ [illegible] սիրելի մայրերն ու համբուրելի մեծ-մայրերը:

Առաւօտեան սուրբ պատարագէն ետք ցերեկոյթի բացման խօսքը ունեցաւ Տիկնանց Յանձնախումբի ատենապետուհի Տիկին Մարկօ Գույումճեան եւ ըսաւ. «Փառքի [illegible] կատարած է Մայիս ամսուն մօտ Մայրերու Օրը որ յատկանշական տարեդարձ է: Մայրութիւնը աստուածատուր նուիրական կոչում մըն է: Մայրը բնութեան [illegible] ու պաշտպան [illegible] է»: Ապա, խօսք առնելով Մայր Տաճարի Հոգաբարձութեան ատենապետ Պ. Գեղամ Թորոսեան, շնորհաւորեց հայ մայրերը իրենց տօնին առթիւ եւ շեշտեց որ անոնք Աստուծոյ մէկ պարգեւներն են, որովհետեւ որդեծնութեամբ պատճառ են [illegible] եկեղեցւոյ [illegible]:

Ծաւալը ունէր նոր գեղարուեստական յայտագիր, ընկերակցութեամբ [illegible] մայրերուն նուիրուած: Հայ գրականութեան գանձարանէն ընտրուած [illegible] բանաստեղծութիւններ: [illegible] Գայեանէ [illegible] արտասանեց Սարմէնի «Պանդուխտ Հայ Մայրիկին», Փաթիլ Զաւրեանի «Մայրիկին» եւ Ցարութիւն Ալեքսանեան՝ «Իմ Մայրս»: Այնուհետեւ, Օր. Ռոզին Թաշճեան երգեց «Անձինք նուիրեալք» Հախխախեանց կոյսերու նուիրուած շարականը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Կոմիտաս Գէորգեանի: Ապա, բեմ բարձրանալով սիրուած երգչուհի Էվլին Ալթունեան հաղորդական եւ թովիչ ձայնով մեկնաբանեց փունջ մը հայրենասիրական երգեր՝ «Հայաստան», «Արդեօք ովքեր են», «Հովն ընկաւ», «Մայրս»:

Ցերեկոյթին հիւրաբար կը մասնակցէր նաեւ Շաւիլի հոգեւոր հովիւ՝ Ցարութիւն Քհնյ. Թաշճեան որ հանգամանօրէն խօսելով մայրութեան խորհուրդին եւ Հռիփսիմեանց կոյսերու վարքագրութեան մասին ըսաւ. – «Այսօր, այստեղ համախմբուած ենք, մեր նուիրական մայրերուն եւ մեծ-մայրերուն յարգանքի ու սիրոյ մեր զգացումները արտայայտելու: Հռիփսիմեանց և Գայեանեանց կոյսերու յիշատակութիւնը այսօր դեղեցկօրէն կ'առընչենք Մայրերու Օրուան տօնախմբութեան, որովհետեւ առաջին առիթով այդ մարտիրոսացեալ սրբուհիները կը պատկանէին իգական դեղեցիկ սեռին: Երկրորդ, կուսական նուիրումով անոնք իրենց կեանքը Քրիստոսի ընծայելով, եղան նուիրական հոգեւոր մայրեր համաքրիստոնէական եկեղեցւոյ: Եւ երրորդ, խորապէս կը հաւատանք որ, մեր բոլոր հայ մայրերը անխտիր, զարդարուած են այդ սրբուհիներու քրիստոնէական առաքինութիւններով»: Ցատուկ շնորհաւորանքի խօսք արտասանեց այս գեղեցիկ ցերեկոյթը կազմակերպող Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգեւոր հովիւ՝ Աւետիս Քահանայ Պալըգեանին եւ յատկապէս Տիկնանց անձնուէր ու ժրաջան յանձնախումբին, որոնք ծառայասէր աշխատանքով կը պայծառացնեն մեր եկեղեցին ու առաւել եւս կ'աշխուժացնեն մեր եկեղեցական – համայնքային կեանքը:

Խորապէս տպաւորիչ եւ յուզիչ էր այն պահը, երբ Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ մէկական կարմիր վարդ բաշխուեցաւ ներկայ բոլոր հայ մայրերուն, իրենց տօնին այս չատ ուրախ առիթով: Սովորութիւն դարձած վիճակահանութենէն ետք, ներկաները վայելեցին Նաւասարդ նուագախումբի հայանուագ երգերը, դեղեցիկ մեկնաբանութեամբ Օրիորդ Ռոզին Թաշճեանի:

Այս չատ յաջող ցերեկոյթի աւարտին, եզրափակիչ խօսքով ելոյթ ունեցաւ Գիւտ Արք. Նաղդաշեան եւ մանաւորապէս չեշտեց մայրութեան կոչումի գաղափարը: Ան իր բարձր գնահատանքը գոհունակութեամբ յայտնեց, բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներդրումը բերին փիլիքապէս եւ բարոյապէս ի խնդիր այս ձեռնարկի յաջողութեան եւ կոչ ուղղեց ներկայ ժողովուրդին որ մի՛շտ ներկայ ըլլայ իր տունէն՝ եկեղեցիէն ներս, որպէսզի հաւաքաբար ապրինք պատմութեան այս անմոռանալի յիշատակները անանց ապրումներով:

Սիրելի Հայ Մայր,

Քու սուրբ տօնիդ առիթով, ջերմապէս պիտի փափաքէի քեզի նուիրելի ոսկի, արծաթ, հարստութիւն եւ ինչե՜ր... Բայց, քաջ գիտեմ թէ այդ բոլոր լուսաճաճանչ զարդերը պիտի լուսաթափուին քու մայրական աղամանդեայ սիրոյդ ճառագայթումովը: Արդ, որպէս նուէր, սիրելի մայր, ընդունէ որդւոյդ այս երախտագէտ սրտի զգացումները, որոնք ժամանակին բխեցան Պարոյր Սեւակի մայրամեծար չրթներէն.–

«Եկէք այսօր մենք համբուրենք որդիաբար
Մեզ աշխարհում ծնած, սնած,
Մեզ աշխարհում շահած, պահած,
Մեզնից երբեք չկշտացած,
Փուշի սրբող, լուացք անող,
Անվերջ դատող, անվերջ բանող
Այս ձեռքերը·
Թող որ ճաքած ու կոշտացած,
Բայց մեզ համար մետաքսի պէս
խաս ձեռքերը...»

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԿՈԶԱԿՆԵՐԸ

«Կոզակ» անունը գրեթէ հոմանիշ է ձիաւորի: Ան միտք կը բերէ Ուկրանիոյ արձակ տափաստաններուն վրայ արշաւող հեծեալներու խումբերը: Սակայն, կար նաեւ անոնց ծովային տարբերակը: Անոնք Ուկրանիոյ Զաբորոկի շրջանի կոզակներն էին: Ունէին փոքր, արագաշարժ նաւեր որոնց «չայքա» (ճայ) անունը կը տրուէր: Մինչեւ այսօր այդ նաւերուն պատկանող չատ մը առարկաներ գտնուած էին, որոնք ցոյց կու տային թէ կոզակները լաւատեղեակ էին նաւաշինութեան արհեստին: Վերջերս միայն այդ նաւերէն մէկը յայտնաբերուած է Տնեփր գետին յատակը, գրեթէ անվնաս վիճակի մէջ:

Հնախոյզներու խումբին ղեկավարը կ'ըսէ թէ ամբողջ երեսուն տարի ոչ միայն Տնեփրի, այլ նաեւ Սեւ ծովուն, Տնիեստրի եւ Ուկրանիոյ մեծ ու փոքր գետերուն մէջ փնտռած են այդ նաւերուն հետքը: Ըսելէ ետք թէ անպայման պէտք է փրկել այդ նաւը, ան կ'աւելցնէ թէ վերջին տարիներուն գրեթէ ոչ մէկ յատկացում ստացած են. այսուհանդերձ, գիտնականները նոյն եռանդով շարունակած են որոնումները: Անցեալ տարի Ք.ա. Բ.–Դ. դարերու պատկանող սրբազան վայր մը յայտնաբերուած էր, այսօր ալ գտնուած է նաւը:

Այդ յայտնաբերումին առաջնորդած է ողողում մը: Անոր շնորհիւ, տասը մեթր խորութեան մէջ փայտաշէն նաւ մը յայտնուած է որուն վրայ կատարուած աշխատանքներ ճշդած են թէ կը պատկանի Ժէ. դարու առաջին կէսին: Նեղ, երկար նաւ մըն է, 24 նաւավարի տեղով: Քսան մեթր երկարութիւն ունի 3,5 մեթր լայնք: Ունի չորս թնդանօթ, կրնայ փոխադրել 40 – 50 մարտիկներ:

Պատմութիւնը կ'ըսէ որ ցարը 1734-ին արտօնած է որ Կոզակները Թաթարստանէն իրենց ծննդավայրը վերադառնան: Կուգան Զաբորոկ: Յետոյ երբ ռուսեւթուրք պատերազմը կը պայթի, անոնք մաս կը կազմեն ռուսական զօրքին: Այդ շրջանին մէջ կը շինուէին նաեւ Կոզակներու նաւերը: Այդ գործը մեծ թափ կը ստանայ երբ Ռուսերը կ'որոշեն Տնեփրի վրայ հզօր նաւատորմ մը ունենալ:

Ամէն երկրի համար նաւաշինութեան պատմութիւնը յատուկ հպարտութեան պատճառ է: Անիկա կը խորհրդանշէ նաւերու տնտեսական եւ գիտութական արժէքը, նաեւ շրջանին մտաւոր ուժը: Զուրերու յատակէն յայտնաբերուած նաւեր ազգային խորհրդանիշերու վերածուած են բազմաթիւ երկիրներու կողմէ, ինչպէս Նորվեկիոյ, Շուէտի, Բրիտանիոյ, եւայլն: Այս առումով խելացի բան մը ըրած պիտի ըլլայ ուկրանական պետութիւնը, եթէ վերջերս յայտնաբերուած նաւուն կապուած գործողութիւններուն անհրաժեշտ գումարը տրամադրէ: Մանաւանդ որ գետին վրայ կառուցուած ամբարտակներ, ելեկտրակայաններ գետին ջրային ուժականութիւնը փոփոխութեան ենթարկած են ու ներկայի պայմաններուն մէջ գտնուած «չայքա»յին պէս մնացորդներ աւելի արագօրէն փճանալու հակամէտ են:

Եթէ շուրջ 70 հազար տոլարի գումար մը տրամադրուի, ըստ մասնագէտներու կարելի կ'ըլլայ նաւուն մարմինը փրկել: Անոնք կը յիշեն շուէտական օրինակը երբ ջրամոյն «Վասա» նաւը փրկելու համար քաղաքացիները փրկութեան կոմիտէ մը կազմած էին, յետոյ խնդիրը ազգային տարողութիւն ստացաւ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
– 1924 - 1925 –
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

– Կարծեմ պարապ տեղը իրար կ'անցնինք կոր, – միջամտեց Մանուկ աղա, – Պոլիսէն հեռանալու պէտք չկայ, հոս տեղդ հանգիստ նստէ՛, գործդ նայէ՛, քու մաղիդ թելին դպչող չըլլար:

Նոյն միջոցին Նուարդ, Զապէլ ու Սօնա, որոնք իրենց բարեկամուհիներուն այցելութեան գացած էին, պարտէզ մտան:

– Աղէկ ժամանակ անցուցի՞ք, – հարցուց մայրերնին:

– Շատ աղէկ, – պատասխանեց Նուարդ, թէ՛ երաժշտութիւն ըրինք, թէ՛ երգեցինք եւ թէ՛ ընթերցում ըրինք... վաղն ալ Օրիորդ Ազատնիին հետ առտուն Ղալաթիա կ'երկամ կոր:

– Հոնկէ Օրթաքէօյի կայանը պիտի երթանք այցելելու, գաղթականներուն ճերմակեղէն պիտի բաժնուի եղեր...

– Մի՞ս մինակ ի՞նչ բան ունիք այդ տեղուանքը, – գոչեց մայրը:

– Չէ՛, մայրիկ, մինակ պիտի չերթանք, – բացատրեց Նուարդ, – նախ Ղալաթիոյ Խորհրդարանը՝ Խնամատարութեան պիտի երթանք ու հոնկէ Գէորգ էֆէնտին պիտի առնենք ու միասին երթանք:

– Այդ տարբեր, քանի որ Գէորգ էֆէնտին հետերնիդ է, բայց նորէն ատիկա հաճելի պտոյտ մը չէ:

– Մենք հաճոյքի համար չէ, որ կ'երթանք, այլ օգտակար ըլլալու համար... ճերմակեղէնները բաժնելու պիտի օգնենք:

– Ըստ իս աղուոր բան մը չէ այդ ձեր ըրելիքը, – ըսաւ Տիկին Գոհար:

– Ինչո՞ւ համար, – հարցուց Նուարդ:

– Որովհետեւ այդ կայանները ամէնուն բացին նայելով, հիւանդութիւններու եւ աղտոտութեան բոյներ են:

– Շատ իրաւացի է Գոհարիկ հանըմին ըսածը, – երկրորդեց Մաննիկ, – կ'երթաք անտեղ հիւանդութիւն մը կ'առնէք կուգաք:

– Կամ առնուազն կ'ոջլոտիք, – աւելցուց Գոհար:

– Ես խօսք տուի Ազատնիին, որ իրեն ընկերանամ, ուստի պիտի երթամ, – պնդեց Նուարդ: – Այն մարդիկը, որ այդ կայաններուն մէջ կը բնակին, հոգի չունի՞ն:

– Անոնք ստիպուած են:

– Մենք ալ ստիպուած ենք անոնց օգնելու:

– Կեցցե՛ս, Օրիորդ Նուարդ, – գոչեց Մինաս:

– Գոնէ ուշադրութիւն ըրէ՛ք, չատ մէջերնին մի՛ մտնաք, – խորհուրդ տուաւ Մաննիկ:

– Անշուշտ, ուշադրութիւն պիտի ընենք... Ազատնին թերեւս տասը անգամ գացած է կայանները ու բան մը չէ եղած:

– Քանի որ Գէորգ էֆէնտին միասին է, ան պէտք եղած ուշադրութիւնը կ'ընէ, – վճռեց Բարսեղ աղա:

Հետեւեալ առտու, ժամը 10-ին միջոցները, երկու մանկամարդ աղջիկներ կը մտնէին Ղալաթիոյ Եկեղեցիին բակը, որ խճողուած էր կիներու, մանուկներու եւ ծերերու բազմութեամբ մը, ամէնքն ալ, մեծ մասով, Թուրքեւհելլէնական պատերազմի փախստականներ, Աստ Բազարէն, Իզմիթէն, Պարտզակէն, Եալովայէն, Քընձըլարէն, Ապալնպէկէն եւ այլն: Խառնիճաղանճ իրարանցում մը, խլացուցիչ աղմուկ մը, զարշահոտ մթնոլորտ մը մէջ:

Ազատնի ու Նուարդ, որոնք կ'ուղղէին դէպի Խորհրդարան երթալ, շուարած մնացին: Հնար չկար այդ բազմութիւնը ճեղքելու: Բարեբախտաբար քարտուղար մը տեսաւ երկու օրիորդները, ճանչցաւ Ազատնին, որ Գէորգ էֆէնտի Սէմէրճեանի աղջիկն էր ու փութաց անոնց օգնութեան ու զանոնք առաջնորդեց՝ բազմութիւնը հրմշտկելով ու ճամբայ բանալով:

Սանդուխներն ալ ու նրբանցքները նոյնպէս խճողուած էին այլազան տարազներ հագած երկսեռ բազմութեամբ մը: Ծերերու սուր ճիչը, մանուկներու լացը, էրիկ մարդոց մերթ աղաչական, մերթ սպառնալից, մերթ հայհոյալից աղաղակները, կիներուն յուսահատական հառաչանքները եր քրտինքի ու աղտոտութեան գարշահոտութիւնը չատ աւելի անհանդուրժելի էր այդ նեղ ու գոց նրբանցքներուն մէջ, քան վարի բակը:

Վերջապէս քարտուղարը յաջողեցաւ երկու օրիորդները մինչեւ Խնամատարութեան սրահին առջեւ տանիլ, դուռը, որ ներսէն կղպուած էր, բանալ տալ ու զանոնք ներս հրել:

Նուարդ, որ առաջին անգամ կը տեսնէր այս ամէնքը եւ որ գրեթէ զզջացած էր Ազատնիի ընկերացած ըլլալուն, գոհունակութեան լայն շունչ մը առաւ, երբ սրահին մէջ գտաւ ինքզինքը:

Սրահին մէկ անկիւնը լայն գրասեղանի մը առջեւ բազմած էր Գէորգ էֆէնտի, Ազատնիի հայրը, 55 տարեկան, թաւ պեխերով ու խոշոր քիթով յաղթանդամ մարդ մը: Քովը կեցած էր նիհար, խարտեաչ երիտասարդ մը Պր. Արգար, Խնամատարութեան քարտուղարներէն մին եւ ընթացիկ գործերուն վրայ տեղեկութիւն կու տար: Ուրիչ անկիւն մը, փոքրիկ սեղանի մը առջեւ, ուրուն վրայ Ռէմինկթօն մը դրուած էր, նստած էր տաքթիլօկրաֆ մանկամարդուհի մը, սեւ պճլտուն աչքերով ու հեգնող նուրբ քիթով մը: Որովհետեւ ուրիչ գործ մը չունէր նոյն միջոցին՝ առաւօտեան թերթ մը կարդալով զբաղած էր:

(Շար. 39)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տակուռեան – Շիրինեան ընտանիքը 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին վերգին Գորգիկեանի մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Տիկին Սիլվարդ Գըլըճեան կը փնտռէ Պոլսէն եկած Հայկանոյշ մամամ եւ զաւակը՝ Գրիգոր։

Իր հասցէն է.–
7, rue Emile Bataille —
93100 Montreuil-sous-Bois

Après la réussite de la seconde édition, l'**U**nion **C**hrétienne de **J**eunes **A**rméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la troisième année consécutive un grand tournoi sportif sur le thème :

SPORT, FOI et ARMENITÉ

Nous invitons tous les jeunes français d'origine arménienne, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les **samedi 19 et dimanche 20 juin** au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de Monsieur **André SANTINI**, et le parainage de Monsieur **Francis MAROTO**, journaliste sportif à France 2.

Important :

— SAMEDI 19 JUIN :
* dès 9h, accueil et début des épreuves sportives;
* à 21h, en l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy : Concert, Diaporama sur l'Arménie : «Splendeur d'un pays secret», par le photographe Wojtek Buss

— DIMANCHE 20 JUIN dès 14h :
* demi-finales, match de gala, finales.
* **grand tirage** : un A/R Paris – Londres en avion, offert par Saberatours — Un maillot de l'équipe d'Arménie, signé par Youri Djorkaeff et Alain Boghossian, ...

Contact et renseignements :
SPORT, FOI et ARMENITE
Union Chrétienne
de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain —
92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01 47 36 02 50 —
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : sfa1999@hotmail.com
internet : http://welcome.to/eeaissy

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Sous la présidence d'honneur de Monsieur **René ROUQUET**, Député-Maire d'Alfortville

22ème GALA DE FIN D'ANNÉE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE

Au programme :
Langue arménienne
Eveil à l'identité et à la culture arménienne
Musique d'ensemble
Arts martiaux
et
Danse arménienne folklorique, traditionnelle et académique
Accueil dans l'espace Exposition de l'atelier dessin

SAMEDI 19 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, ALFORTVILLE
— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
կը ներկայացնէ
«ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ»

Չորեքշաբթի, Յունիս 23, ժամը 20.30–ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմնի եւ հոգաբարձութեան 1997 – 1999 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք Վալանսի եւ շրջանի հաւատացեալները ընտրելու ընտրողական նոր մարմին մը, նոր նստաշրջանի մը համար։

Ժողովը տեղի պիտի ունենայ՝ Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ կից՝ Խարբերդ սրահին մէջ՝ Հինգշաբթի, Յունիս 24, ժամը՝ 20.30–ին։

ՕՐԱԿԱՐԳ.–
– Բարոյական զեկուցում
– Նիւթական հաշուետուութիւն
– Ընտրողական մարմնի ընտրութիւն.

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնի մաս կազմել, կրնան իրենց դիմումնագիրը քարտուղարութեան ղրկել, Կրօնական Ընկերակցութեան հասցէով, մինչեւ Յունիս 17

EGLISE SAINT-SAHAG
12, rue de la Cécile — 26000 VALENCE

Ընտրողական Մարմնի թեկնածութեան պայմանները.

Ա. – Եկեղեցւոյ տարեկան խղճագինը վճարած ըլլալ.
Բ. – Չափահաս ըլլալ.
Գ. – Վալանս կամ շրջանը առնուազն 5 տարի հաստատուած ըլլալ.
Դ. – Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծէսին համաձայն մկրտուած ըլլալ։

Ընտրողական Մարմնի անդամները քուէարկելու պայմանները.

Ա. – Եկեղեցւոյ տարեկան խղճագինը վճարած ըլլալ.
Բ. – Չափահաս ըլլալ.
Գ. – Վալանս կամ շրջանը առնուազն 2 տարի հաստատուած ըլլալ։
Դ. – Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծէսին համաձայն մկրտուած ըլլալ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերմէի Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Վարդեվառ Ղամպարեանի, Տէր եւ Տիկին Լամօն Խողեանի եւ զաւակներուն իրենց կնոջ, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Ազնիւ Ղամպարեանի մահուան առթիւ, եւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

Պր. Վարդեվառ Ղամպարեան 500 Ֆր., Տիկին Փարիզ Արմազանեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Արթէն 100–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Ղամպարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լամօն Խողեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարուժան Քիթապճեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Շալճեան 100–ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Սփաչեան 100 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ESPOIR POUR L'ARMENIE
organise

un Voyage de tourisme humanitaire

DU 12 AU 19 JUILLET

— VISITES : *Erevan, lac Sévan, Khorvirab, Etchmiadzine, ..*
— HUMANITAIRE : INAUGURATIONS : *de l'école franco-arménienne Daniel Sahagian à Spitak, de la ferme avicole à Vanatzor, du cabinet dentaire au siège de l'association à Erevan et visite de l'atelier de tapis à Gumri*
— 10ème anniversaire d'Espoir pour l'Arménie à la Salle Komitas (Erevan)
— Possibilité de prolonger votre séjour d'une semaine
— Prix : 6 500 FF la semaine, tout compris.

Renseignements & Inscriptions :
Pasteur Gilbert LEONIAN :
Tél. : 01 47 36 02 50
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : eleonian@hotmail.com

COLONIE DE VACANCES

organisée par l'Association « S I P A N »

pour les enfants de 6 à 12 ans
DU 2 AU 22 JUILLET
Frais de séjour : 2.600 + frais de voyage

Les dossiers d'inscription peuvent être retirés dans les paroisses catholiques arméniennes ou demandés au Secrétariat de l'Association SIPAN
10bis, rue Thouin — 75005 PARIS

Tél.: 01 40 51 11 90 (du lundi au vendredi de 14h à 19h).

Centre Culturel SAINT MESROB

Jeudi 17 Juin à 20 heures 45
Présentation du livre de

Pascal Carmont
ancien Consul Général de France

LES AMIRAS,
SEIGNEURS DE L'ARMENIE OTTOMANE

Vente du livre — Dédicaces

Entrée libre — Cocktail

10 bis, rue Thouin — Paris Ve
Métro: Cardinal Lemoine / Monge

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր Ժողովի Հրաւէր

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը այս տարի տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Յունիս 24, ժամը 21–ին Ընկերակցութեան կեդրոնը
77, rue La Fayette — 75009 Paris
Կարեւոր օրակարգ
Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ASSEMBLEE GENERALE DE L'A.A.A.S.

L'Assemblée Générale de l'A.A.A.S. aura lieu cette année le Jeudi 24 Juin à 21 heures au Siège de l'Association
77, rue La Fayette — 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հայ Մշակոյթի Տան տարեկան հացկերոյթը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունիս 26–ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թագէոսեան մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 16–ին սովորական հաւաքատեղին։

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ հանդէսի պատրաստութիւն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 13–ի Կիրակին՝ ամբողջ օրը «Ժէման»ի անտառը։

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտները իրենց պարերով եւ Արմէնիա նուագախումբը։

Աշակերտները կը ցուցադրեն նաեւ իրենց գծագրութիւններէն մաս մը։

Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ, օգտուելով այս առիթով խնամքով պատրաստուած ճաշացուցակէն եւ զբօսահանութիւններէն։

Հ. Բ. Ը. Մ.
Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 12, ժամը 15–ին
Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Միօրեայ Վարժարանի

Հանդէս

– ԵՐԳ
– ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐ
– ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուտքը ազատ է։

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — Paris 17e
— Métro: Courcelles —
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ,
ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15–ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Թատրոն, երգ, պար...
Խաչուհիներու պատրաստած սեղան։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 11
VENDREDI
11 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.660 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.660

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԸ ԿԱՐՕՏՈՎ

Երկու օրէն, Կիրակի, Յունիս 13-ին, տեղի կ'ունենան Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութիւնները։ Հետաքրքրուող կա՞յ։ Թերեւս միայն թեկնածուները, ի վերջոյ աթոռները միշտ ցանկալի են, նոյնիսկ երբ ոմանք քաջ գիտեն թէ ուրիշ աթոռ մը պիտի չլքեն Սթրազպուրկ երթալու համար։

Նախատեսումներու չորքին, կէտ մը կայ միայն որու շուրջ բոլորը համաձայն կը թուին, այն է ձեռնպահներու բարձր համեմատութիւնը։ Այլ խօսքով, կուսակցապետներն ալ կը գիտակցին որ չյաջողեցան զօրակոչի ենթարկել ժողովուրդը։ Ան, անտարբեր կը մնայ ընտրութեան մը նկատմամբ որմէ շատ բան չի հասկնար եւ մեծ բան ալ չակնկալեր։ Ինչո՞ւ։ Ոչ մէկը կրցաւ բացատրել թէ բանն ինչո՞ւմն է։ Վերացական տարազներով, մէկը ջատագովեց ընկերային Եւրոպա մը, միւսը՝ ազատական Եւրոպա մը, երրորդ մը՝ պետութեանց Եւրոպա մը, չորրորդ մը՝ դաշնակցային Եւրոպա մը, դեռ ուրիշներ՝ աշխատանքի Եւրոպա մը, կանաչ Եւրոպա մը, հաշուի չառնելով դեռ փոքր այլ հոսանքներ որոնք կ'ուզեն մարդասիրական Եւրոպա մը, առանց տուրքի Եւրոպա մը եւայլն, եւայլն։

Ցարդ ոչ ոք բացատրեց թէ ի՞նչ են Եւրոպական Խորհրդարանի բուն իրաւասութիւնները, ոչինչ ունենալով անոր վրայ ազդել իւրաքանչիւր երկրի ճակատագրին վրայ։

Եւ այս կացութեան մէջ, ընտրապայքարը պարզեց եզակի այլ ողբալի պատկեր մը։ Վիճաբանութիւնները դէմ դիմաց չհանեցին տարբեր հոսանքներ, այլ՝ նոյն հոսանքի պարագլուխներ։ Եւ այս առընչութեամբ, Յունիս 7-ի, հեռատեսիլի Բ. կայանի յայտագիրը իր տեսակին մէջ, պատմական կարելի է նկատել, երբ դէմ առ դէմ ելան Պայրու – Սարքոզի, Լը Փէն – Մէկրէ, ձախ կողմն ալ՝ Հիւ – Լակիյէ։ Ծիծաղելիէն անդին, այս ճակատումները կրնան միայն քիչ մը աւելի յուսալքել այն բարեմիտ քաղաքացին որ տրամադիր էր կատարելու իր պարտականութիւնը, ընտրութիւն մը ընել աջ կողմը՝ Պայրուի, Սարքոզիի, Փասքուայի, ձախ կողմը՝ Հոլանտի, Հիւի, Լակիյէի, Գոհն – Պէնտիթի միջեւ։ Բայց, ի՞նչ ունին հրամցնելիք այս պարագլուխները, բացի պարապ խօսքերու, ամբոխավար լոզունգներու, չյարգուելիք խոստումներու համաքածոյէ մը։

Եւ այս ամբողջին մէջ ո՞ւր է ակնկալուած Եւրոպան։ Չկայ։ Փաստը տրուեցաւ եւ դեռ կը տրուի այս օրերուն իսկ, Քոսովոյի առթիւ, որ ոչ մէկուն յաղթանակը չէ, բայց, անկասկած Եւրոպայի պարտութիւնն է։ Եւրոպա մը, հլու – հնազանդ ենթական Միացեալ – Նահանգներուն, Եւրոպա մը որ չուզեց իսկ գիտակցիլ թէ Ուաշինկթընի մղած պայքարը կը ձգտէր ոչ թէ պաշտպանելու Քոսովոցիները, այլ տկարացնելու, պառակտելու Եւրոպա մը, որու իսկական միութիւնը, ուժը, միասնական կեցուածքը կրնան միայն խանգարել Ամերիկան։ Ան ցոյց տուաւ իր գործելակերպով որ կ'արհամարհէ նաեւ ՄԱԿ-ը, որու ձեւական հաւանութիւնն իսկ անհրաժեշտ չնկատեց ռումբեր տեղացնելու համար եւրոպական ինքնիշխան պետութեան մը վրայ, թէկուզ անոր ղեկավարը մենատէր մը եղած ըլլայ։ Մխա՞կն է։

Եւ այս պայմաններուն մէջ է, որ Կիրակի օր, պարտինք քուէարկել այնքան ակնկալուած բայց, ցարդ անգոյ Եւրոպայի մը համար, երբ պարագլուխներէն ոչ մէկը կրցաւ համոզիչ խօսքերով չահագրգռել ընտրող քաղաքացին։

Բայց եւ այնպէս, նախընտրելի է ձեռնպահ չմնալ, կատարել քաղաքացիական պարտականութիւնը, այն յոյսով որ միշտ պիտի չմնանք Եւրոպայի մը կարօտով։

«ՅԱՌԱՋ»

ՔՈՍՈՎՈ

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

Քումանովօ, հիւսիս-արեւելեան Մակեդոնիա, ուր տեղի կ'ունենային ՕԹԱՆ-ի զինուորականներու եւ Սերպերու խօսակցութիւնները, դրական արդիւնքի մը յանգեցան Յունիս 9-էն 10 լուսնալիք գիշերը, երբ ի վերջոյ համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ։ Այս համաձայնագիրը որ թէքնիք բնոյթ ունի, կը վերաբերի առաւելաբար սերպ ուժերու մեկնումին Քոսովոյէն եւ ՕԹԱՆ-ի ուժերու մուտքին։ Բանակցութիւնները հինգ օր տեւած էին։ Համաձայնագիրը կը նախատեսէ որ սերպ ուժերը քաշուին մինչեւ 11 օր։ Անգլիացի զօրավարը՝ Մայքըլ Ճէքսըն յայտարարած է այս առթիւ.– «Շուտով ՔՖՈՐ-ի ուժերը պիտի գետեղեմ գործադրելու համար այս համաձայնագիրը։ Զինուորական ամուր ներկայութիւն մը պիտի հաստատենք որպէսզի գաղթականները ապահով զգան»։

Եուկոսլաւիոյ Արտաքին փոխ-նախարարն ալ ապահովութիւն տուած է որ սերպ ուժերը կը սկսին քաշուիլ նոյն օրն իսկ (Յունիս 10)։

Մնաց որ Քոսովօ կան նաեւ Սերպեր, որոնք խուճապի մատնուած են եւ կը խորհին մեկնիլ, Ալպանացիներու, մանաւանդ ՈՒ. ՉԷ. ՔԱ.-յի փոխ վրէժի վախէն։

Գլինթըն իր գոհունակութիւնը յայտնած է համաձայնագրին ստորագրութեան առթիւ, նաեւ ժոսփէն որ կարեւոր հանգրուան մը կը նկատէ խաղաղութեան ճամբուն վրայ։

Այս ձեւով, բոլոր հարցերը չեն լուծուիր։ Օրինակ, Ռուսերու մասնակցութեան պարագան։ Արդարեւ, ցարդ, հինգ երկիրներու ուժերու ներկայութեան մասին է խօսքը, մինչ Ռուսերը չեն ուզեր բացակայիլ եւ այդ մասին դրնփակ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենային Յունիս 10-ին, Մոսկուա, Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու միջեւ։ Խօսք կայ որ Ռուսաստան 2.000-էն 10.000 զինուորով մասնակցի, վարչապետ Ստեփաշին 5.000-էն 10.000-ի մասին կը խօսի։ Թիւերու այս տարբերութիւնը հետեւանք է Ռուսաստանի նիւթական վիճակին։ Նման զօրագունդ մը տարեկան 150 միլիոն տոլարի կը նստի. ո՞ւրկէ գտնել դրամը։

Այլ հարց մըն է նաեւ ՈՒ. ՉԷ. ՔԱ.-յի պարագան։ Այդ զինուորները կ'ուզեն գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իրենց ճակատագիրը։ Ազատագրական բանակի սպաներէն մէկը կ'ըսէ.– «Ժամ առաջ Փրիսթինա պէտք է հասնիլ, որպէսզի Ամերիկան չգողնայ մեր երկիրը»։

Կը մնայ նաեւ Միլոսեւիչի հարցը. զինակիցները կ'ուզեն որ քաշուի եւ Սերպիա ժողովրդավար դառնայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ գործադիր մարմինը որ Նախարարներու Կոմիտէն է, Յունիս 9-ին, խստօրէն դատապարտած է Թուրքիան մարդկային իրաւանց «ծանր եւ կրկնուած բռնաբարումներու» համար Թրքական Քիւրտիստանի մէջ։ Առաջին անգամն է որ Նախարարաց Կոմիտէն այսքան խիստ դիրք մը կը բռնէ 41 անդամներէն մէկուն նկատմամբ։

ԹՐՔԱԽՕՍ երկիրներու ղեկավարներուն 6-րդ վեհաժողովը որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 14-ին Բաքուի մէջ, յետաձգուած է Ատրպէյճանի նախագահին առողջական վիճակին պատճառով։ Հ. Ալիեւ սրտի գործողութեան մը ենթարկուած էր ԱՄՆ-ու մէջ ու ապաքինման շրջան մը կը բոլորէր Թուրքիա ուր նախագահ Տէմիրէլի հետ խորհրդակցաբար տուած են յետաձգման որոշումը։ Վեհաժողովը տեղի կ'ունենայ աշնան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նորակազմ կառավարութիւնը զոր կը գլխաւորէ Պ. Էճէվիթ, 182-ի դէմ 354 թեր ձայնով վստահութեան քուէ ստացած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ինճիրլիք զինուորական խարիսխէն մեկնող ամերիկեան պատերազմական օդանաւեր կը շարունակեն հարուածել Իրաքի հիւսիսային շրջանը։ Յունիս 8-ին անոնք ռմբակոծած են Մուսուլի մօտակայ հաղորդակցութեան կեդրոնները, պատճառ ըլլալով քաղաքացիի մը մահուան։ Գործածուած են լազերեան ռումբեր։

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՉԷ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ՕՍՄԱՆԵԱՆ 700-ԱՄԵԱԿԻՆ

«Միլլիյէթ» Յունիս 10-ի թիւին Ա. Էջին ճակատը խորագրած է «700-ամեակի վէթօն»։ Ենթախորագիրը կ'ըսէ. «Նախագահ Տէմիրէլ հայ ղեկավար Քոչարեանը չհրաւիրեց օսմանեան նշումներուն»։ Ներսի էջերուն մէջ տրուած մանրամասնութիւններով կը յայտնուի թէ նոյն 700-ամեակին մօտ 60 երկիրներու ղեկավարներ հրաւիրուած են որոնց կարգին են նոյնիսկ Իրաքի եւ Լիբիոյ նախագահները, իսկ երկու գլխաւոր անկոչները Ռ. Քոչարեանն ու Եուկոսլաւիոյ նախագահ Ս. Միլոսեւիչն են։

700-ամեակը կը նշուի Սեպտեմբեր 16-17-ին Թօփքափուի եւ Պալեաններու ձեռակերտ Տոլմապահչէի պալատներուն մէջ։ Ռ. Քոչարեանի չհրաւիրուելուն պատճառ եղած է Թուրքիոյ Հանրապետութեան 75-ամեակէն անոր բացակայութիւնը. առիկա բսել տուած է Թուրք պատասխանատուներու թէ «կարելի չէր ակընկալել մասնակցութիւնը ղեկավարի մը որ հանրապետութեան հիմնումի տարեդարձին մասնակից չըլլալու անարգանքը ցոյց տուած էր այն երկրին զոր պատասխանատու կը նկատէ կարծեցեալ ցեղասպանութեան»։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՉՔԱՐԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 5-ին, Կրընոպլի քաղաքապետարանին կողքի հանրապարտէզին մէջ բացումը կատարուեցաւ հայկական խաչքարի մը, ի յիշատակ ցեղասպանութեան զոհերուն։ Գիւմրեցի քանդակագործ Գրիգոր Կիրակոսեանի ձեռակերտ խաչքարը նախ օծուեցաւ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի կողմէ, ապա քաղաքապետ Միշէլ Տէսթօ իր ելոյթով յարգանքի տուրքը մատուցանեց հայ նահատակներուն, դատապարտելով Թուրքիոյ գործած ոճիրը։ Ներկաներուն մէջ էին Ռոնի երեսփոխան Ժ. Փ. Պրէթ, Հայաստանի Փարիզի նոր դեսպանը՝ Է. Նալպանտեան, դիւանագէտներ, քոյր համայնքներու ներկայացուցիչներ, Հայ Դատի Յանձնախումբի նախագահուհի Հ. Զոպոյեան։ Ժ. Փ. Պրէթ խօսք առնելով կրկնեց Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին համար Ֆրանսայի Ծերակոյտէն դրական պատասխանի ակնկալութիւնը. իսկ դեսպան Է. Նալպանտեան շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Ֆրանսայի հիւրընկալ կեցուածքին որ ցուցաբերած էր 1915-ին յաջորդող շրջանին։

Մարսէյլէն Արաքս եւ Սասուն պարախումբերուն պարերով ստեղծուած խանդավառութեամբ աւարտեցաւ բացումի հանդիսութիւնը։

***

Անգարա գրեթէ անմիջապէս հակազդած է ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակը խորհրդանշող խաչքարի զետեղումին, բողոք նեռկայացնելով Ֆրանսայի։ Ըսուածը անգամ մը եւս այն է թէ նման նախաձեռնութիւններ միայն կրնան վնասել ֆրանքօ-թրքական բարեկամութեան եւ սերտ յարաբերութիւններուն։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ-2000

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՈՒԿՐԱՆԻԱ 0 – 0

Յունիս 9-ին, 4-րդ խումբի խաղերու շարքին, Երեւանի մէջ, Հայաստան յաջողեցաւ 0 – 0 հաւասար արդիւնքի մը հասնիլ Ուկրանիոյ դէմ, որ խումբին գլուխն է։

Հրազդան մարզադաշտին վրայ, 25 հազար հանդիսականներու առջեւ է որ խաղը տեղի ունեցաւ։ Իրաւարարն էր Իտալացի Պոճի, Հայաստանի խումբը հետեւեալ կազմն ունէր.– Բերեզովսկի, Տ. Պետրոսեան, (զոր 66-րդ վայրկեանին փոխարինեց Գրիգորեան), Խաչատրեան, Յովսէփեան, (փոխարինուած 76-րդ վայրկեանին Յարութիւնեանի կողմէ), Յովհաննիսեան, Վարդանեան, Ա. Պետրոսեան, Ոսկանեան, Սարգսեան, Միքայէլեան (փոխարինուած 46-րդ վայրկեանին Մկրտչեանի կողմէ) Շախելտեան։ Մարզիչն է՝ Սուրէն Բարսեղեան։

«Էֆիփ» գնահատանքով կ'արտայայտուի Հայերու խաղին մասին, որոնց շնորհիւ Ֆրանսա կը յառաջդիմէ դասաւորման մէջ, քանի Ուկրանիոյ հետ ձեռք ձգած իր արդիւնքը կարելի է յաղթանակ մը նկատել։ Հայերը կէտ մը չահեցան։ Մասնաւոր գովեստով կ'արտայայտուի թերթը Յարութ Վարդանեանի եւ Արթիւր Պետրոսեանի մասին, աւելցնելով թէ մրցումին լաւագոյն տարրը բերդապահն է՝ Բերեզովսկի որ քանի մը անգամ յաջողած է արգելք հանդիսանալ Ուկրանացիներու կէտերուն։ Այս անգամ, կը գրէ մարզական օրաթերթը, Հայերը, որոնք Մարտին կորսնցուցին 0 – 3 Ռուսերու դէմ, սխալ չգործեցին, վարկ տալով այս 4-րդ խումբին չահեկանութեան։

Նախորդ օրը, Ուկրանիոյ եւ Հայաստանի երիտասարդական խումբերը 1 – 1 արդիւնք մը արձանագրեցին։

***

Ֆրանսա շատ դժուար յաղթանակ մը տարաւ Անտոռայի դէմ, որ ամէնէն տկարն է այս 4-րդ խումբին (Հայաստան յաղթած էր 3 – 1), մեթասաներորդ ժամուն, այսինքն խաղին վերջաւորութենէն 5 վայրկեան առաջ կէտ մը նշանակելով եւ 1 – 0 արդիւնք մը արձանագրելով։ Այս նոյն խումբին մէջ Ռուսաստան 1 – 0 յաղթեց Իսլանտայի։

Այժմ, ընդհանուր դասաւորման պատկերն է.–

1. – Ուկրանիա, 15 կէտ
2. – Ֆրանսա, 14 կէտ
3. – Ռուսաստան, 12 կէտ
4. – Իսլանտա, 12 կէտ
5. – Հայաստան, 5 կէտ
6. – Անտոռա 0 կէտ

Հայաստանի համար յաջորդ խաղերն են Սեպտեմբեր 4-ին Ռուսաստան – Հայաստան, Սեպտեմբեր 8-ին Հայաստան – Ֆրանսա, Հոկտեմբեր 9-ին Անտոռա – Հայաստան։

***

ԹԵՆԻՍ

ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՅԱՂԹԵՑ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԹԻՒ 1-ԻՆ

Լոնտոնի մէջ, Յունիս 9-ին, «Թագուհիի Բաժակ» մրցաշարքի Բ. շրջանի խաղերուն, Հայաստանցի Սարգիս Սարգըսեան փայլուն յաջողութիւն մը եւս արձանագրելով յաղթեց ռուս Քաֆելնիքովին որ համաշխարհային թիւ 1-ն էր մինչ այդ։ Արդիւնքն է 3-6, 6-3, 6-3։

Հայ մարզիկին այս յաղթանակը պատճառ եղաւ որ Քաֆելնիքով համաշխարհային ընդհանուր դասաւորման մէջ իր առաջատարի դիրքը զիջի, մեծ հաւանականութեամբ՝ ամերիկացի Սամփրասի։

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻԻ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ» Ապրիլ թիւին մէջ, Ալեքսան Պերեճիքլեան մանրազնին եւ շահեկան գրախօսականի ենթարկած է, անգլիահայ (նախկին կիպրահայ) արուեստաբան Նուրիձա Մաթոսեանի հատորը՝ «Սեւ հրեշտակը», Արշիլ Կորքիի նորագոյն կենսագրութիւնը:

Ա. Պերեճիքլեան, իր գրութեան վերջաւորութեան կը յիշէ, թէ ուեւէ հայ արուեստագէտի մասին այնքան գրուած չէ Սփիւռքի մէջ, որքան Կորքիի պարագային: Պէտք է անկալել, որ 1970-ական թուականներէն ի վեր Կորքիի մասին գրող Պերեճիքլեանը օր մը ի մի բերէ իր բազմաթիւ յօդուածները եւ մեզի մատուցանէ Կորքիի մասին առաջին հայերէն հատորը՝ ի դիմաց մինչեւ օրս լոյս տեսած անգլերէն բազմաթիւ հատորներու, որոնց վրայ աւելցած է, զուգահեռաբար, Կորքիի փեսայ, քանդակագործ Մաթիւ Սփենտըրի (անգլիացի նշանաւոր բանաստեղծ Ստեֆըն Սփենտըրի զաւակը) հատորը՝ «Բարձր տեղէ մը», որուն մասին դրուատական գրախօսական մը գրուած էր «Ուոլ Սթրիթ Ճըռնըլ»ի մէջ անցեալ ամիս:

Ն. Մաթոսեանի գիրքը կարդալէ ետք, մեր տպաւորութեամբ, իրեն պէտք է արժանին մատուցանել, քանի որ կը թուի, թէ այս հատորը առաջինն է, որ մեր իրականութեան մէջ մշակութային դէմքի մը ներքին, մտերիմ վերականգնումը կը փորձէ, մանաւանդ եթէ յիշենք, որ Պերեճիքլեանի բնորոշումով, Կորքիի քրոջ զաւկին՝ հանգուցեալ Կարէն Մուրատեանի 1980-ի գիրքը «միանշանակ, քինախնդիր, կողմնակալ եւ դիտումնաւոր աղաւաղումներով լի» է: Կ. Մուրատեանի կողմէ 29 նամակներու կեղծումը փաստելով, կրկնակ կեանքի մը հարցը դնելով, անձնական ու ընկերային հարցեր բացայայտելով, Մաթոսեան ցոյց տուած է, որ կարելի չէ վերակառուցել մեր նուիրագործուած անուններէն մէկուն իրական դէմքը, լայն իջեցնել իր մարմարեայ պատուանդանէն եւ ցոյց տալ մարդկային կողմը: Այս հաստատումը կ'ընենք, անկախաբար իր գիրքի յաջողութեան մակարդակէն:

Արեւմտեան մշակութային աշխարհին մէջ ընկալեալ սովորութիւն մը դարձած է կարդալ այս կամ այն դէմքին կենսագրութիւնը, ուր ան կը դադրի արձանատեսակ մը ըլլալէ եւ կը վերածուի մեզի աւելի մօտիկ անունի մը, իր գրական, քաղաքական թէ գեղարուեստական, գործն աւելի անմիջական դարձնելով: Նման պարագաներու, մենք ալ աւելի կը մօտենանք այդ անձի իրական կերպարին, երբ որ կարելի է նման բան, մինչեւ իսկ եթէ ամբողջովին ժխտական տիպարի մը մասին է խօսքը:

Մաթոսեանի գիրքէն կ'անդրադառնանք հայկական միջավայրի կարգ մը ժխտական դիրքաւորումներու մասին, հանդէպ Կորքիի: Ի՞նչ եղած է արդեօք հայ մամուլի դիրքը կենդանութեան ժամանակ: Անդրադարձա՞ծ է իր գործին: Ի վերջոյ, թէեւ ինք ծածկած է իր ինքնութիւնը, իր ո՛վ ըլլալը գիտցող Հայեր կային:

Զբաղած ըլլալով ուրիշ խորհրդաւոր դէմքի մը՝ Կոստան Զարեանի կեանքով, մենք ալ հանդիպած ենք կենսագրական բազմաթիւ «առասպելներ»ու, որոնցմէ ոմանք սկսած ենք քակել, ուրիշներ դեռ կը մնան իրենց սկզբնական վիճակի մէջ: Անակնկալ կերպով, վերջերս հանդիպեցանք Զարեանի վկայութեան մը՝ Արշիլ Կորքիի մասին.–

«Ամերիկայում ես զարմանքով իմացայ, որ ամենաառաջադէմ նկարիչներից մէկին՝ Աղոյեանին, որին Ամերիկացիները, այդ թւում եւ նրա բարեկամ Սկոտ Ֆիցջերալդը, համարում են ամերիկեան ժամանակակից արուեստի հիմնադիրը, հայերը անուանած է եղել Արշիլ Կորքի: Դա այն ժամանակ էր, երբ նրա ընտանիքը Արեւմտեան Հայաստանից գաղթել էր Երեւան, իսկ այնտեղից՝ Ամերիկա: Շատ աւելի ուշ, արդէն Նիւ-Եորքում, երբ ես հարցրի նկարչին, թէ ինչո՞ւ է չարունակում կրել այդ անունը, նա պատասխանեց. "Որովհետեւ դա արդար եւ ազնիւ անուն է"»: (Կ. Զ., Մեր ժողովրդի անկեղծ բարեկամը, «Երեկոյեան Երեւան», 1968 Մարտ 28, էջ 3):

Առանց մասնաւոր արժէքի այս կարճ յօդուածը ուրիշ Կորքիի մը՝ Մաքսիմ Կորքիի մասին էր, ծննդեան 100-ամեակին առիթով: Սակայն, այս պարբերութեան մէջ հանդիպեցանք քանի մը հետաքրքրական կէտերու: Օրինակ, ամերիկացի նշանաւոր վիպասան Ֆրենսիս Սքոթ Ֆիցճերըլտի հետ յարաբերութիւնը, զոր Մաթոսեան բնաւ չի յիշեր: Միւս կողմէ, որքան գիտենք, Կորքի ինքզինք վերամկրտած է առանց հօր մասնակցութեան, զոր արդէն մերժած էր: Կ'երեւի թէ Զարեան անոր վերանուանումը շփոթած է Մաքսիմ Կորքիի հետ, զոր հայրը կոչած էր կորքի («դառն»)՝ իր սուր լեզուին համար: Ամէնէն շահեկանը Զարեանի եւ Կորքիի անձնական կապի մը գոյութիւնն է, հաւանաբար Նիւ-Եորք՝ 1943 – 1947 թուականներուն, երբ առաջինն ալ ապրած է ամերիկեան քաղաքի շրջակայքը ու հոն աշխատած: Իսկ Կորքիի պատճառաբանութիւնը՝ այդ անունը կրելու, վաւերական կը թուի, քանի որ յայտնի է, թէ ինք Կորքին իր յեղափոխական հերոսը կը նկատէր, անոնի «մութ» նշանակութեամբ հանդերձ:

Հետաքրքրական է, որ անդրադառնալով Արշիլ անունին, Մաթոսեան զայն կը համարի «աւելի մեծ առեղծուած մը» քան Կորքին, առանց բացատրելու: Եթէ նկատի ունենանք, որ անունը յունարէն Աքիլլէսի վրացերէն ձեւն է եւ Վրացիները Ամերիկայի մէջ լաւ համբաւ ունէին իբրեւ արուեստագէտ ու իշխանազուն մարդիկ «starving Armenians»ներու («սոված Հայեր») դիմաց, ուրեմն կ'երեւի, թէ հոն է վանեցի Մանուկ Ադոյեանի յնորութեան առիթը:

Մեզի ուրիշ բան յայտնի չէ Կորքի – Զարեան կապի մասին, գուցէ մասնագէտները կարենան այլ տուեալներ յայտնագործել: Առասպելները սովորաբար շատ երկարակեաց են...:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէս

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԵԶՈՒ ՊԱՇՏԵԼԻ

– Օշակա՛ն,
Քանինե՛ր այսօր քեզ ուխտի եկան:

Մեծաւքանչլի ու Հայոց Տառերու սիրահար մարդոց համար սա երկու պարզուկ տողերը լայն դռներ, կամ անպարագիծ հորիզոններ կը բանան: Պէտք է բանան: Անոնք առնուած են Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի, այլ անուամբ Երկրորդ Շնորհալիին «Օշական» անուն քերթուածէն:

– Օշակա՛ն,
Քանինե՛ր այսօր քեզ ուխտի եկան
Ու դեռ քանինե՛ր պիտի գան նորէն
Համբուրել այն քարն, որ անշքօրէն
Կը ծածկէ Տիրի փառքն յափշտակող
Հայ գրի հսկան՝ իբրեւ լուռ կոթող:

Դուրեան Սրբազան հիացումով կը գոչէր. քանինե՛ր քեզ ուխտի եկան, Օշական, կամ Մեսրոպ Մաշտոց: Եւ այսօր մենք ալ կրնանք հիացումով գոչել. քանինե՛ր ու քանիներ այսօր պահ մը կը խոնարհին Օշական գիւղի համեստ գերեզմանատան առջեւ, հիւսելու համար փառքը մեծ վարդապետին որ մեզի նուիրեց մեր գիրերը:

Գիտենք որ գիրը տարբեր բան է, լեզուն տարբեր: Բայց մենք այսօր մեր այս հրաշալի լեզուն կրնայի՞նք ունեցած ըլլալ, եթէ չունենայինք մեր սեփական գիրերը, մեր Մսրոպաշունչ գիրերը: Եթէ չունենայինք Մեսրոպաշունչ տառերը մեր, մեր լեզուն պիտի կարենա՞ր մեր երախաներուն շրթներուն վրայ դառնալ առաջին վանկ հոգւոյ, ինչպէս ըսած էր Սիպիլ.

Դուն առաջին վանկ շրթունքիս,
| առաջին վանկ իմ հոգւոյս,
նախկին հնչիւն իմ մանկական
լեզուիս հեզ,
որով լացի ու երգեցի միշտ
յուզումներս, իղձս ու յոյսս,
իմ մայրենի քաղցրիկ բարբառ,
ողջո՛յն քեզ:

Սիպիլ սա վերջին տողն ալ մեր երախաներուն, մեր մանուկներուն շրթներուն վրայ առաջին նախադասութիւն մը կընար դառնալ, եթէ մեր բախտը աւելի ժպտուն ըլլար եւ մեր տղաքը շատ կանուխէն օտարացած չըլլային մեր մայրենի լեզուին:

«Իմ մայրենի քաղցրիկ բարբառ,
ողջո՛յն քեզ»:

Մարդուս սիրտը կը ցաւի երբ կ'անդրադառնայ թէ մեր երախաներուն մէջ շատ քիչերն են որ սա ողջոյնը կուտան «մեր մայրենի քաղցրիկ բարբառին»:

Զարմացած չենք ըլլար, եթէ ըսենք որ Հայոց լեզուի սիրահարներուն համար Հայոց լեզուն այնքան արժէքաւոր է որքան Հայոց Հայրենիքը: Կրնա՞նք ըսել որ մէկը միւսէն նուազ կարեւոր է, կրնա՞նք այս երկուքը իրարմէ անջատել եւ պնդել թէ մէկը կրնայ ապրիլ ու գոյատեւել առանց միւսին: Չենք կրնար: Երկուքը ո՛չ միայն անքակտելի կերպով կապուած են իրարու, այլ նաեւ իրարու տեղը կը բռնեն, գիրար կը փոխարինեն որպէս երկու գերագոյն արժէքներ, մէկը նիւթական իր իմաստով, միւսը բարոյական իր իմաստով:

Խորհրդային շրջանի ականաւոր բանաստեղծներէն Նայիրի Զարեան Հայոց լեզուին մէջ Հայոց բնաշխարհը կը տեսնէր:

Եկո՛ւր, եղբայր, փառաբանենք մեր
քաղցրաբառ Հայոց լեզուն,
մեր սրտի ջուր, մեր ձեռքի թուր,
մեր հոգու լար Հայոց լեզուն:
հոսեր է ան մեր դարերէն, մեր
սարերէն ու մեր սրտէն,
Արաքսի պէս միշտ կենդանի, միշտ
անսպառ՝ Հայոց լեզուն:

Մենք մեր սքանչելի լեզուին յարգը գիտե՞նք: Այս հարցումը ուղղելու ենք յաճախէն ալ աւելի յաճախ: Այո՛, այս հարցումը ուղղելու ենք յաճախէն ալ աւելի յաճախ, հակառակ որ մենք՝ մեր գրականութեան ու մենք բանաստեղծութեան սիրողներս՝ գիտենք որ գիտենք մեր լեզուին յարգը: Այդ հարցումը պէտք է ուղղենք այն ուրիշներուն հաշուոյն որոնք չեն գիտեր մեր լեզուին յարգը: Մենք երկու անգամ պիտի գուրգուրանք մեր լեզուին վրայ, մէկ՝ մեր սեփական անձին համար, երկրորդ՝ միւս անտարբերներուն համար:

Եւ ո՞վ աւելի լաւ պիտի գիտնայ մեր լեզուին յարգը եթէ ոչ մեր բանաստեղծները: Եթէ չկայ լեզու, չկայ նաեւ բանաստեղծութիւն, որովհետեւ բանաստեղծութիւնը ամէն բանէ առաջ լեզու է, ընտիր լեզու, լաւ գործածուած լեզու, իր ամբողջ հարստութեամբ ու բոլոր կարելիութիւններով գործածուած լեզու:

Լեզուին յարգը գիտցողներէն մէկն է բանաստեղծուհի Հիլտա Գալֆայեան – Փանոսեան: Ան լեզուի նկատմամբ իր պաշտամունքին մէջ անցած է «լեզուէն անդին»:

Օ՛ լեզու հրաշալի – հանք մեղրահամ
Ոգեղէն հայրենիքս իմ – միակ
հարստութիւնս իմ
հաւատքս ամրակուռ ու երազս կապոյտ
որ պիտի նիւթեղինանաս օր մը
անպայման:
Օրհնեալ ըլլայ ծնունդդ ու երթդ,
լեզու հրաշալի:

Իւրաքանչիւր բառի ծնունդը հրաշք մըն է թերեւս այդ լեզուն սիրողներուն, այդ լեզուով ապրողներուն համար: Թերեւս այնքան հրաշալի, որքան հրաշալի է արեւուն ծնունդը: Դարձեալ Հիլտա Գալֆայեանն է որ կ'ըսէ.

Հրաշալի ծնունդը բառին նոր:
Այսպէս պիտի ծնին արեւներ
լեզուին վրայ
Այսպէս պիտի բացուին գարուններ
Լեզուի համար:

Ռ. Հ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ – 15
ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
ՍՈՒՍԱՏԻՅԻ ՄԵՐ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Պոլիս, 1999

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊՂԾՈՒՄԸ

Յարգարժան «Յառաջ» օրաթերթի 1999 Յունիս 3-ի թիւին մէջ կարդացինք «Եղեռնը կը սկսի 20 Հնչակեաններու կախաղան բարձրացման օրէն», խորագրեալ յօդուած մը, Լեւոն Թ. Խաչիկեանի ստորագրութեամբ, ուր տեղ գտած էին Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան ազգային փրկարար քաղաքականութիւնը ստուերելու միտող տողեր, վկայելով զանոնք ստորագրած անձին այդ շրջանի պատմական իրադարձութիւններէն անտեղեակ ըլլալն է քաղաքական դիրքորոշումները ճիշդ գնահատելու մէջ:

Խօսինք դիպուկ եւ անմիջական, կէտը դնելով Ի-ին վրայ, ինչպէս կ'ըսէ ֆրանսական առածը:

Յօդուածագիրը «Սխալ սկսուած գործ» կը նկատէ Քսան-ներուն (Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան) նախաձեռնութիւնը 1911-13 թուականներուն երբ ան՝ Ս. Դ. Հ. Կ.-ի այդ օրերու վարած ազգային քաղաքականութիւնը ամենաճիշդն էր, հեռատես, փրկարարը հայ ժողովուրդի գոյութեան եւ ազգային շահերուն համար:

Ծանօթ է արդարեւ, որ սկսեալ Երիտասարդ Թուրքերու 1911 թուականի Սելանիկի գաղտնի համագումարէն, ուր որոշուած էր ցեղասպանութեան ենթարկել Հայութիւնը մասնաւորապէս Արեւմտահայաստանի (Թրքահայաստան) մէջ եւ որուն ահաւոր որոշումին կրցած էր տեղեակ ըլլալ Ս. Դ. Հ. Կ.-ը, Քսան-ները հնչեցուցին ահազանգ: Մօտալուտ վտանգին իր լուր արթնութեան, միութեան ու հաւաքական ինքնապաշտպանութեան կոչեցին Հայութիւնը, հայ կուսակցութիւնները, միութիւնները, ազգային իշխանութիւնները, եկեղեցականութիւնը:

Բայց դժբախտաբար, այդ բոլորը մնացին խուլ ու համր, անհեռատես, անտարբեր ու անհոգ: Աւելին՝ Հայութենէն հատուածներ ոչ միայն չցցուեցան Երիտթուրքերուն դէմ, այլեւ գործակցեցան անոնց հետ քաղաքականապէս: Ցուցաբերեցին անհաւատալի միամտութիւն: Եւ մինչեւ իսկ «արկածախնդիր» ու «անխոհեմ» կոչեցին Քսան-ները:

Ահա, հայ ազգային քաղաքական մտքի տարբեր թերթերու այս դատապարտելի անփութութեան, «ընկեր» թալեաթներուն ծրագրած ոճիրի գործադրութեան կամայ-ակամայ մեղսակցութեան ի տես է, որ Քսան-ները, որպէս գերագոյն յոյս եւ միջոց հայկական ցեղասպանութիւնը վիժեցնելու, ձեռնարկեցին Երիտթուրքերու պարագլուխներու ահաբեկման:

Եւ ժամանակը եկաւ վկայելու, դժբախտաբար, որ Քսան-ները իրաւունք ունէին իրենց կանխատեսութեան մէջ: Առաջին զոհերէն եղան Երիտթուրքերուն հայ «ընկեր»ները եւ դեռ անոնք, որ հաւատացեր էին Դահիճներուն բարեկամութեան, մնացեր էին անտարբեր մօտալուտ վտանգի ահազանգումին առջեւ:

Փաստ է, որ Ա. Համաշխարհային Պատերազմի վաղորդայնին, Կ. Պոլսոյ մէջ, Քսան-ներու յիշատակին մատուցուած հոգեհանգստեան ատեն, այդ օրերու Թրքահայոց Զաւէն Պատրիարքը խոստովանեցաւ. «Այս քաջամարտիկները օրին մեզ զգուշացուցին Իթթիհատ վէ Թերաքքըէն, բայց մենք չլսեցինք զիրենք»:

Ուրեմն, պատմութիւնը անվիճելիօրէն կը վկայէ, որ եթէ սխալ մը գործուած էր այդ օրերուն, այդ ոչ թէ Քսաններուն կը վերաբերի, այլ Եղեռնի վտանգին առջեւ կոյր ու անտարբեր մնալէ բացի, դահիճներուն հետ գործակցած հայկական հատուածներուն: Մինչ Քսանները պատմութեան փառապսակը կը կրեն իբրեւ իրատես, քաջ եւ զոհաբերած ռահվիրաներ, հայ քաղաքական մտքի ջահակիրներ:

Պէտք է ցաւիլ ոչ այնքան Քսաններու նահատակութեան, որքան այդ օրերու Արեւմտահայ քաղաքական – ազգային մտքի որոշ թեւերուն ցուցաբերած կարճատեսութեան համար: Այս մէկը պատճառ եղաւ, որ հայութիւնը չկազմակերպուի եւ Եղեռնը չկանխուի, երբ կարելի էր սահմանափակել անոր հետեւանքները, փոխանակ ոչխարներու հօտի պէս սպանդանոց տարուելու:

Քսաններու մեծութիւնը կը կայանայ մահը արհամարհելով կախաղան բարձրանալու քաջութիւնը ունենալէ աւելի, հայ ժողովուրդի ամենահեռատես եւ նը-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կլէնտէյլի «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Մայիս 28 – 30, տեղի ունեցած է ամերիկահայ վարժարաններու համագումարը, կազմակերպութեամբ հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի ազգային վարժարաններու Խնամակալ Մարմնին: Համագումարին մասնակցած են արեւմտեան, արեւելեան Ամերիկաներէն եւ Գանատայէն հրաւիրուած 27 դպրոցներէն 19-ը, մէկ կամ երկու ներկայացուցիչներով՝ տնօրէն, փոխ – տնօրէն, ուսուցիչ կամ պատասխանատու, շուրջ 35 հոգի:

Բացման պաշտօնական արարողութեան ներկայ եղած են Գրիգոր Վրդ. Զիֆթճեան, Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ Ժան Գոստգեան, Հայ կրթական հիմնարկութեան, Խնամակալ մարմնի եւ Ուսումնական խորհուրդի ներկայացուցիչները: Հանդիսութիւնը վարած է համագումարի կազմակերպչական աշխատանքներու պատասխանատու, եւ «Շամլեան» վարժարանի տնօրէն Վարդէն Մատէնլեան: Խօսք առնողներ շեշտած են կարեւորութիւնը ամէնօրեայ հայկական վարժարաններուն եւ գրուատած նման համագումարի մը կազմակերպումը:

Համագումարի ընթացքին, երկօրեայ չորս նիստերով քննարկուած են հայեցի դաստիարակութեան, Սփիւռքի հայ վարժարաններու առաքելութեան եւ ամերիկահայ երիտասարդին պատկանելութեան վերաբերող հարցերը: Իւրաքանչիւր գեկուցումէ ետք ուղղուած են հարցումներ եւ կատարուած է լայն նութեան քննարկում եւ կարծիքներու բանաձեւում: Քննարկումները որոշումներու եւ եզրայանգումներու չեն հասած, ինչպէս նախատեսուած էր արդէն, այլ համագումար մը հարցերը արծարծած է, տեսակէտներ փոխանակուած են, հիմնաքարը հաստատելով յառաջիկայ հանդիպումներու, որոնց ընթացքին աւելի եւս ամբողջական կերպով կը բնորոշուին նիւթերը, կը զարգանան ներկայացուած գաղափարները եւ կը ճշդուի հայկական վարժարանի ապագայ ուղղութիւնը:

⁂

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆՇՈՒՄ

Կլէնտէյլի Վէրտուկօ փարքին մէջ, Մայիս 31-ին, տօնուած է Մայիս 28-ի 81-րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են շուրջ չորս հազար հոգի: Դաշտահանդէսի ընթացքին խանդավառ մթնոլորտ ստեղծած են երգիչներ Յարութ Փամպուքճեան եւ Ներսիկ Իսպիրեան: Հանդիսութիւնը կազմակերպող Հ. Ե. Դաշնակցութեան չորս ներկայացուցիչներ, փառատօնէն առաջ, ծաղկեպսակ զետեղած են քաղաքապետարանի նահատակաց յուշարձանին առջեւ, նոյն ատեն մասնակցելով ամերիկեան Յիշատակի Օրուան արարողութեան:

⁂

ՓՐՈՖ ԳԷՈՐԳ ԽՐԼՈՊԵԱՆԻ 50-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Կլէնտէյլի Պրէտրըն Եկեղեցւոյ մէջ նըշուած է փրոֆ. Գէորգ Խրլոպեանի գիտամանկավարժական գործունէութեան 50-ամեայ յոբելեանը: Բացումը կատարած եւ հանդիսութիւնը վարած է տոքթոր Կարպիս Տէր – Եղիայեան: Նորայր Խըրլոպեան ներկայացուցած է յոբելեար իր եղբօր կենսագրականը: Ուսանողներու անունով երախտագիտութեան խօսք արտասանած է իրաւաբան Ռուբէն Ասչարեան: Սուրէն Գոլանճեան բնութագրած է այն ծառայութիւնները, զորս յոբելեարը մատուցած է հայագիտութեան, սփիւռքագիտութեան, հայ իմաստասիրական մտքի պատմութեան: Միքայէլ Եուսուֆեան ներկայացուցած է յոբելեարի հոգեւոր կեանքի դէպի Աստուած տանող աստիճաններու հանգրուանները, զուգահեռներ կատարելով Խրլոպեանի եւ Սողոս – Պօղոսի դարձի պատմութեան միջեւ: Փրոֆ. Աւետիս Փափազեան շեշտած է յոբելեարի հօր եւ Վազգէն Կաթողիկոսի դերը յոբելեարի հոգեւոր եւ իմացական կեանքին մէջ: Հաւայիի ամերիկեան համալսարանի նախագահ Հենրի Սաֆավի աստուածաբանութեան տոքթորի տիտղոս շընորհած է փրոֆ. Գէորգ Խրլոպեանին՝ իր ներկայացուցած «Վաղ միջնադարեան հայ աստուածաբանութիւնը» աւարտաճառին համար: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Յուսկ՝ շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է յոբելեարը, շեշտելով Հայ եկեղեցւոյ դերը իր անհատականութեան կերտման մէջ:

⁂

վրեալ առաջնորդներէն ըլլալու համգամանքին մէջ:

Ես երանի՛, թէ հայ ազգային – քաղաքական մաքի մեծամասնութեան սխալին հետեւանքը միա՛յն Քանններու եղերական բայց հերոսական վախճանը ըլլար: Դըժբախտաբար անոր գոհը դարձաւ ամբողջ Արեւմտահայութիւնը՝ Փիղիքապէս ու իր հայրենիքով: Քանները ոգեկոչելով մենք կը ոգանք նա՛եւ ազգին կորուստը:

Ցաւալի է, որ ողբերգականօրէն պատմական այս իրադարձութիւններէն ութ – տասնամեակներ ետք, դեռ կը փորձուի աղաւաղել արեւի ճառագայթի պէս պայծառն ու վճիտ այս ճշմարտութիւնը, երբ կը կարծուէր, թէ անոր անտեղեակ կամ գիտակցաբար գայն ուրացող չի գտնուիր այլեւս:

Ս. Դ. Հ. Կ.
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ
ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄԻՆ

«ՄԵՐ ԴԱՐՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ» Լիոնի մէջ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լիոնի Պերթըլօ պողոտային վրայ, թիւ 14, Հինգշաբթի, Մայիս 27-ին բացուեցաւ Հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած նոր ցուցահանդէս մը, որ այս անգամ պիտի տեւէ մինչեւ Հոկտեմբերի երրորդ Կիրակին:

«Մեր դարուն պատկերները» խորագիրով այս ձեռնարկը արդիւնքն է երկու ուժերու միացեալ աջակցութեան. մէկ կողմէն՝ Երկիր ու Մշակոյթ կազմակերպութիւնը, իսկ միւս կողմէն՝ Տեղահանութեան ու Դիմադրութեան Պատմութեան Լիոնի Կեդրոնը:

Քաղաքապետ Ռէյմոն Պարի որպէս ներկայացուցիչ՝ իր տեղակալներէն եկած էր Ժան – Մարի Շանոն, որ ստանձնած է ընկերային յարաբերութիւններու ու քաղաքացիական իրաւունքներու հարցերը:

Պալքանեան երկիրներու ներկայ կացութենէն ներշնչուելով, Ժ. Մ. Շանոն իր ուշերձին նիւթը դարձուց Հայկական ցեղասպանութեան հերքումը, ու անխնայ հարուածեց զայն հետապնդողները: Աւելցուց, նաեւ, թէ կատարուած ցուցահանդէսին առընչութեամբ, վերոյիշեալ պատմութեան կեդրոնը բազմաթիւ ճնշումներու ենթակայ եղած էր. «բայց մենք չէինք կրնար թերանալ մեր պարտականութեան մէջ», ըսաւ ան, ու տեսակ մը ափսոսանքով փափաք յայտնեց որ «օրուան ցուցահանդէսը ըլլար մշտական եւ ոչ թէ՝ ժամանակաւոր»:

Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութեան նախկին նախագահ՝ Տոքթոր Արամ Ղազարեան հաւաստիացուց ցուցադրուած լուսանկարներուն վաւերականութիւնը, «որոնք լուրջ ու բծախնդիր ոգիով կատարուած աշխատանքներու արդիւնքը կը կազմեն», ըսաւ:

Արամ Ղազարեան փորձեց իր կարգին հասկնալ Ֆրանսական Ծերակոյտին յայտնաբերած դիրքը հանդէպ տարի մը առաջ քուէարկուած բանաձեւին: Ծառախօսին համար «պետական յանձնառութեան մը վախը չի կրնար արդարացնել նման կեցուածք մը»:

Բացման արարողութիւնը եղաւ կարճատեւ որու յաջորդեց բաժակներու ու ըմպելիներու բաժինը:

Պերթըլօ պողոտային վրայ, երեկոյեան մը խիտ եռուզեռը չէր յուսալքած ներկայ հասարակութիւնը, որ անտարակոյս պատկեր մը եւս Հայկական ցեղասպանութենէն տարաւ իր հետ մեկնումի պահուն:

ՎԱՐԴԱՆ

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մոնթեպելըյի Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 29-ին, տեղի ունեցած է գնահատանքի երեկոյթ մը, ի պատիւ հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման ուղղութեամբ հայանպաստ կեցուածք ցուցաբերող ամերիկացի պաշտօնատարներու, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Դրօ» Կոմիտէի եւ կազմակերպութեամբ Սան Կապրիէլ հովիտի Հայ Դատի Յանձնախումբին: Ներկայ եղած են Գոնկրէսի անդամուհի Կրէյս Նափոլիթանօ եւ Մոնթեպելլօ ու շրջակայ 12 քաղաքներու քաղաքապետներ եւ Թաղապետական խորհուրդի անդամներ: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է հանդիսավար Արա Մալազեան «Դրօ» Կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Կարօ Մատէնլեան: Խօսք առնելով Կրէյս Նափոլիթանօ իր զօրակցութիւնը յայտնած է հայութեան եւ յատկապէս Հայ Դատի Յանձնախումբին:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՑ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

Ծիշդ ժամանակին եկաք, – ըսաւ Գէորգ էֆէնտի, խօսքը երկու օրիորդներուն ուղղելով, – վախցայ, որ ուշ կը մնաք:

– Հայրիկ, չե՞ս գիտեր, որ ես իմ գործերս անգլիական ճշդապահութեամբ կը կատարեմ, – պատասխանեց Աղաւնի խընդալով:

– Միայն թէ քիչ մը պիտի սպասէք մինչեւ որ Բարոնեան էֆէնտին գայ ու տեղս անոր յանձնեմ:

– Կը սպասենք, հոգ չէ, – պատասխանեց Նուարդ:

Եւ երկու օրիորդները բազմեցան Գէորգ էֆէնտիի դրասեղանին քով դրուած երկու աթոռներուն վրայ:

Նոյն միջոցին դուրսէն, սրահի դրան քովէն, աղաղակներ բարձրացան:

– Դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի սպասենք, չորս ժամ է ոտքի վրայ կեցեր ենք…

– Գործերնիս տեսէ՛ք, երթանք:

– Դուք ազգ էք նէ՝ մենք ալ ազգ ենք, մենք ալ մեր տեղը աղայութիւն ըրած ենք:

– Իրաւցնէ այս Պոլսեցիները անխիղճ մարդիկ են եղեր…

Քարտուղարը Գէորգ էֆէնտիին դառնալով ըսաւ.

– Նորէն սկսան այդ սրիկաները:

– Քիչ մը առաջ պոռացողնե՞րն են, – հարցուց Գէորգ էֆէնտի:

– Այո՛, փորձանք մարդիկ երկուքն ալ:

– Խնդիրը ի՞նչ է, ի՞նչ կ'ուզեն:

– Էֆէնտիմ, ասոնք Քարամուսալի կողմերէն եկան քանի մը շաբաթ առաջ, բռնեցինք գիրենք, Խասգիւղի կայանը ղրկեցինք: Տնօրէնը միշտ դժգոհ էր իրենց վարք ու բարքէն, մանաւանդ գինովութենէն: Անցածները կայանին մէջ կը գինովնան, յետոյ կը սկսին իրարու հետ խումար խաղալ, կռիւ կ'ելլայ մէջերնին, դաշոյնները կը քաշեն, զիրար կը հալածեն՝ լեզապատառ ընելով հոն գտնուող կիներն ու մանուկները: Վերջապէս չերկընցնեմ, զիրար կը վիրաւորեն: Տնօրէնն ալ հետեւեալ առտուն երկուքը մէկէն կը վռնտէ կայանէն:

– Շատ աղէկ ըրեր է:

– Բայց ասով խնդիրը չի լմննար, – շարունակեց քարտուղարը, – մարդիկը քանի մը օր դուրսը թափառելէ ետքը նորէն կայան կուգան, տնօրէնը կրկին կը մերժէ զիրենք ընդունիլ, կ'ուզեն բռնի ներս մըտնել, տնօրէնը կ'ընդդիմանայ, անոնք ալ սպառնալիքներ ընելով կը մեկնին:

– Ի՞նչ սպառնալիք, բան մըն ալ չեն կրնար ընել:

– Քանի մը օր ետքը կրկին կուգան եւ այս անգամ բռնի ուժով ներս կը մտնեն, տնօրէնը չուզեր ոստիկան խառնել գործին մէջ ու կը փորձէ անուշութեամբ գործը վերջացնել՝ խոստում առնելով իրենցմէ, որ ասկէ ետքը կայանին մէջ պիտի չգինովնան, բախտախաղ պիտի չխաղան ու կռիւ պիտի չյարուցանեն: Կը խոստանան ու կը հաստատուին կրկին կայանին մէջ, բայց նորէն կը շարունակեն իրենց նախկին ընթացքը:

– Թո՛ղ նորէն դուրս նետէր զիրենք:

– Տնօրէնը, ընդհակառակն, կ'ուզէ խըրատով, մեղմութեամբ կարգի բերել զիրենք, բայց անկարելի կ'ըլլայ: Ի վերջոյ տնօրէնին վրայ կը յարձակին եւ կը պահանջեն այն հինգ դրուշի օրականը եւ հացի բաժինը, զոր իրենց արտաքսուած միջոցին չէին ստացած:

– Վա՛յ անպիտաններ, – գոչեց Գէորգ էֆէնտի՝ բռունցքը սեղանին զարնելով:

– Տնօրէնը բնականաբար կը մերժէ, ու հիմա հոս եկած են ու այս աղմուկը կը յարուցանեն իրենց այդ իրաւունքը պահանջելու համար:

– Ներս բերէք սա անամօթները, – պոռչեց Գէորգ էֆէնտի:

Քարտուղարը գնաց բացաւ դուռը եւ ներս առաւ երկու աղմկարարները:

Երկուքն ալ անսանձ դէմքով, վայրագ նայուածքով մարդիկ էին: Թեւերնին շարժելով՝ սպառնական ներս մտան, բայց յանկարծ իրենց լրութիւնը կորսնցուցին: Գորգով ծածկուած այդ սրահը, խոշոր դրասեղանը, որուն առջեւ լուրջ դէմքով մարդ մը նստած էր, տաքթիլօկրաֆ օրիորդը իր Ռէմինկթօն մեքենայով, պատին վրայ զետեղուած հռաձայնի գործիքը եւ նոյնիսկ երկու ջնտտի օրիորդները, որոնք հետաքրքիր զիրենք կը դիտէին, ազդեցին իրենց վրայ ու հազիւ քայլ մը առած՝ կեցան լուռ ու մունջ:

– Առաջ եկէ՛ք, – գոչեց Գէորգ էֆէնտի:

Մարդիկը քանի մը քայլ եւս առաջ եկան:

– Դուք չէ՞ք ամչնար, չէ՞ք խայնիր, – պոռաց Գէորգ էֆէնտի հետզհետէ ձայնը բարձրացնելով, – ի՞նչ իրաւունքով հոս եկեր կը պոռաք, կը կանչէք, երբ յանցաւոր էք…

– Մեր յանցանքը ի՞նչ է, էֆէնտի, – ըսաւ մին մեղմ շեշտով մը:

– Դեռ ի՞նչ պիտի ըլլայ, կը գինովնաք, խումար կը խաղաք, կռիւ կը հանէք կայանին մէջ, իրար կը զարնէք, հոն գտնըւող խեղճ տղաքը ու կիները դող կը հանէք … կը կարծէք, որ եղածները մենք չե՞նք գիտեր, ժամը ժամին կ'իմանանք…

– Էֆէնտի, անգամ մը պզտիկ բան մը եղաւ գինովութեան մէջ…

– Գինովնա՞լը ինչ ըսել է կայանին մէջ…

– Գինովութիւն չէ, քանի մը հատ խըմեցինք… սիրտերնուս ցաւէն, դուք ալ մեր տեղը ըլլաք նէ կը խմէք, էֆէնտի:

– Խումար խաղա՞լը ինչ պիտի ըլլայ:

– Ատեն անցնելու համար … մենք ալ մարդ ենք, մարդու զաւակներ, որ տեսած մարդիկ ենք:

– Անկեց ալ իրար զարնել:

– Իրար չմեռցուցինք ա՛:

– Ատ էր պակաս … նորէն տնօրէնին աղօթք ըրէ՛ք, որ բարի գտնուեր է ու ոստիկանութեան իմաց չէ տուեր, հիմա բանտը պիտի ըլլայիք… այսչափ խաղաղութիւն կ'ըլլա՞յ… ետքն ալ դեռ երես ունիք հոս գալ պոռալ կանչել ու… շնորհակալ եղէք, որ տնօրէնը նորէն ձեզի ընդունեց է կայանին մէջ:

– Շնորհակալ ենք, մենք տնօրէնին հետ խնդիր չունինք:

– Ի՞նչ կ'ուզէք ուրեմն:

– Մենք միայն մեր իրաւունքը կ'ուզենք:

– Ի՞նչ իրաւունք…

– Ութ օր կայանէն դուրս մնացինք, ո՛չ օրական առինք, ո՛չ ալ հաց. այդ օրականները եւ հացին դրամը կ'ուզենք, ուրիշ բան մը չէ մեր ուզածը:

– Շուտով կորսուեցէ՛ք սրկէ, եթէ ոչ՝ ձեզի հետ ուրիշ կերպ կը վարուիմ, – գոչեց Գէորգ էֆէնտի բարկութեամբ:

– Մենք ալ ազգ չե՞նք, մենք ալ իրաւունք չունի՞նք այս ժողվուած դրամէն, մենք մեր իրաւունքէն դուրս բան մը ուզած չունինք:

(Շար. 40)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Թագուհի Թաշճեանի մահուան առթիւ (Գանատա) Զուլալ Գազանճեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Sous la présidence d'honneur de Monsieur **René ROUQUET**, Député-Maire d'Alfortville

22ème GALA DE FIN D'ANNÉE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE

Au programme :
Langue arménienne
Eveil à l'identité et à la culture arménienne
Musique d'ensemble
Arts martiaux
et
Danse arménienne folklorique, traditionnelle et académique
Accueil dans l'espace Exposition de l'atelier dessin

SAMEDI 19 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, ALFORTVILLE

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Roma - Armenia

Catalogue sous la direction de Claude MUTAFIAN
Edition de Luca

(Exposition Salle Sixtine, Bibliothèque Apostolique du Vatican, jusqu'au 16 juillet)

Edition en langue française disponible à la **Librairie H. SAMUELIAN :**
51, rue Monsieur-le-Prince — 75006 PARIS

Prix 295 F + Frais de port.

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 13-ի Կիրակին՝ ամբողջ օրը «Ժէման»ի անտառը։

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Կապոյտ Խաչի դպրոցին աշակերտները իրենց պարերով եւ Արմէնիա նուագախումբը։

Աշակերտները կը ցուցադրեն նաեւ իրենց գծագրութիւններէն մաս մը։

Եկէք հաճելի օր մը անցընելու մեզի հետ, օգտուելով այս առիթով խնամքով պատրաստուած ճաշացուցակէն եւ վիճակահանութենէն։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐ
5-րդ համախմբում

Համազգայինի Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան կեդրոնական վարչութեան ծրագրած Հայ համալսարանականներու 5-րդ համախմբումը տեղի կ'ունենայ՝

ՅՈՒԼԻՍ 17-ԷՆ _ ՕԳՈՍՏՈՍ 1

Պէյրութի Համազգայինի Ն. Փալանճեան ճեմարանին մէջ։

Նորակազմ համախմբումը առաջին չորս տարիներուն եկաւ փաստելու, որ աշխարհասփիւռ հայ ուսանողութիւնը պատեհ առիթը երբեք չի փախցըներ ու հաճոյքով կուգայ համախմբուիլ մէկ յարկի տակ, այս հայրոյր միջավայրին մէջ դաստիարակչական եւ ընկերային անմոռանալի մթնոլորտ մը միասնաբար ապրելու նպատակով։

Համախմբումի Կեդրոնական յանձնախումբը կը հրաւիրէ նաեւ ձեզ որ այս տարի դուք ալ օգտուիք այս առիթէն եւ ապրիք ձեր ուսանողական կեանքի ամենայիշատակելի պահերէն մէկը։

Տեղեկութեանց համար դիմել՝
ՍԻԼՎԱ ԹՆՃՈՒԿԵԱՆ
Հեռաձայն. –
00 _ 44 17 – 16 _ 03 – 84 – 52
E-mail : Stenjouk@aol.com
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
Հեռաձայն. –
01 – 42 – 29 – 10 – 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr.

ՀՌՈՄ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հռոմի իր Մայրավանքին կից, Մոնթէվերտէի գեղատեսիլ շրջանին մէջ, ունի հանգստաւէտ պանդոկ, հիւրընկալելու յատկապէս հայ ուխտաւորներ, զբօսաշրջիկներ, այցելուներ յարմարաւոր պայմաններով։ Դիմել. –

Congregazione delle suore armene
Via Vincenzo Monti 9 00152 ROMA
Tél. : 39 (06) 583. 20. 343.

ՀՄՄ
Հայ Մարմնամարզական Միութիւն

ԿԱՅԾ
Նոր Սերունդ Մշակ. Միութիւն

կը կազմակերպեն

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

հովանաւորութեամբ՝
Հայաստանի Դեսպան
Տէր եւ Տիկին ԵԴՈՒԱՐԴ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ-ի

մասնակցութեամբ՝ համբաւաւոր երգիչ
ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆԴԵԱՆ-ի եւ իր նուագախումբին

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 19, ժամը 20·30-էն սկսեալ
PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES D'ISSY (P A C I)
25, avenue Victor Cresson — ISSY-LES-MOULINEAUX

մասնակցութեամբ նաեւ
HARIS LASKARIS-ի (երգիչ) եւ *MIKAELIS*-ի (*bouzoukiste*)

Օրուան վիճակահանութեան գլխաւոր նուէրն է
ՓԱՐԻԶ / ԵՐԵՒԱՆ / ՓԱՐԻԶ օդանաւի տոմս մը

Տեղերը ապահովելու համար դիմել՝
01 43 78 93 25 / 01 48 78 88 70 / 01 46 45 16 43 թիւերուն։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ,
ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15-ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Թատրոն, երգ, պար...
Խաչուհիներու պատրաստած սեղան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունիս 12, ժամը 16-ին սովորական հաւաքատեղին։

Բոլոր խաչուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ հանդէսի պատրաստութիւն։

Après la réussite de la seconde édition, l'**U**nion **C**hrétienne de **J**eunes **A**rméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la troisième année consécutive un grand tournoi sportif sur le thème :

SPORT, FOI et ARMÉNITÉ

Nous invitons tous les jeunes français d'origine arménienne, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les **samedi 19 et dimanche 20 juin** au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de Monsieur **André SANTINI**, et le parainage de Monsieur **Francis MAROTO**, journaliste sportif à France 2.

Important :

— SAMEDI 19 JUIN :
* dès 9h, accueil et début des épreuves sportives;
* à 21h, en l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy : Concert, Diaporama sur l'Arménie : «Splendeur d'un pays secret», par le photographe Wojtek Buss

— DIMANCHE 20 JUIN dès 14h :
* demi-finales, match de gala, finales.
* **grand tirage** : un A/R Paris - Londres en avion, offert par Saberatours — Un maillot de l'équipe d'Arménie, signé par Youri Djorkaeff et Alain Boghossian, ...

Contact et renseignements :
SPORT, FOI et ARMENITE
Union Chrétienne de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain —
92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01 47 36 02 50 —
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : sfa1999@hotmail.com
internet : http://welcome.to/eeaissy

Centre Culturel SAINT MESROB

Jeudi 17 Juin à 20 heures 45

Présentation du livre de

Pascal Carmont

ancien Consul Général de France

LES AMIRAS,
SEIGNEURS DE L'ARMENIE OTTOMANE

Vente du livre — Dédicaces

Entrée libre — Cocktail

10 bis, rue Thouin — Paris Ve
Métro: Cardinal Lemoine / Monge

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խղճգինի հետեւեալ նուէրները.

Պր. Ժագ Պալթմաեան 200 Ֆր., Պր. Վարդգէս Տակաեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան 250 Ֆր., Պր. Ժագ Այճեան 300 Ֆր., Տիկին Գէտո Խաչիկեան 250 Ֆր., Օղլանեան ընտանիք 200 Ֆր., Պր. Սամուէլ Տէմիրճեան 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Միհրան Շաքարճեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կանայեան, 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արմենակ Եսակեան, Պր. Արամ Վահէ Ալէքսեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Կարոյեան, Տիկին Արփինէ Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Լիւք Վիլոտէ 1000 Ֆր., Անտրէ եւ Մարի Մուսէյեան քոյրեր 500 ֆրանք, Գաբրիէլեան ընտանիք 300 Ֆր., Պր. Արարատ Մելտոնեան 200 Ֆր., Տիկին Անիկ Վասիլեան 50 Ֆր., Օր. Լիւսէթ Ալթունեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Ճոշկունեան 100 Ֆր., Օր. Արմէն Քիւրքճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սահաթճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէքս Մագլըմեան, Տէր եւ Տիկին Մարալ Վասիլեան, Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 100-ական Ֆր., Նուարդ եւ Մարի Պոյաճեան 500 Ֆր., Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 300 Ֆր., Տիկին Սէլի Պապայեան, 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան 200 Ֆր., Տիկին Լուիզ Միքայէլեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Զարաքօղլու 200 Ֆր., Օր. Ժերմէն Վարդանեան 100 Ֆր., Պր. Սիմոն Պէրպէրեան 200 Ֆր., Տիկին Ալիս Լանտէ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ.-Փ. Տըմէ 200 Ֆր., Տիկին Յարութիւն Թէքնէզեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Ադեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրանեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Է. Վարդանեան 200 Ֆր.։

(Շար.)

UGAB — MARSEILLE

Colonie de Vacances

Pour la 16e fois l'UGAB organise sa colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans **du Vendredi 2 Juillet au Vendredi 23 Juillet**

Elle aura lieu cette année comme l'année précédente à CHAILLOL LA VILLETTE (Hautes-Alpes).

Prix : Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3 400 Francs pour 1 enfant
6 200 Francs pour 2 enfants

Pour tous renseignements veuillez contacter l'UGAB au :
327, Bd. Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél. : 04 91 22 10 45 — 06 03 74 16 99

★

Pension Familiale de l'U.G.A.B.

du Samedi 24 Juillet (à partir de 14h)
au Samedi 31 Juillet (au matin).

Prix : Pension complète
250 F / jour ((par personne)
1500 F / 7 jours (par personne).

l'U.G.A.B. recrute des *Animateurs — Animatrices* pour sa *Colonie de Vacances* de juillet avec B.A.F.A. complet, envoyer C.V. + photo au :
327, Bd. Michelet — 13009 MARSEILLE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 12-13
SAMEDI - DIMANCHE
12-13 JUIN
1999

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.661
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
74e ANNEE — N° 19.661

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Հինգշաբթի, Յունիս 10-ին, տեղի կ'ունենար նորընտիր Ազգ. Ժողովի առաջին նիստը, որուն ներկայ եղած են 128 երեսփոխան (129-ի վրայ, քանի երկու երեսփոխան ալ կ'ընտրուին Յունիս 20-ին, Երեւանի 15-րդ եւ Լոռիի 53-րդ ընտրաշրջաններուն մէջ։ Բացակայ երեսփոխանն էր Վանօ Սիրադեղեան)։

Ազգ. Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ, ինչպէս կ'ակնկալուէր, Կարէն Դեմիրճեան, Վազգէն Սարգսեանի կողքին պարագլուխը յաղթական «Միասնութիւն» դաշինքին։ Կ. Դեմիրճեան ստացած է ներկայ 128 երեսփոխաններուն 110 ձայները ընդդէմ 12-ի եւ 6 անվաւեր քուէի։

Կ. Դեմիրճեան Երեւան ծնած է 1932-ին, 14 տարի (1974 – 1988) եղած է Կեդրոնական Կոմիտէի Ա. քարտուղար։ Վերջին շրջանին տնօրէնն էր Հայ Ելեկտրամեքենայ գործատան։ Անցեալ տարի թեկնածու էր նախագահական ընտրութեան։

Նոյն նիստին, փոխ-նախագահ ընտրուեցան, նոյնպէս «Միասնութիւն» դաշինքէն Ալպէր Բազէեան եւ Ռուբիկ Միրոյեան, առաջինը 121 ձայնով, երկրորդը՝ 74։ Թեկնածու էր նաեւ Հրանտ Խաչատրեան, «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն»էն որ միայն 33 ձայն ստացած է։

Ա. Բազէեան ծնած է 1956-ին, Կամոյի շրջանի Լանջաղբիւր գիւղը։ Աւարտած է Ֆիզիքական կուլտուրայի հայկ. պետական Հիմնարկը 1976-ին։ 1993-ին Երկրապահ կամաւորներու հիմնադիր համագումարին ընտրուած է վարչութեան փոխ-նախագահ։ Նոյն թուականին անցած է Պաշտպանութեան Նախարարութիւն որպէս վարչութեան պետ։ Մասնակցած է Արցախի եւ Հայաստանի սահմաններու պաշտպանութեան, 1990-ին ղեկավարած է «Նիկոլ Դուման» ջոկատը։ 1998 Փետրուարին ընտրուած էր Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ։ Ամուսնացած է, ունի երեք զաւակ։

Ռուբէն Միրոյեան ծնած է 1939-ին, 1959-ին աւարտած է Երեւանի պետական Համալսարանի տնտեսագիտութեան բաժինը։ 1992-էն 1999 Յունիս աշխատած է Թղթատարի եւ Հեռահաղորդակցութեան նախարարութեան մէջ։ Ամուսնացած է, ունի երկու զաւակ։

***

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԻՆ

«Յարգելի պատգամաւորներ,

Շնորհաւորում եմ ձեզ մեր ժողովրդի վստահութեան քուէն ստանալու եւ Ազգ. ժողովի պատգամաւոր ընտրուելու կապակցութեամբ։ Շնորհաւորում եմ յատկապէս համոզիչ յաղթանակ տարած "Միասնութիւն" դաշինքի անդամներին։

Ձեւաւորուել է պրոֆեսիոնալ հիմունքներով աշխատող նոր Ազգային ժողով, որի պատասխանատուութիւնը երկրի ճակատագրի համար, անկասկած, շատ աւելի մեծ է։

Ակնյայտ է որ չի կարող լինել շարունակական զարգացում եւ տեւական կայունութիւն առանց ժողովրդավարութեան հաստատման։ Իսկ երկրի ժողովրդավարութեան հիմնական չափանիշը խորհրդարանի վիճակն է եւ նրա դերը հասարակական – քաղաքական գործընթացներում։ Շատ բան պէտք է արուի խորհրդարանի նկատմամբ ժողովրդի վստահութեան վերականգնման եւ միջազգային ասպարէզում նրա հեղինակութեան բարձրացման համար։ Այսօր միջխորհրդարանական կապերը միջազգային յարաբերութիւնների կարեւորագոյն մաս են կազմում, եւ մեծ չափով նաեւ ձեզանից է կախուած միջազգային հանրութեան վերաբերմունքը Հայաստանի հանդէպ։ Խորհրդարանն ըստ էութեան երկրի հաւաքական քաղաքական նկարագիրն է։

Մենք մտնում ենք հայկական պետականութեան զարգացման նոր փուլ։ Արմատական փոփոխութիւնները պետական շինարարութեան, դատաիրաւական համակարգի, շուկայական տնտեսութեան, մարդու իրաւունքների հարցերի, անձի եւ խօսքի ազատութեան բնագաւառներում դարձել են անշրջելի, եւ մենք միասին պէտք է դրանք հասցնենք իրենց տրամաբանական աւարտին։ Ժողովրդավարութեան ընդհատագայ խորացումը, ազատ շուկան, տնտեսական բարեփոխումների հետեւողական շարունակումը այլընտրանք չունեն։ Այս ճանապարհին խորհրդարանի արդիւնաւէտ աշխատանքը եւ կառուցողական դիրքորոշումը կարող են լրջօրէն խթանել դրական գործընթացները։ Իբրեւ արդիւնք, Հայաստանը կարող է աշխարհին ներկայանալ որպէս տարածաշրջանում ժողովրդավարական մնայուն արժէքների եւ կայունութեան առաջամարտիկ։ Ամէն ինչ կախուած է մեզանից եւ մեր պատասխանատուութիւնից։ Հասարակական համաձայնութիւնը, քաղաքական երկխօսութիւնը եւ կառուցողական համագործակցութիւնը առաջիկայ չորս տարիներին պէտք է լինեն մեր ժողովրդի կարգախօսը։

Այսօր մեր առջեւ ծառացած խնդիրների լուծումը ես հնարաւոր եմ համարում միայն օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնների սերտ համագործակցութեան պայմաններում։ Երկրի տնտեսական վերելքը եւ ժողովրդի սոցիալական վիճակի բարելաւումը մեծապէս կախուած են այդ համագործակցութեան արդիւնաւէտութիւնից։

Յարգելի պատգամաւորներ, կրկին շնորհաւորելով ձեզ՝ նորընտիր Ազգային ժողովին մաղթում եմ յաջողութիւններ օրինաստեղծ գործունէութեան մէջ եւ արդիւնաւէտ աշխատանք։ Դժուարին, բայց պատուաբեր աշխատանք ի շահ եւ ի բարօրութիւն մեր երկրի ու ժողովրդի։

Շնորհակալութիւն»։

***

Նախագահ Քոչարեան շնորհաւորական ուղերձ ղրկած է Կ. Դեմիրճեանի անոր ընտրութեան առթիւ եւ մաղթած է արդիւնաւէտ գործունէութիւն ի նպաստ Հայոց պետականութեան ամրապնդման եւ հայ ժողովուրդի բարօրութեան։

***

Յունիս 10-ին, Ազգ. Ժողովի նախորդ եւ նորընտիր նախագահները հանդիպում մը ունեցած են։ Խ. Յարութիւնեանի շնորհաւորութիւններէն ետք քննարկած են միջխորհրդարանային կարգ մը հարցեր։

***

Կ. Դեմիրճեան որպէս Ազգ. Ժողովի նախագահ մամուլի առաջին ասուլիս մը տուած է արդէն։ Երկրի կառավարման համակարգին նախագահականէն խորհրդարանականին փոխանցման նպատակով Սահմանադրութեան մէջ կարելի փոփոխութիւններու մասին հարցումի մը նորընտիր նախագահը յստակ պատասխան չէ տուած ու ըսած թէ ատիկա կախում ունի երկրին զարգացման ընթացքէն, միջազգային զարգացումներէն եւլն.։

***

«ԿԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆ» ԽՈՒՄԲ

Ազգ. Ժողովի Ա. նիստին կազմուած է «Կայունութիւն» երեսփոխանական խմբակցութիւն մը։ Նախագահ Կ. Դեմիրճեան յայտարարած է որ այդ մասին արդէն ստացուած է պաշտօնական գրութիւն․ Խումբը կազմուած է 21 երեսփոխաններէ եւ ղեկավարն է Յովհ. Յովհաննիսեան։

ԷՕՃԱԼԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԾԱԳՈՒՄԻՆ ՆԻՒԹԸ

«Ճումհուրիյէթ»ի մէջ Փրոֆ. Թ. Աթէշ «Աթաթիւրքեան ազգայնականութիւնը եւ Հայ ըլլալ...» խորագրուած էջով մը կ'անդրադառնայ Էօճալանի դատին ու անոր կատարուած հայկական ծագումի վերագրումներուն։ Կ'ըսէ թէ դատը ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրած է Թուրքիոյ վրայ որուն ամէնէն փոքր մէկ սխալը կրնայ պատճառ ըլլալ որ Էօճալան եւ քրտական հարցը սխալ ընկալումներ գտնեն միջազգային հանրային կարծիքին։

Արդէն գործուած սխալներէն մէկը կը նկատէ «անպատասխանատու» փաստաբանի մը Էօճալանի հայկական ծագումին մասին հարցումը։ Աթէշ հարց կուտայ․ «Ի՞նչ տեսակ մտայնութիւն է ատիկա։ Այս երկրին բոլոր քաղաքացիները ինչ ծագում որ ալ ունենան հաւասար են ու առաջնակարգ քաղաքացի։ Ի՞նչ կը փոխուի եթէ Էօճալան ծագումով հայ, յոյն, կամ վրացի ըլլայ։ Եթէ տարբեր ծագում ունենայ, յանցանքը աւելի՞ պիտի ծանրանայ»։ Գրելով թէ երկրին մէջ կարեւոր թիւով հայ քաղաքացիներ կան որոնց մէկ մասը պատիւ կը բերեն երկրին, հարց կուտայ․ «ոմանց հաճելի ըլլալու համար կ'արժէ՞ մեր այդ քաղաքացիները վիրաւորել»։

Գրութիւնը կ'աւարտի ըսելով որ դատը կրնայ Թուրքիոյ համար շատ նպաստաւոր արդիւնքներու յանգիլ, եթէ «Դուն Հա՞յ ես»ի նման անպատասխանատու հարցումներով բոլոր խաղաթուղթերը հակառակորդ կողմին չյանձնուին։

***

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԿԸ ՀԱԿԱԶԴԷ ՓՔՔ-ԻՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԳՐՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ պատրիարքը Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան յայտարարութեամբ մը հակազդած է Էօճալանի դատին ընթացքին պարբերաբար կատարուած վերագրումներուն թէ ան ծագումով հայ է, եւայլն։ «Հիւրրիյէթ» (Յունիս 11) տեղ տուած է Մեսրոպ Արք.ի արտայայտութիւններուն. ան կ'ըսէ․ «Հայ անուանումին որպէս հայհոյանք գործածութիւնը ժամանակավրէպ բան մըն է որ պէտք է դատապարտուի։ Ժամանակը հասած է որ ամէն մարդ ողջամտութեամբ վարուի»։ Մեսրոպ Արք. աւելցուցած է թէ ՓՔՔ-ի կազմակերպութեան եւ շարքայիններուն հայութեան, հայկական ծագումի վերագրումները ոչ մէկ հիմ ունին եւ միայն կը ծառայեն մարդիկ վշտացնելու, արժանապատուութիւններ վիրաւորելու։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 10 / 11)

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՊԱՏԳԱՄԸ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատգամ մը ղրկած է նորընտիր Ազգ. Ժողովին Յունիս 10-ի անդրանիկ նիստին։ Շեշտելով այդ ժողովին դերը, պարտաւորութիւնները որպէս «Պետութեան կառոյցի դպրոց», Գարեգին Ա. իր օրհնութիւնները կը ղրկէ երեսփոխաններուն, լիառատ յաջողութիւն մաղթելով անոնց աշխատանքներուն։

***

ՎՐԱՍՏԱՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԻՐԱՆ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Յունիս 10-ին, Թիֆլիսի մէջ, ՄԱԿ-ի թմրեցուցիչներու նկատմամբ վերահսկողութեան միջազգային ծրագրի հետ Վրաստանի, Հայաստանի եւ Իրանի փոխըմբռնման յուշագիր մը ստորագրուած է։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՔԱԼՈՐԷԱ 1999

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Յունիս 14-ին, կը բացուի Պաքալորէայի վերջին նստաշրջանը, երկրորդ հազարամեակին։

Քննութիւնը ինքնին մասնաւոր փոփոխութիւններ չի կրեր։ Կը մնայ 1995-ի բարեփոխման հիման վրայ։

Իր հիմնադրութենէն ի վեր Պաքալորէան ենթարկուած է քանի աւելի բարենորոգումներու։

Քիչ մը պատմութիւն, քանի մը թուականներով։

1808-ին, Պաքալորէան բերանացի էր եւ հաւաքական ու բաց, միայն Փարիզ քաղաքին համար։ 1812-ին, կը տարածուի ամբողջ Ֆրանսային։ 1821-ին, կը դառնայ անհատական։ 1830-ին, կը ներմուծուին գրական նիւթերն ու լատիներէնը։ 1861-ին, Ժիւլի Տօպրէ, երեսունեօթը տարեկան ուսուցչուհի մը, կը դառնայ «առաջին իգական Պաշըլիէն»։ 1874-էն 1902, յաջորդական բարեփոխումներ Պաքալորէային կուտան աւելի արդիական կառոյց մը։ Կը հաստատուի գիտական պաքալորէա մը։ Կը ստեղծուին ընտրովի նիւթեր։ Պաքալորէայի քննութիւնը կը բաժնուի երկու մասերու, երկու նստաշրջանով։ Առաջին մասը Ա. դասարանի աւարտին, արդիական կամ դասական բաժիններով, եւ երկրորդ մասը երեք ճիւղերով՝ իմաստասիրութիւն, տարրական մաթեմաթիք եւ փորձառական գիտութիւններ։ Այս ձեւը կը տեւէ մինչեւ 1969։ 1959-ին, մարզանքը եւ սփորը կը դառնան պարտաւորիչ նիւթեր։ 1964-ին, թեկնածուներու թիւին յաւելումով, քննութեան նիւթերու ապակեդրոնացում տեղի կ'ունենայ։ 1968-ին, կը ստեղծուի թեկնոլոժիք պաքալորէան։ 1969-ին, կը ջնջուին Պաքալորէայի երկու մասերը, եւ կը հաստատուի Ա. դասարանի աւարտին ֆրանսերէնի քննութիւնը։ 1970-ին, երաժշտութիւնը եւ այլ գեղարուեստական արտայայտութիւններ կը դառնան ընտրովի նիւթ։ 1980-ական թուականներուն պաքալորէան կը դառնայ զանգուածային քննութիւն մը։ 1988-ին, կը ստեղծուի արհեստագիտական պաքալորէայի առաջին նստաշրջանը։ 1993-ին, ընդհանուր պաքալորէան կը բաժնուի երեք ճիւղերու՝ գրական, գիտական, տնտեսական։

***

Արդ, վեց հարիւր յիսուն հազարի մօտ թեկնածուներ, Յունիս 14-էն 17, բոլոր «սերի»ներուն համար, կը ներկայանան գրաւոր պարտաւորիչ նիւթերուն։ Կարգ մը բերանացի նիւթերը արդէն տեղի ունեցած են եւ կարգ մըն ալ գրաւորէն յետոյ։ Իսկ, ընտրովի նիւթերը որոնք սկսան Ապրիլ ամիսին իսկ, վաղուց վերջացած են։

Այս տարի, Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ թեկնածուն է՝ Քրիսթոֆ Սիվ, տասներեք տարեկան. Օգոստոս 22-ին պիտի մտնէ իր տասնըչորրորդ տարուան մէջ։ Այս տարիքը չորրորդ դասարանի աշակերտներու միջին տարիքն է։

Կը բնակի Մարսէյլի 13-րդ թաղամասը, եւ կը յաճախէ նոյն թաղամասի «Փրիվէ» հաստատութիւն մը՝ Սեվինիէ դպրոցը որուն տնօրէնուհին է՝ քոյր Նատիա Աճեան։

Ինչպէս ամէն տարի կ'ընենք, գալով հայերէնին, Էքս – Մարսէյլի Ակադեմիին մէջ, կը ներկայանան չուրջ քսանըհինգ աշակերտ։ Երեւոյթը ոչ միայն քաջալերական չէ, այլ պարզապէս մտահոգիչ․ թեկնածուներուն թիւը ամէն տարի կը կրէ նուազում մը։ Եւ սակայն, կարգ մը հիմնական նկատողութիւններով, ինչպէս կը շեշտէ փրոֆ. Ռոպէր Տէր – Մերկերեան, նահանջ մը կայ եւ ոչ ոք կը մտահոգուի։ Ընդհանուր Պաքալորէային տասը աշա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵՌՆԻԼ ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՀԱՄԱՐ

Առաջի մեր խիղճին, պիտի չյաջողինք հաշտութեան ու համեմատութեան եզր մը գտնել որ գործադրելի ըլլար հաւասարապէս ու առարկայականօրէն ե՛ւ Քոսովոյի ե՛ւ Ղարաբաղի համար, որքան ալ համեմատելու փորձութիւնը զօրաւոր ըլլայ, երկու պարագաներուն նմանութեան տուեալները բազում ըլլալով: Տագնապին առաջին օրերէն սկսեալ մինչեւ այսօր համեմատելու եւ հաշտեցնելու այս փորձութիւնը, անկասկած, առանց դադարի, կը հարցադրէ ամէն Հայու խղճմտանքը: Իրողութիւն է որ սերունդէ սերունդ մեր հաւաքական յիշողութեան ժառանգութիւնը մեզ դարձուցեր է ա՛յդ աստիճան զգայուն: Երբ կը տեսնենք կարաւանները տեղահան բնակչութեանց, նոյնհետայն մեր միտքին մէջ կը պատկերանան Հայոց տեղահանութիւնն ու աքսորը: Եւ մե՛ր գողգոթային պատկերը կուգայ տեղադրուիլ մեր կենդանի աչքերուն առջեւ պարզուող տեսարաններու վրայ: Եթէ նոյնիսկ ստուգելի կը մնայ առարկայականութիւնը տեղեկագիրներու տուեալներուն, երկու կողմերն ալ, զգացական կողմնակալութեան ազդեցութեան տակ՝ ոճրագործութեան անճարակ ուրացումը, ժխտումը, անպայման կը մատնեն մեղանչում մը՝ արդարութեան եւ իրաւունքի հանդէպ: Ո՛չ ոք ինքն իրեն կրնայ իրաւունք տալ անտարբեր ըլլալու մարդկային անհամեմատ ոճրագործութեան հանդէպ, որ մեր աչքերուն առջեւ կ՚ընթանայ ահա երկու ամիսներէ աւելի երկար ժամանակէ մը ի վեր, եթէ նոյնիսկ լայն աստիճանաչափի վրայ գործադրուող մաքրասենդութեան, «սեւ չուկայի» չարաշահութեանց լուսանցքային – կամ այնքան չարչարուած նորաքանութեամբ մը՝ կողմնակի – գարշելի պատահարներ կը պղտորեն այդ ոճրագործութեան հարազատ պատկերացումը, ծնունդ տալով կասկածներու: Ցարւկից երեւոյթներ կը մնան անոնք, բնականոն տրամաբանութեանց մէջ իրերուն, եւ ի վիճակի չեն մեղմելու անհանդուրժելիութիւնը այդ ոճրագործութեան, առաւել եւս զայն արդարացնելու պատճառները թւումով:

Մարդկային ոճրագործութենէն անդին, որուն խակական դրդապատճառներն ու պատասխանատուութիւնները կը մնան ստուգելի, բաղդատութեան հիմնական տուեալը կը հանդիսանայ մէկ կողմէ ծըրագրեալ ցոյառումը անկախ մարզի մը – Քոսովօ – եւ իրողապէս, պատմական շրջաններէն ի վեր գոյութիւն ունեցող մարզի մը – Ղարաբաղ – պաշտպանութիւնը: Համեմատելի՞ են երկուքը, հիմամբ մէկ չափ ու մէկ կշիռ սկզբունքին, այսինքն՝ այն ինչ որ գործադրելի է մէկուն համար, հաւասարապէս գործադրելի ըլլալու է միւսին համար:

Պատմականօրէն ստոյգ է թէ Քոսովօ, այնպէս ինչպէս ծանօթ է, գոյութիւն առաւ ԺԴ. դարու վերջերը (1389) երբ հետեւանք թրքական արշաւանքներու, մինչ Ղարաբաղ սկիզբէն եղած է հարազատօրէն հայրենակ մարզ մը, որ քանական թուականներուն սկիզբը կցուեցաւ Ազրպէյճանին: Ազգաբնակչութեանց տոկոսները եւս անհամեմատելի կը մնան: Քոսովոցիները կ՚ուզեն անկախութիւն հռչակել Սերպիոյ մաս կազմող հողամասի մը վրայ, այսինքն խլել մարզը Սերպիայէն: Ղարաբաղ, ընդհակառակն, խլուած է Հայաստանէն եւ տրուած՝ Ազրպէյճանին: Ղարաբաղը արուեստական գոյառում մը չէ բառ էութեան: Ան միշտ գոյութիւն ունեցած է իբր այդպիսին:

Քոսովոյի պարագային ճշգրտապէս – ու տակաւի՛ն – յարմարող օրինակը կամ օրինակները պէտք է փնտռել այլուր, ինչպէս Ֆրանսա – Սպանիա սահմանի արեւմըտեան մասին մէջ, սահմանին երկու կողմերը: Ի՛նչ անհեթեթութիւն պիտի ըլլար հաւանականութիւնը յոխորտանքի մը, որ պիտի սպառնար ե՛ւ Ֆրանսայի ե՛ւ Սպանիոյ, ռմբակոծումներու իսկ գնով ապահովել գոյառումը Պասքերու երկրի մը: Արգիլուած չէ երազել: Եւ Գորսիքա՛ն ... Անհեթեթութիւն մը եւս՝ համեմատած Քոսովոյի հետ: Եւ ուրիշ անհեթեթութիւն մը՝ տասնամեակներէ ի վեր գոյատեւող. քիւրտ ազգաբնակչութեանց վրայ գործադրուող բռնամիջոցները ա՛յն Թուրքերու կողմէ, որոնք սակայն անկախութիւն կը պահանջեն Քոսովոյի իրենց ազգակիցներուն համար:

Եթէ չարունակենք համեմատութեան այս խաղը, չուտով կը յայտնաբերենք իրողութիւնը, – այնքան չափ ու կշիռ կայ, որքան անլոյծ, այլ հրամայականօրէն լուծումի սպասող հարցեր, եթէ Մեծերը կ՚ուզեն իրենց առաջնահերթ եսակեղրոն շահերը անտեսելով – անտեղի չէ հոս եւս երազել... – խաղաղ ու ներդաշնակ գոյութիւն մը հաստատել մեր բազմաչարչար մոլորակին վրայ:

Անտրամաբանելի արդարութիւն, անկատարելի իրաւունք... Պատմութիւնը հարուստ է բռնաբարուած արդարութիւններով եւ յափշտակուած իրաւունքներով: Կարծես արդարութիւնները եղած են բռնաբարուելու համար, եւ իրաւունքները՝ խլուելու, յափշտակուելու համար: Ամբողջ մարդկութեան պատմութիւնը վկայ՝ արդարութիւն եւ իրաւունք մէկ կողմէ, իսկ միւս կողմէ պետութեան մը կամ պետութեանց դերազոյն – ստորնագոյն՝ պէտք էր ըսել – շահերը հակադրուող եզրեր եղած են:

Այնուհետեւ, կը հարցադրուի տրամաբանականութիւնը ռմբակոծումներուն արդարացումի մը կամ արդարացումներու հեռանկարով: Եթէ դատապարտելի է՝ խե՛ղճ բնիկ ժողովուրդին իբր մարդկային վահան գործածութիւնը՝ արգելակելու համար ռմբակոծումները, ապա ի՛նչ ըսել այդ նոյն ռմբակոծումներու մասին, ընդդէմ երկրի մը, որ պատերազմ չէ հրաչակած անոնց գործօն կերպով մասնակից երկիրներէն որեւէ մէկուն դէմ: Ո՞ւր է տրամաբանականութիւնը, եւ ո՞ւր՝ անհեթեթութիւնը. ո՞ւր է արդարութիւնը, եւ ո՞ւր՝ անարդարութիւնը, իրաւունքն ու անիրաւութիւնը:

Տակաւին քանի՛ անմեղներու կեանք պիտի խլուի ահռելի, քստմնելի պայմաններու տակ, մանուկ ու տարեց, մայր ու այր անխտիր, եւ քանի՛ տուներ ու շէնքեր ամբողջ պիտի փուլ գան եւ աւերուին, որպէսզի տրամաբանութեան պայպանճած լեզուն բարբառի վերջապէս, գիւանագիտութիւնը վերագտնէ իր կորսուեալ լեզուն: Որպէսզի վերջապէս յաղթանակէն արդարութիւնը, իրաւունքը բոլորին համար: Քոսովոյի Ալպանացիին, Եուկոսլաւիոյ Սերպերուն համար, Թուրքիոյ Քիւրտերուն եւ արեւելեան կողմն աշխարհի Հայոց համար:

Մարդկային այս մեծ ոճրագործութեան սաստկութիւնը յայտարար նշանը չէ՞ բազմազգային ընկերութեանց սուր ախորժակին, որոնք հերթի են կանգնած, իրարու ձեռքէ խլելու համար մէկը միւսէն աւելի շահաւէտ պայմանագրութիւններ, սպասելով որ կործանումի ծրագրեալ առաքելութիւնները ի կատար ածուին: Կործանումի առաքելութի՛ւն, կործանումի առաքեալներ: Դառն հեգնանքը անբաժան է ոճրագործութենէն: Մեռնի՛լ Քոսովոյի համար: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ մեռցնել Քոսովոյի համար:

Մեծ գին մը պիտի չըլլար մատնանշել թէ 2000 թուականին հազիւ 200 օրեր մընացած՝ Պալքանեան պատերազմներով սկսուած դարաշրջանը կ՚եզրափակուի Պալքաններու մէջ:

Եւ ահա հարցումին պատասխանը պարզ ու յստակ: – Ո՛չ, Քոսովօն Ղարաբաղը չէ: Հակա-Ղարաբաղն իսկ է:

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՔԱԼԵԱՆ

«Նոր Օր»

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ)

ԾՆՆԴԵԱՆ 120 ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ 80-ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

... Ամէն ոք իր մասին է մտածում: Իր երկրի սահմաններից այն կողմ եթէ նայող կայ, նայում է միայն յանուն իր շահերի: Ոչ ոք մի մարդ չի ուղարկի տանկական ճակատ՝ տուն գնացող Ռուսներին փոխարինելու համար: Եթէ ընդհանուր ուժերով ճակատ պահելու խօսք էլ է լինում, դա խօսք է զուրկ իրական հիմքցի ու անկեղծութիւնից: Հայերով ոչ ոք չի հետքրքրւում, շօշափելի օգնութիւն հասցնելու մտքով: Դրա հակառակը, կայ դաւադրական վերաբերմունք: Մենակ ենք եւ պէտք է ապաւինենք միայն մեր ուժերին, թէ՛ ճակատը պաշտպանելու եւ թէ՛ երկրի ներսը կարգ հաստատելու համար...:

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

1918

Արցախի անզուգական զաւակ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սերունդի կարկառուն դէմքերէն էր Արամ Մանուկեան:

Ծնած էր 1879-ին Կապանի Զէյվա գիւղը եւ հասակ առած Շուշիի մէջ արհեստաւոր աղքատ ընտանիքի մը զաւակ: Աւազանի անունն էր Սարգիս Յովհաննիսեան: Բաքուի եւ Կարսի յեղափոխական հնոցներուն մէջ դարձաւ «Սերգէյ»: 1904-ին Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կարգադրութեամբ իբրեւ գործիչ Վասպուրական երթալով անուանուեցաւ «Վանի Արամ»ը: 1918-ին Երեւանի «դիկտատոր» կոչուեցաւ: Իսկ Թուրքերը «փաշա» տիտղոսով կը ճանչնային զինքը, տիտղոս՝ որ դարձաւ ժողովրդական – ինչպէս Անդրանիկի, Սերոբի, Ռուբէնի եւ այլ հերոսներու համար:

Կարելի չէ ողեկոչել Վասպուրականի 1915-ի Ապրիլեան հերոսամարտը, առանց յիշելու անունը Արամի, որ անոր հոգին էր եղած կը գրէր Հրանտ – Սամուէլ: Նոյնպէս կարելի չէ գրել Հայաստանի Հանրապետութեան պատմութիւնը, առանց «հիմնադիր» փառապանծ մակդիրը կցելու Արամի անունին:

Ապուլեաց ծխական ուսումնարանը աւարտելէ ետք, Արամ 1890-ին մտած էր Շուշիի թեմական դպրոցը, յեղափոխական բիւրեղամման խառնուածքով կը յայտնուի պատանի հասակէն: Շուշիի թեմական դպրոցին մէջ՝ յեղափոխական անխառն ոգիով տոգորուած, Արամ գլուխ կը կանգնի աշակերտական ինքնազարգացման ու ազատամիտ խմբակներու եւ կը ծառանայ թեմական առաջնորդ՝ պահպանողական Բերիկ վարդապետի կամայականութիւններուն դէմ, որ երդուեալ հակառակորդ էր դպրոցի ամենափոքր բարենորոգման ու յեղափոխական շարժման:

Արամ, ի չարս ուրիշներու, կը վտարուի դպրոցէն: Սակայն, խանդավառ ու ուսումնատենչ պատանիին կամքը չընկճուիր. անմիջապէս կ՚երթայ ու կը մտնէ Երեւանի թեմական դպրանոցը. այստեղ ալ չուտով երեւան կուգայ անոր հոգիին խանդավառութիւնը եւ կրկին աշակերտական շրջանին մէջ կը վերստանայ իր ազդեցութիւնը կը գրէր Գ. Տէր Անդրէասեանը:

1900-ին Արամ կ՚աւարտէ թեմական դպրոցը ու տարով կը վերջանայ Հայաստանի Հանրապետութեան անդրանիկ Ներքին նախարարին ուսումնական շրջանը. այնուհետեւ կը նետուի կենդանի գործի ասպարէզը, կը նուիրուի կուսակցութեան կազմակերպչական գործին:

1903-ին, Էջմիածնի կալուածներու գըրաւման օրերուն, կ՚երթայ նախ Գանձակ՝ ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար, եւ այդ օրերուն անզուգական Ռոստոմի հետ կը կազմակերպէ բուռն բողոքի ցոյցեր. յետոյ Կարս, ուր կը ստանձնէ երկիր զէնք, ռազմամթերք ու խումբեր մտցնելու պատասխանատու գործ:

Դաշնակցական Վասպուրականի ընկերներու խնդրանքին, Արամ 1904-ին կը մեկնի Վան եւ կը ղեկավարէ կուսակցական գործերը: Այդ օրէն իր բովանդակ էութեամբ կը փարի Վասպուրականին ու անոր ժողովուրդին: Երկու տարուան ընթացքին ան կը ծանօթանայ Վասպուրականի ամէն մէկ անկիւնին ու ժողովուրդի հոգեբանութեան:

1907-ին Արամ իր շրջանէն պատգամաւոր կ՚երթայ Վիէննայի Հ. Յ. Դ. չորրորդ Ընդհանուր Ժողովին: Այնտեղ կուտայ կուսակցական իր գործունէութեան համառօտ ուրուագիծը, եւ ապագայ գործունէութեան հրահանգներով կը վերադառնայ կրկին Վասպուրական:

Շուտով կը հասնին Օսմանեան Սահմանադրութեան խանդավառ օրերը: Արամ կը դառնայ կեդրոնական դէմք Վասպուրականի մէջ եւ Վանի երիտասարդութեան պաշտամունքին առարկայ:

1909-ին Արամ Պոլսոյ վրայով կ՚անցնի Օրտու քիչ մը հանգստանալու, սակայն ապրուստի հրամայականը կը ստիպէ զինքը ստանձնել տեղւոյն ազգային վարժարանի տեսչութեան յոգնեցուցիչ աշխատանքը: 1911-ին տարի մը կը մնայ Ժընեւ: Յետոյ վերադարձ Վան, ուր կը պրապի ազգային, կրթական ու մշակութային գործերով, մեծ ձեռնահասութեամբ եւ հեղինակութեամբ, մինչեւ 1915:

Ռուս – թրքական պատերազմի ժամանակ Արամ Վասպուրականի փրկիչն ու Մովսէսը եղաւ: Ապրիլ 4-ին, Վանի Ճըւաղ Ճէվտէթ, իբրեւ թէ խորհրդակցութեան համար, իր մօտ կը հրաւիրէ Վանի երեք ղեկավարները՝ Ֆետայի Իշխանը (Նիկոլ Պօղոսեան), երեսփոխան Վռամեանը եւ Արամը: Իշխան դաւաղրաբար կը սպաննուի, իսկ Վռամեան կը ձերբակալուի Ճէվտէթի զինուորներուն կողմէ: Արամ երբ կը լսէ իր ընկերներուն ճակատագիրը, կը մերժէ Ճէվտէթի «քաղցր» հրաւէրները եւ անմիջապէս ինքնապաշտպանութեան պատրաստուելու կոչ կ՚ուղղէ:

Արամի կարգադրութեամբ, անմիջապէս կը կազմակերպուի զինուորական մարմին մը: Զինուորական մարմինին մաս կը կազմեն ֆետայիներ Կայծակ Առաքել, Պուլկարացի Գրիգոր եւ Արմենակ Եկարեան: Արամն կը մնայ ընդհանուր ղեկավար: 1915 Ապրիլ 6, Վանի պատմութեան ամէնէն ճակատագրական թուականներէն մէկն է:

Երբ կը սկսին առաջին ընդհարումները, թուրք հազարաւոր զինուորներ, թնդանօթներու պաշտպանութեան տակ, կը գրոհեն հայկական դիրքերու վրայ, սակայն վանեցի հերոս մարտիկներու զօրաւոր ինքնապաշտպանութեան հանդիպելով, կը նահանջեն, իրենց ետին ձգելով բազմաթիւ դիեր:

Վանի անզուգական Արցախցի հերոսը՝ Արամ Մանուկեան, դիրքէ դիրք պտըտելով կը խրախուսէ վանեցի յեղափոխական մարտիկները ու կը հսկէ ինքնապաշտպանութեան աշխատանքներուն: Մայիս 3-ին, Թրքական բանակը արդէն իսկ լքեցուցած է իր թնդանօթները: Հայկական կամաւորական առաջին գունդը, ռուս բանակի հետ, Մայիս 5-ին կը մտնէ Վան – Վասպուրական ու Վանայ բերդին վրայ կը ծածանի հայկական դրօշը:

Ըստ Խաչիկ Տահիճեանին՝ Վանի յաղթական հերոսամարտէն ետք, Արամ Մանուկեան ռուս հրամանատարութեան հովանաւորութեամբ եւ հաւանութեամբ կը հռչակուի Վանի նահանգապետ: Դժբախտաբար, միայն 70 օր կը տեւէ Վանի ինքնավարութիւնը: Ռուս բանակը աւելի մըտահոգ էր ռազմագիտական իր հաշիւներով, քան Վասպուրականով ու անոր հայ բնակչութեամբ: Ռուսական հրամանատարութիւնը կ՚որոշէ նահանջել Վանէն:

Վան հաստատուած հարիւր հազարաւոր Հայերը, դեռ ինքնավարութեան արշալոյսը նոր տեսած, կրկին կը բռնեն գաղթականութեան ճամբան, նահանջելով ռուս բանակին հետ դէպի Կովկաս, թըրքական ջարդերէն փրկուելու համար: Դէպի Կովկաս նահանջը չատ սուղ արժեց Վասպուրականի հերոս ժողովուրդին:

1916 – 1917 տարիներուն Արամ Թիֆլիսի մէջ զբաղեցաւ ազգային – կուսակցական գործերով եւ գաղթականներու տեղաւորումով: Մասնակցեցաւ Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ Ազգային ժողովներուն եւ դարձաւ աջ բազուկը Թրքահայաստանի նահանգապետի օգնական բժիշկ Զաւրեանի:

Թիֆլիսի Ազգային Խորհուրդը 1917-ին Երեւանի նահանգը ղրկեց զինքը, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ: Ու երբ 1917-ի Լենինի բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք կովկասեան ճակատը քայքայուեցաւ եւ 1918 Մայիսին Թուրքերը կը սպառնային Երեւան – Էջմիածին շրջանի ամբողջ հայութեան, դաշնակցական Արամն է, որ զերմնական ճիգերով կազմակեր-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ «ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նիսի, Պարսամեան վարժարանի «Հայկակ»ներու տարեկան յոդնութիւնները վերջ կը գտնեն ընդհանրապէս յունիսեան խրախուսիչ ներկայացումներով ու հանդէսներով…։

Վերջերս, Տիկին Այտա Դանիէլեան, նախկին տնօրէնուհի Պարսամեան վարժարանի, իր Թանկագին ձեռնհասութեամբ սկսած է, իր շրջանաւարտ սանիկներու հետքերով ու հոգածութեամբ՝ գրաղիլ եւ խիստ ազգանուէ՛ր գործ տեսնել, մէկտեղելով հեռացող, բայց խոստմնալից հունտերը, պարբերական հանդիպումներով, կազմակերպելու համար՝ տարին մի քանի անգամ, ելոյթներ ու Թատրոն, որպէսզի իրենց հայերէն լեզուի վարժութիւնը չկորսուի եւ կենդանի մնայ նաեւ՝ վարժարանէն հեռանալէ վերջ։ Տիկին Ա. Դանիէլեանի այս օգտաշատ յանձնառութիւնը, յոյժ գնահատելի ու շինիչ է. կը շնորհաւորենք զինքը, այս գեղեցիկ ձեռնարկին համար, եւ կը մաղթենք, նորանոր նուաճումներ եւ յարատեւութիւն։

Այս անգամ իր կողքին ունենալով նաեւ Տիկին Հռիփսիմէ Պօշնաքեան, Օր. Անոյշ Մարտիրոսեան եւ ուրիշներ, ամէնքով յաջողեցան, Նիսի գաղութի համար գեղեցիկ տօնի օր մը սարքել։ Իսկական վայելք մը եղաւ, տեսնել մատղաշ սերունդի խանդն ու յաջողութիւնը շրջապատուած՝ ծնողքներով ու հիւրերով։

Յունիս 6, Կիրակի, իրիկուան դէմ, հին ու նոր տղաք պատրաստէր էին ժրաջանօրէն, մանաւանդ մաքուր հայերէնով տպաւորիչ քերթուածներ, Գ. Էմինէ, — Օ. Թլչըճեանէ, — Ս. Մուրատեանէ — եւ ուրիշներէ։ Երգեցին ու նուագեցին նաեւ ֆրանսերէն այժմէական երգեր…։ Բայց, ամենազուարճալին պահած էին վերջաւորութեան…։ Զարեհ Արշակեանի, Նմանողութեամբ կերտած — «Վալտալապօմպա»։ «Դդումի վաճառական» գաւեշտախաղը։ Այս վերջինը, գլեց — անցաւ ամէն յաջողութիւն — եւ արժանացաւ կըրկնակի ծափահարութեանց։ Այս ալ, կը պարտինք, յատկապէս մեր արժանաւոր ու վաստակաշատ — մէթր Գէորգ Գապապաճեանի համբերութեան, որ ամենայն նըրբութեամբ, սատարեց ու փոխանձեց իր «բուեստի ճարտարութիւնը նոր սերունդի գլխիներուն…։

Կեցցե՛ն մեր տաղանդաւոր «Հայկակ»ները.. Կեցցե՛ն մեր սուրբ դաստիարակներն ու փափկասուն մայրերը…

Կեցցէ՛… Նիսի Պարսամեան վարժարանը…

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՅԹ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը հաւատարիմ իր հիմնարկութեան նպատակին, տարիներէ ի վեր, կառչած մնալով հայ մշակոյթի արմատներուն, աւանդութիւններուն, բարքերուն, հակառակ մեր բոլորին ծանօթ հայակուլ ալիքներուն եւ հոսանքներուն, յամառօրէն կը պայքարի՝ վառ պահելու մեր ինքնութեան եւ գոյութեան ողնայարը եղող հոգեւոր արժէքներու ջահը։ Գիտակից իր կոչումին, կը կազմակերպէ ընկերային, մշակութային ձեռնարկներ, զանազան առիթներով։ Անմիջապէս չեշտենք, թէ այդ բոլորին մէջ իր առանձնաշնորհեալ տեղը ունի (գէթ մեզի համար) միջվարժարանային արտասանութեան մրցոյթը, որ կը կազմակերպուի այս Միութեան կողմէ ամէն տարի, ստեղծելով միշտ նոր ոգեւորութիւն եւ խանդավառութիւն։

Կիրակի, Յունիս 6-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահը լեցուած էր քաղաքի զանազան շրջաններէն եւ Վալանսէն ժամանած ժողովուրդով եւ ծնողքներով, որոնք եկած էին ունկնդրելու բազմաթիւ հայ մանուկներու եւ գեռատի աղջնակ եւ տղաներու շրթներէն մերթ շատ սահուն եւ յստակ, մերթ քիչ մը թոթովանքով արտասանուած մեսրոպեան քաղցրահնչիւն բառերը։

Բացման խօսքը կատարեց Միութեան ատենապետ Սարգիս Տուրսունեան, շեշտելով լեզուին կարեւորութիւնը հայ իրականութեան մէջ։

Մրցոյթին այս տարի մասնակցեցան միայն եօթը դպրոցներ, հակառակ Միութեան ուղղած 18 հրաւէրներուն։ Անոնք են.— Վալանսի «Դաւիթեան» եւ Կապոյտ Խաչի «Ազուլիթա» միօրեայ, Մարսէյլի «Համազգային» եւ «Անարատ Յղութիւն» ամէնօրեայ, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ «Խ. Աբովեան», Մշակոյթի Տան-Կապոյտ Խաչի եւ Լա Սիոթայի «Ս. Փրկիչ» միօրեայ վարժարանները։

Դատակազմը կը բաղկանար հետեւեալ անձերէն.— Մարի Գափոյեան, Սեդա Սիմոնեան, Ժիւլիէթ Երլմազեան, Նուշի Գուգուլեան, Սիմոն Մնակեան։

Փոքրիկները իրենց տարիքին համաձայն բաժնուած էին չորս մակարդակներու.— 6–9 տարեկան (14 աշակերտ), 9–11 տարեկան (7 աշակերտ), 11–13 տարեկան (9 աշակերտ) եւ 13–16 տարեկան (3 աշակերտ), որոնք մրցոյթի առաջին բաժնին մէջ հանդէս եկան իրենց մակարդակին համապատասխան մէկական պարտադրական արտասանութիւններով՝ «Փոքրիկ Աստղանաւորդ», «Մոյլը», Ահարոնի «Հին Կարօտ» եւ Ա. Իսահակեանի «Է՛յ Ջան Հայրենիք»ով։

Իւրաքանչիւր մակարդակէն մրցման աւարտին մնացին չորս աշակերտներ, որոնք այս անգամ ազատ արտասանութիւններով կրկին ներկայացան եւ դատակազմին կողմէ գնահատուեցան հետեւեալ կերպով.—

6–9 տարեկան՝ Անահիտ Գուլումեան, առաջին («Համազգային»), Փառքէն Գրիգորեան՝ երկրորդ («Անարատ Յղութիւն»), Իվան Միքայէլեան՝ երրորդ («Համազգային»)։

9–11 տարեկան՝ Թամար Սիրանեան, առաջին («Դաւիթեան»), Թամար Իշճի՝ երկրորդ («Համազգային»), Ալեքսանդր Պէնատի՝ երրորդ («Համազգային»)։

11–13 տարեկան՝ Լեթիսիա Մինասեան՝ առաջին (Լա Սիոթա), Աստղինէ Աւագեան՝ երկրորդ («Համազգային»), Մարի Ալեքսանդրեան՝ երրորդ («Խաչատուր Աբովեան»)։

13–16 տարեկան՝ Թամար Մալճեան՝ առաջին («Դաւիթեան»), Յակոբ Կալճեան՝ երկրորդ («Համազգային»)։

Առաջինները պարգեւատրուեցան ոսկի, երկրորդները՝ արծաթ, երրորդները՝ ոսկեջուր խաչերով, իսկ չորրորդները՝ գիրքերով։

Դատակազմի մրցանակներուն արժանի եղան.— Վիգէն Ալթունեան («Անարատ Յղութիւն»), 500 Ֆր., Էտուար Տէրիքեան Միութեան կողմէ։ Միքայէլ Գարալէքեան («Համազգային») 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Գափոյեանի քաջալերանքով։ Սերարփի Պոյաճեան («Դաւիթեան») 500 Ֆր. «Միրաժ» Թատրոնի նուիրատուութեամբ։ Անայիս Տէրտէրեան («Համազգային») 1.000 Ֆր. Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Սիմիթեան կտակէն։

Ընդգծենք նաեւ թէ Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը աղնիւ գաղափարը ունեցած էր նուիրելու բոլոր մասնակցողներուն գեղեցկօրէն պատրաստուած մետալներ, առ ի քաջալերութիւն։

Ժիւլիէթ Երլմազեանի «Գարուն» մանկապատանեկան երգչախումբը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս լայնօրէն բերաւ իր մասնակցութիւնը ցերեկոյթի գեղարուեստական բաժնին, արթընցնելու համար սէրը դէպի երգ ու երաժշտութիւն, ներկայ մանուկներու եւ երիտասարդներու մօտ։ «Գարուն»էն Կ. Գալուճեան, Մ. Կիրակոսեան, յատկապէս Ա. Տէր-Պօղոսեան (դաշնակ), ինչպէս նաեւ Ա. Կիւլիւբեան (երգ), Ա. Խուրտոյեան (քոր), Վ. Խուրտոյեան (պասոն), ներկաներուն ջերմ գնահատանքին արժանացան, շնորհիւ իրենց փայլուն մեկնաբանութեանց։ Վալանսէն Հերմինէ Քէշիշեան եւ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբէն Մարի Փանոսեան իրենց հնչեղ ձայնով մեկնաբանեցին մի քանի ժողովրդական երգեր, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ մը։

Օրուան խօսնակի դերը ճարտարօրէն կատարեց Պոլսահայ Մշակութային Միութեան վարչութեան ատենադպրուհին՝ Անի Յովսէփեան, որ փակման խօսքի հրաւիրեց Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեանը և ապա Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ հոգեւորականը՝ Կոմիտաս Վրդ. Պէօճէքեանը, որոնք կոչ ըրին բոլոր ներկաներուն եւ ի մասնաւորի մանուկներուն, որպէսզի անոնք միշտ խօսին եւ աղօթեն հայերէնով։ Հանդիսութեան ներկայ եղաւ նաեւ Վալանսի հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ, Նորոծ Անդրանիկ Քհնյ., որուն ձեռքէն ստացան բաժակներ, իւրաքանչիւր դպրոցի պատասխանատուները։

Անկասկած, շատ յաջող, ոգեւորիչ եւ հայադրոշ հանդիսութիւն մը ապրեցանք, շնորհիւ Պոլսահայ Մշակութային Միութեան գիտակից, պատասխանատու եւ աւանդապաշտ անդամներուն։

Բոլոր փոքրիկները, ծնողքները եւ ներկաները հիւրասիրուեցան Միութեան տիկիններուն կողմէ պատրաստուած ուտելիքներով եւ զովացուցիչներով։

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՑԻ, ՀԱՅ ԵՒ ԱԶՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼԵՌՆԱԳՆԱՑՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կովկասի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Մայիս 12-ին, Կովկասցիներ՝ «Խաղաղ Կովկաս» լեռնագնացներու արշաւախումբը որ կը գոյանար Վրացիներէ, Ազրբեջանցիէ մը եւ Հայաստանցի Լեւոն Սարկիսովէ, յաջողած է մագլցիլ Էվէրէսթի գագաթնակէտը, որու բարձրութիւնն է՝ 8.848 մեթր։ Այս արշաւը նուիրուած էր Վրաստանի Եւրոպայի խորհրդին անդամակցութեան, անոր պետականութեան 3000-ամեակին, ինչպէս նաեւ Խորհրդային Միութեան մէջ լեռնագնացութեան հիմնադրութեան 75-ամեակին։

***

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՆ ՏԺԳՈՅՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

ՄԱԿ-ի մարդկային զարգացման ուսումնասիրութիւններուն համաձայն, Հայաստանի կրթական համակարգը վերջին տարիներուն զգալի նահանջ արձանագրած է։ Այսպէս, մանկապարտէզ յաճախող երախաներու թիւը աւելի քան 50.000 պակսած է, դաստիարակներունը՝ 3192, մանկապարտէզներունը՝ 240։ Ուսուցիչներու ամսական աշխատավարձքը որ 8 – 10 տոլարը չի գերազանցեր, պատճառ է անոնց փոխարինումին՝ նորկներու կողմէ եւ որակի անկումի։ ՄԱԿ-ը ուսումնասիրութիւններ կատարած է նաեւ առողջական բնագաւառէն ներս։ Երախաներու մահերու նուազում նկատելով հանդերձ, պարզուած է որ 40 տարեկանը անց անհատներու մահերու պարագաները յաւելում արձանագրած են։ Գլխաւոր պատճառներն են սրտանօթային հիւանդութիւնները եւ քաղցկեղը։

պէս ժողովրդական ինքնապաշտպանութիւնը, զէնքի տակ կոչելով բոլորը։

Արամի անընկճելի կամքին շնորհիւ է, որ հայ ժողովուրդը, միացած կանոնաւոր եւ կամաւորական զօրագունդերուն, անձնազոհ հրամանատարներու եւ խմբապետներու առաջնորդութեամբ հրաշք գործեց Արարատեան դաշտին վրայ։ Հայոց պատմութեան մէջ արձանագրեց Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսայի հերոսամարտիկները եւ ստեղծեց Հայաստանի Անկախ Հանրապետութիւնը

Հայաստանի Հանրապետութեան անդրանիկ կառավարութեան մէջ Արամ ըստանձնեց Ներքին գործոց եւ Պարենաւորման նախարարի պաշտօնը եւ լծուեցաւ պատերազմի շրջանին բացուած ահաւոր վէրքերը դարմանելու եւ քաոսէն պետութիւն ստեղծելու շինարար աշխատանքներուն։

1918 Դեկտեմբերին բծաւոր տենդէ վարակուած՝ աւելի քան ամիս մը տառապելէ ետք, 1919 Յունուար 29-ին ընդմիշտ փակեց աչքերը, անմահ անուն ձգելով Հայոց պատմութեան մէջ։

Երեւանի դաշնակցութեան նորաբաց Պանթէոնին մէջ անմոռանալի Կարճիկեանի ետք, երկրորդ հանգչողը եղաւ Արամը իր սիրելի ընկեր — պաշտօնակիցին կողքին։ Իրենց անունն ու անձնուրաց գործը յաւէտ անջնջելի պիտի մնան տառապող հայութեան ոգիներուն մէջ։

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գերմանիա
Մայիս, 1999

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
– 1924 - 1925 –
ԵՐՈՒԽԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

— Պարոն Արդար,— ըսաւ Գէորգ Էֆէնտի՝ քարտուղարին դառնալով, — թէլէֆօն ըրէ քօմիսէր էֆէնտիին, որ ոստիկանով մը հոս գայ անմիջապէս։

Քօմիսէրի ու ոստիկանի անունները լըսելնուն պէս երկու բողոքարկուները բոլորովին տեղի տուին.

— Մեզի ըսին, որ իրաւունք ունէինք այդ դրամը ուզելու, — բացատրեց իրենցմէ մին, — եթէ ոչ՝ մեր մտքէն աստանկ բան չէր անցներ, քանի որ իրաւունք չունինք՝ չենք ուզեր, մենք ուրիշին հախը ուտող մարդ չենք։

— Ատ ձեզի ըսողը խայթ է ըրեր, դուրս ելէք սրկէ ու աւկէ ետքը խելքերնիդ գըլուխնիդ ժողովեցէք…

Երկու մարդիկը խոնարհաբար բարեւելով՝ դուրս ելան։ Դրան բացուելէն օգտուելով՝ պառաւ կին մը ներս սպրդեցաւ՝ իրեն հետ քաշքշելով նաեւ աւելի երիտասարդ կին մը։

Քարտուղարը հազիւ կրցաւ դուռը գոցել ու կղպել, որպէսզի ուրիշներ ալ ներս չխուժեն։

Պառաւը եկաւ սրահին մէջտեղ, գետին փռուեցաւ եւ սկսաւ գոչել.

— Էֆէնտի, փարաներս, կործանեցա՜յ, մեռայ-մնցա՜յ, փարաներս կ՚ուզեմ, պիտի գտնաք…

Եւ սկսաւ երկու ձեռքերովը գետինը ծեծել։

— Ի՞նչ փարա, ի՞նչ կ՚ըսես, հանդարտէ ու միտքդ բացատրէ, — ըսաւ Գէորգ Էֆէնտի։

Բայց պառաւը կը շարունակէր գետինն ու գլուխը ծեծել ու միեւնոյն առեն կըրկնել։

— Փարանե՜րս, փարաներս … մեռա՜յ, պիտի խենթենամ…

— Էֆէնտիս, եթէ հրաման կ՚ընէք, ես բացատրեմ խնդիրը, — ըսաւ իրեն ընկերացող կինը։

— Խօսէ տեսնենք։

— Այս կինը Էսքիշէհիրցի է, ես ալ այնտեղէն եմ, միասին գաղթական եղանք, արդէն հոն ալ դրացի էինք։ Հոս մեզի Պէշիկթաշի կայանը ղրկեցին, երկու շաբաթէ ի վեր հոն ենք։ Առջի օրը ելաւ, որ քովը դրամը գողցուեր է… խելքը գլուխէն գնաց, անմիջապէս տնօրէնին ըսինք, քննութիւն, քննութիւն, քննութիւն, կարելի չեղաւ գողցողը գտնել։

— Այս կինը քովը դրա՞մ ունէր, — հարցուց Գէորգ Էֆէնտի՝ պառաւին հազած ցնցոտիներուն նայելով։

— Այո, ես գիտեմ ու կը վկայեմ։

— Ո՞րչա՞փ…

— Երեք հարիւր ոսկի, — պատասխանեց կինը։

— Երեք հարիւր, — գոչեց Գէորգ Էֆէնտի զարմացած, — թուղթ ոսկի անշուշտ։

— Ի՛նչ թուղթ, էֆէնտիս, ի՛նչ թուղթ, երեք հարիւր կարմիր ոսկի։

— Հայա՛, հայա՛, երեք հարիւր կարմիր ոսկի, — կրկնեց պառաւը, — մեռա՛յ, կործանեցա՛յ, փարանե՛րս, փարանե՛րս…

Գէորգ Էֆէնտի նստած տեղէն վեր ցատքեց։

— Երեք հարիւր կարմիր ոսկի ունէիր քովդ ու գացիր կայա՞նը նստեցար, — գոչեց, — այդ աղտոտութեան, այդ բազմութեան մէջ, փոխանակ երթալու առանձին սենեակ մը բռնելու եւ ազգին վրայ բեռ չըլլալու…

— Այդ տեղը քիչ մը իրաւունք ունիք, — ըսաւ պառաւին ընկերացող կինը, — ես ալ իրեն խորհուրդ տուի, որ այդքան դրամով կայանին մէջ մնալը աղէկ բան չէ, բայց ի՞նչ ընեմ, չհամոզուեցաւ, չուզեց սենեակի վարձք տալ…

— Ուրեմն յանցանքը իրեն է, եթէ դըրամները գողցուեր է։

— Այնպէս է, բայց իրեն ալ մեղք է, եթէ դրամները մէջտեղ չելլեն, այս կինը կա՛մ կը մեռնի կա՛մ կը խենթենայ։

(Շար. 41)

(Շար. Ա. էջէն)

կերտ, Յունիս 7-ին, ներկայացան բերանացի քննութեան, իսկ Յունիս 17-ին, տասներեք աշակերտ կը ներկայանան գրաւորին։

Սակայն, այս աշակերտներէն ոմանք կը ներկայանան է՛ւ բերանացիին է՛ւ գրաւորին, ինչ որ ընդհանուր թիւը կը նուազի։ Իսկ, հայերէնը առած են որպէս ընտրովի նիւթ տասներեք աշակերտ որոնց մէջ կայ մէկ՝ արհեստագիտական Պըլվէ, եւ չորս՝ Պէ - Թէ - Էս։ Իրապէս աճապանքը հրնչեցնելու ժամանակն է։

Համազգային դպրոցը կը ներկայացնէ ուժ թեկնածու։

Կ. Յ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԹԱՆ պատերազմական յարձակողականը Յունիս 10-ի գիշերը, հաստատելէ ետք որ սերպ ուժերը սկսած են քաշուիլ Քոսովոյէն։ Նոյն ատեն, Ապահովութեան Խորհուրդը 14 ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ (Չինաստան) քուէարկեց թիւ 1244 բանաձեւը որ թոյլ կուտայ օտար զօրքերու մուտքը Քոսովո, անոր վարչութիւնն ալ յանձնելով ՄԱԿ-ի։ Միաժամանակ, Միլոսեւիչ ելոյթ մը ունեցաւ, ուղղուած իր ժողովուրդին, յայտնելով թէ «ՕԹԱՆ-ի յարձակումը վերջ գտած է, խաղաղութիւնը յաղթեց»։ Աւելցուց թէ Քոսովոն չէ տրուած, կը մնայ Եուկոսլաւիոյ հողամասին մէկ մասը, բացառուած է որ օր մը անկախ ըլլայ։ Ինչ որ կը կատարուի այսօր առժամեայ է։ Շիրաք ալ ելոյթ ունեցաւ ըսելով թէ Միլոսեւիչ անձնատուր եղաւ առանց որեւէ նախապայմանի եւ թէ միջազգային օժանդակութիւն պիտի չըլլայ ցորչափ Միլոսեւիչ իշխանութեան գլուխ է։ 79 օրերու անխնայ ռմբակոծումներէ ետք, միջազգային ուժերը, մկրտուած Քֆոր պէտք է այնպիսի պայմաններ ստեղծեն որ ալպանացի գաղթականները վերադառնան եւ Սերպերն ալ (200.000) չմեկնին։ Գաւառը քարուքանդ է, հարկ է նաեւ վերաշինել։ Այս առընչութեամբ, հետաքրքրական է - բայց ոչ զարմանալի - Գլինթընի տեսակէտը։ Ան յայտարարած է որ վերաշինութեան ծախքերը ամբողջութեամբ կամ գոնէ մեծ մասամբ պէտք է ստանձնուին Եւրոպական Միութեան կողմէ, որովհետեւ օդանաւային արշաւանքը՝ Միացեալ - Նահանգները ստանձնած էին։ Այսինքն՝ քանդումը։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ արդէն կատարուեցան կարգ մը երկիրներու մէջ (Անգլիա, Հոլանտա, Դանիա) եւ Ֆրանսայի մէջ ալ ընտրապայքարը փակուեցաւ, Յունիս 10-ին։ Վերջին ելոյթներու շարքին, յիշենք Արլէթ Լակիյէ որ «քաղքենիութեան մէկ ծառան» որակեց Ֆր. Հոլանտը, Փաքուա որու մեծ հրճուանքը կախուած ունի էՌ-Փէ-էՌ-ի (Սարքոզի) ձայներու ցած տոկոսէն, Լը Փէն որ կը յուսայ առաջին ցանկերու կարգին ըլլալ եւայլն, եւայլն։ Անգլիա, Դանիա եւ Հոլանտա ձեռնպահութեան համեմատութիւնը բոլոր մրցանիշները կոտրած է։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ, 37 տարի ետք, միաձայնութեամբ քուէարկած օրինագիծով մը պատերազմի հանգամանքը ճանչցաւ Ալժերիոյ հակամարտութեան։

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ մեթրոյի մուտքին քիւ մը տապալած է չորս հոգիի վրայ, որոնք տեղն ու տեղը մեռած են։

ԻՐԱՆԻ մատուրականները արտօնութիւն տուցան վերակազմելու Գրողներու Միութիւնը, ինչ որ յաղթական մը կը նկատուի։ Արգիլուած էր 1981-էն ի վեր։

Թ Ե Ն Ի Ս

ՍԱՐԳՍԵԱՆ՝ ՄԻՇՏ ՅԱՋՈՂ

Լոնտոնի մէջ, Թէնիսի «Թագուհիի Բաժակ» մրցաշարքին Ս. Սարգսեան յաղթելէ ետք ընդհ. դասաւորման առաջատար Քաֆելնիքովին, 8-րդ աւարտականներու քննութիւնն ալ յաջողութեամբ տուած է ընդդէմ աւստրալիացի Տրափըրի, որու յաղթած է 6 - 3, 6 - 2 արդիւնքով ու որակուած քառորդ աւարտականներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Տիկին Սօնա Մոմճեան 450 Ֆր.։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
կը ներկայացնէ
«ԳՐԻԳՈՐ ՊԼՍԵՑԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ»

Չորեքշաբթի, Յունիս 23, ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ,
ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15-ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Թատրոն, երգ, պար...
Խաչուհիներու պատրաստած սեղան։

***

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26-ի երեկոյեան ժամը 8.30-ին, քաղաքապետարանի սրահը։

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը։ Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ։

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրուիլ ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 19, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին։
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցի։
Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ
Հինգշաբթի, Յունիս 24, Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ։
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Sous la présidence d'honneur de Monsieur **René ROUQUET**, Député-Maire d'Alfortville

22ème GALA DE FIN D'ANNÉE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE

Au programme :
Langue arménienne
Eveil à l'identité et à la culture arménienne
Musique d'ensemble
Arts martiaux
et
Danse arménienne folklorique, traditionnelle et académique
Accueil dans l'espace Exposition de l'atelier dessin

SAMEDI 19 JUIN à 20h45 précises
Salle des Fêtes, rue Voltaire, ALFORTVILLE
— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Centre Culturel SAINT MESROB

Jeudi 17 Juin à 20 heures 45
Présentation du livre de
Pascal Carmont
ancien Consul Général de France
LES AMIRAS, SEIGNEURS DE L'ARMENIE OTTOMANE

Vente du livre — Dédicaces
Entrée libre — Cocktail

10 bis, rue Thouin — Paris Ve
Métro: Cardinal Lemoine / Monge

TEBROTZASSERE EN FETE
DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY
et la Chorale de l'Ecole Tebrotzassère sous la direction de
HAIG SARKISSIAN
Spectacle des enfants
— DISTRIBUTION DES PRIX —
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ENTREE LIBRE — **1, Boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY** — **Tél. : 01 43 81 01 72**

ASSOCIATION SAINTE-CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

PÈLERINAGE EN ARMÉNIE

Programme: Visite aux lieux saints les plus importants de l'Arménie chrétienne : Khor Virab, St. Etchmiadzine, Ste Hripsimé, Ste Gayané, Haghpat, Odzoun, Sanahine, Noravank, Guéghart, Erevan, Gumri, Garni, Dilidjan, Guétcharis, Sevan, Dzaghgatsor.
Date : VOYAGE DU 1er AU 8 JUILLET
Conditions : Tous frais inclus (sauf visa et taxe d'aéroport à Erevan)
7 200 F depuis Paris et la Région Parisienne
7 400 F depuis la Province (Lyon, Marseille, Nice)
Renseignements et inscriptions :
Par téléphone : **01 40 51 11 90** / **01 44 59 23 50** (de 9h à 18h).
Les inscriptions seront closes le 10 juin.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CENTRE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE (Jura)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août :
Dates : du 29 juillet au 20 août
Prix : 3 400 + 450 F (transport Paris et Marseille)
Ages : enfants nés entre le 01/01/84 et le 31/12/92
Veuillez contacter la section la plus proche de votre domicile ou téléphoner au Conseil d'Administration de la CBAF au : 01. 48. 24. 46. 57.

COLONIE DE VACANCES
organisée par l'Association « S I P A N »
pour les enfants de 6 à 12 ans
DU 2 AU 22 JUILLET
Frais de séjour : 2.600 + frais de voyage
Les dossiers d'inscription peuvent être retirés dans les paroisses catholiques arméniennes ou demandés au Secrétariat de l'Association SIPAN
10bis, rue Thouin — 75005 PARIS
Tél.: 01 40 51 11 90 (du lundi au vendredi de 14h à 19h).

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
Commission Paritaire : N° 55935 — SIRET : 51027317 A — R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍ 15
MARDI 15 JUIN
1999
LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·250 Ֆ· — Վեցամսեայ : 635 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·500 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·662 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.662

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՎԱԶԳԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ընդունելէ ետք Արմէն Դարբինեանի հրաժարականը, նախագահ Ռ· Քոչարեան վարչապետ նշանակեց Պաշտպանութեան նախարար եւ «Միասնութիւն» դաշինքի պարագլուխ՝ Վազգէն Սարգսեանը:

Վազգէն Սարգսեան ծնած է 1959-ին Արարատի շրջանի Արարատ գիւղը: 1979-ին աւարտած է Ֆիզիքի Երեւանի պետական Հիմնարկը: 1979-83 թուականներուն աշխատած է որպէս մանկավարժ, 1983-86 եղած է Արարատի ցեմենտի գործատան կոմերիտական կազմակերպութեան քարտուղար, ապա 1986-89 աշխատած է «Գարուն» ամսաթերթին մէջ. հրապարակախօս է, ՍՍՀՄ Գրողներու Միութեան անդամ 1985-էն: 1988-ին, Ղարաբաղեան Շարժումի կազմակերպիչներէն է: 1990-92 եղած է երկրապահ կամաւորներու ջոկատներու հրամանատար: 1990-ին ընտրուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան եւ մինչեւ 1992 թուականը ղեկավարած Պաշտպանութեան եւ Ներքին գործերու յանձնաժողովը: 1991-ին նշանակուած է Պաշտպանութեան նախարար. 1993-95 պաշտօնավարած է որպէս Պետական նախարար: 1993-էն ի վեր «Երկրապահ» Կամաւորական Միութեան նախագահն է: 1995-ին կրկին նշանակուած է Պաշտպանութեան նախարար: 1998-ին արժանացած է Արցախի ազգ· հերոսի կոչումին ու պարգեւատրուած «Ոսկէ արծիւ» շքանշանով: Ամուսնացած չէ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 12/14)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Ազգ· Ժողովի Յունիս 11-ի նիստին ընտրուած են վեց մշտական յանձնաժողովներու նախագահները. Արմէն Խաչատրեան (Արտաքին յարաբերութիւններ), Եուրի Բախշեան (Պետաիրաւական), Վարդան Խաչատրեան (Պիւտճէի եւ տնտեսական հարցերու) «Միասնութիւն» դաշինքէն են: Գիտութեան, Կրթութեան, Մշակոյթի հարցերու յանձնաժողովը կը գլխաւորէ Շաւարշ Քոչարեան (ԱԺՄ), Պաշտպանութեան, Ազգային ապահովութեան, Ներքին գործերու յանձնաժողովը՝ Վահան Յովհաննիսեան (ՀՅԴ): Ընկերային, Առողջապահութեան յանձնաժողովին նախագահն է Գագիկ Թադեւոսեան (Համայնավար): Պետաիրաւական եւ Պիւտճէի հարցերու յանձնաժողովները կը բաղկանան 32-ական, մնացեալները 16-ական երեսփոխաններէ:

***

«ԿԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆ»Ը ԿԸ ՍԱՏԱՐԷ «ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ»

Ազգ· Ժողովին մէջ նոր կազմուած «Կայունութիւն» երեսփոխանական խումբի ղեկավար Յովհ· Յովհաննիսեան լրագրողներու հետ զրոյցի մը ընթացքին ըսած է որ իրենք պատրաստ են սատարելու «Միասնութիւն» դաշինքին. «ա-տիկա սակայն չի նշանակեր որ անոնց կցորդը կը դառնանք» աւելցուցած է Յովհ· Յովհաննիսեան:

***

Ա· ԲԼԷԵԱՆԻ ԽՆԴՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Յունիս 11-ին մամուլի ասուլիսով մը Մ· Սեբաստացի կրթահամալիրին տնօրէն Աշոտ Բլէեանի փաստաբանները՝ Տիգրան Ջանոյեան եւ Անժելա Կարապետեան ըսած են թէ ենթական արդելափակելով «դատարանը ուժային եւ ոչ թէ իրաւական որոշում կայացրեց», եւ թէ վճիռը անօրինական ու անհիմն է: Ըստ Տ· Ջանոյեանի, նախաքննութեամբ հիմնաւորուած չեն Ա· Բլէեանը ձերբակալելու պատճառները եւ անոր դէմ յարուցուած քրէական գործը դատարան ներկայացնելու հիմ չունի: Փաստաբանները նախորդ օրը տեսակցած են ենթակային հետ որ կողմնակից պնդուած է հրապարակային դատաքննութեան, կարենալ ապացուցանելու համար իրեն եղած մեղադրանքներուն անհեթեթութիւնը: Տ· Ջանոյեան «Օրագիր» թերթին փակումն ալ առնչած է Ա· Բլէեանի խնդրին, ըսելով որ վերջերս թերթը անդրադարձած էր անոր նկատմամբ գործադրուած անօրինական գործողութիւններուն:

Ա· Բլէեանի պաշտպան յանձնախումբը յայտարարութիւն մըն ալ հրապարակած է. հոն կ'ըսուի թէ զինքը թիրախ առած քաղաքական հետապնդումները Ռ· Քոչարեանի նախագահութեան թեկնածու ներկայանալուն, անոր ոչ օրինաւոր նախագահութեան դէմ Բլէեանի կազմակերպած պայքարին հետեւանք են:

***

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ

Լիբանանի Երեւանի առաջին դեսպանը Թ· Պատաւի Յունիս 11-ին իր հաւատարմագիրը յանձնած է Վ· Օսկանեանին: Կողմերը առաջնային նկատած են տնտեսական յարաբերութիւնները:

***

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա· ԸՆԴՈՒՆԱԾ ՊԱՊԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐԱԿԸ

Գարեգին Ա· Յունիս 11-ին Էջմիածնի մէջ ընդունած է պապական նուիրակ Արք· Փ· Զուրպրիկէնը: Ան Յովհ·-Պօղոս Բ·ի կողմէ շնորհակալութիւն յայտնած է իրեն ուղղուած հրաւէրին ու ցաւ յայտնած Կաթողիկոսին առողջական վիճակին համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ե Ն Ի Ս

ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԿԷՍ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆԻՆ ԴՈՒՐՍ ՄՆԱՑ

Լոնտոնի մէջ, «Թագուհիի բաժակ»ի մրցաշարքին, Ուրբաթ Յունիս 11-ին, յաղթելէ ետք անգլիացի Ռուզէտսկիի 6-2, 6-4, Սարգիս Սարգսեան Շաբաթ, կէս-աւարտականին պարտուեցաւ անգլիացի Հէնմանէ 1-6 եւ 3-6 արդիւնքով ու դուրս մնաց: Բաժակը շահեցաւ ամերիկացի Փիթ Սամփրաս:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇ՝ 53%

ԿԸ ՅԱՂԹԵՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կիրակի, Յունիս 13-ին, կ'ամբողջանար Եւրոպական Խորհրդարանի 626 երեսփոխաններու ընտրութիւնը: Չորս երկիրներ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Դանիա եւ Իրլանտա արդէն քուէարկած էին շաբթու մէջ: Այս երկիրներուն մէջ ալ ձեռնպահներու համեմատութիւնը մեծ եղած էր, մինչեւ 70% Հոլանտա, ինչ որ անգամ մը եւս կը փաստէ այն անտարբերութիւնը որ կը տիրէ այս ընտրութիւններու նկատմամբ:

Ֆրանսա 87 երեսփոխան ունէր ընտրելիք, քանի առնց թիւը համեմատական է բնակչութեան թիւին: Գերմանիա ունի 99 երեսփոխան, Իտալիա եւ Անգլիա 87 ամէն մէկը, Սպանիա 64, Հոլանտա 31, Պելժիա, Յունաստան, Փորթուկալ 25-ական, Շուէտ 22, Աւստրիա 21, Դանիա եւ Ֆինլանտիա 16-ական, Իրլանտա 15, Լիւքսանպուրկ 5:

Ֆրանսա 20 ցանկ կը ներկայացնէր 1620 թեկնածուներով: Ինչպէս կը սպասուէր ձեռնպահութեան համեմատութիւնը շատ մեծ եղաւ, կոտրեց նոյնիսկ պատմական բոլոր մրցանիշները հանրաքուէի գոյութենէն ի վեր, հասնելով 53%-ի:

Յունիս 14-ի առաւօտեան, արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզէին:

Յաղթական էր Ֆր· Հոլանտի գլխաւորած ցանկը որու մէջ կային ընկերվարականներէ զատ, Շրջէնըմանի Շարժումը եւ ձախ - արմատականները: Այս ցանկը գլուխը կը հասնէր 22%-ով: Աջին պարզած պատկերը համապատասխան է իրենց պատկառուած վիճակին, անակնկալ է սակայն որ Փասքուա-տը Վիլիէ ցանկը ձեռք ձգէ լաւագոյն արդիւնքը 13%-ով, մինչ Սարքոզի - Մատըլէն (ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ) 12,7-ի կը հասնի եւ Ֆ· Պայրու ալ՝ 9,3%-ի: Սարքոզի կը խոստովանի որ ձախողութիւն մըն է - եւ, ի դէպ, պարտութիւն մը Շիրաքի համար ալ - մինչ Պայրու շատ գոհ է: Կարեւոր յառաջխաղացութիւն մը կ'արձանագրեն կանաչները (Գոհն - Պէնտիթ) 9,7%-ով: Այս յաղթանակը կը վերագրուի Պելժիոյ մէջ ծագած տոքսինի վերջին հարցերուն: Գէշ վիճակի մէջ է Ռ· Հիւի համայնավար կուսակցութիւնը որ միայն 6,8%-ի հասած է, գրեթէ հաւասար որսորդներուն հետ որոնց արդիւնքը 6,7% է: Արլէթ - Լակիյէ - Քրիվին ցանկը 5,2%-ի կը հասնէր, մինչ ծայրայեղ աջերու մօտ, Լը Փէն 5,7 եւ Մէկրէ 3,3 համեմատութիւններ ձեռք կը ձգէին, առաջինը երկրորդին դաւաճանութեան վերագրելով իր ցած արդիւնքը:

Հակառակ ձախի յաղթանակին Ֆրանսայի մէջ, եւրոպական նոր Խորհրդարանը կեդրոն - աջ պատկեր մը պիտի պարզէ ուր պիտի տիրապետէ Եւրոպական Ժողովրդական Կուսակցութիւնը, մինչ ցարդ մեծամասնութիւնը ընկերվարական էր: Ասիկա հետեւանք է նաեւ անոր որ Գերմանիոյ, Մեծն - Բրիտանիոյ, Սպանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ձախերը պարտուած են:

Ֆրանսայի արդիւնքները հաստատեցին գլխաւորաբար երկու կարեւոր պարտութիւն՝ ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ (Սարքոզի) եւ համայնավար, զգալի յառաջխաղացութիւնը Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ ծայրայեղ ձախին (Ա. Լակիյէ) եւ անակնկալ «յաղթանակը» որսորդներուն:

ՔՈՍՈՎՕ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԱՆԽԵՑԻՆ ՕԹԱՆ-Ի ՈՒԺԵՐԸ

ԼՈՒՐՋ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Ուրբաթ, Յունիս 11-ին, հեռատեսիլի Սի-Էն-Էն կայանէն է որ նախագահ Գլինթըն տեղեկացած է որ ռուս վայրաշուներ մուտք գործած են Քոսովօ եւ տեղաւորուած օդակայանը: ՕԹԱՆ-ի շրջանակները իրարանցումի մէջ էին անշուշտ, քանի գնաւ չէին նախատեսած Ռուսերու այս «անակնկալը» որ մեծ ուրախութիւն կը պատճառէր տեղւոյն Սերպերուն: Երբ անգլիական ուժերը կը փորձէին օդակայան մտնել, քանի հոն պէտք է հաստատէին իրենց կեդրոնատեղին, Ռուսերը պարզապէս «նիէթ» կ'ըսէին: Շաբաթ, Յունիս 12-ին, շփոթութիւն կը տիրէր Քոսովոյի մէջ, ուր հրահանգ, հակահրահանգ, անհասկացողութիւն, բողոք իրարու կը յաջորդէին: Ռուսերը, նախ կը յայտարարէին թէ «սխալ մը» գործուած է, թէ նման հրահանգ չկար, բայց միաժամանակ Ելցին կը մեծարէր ռուսական ուժերու հրամանատարը: Բրիտանական մամուլին համար այս կացութեան միակ պատասխանատուները Ամերիկացիներն են: Արդարեւ, Յունիս 10-ին իսկ, անգլիացի, գերմանացի եւ Ֆրանսացիները պատրաստ եղած են Քոսովօ մտնելու, բայց, Ամերիկացիք պատրաստ չըլլալով, արգելք հանդիսացած են որովհետեւ պէտք է նախ Ամերիկացիք մտնեն: Ուրեմն, 24 ժամի սպասում մը եղած է եւ ՕԹԱՆ-ի ուժերու բրիտանացի հրամանատարը՝ զօրավար Ճէքսըն կատղեր է:

Ասկէ ի վեր, կացութիւնը չէ հանդարտած: Երկուշաբթի, Յունիս 14-ին, կը հաղորդուէր որ երեք գերման լրագրողներ սպաննուած են, նաեւ երկու սերպ զինուորներ:

Եթէ Քոսովցիները ուրախ են եւ որպէս «ազատարարներ» կ'ողջունեն ՕԹԱՆ-ի ուժերը, տարբեր է Սերպերու կացութիւնը, այս անգամ Սերպերն են որոնք աքսորի ճամբան բռնած են:

***

Ինչ կը վերաբերի Ռուսերուն, բանակցութիւններ կը տարուէին եւ տրամադրութիւն կար գօտի մըն ալ անոնց տրամադրելու (ՕԹԱՆ-ի 5 գօտիներէն զատ) բայց, Տիկին Օլպրայթ բուռն կերպով դէմ կ'արտայայտուէր, շեշտելով թէ «Ռուսերը չեն կրնար իրենց հարազատ շրջանն ունենալ: Չենք ուզեր որ Քոսովօն բաժան - բաժան ըլլայ»:

***

Ֆրանսական երկու զօրագունդեր, մէկը՝ Պօտլէր մկրտուած, միւսը՝ Ռենպօ մուտք գործած են Քոսովօ որոշ յապաղումով: Երբ ընդունուած են սերպ չորս զինուորներու կողմէ, սոնք տեղեկացուցած են որ ճամբան ականուած է:

***

Փրիշթինայի մէջ չորս Սերպեր (երկու զինուորական, մէկ ոստիկան) սպաննուած են ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ի «ահաբեկիչներուն» կողմէ:

***

Ինչպէս կը հաստատուի այնքան ալ դիւրին չէ խաղաղութեան հաստատումը եւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՍՓԻՒՌՔ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՈՎ

Հայաստանի իշխանութիւնները շուրջ տասնամեայ յապաղումով մը վերջապէս որոշեցին աննախընթաց լայն շրջանակով մը երկխօսութիւն հաստատել Սփիւռքին հետ: Ամիսներէ ի վեր յայտնի է առաջին համագումարին թուականը. Սեպտեմբեր 22-ին, անկախութեան ութերորդ տարեդարձին յաջորդ օրը Երեւանի մէջ կը բացուի հայութեան երկու զանգուածները քով քովի բերելու կոչուած համագումարը:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ ի՛նչեր եղան բուն պատճառները որոնք գրեթէ անակնկալ կերպով ընթացք փոխելու մղեցին Երեւանը: Այդ պատճառներուն քանի՞ տոկոսը կը կազմէ արդեօք Սփիւռքի դժուար մեկուսելի, այլ կարեւոր կարողականութիւնը աւելի երկար չանտեսելու մտածումը. եւ որքա՛նը՝ մինչեւ այսօր նախորդ իշխանութիւններու օգտապաշտ կարճատեսութիւնը դարմանելու մղումը: Թերեւս քիչ մը չարամիտ հարցական է, սակայն միտքերու մէջ տեղ ունի անկեղծութեան ազդակին ուղղուած հետաքրքրութիւնն ալ:

Ինչ որ ալ ըլլայ նախաձեռնութեան մեկնակէտը, Երեւան լրջօրէն ձեռք առած է նախապատրաստական գործը. Հայաշատ կեդրոններու մէջ, ինչպէս Փարիզ, խորհրդակցական հանդիպումներ տեղի ունեցան: Արտաքին Գործերու Նախարար Վ. Օսկանեան լայն ու համոզիչ բացատրութիւններով շեշտեց ծրագրին կարեւորութիւնը, մասնակցութեան ձեւեր ներկայացուց, առաջարկներ, մտածումներ փոխանցելու պայմանաժամերու, ձեւերու մասին խօսեցաւ: Այդ բոլորին նպատակն էր առաւելագոյն ատաղձը ունենալ, ծրագրուած համագումարին օրակարգը, ընթացքը պատրաստելու համար:

Եթէ նկատի առնուի որ Սեպտեմբերի համագումարը նախապատրաստող մարմինը Վ. Օսկանեանի հետ կը գլխաւորէ Պաշտպանութեան Նախարար Վազգէն Սարգսեան որ Մայիս 30-ի ընտրութեան երկու յաղթականներէն է ու արդիւնքներու հրապարակման պահէն վարչապետութեան հաւանական թեկնածուն, բոլորովին կը շեշտուի Երեւանի յանձնառութեան աստիճանը:

Սեպտեմբերի երկօրեան այս համագումարին ամէնէն աւելի ճիշդ հարցադրումի պէտք ունի, որպէսզի թէ՛ կազմակերպիչներուն, թէ՛ մասնակիցներուն աշխատանքը, ժամանակը, տրամադրուած նիւթական միջոցները ապարդիւն չմնան. մանաւանդ որպէսզի ձեռնարկը ի վերջոյ չվերածուի յուսախաբութիւնները թարմացնող մակերեսային բանի մը: Եւ սխալ չէ հաւանօրէն համոզումը թէ ճիշդ հարցադրում մը նպատակին տանող ճամբուն կէսը կը կազմէ:

Զգացականէն, լոզունգայինէն, հայրենասիրական յաճախ անմիջական կրկնութիւններէ անդին, կամ ասդին, ամէն բանէ առաջ օրինակ, աւելորդ պիտի չըլլայ, որպէս ամուր հիմ, որոշել թէ ինչպէս երկու կողմն ալ – Սփիւռք եւ Հայաստան – անկեղծ եւ լո՞ւրջ է հաղորդակցելու, միասին ըլլալու, ամբողջութիւն մը կազմելու տրամադրութիւնը: Այս բաները անշուշտ կապ չունին մաշած յանկերգներու հետ որոնք ընդհանրապէս տակաւին կը զարդարեն մեր սեղաններն ու բեմերը: Հարցադրումը կ'ենթադրէ մեկնակէտ մը որ ժողովուրդի մը երկու զանգուածներուն դրականներն ու ժխտականները նկատի առնելով, աւելի լաւ հեռանկար մը կ'ուզէ ապահովել երկու թեւին համար ալ: Ծանօթ է որ անկախութենէն ի վեր այս շրջարկին մէջ ամէն բան ընթացաւ գերադասի – ստորադասի ներքայտ նկատումով մը որուն տէրը եթէ Երեւանը եղաւ, Սփիւռքն ալ հարկաւորը ջուրը լեցուց այդ ջաղացքին: Ճիշդ է որ ութ տարուան փորձառութիւնը բաւական բան փոխած է այս վերջիններուն կեցուածքին, աւելի սթափ զատուելու մղելով զայն. բայց պետութիւն ըլլալ – չըլլալու ամէն առիթով շեշտուած տարբերութիւնը ի յառաջագունէ թերարժէքութեան մը ստանձնումին մէջ կը զետեղէ Սփիւռքը ուրկէ ծագում կ'առնէ անհաւասարութեան ազդակը: Իսկ երբ հարցը ամբողջութիւն մը կազմելու նիւթին շուրջ կը դառնայ, գլխաւոր անհրաժեշտութեան կը վերածուի նման ազդակի մը ջնջումը:

Միւս կողմէն, նոյնքան կարեւոր է ըՍփիւռքը չչափել միմիայն նիւթական կարողականութեան կանգունով: Արդէն, բացայայտ է որ այդ կարողականութիւնը տասնամեակի մը ընթացքին բաւական դիմագիծ փոխած է Երեւանի նկատմամբ: Կա՞յ տրամադրութիւնը ընդունելու այս կացութիւնը ու նիւթականը այլ մարզերով փոխարինելու:

Միասնութեան, ամբողջութեան ձգտումին մէջ անոնց հետ ինքզինքը կը պարտադրէ այդ եզրերուն առողջ սահմանումի անհրաժեշտութիւնը: Երբ ամէն օր, ամէն դիրքէ մէկութեան, նոյնութեան ճառեր կը լեցնեն մթնոլորտը, կարելի՞ է մոռնալ որ Սեպտեմբերի հանդիպումը սեղան բերէ հայութեան երկու հատուածին տարբերութիւններու, զանազանութիւններու նիւթը. մանաւանդ զգօնութիւնը ունենայ ոչ թէ հարթ միատարրութեան մը ձգտելու, ինչ որ անիրական, անհեռատես ու միայն ժամավաճառութեան անաջնորդող մօտեցում է, այլ՝ ճանչնալու եւ յարգելու տարբերութիւնները: Մեր ականջները, աչքերը, ուղեղները այնքա՛ն ողողուած են միութեան, մէկութեան կաղապարներով որ լուսանցքի վրայ մնացած է իրար ճանչնալու պարտաւորութիւնը: Կարելի պիտի ըլլա՞յ այս չեմէն սկսիլ գործի, հասնելու համար հոգ չէ թէ շատ համեստ, այլ առողջ ձեռքբերումի մը:

Սեպտեմբերեան ձեռնարկին առընչուած այս քանի մը մտանանչումներէն զատ, ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի շրջանակին, ինքզինք կը պարտադրէ նախապատրաստութեան ներքին հոլովոյթ մը: Ճիշդ է որ անոր լրատուամիջոցները սկսած են զանազան տեսանկիւններէ, մօտեցումներէ ձեռք առնել նիւթը, կարծիքներ յայտնել, սպասումներ ձեւակերպել, բայց կարելի՞ է համակարգուած պատրաստութեան մը մասին խօսիլ, եթէ ոչ ամբողջ Սփիւռքին, գոնէ գլխաւոր գաղութներու համար: Ինչ կը վերաբերի Փարիզի, առ այժմ Ապրիլ 24-ի Կոմիտէն յայտարարեց թէ խորհրդակցական հանդիպում մը կը պատրաստուի Յունիսի վերջին Կիրակիին համար: Այդ մասին կատարուած առաջին տեղեկատուութեան մէջ ուշագրաւ է որ հայկական կազմակերպութիւններու, լրատուամիջոցներու հետ հրաւէր կ'ուղղուի մտաւորականներու ալ որպէսզի մասնակցին այս նախաձեռնութեան:

Այս կէտը դրական նախաքայլ մը կը կազմէ նաեւ մինչեւ այսօրուան ընդհանուր ընթացքին մէջ: Թերեւս, Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւններուն մէջ ուշադրութիւններէ ամէնէն աւելի վրիպած կէտը եղաւ այս տարրին անտեսումը: Կամ մասնակցութեան պակասը: Յատկապէս Սփիւռքի պարագային: Որոշ չէ թէ արժեւորումի չափանիշնե՞րը պակսեցան Երեւանի, թէ ինքնաբաւութեան պատրանքը տեղ չձգեց այս կարգի հետաքրքրութեան: Կամ հարկաւոր յանձնառութեան տէր չէի՞ն Սփիւռքի մտաւորականները, թէ հաւատքը կը պակսէր իրենց:

Այս զանգուածի – բացակայութիւնը դժուար լրացնելի պակաս մը պիտի գոյացնէ յայտնուած նպատակին մէջ. որքան ալ մանրամասնօրէն ծրագրուին յետագայ քայլերը, ուշադրութեան առարկայ ոլորտը զուրկ պիտի ըլլայ մտածումին ազդակէն, եթէ մտաւորական տարրը մնայ, կամ ձգուի լուսանցքին վրայ: Այս առումով մամուլը արտայայտութեան առաջին գետին մը կրնայ նկատուիլ բոլոր անոնց համար որոնք այս մասին մտածած են, ըսելիք, առաջարկելիք ունին:

Կան հաւանօրէն արդէն ուղղակի Երեւան ղրկուած խնդրանքներ, առաջարկներ, թելադրանքներ եւայլն: Սակայն, առանց զուգահեռ, մամուլով հրապարակային վիճարկում մը առիթ կուտայ գոնէ Սփիւռքի որոշ հատուածի մը հանրային կարծիքը ձեւացնելու այս մասին ու պարապ ձեռքով չերթալու սեպտեմբերեան երկօրեային:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՓՈՔՐ ՀԱՅՔԻ / ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՆԱԶ ՏԷՐ – ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ծանօթ է որ Պատմական Հայաստանի նահանգներուն եւ քաղաքներուն նուիրուած միջազգային գիտաժողովներու շարքին 5-րդը՝ նուիրուած Փոքր Հայքի / Սեբաստիա (Սվազ) շրջանին եւ քաղաքներուն՝ Մարզուան, Ամասիա, Թոքաթ, Շապին – Գարահիսար, Տիվրիկ, Կիւրին եւ Կեմերէկ, տեղի ունեցաւ Եու – Սի – Էլ – Էյ-ի «Տիքսըն» համդիսասրահին մէջ, Կիրակի, Մայիս 15-ին, ներկայութեամբ հոծ թիւով բազմութեան:

Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի կազմակերպած սոյն գիտաժողովները, հովանաւորուած են Հայ Կրթական Հիմնարկութեան Հայոց Արդի Պատմութեան Ամպիոնին կողմէ, աջակցութեամբ Հայ Լեզուի եւ Գրականութեան «Նարեկացի» Ամպիոնին:

Կը ներկայացնենք 13 մասնագէտներուն կողմէ տրուած զեկուցումները, իրենց ամփոփ գիծերով:

Ա. ՄԱՍ

Կը վերաբերի Սեբաստիոյ հնագոյն շրջանի պատմութեան մինչեւ միջնադար: Առաջին այս բաժնով ելոյթ ունեցան փրոֆէսօրներ՝ Նոնա Մանուկեան, Ռապըրթ Հիւսըն, Ճէյմս Ռասըլ եւ Սուրէն Գոլանճեան:

Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան (Եու – Սի – Էլ – Էյ) կատարեց բացումը գիտաժողովին, ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացնելով նահանգին առանձնայատկութիւնները:

Այսպէս, Սեբաստիան՝ Փոքր Հայքը, հետաքրքրական շրջան մըն է, երկրորդը Մեծ Հայքէն ետք: Շրջան մը, որ կրած է յատկապէս Բիւզանդական եւ Հռովմէական ազդեցութիւն: Սեբաստիան կանուխ ժամանակներէ եղած է քրիստոնէութեան կեդրոն: Վասպուրականի թագաւորը՝ Սենեքերիմ, Թրքական յարձակումներուն պատճառով, 11-րդ դարուն անցած է Սեբաստիա: Փոքր Հայքը ենթակայ եղած է սելճուք Թուրքերու յարձակումներուն: Ունեցած է մէկ միլիոն բնակչութիւն, որմէ 200.000 հայեր եղած են: Ունեցած է մեծ թիւով վանքեր եւ եկեղեցիներ՝ Ս. Նշան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Աստուածածին, Ս. Գէորգ, Ս. Սարգիս, Նարեկայ վանք, Ս. Խաչ եւ ուրիշներ: Փրոֆ. Յովհաննէսեան խօսեցաւ Սեբաստիոյ նահանգի կլիմային, դիրքին, ժողովուրդին մասին:

19-րդ դարու զարթօնքի շրջանին, Սեբաստիան կը դառնայ մշակոյթի կեդրոն, ոչ միայն ամերիկեան միսիոնարական հիմնարկներով եւ գոլէճներով՝ Մարզուանի եւ Սվազի մէջ, այլեւ իր ազգային վարժարաններով՝ «Թարգմանչաց», «Արամեան», եւ վարժարաններ քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Փրոֆ. Յովհաննէսեան յիշեց, թէ Սեբաստիոյ մէջ կային քաղաքական կուսակցութիւններ եւ յատկապէս Մարզուանը եղած էր Հնչակեաններու կեդրոն: Ունէին իրենց հիւանդանոցը, թերթերը, հրատարակութիւնները: Բարգաւաճ շրջան մըն է Սեբաստիան, որ տուաւ մտաւորականներ, գրողներ, յեղափոխականներ: Այս բոլորը վերջ կը գտնէին Հայկական Ցեղասպանութեամբ:

ՆՈՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Մատենադարանի նախկին գիտաշխատող).
Նիւթ՝ «Սեբաստիոյ Քառասուն Մանկանց պատմութեան ժառանգութիւնը»:

Պատմութիւնը քառասուն քրիստոնեայ զինուորներու մասին է: Զեկուցման համար դասախօսը օգտուած է «Յայսմաւուրք»-ային հայերէն, ռուսերէն եւ յունարէն վեց ընդօրինակութիւններէ: Այս տարբերակները կը պատկանին մէկ խմբագրութեան. իր տրամադրութեան տակ է նաեւ Կարօ Պետրոսեանի «Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Տօներ եւ Ազգային Աւանդութիւններ» գիրքին մէջ զետեղուած աւելի ընդարձակ տարբերակը:

Արդ, քրիստոնեայ այս քառասուն երիտասարդները կը ծառայէին Հռոմէական Կայսրութեան Արեւելեան մասի Լիկիանոսի բանակին մէջ, 307 թուականէն սկսեալ: Քրիստոնէութիւնը 313 թուականին յայտարարուած էր պետական կրօն, բայց էութեամբ հեթանոս Լիկիանոսը դէմ էր քրիստոնէութեան: Այդ պատճառով ան կը փափաքէր իր զօրքին մէջ քրիստոնեայ ռազմիկներ ունենալ: Բանակին մէջ գործող Սեբաստացի 40 տղաքը դատաւոր Ակրիկոլի կողմէ մահուան կը դատապարտուին եւ սառուցեալ լճի մէջ տանջամահ կ'ըլլան:

Նոնա Մանուկեան նկարագրեց 40 նահատակներուն սպանութիւնը, շեշտելով թէ ինչպէս անոնք նախընտրեցին նահատակուիլ, եւ թէ անոնց նահատակութիւնը իր ազդեցութիւնը ձգած է Հայաստանի տարածքին: Փրոֆ. Մանուկեան բաղդատական եզրերով ներկայացուց վեց տարբերակները եւ սահիկներով ցոյց տուաւ 40 նահատակներուն սրբապատկերները, միաժամանակ յիշելով այն երեք հրաշքները, որոնք տեղի ունեցան հերոսներու նահատակութեան ընթացքին:

Նահատակներուն անունով Հալէպի, Լիբանանի եւ Արեւմտեան Ամերիկայի Օրէնճ Քաունթիի շրջաններուն մէջ հաստատուած են «Քառասնից Մանկանց» անուամբ եկեղեցիներ:

ՌԱՊԸՐԹ ՀԻՒՍԸՆ
(Ռուան համալսարան).
Նիւթ՝ «Փոքր Հայքի պատմական աշխարհագրութիւնը»:

Փոքր Հայքը, որ ծանօթ է նաեւ Հռոմէական Հայաստան անունով, Պատմական Հայաստանի ծայրագոյն արեւմտեան մասն է: Արեւելքէն Եփրատ գետի, հիւսիսէն Պոնտական լեռնաշղթայի, հարաւէն Տաւրոսեան լեռնաշղթայի եւ արեւմուտքէն Սեբաստիոյ եւ Կեսարիոյ միջեւ երկարող բլրաշարքի միջեւ տարածուած Փոքր Հայքը կը ներառէ Սեբաստիա, Մալաթիա եւ Նիկոպոլիս քաղաքները, ինչպէս նաեւ Արաբկիր, Տիվրիկ, Կիւրին, Դարենդ, Արքա, Զարա եւ Շապին Գարահիսար աւանները: Բիւզանդական տիրապետութեան շրջանին Փոքր Հայքը ընդարձակուեցաւ, ներառելով նաեւ շրջաններ, ինչպէս Նիկսարը, Թոքաթը, Ամասիան, Զիլէն եւ Մարզուանը: Փոքր Հայքը իբրեւ անջատ միաւոր կեանք ապրած է Մեծ Հայքի կողքին առանձին թագաւորութիւն մը ստեղծելով: Հռոմը Փոքր Հայքը կցած է 72 թուականին եւ ամբողջ հազարամեակ մը ան մէկ մասնիկը եղած Հռոմէական, յետագային բիւզանդական Կայսրութեան Կապադովկիոյ շրջանին: Փոքր Հայքի բնակչութիւնը ընդհանրապէս հետեւած է յոյն-բիւզանդական եկեղեցւոյ եւ յունարէնը հանդիսացած է շրջանի երկրորդ լեզուն: Բիւզանդական իշխանութեան տակ, շրջանը քաղաքական վերիվայրումներու եւ անոնց հետեւանք աշխարհագրական փոփոխութիւններու ենթարկուած է մինչեւ 11-րդ դար, երբ Բիւզանդիոն նախաձեռնեց հայ միջնադարեան զանազան փոքր թագաւորութիւններ եւ իշխանութիւններ կցելու արշաւին, անոնց իշխանաւորները Սեբաստիոյ եւ Կեսարիոյ շրջաններուն մէջ վերաբնակեցնելով: Յաճախ, ազնուական դասակարգն ու հազարաւոր հպատակներ իրենց թագաւորին կամ իշխանին հետեւելով փոխադրուեցան վերոյիշեալ շրջանները, հոն եկեղեցիներ, կամուրջներ եւ օթեւաններ կառուցեցին: Կաթողիկոսն ալ հետեւած է այդ տեղաշարժին եւ որուն իբրեւ արդիւնք՝ Փոքր Հայքի մէջ բազմաթիւ վանքեր եւ եպիսկոպոսական աթոռներ հիմնուած են: Սելճուքեան արշաւանքներու հետեւանքով Փոքր Հայքի այս իշխանապետութիւնները անցած են թրքական բռնատիրութեան տակ: Սելճուքները շրջանը ղեկավարած են կեդրոն ունենալով Սեբաստիան, զոր անուանած են Սվազ: Օսմանեան տիրապետութեան օրով շրջանը ծանօթ էր որպէս Սվազի զինուորական փաշայութիւն: ԺԹ. դարուն էր միայն որ Սվազը վերածուեցաւ քաղաքային վիլայէթի, բաժնուած չորս սանճաքներու, – Սվազ, Ամասիա, Թոքաթ եւ Գարահիսար, – որոնք իրենց կարգին բաժնուած էին 23 մասնաշրջաններու, ընդամէնը 4791 գիւղեր հաշուելով: Սվազը, միշտ ալ բարգաւաճ շրջան եղած է, ըլլայ բիւզանդական թէ յետագային նաեւ օսմանեան տիրապետութեան օրերուն, շնորհիւ հայահոծ ներկայութեան, մինչեւ 1915-ի արհաւիրքը եւ շրջանի ամբողջական կործանումը:

ՃԷՅՄՍ ՌԱՍԸԼ
(Հարվըրտ համալսարան).
Նիւթ՝ «Տիվրիկը եւ Պաւղիկեան քրիստոնէութիւնը».

Ներկայացուց Միջին դարուն Հայաս-

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ - ԱՅԳԻ

Երկրաշարժի սրտաճմլիկ օրերուն էր որ առաջին անգամ ականատես եղանք Երեւանի կենդանաբանական պարտէզին խղճալի վիճակին՝ անգլիական հեռատեսիլին վրայ, ի տես այս ողորմելի երեւոյթին, կենդանի սիրողներուն մէջ օգնութեան համնելու փափաք մը արթնցաւ: Շրջան մը բարեսիրական հաստատութիւններու շնորհիւ, Լոնտոնէն Երեւան օգնութեան ալ փութացին, սակայն յետոյ դադրեցուցին նպաստը:

Երեւանի կենդանաբանական պարտէզը - Այգին - հիմնուած է 1940-ական թուականներուն, կը պատկանի քաղաքապետարանին, ունի 207 տեսակ կենդանիներ, թիւով 1373: Ներկայ նեղ օրերուն կենդանիները կը կերակրուին խնայողութեամբ, չափով եւ կշիռով: Այս բոլոր նիւթական դժուարութիւններուն առաջքը առնելու համար, ներկայիս սկսած է կենդանի մը որդեգրելու արշաւը: Այս գաղափարը զարգացնելու, տարածելու եւ մանաւանդ գործի վերածելու, հսկայական աշխատանք սկսաւ Անգլիոյ Հայաստանի դեսպանատան, Համայնքային եւ Եկեղեցական Խորհուրդին ու Այգի-ին տնօրէնին՝ Պր. Սահակ Աբովեանի միջեւ:

Ուրեմն Այգի-ին կենդանիները առողջ պահելու խանդավառութեամբ լեցուած, Մայիս 29, առաւօտեան ժամը 12-ին, Շաբաթօրեայ հայերէն դասընթացքներու դպրոց այցելեցին, Տիկին դեսպանուհին, Նունէ Սարգսեան եւ Տիկին Օժիկ Պրօս՝ Խորհուրդին գործադիր վարչութեան ատենապետուհին, ընկերակցութեամբ դըպրոցին վարչութեան ատենապետին՝ Պր. Թաթիկ Պապայեանին:

Միօրեայ հայերէն դպրոցին տնօրէնուհին՝ Տիկին Ռոմէլլա Ղազարեան, բարի գալուստի խօսքերով հանդամանօրէն ներկայացուց պաշտօնական հիւրերը, որոնք ծափահարուեցան, աշակերտութեան, ուսուցչական կազմին եւ ծնողներուն կողմէ:

Առաջին առթիւ խօսք առաւ Տիկին Օժիկ Պրօս, որ ընդհանուր բացատրութիւններով եւ վճարումներու այլ եւ այլ ձեւերով ներկայացուց կենդանի մը որդեգրելու պայմանները:

Ապա Տիկին Նունէ Սարգսեան, իր նիւթը բացատրելէ առաջ, նախ պաշտօնապէս շնորհաւորեց ներկաները նախորդ օրուան Մայիս 28-ի Հայաստանի Հանրապետութեան Հիմնադրութեան ուրախ առթիւ եւ ըսաւ. «Երէկ Հայաստանի մէջ արձակուրդի, ուրախութեան եւ տօնախմբութեան օր մըն էր: Բայց, ցաւօք կ՚աւելցնեմ որ Լոնտոնի մէջ ո՛չ մէկ յիշեցում եղաւ Մայիս 28-ի օրուան առթիւ»:

Տիկին Նունէ Սարգսեան ըլլալով Երեւանցի յետադարձ ակնարկով մը վերյիշեց իր մանկութեան երանելի օրերը որպէս դպրոցական երախայ, երբ ինքն ալ այցելած էր Այգի-ն եւ մօտէն տեսած էր այն բազմատեսակ - վայրագ - կենդանիները՝ զորս կը ճանչնար նկարներով միայն՝ դպրոցական դասագրքերուն մէջ: Շեշտը դրաւ կենդանաբանական պարտէզին կարեւորութեան եւ գոյատեւման վրայ, որպէս երկրոլոգիական դպրոց մը բուեելաւ ուսում ամբարելու զբօսավայր մը:

Տիկին Նունէ Սարգսեան՝ կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ իւրաքանչիւր անձ մը փոքրիկ նիւթական օժանդակութեամբ կենդանի մը առողջ եւ մաքուր կը մնայ եւ այդպէս տարիներու ընթացքին դըպրոցական աշակերտութիւնը Հայաստանի ժողովուրդը եւ զբօսաշրջիկները հաճոյքը կ՚ունենան կենդանաբանական պարտէզ այցելելու:

Տիկին դեսպանուհին անդրադարձաւ նաեւ ամէն կենդանիի օրական ծախքերուն, անոնց զանազան տեսակներու դեղի պէտքը: Վտանգաւոր կենդանիները թմրեցնելու համար զէնքերու կարիքը՝ եւ վերջապէս բազմատեսակ ծախքեր որ Երեւանի կենդանաբանական պարտէզը արդիականանայ Եւրոպայի Այգի-ներուն մակարդակին չափ:

Այս բացառիկ հանդիպումի պահը մեծապէս գնահատուեցաւ ներկաներէն եւ ոմանք իրենց հարցումներով յաւելեալ տեղեկութիւններ ալ լսեցին Այգի-ին մասին:

Վերջաւորութեան Շաբաթօրեայ հայերէն դասընթացքներու դպրոցին անունով՝ փոքրիկ աշակերտուհի մը փունջ մը վարդեր ընծայեց Տիկին Նունէ Սարգսեանին, որպէս գնահատանք իր ազգօգուտ ծառայութեան համար:

Մինչեւ հիմա երախայ մը որդեգրելու բարեսիրական գաղափարը կար եւ կը շարունակուի, բայց այս անգամ - զուութեամբ - կենդանի մը որդեգրելու ձայնը կը հնչէ Լոնտոնէն, որ յարգելի ընթերցողները օգնութեան ձեռք երկարելով կապ հաստատեն իրենց բնակած երկրին՝ Հայաստանի դեսպանատան հետ:

ՄՈՎՍԷՍ ՋԱՓԱՐԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԻՒՅԻՒՔՏԷՐԷԻ (Պոլիս) Ֆուատ Փաշա պանդոկի սրահին մէջ, Հայ կաթողիկէ համայնքը ճաշ մը կազմակերպած էր Յունիս 1-ին, ի պատիւ Կաթողիկոս – Պատրիարք Յովհաննէս – Պետրոս ԺԸ.-ի: Օրուան հանդիսավարը՝ Հ. Յակոբոս Վրդ. Զօպուրեան, ճաշին սկիզբը, ընդգծած է որ 35 տարի է առաջին անգամն է որ Հայ կաթողիկէ հովուապետ մը կուգայ Պոլիս: Ապա, կարդացած է անոր կենսագրականը: Առաջին ելոյթը ունեցած է Յովհ. Արք. Զոլաքեան: Յիշած է որ պատրիարքական Աթոռին Պէյրութ փոխադրուելէն ի վեր, հովուապետական երեք այցելութիւններ եղած են Պոլիս: Առաջինը՝ 1950-ին կարդինալ Աղաճանեանի կողմէ, երկրորդը՝ 1965-ին Իգնատիոս – Պետրոս Կաթողիկոսին կողմէ, հուսկ այսօր՝ Յովհ. – Պետրոս ԺԸ.-ի: Յաջորդ խօսք առնողը եղած է Մխիթարեան միաբանութեան նախկին մեծաւոր Հ. Սարգիս Վրդ. Էօմէն, իրեն յաջորդած է Դամասկոսի առաջնորդը՝ Յովսէփ Եպիսկոպոս Առնաւուտեան: Գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք, հուսկ Բանքը արտասանած է Կաթողիկոս – պատրիարքը:

***

ՓԻՐԸԱՅԻ (Յունաստան) քաղաքապետարանի Թատրոնին մէջ, Մայիս 30-ին, մեծ շուքով տօնուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 81-րդ տարեդարձը: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Յովիկ Պապօղլեան եւ մէկ վայրկեան յարգել տալէ ետք 1918 Մայիս 28-ին ինկած նահատակներուն յիշատակը, ծանրացած է Հայաստանի անկախութեան նախօրեակի կացութեան վրայ: Իր ելոյթի աւարտին կարդացած է Հայաստանի դեսպանին ողջոյնի խօսքը: Յունահայոց Ազգային վարչութեան ողջոյնի խօսքը փոխանցած է Վահէ Աւետիսեան, ապա, Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան կողմէ խօսած է Հէկի Աղապապեան: Յետոյ, բեմ հրաւիրուած է օրուան բանախօսը՝ Արա Մանկոյեան: Ան շեշտած է որ Մայիս 28-ի ակունքին կարեւորութիւնը կը կայանար 600 տարի ետք, հայ ժողովուրդի անկախ պետականութեամբ օժտուելու մէջ: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը եւ փակման խօսքը արտասանած է օրուան հանդիսավարը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Ազգ. հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 27-ին, բացումը կատարուած է երեք արդիական նոր բաժանմունքներու: Առաջինը՝ համակարգիչի դրութեամբ գործող շողանկարի գործիքով աշխատանոց մը, երկրորդն էր՝ աչքի հիւանդութեանց դերարդիական նոր բուժարան մը, երրորդն ալ՝ մտային եւ ջղային հիւանդութեանց ատրանց յարկաբաժին մը: Բաժանմունքներու այցելութենէն ետք, հիւրերը հաւաքուած են սրահին մէջ, ուր հոգաբարձութեան ատենադպիրը՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան ամփոփ տեղեկութիւններ տըւած է կատարուած այս նոր իրագործումներուն մասին, նշելով որ կորուած երեք ժապաւէնները կը խորհրդանշեն 167 տարիներէ ի վեր հիւանդանոցին մէջ տարուած մարդասիրական ծառայութիւնը:

***

ՊԻՒՅԻՒՔՏԷՐԷԻ (Պոլիս) Ս. Հռիփսիմեանց եկեղեցին օծուած ու վերաբացուած է Մայիս 28-ին, Պատրիարքին նախագահութեամբ: Եկեղեցին հիմնովին վերանորոգուած է տիկին Հիպէլ Կազզէի, մօր եւ եղբօր նուիրատուութեամբ (15 միլիառ Թրքական, շուրջ 250 հազար Ֆրանք):

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ «Յովնանեան» սրահին մէջ, Մայիս 26-ին, կազմակերպութեամբ «Համազգային»ի «Գլաձոր» մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին, տեղի ունեցած է հրապարակային դասախօսութիւն մը: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Մուշեղ Գարագաշեան ներկայացնելով դասախօսը՝ Գրիգոր Շահինեան որու նիւթը պէտք է ըլլար «Սփիւռքահայ գրականութեան նորագոյն գործերը», բայց նախընտրած է խօսիլ վերջին տարիներուն լոյս տեսած երեք գործերու մասին՝ «Արխիւ հասնումի» (Ի. Ծինպաշեան), «Նամակներ Զաադրէն» (Վ. Պէրպէրեան) եւ «Սեմեր» (Գր. Պըլտեան):

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 30-ին Համբարձման աւանդական տօնին հետ, տօնուած է նաեւ Ազգ. Հիւանդանոցին 167-րդ տարեդարձը: Առաւօտեան պատարագէն ետք, հիւանդանոցին բացօթեայ բաժնին մէջ, 500 հոգիի մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը, որու նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք: Բացման խօսքը արտասանած է հոգաբարձութեան Բ. ատենապետ՝ Մելքոն Գարաքէօսէ, հանդիսավարութիւնը կատարած է Արման Մաքաչեան եւ ներկայացուցած հիւանդանոցին հակիրճ պատմականը: Հոգաբարձութեան ատենադպիրը՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան ներկայացուցած է տարեկան տեղեկագիրը, իսկ բժշկապետ՝ Արման Զաքըրօղլու ներկայացուցած է բժշկական դասուն տեղեկագիրը: Հուսկ բանքը արտասանած է Պատրիարքը, ծանրանալով համայնքը յուզող հարցերուն վրայ:

տանի մէջ ծագում առած եւ յետագային միջազգային շարժումի վերածուած աղանդները, յատկապէս Պաւղիկեան եւ աւելի ուշ՝ Թոնտրակեցիներու շարժումը, Միջնադարեան հայ աղանդաւոր քըրիստոնէութեան ծիրին մէջ, դէմ յանդիման ոչ-քրիստոնեայ այլ հաւատքներուն:

Անատոլուն, իր խիտ քաղաքային բընակչութեամբ, հրէական մեծ գաղութներով եւ իբրեւ Մերձաւոր Արեւելքի հելլենիստական մշակոյթի կեդրոն, օրրան էր քրիստոնէական զանազան շարժումներու, որոնցմէ ոմանք հերետիկոս հըռչակուեցան մայր եկեղեցւոյ կողմէ իրենց կրօնական հասկացողութիւններուն համար: Այս հասկացողութիւնները, որոնք օրին զարտուղի եւ անընդունելի համարուած էին Ուղղափառ եկեղեցւոյ կողմէ, այսօր, շատ մը երեսներով մաս կը կազմեն աւետարանական հաւատքին եւ անոր գործադրութեան, ինչպէս ժողովրդավար հաւաքականութեան հասկացողութիւնը, ուր իւրաքանչիւր հաւատացեալ «քահանայ» է եւ նոյնիսկ «քրիստոս». տակաւին, ներքին հոգեկան լուսաւորութեան հասկնալու ճիգ, Հին Կտակարանի մերժում եւ Նոր Կտակարանի ընթերցում եւ ըստ այնմ մեկնաբանութիւն եւլն.: Այդ շարժումներուն վերագրուած են նաեւ ընկերային որոշ վարմունքներ, ինչպէս սեռային բնոյթի ծիսակատարութիւն, երեւոյթ մը, որ հակառակ բուռն հերքումներու կը կարծուի, որ տակաւին առկայ է կարգ մը աղանդներու մօտ այսօր իսկ:

Հայաստանի մէջ, Միջին դարերուն, այլ աղանդներու կարգին, ծայր առին երկու նշանաւոր եւ լայնածաւալ շարժումներ, Պաւղիկեանները ապա աւելի ուշ, Թոնդրակեցիները: Պաւղիկեաններու շարժումը ծագում առած է Սվազի մօտակայ Տիվրիկի մէջ եւ տարածուած է ամբողջ Հայաստանի տարածքին եւ յետագային նաեւ Հայաստանէն դուրս, շարժումին տալով միջազգային բնոյթ: Թոնտրակեցիները որոնք կը սեպուին Պաւղիկեաններու շարունակութիւնը, գործօն եղած են 1830-ական թուականներուն, որմէ ետք իրենց գործունէութիւնը ընդյատակեայ եղած է եւ կ՚ըսուի թէ տակաւին գոյութիւն ունին: 1995-ին, Ճէյմս Ռասըլ տեսակցութիւն ունեցած է Սան Տիէկօ բնակող Հայու մը հետ, որ պատմած է, թէ իր մօրմէն ժառանգած է աղանդաւորական որոշ սկզբունքներ եւ հաւատքի իր ինքնուրոյն տեսակէտը ունի:

(Շար. 1)

ՀԱՅ ՏԻԱՄՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

– Մենք բան մը չենք կրնար ընել, տըղորէնը պէտք եղածը ըրեր է, եթէ կ՚ուզէ, թող ոստիկանութեան դիմէ:

Եւ Գէորգ էֆէնտի նշան ըրաւ քարտուղարին, որպէսզի պառաւը դուրս հանէ:

Այս գործողութիւնը բաւական դժուարութեան բախեցաւ: Պառաւը գետինը փռուած՝ չէր ուզեր տեղէն շարժիլ ու անընդհատ «փարաներս» կը պոռար, հարկ եղաւ բարապան մը կանչել ու անոր օգնութեամբ գինքը դուրս հանել սրահէն:

Յետոյ ուրիշ կին մը ներս մտաւ երկչոտ, աղաչաւոր, աչքերը արցունքոտ:

– Զաւակներս, էֆէնտիս, զաւակներս, – բացագանչեց կինը, – ամիս մըն է կը փնտռեմ, չեմ գտներ:

– Ի՞նչպէս կորսնցուցիր:

– Մեր քաղաքը որբանոցն էին, Ամերիկացիներուն քով, յետոյ որբանոցը Պոլիս փոխադրուեցաւ, քանի մը ամիս ետքը ես ալ ատխլուեցայ հոս գալ, ուղեցի զաւակներս անգամ մը տեսնել ... մարդ չեմ ճանչնար, տեղ չեմ գիտեր, մէկ - երկու որբանոցներ գացի, չուզեցին տղաքը ցուցնել. «Խնամակալութեան գնա՛». ըսին, ես ալ ելայ, հոս եկայ ... հինգ անգամ է՝ կուգամ կ՚երթամ կոր, կարելի չեղաւ ներս մտնել, մէկը տեսնել, խօսք մը ընել, այսօր վերջապէս, բարապանը ողջ ըլլայ, վրաս խղճաց ու զիս ներս մտցուց:

– Քանի՞ զաւակ ունիս, – հարցուց Գէորգ էֆէնտի:

– Երեք հատ, երկու աղջիկ, մէկ մանչ:

– Քանի՞ տարեկան են:

– Մեծ աղջիկս տասը տարեկան, պըզտիկը ինը տարեկան, իսկ մանչս եօթը տարեկան:

– Հայր չունի՞ն:

– Չէ՛, հայրերնին աքսորին ջարդուած է:

– Դուն մաքուր հայերէն կը խօսիս կոր, ո՞ւր սորված ես:

– Վարժարանէ շրջանաւարտ եմ, – պատասխանեց երիտասարդ կինը՝ ամչկոտ ձեւով մը:

Գէորգ էֆէնտի քարտուղարին դարձաւ եւ ըսաւ.

– Այս Տիկինը Պարոն Սիմոնին տար, թո՛ղ տղոցը անունները հասկնայ եւ ցանկերուն մէջ նայի, թէ այդ անունով տղաք կա՞ն մեր որբանոցներուն մէջ:

Նոյն միջոցին դարձեալ դուրսը դրան մօտ աղմուկը մեծցաւ: Ամէնքը կը յարձակէին դուռը պաշտպանող բարապանին վրայ ու կ՚ուզէին բռնի ներս մտնել:

– Ուզածդ ներս կը խոթես, ուզածդ դուրս կը ձգես, – կը պոռային:

– Անոնք ինչո՞ւ մենէ առաջ ներս մտան:

– Մենք ալ ազգ չե՞նք, մենք ալ հայ չե՞նք ... կողմնակցութիւն ինչո՞ւ կ՚ընես...

Կողմնակի դռնէ մը Խնամատարութեան մէկ ուրիշ անդամը՝ Բարունակ էֆէնտի, ներս մտաւ:

– Խօ՛ֆ, փա՛ռք Աստուծոյ, – գոչեց Գէորգ էֆէնտի՝ լայն շունչ մը առնելով, ո՞ւր մնացիր պէ՛ մարդ, ժամը տասնմէկ կ՚երթայ կոր:

– Անակնկալ գործ մը պատահեցաւ, քիչ մը ուշ մնացի, – պատասխանեց նորեկը:

– Առաջուց ըսի, որ այսօր ես այս գործերով չեմ կրնար զբաղիլ, ուրիշ գործ ունիմ, Օրթաքէօյի կայանը պիտի երթանք ճերմակեղէն բաժնելու:

– Հոգ չէ, հոգ չէ, դեռ ժամանակ ունիս, – պատասխանեց Բարունակ էֆէնտի:

Գէորգ էֆէնտի ոտքի ելաւ եւ օրիորդներուն ըսաւ.

– Քալեցէք, երթանք...

– Նորէն այդ բազմութեան մէջէ՞ն պիտի անցնինք, – գոչեց Նուարդ սոսկումով:

– Ես ձեզի ուրիշ ճամբէ կը տանիմ, դուք ետեւէս եկէք, – պատասխանեց Գէորգ էֆէնտի:

(Շար. 42)

(Շար. Ա. էջէն)

Յունիս 14-ին ալ դեռ ոչինչ յստակ էր եւ տեղւոյն վրայ կացութիւնը չփոթ կը մնար :

ՒՕՃԱԼԱՆ ԻՐ ՄԱՀԸ ԾՈՒՂԱԿ ՄԸ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Քիւրտ ղեկավար Ա. Իօճալան որուն դատը յետաձգուած է Յունիս 23-ին, փաստաբաններէն մէկուն միջոցով իր տեսակէտները հրապարակած է ներկայի զարգացումներուն մասին: Այդ տեսակէտները կը վերաբերին իր դատավարութեան, վերջին առնչուած ենթադրութիւններու եւ քիւրտեւթուրք յարաբերութիւններու հեռանկարներուն: Իր անձին շուրջ հիւսուած դաւը Թուրքիոյ համար ծուղակ մը կը նկատէ Իօճալան ու կ'ըսէ թէ իր պաշտպանողականով տուիկս բացայայտելու հետամուտ է: Կը մերժէ այն պնդումները թէ իր մեղմ պաշտպանողականով կը ջանայ կեանքը փրկել: Կը շեշտէ թէ նպատակն է խաղաղութիւնը ապահովել, սակայն Թուրքիա, նաեւ լրատուները չեն նշմարեր կազմակերպուած դաւը: Կը կրկնէ թէ իր մահը բուռն հակազդեցութիւններու պիտի առաջնորդէ, ինչ որ գարկ պիտի տայ ազգայնամոլութեան ու արիւնահեղութեան: Իսկ տուիկս պիտի չահագործուի որպէս միջամտութեան արդարացում: Իօճալան կ'ըսէ թէ Թուրքիան Եուկոսլաւիոյ, կամ Իրաքի վերածելու նպատակներ կան ու իր մահավճիռին գործադրութիւնը այդ կարգի գործընթացի մը մեկնակէտ կ'ըլլայ: «Թուրքիա ոչինչ կը շահի իմ մահովս. բայց ամբողջ դար մը կը կորսնցնէ» ըսած է քիւրտ ղեկավարը, քրտական հարցին լուծումին ու Թուրքիոյ շահուն համար միակ ելքը նկատելով ժողովրդավար հանրապետութիւն մը որ սահմանադրական քիւրտեւթուրք ազատ համակեցութեան: Իօճալանի յայտարարութիւններուն տեղ տուած է Յունիս 13-14-ի քրտական մամուլը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ առջեւ քաշուած է Յունիս 10-ին ամերիկացի լրագրող՝ Անտրիու Ֆինքըլ որ ամերիկեան Թայմի, անգլիական Թայմզի եւ հեռատեսիլի ՍԻ-ԷՆ-ԷՆ կայանի Թուրքիոյ թղթակիցն է: Մեղադրանքն այն է որ «պետական հիմնարկները նախատած է»: 1998 Փետրուարին Սապահ-ի մէջ հրատարակած մէկ յօդուածով, Ֆինքըլ նկարագրած էր Թուրք բանակին մղած գործողութիւնները ՓՔՔ-ի Քիւրտերուն դէմ հարաւ-արեւելեան Անատոլու: Յունիս 8-ին, Թուրք իշխանութիւնները ձերբակալած են նաեւ Իօգկիւր Պաղըչ քրտամէտ օրաթերթին խմբագրապետը, Մայիսին ալ Օրալ Չալըշլար 13 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր որովհետեւ Իօճալանի հետ հարցազրոյց մը հրատարակած էր 1993ին: Լրագրողներու պաշտպանութեան Կոմիտէն բողոքած է Պ. Էճէվիթի եւ պահանջած որ ջնջուին այն օրէնքները որոնք կը սահմանափակեն արտայայտութեան ազատութիւնը:

ՄԷՏԷԱՅԻ շրջանը (Ալժերիա) 14 հոգի եւս մորթուած են չարաթամերջին իսլամապաշտ խմբակի մը կողմէ: Նման ջարդեր կը շարունակուին գործուիլ, մինչ Փրկութեան Զինեալ Բանակը հրադադար հռչակած էր անցեալ շաբթու:

ՊԱՊԸ, որ անկում մը ունեցած էր Յունիս 10-ին եւ թեթեւօրէն վիրաւորուած ճակատէն, կը շարունակէ իր այցելութիւնը Լեհաստան: 79 տարեկան, ինկած է բաղնիքը եւ ըստ իր բժիշկին, Փարքինսոնէ տառապող հիւանդները կրնան արկածալի նման անկումներ ունենալ: Յաջորդ օրը, սակայն, թէ պատարագած է, թէ քարոզած:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Արշալոյս Թագէոսեան մասնաճիւղը, ընկերուհի Վերգինե Գորգիկեանի մահուան առիթով շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Մելինէ Օսմանճեանէ, 300 Ֆր. Անահիտ Տէր-Մինասեանէ:

Après la réussite de la seconde édition, l'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la troisième année consécutive un grand tournoi sportif sur le thème :

SPORT, FOI et ARMÉNITÉ

Nous invitons tous les jeunes français d'origine arménienne, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les **samedi 19 et dimanche 20 juin** au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de Monsieur **André SANTINI**, et le parainage de Monsieur **Francis MAROTO**, journaliste sportif à France 2.

Important :

— SAMEDI 19 JUIN :
- dès 9h, accueil et début des épreuves sportives;
- à 21h, en l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy : Concert, Diaporama sur l'Arménie : «Splendeur d'un pays secret», par le photographe Wojtek Buss

— DIMANCHE 20 JUIN dès 14h :
- demi-finales, match de gala, finales.
- **grand tirage** : un A/R Paris - Londres en avion, offert par Saberatours — Un maillot de l'équipe d'Arménie, signé par Youri Djorkaeff et Alain Boghossian, ...

Contact et renseignements :
SPORT, FOI et ARMENITE
Union Chrétienne
de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain —
92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01 47 36 02 50 —
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : sfa1999@hotmail.com
internet : http://welcome.to/eeaissy

Centre Culturel
SAINT MESROB

Jeudi 17 Juin à 20 heures 45

Présentation du livre de

Pascal Carmont

ancien Consul Général de France

LES AMIRAS,
SEIGNEURS DE L'ARMENIE
OTTOMANE

Vente du livre — Dédicaces

Entrée libre — Cocktail

10 bis, rue Thouin — Paris Ve
Métro: Cardinal Lemoine / Monge

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ,
ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15-ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Թատրոն, երգ, պար...
Խաչուհիներու պատրաստած սեղան:

***

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Զամալեան մասնաճիւղը եւ Տեսինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26-ի երեկոյեան ժամը 8.30-ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը: Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրուիլ ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 19, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 24, Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer à **la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine**, vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions :
01 40 11 19 33 ou **01 47 99 92 35**
ou **01 42 42 80 21**

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Sous la présidence d'honneur de Monsieur **René ROUQUET**, Député-Maire d'Alfortville

22ème GALA DE FIN D'ANNÉE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE

Au programme :
Langue arménienne
Eveil à l'identité et à la culture arménienne
Musique d'ensemble
Arts martiaux
et
Danse arménienne folklorique, traditionnelle et académique
Accueil dans l'espace Exposition de l'atelier dessin

SAMEDI 19 JUIN à 20h45 précises
Salle des Fêtes, rue Voltaire, ALFORTVILLE
— Participation aux frais —
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

MAISON NATIONALE ARMÉNIENNE

Société Anonyme en Liquidation Amiable
Au capital de 100.000 Francs
Siège de la Liquidation : 41, rue du Four — 75006 PARIS

R.C.S. PARIS B 612 018 366
Numéro de gestion 61 B 1836

AVIS DE CONVOCATION

Les Actionnaires sont avisés qu'ils sont convoqués en Assemblée Générale Mixte,

Le Mercredi 30 Juin 1999, à 16 heures, au siège de l'ASSOCIATION CULTUELLE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE, à Paris (75008), rue Jean Goujon no 15,

A l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :
- Examen des procédures judiciaires en cours,
- Approbation du procès verbal de l'Assemblée Générale Mixte du 26 Juin 1998,
- Demande d'apports en comptes-courant aux Actionnaires pour le financement des besoins de la Liquidation,
- Rapport de gestion sur les comptes annuels de l'Exercice clos le 31 Décembre 1998,
- Rapports général et spécial du Commissaire aux Comptes sur les comptes dudit Exercice,
- Approbation des comptes,
- Affectation des résultats,
- Quitus au Liquidateur,
- Fixation des honoraires du Liquidateur pour l'exercice 1998,
- Approbation, s'il y a lieu, des opérations pouvant tomber sous le coup de l'Article 101 de la Loi du 24 Juillet 1966,
- Perspectives de clôture des opérations de liquidation amiable,
- Questions diverses.

Tout actionnaire, quelque soit le nombre de ses actions, a le droit d'assister à cette Assemblée, de s'y faire représenter par un autre actionnaire, ou par son conjoint, ou de voter par correspondance.

Une formule unique de vote par correspondance ou par procuration sera remise ou adressée à tout actionnaire qui en fera la demande par lettre recommandée avec accusé de réception, auprès de Maître Régis VALLIOT, Liquidateur Amiable, au plus tard, six jours avant la date de la réunion.

Les votes par correspondance ne seront pris en compte que pour les formulaires complétés et signés, parvenus à la Société trois jours au moins avant la date de la réunion.

Le texte des résolutions proposées à l'adoption de l'Assemblée et les documents prévus par la Loi seront tenus à la disposition des actionnaires en l'Etude de Maître VAILLOT.

Maître Régis VALLIOT
Liquidateur Amiable nommé judiciairement
41, rue du Four — 75006 PARIS

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 16
MERCREDI
16 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.663 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.663

ԲԱԽՈՒՄ ՂԱՐԱԲԱՂ–ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Պաշտպանութեան Նախարարութեան լրատուութեան համաձայն, Յունիս 14-ին զինեալ բախում մը տեղի ունեցած է Ղարաբաղի հիւսիս-արեւելեան Թարթառի շրջանին մէջ երբ հայկական ուժեր ստիպուած են արգելք ըլլալ ադրբեջանական դիրքերու յառաջխաղացքին: Ըստ նոյն աղբիւրին, ադրբեջանական սահմանապահ դիրքերը վերջերս տեղաշարժի ենթարկուած էին այդ սահմանագիծին ամբողջ երկայնքով: Հայկական ուժերու գործողութիւններէն ետք ադրբեջանական զօրամասերը նահանջած են լուրջ կորուստ արձանագրելով: Հայկական կողմէն միայն երկու զինուոր թեթեւ վիրաւորուած են:

Նոյն բախումին մասին ԻԹԱՐ – ԹԱՍ-ի Բաքուի Թղթակիցը Ադրբեջանի Պաշտպանութեան Նախարարութեան աղբիւրով տեղեկացուցած է որ աւելի քան չորս ժամ տեւած է «մօտ 300 հայ զինուորների յարձակումը Թարթառի շրջանի ադրբեջանական դիրքերուն վրայ»:

1994 Մայիսի հրադադարէն ի վեր սահմանային ամէնէն լուրջ պատահարն է այս բախումը որուն Յունիս 15-ին անդրադարձած էին ֆրանսական մամուլի անուններ ալ, ինչպէս «Ֆիկարօ», «Լիպերասիոն»:

Այս բախումին նախօրեակին, Հայաստանի Արտաքին գործերու Նախարարութեան բանբերը՝ Արա Պապեան լուրջ մտահոգութիւն յայտնած էր Բաքուի բացայայտօրէն թշնամական արտայայտութիւններուն առընչութեամբ որոնք զանազան կերպերով Թիրախ կ'առնէին Հայաստանը:

Ան պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի հարցումներուն, Հայեւչինական բարեկամութեան ուղղուած Բաքուի վերջին օրերու զրպարտութիւններուն մասին ըսած էր. «Ադրբեջան միտումնաւոր մոլորութեան մէջ է գցում միջազգային հանրային կարծիքը, փորձելով քօղարկել հենց իր կողմից անօրինական զինման փաստերը»: Ապա բացատրած էր որ մինչ Հայաստան միշտ յարգած է սպառազինման միջազգային չափաբաժինները, Բաքու կը գերազանցէ զանոնք, արտօնուածէն աւելի թնդանօթ, հրետանի, եւլն. ունենալով: Այս կացութիւնը, եւ յատկապէս Լեռնային Ղարաբաղի հարցը բանակցութեամբ լուծելու Բաքուի դժկամութիւնը, աւելցուցած էր Ա. Պապեան, Հայաստանի իրաւունք կու տային իր ապահովութեան համար քայլերու ձեռնարկելու:

Հայաստանի ապահովութեան համար մտահոգիչ պզդակ նկատած էր բանբերը նախ ադրբեջանցի հինգ հազար զինուորի Թուրքիա, Փաքիստան ու այլ երկիրներու մէջ մարզուած ըլլալու պարագան, Թուրք զինուորական խորհրդականներու գոյութիւնը ադրբեջանական բանակին մէջ եւ այդ բանակին մշտական զինումը: Ըսած էր թէ այս բոլորին պէտք է աւելցնել Ղարաբաղի խնդիրին ռազմական լուծում տալու Բաքուէն հնչած կոչերը որոնք միայն կ'ամրապնդեն իր ապահովութեան մասին Հայաստանի մտահոգութիւնները:

Բանբերը Արտաքին գործերու Նախարարութեան անունով կոչ ըրած էր Ադրբեջանին որ վերաքննէ իր անհեռանկար քաղաքականութիւնը եւ ձեռնամուխ ըլլայ շրջանի կայունութեան տանող միասնական քայլերու:

Կոչ, որուն Բաքուէն տրուած անմիջական արձագանգը բաւական պերճախօս է Ադրբեջանի տրամադրութիւններուն մասին որոնք լայնօրէն կ'արդարացնեն Հայաստանի Արտաքին գործերու Նախարարութեան մտահոգութիւնները:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԵՌԱՒ ՈՒՐԻՇ ՄԸ ԿԸ ԾՆԻ

Նիքոլա Սարքոզի ուզեց քաղել իր ծանր ձախողութեան հետեւանքները եւ հրաժարեցաւ Էռ-Փէ-Էռ-ի նախագահի պաշտօնէն զոր կը վարէր փոխարինման շրջանի մը համար, Սեկէնի հրաժարականէն ետք: Սարքոզի կը պահէ սակայն ընդհ. քարտուղարի իր պաշտօնը: Ճշդեց նաեւ որ թեկնածու պիտի չըլլայ նախագահական աթոռին: Առայժմ կուսակցութիւնը կը վարէ ղեկավար երրորդութիւնը (Պալատիւր, Ժիւփէ, Տըպրէ): Մինչ Սարքոզի կը յայտնէր իր հրաժարականը, անդին Շ. Փասքուա կը յայտարարէր որ իր շարժումը կը վերածէր կուսակցութեան մը զոր կը մկրտէր «Համախմբում Ֆրանսայի համար՝ Էռ-Փէ-Էֆ): Ինք, այլեւս չի հետաքրքրուիր Էռ-Փէ-Էռ-ով զոր մեռած կը նկատէ եւ կ'աւելցնէ թէ ինչ որ հոն կ'անցնի-կը դառնայ այլեւս իրեն չի վերաբերիր:

Պարզ է որ աջին պարզած պատկերը, մանաւանդ Էռ-Փէ-Էռ-ին աննախընթաց պարտութիւնը, տակն ու վրայ ըրին Ֆրանսայի քաղաքական դիմագիծը:

Վերջնական արդիւնքներէն ետք, Եւրոպական նորընտիր Խորհրդարանը հետեւեալն է.–626 խորհրդարանականներէն 224-ը, այսինքն մեծամասնութիւնը կը համախմբուին «Եւրոպական Ժողովրդական Կուսակցութեան» պիտակին տակ, այլ խօսքով դեմոկրատ-քրիստոնեաներ (աջ), 180 ընկերվարական, 35 համայնավար եւ հիւսիսային կանաչ ձախ, 36 կանաչ, 13 եւրոպական արմատական զինակցութիւն, 44 ազատական-դեմոկրատ, 16 Եւրոպայի Միութիւն (աջ), 20 անկախ, Ազգերու Եւրոպա (Փասքուա – տը Վիլիէի նման), 18 չարձանագրուած, 40 դեռ չեն ընտրած թէ ի՛նչ խումբի կը միանան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՍՈՎՈՅԻ մէջ դեռ խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած եւ մինչ Սերպերը կը մեկնին, ՕԹԱՆ-ի ուժերը հասարակաց փոսեր կը յայտնաբերեն Ալպանացիներու դիակներով:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ, հաւերէն ետք, Գոգա-Գոլայի պարագան քաղաքական խոր ցնցում մը ստեղծած է եւ վարչապետը՝ Ժան-Լիւք Տըհէն իր հրաժարականը տըւաւ: Միաժամանակ 15 միլիոն շիշ Գոգա-Գոլա եւ նոյն հաստատութեան պատկանող այլ խմիչքներ հրապարակէն քաշուեցան, թունաւորման բազմաթիւ պարագաներ յայտնաբերուած ըլլալով:

ՊԱՊԸ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՈՒ ՏԱՅ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի

«ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ»

կը խորագրէ «ՖԻԿԱՐՕ»

Յունիս 14-ին, Արմէնփրէս կը հաղորդէր որ Յովհ.-Պօղոս Բ. Պապը Լեհաստանի այցին աւարտին, Հռոմ վերադառնալէ առաջ, Ուրբաթ, Յունիս 18-ին քանի մը ժամուան զուտ անձնական այցելութիւն մը պիտի տայ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին, որպէս սիրոյ արտայայտութիւն անոր ծանր հիւանդութեան պահուն: Այդ այցը փոխարինում չէ Յուլիս 2 – 4 նախատեսուածին, այնպէս որ պաշտօնական – հրապարակային որեւէ ընդունելութիւն չէ նախատեսուած:

***

Ֆիկարօ, Յունիս 15-ին լայնօրէն կ'անդրադառնար այս այցելութեան, որպէս ենթախորագիր ալ աւելցնելով՝ «Պապը պիտի երկարաձգէ արտասահմանեան իր 87-րդ ճամբորդութիւնը, ծանրօրէն հիւանդ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին այցելելու համար»:

Քանի մը տողով անդրադառնալէ ետք լեհական այցելութիւններուն, Ժոզէֆ Վանտրիս (Վատիկանէն) կը գրէ.– «Արարքը եզակի է Քահանայապետութեան եւ նոյնիսկ Պապականութեան պատմութեան մէջ: Էջմիածնի մէջ, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Կաթողիկոսութեան Աթոռը, Գարեգին Ա. մահամերձ է 67 տարեկանին, վարակուած կոկորդի խլիրդէ մը որ կը տարածուի: Հռոմէն անցնելով, թէեւ արդէն հիւանդ, Մարտ 25-ին, հրաւիրած էր Յովհ.-Պօղոս Բ.ը որ այցելէ իրեն ուր պիտի ընդունուէր "որպէս իր հիւրը": Թուականներ ճշդուած էին յետագային՝ Յուլիս 2–4»:

Ապա, յօդուածագիրը երկարօրէն կ'անդրադառնայ մանրամասնութիւններուն: Պապին կը տեղեկացուէր երբ Վարշաւա էր, Գարեգին Ա.ի առողջական վիճակի վատթարացումը, ինչ որ կը ստիպէր յետաձգել իրենց ժամադրութիւնը: Յովհ.-Պօղոս Բ. կ'որոշէր այն ատեն Երեւանէն անցնիլ իր ճամբորդութեան աւարտին: Ուրեմն «Լոթ» ընկերութեան Պօյինկը քանի մը ժամ էջք պիտի կատարէ Ուրբաթ օր, Երեւան: Պապը պիտի տեսնուի նաեւ Նախագահ Քոչարեանի հետ:

Քրիստոնեաներու Միութեան Պապական Խորհուրդէն Հայր Եոհան Պոնի յայտարարած է այս առթիւ.– «Գարեգին Ա.ի մօտ երթալով, Ս. Քահանայապետը եղբայրասիրութեան համարձակութիւնն ունի»: Ըստ իրեն, կ'աւելցնէ յօդուածագիրը, արարքն իսկ, եթէ անսովորկելի ձեւով էքիւմէնիք մեծ տարողութիւն կ'ունենայ, պիտի տպաւորէ մանաւանդ իր անշահախնդիր բնոյթով: Եկեղեցւոյ երկու պետերը գիրար կը ճանչնան Վատիկան Բ. Ժողովէն ի վեր: Ծնած Սուրիա, 1932-ին, ծնողքը հոն դաղթած էր 1915-ի ցեղասպանութենէն ետք, Սարգիսեան երիտասարդ քահանան, համոզուած ռահվիրայ մը եղաւ էքիւմէնիք շարժումին Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ: Ժողովին մասնակցեցաւ որպէս դէտ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս 1995-էն ի վեր, տարի մը ետք Յովհ.-Պօղոս Բ.ի հետ հասարակաց յայտարարութիւն մը կը ստորագրէր որ կը թաղէր աստուածաբանական հին վէճերը երկու Եկեղեցիներու միջեւ, Ե. դարէն սկսած:

Բարեկամական այս արարքով, կ'եզրակացնէ Ժ. Վանտրիս, հիւանդ «եղբօր» մը նկատմամբ, Յովհ. – Պօղոս Բ. կը վերջացնէ իր ամէնէն երկար ճամբորդութիւնը: Ցարդ, երբեք չէ ընդունած իր ուղեգիծը փոխել, բայց երբ օգաչուն կը ստիպուէր ճամբէն շեղիլ:

***

Նոյն օրուան Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնը կ'անդրադառնայ այս այցելութեան: Կը գրէ թէ Ուրբաթ օր, Պապը Գրագովիայէն ուղղակի Երեւան պիտի անցնի եւ իրիկունն ալ Հռոմ վերադառնայ: Կ'աւելցնէ որ դէպի Հայաստան այս ճամբորդութիւնը առաջինն է զոր պապ մը կ'ընէ Կովկաս: Գարեգին Ա., կը գրէ, խոչափողի խլիրդէ կը տառապի:

***

Այս էր նախատեսուած ծրագիրը Յունիս 15-ին, եթէ փոփոխութիւն մը չկրէ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 14 / 15)

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ

Յունիս 14-ին, կէսօրուան մօտ, Ազի հանքին մէջ հեղուկ կազի ջերմաքարշ մը արգելակներու խանգարումի հետեւանքով բախած է մթերանոցը կայանած այլ ջերմաքարշի մը: Հետեւանքը այն եղած է որ երկու հոգի մահացած են, երկու հոգի ալ վիրաւորուած. իսկ մթերանոցի շէնքին մէկ հատուածը փլած է: Հեղուկ կազի արտահոսքի եւ պայթումի վտանգը մեծ վախ պատճառած է շրջանին, բայց Երեւանի քաղաքական պաշտպանութեան ծառայութիւնները արդիւնաւոր միջամտութեամբ առաջքը առած են դժբախտութեան մը:

***

ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԵՌԱԿԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Վրաստանի նախագահ Է. Շեւարնածէն

Յունիս 14-ին յայտարարած է որ Յունիս 22-ին Լիւքսանպուրկի մէջ իր, Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն հետ ունենալիք հանդիպումը խորհրդակցական բնոյթ կը կրէ: Այդ օրը Հայաստանի, Վրաստանի ու Ադրբեջանի Եւրոպայի Միութեան հետ գործակցութեան համաձայնագրերը վերջնական վաւերացում կը ստանան:

***

ՉԻՆԱՍՏԱՆԷՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻՆ

Չինաստանի Ազգային Ժողովի նախագահ Լի Փէն շնորհաւորական ուղերձ մը յղած է Հայաստանի Ազգային Ժողովի նորընտիր նախագահին: Ան ըսած է թէ ուրախ է հայեւչին յարաբերութիւններու զարգացումին եւ կը մաղթէ անոնց առաւել խորացումը:

***

ԿԱՅԾԱԿԻ ԶՈՀ

Յունիս 13-ին Գեղարքունիքի Վարդենիս շրջանի Աւազան գիւղին մէջ յանկարծակի յորդ անձրեւին ընթացքին շանթահար եղած են երկու երիտասարդ հովիւներ: Մէկը անմիջապէս մահացած է, միւսը փոխադրուած է հիւանդանոց: Կայծակը չէ վնասած գիւղին տուներուն եւ անասուններուն:

***

ՎԱՐԴԱՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱԽՈՅԵԱՆ

Գերմանիոյ կոփամարտի 77-րդ առաջնութեան 51 քիլոկրամ դասակարգին մէջ յաղթելով գերմանացի մրցակիցին, ախոյեան հանդիսացած է Վ. Զաքարեան: Ան քանի մը տարիէ ի վեր կ'ապրի ու կը մարզուի Դանիոյ սահմանակից Ֆլէնսպուրկ քաղաքը: Գերմանիոյ խումբին հետ Օգոստոսին կը մասնակցի կոփամարտի սիրողական աշխարհի առաջնութեան որ տեղի կ'ունենայ ԱՄՆ-ու մէջ:

ՔԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

1915 Յունիս 15, – Քսան կախաղաններ մէկ օրուան մէջ, Պոլիս, Պայազիտի մահուչուք հրապարակին վրայ: Քսանն ալ անդամները միեւնոյն կազմակերպութեան, Հնչակեան:

Վա՜յ, եթէ ազատագրութեան զոհերուն յիշատակն ալ պիտի թառամի: Մանաւանդ օտարութեան մէջ, ուր ամէն բան կը մաշի: Հետզհետէ աւելի արագ:

Ո՞վ կրցած է նկարագրել կախաղան մը, այնքան պարզ բառերով, բայց եւ այնպէս այնքան վառ եւ քստմնելի.

Լուսաբացին նա բարձրացաւ
կախաղան
(Արեւածա՜գ օ՜, արշալոյս արփենու)
Կանգնած էին զինուորներն ու
ճահաճան,
Գուհատ ու լուռ կանգնած էին նրա
մօտ...

Ծեր ճահանան ոչ մի աղօթք չէր
յիշում,
(Սիրտը նրան շշնչում էր՝ անիծի՛ր),
Լուսածագին ծիրանավառ մշուշում
Ցայտում էին ճանանչները ցանուցիր:

Վահան Տէրեան չտեսաւ Թրքական կախաղանները: Ոչ ալ միւս էջերը Հայաշխինջ Սարսափներուն: Եթէ միայն այս մէկը տեսնէր ու մէկը քանով բազմապատկէր, ո՞վ պիտի կրնար չափել խորութիւնը իր բանաստեղծական խռովքին եւ ստեղծագործութեան:

Քսան կախաղան եւ քահանայ մը «գուհատ», աճուղողին տակ մօտցած՝ աղօթքի բառերն անգամ: Իսկ զինուորները – կամ ոստիկանները – բանտապահներն ու մնացեալը ոչ թէ գուհատ, այլ բոցավառ՝ չարախնդութեան անսանձական կիրքէն եւ արիւնի ծարաւէն:

Եւ այնուհետեւ ո՜րքան կախաղաններ այդ միեւնոյն հրապարակին վրայ: Մինչեւ ամենավերջինը, Հր. Ազաճանեան:

Գարշելի սողուն մըն էր որ այս քսան Հնչակեաններուն արիւնը մատնեց, Հնչակեան՝ ինքն ալ, – Արշաւիր Եասեան: Եւ ուրիշ դանելիք մը, Հմայեակ Արամեանցն էր (Շիտո), նոյնպէս Հնչակեան, որ լրացուց պակասը:

Բարեբախտաբար չուշացաւ երկուքին ալ պատիժը: Առաջինը խեղդամահ՝ Կիլիկիոյ մէջ, երկրորդը գնդակահար՝ Պոլիս, Կէտիկ Փաշայի ժամուն առջեւ: Երկու մրէժխնդիր ձեռքերն ալ՝ Դաշնակցական:

Քսան զոհերէն անճամբ ճանչցած ենք միայն Վանիկը: Անգամ մը ձերբակալուած, յետոյ արձակուած էր: «Ջգուշացի՛ր, Գեղամ, խաղ մը սարքած չըլլան»:

Եւ շատ չանցած նորէն ծուղակը կ'իյնար, կառափնատ բարձրանալու համար միւսներուն հետ:

1915 Ապրիլ 11 – 24-ի հանդոյցն էր որ կը քակուէր այս քսան կախաղաններով: Շարքը մոլեգնութեան ատաքճանին հասաւ մասնաւորապէս Կեսարիոյ մէջ: Իրարու ետեւէ կախուեցան աւելի քան քառասուն կալանաւորներ, առանց դասանանքի, դասակարգի կամ տարիքի խտրութեան: Վաճառականը՝ յեղափոխականին, գիւղացին արհեստաւորին հետ:

Մնացեալը բոլորդ ալ գիտէք, աւելի առաջ պատահած ըլլան թէ վերջը: Դեռ նոր վերջացան 1915-ի սարսափներուն սղահանդէսները:

Կախաղան թէ խաչաղան, աքսոր եւ ջարդ, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը դիւային քրքիջներով, – այս բոլորը պիտի ծառայեն աւելի պրկելու մեր ջիղերը, ի խնդիր վերջնական յաղթանակին:

Անոնք որ յաճախ անճամբ իրենց վզին կ'անցընէին խեղդկապը, եւ անոնք որ գիտակցօրէն կը քալէին մահուան ճամբաներէն, ոչ իրենց գաղափարներն ուրացան, ոչ ալ իրենց հաւատքէն հրաժարեցան:

Մե՞նք ենք որ պիտի տատանինք այսօր, երբ ափ մը հող ունինք արդէն, դղրդագին, արիւնազանդ փլուզումէն վերջը: Եւ երբ հաւաքաբար կը պահանջենք հայրենիքին ամբողջացումը, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց:

Եթէ կախաղաններէն եւ ջարդերէն ազատ ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ կէս ճամբան պիտի մնանք:

Տ.

Յունիս 14, 1947

ՓՈՔՐ ՀԱՅՔԻ / ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՆԱՋ ՏԷՐ _ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍՈՒՐԷՆ ԳՈԼԱՆՃԵԱՆ
(Պատմութեան ինստիտուտի նախկին գիտաշխատող).
Նիւթ՝ «Սեբաստիոյ Ուխտանէս Եպիսկոպոսը»:

Փրոֆ. Գոլանճեանի այս Թղթածրարը պատրաստուած է Երեւանի «Մաշտոց» Մատենադարանին մէջ կատարուած երկար տարիներու պրպտումներու հիման վրայ:

Փրոֆէսէօրը ներկայացուց 10-րդ դարու պատմիչ Ուխտանէս Սեբաստացիի «Հայերու Պատմութիւն»ը, որ կը բաղկանայ երեք բաժիններէ, որոնցմէ վերջինը մեզի չէ հասած: Առաջին բաժինը՝ «Պատմութիւնը Հայաստանի պատրիարքներուն եւ թագաւորներուն» կը բաղկանայ 76 գլուխներէ եւ կը ներփակէ Ադամէն մինչեւ Արշակունեաց թագաւորութեան շրջանը, ներառեալ Տրդատ թագաւորի ժամանակաշրջանը եւ Հայաստանի քրիստոնէացումը 4-րդ դարուն: Այս բաժնի ամբողջ պատմութիւնը չէ հասած մեզի:

Երկրորդ բաժինը Ուխտանէսի «Հայոց Պատմութիւն»ը գործին խորագրուած է «Պատմութիւն Վրացիներու եւ Հայերու բաժանումին» եւ կը բաղկանայ 70 գլուխներէ, ներառելով 6-րդ դարու աւարտէն մինչեւ 7-րդ դարու սկիզբը եւ խօսելով հայկական եւ վրացական եկեղեցիներու փոխ-յարաբերութեան մասին: Այս բաժինը եւս ամբողջական չէ, հակառակ այն իրողութեան, որ Երեւանի «Մաշտոց» Մատենադարանի մէջ գտնուող մայր ձեռագիրէն կատարուած պրպտումները երեւան բերած են էջեր այս բաժնի վերջին հատուածէն:

Երրորդ բաժինը մեզի չէ հասած: Հեղինակին ներածականին եւ այլ վկայութիւններու հիման վրայ, հաւանական է որ այս բաժինը կը վերաբերի այն Հայերուն, որոնք յարաբերութեան մէջ էին Յոյն Առաքելական Եկեղեցւոյ հետ: Հակառակ իր ոչ ամբողջական վիճակին, Ուխտանէս Սեբաստացիի «Հայոց Պատմութիւն»ը առաջնահերթ սկզբնաղբիւր եւ կարեւոր աղբակ է հայ ժողովուրդի պատմութեան ամբողջացման իմաստով:

Փրոֆ. Գոլանճեան իր զեկուցումի ընթացքին կեդրոնացաւ այն բանալէճին վրայ, որ կը վերաբերի Ուխտանէսի Սեբաստիոյ թէ Ուրֆայի մէջ իբրեւ կրօնական գործած ըլլալու իրողութեան: Այս հարցով տարակարծութիւն ստեղծուած է եւ չարունակուած յետագայ դարերուն: 13-րդ դարու պատմիչներէն շատեր զինք ընդունած են իբրեւ Ուրֆայի կրօնական: Ըստ փրոֆ. Գոլանճեանի շատ հաւանական է, որ մայր ձեռագիրէն ընդօրինակուելու միջոցին վրիպած է «Ուխտանէս Ս.»՝ այսինքն Ուխտանէս Սեբաստացի, «Ս.» տառը, որուն հիման վրայ կրօնաւորին անունը կապուած է Ուրֆայի:

Այս եւ այլ վկայութիւններու հիման վրայ, կարելի է եզրափակել, թէ Ուխտանէս Սեբաստիոյ կրօնականն էր եւ ոչ Ուրֆայի:

Բ. ՄԱՍ

ՓԻԹԸՐ ՔԱՈՒԻ
(Եու – Սի _ Էլ – Էյ)
Նիւթ՝ «Հայոց գաղթը Սեբաստիա, 10-րդ _ 11-րդ դարերուն»:

Ներկայացուց 10 – 11-րդ դարերու գաղթը դէպի Սեբաստիա: Թէ ինչպէ՞ս, ինչո՞ւ եւ ի՞նչ հանգրուաններով Հայերը սկսան բազմանալ այս շրջանէն ներս Լեւոն 6-րդի իշխանութեան օրերուն: Այդ գաղթը կատարուեցաւ իբրեւ հետեւանք այն արշաւին, որ կը միտէր Արեւելեան Կապադովկիան պատուար դարձնել բիւզանդական եւ արաբական ազդեցութիւններու դէմ:

Ընդունելով որ 10-րդ դարու աւարտին Հայերը շրջանէն ներս բնակչութեան մեծամասնութիւնն էին, փրոֆ. Քաուի նշեց այն քայլերը, որոնք պիտի նպաստէին Հայոց թիւի յաւելումին: Այդ քայլերէն մէկն է 986 թուին Կաթողիկոսութեան հաստատումը: Հոս յիշատակելի անուններ էին Խաչիկ Կաթողիկոսն ու Ուխտանէս Սեբաստացին:

Ապա, այս գաղթին պիտի նպաստէր Վասպուրականի Սենեքերիմ թագաւորի գահէն Դաւիթի նշանակումը իբրեւ կառավարիչ Կապադովկիոյ, 1019-ին: Սենեքերիմ եւս, իբրեւ աւելի ապահով վայր Վասպուրականէն Սեբաստիա տեղափոխուեցաւ, իր հետ բերելով նաեւ մեծ թիւով Հայեր: Ապա, անոր հետեւեցաւ նաեւ Պետրոս Գետադարձ Կաթողիկոսը, որուն հաստատումը շրջանէն ներս, Սեբաստիան դարձուց հայկական կարեւոր կեդրոն մը: Կառուցուեցաւ Ս. Նշան Մայր Տաճարը, իբրեւ Կաթողիկոսանիստ կեդրոն:

Բիւզանդական Կայսրութեան փլուզումէն ետք, 1071-ին, հայութեան ուշադրութիւնը ուղղուեցաւ դէպի Կիլիկիա:

ՊԸՐՆԱՐ ՔՈՒԼԻ
(Լուվէյնի կաթոլիկ համալսարան).
Նիւթ՝ «Սեբաստիոյ հայկական ձեռագրերը եւ գրչութիւնը»:

Խօսելով Սեբաստիոյ մէջ գտնուող հայկական ձեռագիրներուն մասին, Պերնար Քուլի յայտարարեց, թէ ձեռագիրներու մեծագոյն հաւաքածոն կը գտնուէր Ս. Նշան վանքին մէջ, թէեւ գոյութիւն ունէին նաեւ փոքր հաւաքածոներ, առաւելաբար անհատ գրիչներու կողմէ գրուած: 1879-ին, «Թորոս Աղբար» խորագրով գործին մէջ Գարեգին Սրուանձտեանց կը ցուցակագրէ 66 ձեռագիրներ, որոնք գոյութիւն ունեցած են վանքերու գրադարաններուն մէջ եւ 23 անձնական ձեռագիրներ: Սակայն այս միայն փոքր մասն է ձեռագիրներուն: Ցուցակ մը պատրաստուած է առաջնորդ Թորգոմ Արք. Գուշաքեանի կողմէ, 1908 _ 1913-ի ժամանակամիջոցին, ուր ցանկագրուած են Ս. Նշան վանքի գրադարանին մէջ գտնուող 283 ձեռագիրները: Անակնկալօրէն այդ հաւաքածոյէն լաւ մաս մը Ցեղասպանութեան ընթացքին չէ փճացած եւ շուրջ 100 ձեռագիրներ կործանումէ ազատելով, 1918-ին փոխադրուած են Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը:

Փրոֆ. Քուլի յիշեց, թէ զանազան ցուցակներու վրայ կատարուած պրպտումներէ յայտնաբերուած է, թէ Սեբաստիոյ հին ձեռագիրներ գոյութիւն ունին այլ հաւաքածոներու մէջ, ինչպէս Պալթիմորի «Ուոլթըրզ» արուեստի ցուցասրահին, Վենետիկի եւ Վատիկանի գրադարանին մէջ:

Սեբաստիայէն մնացած այդ ձեռագիրները կը վկայեն Սեբաստիոյ Հայերու մշակութային բարձր մակարդակին մասին: Այդ բազմաթիւ ձեռագիրները գրուած են 11-րդ դարէն մինչեւ 20-րդ դար: 11 – 12 – 13-րդ դարերու ձեռագիրները բոլորն ալ եղած են Աւետարանային, ոչ կրօնական ձեռագիրները յայտնուած են միայն 16-րդ դարու կիսուն:

ՔՐԻՍՏԻՆԱ ՄԱՐԱՆՑԻ
(Մեսաչուսէթ Գեղարուեստական Գոլէճ).
Նիւթ՝ «Սեբաստիոյ հայկական գեղարուեստն ու ճարտարապետութիւնը»:

Խումբին մէջ կրտսերագոյնը, խօսեցաւ Սեբաստիոյ ճարտարապետական կառոյցներուն, արուեստի ու մանրանկարչութեան մասին: Յիշեց, թէ 11-րդ դարէն սկսեալ Սեբաստիան դարձաւ հայկական կրօնական ու մշակութային կարեւոր կեդրոն մը: Այս զարգացման ընկերացան արուեստի գեղեցիկ գործեր, ինչպէս ցոյց կուտան Սեբաստիոյ վանական կառոյցներն ու հարուստ մանրանկարչութիւնը:

Յատկապէս նշանաւոր եղած է Ս. Նշան վանքը, ուր հաստատուած էր առաջնորդարանը: Հիմնուած էր Սենեքերիմ թագաւորին կողմէ, որ Վասպուրականի իր թագաւորութեան փոխարէն հողեր ստացած էր Սեբաստիայէն եւ հոն հաստատուած: Ս. Նշանը իր ճարտարապետութեամբ կը նմանի Վասպուրականի Վարագայ վանքին, որովհետեւ Սենեքերիմ ուզած է անոր նմանը կերտել Սեբաստիոյ մէջ:

17-րդ դարուն Սեբաստիան կամ Սվազը եղած է բնակավայրը շատ մը արուեստագէտներու, ինչպէս Միքայէլի, որ հեղինակ է 19 մանրանկարչական գործերու, որոնցմէ ոմանք կը գտնուին Նիւ – Եորքի Հանրային Գրադարանի արուեստի ցուցասրահին եւ Փրինսթըն Համալսարանին մէջ: Այս գործերը Մարանչի սահմանները միջոցով ներկայացուց մեզի, բացատրութիւններ տալով անոնց մասին:

Միքայէլի գործերէն ամէնէն հետաքրքրականն է նշանաւոր մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի գործերուն վերարտադրութիւնը:

Մարանչի ըսաւ, թէ 18-րդ դարէն ետք, մանրանկարչական եւ ճարտարապետական ստուար գործեր ունեցած ենք: Ամերիկայի Հայկական Գրադարանին եւ Թանգարանին մէջ այժմ պահուած Սվազի արուեստի գործերը Սվազի հայ բնակչութեան ընկերային եւ տնտեսական վիճակին մասին տեղեկութիւններ փոխանցող աղբիւրներ են, փաստերը այն բարձր մշակոյթին ու քաղաքակրթութեան, որ գոյութիւն ունեցած էր հոն: Այժմ Երեւանի, Երուսաղէմի եւ Ուաշինկթըն Տի – Սի-ի մէջ պահուած այդ շրջանի ձեռագիրներն ու մանրանկարչական գործերը դասախօսուհին վկայութիւն համարեցաւ Սեբաստիոյ մէջ բնակող Հայերուն մասին:

ՅԵՏՄԻՋՕՐԵԻ
ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Ա. ՄԱՍ

ՖՐԷՆՔ ՍԹՈՆ
(Քենթիքէթ համալսարան).
Նիւթ՝ «Մարզուանի Անատոլիա գոլէջը եւ Սվազի Ամերիկեան գոլէջը»:

Այս զեկուցումը կը ներկայացնէր ամերիկեան ղեկավարութեամբ տնօրինուող այն կրթական հիմնարկները, որոնք մաս կը կազմէին այդ օրերու Արեւմտեան Թուրքիոյ Միսիոնարութեան: Կար Մարզուանի աղջկանց գիշերօթիկ վարժարանը, հիմնուած 1865-ին, երկրորդը՝ երկրորդը՝ երկրորդական վարժարան մը, հիմնուած 1883-ին, իսկ երրորդը՝ Անատոլիա գոլէճը՝ 1886-ին:

Այս բոլորը գործեցին, իրենց մանկապարտէզով եւ համբերու եւ որբերու բաժիններով, մինչեւ Մարտ 21, 1921, այսինքն շուրջ 56 տարիներ:

Այս դպրոցներու զարգացման մէջ մեծ դերակատարութիւն ունեցան օտար ուսուցիչներ, ինչպէս էն Էլիզա Ֆրիզըր, Աննա Ֆելիքան, Շարլոթ Ուիլլարտ, Ջարլս Ջաբլին, Թրէյսի եւ Ճորճ Ի. Ուայթ: Այս դպրոցներէն ներս կը դասաւանդէին տասնեակ մը հայ եւ յոյն ուսուցիչներ, որոնք յատուկ յարաբերութիւններ զարգացուցած էին Միացեալ – Նահանգներու Միսիոնարութեանց Կենտրոնական Վարչութեանց հետ, որոնց կարգին էին Նորթֆիլտի Քարլըթոն գոլէճը եւ Մեսաչուսէթի ՄԻ եւ Մաունթ Հոլիոք գոլէճները: 1921-էն ետք Անատոլիա գոլէճը փոխադրուեցաւ Յունաստան, ուր կը գործէ մինչեւ հիմա:

Ֆրէնք Սթոն անդրադարձաւ 1880-ին հիմնուած Սվազի Ուսուցչաց գոլէճին, որ սկսած էր իբրեւ տղոց վարժարան: Անոր հիմնադիրը եղած է Հէնրի Փերրի եւ ապա ղեկավարուած Ըռնէսթ Փարթրիճի կողմէ (յիշենք, թէ Ըռնէսթ Փարթրիճի աղջիկը ներկայ էր սոյն գիտաժողովին): Այս դպրոցը, որ ունեցած է նախակրթարանի, միջնակարգի, երկրորդականի եւ գոլէճի բաժինները, 1914-ին փոխադրուած է Սվազէն դուրս գտնուող նոր վայր մը: Արդէն յաջորդ տարին Սվազի հայութիւնը տեղահանուեցաւ եւ վերջ դրուեցաւ հոն գոյութիւն ունեցող բարգաւաճ կեանքին:

Բանախօսը օտարներով ղեկավարուող այս կրթական հիմնարկներու գործունէութիւնը առնչեց այդ օրերու Օսմանեան կայսրութեան մէջ տեղի ունեցող դէպքերուն: Անոնք իրենց հետ կը բերէին նաեւ Աւետարանականութիւնը, որուն հիման վրայ յետագային արտասահմանի մէջ կը ստեղծուէին միսիոնարական վարժարաններ եւ այսօրուան Ամերիկահայ Միսիոնարական Ընկերակցութիւնը (AMAA):

(Շար. 2)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԵՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ
ՄԵՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

աշխատասիրութեամբ
Գէորգ Տէր – Վարդանեանի

«Մագաղաթ» հրատարակչութիւն,
Երեւան, 1999

«ՏԱԹԵՒ»ի հաւաքոյթը

«Մոնմորանսի»ի "Տաթեւ" վարժարանը այս տարի 11–րդ անգամ ըլլալով մէկտեղած էր կրկին Մայիս 30, Կիրակի օր: Հին ու նոր աշակերտներ, ծնողքներ, համակիրներ ներկայ էին: Այս հաւաքոյթները առիթ կ'ընծայեն որպէսզի ծնողքները աւելի մօտէն հետաքրքրուին մեր մայրենիին պարզած վիճակով:

Ուսուցչուհի Սօնա Մոմճեան, ինչպէս միշտ, մատը դրաւ տան մէջ խօսուող լեզուին կարեւորութեան վրայ. շեշտեց որ ծնող ըլլալը գոհողութիւն կը պահանջէ եւ մենք, ի գին բոլոր դժուարութեանց եւ վարժութեան պէտք է ջանանք հայերէն խօսիլ մեր հարազատներուն հետ: Տղաքը հայերէնին կը մօտենան այնպէս ինչպէս օտարադիմակի մը, թէնիսի մը երթալու, ինչ որ երբեք բաւարար չէ լեզուն լաւ սորվելու: Տիկին Մոմճեան հարցում ըրաւ ըսելով թէ արդեօք մենք ալ իբր ուսուցիչ եւ ծնողք չունի՞նք մեր յանցանքը, թերեւս չենք կրցած պէտք եղածին պէս սիրցնել մեր լեզուն մեր զաւակներուն, քանի որ ան չի գտնուիր այն բարձրութեան վրայ որուն արժանի էր:

Նկատի ունենալով որ Մայիս 30–ը զուգադիպեր էր «Մայրերու Օր»ուան, Սեւան Բարունակեան եւ Անահիտ Ճիշմանեան մէյմէկ ձօն կարդացին ուղղուած իրենց մայրիկին. ապա փոխն ի փոխ արտասանեցին Պարոյր Սեւակի «Մօր Ձեռքերը» անուն գեղեցիկ բանաստեղծութիւնը ու վերջաւորութեան դացին համբուրել իրենց մայրը: Մարիամ Անանեան արտասանեց «Ամպերը եւ «Իմ գիրքս» անուն ոտանաւորները: Երեք աշակերտ, Բարունակեան, Ճիշմանեան, Իգիք, առակ մը արտասանեցին: Մարգար Իգիք – որ այս տարի պիտի անցընէ իր պաքալօրէան, հայերէնը առնելով իբր առաջին լեզու – արտասանեց Յ. Շիրազի Մանկութիւնը: Հայկ Իգիք արտասանեց Պ. Դուրեանի «Իմ մահը», Գրիգոր Ֆըշըրճեանի «Ծակոտկէն գուլպը», Արսէն Ճանեանի «Գաւաթ մը թէյ»ը: Սեւան Բարունակեան արտասանեց Սարգիս Ջանգու – Քէչեանի «Ինչո՞ւ»ն: Ամէն աշակերտ նախքան արտասանութիւնը, կարդաց բանաստեղծին հակիրճ կենսագրականը: Սեւան Բարունակեան նուագեց «Ալպէնից»ի «Մալակէնան» իսկ Անահիտ Ճիշմանեան Շուպէրթի Impromptu–ի ա. շարումը:

Ընտանիքի բարեկամ Ալէն Շահնուր կարդաց իր կողմէ գրի առնուած զուէշտախառն գրութիւն մը: Կիթառիստ եւ կիթառի ուսուցիչ Յովհաննէս Տէմիրճեան որ եկած էր իր աշակերտներէն Կիյեոմ Արրահամեանի հետ, միասնաբար նուագեցին հայերէն ժողովրդական երգեր ու քանի մը ֆլամենկօ:

Այս առթիւ, Տիկին Մոմճեան ոգեկոչեց յիշատակը ողբացեալ Սարգիս Պօղոսեանի, որ երկու տարի առաջուան հաւաքոյթին իրենց մէջ էր, ցաւ յայտնեց որ Հայու ձեռքով վերջ տրուած էր կեանքի մը որ տակաւին կարող էր նոր գործեր արտադրելու:

Հաւաքոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ժամեր հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

«Էքոնոմիսթ» շաբաթաթերթը Յունիս 5–11–ի թիւին մէջ տեղ տուած է Բաքուէն ղրկուած էջի մը որ ունի «Զէնքերու մրցում» խորագիրը եւ «Կովկաս» վերտառութիւնը: Հոն նիւթ կ'ըլլան կովկասեան հակամարտութիւնները եւ աշխարհի մեծերուն միջեւ ազդեցութեան գօտիի մրցակցութիւնը:

Այդ շարքին մէջ նշուած է Հայաստան–Ազրպէյճան հակամարտութիւնն ալ: Կը խօսուի յստակ երկու ճակատներու մասին որոնք առընչուած են այդ հակամարտութեան. առաջինը ՕԹԱՆ–ԱՄՆ–ու գլխաւորածն է որ իր մէջ ունի Թուրքիան, Ազրպէյճանը եւ որ կը ձգտի ներգրաւել Կեդր. Ասիոյ թրքացեղ Հանրապետութիւնները: Երկրորդը՝ Ռուսաստան – Չինաստան ճակատն է որուն լծուած են Հայաստան, Յունաստան եւ Իրաք: Հեղինակը դաշնակիցներ փնտռելու Ազրպէյճանի մղումը կը բացատրէ Մոսկուայէն, Փէքինէն Երեւանի տրուած զէնքերու պնդումը կրկնելով: Կը խօսի նաեւ Ազրպէյճանի քարիւղը իր տարածքէն անցընելու Թուրքիոյ ջանքերուն մասին: Այդ խողովակաշարը, պարզ է որ ապահովութեան պայմաններու կը կարօտի, ինչ որ անհրաժեշտ կը դարձնէ հայեւազրպէյճանական հակամարտութեան կարգաւորումը: Այդ տեսանկիւնէն, որոշ մտահոգութիւն կը պատճառեն Հայաստան – Յունաստան – Իրան եռակողմ կապերը ու ԱՄՆ կը ձգտին ապահովել խզում մը յատկապէս Հայաստան – Իրան յարաբերութիւններուն մէջ: Բայց ատիկա դիւրին չէ, նկատի առած որ Հայաստան իր կազի ու քարիւղի պահանջքը լայն չափով կը բաւարարէ Իրանէն առնելով եւ մանաւանդ՝ այդ երկիրը մեծ զօրակցութիւն ցոյց տուած է Երեւանի, Ղարաբաղի պատերազմին տարիներուն:

Էջը կ'աւարտի այն ախտանշումով որ մեծ տէրութիւններու շահերը, վտահաբար պատճառ պիտի ըլլան շրջանի հակամարտութիւններու երկարաձգումին, պայթումի հակամէտ Կովկասի մը մէջ:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 26–ին տեղի ունեցած է ընթերցանութեան միջ – վարժարանային մրցում մը, կազմակերպուած Պատրիարքին հովանաւորութեան տակ եւ Կ.Ս.Մ.–եան նախաձեռնութեամբ: Նախքան մրցումը, կատարուած է Կեդրոնական Սանուց Միութեան գրադարանի բացման արարողութիւնը, ապա Կ.Ս.Մ.–եան ատենապետը՝ Նուրհան Ծաւաք յայտնած է որ առաջին անգամ ըլլալով է որ նման ձեռնարկ մը կը կազմակերպուի եւ ըսած որ գրադարանը գործել պիտի սկսի աշնան: Բացման խօսքէն ետք, հանդիսավար՝ Նաթալի Պաղտատ հրաւիրած է մրցումին մասնակիցները, ճշդելով թէ մրցումը պիտի կատարուի երկու հանգրուաններով: Առաջին հանգրուանին աշակերտները կարդացած են ընտրուած մէկական կտոր զանազան հեղինակներէ՝ Ռ. Հատտէճեան, Յակոբ Մնձուրի, Զարեհ Խրախունի, Վարդ Շիկահեր, Վահրամ Պուրմայեան, եւլն.: եւլն.: Բ. հանգրուանին եզրափակիչի մասնակցողները արպէս պարտադիր կտոր կարդացած են Վահրամ Պուրմայեանի «Հէ՛դ Թուղթի կտորներ» հատորէն հատուած մը: Արդիւնքին յայտարարութենէն առաջ, Մեսրոպ Պատրիարք շնորհակալութիւն յայտնած է կազմակերպիչներուն եւ ուրախութիւնը յայտնած որ հակառակ անոր որ պարտադիր կտորը խրթին նիւթ էր, բոլոր մասնակիցները յաջող կերպով կարդացին զայն: Հուսկ, հանդիսավարը յայտարարած է դատական կազմին որոշումը: Առաջին հանդիսացած են Կեդր. վարժարանէն՝ Սայաթ Զընար եւ Համասուն լիսէէն՝ Սէլին Այսէլի, որոնց յանձնուած է երկուքուկէսական ոսկեղրամներ, ձեռամբ Պատրիարքին:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 28–ին գեղարուեստական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 81–րդ տարեդարձին, որու ընթացքին ելոյթ ունեցած են «Երազ» նուագախումբը տաւէ աւելի իր անդամներով եւ «Գանար» հայկ. երաժշտանոցի անդամները, ղեկավարութեամբ՝ երաժշտագէտ դաստիարակ Գէորգ Յարութիւնեանի: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Սիլվա Փայլեան ծանօթացնելով Գ. Յարութիւնեանը:

***

ԱԹԷՆՔԻ քաղաքապետարանի «Պուլխանի» ցուցասրահին մէջ, Մայիս 26–էն Յունիս 3 տեղի ունեցած է Հայաստանի արդի նկարիչներու ցուցահանդէսը, համակազմակերպութեամբ Աթէնքի քաղաքապետութեան եւ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան: Կը ներկայացուէին Գիւմրիի աղէտեալ գօտիի շրջանէն 16 գծանկարիչներու տարբեր ոճի եւ արուեստի շուրջ 60 գործեր: Բացումը կատարած է, յանուն Համազգայինի Ազնիւ Երամեան, ապա խօսք առած է քաղաքապետարանի կազմակերպութեան նախագահ եւ փոխ–քաղաքապետ՝ տիկին Էլի Էվանկելիտուի ներկայացուցիչ՝ Պ. Փանտազիտիս: Խօսք առած են նաեւ Գիւմրիի արուեստագէտներէն՝ Արտուշ Մըկրտչեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

ԱԽՊԱՐԱԿԱՆ

Հայրենադարձների առաջին կարաւանի հետ եկող մի ախպար իր մնացող բարեկամներին ու ընկերներին խոստանում է նամակ գրել: Գալիս, հասնում է Երեւան, տեղաւորւում է ու իւրայիններին նամակ գրում. «Հոս, շատ լաւ է, քաղաքի ամենալաւ փողոցին վրայ տեղ կը յատկացնեն՝ առանձնատուն չըներ, կարած չըներ, օթօները տասնեակներով կ'առնես, խանութները լեցը մթերք՝ ջուրի գին»:

Այսպէս չորս էջ լցնում է գովեստներով եւ նամակի վերջում գրում. «Աս բոլորին հակառակը հասկցէք»:

Հայրենադարձին կանչում են Պետանվտանգութեան Կոմիտէ եւ նամակը քթի տակ թափահարելով ասում.

– Այս ի՞նչ ես գրել:

– Ախպար, ի՞նչ, յանցա՞նք մը գործած եմ, չորս էջ ձեր օգտին գրած եմ, երկու բառ ալ իմ օգտին:

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

Յետոյ երկու մանկամարդուհիները առաջնորդեց Ազգային Ժողովի սրահը, մօտ ունկնդիրներու յատկացուած տեղը ու դուռ մը բացաւ եւ սկսաւ վար իջնել ոլորապտոյտ սանդուխէ մը: Այս սանդուխը կը տանէր եկեղեցիի բակին ձախ կողմը, ուր գաղթականներու բազմութիւնը ցանցառ էր:

– Ի ցիւ թէ մենք ալ այս կողմէն վեր ելլէինք, – դիտել տուաւ Նուարդ:

– Բայց վերը դուռը կղպուած պիտի գտնէիք, – պատասխանեց Գէորգ էֆէնտի, այս ճամբան միայն առանձնաշնորհեալներուն համար է:

Ցերեկուան մօտ էր, երբ Օրթաքէօյի կայանը հասան, ծովեզերեայ քարաշէն խոշոր շէնք մը:

Կայանին տնօրէնը՝ Անդրանիկ էֆէնտի, արձանացած կեցած էր կայանին մուտքին առջեւ եւ կը սպասէր այցելուներու գալուն:

Երկայնահասակ, տարիքոտ, խոշոր պատկառելի մօրուքով ակնոցաւոր մարդ մըն էր տնօրէնը, նախկին կառավարական պաշտօնեայ, որ անգործ մնացած էր երկար տարիներէ ի վեր ու ի վերջոյ յաջողած էր այս տնօրէնի պաշտօնը ձեռք ձգել՝ բազմաթիւ դիմումներէ ետքը:

Իր մտային հաւասարակշռութիւնը թէեւ քիչ մը կորսնցուցած էր, բայց կրցած էր պահել հեղինակաւոր վայելչակերպ մը, հանդիսաւոր խօսուածք մը եւ ամէն փորձութեան դիմադրող լրջութիւն մը: Իր դիւրաբեկոյթը, մանաւանդ զինքը չճանչցողներուն, ակնածանք կ'ազդէր:

– Ուշ մնացիք, էֆէնտիս, մեր խօսքը ժամը 10–ին համար էր եւ ըստ այնմ կարգադրել տուի ամէն բան, ըսաւ տնօրէնը մեղմ յանդիմանական շեշտով մը:

– Այո, ուշ մնացինք, բայց յանցանքը Բարունակ էֆէնտիին է, որ ժամանակին չեկաւ ու գլխ առանձին Թողուց Խնամատարութեան սենեակը:

– Ինչ որ է, եղածը եղած է:

Ամէնքը մտան կայանէն ներս:

– Ճերմակեղէնները բերի՞ն, – հարցուց Գէորգ էֆէնտի:

– Ամէն ինչ պատրաստ է եւ կարգադրուած:

– Կայանին վիճակը ի՞նչպէս է:

– Սքանչելի ... տխպար կայան մը դարձուցած եմ:

– Անկարգութիւններ կը պատահի՞ն:

– Քաւ լիցի, էֆէնտիս, քաւ լիցի, զինուորական կարգապահութիւն ամէն կողմ ... փողի դրութիւնը հաստատած եմ:

– Փողի դրութիւնը ի՞նչ է:

– Ամէն գործողութիւն կը կատարուի փողը հնչեցնելով, պառկելու համար՝ փող, քնանալու համար՝ փող, արթննալու համար՝ փող, հագուելու համար՝ փող, լուացուելու համար՝ փող, ճաշելու համար՝ փող:

– Մաքրութեան հոգ կը տարուի՞:

– Մաքրութիւնը կատարեալ է:

– Ոջիլ շատ ունի՞ք:

– Ոջիլին հետքը անգամ չկայ:

– Կեցցե՛ս, Անդրանիկ էֆէնտի, կեցցես:

– Ես երբ գործ մը ստանձնեմ զայն կատարեալ կերպով կը կատարեմ, իմ բնութիւնս այս է:

– Շատ աղէկ, շատ աղէկ:

– Պարտականութեանս գերին եմ:

– Այնպէս ըլլալու է:

– Իմ սկզբունքս է խղճմտութեամբ եւ ուղղամտութեամբ գործ տեսնել:

– Այսպիսի հաստատութիւն մը կառավարելու համար ամէնէն առաջ պէտք է, որ տնօրէնը ինքզինք յարգել ու սիրել տայ միանգամայն, – դիտել տուաւ Գէորգ էֆէնտի:

– Առաջին օրէն կրցած եմ յարգանք, պատկառանք ու ակնածանք ներշնչել ամէնուն:

Այսպէս խօսելով հասան այն սենեակը, ուր ծրարներով դրուած էին պատսպարեալներու բաժնուելիք ճերմակեղէնները:

– Կարծեմ կրնանք անմիջապէս գործի սկսիլ, ըսաւ Գէորգ էֆէնտի:

– Ինչպէս որ կ'ուզէք, – պատասխանեց տնօրէնը:

– Ի՞նչպէս կատարենք բաշխումը, որպէսզի խնդիր չըլլայ:

– Ես նախապէս ամէն բան կարգադրած եմ, դուք հոգ մի ընէք:

– Ի՞նչպէս կարգադրեցիք, տեսնենք:

– Դուք հոս, օրիորդներուն հետ, սենեակը կը մնաք, եւ ես դրանը առջեւ կը կենամ ու փողը կը հնչեցնեմ: Փողին ձայնը լսելնուն պէս, արդէն նախապէս կարգադրուած է, բոլոր պատսպարեալները կը ժողվուին սրահը: Ես մի առ մի կը կարդամ իրենց անունները, անոնք ալ մի առ մի ներս կը մտնեն իրենց առնելիքը կ'առնեն ու միւս դռնէն դուրս կ'ելլեն:

– Շատ աղէկ:

– Ամբողջ երկու օր մտածեր եմ բաշխումի այս ձեւը գտնելու համար:

– Սա փողը հնչեցուր, ուրեմն, ու գործի սկսինք, – ըսաւ Գէորգ էֆէնտի խնդալով:

– Սենեակէս փողը բերէ՛ք, – գոչեց Անդրանիկ վարի բակը պտըտող կիներուն:

Կիներէն մին գնաց հրամանը կատարելու եւ քիչ յետոյ եկաւ տնօրէնին քով.

– Փողը ձեր սենեակը չէ, – ըսաւ:

– Ի՞նչպէս, – գոչեց Անդրանիկ, – իր տեղը, պատէն կախուած պիտի ըլլայ:

– Առեր են:

– Ո՞վ կը համարձակի իմ փողիս ձեռք դպցնել ... անկարելի բան է:

Նոյն րոպէին կարծես ապացուցանելու համար, թէ կարելի բան է, փողին ձայնը հնչեց ծովեզերքի պարտէզին կողմէ:

Կինը եւ տնօրէնը վազեցին պատուհանին քով:

–Մտքէս անցաւ, որ Կարպիսը առած ըլլալու է, – ըսաւ կինը:

– Վայ, չունչանորդի, – գոչեց տնօրէնը, – ինչ համարձակութիւն:

Կարպիս կայանին անառակ տղոցմէ մէկն էր, հազիւ տասներկու տարեկան, անհընազանդ, կամակոր, ճարպիկ ու աներես:

Վարը, պարտէզը, փողը շրթունքին դրած, անընդհատ կը հնչեցնէր իր շուրջը հաւաքելով կայանին միւս տղաքը, որոնք չափազանց կը զուարճանային Կարպիսի այս նոր խեղկատակութենէն:

(Շար. 43)

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւն ու Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27-ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

վիճակին Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ'ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարեբարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի

«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire»
7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay

եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն

01 - 47 - 09 - 23 - 18
կամ՝
01 - 41 - 15 - 10 - 29

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Յարութիւն Գաւիթեանի մահուան առթիւ, Պ. Գէակ Ղազարեան 500 ֆրանք նուիրած է Խրիմ Թարգմանչաց դպրոցին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

●

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
կը ներկայացնէ
«ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ»

Չորեքշաբթի, Յունիս 23, ժամը 20·30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ,
ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15-ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Թատրոն, երգ, պար...
Խաչուհիներու պատրաստած սեղան:

***

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26-ի երեկոյեան ժամը 8·30-ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը: Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրուիլ ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին:

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԺԵՐՄԻՆԻ-ՏԷ-ՓՐԷ ԵՒ ՊՐԻԱՐ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ օթօքարով միօրեայ այցելութիւն մը Ժերմինի - տէ - Փրէի պատմական եկեղեցին եւ Պրիար, Չորեքշաբթի, Յունիս 23:

Մեկնում՝ ժամը 8-ին, վերադարձ՝ ժամը 21-ին:

Տախքերու մասնակցութիւնը կ'ընդգրկէ երթեւեկը, ճաշը եւ նաւային պտոյտը:

Տեղեկութիւններու համար դիմել Մայր Տաճարի քարտուղարութեան:

Հեռաձայն. –
01 - 43 - 59 - 67 - 03
Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըրդեանին՝
Հեռաձայն. –
01 - 46 - 62 - 01 - 29
եւ կամ՝
Տիկին Մարկօ Գուլորեանին՝
Հեռաձայն. –
01 - 47 - 43 - 12 - 66

CONFERENCE

de
MARC NICHANIAN
Philosophe, Professeur
à l'Université de Columbia

Politiques de la dislocation 1915-1999

(DU GENOCIDE ARMENIEN AU KOSOVO)

Samedi 26 Juin
11h — 12h30

SALLE DES ACTES. Paris IV—Sorbonne
54, rue Saint-Jacques
ou 17, rue de la Sorbonne - 75006 Paris

Après la réussite de la seconde édition, l'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la troisième année consécutive un grand tournoi sportif sur le thème :

SPORT, FOI et ARMÉNITÉ

Nous invitons tous les jeunes français d'origine arménienne, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, **les samedi 19 et dimanche 20 juin** au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de Monsieur **André SANTINI**, et le parrainage de Monsieur **Francis MAROTO**, journaliste sportif à France 2.

Important :

— SAMEDI 19 JUIN :
* dès 9h, accueil et début des épreuves sportives;
* à 21h, en l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy : Concert, Diaporama sur l'Arménie : «Splendeur d'un pays secret», par le photographe Wojtek Buss

— DIMANCHE 20 JUIN dès 14h :
* demi-finales, match de gala, finales.
* **grand tirage** : un A/R Paris - Londres en avion, offert par Saberatours — Un maillot de l'équipe d'Arménie, signé par Youri Djorkaeff et Alain Boghossian, ...

Contanct et renseignements :
SPORT, FOI et ARMENITE
Union Chrétienne
de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain —
92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01 47 36 02 50 —
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : sfa1999@hotmail.com
internet : http://welcome.to/eeaissy

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 19, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցէ: կը պատարագէ՝

ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳՐՎՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 24, Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցէ: կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Sous la présidence d'honneur de Monsieur **René ROUQUET**, Député-Maire d'Alfortville

22ème GALA DE FIN D'ANNÉE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE

Au programme :
Langue arménienne
Eveil à l'identité et à la culture arménienne
Musique d'ensemble
Arts martiaux
et
Danse arménienne folklorique, traditionnelle et académique
Accueil dans l'espace Exposition de l'atelier dessin

SAMEDI 19 JUIN à 20h45 précises
Salle des Fêtes, rue Voltaire, ALFORTVILLE
— Participation aux frais —
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer **à la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine, vous pouvez vous joindre** au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions :
01 40 11 19 33 ou **01 47 99 92 35**
ou **01 42 42 80 21**

Centre Culturel SAINT MESROB

Jeudi 17 Juin à 20 heures 45

Présentation du livre de

Pascal Carmont

ancien Consul Général de France

LES AMIRAS, SEIGNEURS DE L'ARMENIE OTTOMANE

Vente du livre — Dédicaces

Entrée libre — Cocktail

10 bis, rue Thouin — Paris Ve
Métro: Cardinal Lemoine / Monge

UGAB-LYON

Le Vendredi 25 Juin à 21 heures

SOIREE MODE

PEGGY B.
présente ses créations
SOIREE DANSANTE
animée par **Didier**

Dans les salons de l'Hôtel MERCURE
70, avenue Général Leclerc
69007 LYON — Gerland

—— Entrée : 50 Francs ——

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY

et la Chorale de l'**Ecole Tebrotzassère** sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

Spectacle des enfants
— DISTRIBUTION DES PRIX —
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ENTREE LIBRE — **1, Boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY** — **Tél. : 01 43 81 01 72**

ՀՄՄ — Հայ Մարմնամարզական Միութիւն
ՆՍՄՄ — Նոր Սերունդ Մշակ. Միութիւն

կը կազմակերպեն

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

հովանաւորութեամբ՝
Հայաստանի Դեսպան
Տէր եւ Տիկին ԵԴՈՒԱՐԴ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ-ի

մասնակցութեամբ՝ համբաւաւոր երգիչ
ԱՐԻՍ ՀԱՐՄԱՆԴԵԱՆ-ի եւ իր նուագախումբին

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 19, ժամը 20·30-էն սկսեալ
PALAIS DES ARTS ET DES CONGRES D'ISSY (P A C I)
25, avenue Victor Cresson — ISSY-LES-MOULINEAUX

մասնակցութեամբ նաեւ
HARIS LASKARIS-ի (երգիչ) եւ *MIKAELIS*-ի (*bouzoukiste*)

Օրուան վիճակահանութեան գլխաւոր նուէրն է
ՓԱՐԻԶ / ԵՐԵՒԱՆ / ՓԱՐԻԶ օդանաւի տոմս մը

Տեղերը ապահովելու համար դիմել՝
01 43 78 93 25 / 01 48 78 88 70 / 01 46 45 16 43 թիւերուն:

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - Pique-nique

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ - Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝ Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13-ին
C.A.Q. — Bd Denis Papin,
Bd Oddo, MARSEILLE

Փիքնիք, չամփուրով խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 17
JEUDI
17 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.664 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.664

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՉԻ ՓՈԽՈՒԻՐ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 15-ին երկու տարբեր հրամանագիրներով նախ որոշ փոփոխութիւններ որոշած է կառավարութեան կառոյցին մէջ ու ապա նշանակած անոր կազմը։

Այսպէս, Ներքին գործերու եւ Ազգային Անվտանգութեան (Ապահովութեան) նախարարութիւնը կը բաժնուի երկուքի ու կը դառնայ Ներքին գործերու նախարարութիւն ու Ազգ. Անվտանգութեան նախարարութիւն։ Նոյն ձեւով Ֆինանսներու եւ Էկոնոմիկայի (Տնտեսութեան) նախարարութիւնը վերակազմակերպուելով կը դառնայ երկու անջատ նախարարութիւններ՝ Ֆինանսներու եւ Տնտեսութեան։

Հայաստանի նոր կառավարութեան կազմը կը պարզէ հետեւեալ պատկերը.—

- ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Ազգային Ապահովութեան նախարար
- ՀԱՅԿ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Առողջապահութեան նախարար
- ԴԱՒԻԹ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Արդարադատութեան նախարար
- ՀԱՅԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարար
- ՎԱՀԱՆ ՇԻՐԽԱՆԵԱՆ
Արտադրական ենթակառուցուածքներու գործունէութիւնը համակարգող նախարար
- ՎԱՐԴԱՆ ՕՍԿԱՆԵԱՆ
Արտաքին գործերու նախարար
- ԳԷՈՐԳ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Բնապահութեան նախարար
- ԳԱԳԻԿ ՇԱՀԲԱԶԵԱՆ
Գիւղատնտեսութեան նախարար
- ԱՐՄԷՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
Տնտեսութեան նախարար
- ԴԱՒԻԹ ԶԱԴՈՅԵԱՆ
Ուժանիւթի նախարար
- ՇԱՀԷՆ ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար-նախարար
- ԵԴՈՒԱՐԴ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
Կրթութեան եւ գիտութեան նախարար
- ՌՈԼԱՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ
Մշակոյթի, Երիտասարդութեան հարցերու եւ մարզանքի նախարար
- ՍՈՒՐԷՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
Ներքին գործերու նախարար
- ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Պաշտպանութեան նախարար
- ՍՄԲԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Պետական եկամուտներու նախարար
- ՊԱՒԷԼ ՂԱԼԹԱԽՉԵԱՆ
Սեփականաշնորհման նախարար
- ՌԱԶՄԻԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Ընկերային ապահովութեան նախարար
- ՍՏԵՓԱՆ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ
Վիճակագրութեան, պետական դիւանի եւ վերլուծութեան նախարար
- ԽՈՍՐՈՎ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
Տարածքային կառավարման նախարար
- ԵՐՈՒԱՆԴ ԶԱԽԱՐԵԱՆ
Փոխադրութեան նախարար
- ՌՈՒԲԷՆ ՏՈՆՈՅԵԱՆ
Թղթատարի և հեռահաղորդակցութեան նախարար
- ՀՐԱՅՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Քաղաքաշինութեան նախարար
- ԼԵՈՆԱՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Օպերատիւ հարցերու նախարար
- ԼԵՒՈՆ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ
Ֆինանսներու նախարար։

***

Անդրանիկ Քոչարեան, Գագիկ Մարտիրոսեան, Լեւոն Մկրտչեան եւ Վլադիմիր Մովսիսեան վարչապետի խորհրդական նշանակուած են։

***

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Յունիս 15 թուակիր այլ մէկ հրամանագրով իրենց պաշտօններէն հեռացուած են Երեւանի քաղաքապետ Սուրէն Աբրահամեան որ կը դառնայ Ներքին գործերու նախարար, ինչպէս նաեւ Լէոնար Պետրոսեան եւ Վահան Շիրխանեան Պաշտպանութեան նախարարի տեղակալի իրենց պաշտօններէն, Գագիկ Մարտիրոսեան Արտադրական ենթակառոյցներու գործունէութիւնը համակարգող նախարարի իր պաշտօնէն, Եդուարդ Սանդոյեան Ֆինանսներու եւ Տնտեսութեան նախարարի պաշտօնէն, Ֆելիքս Փիրումեան Քաղաքաշինութեան նախարարի, Արտակ Վարդանեան Թղթատարի եւ հեռահաղորդակցութեան նախարարի, Վահրամ Ավանէսեան Տնտեսական եւ կառուցուածքային բարեփոխումներու նախարարի, Դաւիթ Զադոյեանը Տարածքային կառավարման եւ օպերատիւ հարցերու նախարարի, Գագիկ Եղանեանը Ընկերային ապահովութեան նախարարի, Վազգէն Սարգսեանը Պաշտպանութեան նախարարի, Սերժ Սարգսեանը Ներքին գործերու եւ Ազգ. ապահովութեան նախարարի, Լեւոն Մկրտչեանը Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարի, Մերուժան Միքայէլեանը Ուժանիւթի նախարարի, Վլադիմիր Մովսիսեանը Գիւղատնտեսութեան նախարարի, Լեւոն Բարխուդարեանը Գանատայի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանի, Գագիկ Շահբազեանը Ռուսաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանի, Շահէն Գարամանուկեանը Արտաքին գործերու Ա. փոխ-նախարարի պաշտօններէն։

***

ԱՐՑԱԽԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ղարաբաղի եւ Ազրբէջանի սահմանային միջադէպերուն առթիւ (որոնց անդրադարձած էինք մեր նախորդ թիւով), Ղարաբաղի Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց, ճշդելով Բաքուի խեղաթիւրուած տեղեկատուութիւնը. —

...«Իրականում, 1999 թուականի Յունիսի 14-ին, ադրբեջանական զօրամիաւորումները, խախտելով կրակի դադարեցման ռեժիմը, հերթական անգամ փորձել են իրենց դիրքերը ընդհուպ մօտեցնել ԼՂՀ պաշտպանական սահմաններին։ Լարուածութեան յետագայ ուժգնացումից խուսափելու համար ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի ստորաբաժանումները, դրսեւորելով անհրաժեշտ զսպուածութիւն, կանգնեցրել են ադրբեջանական զինուած ուժերի յառաջխաղացումը։ Կրելով կորուստներ՝ հակառակ կողմը ստիպուած էր ետ քաշուել ելման դիրքերը։ Վիրաւորուել են ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի երկու զինուորներ։

«Ստեղծուած իրավիճակում ԼՂՀ Արտաքին Գործերի Նախարարութիւնը բոլոր շահագրգիռ կողմերի ուշադրութիւնը կրկին հրաւիրում է միջազգային հանրութեանն ապակողմնորոշելու պաշտօնական Բաքուի հետեւողական ճայլերի վրայ, որոնք նպատակ ունեն թաքցնել ճշմարիտ իրավիճակը հակամարտութեան տարածաշրջանում։ Հարկ է նոյն ենթատեքստում դիտարկել նաեւ ադրբեջանական քարոզչական մեքենայի վերջին յօրինուածքները՝ Լեռնային Ղարաբաղ չինական արտադրութեան "Թայֆուն" համազարկային կրակի կայանքների "առաքումների" մասին։

«Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը Մինսկի խմբի համանախագահութեան վերջին առաջարկութիւններից ադրբեջանական կողմի հրաժարումը եւ ադրբեջանական քաղաքական գործիչների, առաջին հերթին Պաշտպանութեան նախարար Սաֆար Աբիեւի ռեւանշիստական յայտարարութիւնները կասկած չեն թողնում, որ սադրանքների եւ ապատեղեկատուութեան քաղաքականութեան վերջնական նպատակը ղարաբաղեան հիմնախնդիրը ուժային եղանակով լուծելն է»...։

ԹԷԵՒ ԱՊԱՔԻՆԱԾ, ՊԱՊԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՊԻՏԻ ՉԿԱՐԵՆԱՅ ԵՐԹԱԼ

ՅՈՎՀ.-ՊՕՂՈՍ Բ. ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ Ի ՄՕՏՈՅ ԿԱՏԱՐԵԼ ԱՅԴ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր նախորդ թիւին մէջ մանրամասնօրէն անդրադարձած էինք այն անձնական այցելութեան զոր Պապը պիտի տար Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Ուրբաթ, Յունիս 18-ին։ Այս աննախընթաց այցելութեան լայնօրէն անդրադարձած էր նոյն օրուան (Յունիս 15) «Ֆիկառօ»ն եւ արձագանգ մըն ալ տուած էր նոյն իրիկունը «Լը Մոնտ» (Յունիս 16) աւելի ծանրանալով Յովհ. – Պօղոս Բ.ի հիւանդութեան վրայ։ Արդարեւ, Յունիս 15-ին, կը հաղորդուէր որ Պապը հիւանդ էր, ջերմ ունէր, աւելի քան 38 աստիճան եւ ջնջուած էին նոյն օրուան երկու պատարագները զորս պիտի մատուցանէր Գրագովիա։ Երկու միլիոն հաւատացեալներ Պապին կը սպասէին տեղատարափ անձրեւին տակ եւ ի վերջոյ տեղւոյն Արքեպիսկոպոսն էր՝ կարդինալ Մաչարսկին էր որ կը նախագահէր արարողութեան։ Պապը, Կիրակի օր, պատարագած էր Վարշաւա եւ կ'ըսուի թէ այդ օրն է որ պաղ առած է, տաւօտեան տօթին եւ իրիկուան զովութեան հետեւանքով։

Այդ էր պատճառը, որ մեր նախորդ թիւի տեղեկատուութեան վերջաւորութեան աւելցուցած էինք. – «Այս էր նախատեսուած ծրագիրը Յունիս 15-ին, եթէ փոփոխութիւն չկրէ»։ Արդարեւ, Պապին հիւանդութեան լուրը արդէն հաղորդուած էր Էջմիածին եւ հաւանական կը նկատուէր որ Յովհ. – Պօղոս Բ. ստիպուէր ջնջել նախատեսուած այցելութիւնը եւ ուղղակի Հռոմ վերադառնար։

Պապին հիւանդութեան լուրը խորապէս ցնցած էր Լեհերը եւ մինչեւ ուշ գիշեր, մօտ 50 հազար հոգի համախմբուած էին պատուհանին առջեւ եւ ի վերջոյ Յովհ. – Պօղոս Բ. պահ մը կ'երեւար եւ կ'ողջունէր բազմութիւնը որ «կը սիրենք քեզ» կը բացագանչէր։ Յովհ. – Պօղոս Բ.ի յոգնութիւնը ամկայն, բացայայտ է եւ այն տպաւորութիւնը կար որ, ան չափէն աւելի կը սպառէ իր ուժերը։

Յունիս 16-ի առաւօտեան, ժամէ ժամ հակասական լուրեր կը հաղորդուէին։ Մինչ Ռատիօ – Ֆրանս – Էնթէրնասիոնալ կը յայտնէր թէ Յովհ. – Պօղոս Բ. աւելի լաւ է եւ բժիշկները բաց են որ կրնայ գործադրել նախատեսուած ծրագիրը, Նեբառեալ Հայաստան ճամբորդութիւնը, Ֆրանս – Էնֆօ նոյն պահուն կը հաղորդէր թէ Հայաստան այցելութիւնը վերջնապէս ջնջուած է։

Կապ հաստատելով Վատիկանի հետ, կրցանք ճշդել (ժամը 10.30-ին) որ հակառակ իր ապաքինման, Պապը պիտի չկարենայ Էջմիածին երթալ։ Մէկ արարողութեան պիտի նախագահէր, Գրագովիէն 100 քիլոմեթր հեռու, որ սրբացման արարողութիւն մըն էր, ապա գլխաւորապէս պիտի թեթեւնար իր ժամանակացոյցը։ Կը ջնջուէր օրինակ Շեսթաքովա կատարելիք այցելութիւնը եւ իր ծննդավայր՝ Վատովիչէէն ուղղակի պիտի վերադառնար Հռոմ։

***

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի առտու (Յունիս 16) ժամը 11-ին, Վատիկան հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը հրապարակեց. —

«Գրագովիայէն, ուր կը գտնուի, Ս. քահանայապետին շքախումբը, Ս. Աթոռի մամուլի բաժնի ղեկավարը՝ Տոքթոր Եոքին Նաւարօ – Վալս լրագրողներուն ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

«Յովհ. – Պօղոս Բ.ի բաղձալի այցելութիւնը Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին, այս միջոցին տեղի պիտի չունենայ։ Պապը կը մաղթէ կարենալ ի մօտոյ կատարել այս այցելութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին»։

ՔՈՍՈՎՕ

ՕՐԹՈՏՈՔՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՄԻԼՈՍԵՒԻՉԻ ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ

ՄԻՇՏ ԴԻԱԿՆԵՐ ԿԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԻՆ

Կը թուի որ խաղաղութեան գործընթացը շատ աւելի բարդ է քան երկիր մը ռմբակոծելը եւ ամէն օր ՕԹԱՆ-ի ուժերը կրնան հաստատել այս իրողութիւնը։ Մինչ մէկ կողմէ դիակներ կը յայտնաբերուին Քոսովոյի զանազան շրջանները, առաջին անգամ ըլլալով օրթոտոքս Եկեղեցին հրապարակաւ պահանջեց Միլոսեւիչի հրաժարումը։ Այս յայտարարութիւնը եղաւ Սինոդոսին կողմէ իսկ։ Սերպ Եկեղեցին կ'ուզէ որ «ազգային փրկութեան կառավարութիւն մը կազմուի, բաղկացած նոր մարդերէ որոնք ընդունելի ըլլան ազգային եւ միջազգային հանրային կարծիքին կողմէ»։

***

Ինչպէս գրեցինք այս անգամ Սերպերն են որ կը հեռանան Քոսովոյէն, Կոսովօյի մէջ ալ ֆրանսական ուժերը եւ մըտած են

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՇՈՏ ԲԼԷԵԱՆԻ ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ԿՐԹՕՃԱԽԸ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Շատեր երազած են, շատեր այդ մասին արտայայտուած են, ուրիշներ փորձած են յղանալ, սակայն Բլէեան յաջողած է։ Երեւանի մէջ, տարածուած ասացուածք է, բոլորը կը խօսին, իսկ Բլէեան կը գործէ։ Այո՛։ Եւ ապացոյցը՝ Մխիթար Սեբաստացի Կրթօճախն է․ առանց չափազանցելու կարելի է ըսել՝ Հայաստանի անկախութենէն ի վեր, մշակութային եւ կրթական մարզին մէջ, ամէնէն շինիչ, ամէնէն ցայտուն իրագործումը, որով որեւէ երկիր, Ծայրագոյն Արեւելքէն մինչեւ Եւրոպա ու Ամերիկա, կրնար պարծենալ իր հողին վրայ ծնելուն համար։

Երեւոյթը այնքան աւելի գնահատելի ու արժէքաւոր է, երբ նկատի առնուի անցեալ տասը տարուան ընթացքին Հայաստանի ապրած տնտեսական ճգնաժամը, ընկերային ու բարոյական արժէքներու անկումը։ Անկախութիւնը ինքնին մեծ ձեռքբերում մըն էր, սակայն, անով չբարելաւուեցաւ Հայաստանցիին հոգեւոր կեանքը, տնտեսականն ու բարոյականը։ Իսկ մշակութային ու կրթական բնագաւառներուն մէջ, նորը չգերազանցեց խորհրդային շրջանին կատարուածը։ Այս անբարենպաստ շրջարկին մէջ պէտք է գնահատել «Մխիթար Սեբաստացի» կրթօճախին կառուցումը։

Երեւակայեցէ՛ք՝ անտեսուած, ինքն իր ճակատագրին լքուած ամբողջ թաղամաս մը՝ Երեւանի «Պանկլատէշ»ը, անոր գիրկին մէջ տեղ գտած այս բոյնը դարձած է Երեւանի Սուրբ Ղազարը։ Ան տեղացիներուն համար թէ՛ դպրոց է թէ՛ մշակութային կեդրոն, իսկ մասնագիտական առումով՝ կրթական ու մշակութային հաստատութիւն ըլլալէ անդին, է նաեւ մանկավարժական հետազօտական կեդրոն։

Ըմբռնելու համար այս նուաճումին մեծութիւնը, պէտք է մօտաւոր պատկերացումը ունենալ անոր կառոյցին։ Կրթօճախը կը յաճախեն մօտ 3000 աշակերտ։ Ունի, մանկապարտէզ, նախակրթարան, միջնակարգ, երկրորդական, մանկավարժական, արհեստագիտական դպրոցներ եւ մայր դպրոցը։ Այս վերջինը, հսկայ խորհրդանիշ կառոյց մըն է, ուր կը գտնէք՝ թատերասրահ, բեմի անհրաժեշտ բոլոր սարքաւորումներով, լուսանկարչութեան, ձայնագրման ու համակարգչային կեդրոն, ճատրակի յատուկ խաղասրահ, պարարուեստի, երաժշտութեան, նկարչութեան, կաւագործութեան արուեստանոցներ, բուսանոց, զանազան մարզաեսակներու յատուկ սրահներ, կողովագնդակի, ձեռնագնդակի, ոտնագնդակի նոյնիսկ թէնիսի (այս վերջինս շինութեան ընթացքի մէջ է) մարզադաշտեր, ինչպէս նաեւ՝ գրադարան, խաղադարան, տեսասրահ, հանդիսութիւններու սրահ, պարասրահ ու գրախանութ։ Նոյնքան յեղափոխական ու նորաբար իր յղացմամբ որքան Փարիզի Փոմփիտու Կեդրոնը, նոյնքան ծաւալուն իր հանրօգուտ ծառայութիւններով։

Մայր դպրոցէն զատ, կան գեղարուեստից վարժարանը, տիկնիկներու թատրոնը, փայտարուեստի ու մետաղագործութեան արհեստանոցները։ Եւ վերջապէս՝ մանկավարժական բաժինը, ուսուցիչներ պատրաստելու հաստատութիւն է ու հետազօտական կեդրոն։ Երեւանէն դուրս, Կապանի մէջ, «Մթնաձոր» ստեղծագործական տունը Զանգեզուրի շրջանը, բնութեան գիրկը կազդուրման հանգստավայր մըն է։

Դպրոցաշինութիւնը ինքնին այնքան ալ բացառիկ իրագործում մը չէ․ այս օրերուս մանաւանդ Հայկական Հիմնադրամի, Սփիւռքի եւ միջազգային կազմակերպութիւններու նիւթական նպաստով բաւական թիւով դպրոցներ կը կառուցուին։ Սակայն, էականը դպրոց կառուցելէն անդին, անոր պարունակը ճշդել, զայն կենսունակ դարձնելու գործն է։ Եւ հոս է Բլէեանի բացառիկ յաջողութիւնը, դպրոցին կրթական ծրագիրը մշակել, մտաւորական, մանկավարժ, արուեստագէտ անձեր համախմբել, աշակերտներու, ծնողականներու, ուսուցիչներու միահամուռ մասնակցութիւնը ապահովել կրթական գաղափարականին ու մանկավարժական սկզբունքներուն, որոնք յարատեւ բարեփոխութեան, կատարելագործման գործընթացի մէջ են։ Ապահովել նաեւ անոնց գործօն մասնակցութիւնը դպրոցին տնտեսական ու վարչական կառավարման։ Ասոնք են Բլէեանի բացառիկ նուաճումները։

Դպրոցին ու անոր շրջապատին միջեւ օրգանական այս կապը, լոկ ժողովրդավարական սկզբունքի կիրարկման արդիւնք չէ, այլ՝ լուրջ մանկավարժական իմաստաւոր կեցուածք, ուր ծնողներու մասնակցութիւնը դպրոցին կրթական գործունէութեան, անհրաժեշտութիւն կը նկատուի, աշակերտին հոգեկան մտային կարիքներուն մօտէն հետեւելու, ծնող եւ ուսուցիչ ձեռք - ձեռքի տանելու կրթական գործունէութիւնը։ Իսկ արուեստագէտներու, արհեստագէտներու, մանկավարժներու մասնակցութիւնը կրթական աշխատանքին, կը նպաստէ ու կը հիմնաւորէ մանուկներուն առաւել եւս ծառայելու ցանկութիւնը։

Հայաստանի դպրոցներու հերթական դրութեան համաձայն, Մխիթար Սեբաստացի դպրոցի առաջին հերթի աշակերտներն ալ դպրոց կը յաճախեն առաւօտեան, իսկ երկրորդ հերթինները կէսօրէ ետք։ Այս իրադրութիւնը դրականօրէն օգտագործելով, աշակերտները, երբ իրենց դպրոցական աշխատանքները վերջացնեն, ամբողջ կէս օր մը ունին, իրենց հետաքրքրութեան համաձայն, գեղարուեստական ու մշակութային զանազան աշխատանոցներու հետեւելու։ Շեշտակի կարեւորութիւն կ'ընծայուի մանուկին խաղալու տրամադրութիւնը ուսուցման արարքին մէջ ներգրաւելու երեւոյթին։ Այս տրամադրութեամբ ալ պատրաստուած է դպրոցին ինքնատիպ դասագրքերու շարքը։ Նաեւ, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն ուղղուած մեթոտական ուղեցոյցերը։

Յատուկ ուշադրութեան արժանի են Մխիթար Սեբաստացի կրթահամալիրին հրատարակութիւնները․ դպրոցական, միջազգային մանկավարժական դասական երկերու թարգմանութիւններ, դեռ՝ մանուկներու ուղղուած հէքեաթներու հաւաքածոներ, հայկական տոհմիկ երգերու երգարաններ, պարերու, խաղերու ու տօներու նուիրուած ուսումնասիրութիւններ։ Առաւել՝ «Ծիր կաթին» դպրոցական երկշաբաթաթերթը, «Շաղեր» նախակրթարանի սաներու ամսագիրը, «Լուսախաղ» պատանեկան ամսագիրը եւ «Դպիր» Ուսուցչաց Միութեան գիտամանկավարժական ամսագիրը։ Այս բոլորը կը տպուին դպրոցին «Շաղիկ» հրատարակչատան տպարանային միջոցներով։

Այս հրատարակութիւններուն իւրայատկութիւնն է նախ մասնաւոր նախանձախնդրութիւն մը հայկական ինքնատիպ նկարագիր մը որոնելու, եւրոպական, օտար հրատարակութիւններու արտաքին տեսքով չխաբուելու ու զանոնք կուրօրէն չկապկելու կեցուածքը։ Արտաքնապէս, այդ հրատարակութիւնները դեռ կատարելագործելի շատ կէտեր ունին, սակայն, բովանդակութեամբ, անչափ արդիական են, բովանդակալից ու նկարագիր ունեցող։ Իսկ ամէնէն կարեւորը, որոնելու, հետազօտելու, ուսումնասիրելու, փորձարկելու այն շինիչ մօտեցումն է, մանկավարժական միտքը նորոգելու ձգտումը, առանց որուն չկայ յառաջդիմութիւն։

Հայերէն լեզուի ուսուցման առնչութեամբ, Ղազարոս Աղայեանի մանկավարժական սկզբունքները, ինչպէս նաեւ, Պոլսոյ մէջ տարածում գտած Նոր Դպրոցի կրթական ուղեցոյցերու օգտագործումը, անցեալի հայ մանկավարժական մտքի վերարծարծումը, խօսուն պատկեր մը կու տան տարուած լուրջ ու հիմնաւոր աշխատանքին։ Դեռ, նախանձելի է անոնց ողջամիտ ըմբռնումը մայրենիի ուսուցման նկատմամբ, ուր գրաբարը, արեւմտահայերէնն ու գաւառաբարբառը իրենց բնական տեղը կը գտնեն արեւելահայերէնի կողքին․ «Կարդալ Ուսուցանելու Մասին» գրքոյկը (էջ 21) յառաջ կը բերէ ամբողջական մայրենիի գաղափարը․ ուր կը կարդանք հետեւեալը՝

«Ամբողջական մայրենիի գործնական ուսուցում – Գրաբարի, արեւմտահայերէնի ու բարբառային ստեղծագործութիւնների ուսուցումն աւելի ամրապնդում է երեխայի լեզուազգացողութիւնը․ օգնում՝ իւրացնելու բանահիւսութիւնը, միջնադարեան գրականութիւնը, հայ ժողովրդի պատմութիւնը։ Աշակերտը բնագրով հաղորդակցւում է դասական գրականութեանը»։

Բլէեանի մանկավարժական տեսութեան մէջ հանրակրթութիւնը արդիական ժամանակակից նոր հնչողութիւն ստացած է որուն բուն նպատակն է աշակերտին լաւագոյնս ծառայել, մանուկներուն անհատականութիւնը յարգելով, անոնց ստեղծագործական կարողութիւններ արգելակող խոչընդոտները հարթելով։ Ան հետեւեալ դիպուկ բանաձեւումով ներկայացուցած է դպրոցին կրթական սկզբունքները՝ «ՄԵՐ ԿՐԹՕՃԱԽԸ – ՀՀ Մխիթար Սեբաստացի Կրթական Համալիր․ Կրթական Հայեցակէտ» յօդուածին մէջ (ԴՊԻՐ – Թիւ 3․ «ՇԱՂԻԿ» Երեւան 1992)․

«Մենք դպրոցական զօրանոցը քայլ առ քայլ վերածում ենք ազատ երեխայի տան, որտեղ մանուկը ոչ միայն սովորում է, այլեւ կրթւում՝ ապրելով հետաքրքիր, ամբողջական ու ներդաշնակ կեանքով։ Այդպիսի կեանքի ապահովումը բազմահազար երեխաների համար մեր դպրոցը վերածեց կրթական համալիրի։

«Համալիր - դպրոցն անընդհատ մեծացնում է երեխաների ինքնիրագործման հնարաւորութիւնները՝ ուսման բոլոր տարիներում, նրան տալով մտաւոր, հոգեւոր ու մարմնակրթական պահանջների բաւարարման առաւել լիարժէք ու իրական միջոցների ընտրութեան հնարաւորութիւն։

«Համոզուած ենք, որ այսպիսի տունը նպաստում է ազատ ու բազմակողմանի զարգացմանը։ Երեխայի հանրակրթութեան արդիւնքում մենք ուզում ենք ունենալ մշակոյթի որոշակի մակարդակ իւրացրած ամբողջական անհատ, ով ինքնաճանաչման ու ինքնազարգացման միջոցով որոշել է կեանքում իր գլխաւոր անելիքը, իր գործը, որին անմնացորդ կը նուիրուի։

«Ներքին ազատութիւնն ու անկախ մըտածողութիւնը, ինքնուրոյն որոշումներ ընդունելու կարողութիւնը, պատասխանատուութեան բարձր զգացումը եւ ինքնակատարելագործման անընդհատ մղումն, ըստ մեզ, պատանու հիմնական որակներն են, որոնցմով օժտուած հանրապետութեան քաղաքացին պատրաստ կը լինի ստեղծելու իր առողջ ընտանիքը, օգտակար լինելու հասարակութեանը եւ ծառայելու իր պետութեանը։

«Մեր սաները մասնակցելու են Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիական հասարակութեան ձեւաւորմանը՝ ապրելով ու յարաբերուելով մարդկային քաղաքակիրթ իրողութիւններով ու արժէքներով։ Մենք՝ աւագներս, չունենք աւելի հրատապ գործ, քան օր առաջ ճշդել մարդկային համակեցութեան արժէքային սանդղակը՝ նրա առաջին մասում հաստատագրելով հանդուրժողականութիւնը, բարեացակամութիւնը, յանձին դիմացինի՝ նախ եւ առաջ գործընկեր տեսնելու կարողութիւնը...»։

«Պէնկլատէշցիները», աշակերտ, ուսուցիչ ու ծնող չեն չփոթած իրենց ընտրութեան մէջ, իրենց սեփական ունեցուածքին պէս կը գուրգուրան իրենց կրթօճախին վրայ։ Երկրի մը մէջ, ուր տակաւին հաւաքական ու պետական իրերու հանդէպ գոյութիւն չունի քաղաքացիական կրթութիւն ու յարգանք, եզակի ու օրինակելի երեւոյթ է նկատել նման հաւաքական գուրգուրանք իրենց դպրոցին հանդէպ։

Աշոտ Բլէեան, եղած է Հայաստանի Կրթական Նախարար, ՀՀ Խորհրդարանի անդամ, Նոր Ուղի կուսակցութեան հիմնադիր, տնօրէն Մխիթար Սեբաստացի Կրթական Համալիրի, իսկ այսօր՝ բանտարկեալ մը, որ ամբաստանուած է կաշառակերութեամբ, պետական ու դպրոցական հարստութիւն իւրացնելու մեղադրանքով։ Ան ճանչցուած է նաեւ Ղարաբաղեան պատերազմի ծանր օրերուն, Կորիճ Սարգսեանի հետ Բաքու այցելած ըլլալուն եւ երբ Կրթական Նախարար, մանկավարժական նկատառումով, արգիլած էր նախակրթարանի դասարաններուն աշակերտներուն հայկական ցեղասպանութեան դասաւանդումը, դեռ հասուն եւ գիտակից տարիքի չհասած մանուկներուն անյարմար նկատելով։

Մխիթար Սեբաստացի Կրթօճախը օրինական դետնի վրայ պետական հանրակրթարան է, որու բերումով պետութիւնը յանձնառու է նիւթապէս ու բարոյապէս անոր օգնելու։ Սակայն նկատի առնելով դպրոցին նախանձելի համբաւն ու անոր տնօրէնին եզակի անձնաւորութիւնը, պետութիւնը տարիներէ ի վեր դադրած է անոր նեցուկ կանգնելէ եւ ջանացած է անոր կարգավիճակը փոխել, զայն իբր անձնական դպրոց դասել։ Կրթական նախարարութեան այս դիրքորոշումը մերժուած է տնօրէնութեան եւ ուսուցչական ու ծնողական մարմիններուն կողմէ, որովհետեւ ան ծանր հետեւանքներ կ'ունենայ դպրոցին գոյատեւման համար։ Անձնական դպրոցի կարգավիճակը դպրոցը կը վերածէ անձնական ձեռնարկութեան, անոր բոլոր հարկային ու տնտեսական աննպաստ պայմաններով, թէ՛ ծնողքներուն եւ թէ դպրոցին, որոնք արդէն դժուար կը հոգան դպրոցին կարիքները։ Հոն ուր Պետութենէն կը սպասուէր լայնախոհութիւն ու քաջալերանք, ազգօգուտ ու հանրակրթական նըման յանդուգն ձեռնարկութեան հանդէպ, ճիշդ հակառակ դիրքորոշում մըն է որ որդեգրուած է եւ արդէն տարի մըն է հարկային ու վարչական քննութեան պատրուակով ճնշում կը բանեցուի, մինչեւ Բլէեանի պաշտօնազրկումն ու ապա՛ բանտարկութիւնը։

Մ․ Սեբաստացի կրթօճախը վիթխարի իրագործում մըն է, որ բնականաբար կարելի չէր կառուցել առանց նիւթական ու դրամական նպաստի։ Եւ այդ հաստատութիւնը այցելողը չի կրնար չմտածել որ այստեղ գոնէ դրամական նպաստը որ ստացուած է, ըլլայ ներքին կամ արտաքին աղբիւրներէ, իր բուն նպատակին ծառայած է եւ կ'արժէ հազար անգամ աւելիով օգնել որ այս հանրօգուտ հիմնարկը կանգուն մնայ ու աւելի բարգաւաճի։

Ինչ կը վերաբերի Սփիւռքահայութեան, կրթական ու մշակութային գործիչներն ու պատասխանատուները անտարբեր չեն կրնար մնալ Մխիթար Սեբաստացի Կրթօճախին մանկավարժական փորձառութեան ու անոր անժխտելի ձեռքբերումներուն։ Բնականաբար, Սփիւռքի ու Հայաստանի հայերէնի ուսուցման պայմանները նոյնը չեն։ Սփիւռքի մէջ, հայերէնը կը տեղադրուի երկլեզուութեան շրջանակին մէջ, ինչ որ պարագան չէ Հայաստանի կրթական դրութեան։ Այսուհանդերձ, մեծապէս ուսանելի է այնտեղ տարուած փորձը, դպրոցական կառոյց մը հիմնաւորելու, մշակութային ու գեղարուեստական նպատակայարմար գործունէութիւններ դպրոցական կեանքին մէջ ներգրաւելու առումով․ ինչպէս նաեւ, անչափ օգտակար է այնտեղ պատրաստուած զանգուածային մանկական խաղերուն ու պիտոյքներուն օգտագործումը եւ մանկավարժական փորձառութեան ծանօթացումը։

Ահաւասիկ հասցէ մը՝ Մխիթար Սեբաստացի Կրթօճախը, կործանումէ ազատած հնութիւններու կողքին՝ կործանումի ենթարկուած նորութիւն մը, զոր Հայաստանի բոլոր այցելողները կրնան աւելցնել իրենց այցելութեան ցանկին վրայ․ լուսաւորութեան նոր կեդրոն մը, որ կենսական դեր մը ունի խաղալու ներկայ ու գալիք մատղաշ սերունդներ կրթելու մէջ։

Ցանկալի է նաեւ որ Բլէեան մաս կազմէ Հայաստան – Սփիւռք գոյանալիք մշակութային մարմնին, ուր անոր դպրոցաշինութեան փորձառութիւնը, կրթական գիտութեան հմտութիւնը անժխտելիօրէն պիտի նպաստեն Սփիւռքի եւ Հայաստանի միջեւ արդիւնաւէտ կրթական ու մշակութային գործակցութեան ծաւալման։

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

Փարիզ Յունիս 10

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌՈՄԱՆՍ ԵՐԳԵՐ
— CD —

սոփրանօ
ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆ

(Ալէմշահ, Մանուկեան, Մելիքեան, Կոմիտաս, Յակոբեան, Ղազարեան, Սրուանձտեանց, Կանաչեան)

Հրատարակչութիւն Համազգայինի, Գալիֆորնիա

ՓՈՔՐ ՀԱՅՔԻ / ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՆԱԶ ՏԷՐ – ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՊԱՐԴԱՐԱ ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ
(Journal of Armenian Studies)
Նիւթ՝ «Միացեալ-Նահանգներու հիւպատոսարանը եւ Սեբաստիոյ հայութիւնը»։

1886-ին Միացեալ-Նահանգներու Թուրքիոյ մէջ բացած առաջին հիւպատոսարանը կը գտնուէր Սեբաստիոյ մէջ։ Միացեալ-Նահանգներու դեսպանին զեկուցումները կը փոխանցեն տեղեկութիւններ շրջանի (որ կը ներառէ նաեւ Խարբերդը, Գիւրինը, Վանը եւայլն) ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մասին։ Միացեալ-Նահանգներու Սվազի հիւպատոսարանը պատասխանատուութիւնը ունէր տեղեկացնելու Մարզուանի միսիոնարական կալուածին աւերումին մասին եւ դարձաւ Թուրքիոյ մէջ ամերիկեան պաշտօնական միակ հաստատութիւնը, 1894-1896-ի ջարդերուն ընթացքին։ Իրողութեան մէջ, նախագահ Քլիվլէնտ որոշած էր նշանակել Սվազի հիւպատոսը, իբրեւ անդամ Սուլթանին կողմէ ստեղծուած այն յանձնախումբին, որուն պարտականութիւնն էր պրպտում կատարել 1894-ի Սասնոյ ապստամբութեան շուրջ, բայց զանազան պատճառներով Միացեալ-Նահանգներ չմասնակցեցան այդ գործընթացքին։ 20-րդ դարու սկիզբը, Խարբերդի եւ Տրապիզոնի մէջ Միացեալ-Նահանգներու հիւպատոսարաններու հիմնումով, Սվազի մէջ ամերիկեան հիւպատոսի գոյութեան անհրաժեշտութիւնը նուազեցաւ եւ հիւպատոսարանը փակուեցաւ 1906-ին։

Սեբաստիոյ մէջ ամերիկեան հիւպատոսարանի հաստատումը ցոյց կուտար, թէ Միացեալ-Նահանգներ կը մտնեն շրջանէն ներս, իբրեւ կարեւոր ուժ մը միջազգային թատերաբեմին վրայ։

Այդ շրջանին միաժամանակ կը զարգանային միսիոնարական ու ազգային ազատագրական շարժումները, պատճառ դառնալով, որ Թրքական կառավարութիւնը մեղադրէր միսիոնարութիւնը՝ ժողովուրդին մէջ ազգային գաղափարներ հրահրելու գծով։ Եւ ամերիկեան հիւպատոսարանը, իբրեւ միսիոնարական շարժումներու նեցուկ, կը մեղադրուէր ինք եւս։

ՀԻԼՄԱՐ ՔԱՅԶԸՐ
(Եւրոպական Համալսարանի Ինստիտուտ, Իտալիա).
Նիւթ՝ «Մարզուանը 1915-ին – Պըրթա Մորլիի օրատետրը»։

Հիլմար Քայզըր Հայկական Ցեղասպանութեան պրպտումներու ընթացքին յայտնաբերած է պաշտօնական արխիւներ, գրուած միսիոնարներու կողմէ, որոնք յաճախ նաեւ ամբողջացած են դիւանագիտական համապատասխան թղթակցութիւններով։ Ինչպէս Ֆրէնք Սթոն յիշած էր, Օսմանեան կայսրութեան տարածքի գործող միսիոնարական մեծագոյն կազմակերպութիւնը Արտերկրի Միսիոնարութեան Ամերիկեան Յանձնաժողովն էր։ Միսիոնարական այդ կազմակերպութեան անդամներէն մէկուն Պերթա Մորլիի օրագրութիւնը ուշադրութեան առարկան դարձած է Հիլմըր Քայզըրի եւ կարեւոր արխիւ կը համարուի Հայկական Ցեղասպանութեան մասին։

Պերթա Մորլի ծնած է 1878-ին, Օհիօ։ 1911 – 1912 ին դասաւանդած է Կոստանդնուպոլսոյ ամերիկեան վարժարանէն ներս։ 1913-ին, ուղարկուած է Մարզուանի Անատոլիա գոլէճը։ Օր. Մորլի հոն մնացած է մինչեւ 1916։ Յետագային ան աշխատած է Միջին-Արեւելքի եւ Յունաստանի զանազան շրջաններուն մէջ։ 1945-ին հանգստեան կոչուած է, եւ մեռած 1973-ին, 94 տարեկանին։

Այս օրագրութեամբ հեղինակը կը ներկայացնէ իր ապրած օրերը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, մինչեւ Սեպտեմբեր 1915։ Յատկանշական է Մորլիի փորձառութիւնը 1915-ի ամրան, երբ Մարզուանի հայ բնակչութիւնը կը տեղահանուի։ Մինչ Մորլիի տեղեկութիւններուն վաւերականութիւնը կը ստուգուի, համեմատելով զանոնք Օսմանեան աղբիւրներու եւ Արեւմտեան դիւանագիտական թղթակցութիւններու հետ, այս օրագրութեան հիմնական շահագրգռութիւնը կ'երթայ հոն, որ այդ պարզ ժամանակագրական տեղեկութիւններէ անդին կ'անցնի։ Մորլիի տեղեկութիւնները ցոյց կուտան, թէ ինչպէս միսիոնարներն ու Հայերը կը փորձեն գիտնալ նպատակը Երիտ Թուրքերու կառավարութեան։ Մորլի կը նկարագրէ իր սարսափելի վախը, երբ կը լսէ կազմակերպուած առաջին ջարդերուն մասին։ Կը նկարագրէ, թէ ինչպէս տեղահանուող խումբերուն մէջէն Թուրքերը կ'ընտրէին հայ աղջիկները։

Բ. ՄԱՍ

ՀԵԼԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
(Պոսթըն).
Նիւթ՝ «Մէյրի Լուիզ Կրէֆըմ, Ըրնէստ Փարթրիճ եւ Սեբաստիոյ Հայերը»։

Հելէն Սահակեան ներկայացուց կեանքը 1901-էն սկսեալ, Սվազի մէջ, իբրեւ միսիոնար հաստատուած Մէրի Լուիզ Կրէֆըմին, որ 1915-ի տեղահանութեան ժամանակ, իր աշակերտներուն հետեւած է մինչեւ Մալաթիա։ Կրէֆըմի Ամերիկա ուղարկած նամակները իբրեւ արխիւ կը պահուին Հարվըրտ համալսարանին մէջ։ Անոնք մանրամասն կը նկարագրեն Սվազի կեանքը, իր կողմէ հաստատուած Աղջըկանց վարժարանի առօրեան, ապա՝ տեղահանութիւնը, ջարդը, որբանոցը, գաղթականներու ողբերգական վիճակի եւայլն։ Կրէֆըմ մահացած է 1921-ին։

Տարօրինակ երեւոյթը այն է, որ հակառակ Թրքական իշխանութիւններու կողմէ հալածուած ըլլալու իրողութեան, Հայերուն օժանդակելու պատճառով, նոյն Թրքական իշխանութիւնները զինք պարգեւատրած են «հիւանդին եւ անկարին անձնդիր ծառայութեան» համար։ Կրէֆըմի թղթակցութիւնները ցեղասպանութեան ժամանակաշրջանի տեղեկութիւններու մեծարժէք աղբիւր են։

(Շար. 3)

«ԱԿՆ» ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ՇԱՒԻԼԷՆ ՆԵՐՍ

Մերօրեայ ակնոցով դիտուած, քսաներորդ դարը կը յատկանշուի որպէս գիտութեան արագընթաց վերելքի եւ նորանոր գիտահետազօտական նուաճումներու հարիւրամեակ։ Վերջին տասնամեակներուն յատկապէս, մարդկային միտքը առաւելաբար իր ուշքը կեդրոնացուց Նիւթի փնտռտուքին վրայ։ Տեղի ունեցան արժեչափերու կոյլիտ խախտումներ։ Մարդկային կեանքը իմաստաւորող հոգեկան ու բարոյական արժէքները տակաւ արհամարհուեցան ու անհամեմատօրէն թեթեւ կշռեցին նժարին վրայ՝ բաղդատաբար նիւթին։ Հետաքրքրութեանց փոփոխութիւնը ունեցաւ իր անխուսափելի ժխտական ազդեցութիւնը նաեւ կրօնքին վրայ։ Սակայն, արդար չէ ըսել թէ ամբողջ մարդկութիւնը ժխտեց կամ ժամանակավրէպ համարեցաւ կրօնքը. ո՛չ։ Ճիշդ է որ եղաւ ժամանակ մը, երբ նիւթով կլանուած եւ ձեռքբերուած գիտական նորագիւտ յայտնագործումներու հմայքով արբշիռ, մարդկային հաւաքականութիւններ շօշափելի նիւթը գերակշիռ համարեցան քան այսպէս կոչուած «վերացական» կրօնաբարոյական սկզբունքները։ Սակայն այսօր, ամէնուր զգալի է աճաւոր «պակաս»ի մը առկայութիւնը, ամէն մարդ կը դժգոհի նիւթականացուած – մեքենայացուած այս հեւքոտ կեանքի ապրելաձեւէն։ Ներկայ ժամանակներուս անցեալի արժէքներու վերագնահատում կը կատարուի, գոյութիւն ունի գիտակից վերադարձ մը դէպի մարդկային անանց հոգեղէն արժէքներ. եւ իրաւամբ կ'արդարանայ այն խօսքը որ կ'ըսուի շատերու կողմէ. «յաջորդ դարը պիտի ըլլայ Կրօնքի Դարը»։

Կրօնական ապրումի գեղեցիկ արտայայտաձեւ մըն է արդարեւ երգադօթքը, որ մեր լեզուով կը կոչուի Շարական։ Դժբախտաբար, այսօր հայ շարականը կը մնայ անծանօթ մեր եկեղեցւոյ դասակներէն շատերուն։ Հաստատիր «Շարակնոց»ի բազմահազար շարականները անունկնդիր կ'արձագանգուին եկեղեցւոյ կամարներու երկայնքին. որովհետեւ, այդ մելանոյշ հոգեւոր տաղերը կ'երգուին ժամերգութիւններու ատեն եւ այդ արարողութիւնները տեղի կ'ունենան աշխատանքի օրերուն (տարբեր ժամերու մէջ) եւ Կիրակի առաւօտներուն՝ Ս. Պատարագէն անմիջապէս առաջ։ Հետեւաբար, մեր ժողովուրդը չի կրնար վայելել այդ գեղեցկահունչ շարականները, որովհետեւ կամ գործի մէջ է շարթուան ընթացքին եւ կամ ալ յուլօրէն իր հանգիստ անկողնին մէջ՝ Կիրակի առաւօտներուն։

Այս ցաւը մասամբ դարմանելու ազնիւ նպատակով, Փարիզի «Ակն» Ընկերակցութիւնը (Հոգեւոր երաժշտութեան ուսմանց կեդրոն) շնորհակալ ու եկեղեցանուէր գործունէութիւն կը ծաւալէ։ Հոգեկրօնական արմատներու վերադարձի ու հայ հոգեւոր երաժշտութեան ծանօթացման նպատակով, «Ակն» հոգեւոր երգչախումբը վերջին տասնամեակիս, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ շարականներու ու տաղերու երգացանկով ելոյթ կ'ունենայ հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ, ունկնդիր հասարակութեան ներկայացնելու համար մեր եկեղեցւոյ երգարուեստի մարգարիտները։

«Ակն» ընկերակցութիւնը կը հաշուէ քանի մը աւելի անդամներ, որոնք ամէն շաբաթ մէկ ու կէս ժամով կը հանդիպին իրենց երգչախումբի ղեկավար եւ քաջահմուտ շարականագէտ Արամ Քերովբեանին, որ մեծ ձեռնհասութեամբ կը վարէ շարականի ուսուցումի աշխատանքները։ «Ակն»ը իր դռները լայնօրէն կը բանայ ձայնային տուեալներ ունեցող բոլոր շարականասէրներուն առաջ։ Ընկերակցութիւնը գործօն անդամներէն բացի, ունի նաեւ պատուոյ անդամներ Ֆրանսայէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա ու Գանատա։ Ընկերակցութեան կանոնագիրը ունի հարուստ ու այլազան նպատակներ. – կազմել շարականի ուսուցման պատանեկան խումբ, սատարել հայկական եկեղեցական երաժշտութեան վերարծարծել երկերու լոյս ընծայման եւ տակաւին կազմակերպել հանդիպումներ, աշխատանոցներ, գիտաժողովներ եւայլն … միշտ ի խնդիր հայ հոգեւոր երաժշտութեան վերարժեւորման։

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մշակութային յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Մայիս 29-ին, Շաբաթ երեկոյեան, Շաւիլի «Սէնթ Պէրնատէթ» կաթողիկէ Ֆրանսական եկեղեցիէն ներս, «Ակն»ը ելոյթ ունեցաւ հայ ու Ֆրանսացի երաժշտասէրներու ներկայութեան։ Մեծ յարգանքով պէտք է յիշել նաեւ որ ընդառաջելով հայ եկեղեցւոյ հրաւէրին, այս հոգեւոր համերգին ներկայ եղան նաեւ կաթողիկէ ու բողոքական Ֆրանսացի եկեղեցական հայրեր ու քոյրեր։

Շաւիլի Եկեղեցւոյ ատենապետ՝ Պր. Հրայր Հրաչեանի բացման խօսքէն ետք, երգչախումբի տասնըմէկ անդամները տեղ գրաւելով բեմին վրայ, առանց ընդմիջումի, մէկ ժամ ու տասնըհինգ վայրկեան երգեցին, հմայելով ունկնդիրները։ Խումբը հայ շարականը կ'երգէ միաձայն, սակայն մեղեդիին կ'ընկերանայ ձայնապահութիւնը։ «Ակն»ի գլխաւոր մեներգչուհի՝ Տիկին Վիրժինիա Քերովբեան, իր քնարական գգլխիչ ձայնով տուաւ լաւագոյն մեկնաբանութիւնը տուեալ շարականին։

Երգացանկին մաս կը կազմէին «Գիշերային», «Առաւօտեան» եւ «Արեւագալի» ժամերգութիւններէն շարականներ. ինչպէս. – Ներսէս Շնորհալիէն «Յիշեսցուք ի գիշերի»ն, «Յարեւելից»ը, «Լոյս, Արարիչ լուսոյ»ն, «Ճանապարհ»ը, Մեսրոպ Մաշտոցէն «Ողորմեա ինձ Աստուած»ը, ապա Կոմիտաս վարդապետի «Տէր, ողորմեա՛»ն։ Երգչախումբը յուզիչ երանգով երգեց նաեւ Աւագ Շաբթուան հետեւեալ շարականները. – Սահակ Պարթեւ Կաթողիկոսի գրչին վերագրուած Ծաղկազարդի «Այսօր, ընդ հրակերպեան դասուցն»ը, Աւագ Ուրբաթ օրուան Թաղման կարգի «Պարգեւատուն»ը եւ «Եկայք հաւատացեալք»ը, Ներսէս Լամբրոնացի Հայրապետին պատկանող Յարութեան տօնի առիթով երգուող «Այսօր Յարեաւ»ը եւ որպէս եզրափակում՝ Իզաբերլից աւետարանէն անմիջապէս վերջ երգուող «Փառք Յարութեան քո Տէր»ը։

Հաւանաբար կարճ տեւեց «Ակն»ի ելոյթը, չեմ գիտեր. սակայն ինծի նման շատեր պիտի փափաքէին տակաւին երկա՛ր վայելել այդ համեղաճաշակ հոգեւոր խնճոյքը, որու սեղանին բախտաւոր նստակիցներն էինք։ Բանաձեւերու միակ մաղթանք մը ունիմ քեզի սիրելի «Ակն», ՁԱՅՆԴ ԱՆՍՊԱՌ։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
– 1924 - 1925 –
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

– Փողը առէք ձեռքէն ու հոս բերէք անմիջապէս։ – գոռաց տնօրէնը պատուհանէն։

Ոչ ոք տեղէն չարժեցաւ հրամանը կատարելու համար։

– Խո՞ւլ էք, չէք լսէ՞ր, ձեզի կ'ըսեմ… ամէնքդ ալ ծանր պատիժի պիտի ենթարկուիք։

Այս սպառնալիքն ալ անզօր մնաց։

– Տօ՛, շան որդի, շուտ փողը հոս բեր, եթէ ոչ՝ հիմա քովդ կուգամ կոր…

Իբրեւ պատասխան Կարպիս քիթը ուղղեց դէպի տնօրէնը, անպատկառօրէն խընդաց ու շարունակեց փողը հնչեցնել։

– Կը տեսնեմ, թէ հեղինակութիւնդ մեծ չէ այս տղոց վրայ, – դիտել տուաւ Գէորգ Էֆէնտի, որ ինքն ալ մօտեցած էր պատուհանին։

– Հիմա պիտի տեսնէք, – ըսաւ Անդրանիկ։

Եւ խոշոր համաչափ քայլերով երկու թեւերը սպառնալից շարժելով ուղղուեցաւ դէպի պարտէզ։ Գէորգ Էֆէնտի եւ երկու օրիորդները, որոնք սկսած էին հետաքրքրուիլ այս միջադէպով, հետեւեցան իրեն։

Երբ Անդրանիկ երեւցաւ պարտէզին մէջ՝ Կարպիս փողը թեւին տակ առաւ եւ սկսաւ վազել։

– Բռնեցէք սա սրիկան, – գոչեց տնօրէնը։

Տղաքը առանց իրենց տեղէն շարժելու կը դիտէին Կարպիսը, որ պարտէզին անկիւնը գտնուած բարձր կիսափուլ պատի մը մօտեցաւ ու կատուի մը ճարպիկութեամբ մագլցեցաւ անոր վրայ։ Երբ պատին կատարը հասաւ՝ նորէն հնչեցուց փողը։

Տնօրէնը մօտեցաւ պատին ու գոչեց։

– Տօ՛, խայտառակ, վար իջիր պատին վրայէն։

– Կո՛ւկո՛ւ, – պատասխանեց Կարպիս խնդալով։

– Քեզի կը վռնտեմ կայանէն։

– Այստեղը քու պապայիդ տունը չէ, որ զիս վռնտես, – պատասխանեց Կարպիս։

Խնդիրը այն էր, որ կարելի չէր Կարպիսին մօտենալ փլած պատին վրայ չուլլուելով։

Տնօրէնը դարձաւ դէպի միւս տղաքը, որ իր շուրջը ժողված էին։

– Ձեր մէջէն ո՞վ կրնայ այս պատին վրայ ելլել ու սրիկային ձեռքէն փողը առնել, – հարցուց։

Տղաքը վարանոտ իրարու երես նայեցան։ Միջադէպը այնքան զուարճալի էր իրենց համար, որ չէին ուզեր զայն շուտով վերջացնել։

Ի վերջոյ Կարպիսէն աւելի մեծ տղայ մը, բայց անկէ աւելի անառակ ու չարաճճի, առաջ անցաւ եւ ըսաւ.

– Էֆէնտի, ես կ'ելլամ պատին վրայ ու փողը կ'առնեմ։

– Աֆէրիմ, Վահան, քեզ տեսնեմ, ե՛լ պատին վրայ ու ականջէն բռնէ, հոս բեր այս անառակը։

Վահան վայրկեան մը ետքը, հասած էր Կարպիսին քով։ Բայց փոխանակ իբրեւ թշնամի՝ իբրեւ դաշնակից մօտեցաւ Կարպիսին եւ երկուքը մէկ, քով-քովի կեցած, սկսան փոխն ի փոխ հնչեցնել փողը։

– Ինծի նայէ, – ըսաւ Գէորգ Էֆէնտի տնօրէնին դառնալով, – դուն այդ քու պօռազանէդ վազ անցիր, ու երթանք առանց փոխահարութեան գործերնիս տեսնենք, ուչ մնացինք… աւելի դատ, քեզի խրատ մը տա՞մ, դուն այդ փողը մէջտեղէն վերցուր, որպէսզի սանկ խաղերու չգայ ուրիշ անգամ։

Տնօրէնը ստիպուեցաւ համակերպիլ ճակատագրին ու վերադարձան այն սենեակը, ուր ճերմակեղէնները կը գտնուէին։

Քիչ մը ետքը սրահը լեցուած էր կայանի բնակիչներով, որոնք բարձրաձայն կը խօսէին, խլացուցիչ ժխորի մը մէջ։

Անդրանիկ սենեակին դրան առջեւ կեցած էր։

– Լռութի՛ւն, – հրամայեց բոլոր ուժովը պոռալով։

Այդ հրամանը անլսելի մնաց։

(Շար. 44)

(Շար. Ա. էջէն)

ՈՒ–ՋԻ–ՔԱ–ի 200 մարտիկներ որոնք կը մերժեն զինաթափ ըլլալ: Բազմաթիւ քռտավոցի գաղթականներ կը վերադառնան, բայց վտանգաւոր է քանի դեռ կան ականուած շրջաններ եւ բնակարաններն ալ աւերակ են ընդհանրապէս:

***

Միացեալ – Նահանգներն ու Եւրոպա դրամական բարդ հարցեր ունին: Ինչպէս ծանօթ է, Ուաշինկթըն պատերազմական ծախքերն բրած ըլլալով, կը պահանջէ որ խաղաղութեան ծախքերն ալ (չինել ինչ որ Ամերիկան քանդեց) Եւրոպան ընէ: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը սակայն ըսաւ որ «Եւրոպա չի կրնար պարզ չէք բաշխող մը ըլլալ»: Այս մասին պիտի խօսուէր Յունիս 16–ին, երբ Գլինթըն եւ Տիկին Օլպրայթ Փարիզէն անցնէին: Խաղաղութեան գործընթացը լաւ չընդունուիր Ֆրանսայի կողմէ: Գլխաւոր դերը կը կատարէ Ամերիկա, Եւրոպայի ալ կը հրահանգուի դրամ հայթայթել: Գլինթըն Յունիս 16–ի իրիկունը կը ճաշէր Շիրաքի հետ:

***

«Առանց սահմանի թղթակիցներ» (Ռըփորթէր սան Ֆրոնթիէր) կազմակերպութիւնը խստօրէն կը դատապարտէ ՕԹԱՆ–ի լրատուական վրիպակները: Կը շեշտուի.– «Ինքն իրեն արդարացնելու համար պատերազմական այս միւս նպատակը որ հանրային կարծիքի հաւանութիւնն է, ՕԹԱՆ արդարօրէն չգործե՞ց ճշմարտութեան հետ»:

Կը հաստատուի որ սուտ լուրերու արշաւ մը տեղի ունեցած է: Օրինակ Մայիս 8–ին, պարտկելու համար Չինաստանի դեսպանատան ռմբակոծութիւնը, ՕԹԱՆ կ՚ըսէ թէ դեսպանատան տեղափոխութիւնը չէր հաղորդուած, մինչ անոր հասցէն հեռաձայնի թիւերու բոլոր հատորներուն մէջ էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՆ, իր կարգին, հրապարակէն քաշեց Գոզա – Գոլայի 50 միլիոն գաւաթ, գլխաւորաբար մղուած խոհեմութենէ: Պելժիա եւ Լիւքսանպուրկ արդէն ձեռնարկած էին նոյն գործողութեան, բազմաթիւ թունաւորումներ պատահած ըլլալով: Ամերիկեան հաստատութիւնը յայտարարած է որ եղածը հետեւանք է պէտ ապրանքի մը որ գործածուեր է Անվերսի գործատան մէջ, փոքր շիշերու արտադրութեան համար: Այս բացատրութիւնը չի գոհացներ սակայն Ֆրանսայի կառավարութիւնը: Գոզա – Գոլային հետ, հրապարակէն վերցուած են Գոզա լայթը, Սփրայթը եւ Ֆանթան:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ մէջ բաւական ծանր երկրաշարժ մը պատահած է Յունիս 15–ին, 6,7 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի աստիճանաչափի վրայ (9): Ցնցումը պատահած է մայրաքաղաքէն 90 քիլոմեթր արեւելք: Մեռեալներ կան եւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Խուճապը շատ մեծ եղած է, ժողովուրդը փողոցները խուժած է: Ծանօթ է որ 1985–ի երկրաշարժէն 4 հազար հոգի մեռած էր:

ԷՌ – ՓԷ – ԷՌ–Ը միշտ չփոթ վիճակի մէջ է, Յունիս 13–ի անփառունակ պարտութենէն ետք: Ոմանք (Լըբըւչ, Տէվէճեան) անմիջական ընտրութիւններու կողմնակից են, մինչ ուրիշներ կը նախընտրեն աչնան սպասել:

ԻՐԱՆԻ մէջ, երեք Իտալացիներ առեւանգուած են երկրին հարաւ – արեւելեան շրջանը: Կ՚ըսուի թէ այդ շրջանը շատ վտանգաւոր է Փաքիստանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ տեղի ունեցած թմրեցուցիչի չահատակութեան պատճառաւ:

ՄԱՆՏԵԼԱՅԻ յաջորդը՝ Թապօ Մպեքի Հարաւ Ափրիկէի նախագահական պաշտօնին կլուխն անցաւ Յունիս 16–ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հռիփսիմէ Դաւթեանի մահուան (1999, Մայիս 29) առթիւ եւ ի յիշատակ Օրիորդ Ընձայ Ստեփանեանի որոնք երկուքն ալ երկար տարիներ նուիրած են հայերէնի եւ հայ մշակոյթի դասաւանդման, իրենց եղբօր աղջիկը եւ քրոջ թոռը՝ Հերմինէ Այտապիրեան եւ ընտանիքը 10 հազար ֆրանք կը նուիրեն Լիոնի Մարգարեան – Փափազեան դպրոցին եւ 5000 Ֆր. «Յառաջ»ին որու հաւատարիմ ընթերցողները եղած են:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ,

ՓԱՐԻԶԻ Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15-ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահը

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Թատրոն, երգ, պար...

Խաչուհիներու պատրաստած սեղան:

ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ. – Ա. Քէչիչեան 100 ֆրանք առ ի գնահատանք Յունիս 11–ի խմբագրականին:

ՄԱՂՏՈՑ

Հայ լեզուի

Պաշտպանութեան Միութիւնը

կը կազմակերպէ

Շաբաթ, Յունիս 19, ժամը 15–ին

Բարեգործականի

Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ

118, rue de Courcelles, Paris 17e

1– ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

8 – 14 եւ 14 – 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ:

Պարգեւներ – 200, 150 եւ 100 Ֆր.:

2– ՅԱՆՊԱՏՐԱՍՏԻՑ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Ա) – Առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպուի 6 – 7 տարեկան աշակերտներու միջեւ (1992 եւ 1993–ի ծնունդներ):

Բ) – 14 – 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ:

Պարգեւներ – 150, 100 եւ 50 Ֆր.:

Գեղարուեստական բաժին՝ Առէն Սրաստաղ՝ Հակրկական Նուագ:

Հայերէն գրքերու ցուցադրութիւն եւ վաճառք:

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, հաճելի օր մը անցընելու եւ իր ներկայութեամբ քաջալերելու համար մրցումին մասնակցողները:

Մուտք՝ 30 Ֆր.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 19, տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին:

ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցի: կը պատարագէ՝

ՄԻԽՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 24, Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մեսրոպ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցի: կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւն ու Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27–ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10.30–ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

վիճակին Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ՚ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ՚ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարերարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի

«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire»

7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay

եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն

01 – 47 – 09 – 23 – 18

կամ՝

01 – 41 – 15 – 10 – 29

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CENTRE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE

(Jura)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août :

Dates : du 29 juillet au 20 août

Prix : 3 400 + 450 F (transport Paris et Marseille)

Ages : enfants nés entre le 01/01/84 et le 31/12/92

Veuillez contacter la section la plus proche de votre domicile ou téléphoner au Conseil d'Administration de la CBAF au : 01. 48. 24. 46. 57.

COLONIE DE VACANCES

organisée par l'Association « SIPAN »

pour les enfants de 6 à 12 ans

DU 2 AU 22 JUILLET

Frais de séjour : 2.600 + frais de voyage

Les dossiers d'inscription peuvent être retirés dans les paroisses catholiques arméniennes ou demandés au Secrétariat de l'Association SIPAN

10bis, rue Thouin — 75005 PARIS

Tél. : 01 40 51 11 90 (du lundi au vendredi de 14h à 19h).

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 27 JUIN

à 11 heures

spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par

— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY

et la Chorale de l'Ecole Tebrotzassère sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Spectacle des enfants

— DISTRIBUTION DES PRIX —

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ENTREE LIBRE

1, Boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY

Tél. : 01 43 81 01 72

Après la réussite de la seconde édition, l'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la troisième année consécutive un grand tournoi sportif sur le thème :

SPORT, FOI et ARMÉNITÉ

Nous invitons tous les jeunes français d'origine arménienne, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les **samedi 19 et dimanche 20 juin** au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de Monsieur **André SANTINI**, et le parrainage de Monsieur **Francis MAROTO**, journaliste sportif à France 2.

Important :

— SAMEDI 19 JUIN :
* dès 9h, accueil et début des épreuves sportives;
* à 21h, en l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy : Concert, Diaporama sur l'Arménie : «Splendeur d'un pays secret», par le photographe Wojtek Buss

— DIMANCHE 20 JUIN dès 14h :
* demi-finales, match de gala, finales.
* **grand tirage** : un A/R Paris Londres en avion, offert par Saberatours — Un maillot de l'équipe d'Arménie, signé par Youri Djorkaeff et Alain Boghossian, ...

Contact et renseignements :
SPORT, FOI et ARMENITE
Union Chrétienne de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain —
92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01 47 36 02 50 —
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : sfa1999@hotmail.com
internet : http://welcome.to/eeaissy

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ – Pique-nique

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13–ին

C.A.Q. — Bd Denis Papin, Bd Oddo, MARSEILLE

Փիքնիք, համփուրով խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Sous la présidence d'honneur de Monsieur **René ROUQUET**, Député-Maire d'Alfortville

22ème GALA DE FIN D'ANNÉE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE

Au programme :

Langue arménienne
Eveil à l'identité et à la culture arménienne
Musique d'ensemble
Arts martiaux
et
Danse arménienne folklorique, traditionnelle et académique
Accueil dans l'espace Exposition de l'atelier dessin

SAMEDI 19 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, ALFORTVILLE

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 53935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 18
VENDREDI
18 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.665 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.665

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ Է ԱԶԳ. ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ, ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ

Նոր նշանակուած կառավարութիւնը իր անդրանիկ նիստը գումարած է Յունիս 16-ին։ Բացումը կատարելով Հանրապետութեան նախագահը նախ շնորհաւորած է անոր անդամները եւ արդիւնաւէտ գործունէութիւն մաղթած։ Ռ. Քոչարեան ըսած է.– «Այսօր մենք՝ բոլորս, մեծ պատասխանատուութիւն ենք ստանձնել, եւ կարծում եմ, որ կարողանալու ենք երկրի առջեւ ծառացած խնդիրներին անյապաղօրէն լուծումներ տալ, քանզի այսօրուայ կառավարութիւնում ի մի են բերուել Հանրապետութեան ամենակարող ուժերը»։

Ապա խօսք առած է վարչապետ Վազգէն Սարգսեան որ իր կարգին շնորհաւորելէ ետք նորակազմ կառավարութեան անդամները, նախկին վարչապետ Արմէն Դարբինեանի եւ Ազգ. Ժողովի նախկին նախագահ Խոսրով Յարութիւնեանի նոր կառավարութեան մաս կազմելը մեկնաբանած է որպէս առաւելագոյն հանդուրժողութեան մթնոլորտի մը ստեղծումը։ «Համոզուած եմ որ ըսած է Վ. Սարգսեան այս կառավարութիւնն առաքելութիւն ունի. յոյսերն ու սպասումները մեր աշխատանքից շատ մեծ են, պիտի կարողանանք այդ յոյսերն արդարացնել, մեր խաչը տանել եւ օգտակար լինել երկրին։ Աշխատելու ենք մեծագոյն պատասխանատուութեան եւ ստեղծագործական սկզբունքով»։ Ապա վարչապետը ներկայացուցած է կառավարութեան գործունէութեան նախնական ուղեցոյցը, աւելցնելով սակայն թէ զայն պէտք չէ նկատել որպէս երկրին ընկերա – տնտեսական զարգացման մանրամասնութիւններ ընդգրկող ծրագիր. այդ մէկը Ազգ. Ժողովին կը ներկայացուի 2000 թ. պետական պիւտճէին հետ։

Ինչպէս գրեցինք երէկուան մեր թիւով, Ազգ. Ապահովութեան եւ Ներքին նախարարութիւնը երկու անջատ մարմիններու վերածուած են։ Յունիս 16-ին, նախագահ Ռ. Քոչարեան Ազգ. Ապահովութեան նախարար Սերժ Սարգսեանը ներկայացնելով իր նոր պաշտօնին գլուխը ըսած է թէ ան մեծ փորձ եւ ներուժ ունեցող նախարար է։ Նախագահը, նոյնպէս իրենց նախարարութիւններուն աշխատակազմերուն ներկայացուցած է Ներքին նախարար Սուրէն Աբրահամեանը եւ Պաշտպանութեան նախարար Վաղարշակ Յարութիւնեանը։ Ռ. Քոչարեան խօսելով Ներքին նախարարին սպասող աշխատանքին մասին, առաջնահերթ հարց նկատած է երկրին մէջ օրինականութեան ու կարգուկանոնի հաստատման խնդիրը ու աւելցուցած որ Ս. Աբրահամեան ներքին գործերու շրջանակէն դէմք մը ըլլալով լաւ գիտէ հարցերը եւ վերջին տարիներուն ալ այդ համակարգէն դուրս պաշտօններ վարած ըլլալով առիթն ունեցած է իրականութիւնը ոչ ոստիկանի աչքերով դիտելու։ Ինչ կը վերաբերի Պաշտպանութեան նախարարութեան ու զայն գլխաւորելու նշանակուած Վ. Յարութիւնեանին, նախագահը ըսած է թէ նախկին նախարար Վազգէն Սարգսեան բանակի ստեղծման եւ կազմաւորման գործին մէջ մեծ աշխատանք տարաւ. սակայն, ըստ նախագահին, ան քանի որ շատ երկար տարիներ մնաց անոր գլուխը, բանակը որոշ չափով «անձնաւորուած» բնոյթ ստացաւ եւ այսօր նոր նախարարին կը մնայ պարզել որ ստեղծուա՞ծ է իսկապէս բանակ մը, որ կրնայ շարունակել իր առաքելութիւնը բնականոն ձեւով, հակառակ նախարարի փոփոխութեան։

ՔՈՍՈՎՕ

ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

ՈՒ – ՉԷ – ՔԱ-Ն ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ

Օրէ օր աւելի կը հաստատուի որ խաղաղութիւն հաստատելը այնքան ալ դիւրին գործ մը չէ։ Գլխաւոր հարցերը ծագած են ՈՒ – ՉԷ – ՔԱ-ի հետ որ ոչ միայն չուզեր զէնքերը վար դնել այլեւ կը սպառնայ Ռուսերուն զորս թշնամի ուժ կը նկատէ, տուն – տեղ եղած է Փրիզրէն, Քոսովոյի երկրորդ քաղաքը, ուր հաստատած է իր սպայակոյտը եւ կը միտի վերջնապէս տեղաւորուիլ, վարելով նաեւ վարչական գործերը։

Սերպերը, զինուորականները անշուշտ, բայց նաեւ բնակիչները կը շարունակեն մեկնիլ։ Ինչ կը վերաբերի զինուորական ուժերուն, ՕԹԱՆ-ի բանբեր Ճէմի Շի գոհունակութեամբ հաստատեց որ «Սերպերը լուրջ ճիգ մը թափած են յարգելու համար զինուորական թեքնիք համաձայնագիրը»։ Ըստ նոյն աղբիւրներուն, արդէն 26 հազար եուկոսլաւ զինուոր հեռացած են Քոսովոյէն։

Հարցը հոն է որ ՕԹԱՆ ի՞նչպէս պիտի կարենայ զինաթափ ընել ՈՒ – ՉԷ – ՔԱ-ն, որուն պարագլուխներէն ոմանք կը յայտարարեն որ տէրն ու տիրականն են, Քոսովօ անկախ պիտի ըլլայ եւ Սերպերը գործ չունին այլեւս։ Իրենց «գրաւած» քաղաքին՝ Փրիզրէնի մէջ, ոչ ոք այլեւս կ'ուզէ եուկոսլաւ դրամ գործածել, վաճառորդները միայն տոյչմարքով կամ տոլարով կը խօսին եւ երբ յաճախորդ մը առարկէ որ իրաւունք չունին, կը պատասխանեն՝ «ՈՒ – ՉԷ – ՔԱ» եւ՝ վերջ, ամէն բան ըսուած է։ Այս պայմաններու մէջ, ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ գործադրել համաձայնագիրը որ կը շեշտէ Եուկոսլաւիոյ հողային ամբողջականութիւնը եւ ՈՒ – ՉԷ – ՔԱ-ի ապազինումը։

Քոսովոյի այլ շրջաններու մէջ ալ հարցեր կան։ Մայրաքաղաքին՝ Փրիշթինայի մէջ, երկու երիտասարդ Ալպանացիներ սպաննուած են, նահանջող սերպ վերջին զինուորներու կողմէ։

Չլուծուած գլխաւոր հարցերէն մէկն ալ ռուս զօրքերու հարցն է։ Ամերիկացիք, սկիզբէն չէին ուզեր որ Ռուսերուն ալ «գօտի» մը տրուի, բայց, կատարուած իրողութեան առջեւ գտան իրենք զիրենք, ուրեմն, հիմա բառերու հետ կը խաղան։ Տիկին Օլպրայթ կ'ըսէ թէ անոնց «գօտի» մը չի տրուիր, այլ թերեւս «շրջան» մը։

* * *

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 16 / 17)

ԼՂՀ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարար Նայիրա Մելքումեան Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի նախագահ Գնուտ Վոլեպեկի հասցէագրուած նամակով մը քննութիւն պահանջած է Մարտակերտի մէջ վերջերս պատահած ղարաբաղ – ազրպէյճանական ընդհարումներուն կապակցութեամբ։ Նախարարը առաջարկած է դէտերու կազմին մէջ ընդգրկել Մինսկի խումբի անդամ երկիրներու Երեւանի դեսպանութիւններու աշխատակիցներ։

* * *

ԱՄՆ-ՌՒ ԿՈՉԸ

Միացեալ-Նահանգները Հայաստանի եւ Ազրպէյճանին կոչ մը ուղղելով հրաւիրած են յարգելու Ղարաբաղի հրադադարը պահպանելու ուղղուած պայմանագրութիւնը։ Արտաքին Նախարարութեան ներկայացուցիչը Ճէյմս Ռուպին կողմերուն յիշեցնելով անցեալ ամիս Մինսկի խումբի վիեննական ժողովին ընթացքին համանախագահներուն կոչը, որ հակամարտութեան կողմերը կը հրաւիրէր յարգելու հրադադարի պայմանագրութիւնը, կ'ըսէ թէ տարածքաշրջանին մէջ որեւէ միջադէպ կրնայ ռազմական գործողութիւններու վերսկսման առաջնորդել եւ կոչ կ'ընէ հարցին լուծումը որոնել Մինսկի շրջանակներուն մէջ սկսած բանակցութիւններուն միջոցով։

ՊԱՊԸ ՀՌՈՄ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ԲԱՅՑ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԹԱԼ

Պապը, թէեւ դեռ շատ տկար, բայց և այնպէս ոտքի ելաւ Յունիս 16ին, կ'ուզէր անպայման կրկին տեսնել, հաւանաբար վերջին անգամ ըլլալով, իր ծննդավայրը Պատովիչէ։ Ֆիկարօ (Յունիս 17) կը գրէ թէ խոհեմութիւն կ'ըլլայ որ Յովհ.-Պօղոս Բ. առայժմ հրաժարի Հայաստան երթալէ ուր «էքիւմէնիք ուխտագնացութիւն մը» կը նախատեսէր Գարեգին Ա.ի մօտ։ Բայց, կ'աւելցնէ Թերթին Թղթակիցը, մամուլի բանբերը կը պնդէ որ «Պապը կ'ուզէ իրագործել այդ ծրագիրը» եւ թէ Թուականը պիտի ուսումնասիրուի անմիջապէս որ Հռոմ վերադառնայ, այսինքն Յունիս 17-ին։

Թերթին Թղթակիցը կը նկարագրէ տկար, բայց եռանդուն պապ մը որ տեղի չի տար ոչ հիւանդութեան, ոչ յոգնութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԼԻՆԹԸՆ ԵՒ ՇԻՐԱՔ ամոլները Յունիս 16-ի իրիկունը ճաշեցին Փարիզի 3-րդ թաղամասի «Շէ լ'Ամի Լուի» ճաշարանը։ Վայրը ընտրուած էր Ամերիկացիներուն կողմէ որոնք շատ կը սիրեն եղեր «վերի թիփիքըլ» այդ ճաշարանը։ Շիրաք եւ Գլինթըն յաջորդ օրը մեկնեցան Քէօլն ուր տեղի կ'ունենայ Ժէ 7+1 վեհաժողովը։

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ հրաժարեցաւ Ֆրանսուա Միթերան Հիմնարկի նախագահի իր պաշտօնէն։ Զինք կը փոխարինէ Ժան – Լուի Պիանքօ։ Նախկին քարտուղար Էլիզէի։

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ երկրաշարժին առաջին հաշուեկշիռին համաձայն 23 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 200 վիրաւոր ըստ պաշտօնական աղբիւրներու, բայց այս թիւերը վերջնական բնոյթ չունին։

ԱԼԷՆ ԺՈՒՓԷ ձեռագիր նամակով մը իր հրաժարականը տուաւ ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ի Քաղաքական Խորհուրդէն։ Իր պատճառաբանութիւնն այն է որ կասկածամտութեան եւ մրցակցութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ հոն։ Օրէ օր կը պարզուի որ ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ը ելք չի գտներ վերահաստատելու համար իր շարժումին միասնականութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ չէ վճարած իր խոստացած 50 միլիոն ֆրանքը Թոշակառուներու սնտուկներուն եւ հետեւանքն այն է որ հազարաւոր կանխաթոշակառուներ վնասներ կը կրեն։ Պետութիւնը 1984-էն ի վեր, է որ չէ կատարած իր պարտականութիւնը։

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԼԵԶՈՒՆԵՐ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԴԷՄ Է ՈՒԽՏԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՄԱՆ

Ֆրանսայի Սահմանադրական Խորհուրդը չարտօներ որ Խորհրդարանը վաւերացնէ շրջանային կամ փոքրամասնութեանց լեզուներու Եւրոպական Ուխտը զոր Ֆրանսա ստորագրած էր։ Այս որոշումը հետեւանք է Հանրապետութեան նախագահին Մայիս 20-ի դիմումին։

Սահմանադրական Խորհուրդը կ'ընդդիմանայ որովհետեւ կը գտնէ որ «պարտադիր» յօդուածները կողմերու համար «դէմ են Հանրապետութեան անբաժանելիութեան սկզբունքներուն, հաւասարութեան օրէնքին առջեւ եւ ֆրանսացի ժողովուրդին միասնականութեան, այն չափով որ կը ձգտին յատուկ իրաւունքներ շնորհել լեզուական «խումբերու» այն հողամասերուն մէջ ուր այդ լեզուները կը գործածուին»։

Այս ձեւով Խորհուրդը, եւրոպական ընտրութիւններէն քանի մը օր ետք կ'ամրապնդէ «ինքնիշխանապաշտներու» (սուվրրէնիսթ տարազը տրուեցաւ Փասքուա – Տը Վիլիէ հոսանքին)։

Ուխտը ստորագրուած էր Մայիս 7-ին, եւրոպական հարցերու նախարար՝ Փիէր Մոսքովիչիի կողմէ։ Ֆրանսա ճշդած էր ներածական յայտարարութեամբ մը, որ անոր վաւերացումը կը նախատեսէ միայն եթէ Ուխտը չի ձգտիր փոքրամասնութեանց ճանաչման եւ պաշտպանութեան այլ զարկ կուտայ եւրոպական լեզուական հարստութեան. «Խումբ» տարազին գործածութիւնը, կ'աւելցնէր, հաւաքական իրաւունքներ չի տար շրջանային կամ փոքրամասնութեանց լեզուները խօսողներուն։

Ելիզէ, երբ դիմած էր Սահմանադրական Խորհուրդին շեշտած էր որ բնագիրը կը պարտադրէ որ, ի հարկին, շրջանային լեզուի թարգմանուի Պատժական օրինագիրքը կամ վարչական օրինագիրքը։ Շիրաք, թէեւ, հինէն կողմնակից է շրջանային լեզուներու զարգացման եւ 1996 Մայիս 29-ին ալ յայտարարած էր Պրըթանիի մէջ. – «Չեմ հասկնար յանուն ի՞նչ վտանգի, Ֆրանսա պիտի հրաժարէր շրջանային իր լեզուներէն»։ Խնդրոյ առարկայ այդ լեզուներն են ալզասիէնը, պրըթոնը, պասքը, գաթալանը, գորսիքէրէնը, ֆլամանը, փրովանսալը եւ օքսիթանը։

Յիշենք որ առենին (Մարտ 7) յանուն արեւմտահայերէնի պաշտպանութեան, Տիկին Անահիտ Տօնապետեան ալ նամակ մը ուղղած էր Լ. Ժոսփէնի (տե՛ս՝ «Յառաջ» Մարտ 10) որպէսզի Ֆրանսահայերն ալ կարենան օգտուիլ այդ ուխտին ստեղծելիք կարելիութիւններէն արձանագրելով արեւմտահայերէնը։ Կոչ եղած էր նաեւ «Յառաջ»ի նոյն թիւին մէջ որ միութիւններ, հաստատութիւններ, կազմակերպութիւններ, դպրոցներ, մամուլ, իրենք ալ նամակներով զօրավիգ ըլլան «Հայկական ուսումներու ընկերակցութեան» նախագահուհիին դիմումին։ Զօրավիգ եղողներու առաջին գիծի վրայ էր Վիլժուիֆի փոխ _ քաղաքապետ, երեսփոխան Ժան – Փօլ Պրէթ։

Կը թուի որ Սահմանադրական Խորհուրդի Յունիս 16-ի որոշումը վերջակէտ մը կը դնէ հարցին։

* * *

Յունիս 15-ին, «Լիպերասիոն» հրատարակած էր Ժորժ Սառի ուղղուած նամակ մը զոր ստորագրած էին Անահիտ Տօնապետեան, Անրի Ժիրօտան, Հային Սառի ուր կը պատասխանէին Ժ. Սառի եւ իր բարեկամներուն որոնք հանրագրութիւն մը ըրած էին ուխտին դէմ, ուր կ'ըսէին թէ ան զօրավիգ է «տնտեսապէս աւելորդ լեզուներու»։

Նամակը ստորագրողները կը բացատրէին նման տեսակէտի մը անհեթեթութիւնը։

ԿԱՏԱԿՆ ՈՒ ԼՈՒՐՋԸ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾ ՈՒՆԻ՞Ն

Հայաստանի երեսփոխանական ընտրութիւնները աւարտեցան առանց որեւէ անակնկալի: Մայիս 30-ի օրը անցաւ ինչպէս կը սպասուէր, իսկ արդիւնքները տարակէտ մը անգամ չտարբերեցան բոլորին արդէն յայտնի պատկերէն: Արդէն առաջին նիստը գումարած է նոր խորհրդարանը, ուղերձ – պատգամ պարագայականներով. հաւանաբար այդ շրջանակին հետաքրքրական, կամ ինքնատիպ հաղուադէպ տուեալներէն գլխաւորն էր ատեանին ամէնէն խնդրայարոյց երեսփոխանին՝ Վանօ Սիրադեղեանի բացակայութիւնը. թէեւ այդ անունին կապուած ծանօթ զարգացումներէն ետք, նշուածը չնչին մանրամասնութիւն կը մնայ:

Պարզ է որ ընտրութեան նախորդող օրերու Հայաստանեան մամուլը լայն տեղ տուած էր նիւթին. սակայն հոն եւս ուշագրաւ էր սրութիւններու բացակայութիւնը: Ցստակ հասցէի դիմող ճամբորդին խաղաղ ընթացքն էր մամուլինը: Այդ հանդարտութիւնը եղած էր թերեւս պատճառը որ երգիծելու տրամադրութիւնը աւելի ներկայ էր լրագրողներու մօտ. թէ՛ Մայիս 30-ին նախորդած շրջանին, թէ՛ յաջորդող օրերուն: Երգիծանքը գործածուած էր երբեմն մրցակից խմբակ մը, կամ դէմք մը նորօրէն քննադատելու, արժեզրկելու նպատակով. երբեմն ալ պարզապէս ընտրութենէն ալ, ընտրողէն ալ շատոնց ձանձրացած զանգուածին մէջ ընթերցողի հետաքրքրութիւնը ետ բերելու փորձով: Թէ այդ յատկանիշը տեղւոյն վրայ ի՛նչ աստիճան յաջողութիւն արձանագրեց ու նպատակի ծառայեց, դժուար է ըսել: Սակայն, որոշ է որ երգիծական շեշտով գրուած, կամ գրուելէ ետք այդ բնոյթով յայտնուած էջեր, տողեր, ինքնատիպ պատմանշումներ են ընտրութեան մասին: Երբեմն, նաեւ մըտածել կուտան որ լուրջին ու կատակին միջեւ կարծուածին չափ յստակ չէ սահմանագիծը. թէ՛ գրուածին եւ թէ կատարուածին համար հաւասարապէս:

Ընտրութեան նախօրեակին երգիծական բնոյթով ուշագրաւ խորագիրներէն է «Ամենաակտիւ ընտրողները հանգուցեալներն են»ը («Առաւօտ» Մայիս 27): Անոր հետեւող էջին մէջ նիւթ կ'ըլլայ ընտրական ցանկերու ծուռ ու թերի պարունակութիւնը որ ընտրութեան տարընչուած նիւթերէն ամէնէն լայն տեղ գրաւողը եղաւ թէ՛ լրատուութեան, թէ մամուլին մէջ: Այս մէկուն մէջ, թիւ 11 ընտրատարածքի թեկնածուներէն Վ. Թորոսեանի «վստահուած անձ» Զ. Յարութիւնեան կը խօսի, ըսելու համար որ նոյն շրջանին ցուցակներէն կարեւոր թիւով ընտրողներ բացակայ են: Այդ երեւոյթը դիւրին ալ չէ մարդահամար կատարուած չըլլալու պատճառաբանութեամբ բացատրել, քանի որ նոյն թեկնածուն ու անոր ընտանիքը անգամ բացականերու մաս կազմած են. ճիշդ ինչպէս՝ իր անունը չէր գտած երբ քուէարկելու գացած էր Վ. Մանուկեանի աղջիկը: Սակայն, ատիկա Զ. Յարութիւնեան կը նկատէ. «զաւեշտը, թիւրիմացութիւնը, միտումնաւորութիւնը, յանդըգնութիւնը ծայր աստիճանի հասցուած» երեւոյթ: Ան կը շարունակէ թէ իրենց մրցակիցները լաւատեղեակ են որ խնդրոյ առարկայ տարածքին մէջ Վ. Թորոսեանին տրուելիք քուէներու հաւանականութիւնը շատ է «եւ այդ տարածքից էլ «թիւրիմացաբար» դուրս են մնացել ընտրողները»: Իր «մրցակից» կոչածին մասին ան կուտայ յստակ սահմանում մըն ալ. «այն թեկնածուները կամ նրանց խամաճիկները, որոնք կարող են օգտագործել պետական լծակները ու ունեն պետական հովանաւորութիւն»: Նոյն գրութեան մէջ կ'ըսուի տակաւին թէ «թիւ 11ընտրատարածքի միւս տեղամասերում էլ ընտրողների մեծ մասը վաղուց արդէն հանգուցեալ են, իսկ մի քանի շէնքեր կրկնւում են»:

Այս գրութեան 3 – 4 օրով ընդմիջուած շարունակութիւնը կարելի է նկատել «Ազգ»ի (Յունիս 1) «Խոստումներ» սիւնակին «Ես չիմացայ թէ ինչո՛ւ, դու չիմացար թէ ինչպէս...» խորագրուած ակնարկը: Այս անգամ, Լ. Ս. ստորագրութեամբ էջը կը սկսի ուղղակի մատնանշելով. «Ցիրաւի, նման զաւեշտալի ընտրութիւններ Հայաստանում դեռեւս չէին եղել եւ թերեւս չեն էլ լինի»: Ու անմիջապէս կը տրուի հաստատումին տուն տուող կացութիւնը. «բաւական չէ, պերմուտեան եռանկիւնու օրէնքների համաձայն, ամբողջ թաղամասերի բնակչութիւնն է անհետացել ընտրացուցակներից ու թաղապետարանների տեսադաշտից, կատարուել է աւելի սարսափելին. Գոգոլի «Մեռած հոգիներ»ի պէս՝ բազմաթիւ հանգուցեալներ են յարութիւն առել ու յատնուել ընտրացուցակներում»: Կը տրուին քանածին չօշափելի օրինակներն ալ. «...օրինակ, թիւ 13 ընտրատարածքում ուր քուէարկելու էր եկել հանրաճանաչ Սօս Սարգսեանը: Ցաւօք, պարզուել էր որ դերասանի անունը բացակայում է ընտրացուցակներից: ... Փոխարէնը, նոյն ընտրատարածքում չէին մոռացել ցուցակում գրանցել երկու տարի առաջ մահացած Ֆրունզէ Դովլաթեանին»: Կարդալէ ետք նման էջեր, դժուար չէ մօտէն զգալ ընտրական մթնոլորտը որ տիրած է Մայիս 30-ին: Ու այդ առումով, նախընտրական շատ գիւտաւոր «պատգամ» է վերոնշեալ «Առաւօտ»ին վերջին էջին վրայ տեղ գրաւած տողը որ Չարենցի մատնանշումին տարբերակով կը գոչէ. «Ո՛վ հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը հեռուստացոյցն անջատելու մէջ է»:

Ընտրութեան օրերու թերթերը յաճախ տեղ տուած են այս ու նման ապօրինութիւններու ընտրողներէ գտած արձագանգներուն ալ. բարկութիւն, բողոք, վէճ, դատարան ընդհանրութեան, քով կան ինքնատիպ հակազդեցութիւններ ալ. անոնցմէ է այն մէկը որուն երեք – չորս տողով անդրադարձած է «Հայաստանի հանրապետութիւն»ը (Մայիս 31) առաջին էջին վրայ: Ըսուածը այն է որ «Գիւմրիի Լենգես թաղամասում ընտրացուցակով ընտրողների թիւն անցնում էր մօտ 500-ի սահմանը: Իսկ ընտրութիւններին մասնակցել է ... 4 մարդ»: Այսքան պերճախօս երեւոյթի մը, թերթը աւելցուցած է աւելորդ այն տեղեկատուութիւնը թէ «ըստ որոշ տուեալների, բնակիչները ընտրութիւնները պոյքոթել են իրենց բողոքն արտայայտելու համար: Իսկ թէ ինչո՞ւ՝ առայժմ յայտնի չէ»: Իրա՛ւ, դժուար է բացատրել այդ կեցուածքը երբ 1988 Դեկտեմբերի երկրաշարժէն քանդուած խորհրդային անտրակ ու վտանգաւոր իր բընակարաններուն տեղ արդէն ստացած է ամէն յարմարութիւններով օժտուած յարկաբաժիններ, տուներ, կանանչապատ ու մաքուր օդով, մաքուր ջուրով շրջանակի մը մէջ. մանաւանդ նորոգուած, նոր բացուած ճամբաներու ցանցը զինք կը կապէ մօտաւոր ու հեռաւոր կեդրոններու, յատկապէս հաճելի, դիւրին պայմաններ ստեղծելով հոն ապրողներուն համար...:

Ինչ կը վերաբերի ընտրութեան վաղորդայնին գրի առնուած առաջին մեկնաբանութիւններու, նախատեսումներու լուրջ տարբերակին, առաւելագոյնը խտացնող էջ մըն է Ռաֆիկ Յովհաննիսեանի ստորագրածը («Ազգ», Յունիս 3). «Քաղաքական նոր իրավիճակ Հայաստանում» խորագրուած գրութեան վերջաւորութեան պարբերութեամբ յայտնուած մտահոգութիւնը անտեսել շատ դիւրին չէ. լրագրողը կ'ըսէ. «Չէի ցանկանայ չարագուշակ մարգարէութիւն անել, սակայն մտահոգ եմ թէ այս խորհրդարանը շատ աւելի արագ է վարկաբեկուելու ժողովրդի աչքում, քան նախորդը եւ այդժամ թշուառութեան վերջնասահմանին հասած հարիւրհազարաւոր մարդկանց առանց այն էլ եռացող ատելութիւնը ելք է որոնելու: Չեմ հաւատում թէ Մայիսի 30-ի ընտրութիւններով ձեւաւորուած Ազգային ժողովն ընդունակ կը գտնուի մեղմելու ընկերային լարուածութիւնը երկրում: Իսկ դա «խոստանում է» առնուազն նոր վաղաժամկէտ ընտրութիւններ ոչ այնքան հեռու ապագայում: Հարկաւոր է հասկանալ որ Մայիսի 30-ից յետոյ Հայաստանում ստեղծուել է քաղաքական նոր իրավիճակ սպասումների եւ յոյսերի իրավիճակ: Վա՛յ նրանց, ովքեր չեն հասկանայ դա եւ կը յանդգնեն յուսախաբ անել ժողովրդին: Աստուած իրենց էլ, մեզ էլ փրկի այդ հեռանկարից»:

Ամէ՛ն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՓՈՔՐ ՀԱՅՔԻ / ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՆԱԶ ՏԷՐ – ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՍԻՄՈՆ ՓԱՅԱՍԼԵԱՆ
(Եու – Սի – էլ – էյ.)
Նիւթ՝ «Շապին – Գարահիսարի Հայոց ինքնապաշտպանութիւնը 1915 թուականին»:

Եու – Սի – էլ – էյ–ի Պատմագիտական Բաժանմունքի դասախօս Սիմոն Փայասլեան ամբողջական նկարագրութիւնը տուաւ Շապին – Գարահիսարի ինքնապաշտպանութեան:

1915–ին, Ցեղասպանութեան ընթացքին, հայկական կարգ մը շրջաններ դիմեցին ինքնապաշտպանութեան: Վան – Վասպուրական, Ուրֆա, Տարօն – Սասուն, Մուսա Տաղ եւ Շապին – Գարահիսար չենթարկուեցան տեղահանութեան հրահանգին եւ նախընտրեցին ինքնապաշտպանութեան դիմել: Շապին – Գարահիսարի վրայ թրքական յարձակումը սկըսաւ Յունիս 2–ին եւ երբ կռիւները ծաւալեցան, դաշնակցականներէ եւ հնչակեաններէ բաղկացած զինուորական խորհուրդը որոշեց ժողովուրդը տեղափոխել բերդ: 5062 հոգի հաշուող բնակչութեան 75%–ը կը բաղկանար կիներէ եւ երեխաներէ, իսկ մնացեալի հազիւ 250 հոգին վարժ էին զէնքի գործածութեան: Յունիս 11–ին, թրքական զօրքերը վերջնագիր տուին պաշարուած հայութեան. անմիջապէս յանձնուիլ, խոստանալով իրենց ապահով փոխադրութիւն Կիրասոն կամ Սեբաստիա: Հայ զինուորական խորհուրդը մերժեց վերջնագիրը: Թրքական բանակը պաշարման օղակը սեղմեց եւ ծանր ռմբակոծումի ենթարկեց բերդը, ուր պայմանները հետզհետէ վատթարացան: Մէկ կողմէ սննդապաշարի եւ ջուրի պակասը, միւս կողմէ դուրսէն օգնութիւն ստանալու անյոյս հեռանկարը տեղի տըւին զանազան կողմնորոշումներու: Ոմանք կամաւոր ներկայացան երթալու ու Թուրքերուն հետ բանակցելու, ուրիշներ առաջարկեցին ուղղակի ճակատումով կամ մեռնիլ կամ անցք ստեղծել ժողովուրդը աւելի ապահով շրջան փոխադրելու համար եւ դեռ ուրիշներ՝ վճռեցին բերդը պաշտպանել մինչեւ վերջ: Զինուորական Խորհուրդը, չվստահելով թրքական խոստումին եւ նկատի առած զէնքի անբաւարար կացութիւնը ուղղակի ճակատելու, ընտրեց վերջին կարելիութիւնը: Յաջորդող երկու շաբաթներու ընթացքին, թըրքական բանակը իր ուժերը անհամեմատ զօրացնելով անդադար յարձակումներու եւ ռմբակոծումներու ենթարկեց բերդը մինչեւ որ Հայերը յանձնուեցան: Թուրք բանակը եւ պաշտպանողները մտան բերդ, ժամեր ամբողջ ջարդեցին, թալանեցին, վերապրողներն ալ տեղահան ըրին, ճամբու ընթացքին զանոնք սպաննելով: Օգոստոս 2–ին, Դաշնակցութիւնը տեղեկագրած է Խարբերդի ամերիկեան հիւպատոս Տէյվիսին, որ իր կարգին ղեկուցած է դեսպան Մորկընթաուին եւ Ուաշինկթըն, յայտնելով որ «Շապին – Գարահիսարի բոլոր Հայերը կոտորուած են եւ շրջանը քանդուած է»: Անգլիոյ մօտ ամերիկեան դեսպան Ուոլթըր Փէյճ Պետական Քարտուղարութիւն տեղեկագրած է, որ «Յուլիս ամսուան սկիզբը, Շապին – Գարահիսարի բնակչութիւնը անխղճօրէն ջարդուած է»:

ՌԻՉԸՐՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
(Եու – Սի – էլ – էյ.)
Նիւթ՝ «Սեբաստիան Ցեղասպանութենէն ետք»:

Փրոֆէսօր Ռիչըրտ Յովհաննէսեան անդրադարձաւ յետ պատերազմեան սկըզբնական ժամանակի Սեբաստիոյ շրջանին: Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր 1918–ին Առաջին Աշխարհամարտի աւարտը առիթ ընծայեց 1915 – 1918–ի ցեղասպանական ջարդերէն վերապրած հայութեան, որ վերադառնայ իր հայրենի հողերը: Յաղթական Դաշնակիցները բազմաթիւ խոստումներ կատարած էին Հայերու տուն վերադարձի եւ հայութեան համար ազգային ապահով ապագայի մը դծով, միաժամանակ խոստանալով նաեւ խստօրէն պատժել ցեղասպանութեան հեղինակները: Հայութեան մօտ իրենց պատմական հողերն ու պապենական տուները վերադառնալու յոյսերը շատցան, մանաւանդ քաջալերուած յետ – պատերազմի սկզբնական շրջանին, Դաշնակիցներու կողմէ սահմանագծուած նոր քարտէսներով, որոնք Փոքր Հայքը կը ներառէին Հայաստանի պետութեան մէջ եւ որու սահմաններուն վերջնական հաստատումը պիտի կատարուէր Թուրքիոյ վրայ պարտադրուած խաղաղութեան դաշինքով:

Պատերազմէն անմիջապէս ետք, Հայ եւ ամերիկեան կազմակերպութիւններ ձեռնարկեցին որբահաւաքի, ինչպէս նաեւ բռնի կերպով Թուրք տուներու մէջ պահուած Հայ կիներ եւ երախաներ ազատելու աշխատանքին: Այս գործունէութեան կեդրոնը հանդիսացաւ Սեբաստիան, ուր հաւաքուած էին նաեւ այլ շրջաններէ եկած գաղթականներ, շուտով իրենց հայրենական նահանգները վերադառնալու յոյսով:

Նոյն ատեն սակայն, Սեբաստիան դարձած էր նաեւ Մուսթաֆա Քէմալի ղեկավարութեամբ Թուրք ազգայնական շարժումի կեդրոնը: Հոն էր որ Քէմալ կ'ըմբոստանար Դաշնակիցներու դէմ եւ կը փորձէր ամէն գնով ձախողեցնել Հայ պետականութիւն ստեղծելու ծրագիրը: Այս ուղղութեամբ, հետաքրքրական է կեցուածքներու փոխանակումը Մուսթաֆա Քէմալի եւ Հայաստան գործուղուած ամերիկեան զինուորական առաքելութեան պետ զօրավար Ճէյմս Հարպորտի միջեւ: Ամերիկեան կողմը կը վերահաստատէր Հայկական Ցեղասպանութեան արհաւիրքը: Մինչ այդ սակայն՝ քէմալականները կը շահագործէին Դաշնակիցներու ներքին հակամարտութիւնները եւ նոյն տարուան վերջը Ֆրանսացիք Քէմալի հետ գաղտնի բանակցութիւններով համաձայնութեան կ'ուզէին գալ, զիջումներ կատարելով Հայկական Հարցի վերաբերեալ:

Դաշնակիցներու եւ Միացեալ – Նահանգներու ձախողութիւնը իրենց յանձնառութեան մէջ եւ խոստումներու դրժումը իր գագաթնակէտին հասաւ Սեւրի Դաշնագրով, որ թուղթի վրայ մնաց: Սվազ, Խարբերդ, Տիարպէքիր դուրս մնացին հայկական պետութենէն: Ձախողեցան նոյնիսկ Վանը, Պիթլիսը, Էրզրումն ու Տրապիզոնը (որ Հայերուն տրուած էր) Երեւանի շուրջ տարածուած գոյութիւն ունեցող Հայաստանի Հանրապետութեան միացնելու մէջ:

1922–ին, Թուրք ազգայնականները յաջողած էին Հայաստանի Հանրապետութիւնը սահմանափակելու մէջ, ինչպէս նաեւ դիւանագիտական յաղթանակներ տանելու Սովետ Ռուսիոյ եւ դաշնակիցներու մօտ: Անգամ մը եւս Սեբաստիոյ եւ Խարբերդի մէջ կեդրոնացած եւ ջարդերէն ճողոպրած հայութիւնը վտանգի եւ երկրէն հեռանալու սպառնալիքին տակ էր: Վերջին տեղահանութիւնը կատարուեցաւ 1922–ին, դէպի Հալէպ:

Այսպիսով վերջ կը գտնէր պատմական Հայաստանի նահանգներուն նուիրուած գիտաժողովը: Յաջորդը՝ Տիգրանակերտին եւ Եդեսիոյ նուիրուած է:

(Շար. 4 եւ վերջ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ
ԶԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆԻ

ՍՈՒՐԷՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ս. Էջմիածին, 1999

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ «ՍԱՅԵԱԹ ՆՈՎԱ»ՈՎ

1974-էն ի վեր Նիսի մէջ տեղի կ'ունենայ տարեկան սրբազան երաժշտութեան փառատօն 15 - 20 օրուան տեւողութեամբ, հին քաղաքին զանազան եկեղեցիներուն մէջ, որակաւոր եւ միջազգային մակարդակի երգչախումբերու, նուագախումբերու եւ երգիչ - երգչուհիներու մասնակցութեամբ։

«Սայաթ Նովա»ն, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երմազեանի եւ ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի՝ Ժիւլիէթ Երմազեանի, նախորդ երեք տարիներուն մասնակցած ըլլալով վերոյիշեալ փառատօնին, այս անգամ պատիւը ունեցաւ կատարելու անոր 25-ամեակին բացումը Յունիս 4-ի երեկոյեան համերգով մը, Սէնթ - Րեբարատ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

Գնահատելի է օտար երկրի մէջ հայկական երգչախումբի մը ոչ միայն դասաւորումը տեղւոյն Փիլարմոնիք նուագախումբի Վատիկանի հռչակաւոր Ծուլիա մատուռի մեներգչուհիներու եւ Նիսի Օփէրայի երգչախումբի շարքին, այլեւ անոնց գլուխը անցնելու կարողութիւնը։

Մէկ ու կէս ժամուան այս համերգը գլխաւորաբար՝ Կոմիտասի եւ Եկմալեանի գործերով, անընդհատ ծափահարուեցաւ օտարներէն. խումբին սոլիսթները՝ Տիգրիս Կոկէ, Անոյշ Մարտիրոսեան եւ Նուպար Տէր - Մինասեան, գարձեալ տպաւորեցին հանդիսատեսները, աւելցնելով համերգին փայլը, իսկ Անի Երմազեան, որ առաջին անգամ ըլլալով մեկնաբանեց «Անոյշ»ի երեք հատուածները փոխարինելով ծանօթ սոփրանօ Ֆայլէն Շանոեանը, երկար ծափահարուեցաւ։

Նիսի երաժշտական դպրոցի տնօրէն եւ երաժշտական քննադատ Անտրէ Պէրէնեը որ քանիցս գնահատած էր «Սայաթ Նովա»ն զանազան յօդուածներով «Նիս Մաթէն»ի մէջ, այս անգամ եւս չէր զլացած իր տպաւորութիւնները արտայայտելու հայկական երաժշտութեան եւ երգչախումբին բարձր մակարդակին մասին, համերգի նախօրեակին ու անկէ ետք, դարձեալ «Նիս Մաթէն»ի մէջ, Festival de musique sacrée : «Sayat Nova» en ouverture խորագրով։

Ամառնային արձակուրդի կոչուած երգչախումբը կրկին պիտի ձեռնարկէ իր տքնաջան փորձերուն յառաջիկայ Սեպտեմբերին։

ԼԵՆԱ ՋՈՒԼԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ ՄԱԿ-Ի ՉԱՓԱՆԻՇՈՎ

ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի Հայաստանի գրասենեակին համաձայն, վերջին տարիներուն Հայաստանի բնակչութեան կենսամակարդակի բարեւացումը չեղարուած է։ Հետազօտութիւնները պարզած են որ ամէնէն ապահով 20 տոկոսնոց խաւ մը կը ստանայ եկամուտներուն շուրջ 63%-ը։ Իսկ ամէնէն անապահով 20 տոկոսը՝ 4,7%-ը։ ՄԱԿ-ի չափանիշով՝ ՀԱՊ-ի երկիրներու բնակիչներուն համար օրական 4 տոլարէն ցած եկամուտը հոմանիշ է աղքատութեան։ Այսինքն՝ ամսական 120 տոլարէն նուազ եկամուտի տէրերը այդ խումբին մէջ կը նկատուին, մինչդեռ Հայաստանի ամսական միջին աշխատավարձքը 27 տոլար է։ Նոյն տեղեկագրին համաձայն, աղքատ է քաղաքացիներու 59%-ը. գիւղացիներու՝ 48%-ը։

Նոյն գրասենեակին հաստատումով՝ շատ բարձր է Հայաստանի օդի ապականութեան աստիճանը։

***

ՊԱՐԳԵՒԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Սպիտակի երկրաշարժին տասնամեակին առթիւ նախագահ Ռ. Քոչարեանի հրամանագրով Ս. Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանով պարգեւատրուած էր ռուս արուեստագէտ Վլ. Սպիվակով։ Յունիս 13-ին նախագահը անոր յանձնած է շքանշանը, յիշելով որ ան իր արուեստագէտներու խումբով գացած էր Գիւմրի, մարդկային դաւին հանդէպ վշտակցութեան արտայայտութիւն ունենալով։ Շքանշանի յանձնումի արարողութեան մասնակցած են Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանը, Մշակոյթի նախարար Ռ. Շառոյեան, արուեստագէտներ։ Նոյն երեկոյին Վլ. Սպիվակովի ղեկավարած «Մոսկուայի վիրթիւոզներ» նուագախումբը ելոյթ ունեցած է Ա. Խաչատրեան սրահին մէջ։

ՅԱՍՄԻԿ ՍԻԻՐՄԷԼԵԱՆԻ «ԺԻՆԱՍԹԵՐԱ»Ն

«Ռեփերթուար» մասնագիտական ամսաթերթին մէջ Թիէրի Գլէրմոն ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնէ Ալպէրթօ Ժինասթերայի (1916 – 1983) իւրայատուկ երաժշտական երկին Յասմիկ Սիւրմէլեանի մեկնաբանութիւնը եւ անոր ձայնագրութեամբ պատրաստուած սալը։ Զայն կը յանձնարարէ որպէս տաղանդի յայտնութիւն եւ կը գրէ. –

«Ահա, վերջապէս Ալպէրթօ Ժինասթերայի դաշնակի նուիրուած երկին լրիւ արժէքով ճանաչումը։ Արժանթինցի յօրինողը, հեղինակ՝ մեծածաւալ աշխատացանկի (որոնցմէ անպայման պէտք է յիշել դաշնակի քոնչերթօն եւ էլէժիքա սէնֆոնիան) դժբախտաբար քիչ արձագանգ կը գտնէ Ատլանտեանէն այս կողմ։ Պաշտօնական երաժշտագէտներ գլխաւորաբար կը դասեն պատահական ֆոլքլորիստի ենթահանգամանքով։ Կարծէք Եւրոպայէն կամ Հիւսիսային Ամերիկայէն դուրս չկայ փրկութիւն։

«Անշուշտ ճիշդ է որ Ալպէրթօ Ժինասթերա լայնօրէն օգտուած է Արժանթինի եւ Հարաւային Ամերիկայի ժողովրդական երաժշտութենէն, որդեգրելով անոր լայն հնչականութիւնը։

«Դաշնակի համար, առաւելաբար 40-ական եւ 50-ական տարիներուն յօրինած երկերը մեղեդիի յատուկ ձիրք եւ գոյնի բնածին զգայութիւն կը ներկայացնեն։ Այսպէս, 1952-ին աւարտած իր թիւ 1 սոնաթին «Ռուվիտօ էտ Օսթինաթօ» վերջին մասը փայլուն կշռոյթի զօրութեամբ եւ անսպասելի հնչականութեամբ կը յիշեցնէ Պարթօքը։ Բայց, անկասկած, Ալպէրթօ Ժինասթերայի ժողովրդական երաժշտութենէն ներշնչուած փոքրիկ կտորներն են որ անմիջականօրէն կը հրապուրեն ունկնդիրը, ինչպէս 1948-ի գողտրիկ «Միլոնկա»ն իր միամիտ թանկոյի կշռոյթով որ կը հաւասարի իր հայրենակից եւ ժամանակակից «Աստոր Փիածոլլա»ին։ Նոյնպէս «Մալամպօ»ն՝ ժողովրդական պարերէ ներշնչուած պարզ բներգով, յատկապէս սրբաձայն փայլով կը թնդայ։

«Աւելի անհաւասար են 1944-ին յօրինած 12 փրելիւտները (նախերգ) որոնք տարբեր ոճերու խառնուրդ են մեծարանքի ձեւով («Վիլլա Լոպօ»ի, «Գոփլանտ»ի եւլն..)) ուր տեղ-տեղ կը լսենք թանկոյի տրամութիւն կամ դիւցազներգութեան հեշտանք։

«Յասմիկ Սիւմէլեան սկիզբէն մինչեւ վերջ կատարեալ տենդոտ խանդավառութեամբ մը կը մեկնաբանէ բազմերանգ եւ զգայուն այս երաժշտութիւնը որ կարծես կը համապատասխանէ յայտնաբերուած երկին»։

VIENT DE PARAÎTRE

SHART (*)

Նոր լոյս տեսած է խիստ չքեղ հատոր մը նուիրուած Շարթի։ Յառաջաբանին մէջ, Խիլէթ Մասոն կը յաջողի քանի մը տողով ներկայացնել արուեստագէտը։ Ան կը նկարագրէ նկարիչին եւ մօտէլին կապերը ու կ'եզրակացնէ. – «Շարթի նկարչութիւնը թարգմանն է իր հոգեկան վիճակներու ուժգնութեան։ Անոր մօտ, ամէն ինչ զօրաւոր զգացումներով ներմուծուած է. – սէր, ցաւ, տառապանք, յուզում։ Հոս է իր ճշմարտութիւնը»։

Անկախ, Շարթի գործերու վերարտադրութիւններէն, կան վկայութիւններ Իվ Թոմայի, Հաուրտ Ս. Ռիչմոնի, Վրինայի, Շարմէի, Ժ. Լ. Միշոյի, Զահարի, Օպէրի, Ֆլամանի, Թէրիէրի, Մուրլոյի, Վենոեհթի, ֆրանսերէն եւ անգլերէն։ Անոնք լաւագոյնս ճանչցած են արուեստագէտ մը որ գիտցած է լեզու եւ ոճ տալ գոյներու եւ խրատցի է Անտրէ Ֆլաման, երբ կը գրէ. – «...Շարթ ուրախութեան եւ ապրելու անուշութեան նկարիչն է եւ իր չէյշերը, երբեմն ցնցիչ են միայն մեզ աւելի համոզելու համար եւ բաժնեկից ընելու իր ապրումին եւ յոյսին»։

Իսկապէս, գրաւիչ հատոր մը որ լաւագոյնս կը ներկայացնէ այն ճշմարիտ արուեստագէտը որ է Շարթ ու նաեւ արուեստագէտին կողքին՝ մարդը։

(*) Atlantic Seven London

LIVRES REÇUS

LA CUISINE ARMENIENNE
ET
DU MOYEN-ORIENT

Recettes traditionnelles sans viande

par MIREILLE H. DONIGUIAN

Première édition 1999
G. Doniguian et Fils
871-887, rue du Fleuve
Beyrouth — LIBAN

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
– 1924 - 1925 –
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Է

– Լռութի՛ւն, – կրկնեց, – լռութի՛ւն, գիս մտիկ ըրէք...

– Ինչ որ պիտի ըսէս, ըսէ, – պոռաց մէկը, մենք կը լսենք։

– Ճերմակեղէններու բաժանումը պիտի սկսինք հիմա, նախ տղաքը պիտի առնեն իրենց բաժինը, յետոյ կիները եւ յետոյ էրիկմարդիկ...

Շալվար հագած ու գլուխը փափախ դրած խոշոր մարդ մը, որ դրան մօտ կը գտնուէր, գոչեց.

– Ես անանկ բան չեմ գիտեր, ժամերով չեմ կրնար սպասել, ինչ որ պիտի տաք տուէք, ես պիտի երթամ, գործ ունիմ...

– Պէտք է որ կարգիդ սպասես, – պոռաց տնօրէնը։

– Այդ կարգը ո՞վ դրաւ տեսնեմ, մենք հոս գերի չենք, մենք ազգ ենք...

Ու երկու քայլ առնելով՝ եկաւ դրան մօտ։

– Արգիլուած է... Նախ տղաքը, յետոյ կիները, յետոյ...

– Դուն մէյ մը սանկ կեցիր, – գոչեց մարդը եւ տնօրէնին թեւէն քաշելով՝ մըտաւ սենեակէն ներս։

Գէորգ էֆէնտի, որ տնօրէնին իշխանութեան աստիճանը հասկցած էր, չուզեց խնդիր յարուցանել ու մարդուն ձեռք մէկ քանի կտոր ճերմակեղէն տալով՝ ճամբու դրաւ։

Հազիւ թէ մարդը դուրս ելած էր, սենեակէն ներս խուժեցին կին, տղայ, էրիկմարդ՝ խառն ի խուռն պոռալով, սպառնալով, նախատելով։

Եւ ընդհանուր խառնաշփոթութեան մէջ բաշխումը կատարուեցաւ, վէճերու, անհամաձայնութիւններու, կռիւներու եւ ծեծերու տեղի տալով։ Այդ խառնաշփոթութեան միջոցին խեղճ տնօրէնին ակնոցները ջարդուփշուր եղան եւ քանի մը բուռնցքի հարուած ընդունեցաւ կնակին կիներու կողմէ։

Երբ ալ բաժնուելիք բան մը չմնաց, բազմութիւնը ցրուեցաւ ու հանդարտութիւն տիրեց։

– Կարծեմ աժան ազատեցանք, – ըսաւ Գէորգ էֆէնտի տնօրէնին, – վախցայ, որ ամէնքս ալ ծեծ մը կ'ուտենք։ Շիտակը կայանին մէջ տիրող կարգապահութեան ընելիք չկայ ... դուն աղէկ մը մօրուքդ համբել տուէր ես իրենց։

– Թէեւ շատ խիստ կը վարուիմ, բայց...

– Ականջ կախող չկայ, – ընդմիջեց Գէորգ էֆէնտի։

– Տարօրինակ մարդիկ, տարօրինակ կիներ, տարօրինակ տղաք, միւս կայաններուն մէջ չեմ կարծեր, որ կարգապահութիւնը աւելի ըլլայ։

– Անկէ գէշ անկարելի է, որ ըլլայ, – պատասխանեց Գէորգ էֆէնտի եւ երկու օրիորդներուն հետ հեռացաւ կայանէն՝ ըսելով իր աղջկան.

– Աղւո՛ր, երթանք ճաշենք, կը մարսիմ կոր, ժամը երեք եղաւ։

ԳԼՈՒԽ Ը.

Այս վերը պատմուած խրողութիւններէն քանի մը օր ետքը քաղաքական դէպքերը դահավէժ ընթացք մը առին։ Ամէն օր յունական պարտութիւններու եւ նահանջներու լուրեր կը հասնէին, հայ եւ յոյն ասիական եզերքներէն կը խուժէին Պոլիս։ Յոյն հիւպատոսարանը Բերայի Մեծ փողոցին վրայ այլեւս դադրեցուցած էր իր պաշտօնական յայտարարութիւններու ցուցադրութիւնը, ինչ որ ապացոյց մըն էր, որ գործերը շատ գէշ կ'ընթանային իրենց կողմէ եւ նոյնիսկ կարելի չէր զինուորական անյաջողութիւնը ծածկել ռազմագիտական վերագրումներով։

Իրիկուն մը լուր տարածուեցաւ, թէ արդէն թուրք բանակը հասած է Իզմիրի առջեւ։ Բարսեղ աղա յուզուած, շփոթած, դիմեց «Լապտեր»ի խմբագրատունը, ուր կը յուսար որոշ եւ թերեւս աղէկ լուր մը առնել Դերկոմսէն, որ հակառակ դէպքերու ընթացքին՝ պահած էր իր անդրդուելի լաւատեսութիւնը։

Խմբագրատունը լեցուած էր այցելուներով եւ ամէնքը կը խօսէին ու կը մեկնաբանէին օրուան դէպքերը։

– Հրամմեցէ՛ք, բարի եկաք, – ըսաւ Արշամ Բարսեղ աղային, նստելիք տեղ ալ չունինք, որ քեզ նստեցնենք։

– Չէ՛, շնորհակալ եմ, ես ոտքի կը կենամ, արդէն շատ պիտի չմնամ, - պատասխանեց Բարսեղ աղա Դերկոմսին մօտենալով։

– Ի՞նչ են այս լուրերը, Թուրքերը Իզմի՞ր հասեր են, – ըսաւ տխուր շեշտով մը։

– Դեռ պաշտօնական բան մը չկայ, - պատասխանեց Դերկոմսը։

– Ճանըմ, դուն ալ թօհաֆ ես, – գոչեց ներկաներէն մէկը, – պաշտօնական բան մը չկայ եղեր, խօսք է՞ ատիկա, այսօր պաշտօնական չէ, վաղը պաշտօնական կ'ըլլայ. Թուրք թերթերուն ո՞ր գրածը սուտ ելաւ, ամէնքն ալ իրականացան... յայտնի է, որ ալ Յոյները դիմադրելու յոյս չունին։

– Այնպէս չէ, սխալ կը դատէք կոր, – ըսաւ Դերկոմսը ակնոցը շտկելով, – Յոյներուն ըրածը ռազմագիտական խաղ մըն է, բանակը ո՛չ գերի ինկած է, ո՛չ ալ պարտութիւն կրած, այլ կանոնաւոր նահանջ մը կը կատարէ կոր։

– Այս նահանջին վերջը չկա՞յ։

– Վճռական կռիւը հիմա տեղի պիտի ունենայ, Իզմիրի առջեւ, քանի մը օր սպասեցէք եւ պիտի տեսնէք։

– Պրուսայի կողմն ալ ծեծը կերեր են ու փախուստ կերպով։

– Նշանակութիւն չունի, Յոյներուն մեծ սխալը այն եղաւ, որ իրենց ճակատը շատ ընդարձակեցին։ Իզմիրէն հեռանալու չէին ու հոն ամրապնդուելու էին։ Հիմա հասկցան իրենց սխալը եւ կը դարմանեն կոր։ Յայտնի է, որ ամբողջ յունական ուժը Իզմիրի առջեւ համախմբուած է... յուսահատելիք բան չկայ, ոչ ալ պէտք է յուսահատ ըլլալ, միայն քիչ մը համբերելու է։

–Մարդիկը պաշտօնական զեկոյց անգամ չեն հրատարակեր կոր երկու օրէ ի վեր ... երես չունին բան մը ըսելու։

(Շար. 45)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիգրան Հաճեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 300 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Sous la présidence d'honneur de Monsieur **René ROUQUET**, Député-Maire d'Alfortville

22ème GALA DE FIN D'ANNÉE DE LA M.C.A. D'ALFORTVILLE

Au programme :
Langue arménienne
Eveil à l'identité et à la culture arménienne
Musique d'ensemble
Arts martiaux
et
Danse arménienne folklorique, traditionnelle et académique
Accueil dans l'espace Exposition de l'atelier dessin

SAMEDI 19 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, ALFORTVILLE

— Participation aux frais —

***

RENCONTRE avec
HRATCH BEDROSSIAN
Traducteur
et l'Association

LE CERCLE D'ECRITS CAUCASIENS

à l'occasion
de la parution de leurs deux premiers ouvrages en traduction française

«1915... LES DERNIERS LAUDES»
de *Perdj ZEYTOUNTSIAN*

«SIECLE D'ARGENT»
de *Mikayél CHATIRIAN*

le **VENDREDI 25 JUIN** à 20 heures 45

Présentation et dédicaces du traducteur

— Entrée libre —

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Ցարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ւիղագինի հետեւեալ նուէրները.— Պր. Ստեփան Վարժապետեան 100 Ֆր., Պր. Միհրան Էրմայեան 200 Ֆր., Տիկին Ժագ Գանթարճեան 250 Ֆր., Տիկին Ժանէթ Բժշկեան, Պր. Սերժ Փոսթոյեան, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Հէլվաճեան 200-ական Ֆր., Պր. Մեսրոպ Մարթայեան, Պր. Պօղոս Ֆէսճեան, Օր. Էլիզապէթ Մուսայեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գառլ Գըլրզէն, Պր. Էրիկ Վան Լով, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մնակեան, Տիկին Խօժէն Մկրտիչեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միշէլ Թորոմանոէրեան 100, Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Նազգաշեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Իվ Դաւիթեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մոմճեան 200 Ֆր., Տիկին Էմիլ Նարկիզեան 400 Ֆր., Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500 Ֆր., Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Նորայր Տիլան, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 100-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Զիտէճեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Համբարձում Պարտիզպան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հայկ Փափազեան, Պր. Ժան Շահինեան 200-ական Ֆր., Տիկին Ռօզ Սէֆէրեան 500 ֆրանք, Տիկին Ազատուհի Պատէմեան 200 Ֆր., Տիկին Մարկրիտ Ալթունեան 100 Ֆր., Պր. Յարութիւն Քէչեան 1000 ֆրանք, Զագըրասըլեան ընտանիք, Տիկին Արմենուհի Քարեան 100-ական ֆրանք, Երէմեան ընտանիք 50 Ֆր., Օր. Մարի Տումանեան, Պր. Արմէն Մուրատեան 200-ական Ֆր., Տիկին Էլիզա Ճանոեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Քիրազեան, Տիկին Հերմինէ Արապեան, Մարի - Ռօզ Զափարեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գրիգորեան 250 Ֆր.:

(Շար.)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ,
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻ
ՄԻՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15-ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահը
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Թատրոն, երգ, պար...
Խաչուհիներու պատրաստած սեղան:

***

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Զամալեան մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26-ի երեկոյեան ժամը 8.30-ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը: Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրուիլ ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին:

UGAB–LYON

Le Vendredi 25 Juin à 21 heures

SOIREE MODE
PEGGY B.
présente ses créations
SOIREE DANSANTE
animée par **Didier**

Dans les salons de l'Hôtel MERCURE
70, avenue Général Leclerc
69007 LYON — Gerland

Entrée : 50 Francs

Dès la réussite de la seconde édition, l'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la troisième année consécutive un grand tournoi sportif sur le thème :

SPORT, FOI et ARMÉNITÉ

Nous invitons tous les jeunes français d'origine arménienne, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les **samedi 19 et dimanche 20 juin** au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de Monsieur **André SANTINI**, et le parrainage de Monsieur **Francis MAROTO**, journaliste sportif à France 2.

Important :

— SAMEDI 19 JUIN :
* dès 9h, accueil et début des épreuves sportives;
* à 21h, en l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy : Concert, Diaporama sur l'Arménie : «Splendeur d'un pays secret», par le photographe Wojtek Buss

— DIMANCHE 20 JUIN dès 14h :
* demi-finales, match de gala, finales.
* **grand tirage** : un A/R Paris Londres en avion, offert par Saberatours — Un maillot de l'équipe d'Arménie, signé par Youri Djorkaeff et Alain Boghossian, ...

Contact et renseignements :
SPORT, FOI et ARMENITE
Union Chrétienne
de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain —
92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01 47 36 02 50 —
Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : sfa1999@hotmail.com
internet : http://welcome.to/eeaissy

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
կը ներկայացնէ
«ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ»

Չորեքշաբթի, Յունիս 23, ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - *Pique-nique*

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ - Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝
Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13-ին
C.A.Q. — Bd Denis Papin,
Bd Oddo, MARSEILLE

Փիքնիք, համեղ խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

CONFERENCE
de
MARC NICHANIAN
Philosophe, Professeur
à l'Université de Columbia

Politiques de la dislocation
1915-1999
(DU GENOCIDE ARMENIEN AU KOSOVO)

Samedi 26 Juin
11h — 12h30

SALLE DES ACTES. Paris IV—Sorbonne
54, rue Saint-Jacques
ou 17, rue de la Sorbonne - 75006 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Սիւզան Քարաթէփէ, Վերժին Նորչալեան 200-ական Ֆր., Պ. Փասքալ Նոտարեան 250 Ֆր., Ակաթճեան 500 Ֆր., Պ. Ժիրայր Գասպարեան 1.000 Ֆր., Պ. Խորէն Քէշիշեան 300 Ֆր., Զարուհի Սրապեան 500 Ֆր., Արտեմիս Աշըքեան 250 Ֆր., Մարիձա Պետիկեան 100 Ֆր., Շողիկ Այտընեան 200 Ֆր., Պ. Գէորգ Տէյիրմէնթաշ 500 Ֆր., Քէչէճեան 100 Ֆր., Պ. Փիէր Քէպէլեան 2.500 Ֆր., Պ. Անդրանիկ Ղազարեան 500 Ֆր., Իսպէնճեան 500 Ֆր., Քէպէլեան 500 Ֆր., Սոնիա Պոտէ 500 Ֆր., Մարգրիտ Գումրուեան 1.000 Ֆր., Պ. Մնացական Աճէմեան 500 Ֆր., Պ. Եդուարդ Անդրէասեան 200 Ֆր., Նատիա Թիւթիւնճեան 300 Ֆր., Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեան 500 Ֆր., Պ. Աւետիս Գալայճեան 200 Ֆր., Պ. Յովհաննէս Երէցեան 1.000 Ֆր., Անի Օգեան 200 Ֆր., Պօղոսեան 2.500 Ֆր.:

(Շար.)

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27-ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝
Վիեննայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ'ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարեբարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի
«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire»
7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay
եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն
01 - 47 - 09 - 23 - 18
կամ՝
01 - 41 - 15 - 10 - 29

ՄԱՂՏԱՑ

Հայ լեզուի
Պաշտպանութեան Միութիւնը
կը կազմակերպէ
Շաբաթ, Յունիս 19, ժամը 15-ին
Բարեգործականի
Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e

1– ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

8 - 14 եւ 14 - 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ:
Պարգեւներ - 200, 150 եւ 100 Ֆր.:

2– ՅԱՆՊԱՏՐԱՍՏԻՑ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Ա) - Առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպուի 6 - 7 տարեկան աշակերտներու միջեւ (1992 եւ 1993-ի ծնունդներ):
Բ) - 14 - 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ:
Պարգեւներ - 150, 100 եւ 50 Ֆր.:
Գեղարուեստական բաժին՝ Առէն Սրատալ՝ Հայրենական նուագ:
Հայերէն գրքերու ցուցադրութիւն եւ վաճառք:
Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, հաճելի օր մը անցընելու եւ իր ներկայութեամբ քաջալերելու համար մրցումին մասնակցողները:
Մուտք՝ 30 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Կարօ Թորոսեանէ:

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY
et la Chorale de l'**Ecole Tebrotzassère** sous la direction de
HAIG SARKISSIAN
Spectacle des enfants
— DISTRIBUTION DES PRIX —
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ENTREE LIBRE
1, Boulevard du Nord —
93340 LE RAINCY
Tél. : 01 43 81 01 72

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 19-20
SAMEDI - DIMANCHE
19-20 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.666 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.666

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ Կ'ԵՐԹԱՅ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան որու կ'ընկերանան Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան եւ Պելժիոյ դեսպան Վիգէն Չիտէճեան, Լիւքսանպուրկ կ'երթայ Երկուշաբթի, Յունիս 21-ին, ներկայ ըլլալու համար Եւրոպական Միութեան կողմէ երեք Հանրապետութիւններուն հետ գործակցութեան պայմանագրութեան մը ստորագրութեան արարողութեան:

***

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆ – ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԻՆ ՎՐԱՅ ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ

ԼՂՀ Պաշտպանութեան նախարարութեան կատարած տեղեկատուութեան համաձայն Չորեքշաբթի Յունիս 16-ի վաղ առաւօտեան Մարտակերտի շրջանին մէջ նոր միջադէպ պատահած է: Ատրպէյճանական ուժերը ժամը 3.30-էն մինչեւ 5.50 գնդակոծած են ղարաբաղեան պաշտպանութեան դիրքերը: Այս մասին «Ֆրանս – փրէս» գործակալութիւնը հաղորդելով Ատրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարարութեան տեղեկատուութիւնը, ըսած է թէ հայկ. ուժերը յարձակում գործած են սահմանագիծին հիւսիս-արեւելեան հատուածը գետեղուած ատրպէյճանական ուժերուն վրայ ու կրակ բացած ինքնաշխատ ու նռնականետ զէնքերով ու երկու կողմերն ալ զոհեր կան, բայց թիւ չէ տուած: Սակայն ԼՂՀ իշխանութիւնները բոլորովին հերքած են ատրպէյճական այս պնդումները ու ինչպէս արդէն գրեցինք, Արտաքին նախարարութիւնն ալ Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի նամակ մը գրելով գէտեր պահանջած է:

Միւս կողմէ, անգլիական Ռէօյթըր գործակալութեան մէկ լրատուութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Ատրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարարը Սաֆար Աբիեւ ՕԹԱՆ-ի դիմած է որպէսզի Ղարաբաղի հարցին կարգադրութեան մէջ դեր ստանձնէ: Նախագահ Ռ. Քոչարեան ըսած էր որ Հայաստան չընդունիր ՕԹԱՆ-ի որեւէ միջամտութիւն արցախեան կնճիռին:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՖՐԱՆՍԱ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-Ի ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Որոշ ատենէ ի վեր կարգ մը տարաձայնութիւններ կը շրջէին այն մասին թէ Հայաստան – Ֆրանսա Եւրօ-2000-ի ղման դարձի մրցումը տեղի պիտի չունենայ Երեւան, ինչպէս նախատեսուած էր պաշտօնական ժամանակացոյցին համաձայն: Ներկայիս կացութիւնը քիչ մը աւելի յստակ դարձած է շնորհիւ Ֆութպոլի Հայաստանի Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Արման Օհաննէսեանի Յունիս 17-ին հեռաձայնով Ռէօյթըրի ըրած յայտարարութիւններուն: Ան ըսած է թէ Հայաստան կը մերժէ այդ մրցումը Մարսէյլ խաղալու ֆրանսական առաջարկը եւ աւելցուցած որ իրենք նիւթական շատ աւելի շահաւէտ ազդակները անտեսելով նախապատուութիւնը տուած են Հայաստանի ֆութպոլի սիրահարներու գոհացումին: Ա. Օհաննէսեան նշած է որ եթէ մինչեւ տուեալ թուականը պատրաստ չըլլայ 18.000 հոգինոց Ազգ. մարզադաշտը (նշենք որ հարցը ծընունդ առած էր Հայաստանի մարզադաշտերուն ձեռնտու չնկատուելէն), մրցումը կը կայանայ 70.000 հոգինոց Հրազդան մարզադաշտը, որու սակայն միայն 12.000 հանդիսատեսի արտօնութիւն տրուած է ապահովութեան պատճառներով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 17/18)

ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 17-ին ընդունած է ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանը: Երկու նախագահները միտքերու փոխանակում ունեցած են ղարաբաղեան խնդրին կարգաւորման գործընթացին շուրջ:

***

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ

Յունիս 17-ին, Ազգ. Ժողովի նորընտիր նախագահ Կարէն Դեմիրճեան հանդիպում մը ունեցած է Ռուսաստանի Երեւանի դեսպան Անատոլի Դրիւկովի հետ: Դեսպանը ըսած է թէ Հայաստանի նոր Խորհրդարանի ընտրութիւնը նոր փուլ կը բանայ հայեւռուսական յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ: Կ. Դեմիրճեան ալ իր կարգին շեշտը դրած է տնտեսական գործակցութեան եւ ռուսական ներդրումներուն վրայ: Քննարկուած են նաեւ Հայաստանի դպրոցներուն մէջ ռուսերէնի ուսուցման առնչուող հարցեր:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՆՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

Ռոպէր Քոչարեան, Յունիս 17 թուակիր հրամանագրով մը իրեն խորհրդական նշանակած է Ֆելիքս Փիրումեանը: Անոր պատասխանատուութեան կը յանձնուին շինարարութեան եւ աղէտի գօտիի վերականգնման առնչուող հարցերը:

***

Ս. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ. – «ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻ ՊԱՇՏՕՆՆ ԱՒԵԼԻ ԾԱՆՐ ԷՐ»

Ներքին նախարարը՝ Սուրէն Աբրահամեան, լրագրողներու հետ Յունիս 17-ին հանդիպումի մը ընթացքին ըսած է թէ՝ «Քաղաքապետի պաշտօնը շատ աւելի դժուար էր քան Ներքին գործերի նախարարինը: Եթէ պատասխանատուութեան զգացում ունես, ապա քաղաքապետի պաշտօնն աւելի ծանր էր, քանի որ Ներքին գործերի նախարարութիւնում կայ աշխատող համակարգ, ուղղակի այստեղ որոշ ուղղումների կարիք կայ, որոնք զուտ գերատեսչական խնդիրներ են, իսկ այնտեղ անմիջապէս ժողովրդի հետ առընչուող հարցեր են»: Լրագրողներէն մէկուն այն հարցումին թէ ո՞ւրկէ պիտի սկսի գործը Ս. Աբրահամեան պատասխանած է՝ «Զայրանալուց, որովհետեւ մեր փողոցները, չգիտես ինչու, ամբողջը Ներքին գործերի համակարգի աշխատակիցներով են լցուած: Ես էլ ապշած մնացի եւ ասացի՝ ի՞նչ է, Հնդկաստանի նախագահին էք դիմաւորում, եւ անմիջապէս կարգադրեցի, որ այլեւս նման բան չլինի: Ես այնպէս պիտի աշխատեմ, տայ Աստուած, որ այսպէս հանգիստ գընամ ու գամ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՍՈՎՕ

30 ՀԱԶԱՐ ՍԵՐՊԵՐ ՄԵԿՆԱԾ ԵՆ

Մետիաները միշտ կը խօսին զանգուածային գերեզմաններու յայտնաբերման մասին եւ տրուած թիւերն ալ կը տարբերին ըստ աղբիւրներու, 6000-էն 10 հազարի միջեւ: Այս վերջին թիւը տրուած է Անգլիացիներուն կողմէ:

Տեղւոյն վրայ մնացած Քոսովոցիներու նկարագրութեանց կամ վկայութեանց համաձայն, ջարդեր, սպանութիւններ տեղի ունեցած են Ապրիլ 17-ին կամ աւելի ուշ, այլ խօսքով ՕԹԱՆ-ի ռմբակոծութիւններէն ետք (Մարտ 24-ին սկսան): Բնակիչներ ալ կան, սերպ կամ քոսովոցի որոնք կ'ըսեն՝ «Ի՞նչպէս կրնանք հաւատալ որ մեզ պիտի պաշտպանեն անոնք (իմա՝ ՕԹԱՆ) որոնք մեզ ռմբակոծեցին երկու ամիսէն աւելի»:

Մնաց որ ՔՖՈՐ-ն ալ (ՕԹԱՆ-ի ուժերը) յայտարարեց թէ «շատ խոհեմ» պէտք է ըլլալ այս ջարդերուն մասին: Դիակներու յայտնաբերումը պէտք է լրատուութեան եւ տեղեկագիրներու նիւթ ըլլայ, այդ մասին մանրամասնութիւններ չունինք:

***

Միւս կողմէ Սերպերու գաղթը մեծ ծաւալ առած է: Յունիս 12-էն ի վեր 32 հազար Սերպեր ապաստան գտած են Սերպիա եւ Մոնթէնեկրօ: Ասոնց վախը մեծ է, մանաւանդ ՈՒ – Չի – ՔԱ-էն, մէկը կ'ըսէ. – «ՈՒ – Չի – ՔԱ-ն պիտի գայ առնէ մեր աղջիկները եւ պոռնիկներու վերածէ»: Մինչ Սերպերը կը մեկնին, Քոսովոցիներ ալ կը վերադառնան, բայց ոչ բոլորը անշուշտ, Յունիս 18-ին, մօտ 100 Քոսովոցիներ կը նախընտրէին Ֆրանսա ապաստան գտնել եւ վերջնապէս:

– Սերպ Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ Պատրիարքը Փաւլէ Եպիսկոպոս, 84 տարեկան, Քոսովօ գացած է եւ ժամանակաշրջանի մը համար հոն կը հաստատուի իր զօրակցութիւնը բերելու համար տեղւոյն Սերպերուն, որոնց կոչ ըրած է որպէսզի չմեկնին, չլքեն իրենց տուներն ու Եկեղեցւոյ «սրբազան վայրերը» (միջնադարեան սերպ 1300 եկեղեցի եւ վանք կայ): Խոստացած է դիմել սերպ իշխանութեանց եւ միջազգային ուժերու ներկայացուցիչներուն որպէսզի սերպ բնակչութիւնը եւ անոր ինչքերը ապահով պահեն:

– Հելսինքիի մէջ, Յունիս 18-ին, Ամերիկացիք եւ Ռուսերը համաձայնութեան չէին եկած ճշդելու համար Ռուսերուն «շրջանը» կամ «գօտին», բառերուն տարբերութիւնը մեծ կարեւորութիւն ներկայացնելով Տիկին Օլպրայթի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆ – Ռիչչի Լուքի գոյքին մասին յօդուած մը հրատարակած էր «Լիպերասիոն» (Յունիս 18) ուր կը նկարագրուի «Ցիչողութեան» հիման վրայ անոնց տարած աշխատանքը 20 տարիէ ի վեր: Երուանդ Ճանիկեան, կը գրէ, ճարտարապետութեան նախկին ուսանող եւ Անճէլա Ռիչչի Լուքի կը գրաղէին Լուքա Գոմերիոյի ձգած հաւաքածոյով: Ան, մեռած 1940-ին, իտալական փաստանկարային շարժանկարին ռահվիրան եղած է եւ նկարահաններ գրկելով, դարուս սկիզբը, բեւեռէն հաւաքուած, պատկերներու համայնապատկերան մը կազմած էր: Այս տողերը գրուած են, գոյքին պատ-

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՃԷՎԻԹ ՔԱՆԻՑՍ «ՀԱՅ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՍ» ՈՐԱԿԱԾ Է ՀԱՅԵՐԸ…

Պոլսոյ պատրիարքը, որուն կ'ընկերանային Շահան Արք., Պատրիարքարանի ելմտական յանձնախումբի անդամները, մամլոյ բաները եւ թերթերու ներկայացուցիչներ Անգարա գացած է Չորեքշաբթի Յունիս 16-ին, շնորհաւորական այցելութիւն մը տալու համար Պ. Էճէվիթի նոր կառավարութեան կազմութեան առթիւ:

Տեսակցութիւններ տեղի ունեցած են Պ. Էճէվիթի, Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Ե. Ագպուլութի եւ կառավարութեան գործընկերներէն ԱՆԱՓ կուսակցութեան պետ՝ Մեսուտ Երլմազի հետ: Այս տեսակցութիւններուն առթիւ, պատրիարքը պարզած է, ի մասնաւորի վարչապետ Պ. Էճէվիթի, համայնքին հարցերը եւ ակնկալութիւնները նոր կառավարութենէն:

Մեսրոպ Արք. յաջորդաբար այցելած է Ե. Ագպուլութի, Մ. Երլմազի, հուսկ՝ վարչապետ Էճէվիթի:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՃԷՎԻԹԻՆ ՀԵՏ

Վարչապետը շատ ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուած է եւ քանի մը անգամ հայ համայնքի անդամներու մասին խօսած է գործածելով «Հայ եղբայրներս» բացատրութիւնը: Գոհունակութեամբ դիմաւորած է Պատրիարքին շնորհաւորական արտայայտութիւնները: Մեսրոպ Արք. նշած է նաեւ թէ համայնքը հարցեր ունի, որոնց լուծման կը սպասէ երկար ժամանակէ ի վեր: Այս հարցերու մասին 6 էջերէ բաղկացեալ թղթածրար մը յանձնած է վարչապետին եւ ըսած որ Թուրքիա կը պատրաստուի նոր դիմագիծով մը դիմաւորելու երրորդ հազարամեակը, ուստի հայ համայնքն ալ իր բաժինը պէտք է ստանայ նոր հազարամեակի համար նախատեսուած այդ բարեփոխումներէն: Վարչա-

(Շար.ը Դ. էջ)

րաստած երկու ֆիլմերու ներկայացման առթիւ, մէկը Յունիս 18-ին էր, յաջորդը՝ 21-ին, ֆրանսական սինեմաթէքը (Փարիզ, 10-րդ) եւ որու խորագիրն է. – «Սու Թուբէ լէ Վէքքէ է Փաչէ»: Գրութեան կ'ընկերանայ գոյքին նկարը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հարաւ – արեւելեան շրջանը ՓՔՔ-ի 19 անդամներ սպաննուած են, նաեւ չորս զինուոր: Թուրք իշխանութիւնները սաստկացուցած են Քիւրտերու դէմ հալածանքը Օճալանի ձերբակալութենէն ի վեր:

ՊԱՊԸ Հռոմ վերադարձաւ, վերջին պահուն երթալով նաեւ Չեսթոքովա, այցելութիւն մը որ ջնջուած էր երբ հիւանդացաւ: «Պապը դեռ ողջ է» բացագանչած է հասնելով «սեւ կոյս»ին քաղաքը:

ԺԱՆ ԹԻՊԷՐԻ, Փարիզի քաղաքապետը, յայտարարեց Յունիս 17-ին թէ թեկնածու է իր իսկ յաջորդութեան 2001-ի քաղաքապետական ընտրութեան: Այս կանխահաս եւ անտեղի յայտարարութիւնը բաւական զարմացուց իր իսկ կուսակցութեան (ԷՌ-ՓԷ – ԷՌ) անդամները: Կեդրոնէն ըսին «աննկատելի դէպք մըն է որ միայն ենթական կը շահագրգռէ»: Գալով իր իսկ կըցորդին, Տիկին Փանաֆիէօյի կը գտնէ որ «այս ամբողջը անտեղի, ծիծաղելի է, շրջանի մը մէջ, երբ ԷՌ – ՓԷ – ԷՌ-ը այնքան դժուարութիւններ ունի»:

ԶԷՆՔԻ ԱՌՈՒԾԱԽԻ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջին ամիսներու ընթացքին կարծեմ ընկերասպանութեան վեցերորդ դէպքն էր որ տեղի ունեցաւ Ամերիկայի Հիւսիսային հողամասերուն վրայ, վարժարաններէ ներս: Աթլանթայի մէկ «կրթարան»ն էր այս անգամ թատերաբեմը, որ անչափահաս աշակերտ մը իր դպրոցական ընկեր եւ ընկերուհիներուն վրայ կը պարպէր փամփուշտները զէնքին, զոր իրեն համար գներ է 18 տարու «չափահաս» ընկերուհի մը: Թէ՛ ժողովուրդը եւ թէ՛ ոստիկանութիւնը կը հաւատան, որ այս պատահարն ալ պիտի չըլլայ անչափահասներու կողմէ գործուած տարօրինակ եւ ընդվզեցուցիչ ոճրագործութիւններուն վերջինը:

Զէնք հայթայթելու դիւրութիւնը եւ ապօրինի կերպով գործածելու պարագային տրուած դատապարտական թեթեւ պատիժները, մանաւանդ անչափահասներու համար՝ աւելի խրախուսիչ են քան թէ կանխարգելիչ:

Ինչպէս միշտ կը պատահի նման լուրերու առթիւ, այս անգամ ալ հեռատեսիլի խօսնակներու տուած նկարագրութիւններէ եւ մեկնաբանութիւններէ ետք միջոցառումներու մասին յայտնուեցան տեղեկութիւններ եւ կարծիքներ, որոնցմէ ամէնէն ուշագրաւն էր ԱՄՆ-ի Ծերակոյտի կողմէ մշակուած օրինագիծը, որ կը նախատեսէր դժուարացնել զէնքերու առուծախը:

Տարակոյս չկայ, որ ծերակուտական խորհրդարանէ ներս այս նիւթին քննարկումը պիտի յայտնաբերէ շատ հակասական մտածելակերպերու բախում եւ դժուար պիտի ըլլայ որոշում տալ սահմանափակումներու ուղղութեամբ: Ես պիտի չփորձեմ առաջարկներ բերել զէնքի կաշկանդումի, ամերիկեան այժմու օրէնքները խստացնելու եւ անչափահասներու յանցագործութեան պարագային նուազ ներողամիտ ըլլալու անհրաժեշտութիւնը պաշտպանելու ուղղութեամբ: Ես անձնապէս համոզուած եմ, որ տղոց կրթութենէն եւ հսկողութենէն պատասխանատու ծնողներն ալ իրենց պարտաւորութեամբ եւ անհոգութեամբ նպաստած, որով մասնակից դարձած են ոճիրներու: Սակայն բոլոր ատոնց մասին առաջարկներ բանաձեւել եւ լուծումներ որոնելով իրաւասու մարմինները դրդել իրաւագէններու, ընկերաբաններու, մանկավարժ կամ հոգեբաններու անկ է եւ ի վերջոյ օրէնսդիրներու որոշումին ենթակայ է: Միայն թէ ամենակարող նկատուող եւ իրենք զիրենք յառաջդիմութեան առաջին գիծին վրայ տեսնող երկիրներու վարիչները նման առիթներով կոչուած են քննութիւն տալ որքան իրենց ժողովուրդին, նոյնքան նաեւ բոլոր ժողովուրդներու առջեւ: Առաջինոյն ցոյց պիտի տան թէ ինչ չափով արդարացուած են ընտրական քուէներով յայտնուած վստահութիւնը, իսկ երկրորդին՝ այսինքն ամբողջ աշխարհին, թէ որքանով իրաւունք ունին ուրիշ երկիրներու վարչաձեւերուն մասին պատգամներ տալու եւ անոնց օրէնքներուն համար սրբագրութեան առաջարկներ բերելու: Նկատի առնելով անոնց մեծամասնութիւնն ու յաւակնութիւնները, կասկած չկայ թէ այդ երկիրներու վարչականներուն համար առաջին հերթի վրայ կու գայ իրենց երկրի ժողովուրդը, որուն համար պատուաբեր կեցուածք ցոյց տալու համար արդար եւ կատարեալ օրէնքներ յղանալու առնթեր կայ նաեւ յաջորդ ընտրութիւններուն հեռանկարը:

Ուրեմն պարզ է հետեւցնել, որ յանձնախումբերու եւ խորհրդարաններու անդամները իրենց գաղափար եւ որոշումներուն մէջ այնքան ալ ազատ խղճի ձայնին կատարելապէս ենթակայ պիտի չկարենան մնալ, ստիպուած ըլլալով նկատի առնել իրենց ի նպաստ քուէարկողներու մտածելակերպն ու տրամադրութիւնը:

Այս պարագան հարկաւ ծանօթ էր նաեւ ամերիկեան հեռատեսիլի մեկնաբան - խօսնակներէն անոր՝ որ Աթլանթայի դէպքէն ետք Ծերակոյտի միջոցառումներու մասին շրջող լուրերու կարգին տեղ կու տար նաեւ ոեւէ երկու Ամերիկացիներու կարծիքին, որոնք շատ յատկանշական էին եւ շատ հաւանաբար համախոհներու լայն շրջանակ ունէին:

Առաջինը կ'ըսէր, թէ հարկ չկար զէնքի առուծախը աւելի կաշկանդող նոր օրէնքի. այդ մասին արդէն կային երեսուն հազար օրէնքներ (հաւանաբար ասիկա խօսելու իւրայատուկ ձեւ մըն էր «շատ» ածականը բացատրելու համար): Իր միտքը կը պաշտպանէր անով՝ որ իշխանութիւններն են մեղաւոր, քանի բծախնդրութեամբ չեն կիրարկեր օրէնքները:

Երկրորդին մերձեցումը բոլորովին տարբեր տեսակի էր: Ուղղակի դէմ էր զէնք կրելը եւ գործածելը աւելի կաշկանդող որեւէ նոր օրէնքի: Կը խորհէր թէ ատիկա բռնաբարում մը պիտի ըլլար սահմանադրական դաշնագրով (Charte) ամերիկեան ժողովուրդին համար ընդունուած ամենակարեւոր իրաւունքներէն երկրորդին: Կ'եզրակացնէր, որ եթէ այդ ազատութիւնն ալ առնուէր կամ զեղչուէր, կարգը կրնար գալ առաջինին, որ էր խօսքի ազատութիւնը:

Յատկանշական էր, որ այս լուրջ արտաքինով եւ վայելուչ խօսակցութեամբ բայց անհանդգամանք քաղաքացիները բոլորովին տարբեր հայեցակէտներ ունէին: Եթէ մին որոշ դիտողութիւն մը ունէր իշխանութիւններուն թոյլ վերաբերումին հանդէպ, միւսը ի յայտ կը բերէր «ազատութիւն» բառին նկատմամբ պարզ ժողովուրդին մեկնաբանութիւնը եւ զայն ընդունելով իր ամենալայն իմաստով, չէր անդրադառնար որ տեսակ մը հրաւէր կը բացայայտէր անիշխանութեան:

Նոյն վայրկեանին իսկ միտքով փոխադրուեցայ ամերիկեան «Ուեսթերն» կոչուած ժապաւէններու շարքին, ուր՝ շէրիֆ, ագարակատէր, աւազակ կամ արդար դատի պաշտպան ամէն ոք քովը կախուած կ'ունենար իր ատրճանակը: Կը հերոսանար այն, որ աւելի արագ եւ աւելի լաւ նշանառու՝ առաջինը կը հանէր զէնքը եւ կը գետնէր հակառակորդը: Տարուեցայ հարց տալ, թէ փոքրամասնութիւն մըն էի՞նք ես եւ համախոհներս՝ անչափահասներու ընկերասպան արարքն ու փորձերը այպանող: Արդեօք այս տղաքը իրապէս յանցաւոր էի՞ն, թէ կեանքի յեղաշրջումի ընթացքին հետ քշուող պարզ զոհեր էին միայն. Չէ՞ որ բնագիտութեան տարրական եւ կարեւոր կանոններէն է, թէ «հակազդեցութիւնը հաւասար է ազդեցութեան», որուն հետեւանքով առաձգական գնդակը գետնին զարնուելէ ետք կը ցատքէ վեր, մինչեւ այն կէտը ուրկէ արձակուած է ապա: Մարդկութիւնն ալ, իր իսկ ձեռք բերած քաղաքակրթութեան ուժին հակազդեցութեամբ, մի գուցէ այդ նոյն օրէնքին հպատակ՝ կը վերադառնայ մարդեղութեան առաջին շրջանին: Այնքան ալ հեռու չենք այն իրադարձութիւններէն, որոնք պատահեր են (Աստուածաշունչի տուեալներով մօտ 75 դարեր առաջ) Ադամ եւ Եւայի զաւակներուն միջեւ, երբ Կայէն նախանձի պղպջումէ տարուած, սպաններ է իր հարազատ եղբայրը:

Շատ ցնցիչ է նկատել, որ մարդ միշտ ալ հնարք մը կրնայ գտնել ներելու համար ոճրագործին, կամ մեղմացուցիչ պատճառներ առաջ քշելով թեթեւցնել պատիժը: Անցեալին, Հին Կտակարանը շարադրողները Աստուծոյ վերագրեր են այն պատիժը, որով Ան խարաներ է եղբայրասպան Կայէնը յատուկ նշանով (Կայէնի կնիք) կամ թէ անոր գլխուն վրայ բուսցուցեր է «Կայէնի կոտոշը»: Այսօր ալ ընկերասպան դպրոցականներու սահմանուելիք պատիժները պիտի թեթեւնան իբր մեղմացուցիչ պատճառ ցոյց տրուելով անոնց անչափահաս տարիքը: Սակայն հասակէն վեր յանցանքներ գործող ոճրագործ տղաքը որքան դիւրին անցընեն բանտի մէջ կամ հսկողութեան տակ մնալու շրջանը, մինչեւ իրենց կեանքի վերջաւորութեան պիտի կրեն ընկերասպանութեան պիտակը: Իրենց ճակտին վրայի այս «Կայէնի կնիքը» և բանտի կամ բարեկարգումի հսկողութեան տակ անցնող փորձառութիւնները պիտի չկարենան սպասուած արդիւնքը տալ եւ իրական զղջումն իսկ բաւարար պիտի չըլլայ, որ անոնք ձերբազատին իրենց դէչ համբաւէն եւ մտնեն ընկերային բնականոն եւ մաքուր շրջանակներէ ներս:

Այլապէս յատկանշական է այն տեսութիւնը, թէ օրէնքներ չեն պակսիր, միայն թէ իշխանութիւնները չեն գործադրեր հարկ եղած կերպով: Ընդունուած օրէնքներ ինչո՞ւ չգործադրուին: Հարկաւ թէ յստակ են այդ օրէնքները՝ իրենց տրամադրութիւններով եւ սահմանուած պատիժներով: Ուրեմն կարելի է կասկածիլ, որ ծածուկ շրջանակներ կամ ստորերկրեայ ուժեր չեն քաջալերեր այդ օրէնքներու գործադրութիւնը: Սա ստոյգ է, որ զէնքերու առուծախի թափը կասեցնող ամէն օրէնք կամ կիրարկում կը հակասեն զէնքի գործարաններու եւ վաճառորդներու շահերուն: Ի վերջոյ ազատ վաճառականութիւնը հանրապետութիւններու կարեւոր սկզբունքներէն է եւ մանաւանդ մեծ պետութիւններու մեծ շահերը չեն արտօներ որ զէնքի վաճառականութիւնը բացառապէս զրկուի այդ ազատութենէն:

Որ անկիւնէն ալ դիտենք, կասկած չկայ որ քաղաքականութիւն բռնածը, սկսեալ ընտրական պայքարի յայտարարութիւններէն մինչեւ յանձնախումբերու եւ խորհրդարաններու մէջ մղուած վիճաբանութիւնները, օրէնքներու քուէարկումը եւ գործադրութիւնը՝ թատերական ներկայացումներու շարքի մը յար եւ նման են: Խորհեցէք թատերաբեմը լեցնող եւ երկու խումբով շուրջպար բռնող արուեստագէտ պարող եւ պարուհիներ, որոնց կեդրոնն է դրամը: Պարը պիտի շարունակուի իրերայաջորդ յառաջխաղացումներով եւ տեղատուութիւններով: Մէկը առջեւ եկած ատեն միւսը պիտի նահանջէ եւ փոխադարձաբար. ինչպէս եւ ինքնաշարժի ամէն արկածէ ետք պետական շրջանակներ արագութեան մահացու ըլլալը յիշեցնելով զգաստութեան հրաւէրի ձայներով պատժամիջոցներ պիտի առաջարկեն, զէնքերու ապօրինի գործածութեան հետեւանքով յառաջ եկած եղերադէպերէ ետք առուծախը խստացնող օրէնքներու մասին պիտի խօսուի: Սակայն կամ այդ օրէնքներու վաւերացումը պիտի խափանուի կամ ալ վաւերացումէ ետք բծախնդրօրէն գործադրութիւնը պիտի չիրականանայ:

ԱՐԱՑ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Մոնրէալ
Յունիս 6, 1999

Հ. ԹՐՈՒԱՅԱ ԻՆՔ ԻՐ ՄԱՍԻՆ

Իր արտադրութեան քանակով, աշխատելու անյագ կամքով, հետեւողականութեամբ միշտ զարմանք պատճառող գրագէտ մը եղած է Հ. Թրուայա: 88 տարեկան է ան ու կը պատրաստուի նոր վէպ մը հրատարակել: Անոր, իր անցած ճամբուն, նախասիրութիւններուն, անցեալի յուշերուն, յաջողութիւններուն մասին ան վերջերս պատասխանած է «Ֆիկառօ մակազին»ի երկու լրագրողներուն՝ Գ. Նէյի եւ Փ. տը Մէրթիթէնսի հարցումներուն:

1938-ին Կոնքուռ մրցանակին արժանացած իր վէպէն՝ «Սարդը»էն մինչեւ այսօր, ոմանց հաշուին համաձայն 90 հատոր ստորագրած է. ինք ստուգած չէ երբեք, կարեւոր նկատելով ոչ թէ քանակը, այլ որակը: Իսկ այդ մասին վճռողը ընթերցող հանրութիւնը կ'ըլլայ: Վերջին գործը վէպ մըն է որ նիւթ կ'ընէ զոյգի մը յարաբերութիւնը իր շուներուն հետ: Անկէ զատ արդէն երկու ձեռագիր ալ ունի պատրաստ: Բայց չի փափաքիր որ հրապարակաւ խօսուի այդ մասին: Կ'ըսէ թէ շատերու համար բեղուն գրիչ մը սխալ մըն է, իսկ ամլութիւնը՝ կատարելութեան վկայագիր մը: Հարց կու տայ թէ յանցանք է եթէ պատմելու անդիմադրելի ծարաւ մը կը զգայ: Ամէն օր ժամը 6.30-ին կը սկսի աշխատիլ, քանի մը ընդմիջումով շարունակելու համար մինչեւ 19: Ատիկա չի նշանակեր որ ամէն օր նոյն քանակով կ'ըլլայ արտադրութիւնը:

Երկար ատեն, մօտ 60 տարի, ոտքի գրած է, բարձրադիր պատուանդանի մը առջեւ: Երբ այդ դիրքը սկսած է յոգնեցուցիչ ըլլալ, նախ մտահոգուած է, բայց շուտով նկատած թէ նստած գրել բան չի փոխեր իր գրիչին արդիւնաւորութենէն: Ինչ կը վերաբերի համակարգիչներու, ոչ մէկ կապ ունի անոնց հետ: Կը գրէ թուղթ եւ գրիչով. մինչեւ վերջն ալ այդպէս պիտի շարունակէ: Իրեն համար ամէն անգամ անձկութեան աղբիւր կ'ըլլայ ձեռագրէն տպագրուած հատորին անցքը: Երբ տպարանէն հասած հատորը ձեռքը կ'առնէ, միշտ հարց կու տայ թէ իրաւունք ունէ՞ր այդ արկածախնդրութեան ձեռնարկելու: Արդեօք յաջողա՞ծ է նիւթին արժէքը տալ: Ուսանողութեան շրջանին միշտ երազած է այն օրը երբ այլեւս անցընելիք քննութիւն պիտի չունենար: Բայց տեսած է որ մինչեւ վերջին շունչը ատկէ փրկութիւն պիտի չունենայ:

Վէպ գրելը գործի լծել է երեւակայութիւնը. միշտ սիրած է յօրինողի անձնաւորութիւններու հետ խաղալ: Տարիքը չէ զարմանած այդ հակումը: Կը շարունակէ ինքն իրեն պատմութիւններ պատմել, ինչպէս կ'ընէր տղայութեան օրերուն, շարելով կապարէ իր զինուորները սեղանին վրայ:

Անշուշտ, նոյնը չէ կենսագրութիւններու պարագան: Անոնց մէջ իշխողը ուսումնասիրութիւնը, պրպտումը կ'ըլլայ: Պէտք է քննել փաստաթուղթերու ստուար դէզ մը. վկայութիւններ, թղթակցութիւններ, յուշագրութիւններ: Թրուայա կ'ըսէ թէ այդ հատորներուն պարագային, իր մտահոգութիւնը իսկական պատմաբանի գործ կատարել չէ, այլ՝ նոյնանալ իր հերոսին հետ, գրի առնելու համար անոր առօրեան, ինչպէս որ ապրած է: Ատիկա կը պարտադրէ անոր զգացումները զգալ, հասկնալ: Միշտ կը խուսափի հերոսին կեանքին միջամուխ ըլլալէ. աւելի կարեւոր կը նկատէ խոհեմութեամբ մեկնաբանել:

Հետաքրքրական է կարդալ որ Հ. Թրուայա անհրաժեշտաբար պէտք ունի տեսնելու իր հերոսը, որպէսզի կարենայ զայն երեւակայել երբ կը խօսի, երբ կը քալէ, եւայլն: Այդ պահուն միայն կը նկատէ թէ հասած է նստիլ - գրելու ժամը: Կենսագրականներու առաջին դէմքին՝ Դոստոյեւսկիի կենսագրականը գրելու միջոցին իրարմէ շատ տարբեր վկայութիւններու դէմ յանդիման մնացած է, չկարենալով յստակ գիծերով բնորոշել իր հերոսը: Յետոյ, գիշեր մը տեսիլքի նման նշմարած է որ գրագէտը իր սենեակը կը մտնէ, նկարիչ Պերովի գծած դիմագիծով: Կը հակի իր վրայ, կը սկսի խօսիլ ծերուկի մը ձայնով: Յաջորդ օրը ունեցած է տպաւորութիւնը թէ գիշերային այցելուն համաձայնութիւնը տուած է որ իր կենսագրականը գրի առնուի:

Ինք հրատարակած կենսագրականներէն կը նախընտրէ Չեխովը: Արդէն մեծ հիացում ունեցած է անոր գործին նկատմամբ, բայց զինքը աւելի լաւ ճանչցած է նամակներէն եւ ժամանակակիցներու յուշագրութիւններէն: Մեծապէս տպաւորուած է անոր համեստութենէն, ժպտուն թախիծէն, պայծառամտութենէն: Վերջապէս այն բոլոր յատկանիշներէն որոնց պատճառով ուզած է Չեխովի շրջանին ապրած ու անոր բարեկամը եղած ըլլալ:

Նոյնը չէ Կորքիին պարագան, որովհետեւ ան որպէս անիշխանական սկսած է կեանքը ու զայն աւարտած որպէս կառավարութեան բանբեր: Ենթարկուած է նախ Լենինի, ապա՝ Ստալինի: Ըմբոստութեան եւ պատեհապաշտութեան կործանական խառնուրդը այդ արժէքով գրագէտի մը քով տխրութիւն պատճառած է իրեն:

Տոլստոյի հետ աւելի բարդ եղած է իր առընչութիւնը: Խոր հիացում ունեցած է անոր գործին, բայց միւս կողմէ ցաւալի գտած է «իր անձը յայտարարելու» ջանքերը, ինչպէս՝ մուժիկի տարազով լուսանկարուիլը, աղքատի նման շոգեկառքի երրորդ կարգով ճամբորդելը, մինչ կ'ապրէր լայն, հանգստաւէտ պայմաններու մէջ: Կ'ըսէ թէ նման զգացումներ ունի Պօտլէրի նկատմամբ ալ, հիացում ունի գործին, բայց կը նեղուի տեսնելով որ ան «անիծեալ բանաստեղծ»ի հովերով կը ներկայանայ միշտ: Ատոնց քով Չեխովի պարզութիւնը նախընտրելի է իրեն:

Թրուայայի ընտանիքը Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան ընթացքին խոյս տուած է Ռուսաստանէն. ինք Մոսկուա ապրած մանկութեան շրջանէն կցկտուր բաներ կը յիշէ, ինչպէս՝ իր սենեակը, կամ քաղաքին փողոց մը: Շատ աւելի մեծ տպաւորութիւն պահած է անասուններու յատուկ բաժանմունքներով իրենց աքսորէն: Սարսափի ու խորհրդաւորութեան խառնուրդ մը մնացած է ատկէ իր յիշողութեան մէջ: Այսօր, չի կրնար յստակութեամբ ըսել որ այդ շրջանի յիշատակները իր տղու ապրումներո՞վ շինուած են, թէ ծնողքին յետագայ պատմածներով: Կարեւորը այն է որ իր ներքին Ռուսաստանը կազմուած է ապրումներով ու ծնողքին վկայութիւններով:

Ութսուն տարուան ընթացքին երբեք չէ վերադարձած հոն: Իր երեւակայութեան Ռուսաստանը գիտէ թէ իրականէն տարբեր է եւ չի փափաքիր կորսնցնել զայն. կը ճանչնայ անոր ամէն մէկ անկիւնը, տիրոջ պէս կը շրջի հոն ու կը վախնայ

իրականութեան հետ բախումէն որպէսզի յանկարծ իր անցեալին երեւակայական երկիրը չգտնուի։ Դէպի Ռուսաստան համբորդութենէ մը վերադարձած պիտի ըլլար գրօսաշրջիկի հասարակ պատկերներու հետ անժամանակ գանձ մը փոխանակած ըլլալու յուսաբեկող տպաւորութեամբ։ Այդ պատճառով, կ'ըսէ. «Չեմ ուզեր կորսնցնել իմ Ռուսաստանս»։

Թրուայա ապրուստը շահիլ սկսած է նախ մանր – մունր գործերով, յետոյ պաշտօնեայ եղած է Սէնի նահանգապետարանին մէջ, զբաղելով Փարիզի պիւտճէով։ Մինչեւ 29 տարեկան քաղաքապետարանին մէջ գրասենեակ ունեցած է, հանրային լուսաւորութեան մասին տեղեկագիրներ պատրաստելով, փապուղիին քանդակները հաշուելով։ Կոնքուր մրցանակը ստանալէն երկու տարի ետք ձգած է այդ պաշտօնը։

27 տարեկանին այդ մրցանակը ու 48 տարեկանին ակադեմականի աթոռը մեծ բախտ կը նկատէ։ Ատոնք իրեն համար յատկապէս արժէքաւոր են երբ կը մտածէ ծնողքին մասին որոնք Ռուսաստանէն փախչելով ամէն բան կորսնցուցին։ Ակադեմիային մէջ մասնակցած առաջին նստաշրջանէն անմոռանալի յիշատակ մը պահած է. զգացումը ունեցած է հաւատալու թէ այնքան մեծ անուններ զինքը իբր գործակից ընդունած են։ Հիւրի պէս զգացած է ինքզինք այդ շրջանակին մէջ։ Ակադեմիայէն հեռու բնակելով, այդ առաջին նիստին փոքր յապաղումով մը հասած է. մուտքին Մօրիաք մատով ազդարարող նշան մը ըրած է իրեն, ինչպէս դըպրոցի ուսուցիչ մը իր աշակերտին։ Ատիկա բարեկամական ժեստ մը ըլլալով հանդերձ, ինք մեկնաբանած է որպէս գիտակցութիւն, կարծելով որ ակադեմականի կեանքը կը սկսի պատժուելով։

Այդ շրջանակին մէջ մեծապէս գնահատած է Մօրիաքը, Մօրուան, Կրինը, Փանեոլը, Ժիւլ Ռոմէնը. բայց չի մտածեր անոնց կենսագրութիւններ նուիրել։ Ատիկա կրնայ ըլլալ երբ անձնապէս չէ ճանչցած ենթական ու զայն կենդանացուցած է իր երեւակայութեան մէջ։ «Կը մտածեմ, ուրեմն՝ կա՛մ»ի տարբերակով կ'ըսէ. «Կ'երեւակայեմ, ուրեմն՝ տէր եմ»։

Հակառակ գրական բեղուն գործունէութեան, մեծ ընթերցող մըն է։ Գոհ է որ ներկայիս գրական դպրոցներ գոյութիւն չունին։ Ատիկա մեծ ազատութիւն կուտայ գրագէտին որ կը գրէ իր խառնուածքին, տրամադրութեան համաձայն։ Ատոր արդիւնքը այն բազմազանութիւնն է որ կայ նիւթերու, գրելակերպերու մէջ։

Քիչ մը տարօրինակ է, բայց Հ. Թրուայա կ'ըսէ թէ որոշ մտահոգութիւն ունի շրջանային լեզուներու պաշտօնականացումին ու գործածութեան մասին պետութեան վերջին արտօնութենէն։ Ինք մեծապէս գրաւիչ գտնելով հանդերձ այդ լեզուները, կը նախընտրէ որ անոնք դուրս չելլեն ընտանեկան շրջանակէն։ Մինչեւ իսկ վտանգաւոր կը նկատէ անոնց ուսուցումը երբ այսօրուան աշակերտութիւնը ֆրանսերէն անգամ չի գիտեր հարկաւոր մակարդակով։

Ժամանակակից քաղաքական անցքերուն մէջ ամէնէն աւելի տպաւորուած է 1991-ին, Նիքոլա Բ.ի կենսագրութեան սրբագրութիւնները ըրած միջոցին, հեռատեսիլէն տեսնելով ռուս ժողովուրդին ապստամբութիւնը, այս անգամ ոչ թէ ցարին, այլ՝ 74 տարի առաջ զինք տապալողներուն դէմ։ Տեսած է որ ցուցարարները սրբանկարներ, ազգային դրօշակներ եւ ցարին նկարները ունին իրենց ձեռքը։ Ատիկա պատմութեան հեղնական ծիծաղը նկատած է եւ դառնօրէն ափսոսացած որ հայրը քովը չէր դիտելու համար փոքր պաստառէն ցոյց տրուածը զոր փարիզեան իր աքսորի տարիներուն երկար ատեն երազած էր։

Թ. Ա. Թ.

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ». – Թերեւս աւելորդ չէ յիշել որ Հ. Թրուայա ինքնակենսագրական հատոր մը լոյս ընծայած է 1976-ի աշնան, ուր մանրամասնօրէն կը խօսի իր եւ ընտանիքին մասին, արմաւիրցի հօր, Թարասոֆ անունի ծագումին եւայլն (տես՝ «Յառաջ», 1976, Հոկտ. 16 / 17)։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ԱՐՓԻՆԷ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ 40-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Իկըլ Ռաքի Օքսիտենթըլ Գոլէճի հանդիսասրահին մէջ, Յունիս 6-ին, նշուած է Արփինէ Փեհլիվանեանի երաժշտական եւ մանկավարժական գործունէութեան 40-ամեայ յոբելեանը, նախաձեռնութեամբ մշակութային եւ բարեսիրական կազմակերպութիւններուն եւ յոբելեարի աշակերտներուն, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Յայտագիրը վարած է Արա Աճարեան։ Բանախօսած է Պետրոս Ալահվէրտեան, ներկայացնելով յոբելեարին արուեստը եւ վերլուծելով անոր երաժշտական ոճը, կերպարը եւ խորքը։ Ժիրայր Փափազեան եւ Նորա Արմանի (Փարիզէն), տեսերիզի ցուցադրութեան ատենին, ներկայացուցած են Արփինէ Փեհլիվանեանի արուեստի աշխարհը։ Յոբելեարը հանդէս եկած է դաշնակով, ընկերակցելով իր զաւակներուն՝ Ճորճին (ջութակ) եւ Էլիին (երգ)։ Բեմ բարձրացած են Թեմին զոյգ Առաջնորդները՝ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան եւ Վաչէ Արք. Յովսէփեան։ Առաջինը՝ յանուն Արամ Ա. Կաթողիկոսի՝ «Տիկնանց յատուկ մեդալ»ով պարգեւատրած է յոբելեարը, իսկ երկրորդը՝ յանուն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ի՝ յոբելեարը պատուած է «Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ» շքանշանով։ Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է յոբելեարը։

Յայտագրի աւարտին, Իրանահայ Միութեան Կլէնտէյլի Կեդրոնին մէջ տրուած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ յոբելեարին։ Ներկայ եղած են 200 հրաւիրեալներ։

ԼՐԱՏՈՒ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԷՕՃԱԼԱՆԻ ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առանց Քոսովոյի խնդրին, հաւանօրէն, միջազգային լրատուները աւելի ուշադրութիւն պիտի դարձնէին ու աւելի լայն տեղ յատկացնէին Ա. Էօճալանի դատավարութեան։ Այսօր ան երկրորդական կարեւորութեան տէր նիւթ է որ յաճախ քանի մը տողով տեղ կը գտնէ թերթերու մէջ։

Այդ դատավարութեան վերջին օրերու, արձագանգներէն ուշագրաւ էջ մը իտալական «Ռեփուպլիքա» թերթին մէջ լոյս տեսած է. Ճ. Պոքքա Էօճալանի դատավարութիւնը կը նկատէ Ի. դարու ստալինեան վերջին դատավարութիւն։

Լրագրողը որպէս Թուրք իշխանութիւններու հետեւողական վերաբերում կը ներկայացնէ քիւրտ ղեկավարին առեւանգումի պահէն ենթարկուածը։ Կը գրէ թէ զինք Թուրքիա փոխադրող օդանաւին մէջ հարուածներու եւ թմրեցուցիչի ազդեցութեամբ ուռած անոր դէմքը, աչքերուն լայն կապը եւ վրան հակած երկու ոստիկաններ որոնք գրեթէ կը ջանային արգելք ըլլալ շնչելուն, արդէն գաղափար մը կուտային թէ ինչի պիտի նմանի Ա. Էօճալանի դատավարութիւնը։

Ճիշդ ստալինեաններուն պէս ան դատարան կը հանուի ներկայանալի արտաքինով, լաւ պահպանուած, աշխարհին ցուցադրուելու համար ապակիէ վանդակի մը մէջ որպէս մեծ զղջացող մը։ Այդքանէն ետք հաւատացող կը գտնուի՞ խորհրդային ատեաններու ոճով կատարուած խոստովանութիւններու. անոնց որոնց տէրերը երկրին ու սոցիալական կարգերու դէմ ամէնէն անսիրտ դաւաճանութիւնները կը խոստովանէին երէկ։ Ամբողջ աշխարհ ծանօթ է թէ ինչ ձեւով այդ ամբաստանեալները հեղ ու հլու դառնուկներու վերածուած կ'ըլլային, պատրաստ՝ ըսելու որեւէ բան որպէսզի վերջ դնեն անհանդուրժելի չարչարանքը, հարուածներն ու նուաստացումը։ Ամէն մարդ գիտէ նոյնպէս թէ հարցաքննողներու գլխաւոր նպատակն էր արգելք ըլլալ ամէն տեսակ ստուգումի։ Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ քիւրտ ղեկավարին խոստովանութիւնները բռնի խլուած են իրմէ։ Սակայն անոր ձայնին թոնը, նայուածքը, կեցուածքին անդամալուծուած ու անդամալուծող բնոյթը, ներսէն իր վանդակը չարժելու կերպը, յոռեգոյնը ենթադրել կուտան։ Հակառակ պարագային բանտարկեալ մը չէր պահուեր մեկուսի, լրագրողներու, միջազգային ներումի կազմակերպութեան անդամներու, միջնորդներու, դատաւորներու առջեւ փակ այդ կղզիին մէջ։ Իրենց թշնամիները բանտարկել, դատել եւ դատապարտել երբեք բաւարար չըլլար բռնատէրերու. անոնք կ'ուզեն նաեւ զիրենք ջախջախել թէ՛ ֆիզիքապէս, թէ հոգեպէս։ Ներկայի պարագային քիւրտ ղեկավարը պէտք է բերուի վիճակի մը որ շնորհ խնդրէ, կեանքը փրկել ջանայ եւ խոստանայ գործակցիլ անոնց հետ որոնք իր ժողովուրդը գերիի վերածած են։ Այս բոլորը քիւրտ ժողովուրդին տրուած պատգամի մը տպաւորութիւնը կը գործեն. անոնց ըսուածը հետեւեալն է. «տեսէ՛ք այն մարդը որուն կը վստահիք, կը հետեւիք եւ որուն համար կը կռուիք»։

Նման դատավարութիւն մը բնականաբար շատ լուրջ հարցեր կը ստեղծէ ՄԱԿ-ի եւ ՕԹԱՆ-ի որոնք կ'ուզեն համաշխարհային նոր կարգուսարք հաստատել։ Թուրքիա թէ՛ ՕԹԱՆ-ի անդամ է, թէ՛ կ'ուզէ Եւրոպայի Միութեան անդամ դառնալ։ Մինչդեռ Եւրոպա ունի հասարակաց հիմնական սկզբունքներ, ինչպէս մահապատիժին ջնջումը եւ դատավարութիւններու քարոզչական բնոյթով շահագործումը։

Եւ երկու կազմակերպութիւններ՝ Եւրոպայի Միութիւնը եւ ՕԹԱՆ որոնք միասնաբար մինչեւ իսկ զէնքի դիմելով ձեռնարկեցին արգիլել ցեղային մաքրագործումը, խտրականութիւնը, չեն կրնար հրաժարիլ իրենց քաղաքացիական եւ բարոյական սկզբունքներէն. նաեւ ընդունիլ գործընկերներ որոնք փոքրամասնութիւնները ամէն իրաւունքէ զուրկ էակներ կը նկատեն, նուաստացնելով անոնց մէկ ներկայացուցիչը ու խոստովանութիւններ խլելով անկէ։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

– Կացութիւնը, ընդհակառակն, հիմա շատ նպաստաւոր է Յոյներուն, – պնդեց Դերկոմը, – իրենց ճակատը պզտիկցուցին, ցիր ու ցան ուժերը ժողվեցին, Թուրքերուն վճռական հարուած մը պիտի տան Իզմիրի առջեւ ... այսօր, վաղը լուրը կ'առնէք։

– Դերկոմսին ըսածը չըլլալիք բան մը չէ, – դիտել տուաւ ուրիշ մը, – բոլոր Յոյներուն կարծիքը այն է, որ բուն կռիւը Իզմիրի առջեւ տեղի պիտի ունենայ։

– Ինչ կ'ուզէ ըլլալ, ես այն գիտեմ, որ Թուրքերը հիմակուընէ սկսան անտանելի ըլլալ, – ըսաւ երիտասարդ մը, այսօր Պոլսոյ կողմը ըլլալու էիք եւ տեսնելու էիք իրենց խանդավառութիւնը եւ մանաւանդ ամբարտաւանութիւնը։

– Արդէն սկսան մեզի նախատել։

– Մենք ինչ կարեւորութիւն ունինք, մարդիկը դաշնակիցներն ալ բանի տեղ չեն դներ կոր։

– Պալը Ալլին ճամբան Թրքական դրօշակներով ծածկուած է։

– Գլխարկ կրողներն ալ կը նախատուին կոր։

– Մենք նորէն մեր գլխարկները հանենք ու ֆէս դնենք...

– Ալ ատ բաներուն ատենը անցաւ, ֆէս ալ դնես, քիւլահ ալ դնես, փաթթոց ալ կապես գլուխդ, օգուտ չունի։

– Պոլսոյ համար վախ մը կա՞յ, – հարցուց Բարսեղ աղա, որ մինչեւ այն ատեն լուռ ունկնդիր եղած էր։

– Պոլսոյ համար ի՞նչ վախ պիտի ըլլայ, – պատասխանեց խօսակիցներէն մին։

– Ես ի՞նչ գիտնամ Թուրքերը շատ գրգռուած կ'երեւան կոր։

– Թող ուզածնուն չափ գրգռուին, բան մը չեն կրնար ընել, քանի որ գրահաւորները կեցած են հոս։

– Բայց եթէ անոնք ալ երթա՞ն։

– Անոնք տեղ մըն ալ չեն երթար. արդէն խօսք կայ, որ ուրիշ նոր գրահաւորներ կուգան եղեր։

– Ատ աղէկ, – ըսաւ Բարսեղ աղա, – եթէ նոր գրահաւորներ կուգան կոր, վախնալիք բան մը չունինք։

Եւ բաւական սիրտ առած, մանաւանդ Դերկոմսին խօսքերէն, դուրս ելաւ խըմբագրատունէն։

Իրիկունը տուն գալով, երբ իր դրացիին՝ Մանուկ աղային հետ նստած էր օղիի սեղանին քով, ներս մտաւ պարոն Մինաս՝ յեղափոխական գործիչը։ Այլայլած կերպարանք մը ունէր։

– Ինչպէ՛ս, նստեր օղի կը խմէք ու քէյֆ կ'ընէք, – գոչեց գայթակղած ձեւով մը։

– Ի՞նչ կայ որ, – հարցուց Մանուկ աղա ժպտելով։

– Դեռ ի՞նչ պիտի ըլլայ ... կացութենէն լուր չունի՞ք, կործանեցանք, փճացանք, լմնցանք...

– Յոյները կը յաղթուին կոր, մեզի ի՞նչ։

– Այդ պարտութեան հետեւանքը շա՛տ ծանր է, շա՛տ, – գոչեց Մինաս։ – Ես աղէկ տեղէն լուր առած եմ, լուրջ կերպով պէտք է վերաբերուինք մեր վիճակին մասին։

– Մեզի համար բան մը չկայ...

– Ուրեմն դուք բանէ մը տեղեկութիւն չունիք, ցանկերը պատրաստուեր են արդէն։

– Ի՞նչ ցանկ, – հարցուց Բարսեղ աղա։

– Ձերբակալուելիք Հայերուն ցանկերը, – պատասխանեց Մինաս։

– Դուն քեզ մտածէ՛, մենք կուսակցական չենք, յեղափոխական չենք, մենք վաճառական մարդիկ ենք։

– Անանկ բան չմնաց հիմակ, ամէնքս ալ վտանգուած ենք ... Հայկական փոխառութեան համար արձանագրուեցա՞ր, բաւական է։ «Ճակատը պողպատենք»ին դրամ տուի՞ր, բաւական է, Հայկական դրօշակ քաշեցի՞ր, բաւական է, Հայաստանի կարօտեալներուն դեղ, դրամ, հագուստ տուի՞ր, բաւական է, դատարաններուն առջեւ Թուրքերուն դէմ վկայութիւն ըրի՞ր, Ջարդարարները ցոյց տըւի՞ր, Անգլիացիներուն, Ֆրանսացիներուն, Իտալացիներուն հետ յարաբերութիւններ ունեցա՞ր, անոնց թարգմանութիւն ըրի՞ր, բաւական է...

– Ճանըմ, Պր. Մինաս, դուն ալ ամէն բան կը չափազանցես, մեղք, որ յեղափոխական պիտի ըլլաս, քիչ մը քաջութիւն ունեցիր։

– Քաջութեան ժամանակ կայ, խոհեմութեան ժամանակ կայ, – պատասխանեց Մինաս։

– Դեռ կացութիւնը յուսահատական չէ։

– Ո՞վ է ըսեր։

– Վճռական կռիւը Իզմիրի առջեւ տեղի պիտի ունենայ։

– Այսինքն Յոյները վճռական ծեծը հոն պիտի ուտեն։

Տիկին Մաննիկ եկաւ իր աղջիկներուն հետ եւ պահ մը տեղի ունեցած խօսակցութիւնը մտիկ ընելէ յետոյ ըսաւ.

– Ամա՜ն, գոցեցէք այդ յուսահատական խօսքերը, քիչ մըն ալ մենք մեր խնդիրներովը զբաղինք, Սահակ էֆէնտիին հանդիպեցա՞ր, Տիրանը կ'ուգա՞յ կոր։

– Հա՛, աղէկ միտքս բերաւ, Սահակ էֆէնտին ինք ինծի հանդիպեցաւ եւ ըսաւ, որ Տիրանէն նամակ առեր է, այսօր վաղը անպատճառ ճամբայ պիտի ելլէ եղեր։

– Արդէն ինծի ալ գրած էր, որ մօտ օրէն պիտի գայ, – ըսաւ Նուարդ։

– Ուրեմն գործերնիս յաջող է, – գոչեց Մաննիկ ուրախութեամբ, – Զապէլ ալ այսօր Պր. Ժորժէն նամակ առաւ, ան ալ շաբաթէ մը ճամբայ պիտի ելլէ եղեր Պոլիս գալու համար։

– Է՛յ, աչքերնիդ լոյս, – ըսաւ Մանուկ աղա, – ալ երկուքին հարսնիքը մէկ կ'ընէք։

– Արդէն այնպէս որոշած ենք։

(Շար. 46)

(Շար. Ա. էջէն)

պետք Պատրիարքին եւ ընկերակիցներուն ներկայութեան ուշի ուշով կարդացած է ու քննած ամբողջ թղթածրարը, յայտնած թէ ինք բացարձակապէս տեղեկութիւն չունէր անոնց մասին ու լրջօրէն պիտի զբաղի այդ հարցերով: Շնորհակալութիւն յայտնած է թղթածրարին համար ու յայտնած թէ չի կարծեր որ Սահմանադրական արգելքներ գոյութիւն ունենան այդ հարցերու լուծման համար:

Տեսակցութեան ընթացքին Պատրիարքը դիտել տուած է որ առենօք յանձնախումբ մը կար որ կը զբաղէր նմանօրինակ հարցերով: Այս յանձնախումբին կ'ընկերակցէին նաեւ քանի մը հայ անդամներ, որոնք մեր հարցերը օրակարգի կը բերէին: Այսօր ալ լաւ կ'ըլլայ որ այդպիսի յանձնախումբ մը կազմուի: Ինք, ամէն անգամ որ հարց մը կը ստեղծուի յստակ չի գիտեր թէ ո՞ւր պէտք է դիմէ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները ստանալու ու պետութեան կարծիքը իմանալու համար:

Վարչապետ Էճէվիթ յայտնած է թէ այժմ այսպիսի գործերու պատասխանատու է Պետական Նախարար Հիւսամէտտին Էօզքան, որ շատ աշխոյժ ու կարող անձնաւորութիւն մըն է: Քանի մը օր վերջ անոր պաշտականութիւն պիտի յանձնէ, որպէսզի ան թէ' Իսթանպուլի, թէ Անգարայի մէջ այս հարցերով զբաղի: Այս հարցերէն ոմանք Իսթանպուլի Կուսակալութեան միջնորդութեամբ կարգադրելի հարցեր են: Մնացեալները՝ Անգարայի մէջ: Պատրիարքը դիտել տուած է որ ինք որպէս Հայոց Պատրիարք բազմաթիւ հրաւէրներ կը ստանայ արտասահմանէն, սակայն այդ հրաւէրներուն ցարդ ընթացք չէ տուած, որովհետեւ տակաւին նոր Պատրիարք է եւ որովհետեւ կարգ մը հարցերու մէջ կ'ուզէ գիտնալ որ Պետութիւնը ինչպիսի հեռապատկերներ ունի այս հարցերուն մէջ:

Վարչապետը Կարապետ Սէօքէլլին հարցուցած է թէ Անգարայի մէջ ի՞նչ է թիւը Հայերուն: Սէօքէլի պատասխանած է որ մօտաւորապէս 2500 Հայեր կան: Վարչապետը շատ գոհ մնացած է որ այդքան բարձր թիւով «Հայ եղբայրներ» կան Անգարայի մէջ եւ հետաքրքրուեցաւ թէ ի՞նչ գործերով զբաղած են անոնք: Հարց ծագած է նաեւ եկեղեցիներու Թաղային Խորհուրդներու ընտրութեան մասին: Պատրիարքը իբր օրինակ ցոյց տուած է Կեսարիոյ Եկեղեցին: Կեսարիոյ Եկեղեցին շատ լայն տարածութեան մը միակ եկեղեցին է սակայն հոն չորս հոգի կ'ապրի: Դժուար է Թաղային Խորհուրդ կազմել: Կեսարիոյ Եկեղեցին ամբողջ Քրիստոնեայ աշխարհի համար շատ կարեւոր է, որովհետեւ հո՛ն է որ սկսած է Առաքելական շարժումը: Տիյարպաքըրի Եկեղեցին ալ ունի դժուարութիւններ:

Պատրիարքարանի բանբեր Լուիզ Պաքար յիշեցուցած է որ 1936-ի պէյաննամէներով ստեղծուած հարցը պէտք է արագ լուծում գտնէ: Մելքոն Գարաքէօսէ իբր օրինակ ցոյց տուած է Պօմոնթիի Մխիթարեան վարժարանի կացութիւնը եւ յիշեցուցած որ զպրոցին տղաքը յառաջիկայ եղանակին զրօն առջեւ դրուած պիտի ըլլան, հակառակ որ շէնք մը ունէին ու հիմա այդ շէնքը ծիծաղելի գումարով մը ուրիշին վաճառուած է: «Այս խնդրին մէջ ձեր աջակցութիւնը կը խնդրենք,, ասիկա բարոյական արժէքներու մեծ կորուստ մըն է», բսած է Մելքոն Գարաքէօսէ:

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Վարչապետ Էճէվիթի այցելութենէ ելքին, Պատրիարքը շրջապատուած է լրագրողներէ, որոնց բացատրութիւններ տուած է այցելութեան նպատակին ու բովանդակութեան մասին: Պատրիարքը ըսած է որ Անգարա եկած է Հայ համայնքի անունով ու իբր Հայոց Պատրիարք՝ շնորհաւորելու 57-րդ կառավարութիւնը կազմաւորող կուսակցութիւններն ու իշխանութիւնները: «Օգտուելով այս առիթէն, համայնքային կարգ մը խնդիրներուն մասին ալ տեղեկութիւններ տուինք իշխանութիւններուն: Անոնք ալ պատասխանեցին որ ինչպէս բոլոր հայրենակիցներուն, նաեւ Հայ հայրենակիցներուն հարցերով պիտի զբաղին որովհետեւ Հայերն ալ այս երկրին ու ազգին մաս կը կազմեն: Ցուցաբերուած այս ջերմ ընդունելութենէն շատ գոհ մնացի ու լաւ տպաւորութիւններով պիտի բաժնուիմ Անգարայէն», ըսած է Մեսրոպ Արք.:

Լրագրողներ հարց տուած են թէ ի՞նչպիսի հարցեր գոյութիւն ունին համայնքին համար: Պատրիարքը նախ յիշեցուցած է 1936-ի պէյաննամէներու հարցը: Ապա ծանրացած Թաղային ընտրութիւններու մէջ Թաղեցի ըլլալու պայմանին վրայ եւ ըսած է որ ինչո՞ւ Թաքսիմ բնակող մէկը չկարենայ ընտրուիլ ուրիշ եկեղեցիի մը Թաղային Խորհուրդի անդամ: Ըսած է. – Մենք այս երկրին զաւակներն ենք ու Պետութիւնը նոյն հոգածութեամբ պէտք է նայի մեզի: Մենք պետութեան կողքին կանգնած ենք, պետութեան կապուած ենք ու կը սպասենք որ նոյնը ընէ պետութիւնը: Արդէն բնաւ կասկած չունիմ որ այս բոլորին մէջ մասնաւոր դիտաւորութիւն չկայ: Վստահութիւն ունիմ մեր ղեկավարներուն նկատմամբ, լաւատես եմ: Թուրքիա նոր հազարամեակէ մը ներս պիտի մտնէ եւ վստահ եմ որ եթէ օրէնքները վերատեսութեան ենթարկուին, մեր հարցերն ալ լուծում պիտի գտնեն»:

Աւելցնենք որ Պ. Էճէվիթի յանձնուած թղթածրարին մէջ, ներկայացուած էին հետեւեալ հարցերը. –

1) Հոգեւորական հասցնելու դժուարութիւններ

2) Պատրիարքարանի Կանոնագրութեան մը պակասը

3) 1936-ի պէյաննամէներու անիրաւ գործադրութիւնը

4) Համայնքային մարմիններու ընտրութեան մէջ առկայ դժուարութիւններ

5) Մեր համայնքային հաստատութիւններէն պահանջուած անտեղի տուրքերը

6) Համայնքային հաստատութիւններէ պահանջուած 5% ծախքը

7) Ս. Խաչ Դպրեվանքի ընտրութիւններու վրայ դրուած արգելքը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԼԻԶՊՈՆԻ «Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ» ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը, Մարգարեան – Փափազեան Վարժարանի Խնամակալ Մարմինը, Տնօրէնութիւնը եւ Ուսուցչական կազմը,

Ներկայիս կուգան հրապարակաւ իրենց խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Վարչական Կազմին, մասնաւորաբար Պատուարժան Տոքթ. Միքայէլ Եսայեանին, Հայկական Բաժնի Վարիչ Տնօրէն՝ Տոքթոր Զաւէն Եկաւեանին, որոնք ազնուութիւնը ունեցան 50.000 տոլարի բացառիկ եւ իշխանական նուիրատուութիւն մը փոխանցել Վարժարանին, խոհանոցի բաժինը արդիական սարքերով օժտելու համար:

Սոյն շնորհակալութիւնը հրապարակաւ կը յայտնուի իբրեւ երախտագիտական արտայայտութիւն Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան:

ԴԻՒԱՆ
ԼԻՈՆԻ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը, անդամներն ու ուսուցչական կազմը, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Յարութիւն եւ Արշալոյս Սարգիսեանի ինչպէս նաեւ համայն պարագաներուն իրենց քրոջ եւ քենիին՝ Հճազանդ Սարգիսեան – Լոմպարի ղառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ողբացեալ Տիկին Արուսեակ Շէլէլէքեանի մահուան առթիւ («Յառաջ», Յունիս 4) Մարսէյլ Սէն – Ժերոմէն Մինասեան գերդաստանէն Գէորգ եւ Կարպիս Եղբայրները եւ ընտանիքը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պր. Ժագ Շէլէլէքեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
կը ներկայացնէ
«ԳՐԻԳՈՐ ՊԼԱՏԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ»

Չորեքշաբթի, Յունիս 23, ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - *Pique-nique*

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝
Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13-ին
C.A.Q. — Bd Denis Papin,
Bd Oddo, MARSEILLE
Փիքնիք, շամփուրով խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

UGAB–LYON

Le Vendredi 25 Juin à 21 heures

SOIREE MODE

PEGGY B.
présente ses créations
SOIREE DANSANTE
animée par Didier
Dans les salons de l'Hôtel MERCURE
70, avenue Général Leclerc
69007 LYON — Gerland

Entrée : 50 Francs

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY
et la Chorale de l'Ecole Tebrotzassère sous la direction de
HAIG SARKISSIAN
Spectacle des enfants
— DISTRIBUTION DES PRIX —
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

1, Boulevard du Nord —
ENTREE LIBRE 93340 LE RAINCY Tél. : 01 43 81 01 72

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յովհաննէս Ղազարեանի (չէփնիցի) մահուան 3-րդ տարելիցին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժան Ղազարեան եւ Ֆիլիփ (Գըլամար) 1500 Ֆր. կը նուիրեն «Հայաստան Հիմնադրամի Ղարաբաղի որբերուն» (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 250 ֆրանք «Յառաջ»ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27-ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝
Վիճակին Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ'ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարեբարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի
«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire»
7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay
եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն
01 - 47 - 09 - 23 - 18
կամ՝
01 - 41 - 15 - 10 - 29

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ – Էլիզ Մինասեան իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք շնորհաւորեցին կամ զանազան արտայայտութիւններով մասնակից եղան իրենց աղջկան՝ Վարդուհի Մինասեանի, ընդ Պր. Կիյօմ Քօվէնի պսակադրութեան (1999, Յունիս 13-ին Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ (Մարսէյլ):

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE avec
HRATCH BEDROSSIAN
Traducteur
et l'Association
LE CERCLE D'ECRITS CAUCASIENS
à l'occasion
de la parution de leurs deux premiers ouvrages en traduction française
«1915... LES DERNIERS LAUDES»
de *Perdj ZEYTOUNTSIAN*
«SIECLE D'ARGENT»
de *Mikayél CHATIRIAN*
le VENDREDI 25 JUIN à 20 heures 45
Présentation et dédicaces du traducteur
— Entrée libre —
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Չոմաքեան մասնաճիւղը եւ Տէօյինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26-ի երեկոյեան ժամը 8.30-ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը: Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրուիլ ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
MARDI
22 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·250 Ֆ· — Վեցամսեայ : 635 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·500 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19·667 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.667

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 19/21)

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ

Ազգ· Ժողովի Յունիս 18-ի նիստին, կառավարութիւնը ներկայացուցած է իր ծրագիրը, դնելով նաեւ վստահութիւն տանալու հարցը:

Վարչապետ Վազգէն Սարգսեան իր ելոյթին մէջ նշած է որ փաստաթուղթը երկրին ընկերա-տնտեսական, զարգացման ծրագիրը չէ, այլ այն հիմնական հարցերուն կարգադրութիւնը, զորս իրենք ժառանգած են: Ինչ կը վերաբերի ընկերա-տնտեսական զարգացման ծրագրին, վարչապետը ըսած է որ ան պիտի ներկայացուի 2000 թուականի պետական պիւտճէին հետ միանգամայն: «Մեր գլխաւոր նպատակը, շեշտած է Վազգէն Սարգսեան, հոգեւոր եւ բարոյական արժէքների գերակայութեամբ սոցիալ – քաղաքական համագործակցութեան հասարակարգի ստեղծումն է, եւ կառավարութիւնը ջանք չի խնայի Հայաստանում փոխադարձ յարգանքի, վստահութեան, մարդու իրաւունքի արժէքների վրայ հիմնուած հասարակական համակարգ ստեղծելու համար, առանց որի մենք չենք կարող ունենալ լուրջ առաջընթաց տնտեսական ոլորտում»:

Վարչապետը շեշտը դնելէ ետք կառավարութեան գործելակերպին առընչուող կարգ մը սկզբունքներու կարեւորութեան վրայ, աւելցուցած է թէ Հայաստան պիտի հրաւիրուին հայ ժողովուրդի մտաւոր, գիտական եւ փինանսական ներուժը ներկայացնող Հայեր, աշխարհի բոլոր անկիւններէն: Վ· Սարգսեան իր ելոյթին մէջ անդրադարձած է նաեւ տեղական ինքնակառավարման մարմիններու պարտականութեանց յաջորդիկայ ընտրութիւններուն օրինականութեան պահպանման գործին մէջ: Խօսելով սեփականատէրերու պատասխանատուութեանց մասին արտադրական մարզէն ներս, ան նշած է որ, զարկ տալու նպատակով պիտի կատարուին հարկային կարգադրութիւններ. Նշած է թէ անձնական հսկողութեան տակ պիտի առնէ ներդրումի քաղաքականութեան հարցերը եւ պիտի խորացնէ համագործակցութիւնը փինանսական միջազգային կազմակերպութիւններու հետ: Վարչապետը խոստացած է նաեւ սեփականաշնորհման ոլորտի թերութիւնները սրբագրել: Արծարծելէ ետք գիւղատնտեսութեան եւ ընկերային ոլորտի հարցերը, առաջնակարգ խնդիր նկատած է պայքարը աղքատութեան դէմ: Վ· Սարգսեան, այնուհետեւ կանգ առած է պաշտպանութեան եւ ապահովութեան հարցերուն վրայ, զանոնք համարելով գերխնդիրներ:

Ելոյթի վերջաւորութեան, վարչապետը համոզում յայտնած է որ փոխադարձ հանդուրժողութեամբ, քաղաքական ուժերու հետ կառուցողական համագործակցութեամբ 21-րդ դարուն Հայաստան քայլ կը պահէ բարգաւաճ պետութիւններուն հետ:

Կառավարութեան ներկայացուցած ծրագրին բարեփոխումներու մարզէն ներս որպէս գերակայութիւն կը նկատուին արտածումներու ճիշդ քաղաքականութիւնը, ներքին շուկայի վրայ տեղական ապրանքներու մրցունակութիւնը ընդդէմ՝ ներածումներուն, հայրենի նախանիւթերու արդիւնաւէտ օգտագործումը, հայրենի արտադրողներու միջեւ համակարգումի կազմակերպումը, փոքր եւ միջին ձեռնարկատիրութեան խրախուսման հարցը. Հարկային քաղաքականութեան մէջ ալ ընդգծուած է հարկային բեռի հաւասարաչափ բաշխման կարեւորութիւնը եւն.:

ՀՀ Սահմանադրութեան համաձայն, Յունիս 19, ժամը 10·30-ին, այսինքն կառավարութեան ծրագրի ներկայացումէն 24 ժամուան պայմանաժամէն առաջ նոր եւ այլ նախագիծ ներկայացուած չըլլալով Ազգ· Ժողովը ինքնաբերաբար հաւանութիւն տուաւ կառավարութեան ծրագրին: Այսպէսով փակուած է Ազգ· Ժողովի նստաշրջանն ալ: Վերամուտը տեղի կ'ունենայ Սեպտ· 13-ին, բայց եթէ մինչ այդ անհրաժեշտ ըլլայ արտակարգ նիստ:

***

ԱԶԱՏԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Յունիս 18-ին, «21-րդ դար» կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է «ընտրութիւնները պօյքոթի ենթարկած» քաղաքական ուժերուն երկրորդ հանրահաւաքը: Կուսակցութեան նախագահ Դաւիթ Շահնազարեան ծանօրէն քննադատելով նախագահ Ռ· Քոչարեանը եւ աջակիցը՝ Սերժ Սարգսեանը, զանոնք ամբաստանած է պալատական խարդաւանքներ կազմակերպելով: Խօսելով նոր կառավարութեան եւ անոր ծրագրին մասին, Դ· Շահնազարեան ըսած է թէ անոնք նախորդ կառավարութիւններուն կը զիջին թէ որակական եւ թէ բարոյական առումներով: Որպէս միակ ելք նշած է Ազգ· Ժողովի անվստահութեան քուէն նախագահ Ռ· Քոչարեանին: Ելոյթներ ունեցած են նաեւ Կարապետ Ռուբինեան, Վիգէն Խաչատրեան եւ ուրիշներ, որոնք բոլորն ալ քննադատած են իշխանութիւններն ու կառավարութիւնը, որուն ներկայացուցած ծրագրին մէջ մեծ թերութիւն նկատած են ԼՂՀ հարցին բացակայութիւնը:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉԸ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ի-Ն

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբեր Արա Պապեանի Յունիս 19ին հրապարակած յայտարարութեան մէջ ըսուած է թէ Երեւան ուշադրութեամբ կը հետեւի վերջին օրերուն հրադադարը խախտելու կապակցութեամբ Ազրբէջանի կատարած յայտարարութիւններուն եւ անոնցմէ կարելի է գտնել որ մտադիր է կացութիւնը լարելու: Հոն նշուած է նաեւ թէ Հայաստան հարկ եղած տուեալները ունի ապացուցանելու համար որ հրադադարը խախտող կողմը Ազրբէջանն է: Ապա, կոչ կ'ուղղուի Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ին որպէսզի դէտերու մնայուն առաքելութիւն մը զետեղէ ազրբէջան – ղարաբաղեան սահմանագիծը, նախքան կացութեան աւելի ծանրակշիռ դառնալը: Վերջաւորութեան ուղղակի կոչ ուղղուած է Բաքուի որպէսզի զերծ մնայ գրգռիչ գործողութիւններէ, որոնք կը խոչընդոտեն բանակցութիւնները եւ կը բարդացնեն տարածքաշրջանին իրավիճակը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

«Ինթէրթօթօ» բաժակին ի հաշիւ մրցումներուն (որ նախնական զտումներու հանդամանք ունի Իւ·Է·ԷՖ·Ա բաժակի մրցաշարքին), Յունիս 19-ին Երեւանի Արարատը երթի խաղը 1 – 0 շահած է ընդդէմ Ռումանիոյ Բաքիու խումբին, այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Յիշենք նաեւ որ այս մրցաշարքին Ազրբէջան ալ կը մասնակցէր «Ղարաբաղ – Ագդամ» խումբով որ Իսրայէլի մէջ 2 – 1 յաղթած է Մաքաբի Հայֆայի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՍՈՎՕ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՔԷՕԼՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Նախ, Ուրբաթ, Յունիս 18-ին, Հելսինքիի մէջ, Ամերիկացիք եւ Ռուսերը համաձայնութեան մը եկան, ինչ կը վերաբերի ռուսական ուժերուն զետեղման Քոսովօ: Ասոնց թիւը 3600 է, 750-ը պիտի մնան Փրիսթինայի օդակայանը, 2850-ն ալ բաժնուին Ամերիկացիներու, Գերմանացիներու եւ Ֆրանսացիներու գօտիներուն մէջ: Բոլորն ալ ՕԹԱՆ-ի ընդհ· հրամանատարութեան տակ, բայց ռուս սպաներու ճամբով:

«Պատերազմը վերջացաւ», շաբաթավերջին լոզունգն էր, որովհետեւ սերպ վերջին ուժերը եւ զինամթերքը վերջնապէս պարպած էին Քոսովօն: Ի դէպ, ինչպէս կը տեսնուի հեռատեսիլի լրատուութեան բաժիններու սփռած նկարներէն եւ տեղւոյն թղթակիցներու վկայութիւններէն, սերպ բանակի զինամթերքը, հրասայլ, թնդանօթ եւայլն, եւայլն շատ մեծ վնասներ չեն կրած ՕԹԱՆ-ի 75 օրերու ռմբակոծութիւններէն եւ կը հաստատուի որ բոլորովին սխալ էր, երբ ՕԹԱՆ կը պնդէր որ բանակին մեծ մասը (աւելի քան 50%) փճացած է: Կը բաւէ դիտել օրերէ ի վեր հեռացող շարասիւները նըկատելու համար որ սերպ բանակը այդքան ալ քարուքանդ չէ եղած:

Տեղւոյն վրայ կացութիւնը թէ բարդ է, թէ չփոթ: Մեծերը, որոնց շատ վստահութիւն ալ կարելի չէ ունենալ եւ այս առընչութեամբ «Առանց Սահմանի Թըղթակիցները» շատ խիստ տեղեկագիր մը հրապարակած էին («Յառաջ», Յունիս 17) ինչ կը վերաբերի Քոսովոյի լրատուութեան, չինծու, սխալ, չափազանցուած լուրերու: Այսպէս, կը կրկնուի որ ամէն ժամ նոր դիակոյտեր կամ չարչարանքի վայրեր կը յայտնաբերուին: Պատժական Միջազգային Դատարանին քննիչները կը յայտարարեն որ ջարդերը շատ աւելի մեծ տարողութիւն ունին քան նախատեսուածը:

***

Միացեալ-Նահանգները կը հաստատեն որ համաձայնութիւն մը գոյացած է ապազինելու համար ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ն: Թէեւ, ըստ տեղւոյն վրայ եղողներու, այդ ապազինումը այդքան ալ դիւրին չի թուիր: ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ն կանոնաւոր բանակ մը չէ եւ մէկ օրէն միւսը տրամադիր չէ զէնքերը վար դնելու: Սկզբունքով, պէտք է հրաժարին զէնք կրելէ քաղաքներու, գօտիներու եւ նշուած ճամբաներուն մէջ: Մինչեւ 30 օր ալ, ՈՒ-ՉԷ-ՔԱ-ի բոլոր այն մարտիկները որոնք օտար ծագում ունին պէտք է հեռացած ըլլան Քոսովոյէն:

***

Քէօլնի մէջ տեղի ունեցաւ Ժէ – 7+1-ի վեհաժողովը, որու մասնակցեցաւ Ելցին: Այս վերջինը գլուխ գլխի հանդիպում ալ ունեցաւ Գլինթընի հետ եւ երկուքն ալ այն եզրակացութեան յանգեցան որ այժմ հարկ է դէպի ապագայ նայիլ: Ժողովը կոչ ըրաւ որ յարգուի Քոսովոյի բնակիչներուն, ներառեալ Սերպերուն, ապահովութիւնը: Արդարեւ, Արեւմտեանները մտահոգ են Սերպերու այս աքսորէն, թէեւ շատ բնական էր եւ ուրեմն՝ նախատեսելի:

Կիպրոսի հարցն ալ օրակարգի նիւթ ե-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Սահմանադրական Խորհուրդին որոշումը, որ դէմ կ'արտայայտուէր շըրջանային եւ փոքրամասնութեանց լեզուներու եւրոպական ուխտին վաւերացման Խորհրդարանին կողմէ (տես՝ «Յառաջ», Յունիս 18), բաւական սուր բանավէճ մը ստեղծած է Ելիզէի եւ Մաթինեոնի միջեւ: Երկու կողմերն ալ կը ջանան պատասխանատուութենէ խուսափիլ: Ելիզէ կ'ուզէ որ ի հարկին կառավարութիւնը նախաձեռնարկ ըլլայ Սահմանադրութեան վերաքննութեան մը եւ Նախագահն ալ զօրավիգ ըլլայ կամ ոչ նման նախաձեռնութեան մը: Կը յիշուի, ինչպէս գրած էինք, որ Շիրաք կողմնակից էր նման Ուխտի մը, գիտակցելով անոր ստեղծելիք բարդութեանց եւ այդ պատճառաւ դիմած էր Սահմանադրական Խորհուրդին Մայիս 20-ին: Վարչապետութեան կողմը, մօտեցումը տարբեր է: Կ'ըսուի թէ քանի որ Նախագահն է որ դիմած է Սահմանադրական Խորհուրդին, իրեն կ'իյնայ նոր կարգադրութիւն մը ընել, արդէն Մաթինեոն փափկանկատ չէր գտներ Շիրաքի նախաձեռնութիւնը: Ան ձեւով մը խուսափած է պատասխանատուութենէ եւ դիմած Սահմանադրական Խորհուրդին, որովհետեւ աջի եւ ձախի կոլխտներու (Փասքուա) մէկ մասը դէմ էր այդ Ուխտին: Գաղտնիք չէ որ սահմանադրութեան վերաքննութիւն մը բարդութիւններ կը ստեղծէ: Ժոսփէնի կարգ մը խորհրդականներու համաձայն ստորագրուած են Ուխտին այն յօդուածները միայն որոնք համապատասխան են Սահմանադրութեան, այսպէս 88 յօդուածի վրայ Ֆրանսա 39 հատ ստորագրած է:

Արդէն կարգ մը միութիւններ (Կանանց իրաւունք եւ արհեստի պատրաստութիւն) ցաւով նկատի առած են Սահմանադրական Խորհուրդի որոշումը: Ճէք Լանկ աւելի խիստ է եւ կը դատապարտէ Սահմանադրական Խորհուրդին ժամանակավրէպ եւ յետադիմական դիրքը եւ կը պահանջէ որ արագօրէն կատարուի Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը: Նոյնն է կանաչներու դիրքը: Պայրու ալ Սահմանադրութեան բարեփոխում կը փափաքի: Ձախերու մէջ, երկու անձեր Շըվէնըման եւ Սառ կողմնակից են Սահմանադրական Խորհուրդի որոշումին զոր «արդիական հանրապետականներու յաղթանակը» կը համարին: Ըստ այս վերջիններին Ուխտը ծանր հարուած մը կը բերէր Ֆրանսախօսութեան, օտար ծագում ունեցող Ֆրանսացիներու համարկումին եւ կը քաջալերէր համայնքներու ընկերութեան մը մօտէլը ինչ որ դէմ է քաղաքացիութեան հանրապետական ըմբռնումին:

Կը տեսնուի որ շատ բարդ կացութիւն մը ստեղծուած է: Աւելին, Ուրբաթ, Յունիս 18-ին ռմբափորձ մը գործուած էր Սէնթկապէլի (Հօթ Կառոն) Տուրքերու չէնքին դէմ: Ծանօթ է որ Սէնթկապէլ Ժոսփէնի բերդն է: Արարքին տէր եղած էր Պրըթոն Յեղափոխական Բանակը եւ կ'ըսուէր թէ այս լեզուական հարցին հետ կապ ունէր, քանի պատահած էր Սահմանադրական Խորհուրդի որոշումին յաջորդ օրն իսկ: Ժոսփէն «անհեթեթ եւ վատ» որակեց արարքը:

***

Ի պաշտպանութիւն շրջանային լեզուներու, Մարք Սանսի, նախագահ Ֆրանսայի Շրջանային Լեզուներու Ազգային Բարձր Խորհուրդին, յօդուած մը ստորագրած է «Ֆիկարօ»ի մէջ (Յունիս 21) ուր կ'ըսէ թէ չի հասկնար Ուխտին ստեղծած մտահոգութիւնները, չի գտներ որ Սահմանադրութեան թիւ 2 յօդուածը՝ «Հանրապետութեան լեզուն Ֆրանսերէնն է» կը բաւէ մերժելու համար ուխտը:

ՅԵՏ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՆՇՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐ

Հայաստան Մայիս 30-ի ընտրութեան արդիւնք նոր խորհրդարան մը ունի: «Նոր»ը միայն պարագայական բացատրութիւն մը չէ հոս, այլ նաեւ կ'առնչուի հիմնական փոփոխութիւններու որոնք բաւական տարբեր դիմագիծ մը կու տան Ազգային Ժողովին: Ամէնէն ակներեւ նորութիւնը կ'առնչուի երկու ամէնէն հակադիր կուսակցութիւններու կացութեան. անկախութեան ութամեայ շրջանին Խորհրդարանին տիրական խմբաւորումը՝ ՀՀՇ.-ն վճարելով իր յաճախ անխոհեմ ինքնավստահութեան հաշուեցոյցը, ջնջուած է իշխանութեան բեմէն. այդ ջնջումը ամբողջական բնոյթ կը կրէ, քանի որ ՀՀՇ.-ի պիտակով միակ ընտրեալը որ Վ. Սիրադեղեանն է, իր անձին վայելած համակրանքին, ժողովրդականութեան կը պարտի ստացած քուէները: Իսկ ՀՅԴ.-ն որուն Խորհրդարան մուտքը նոյն ութամեային խոչընդոտուած էր ծանօթ պարագաներով ու միայն մէկ երեսփոխան ունէր հոն, այսօր բաղկացուցիչ խմբակցութիւններէն է տասը ներկայացուցիչներով:

Նոր խորհրդարանին առնչուած կարեւոր հանգամանք մը որ կը նախորդէ արդիւնքներով յայտնուածներուն, անոր կապն է ընտրողներու զանգուածին հետ. այսինքն՝ այն ամբողջութեան որուն ներկայացուցիչը, Հայաստանեան օրակումով՝ «պատգամաւոր»ը կը դաւանի ըլլալ: Այդ զանգուածին քանի՞ տոկոսին քուէներով ընտրուած խորհրդարան է ներկայինը: Հակառակ որ աւելի քան երկու շաբաթ անցած է ընտրութենէն ի վեր, ամէնէն դիւրին հաշուելի այս տուեալը լռութեան մատնուած է: Լրատուիչներու տուած «նախնական» թիւերը չեն փոխարինուած վերջնականներով, ինչպէս քուէհամարին արդիւնքները:

Այս մատնանշումը անմիջական կերպով կը կապուի ուշագրաւ այլ երեւոյթի մը որ քուէարկութեան մասնակիցներու արտասահմանեան թիւով յայտնուեցաւ: Մինչ անկախութենէն ի վեր արտագաղթողներու թիւը կէսէն մէկ միլիոնի միջեւ կը տարբերի, զանազան աղբիւրներու համաձայն, այդ բազմութենէն միայն 1782 հոգի («Ազգ»), դիմած է Հայաստանի դեսպանատուն մը, կամ հիւպատոսարան մը, ընտրելու համար «իր» երկրին մէջ խմբաւորումը կամ երեսփոխանը: Առանց նոյնիսկ նկատի առնելու որ հարիւր հազարներով կը չափուին օրինակ՝ Մոսկուայի, Գալիֆորնիոյ Հայաստանցիները, տխուր ցատկութեամբ մէկ բան կը նշանակէ տուեալը. թէ արտագաղթողին ապագայի հեռանկարներուն մէջ ոչ մէկ տեղ ունի Հայաստանը: Կարելի է բնականաբար մտածել կամաւոր ձեռնպահութեան մասին ալ, հիմնուելով քաղաքական շրջանակին վայելած անտարբերութեան, հաւատքի պակասին վրայ. սակայն այդ պարագաներուն բուն թարգմանը ապխտակ քուէ մը պիտի չըլլա՞ր: Թէեւ տեսնել թէ ընտրութեան ընթացքին մէջ որպէս ժխտական գլխաւոր երեւոյթ նշուեցաւ ընտրացանկերու թերիներով, սխալներով պատրաստուած ըլլալու հանգամանքը, զարմանքի կամ ափսոսանքի շատ տեղ չի ձգեր չմասնակցողներու բանակին հանդէպ. մանաւանդ որ այդ թերիներուն, սխալներուն յաճախ ընկերացաւ «դիտումնաւոր»ի մեկնաբանութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի կազմուած նոր խորհրդարանին, բացայայտ է որ գրեթէ առանց այլեւայլի պիտի հետեւի «Միասնութիւն» դաշինքին գծած ճամբուն: 131-ի վրայ բացարձակ մեծամասնութենէն միայն երեք քուէի պակասով ան տէրն է այդ դիրքին: Արդարեւ անկուսակցականներու խումբը որ Բ- տեղը կը գրաւէ, դիւրութեամբ կրնայ լրացնել պակսած թիւը: Մանաւանդ որ արդէն նոր կազմուած «Կայունութիւն» խումբը յայտարարեց որ սատար կը կանգնի «Միասնութեան»: Իսկ խորհրդարանական ընդդիմութիւնը անգամ մը եւս պիտի գտնուի գործնական լծակէ զուրկ դիրքի վրայ: Արդէն եթէ նկատի առնուի որ ընդդիմութեան շարքերուն մաս կը կազմեն գլխաւորաբար՝ համայնավար կուսակցութիւնը, ՀՅԴ.-ն, «Իրաւունք եւ միաբանութիւն» դաշինքը որոնց միջեւ հասարակաց գիծ մը գտնել գրեթէ անկարելի է, Միասնութեան» ընթացքը խանգարող ալ պիտի չգտնուի:

Խորհրդարանին գործունէութեան հետաքրքրական կողմերէն պիտի ըլլայ անցեալ վարչակարգի տիրական դէմքերէն Կ. Դեմիրճեանի նախագահութեան ու նոյն օրերու Թաղու կուսակցութեան մը՝ ՀՅԴ.-ի խմբակին համակեցութիւնը:

Նոյն նախագահութիւնը եւ Վ. Սարգսեանի վարչապետ նշանակումը որոշ գաղափար մը կու տան երկրին քաղաքական ընդհանուր ոլորտին մէջ ուժերու բաշխումին մասին: Երէկուընէ յայտնի տուեալ էր որ Հայաստանի ութամեայ անկախութեան ամէնէն լայն զօրութեան տէր դէմքը Վ. Սարգսեանն էր: Նաեւ՝ ամէնէն դիւանագէտը, քանի որ յաջորդական ճապկումներով յաջողեցաւ զօրակիցի ու ընդդիմադիրի դիրքերէն մէկէն միւսին անցնիլ, նկատմամբ՝ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի, Ռոպէր Քոչարեանի ու Կարէն Դեմիրճեանի որոնք նոյն տարիներու քաղաքական բեմին գլխաւոր դէմքերը հանդիսացան: Այս յաջողութեան մէջ Ղարաբաղի պատերազմին յաղթանակը արձանագրած Պաշտպանութեան նախարարի հանգամանքին հետ շատ հաւանական է որ դեր կատարեցին արտաքին կապեր, նախընտրութիւններ ալ: Քանիցս կրկնուած է թէ Վ. Սարգսեան լայն շրջանակ ունի Մոսկուայի քաղաքական մարզին մէջ: Ասոր հետ եթէ նկատի առնուի որ իր դաշնակիցը գրաւած է Ազգային Ժողովի նախագահութեան նման գրեթէ պատուակալ պաշտօն մը, բոլորովին կը յստականայ ուժի կեդրոնացումին հասցէն:

Այս կացութիւնը յատուկ կարեւորութիւն կը ստանայ Կովկասի մէջ ազդեցութեան գօտի ունենալու եւ պահելու արեւմուտք - արեւելք մրցակցութեամբ: Ծանօթ են այդ շրջանին մէջ յենակէտ մը ունենալու ԱՄՆ-ու նկրտումները. յետխորհրդային առաջին շրջանին անոնք կապուեցան ազրպէջանական քարիւղին, Բաքու - Ճէյհան քարիւղատարի ծրագրերին, իսկ վերջերս պարբերաբար նիւթ կ'ըլլայ ամերիկեան, ՕԹԱՆ-ի կամ Թրքական զինուորական խարիսխ ունենալու Բաքուի ձգտումը: Տարբերակներ որոնց հասարակաց յայտարարը դիւրին նշմարելի է:

Հայաստանի քաղաքական մարզին մէջ ընտրութեան արդիւնքին կապուած ուժերու դասաւորման նիւթը կը մղէ կարեւոր հարցականի մը որ կ'առնչուի նախագահ Ռ. Քոչարեանի դիրքին: Ան առաջին օրէն, թերեւս իր ընտրութեան տրուած զօրակցութեան որպէս փոխադարձութիւն, կողմնակից եղաւ ՀՅԴ.-ի. նաեւ «Իրաւունք եւ միաբանութիւն» դաշինքին: Այլ խօսքով՝ ընդդիմութեան երկու անունի: Ասոր քով եթէ նկատի առնուի որ Վ. Սարգսեան տարի մը առաջ նախագահական ընտրութեան Կ. Դեմիրճեանի դէմ իրեն զօրակցելէ ետք դիրք փոխած ու անոր դաշնակից եղած է, այսօր ալ միասնաբար իշխանութիւնը կը գլխաւորեն, դժուար է ենթադրել որ ի՛նչ ընթացք կ'ունենայ նախագահ - վարչապետ յետագայ գործակցութիւնը:

Այս մասին մտահոգութիւն յայտնող մեկնաբանութիւններ արդէն տեղ գտած են թէ՛ Հայաստանի, թէ օտար մամուլին մէջ: Եթէ վաղը հիմնաւորուին մտահոգութիւնները, նոր իշխանութեան կապուած ժողովրդական յոյսերու իրականացման ճամբուն վրայ կարեւոր խոչընդոտ մը պիտի յայտնուի, թերեւս նոր տագնապով մը:

Այսուհանդերձ, նոր կազմին յաջողութեան գլխաւոր չափանիշը այդ յոյսերուն իրականացման տոկոսը պիտի ըլլայ, շուրջ տասնամեակի մը անտեսումէն ու դառնութիւններէ, անտարբերութիւններէ ետք:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ԾՆՆԴԵԱՆ 130-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՅԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾ ԵՐԳԻԾԸ

Բարեմի՜տ ժպի՜տ, պարզամի՜տ թէ լըրջամիտ կեցուածք: Յամենայն դէպս մեր հայաշխարհի մեծ տաղերգուն կը սիրէր ըսել, թէ իր ազգատոհմին արմատները կը ձգուին ու կ'երկարին, յետահայեաց ճամբով, մինչեւ Մամիկոնեան հարստութիւնը: Արժէ կրկին կարդալ Հայաստանի անդրանիկ անկախ Հանրապետութեան վարչապետ Յովհ. Քաջազնունիի «Անդարձ ճամբորդը»ին սա տողերը,- «...Հաղորդեց ինձ, թէ պատմական չգիտեմ որ շրջանում (կարծեմ Արաբների առաջին արշաւանքի ժամանակ) Մամիկոնեանների տան հատուածներից մէկը դուրս է եկել Տարօնից, ապաստան գտել Լոռուայ սարերում, եւ այդ եկւորներից չգիտեմ որը հաստատել է իր բնակութիւնը Դսեղում, ուր մինչեւ այսօր էլ մնում են ինչ որ յուշարձաններ, եւ որ ներկայ Թումանեանները այդ Մամիկոնեանների սերունդն են...»: (*)

Այսպէս կամ այնպէս, մէկ բան շատ որոշ է, - Յ. Թումանեան ամուր կը կառչի իր հողին՝ տարածուն Հայաշխարհին, յատկապէս իր ծննդավայրին: Ահա՝ այդ սնուցիչ միջավայրը, նկարչագեղ Լոռին է, մեր պատմութեան Գուգարաց աշխարհը, բնակավայրը կէս - իրաւ, կէս - մտացածին դիւցազուններու: Այո՛, ահա այն առասպելական տեղն է, ուր ըստ Փաւստոս Բիւզանդի՝ Մուշեղ Մամիկոնեան, խստիւ կը պատժէ վրացի անկարգապահ բդեշխը:

Ան է, որ կ'ըսէ, - ժողովուրդ, ահաւասիկ որտե՛ղ է Հայոց գրականութեան աղբիւրը, եւ որտեղի՛ց պիտի խմի հայ բանաստեղծը, վիպասանը, գրողը, որ(պէսզի) կարողանայ զօրանալ»: Ահա անոր համար կը դառնայ հանգանակ՝ լրիւ, ամբողջ: Եւ, այսօր, գրագէտին ծընընդեան 130-ամեակին առիթով պարտինք անգամ մը եւս շեշտել, թէ անոր գրականութիւնը իր բոլոր ձեւերուն եւ սեռերուն մէջ կը մնայ առաւել չափով հարազատ, առաւել տարողութեամբ անխառն հայրենի երկրի շունչին եւ հայ մարդու հունչին՝ թ'է իբրեւ խորք եւ թ'է իբրեւ կառոյց: Այսինքն՝ իբրեւ արուեստ եւ յղացք:

Արդարեւ, մեր չափածոյ եւ արձակ գրական ճիւղերուն մէջ քիչեր կը յաջողին այնքան վաւերական, սրտամօտ եւ, միաժամանակ, ինքնատիպ երանգներով բընութագրել հայրենի նկարչագեղ ու դալարագեղ բնութիւնը իր [illegible], դարաւանդ դարաստաններով, գլխապըտոյտ յառաջացնող դարաւանդներով ու դարբանդներով ու կարկաչահոս առուակ - վտակներով: Քիչեր նոյնժամայն, անոր նման կը յաջողին մանկօրէն պարզունակ ոճով եւ լեզուով մը լուսարձակի տակ դնել իր բարքերով խստաբարոյ, աւանդապահ եւ օրինապահ, կանոնապահ եւ կարգապահ, այլ սակայն, ճակատագրով անբախտ հայ մարդուն՝ գեղացի, քաղքըցի թէ լեռնցի, հոգեկան անեղծ գեղեցկութիւնները, պատկերացնել նահապետական վարք ու բարք, բացայայտել այս վերջնոյն տենչերն ու յոյզերը, տարփանքներն ու կիրքերը, մէկ խօսքով՝ բիւրեղեայ պարզութեամբ տալ բազմալար երգը հայաշխարհի, կեդրոն ունենալով իր Լոռին:

Թումանեանի գրական վաստակը իր այս արժանիքներուն կողքին կ'ունենայ նաեւ այլապէս յատկանշական ա՛յլ առանձնայատկութիւն մը: Եթէ անոր մօտ ենթահողը կը մնայ հայկական, պարունակը կը դառնայ աւելի ընդարձակ, - համամարդկային: Արդարեւ, հո՛ն, գրողին չափածոյ թէ արձակ երկերուն մէջ, ազգային նկարագիրն ու ոգին միեւնոյն ժամանակ կ'արտայայտեն համամարդկային զգացումներ, բոլոր մարդոց եւ բոլոր ժամանակներու սրտին ու մտքին խօսող, զանոնք դիւթող ու իր հրապոյրին տակ պահող տրամադրութիւններ: Արդէն ան կ'ըսէ, - Մարդ որքան մօտ լինի իր երկրին, իր ժողովրդին եւ որքան շատ խորանայ ժողովրդական ստեղծագործութեան մէջ, նա էնքան մեծ է ու համամարդկային: Միայն էդ ճանապարհով գրողը կարող է անցնել աշխարհի մեծ ստեղծագործների շարքին»:

Ուրեմն, Թումանեան կ'ունենայ իմաստութիւնը ըմբռնելու եւ հաստատելու, թէ ժողովրդական ստեղծագործութիւնները իրենց մէջ կը բովանդակեն վաւերական գրականութեան մը երկու կարեւոր տարրեր՝ ազգային ոգի եւ համամարդկային զգացումներ:

Այս շրջանակին մէջ կարեւոր կէտ մըն ալ կը գրաւէ մեր ուշադրութիւնը: Ասիկա անոր մարդասիրական երեսն է: Ստէպ անոր մօտ կը նկատես մարդասէր, բարեսէր վեհանձն հոգի մը: Մէկը, որ մարդոց համար կը ցանկայ բարեբախտ կեանք: Մէկը, որ վեհ գաղափարներու, վեհ տենչերու փնտռտուքով կ'աշխատի ապխտակ սաւանի վրայ շարել եւ մարդոց առջեւ պարզել ազնիւ, տարօրէն բարի զգայնութիւններ:

* * *

«Բառը մի ամբողջ աշխարհ է»
Յ. Թ.

Կը փորձենք կեդրոնանալ նաեւ այս կէտին վրայ, հաստատելով միանգամայն, թէ Թումանեան ո՛չ առաջինն է եւ ո՛չ ալ վերջինը՝ տէր նման հայեցակէտի:

Օժտուած արտակարգօրէն նուրբ զգայնութեամբ եւ, միաժամանակ, ունենալով կիրթ ճաշակ, ան կը փորձէ լոկ բառով մը յայտնաբերել լման «աշխարհ» մը եւ, զայն ներկայացնել կախարդական գունագեղութեամբ: Նիւթին հայող համապատասխան մթնոլորտով: Կը յաջողի բառերու սեղմ հիւսքով գեղեցկօրէն պատկերացնել բնանկար կամ պարզել հոգեվիճակ:

Բնութեան առթած անխառն հրճուանքը կը գտնենք սա երկու այլապէս պարզ տողերուն մէջ, քաղուած պատահական էջէ մը.

Է՜յ կանանչ ախպէր
Է՜յ ճաճանչ ախպէր

Սեղմ ու սերտ, պարզ ու շքեղ: Եւ պատկերաւոր նոյն ատեն:

Անզարդ գեղեցկութիւն մը կայ բանաստեղծին լեզուին մէջ, որ ամէնէն աւելի կը յատկանշուի մարդկայնօրէն խորունկ եւ բանաստեղծօրէն գեղեցիկ իր արտայայտութեան յղացքով:

Թախիծ եւ պայծառ ժպիտ, շեշտուած բարի հիւմըր, ձայն եւ շարժում համաչափ ներդաշնակութեամբ կը տողանցեն անոր տողերուն մէջ: Քայլ կը նետեն ընթերցողին հետ, միշտ իրենց հրապոյրին տակ պահելով զայն:

Բանաստեղծին լեզուն միեւնոյն ատեն իր մէջ կը խտացնէ արտայայտութեան ժողովրդային ձեւեր, տոհմային պատկերներ եւ ցեղային խառնուածք:

Եւ պարզ է թէ ինչո՛ւ.

«Շնորհքը հէնց էդ պատմելու մէջն է, որ իմանան ինչը փոխեն, ինչը դուրս գցեն, ինչը պահեն, ինչ լեզուով, ինչ ոճով ու ինչպէս պատմեն, որ ե՛ւ գեղեցիկ դուրս գայ, ե՛ւ ժողովրդականի համն ու հոտը չկորցնի», կ'ըսէ բանաստեղծը: Եւ, միեւնոյն ատեն, անգիտակցաբար, առանց անդրադառնալու, կը ներկայացնէ իր գրականութեան գլխաւոր յատկանիշը,- ժողովրդականի համն ու հոտը:

Այո՛, վերեւ յիշուած յատկանիշներու զումարով, Յ. Թումանեան կրնայ իրաւամբ նկատուիլ հայաշխարհի մեծ երգիչը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Ի դէպ, Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի Եօթներորդ հատորին մէջ, Երեւան, 1981, կը կարդանք,- ... Զաքարեանների հզօրացման ժամանակաշրջանում (ԺԲ. - ԺԴ. դդ.) յայտնի էին Դսեղի Մամիկոնեաններ (Գուգարքում), որոնց շառաւիղները ԺԹ. դար կրում էին Թումանեան ազգանունը: Այդ տոհմի ներկայացուցիչն է նաեւ հայ գրականութեան դասական Յովհաննէս Թումանեանը...:

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 7

● Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան Մայիս 5-ի երեկոյեան Պէրլինի մէջ ներկայ եղաւ «Օրինապահ Հրեայ Համայնքներու Կեդրոնական Խորհուրդ»ի հիմնադրութեան առթիւ կազմակերպուած հանդէս – ընդունելութեան: Սոյն խորհուրդը ցրուած էր հիթլերեան հետապնդումներու պատճառաւ եւ անոր Գերմանիոյ մէջ վերակազմութիւնը կ'ապացուցանէր Գերմանիոյ օրէնքի ճշմարիտ երկիր մը ըլլալը եւ միեւնոյն ժամանակ կ'ակնարկէր երկրին մէջ տիրապետող լայնախոհութեան ու ժողովրդավարութեան:

Հանդիսութեան յայտագրին բացումը կատարեց խորհուրդի Նախագահը Փէթէր Զիխրովսկի ակնարկելով նման խորհուրդի մը անհրաժեշտութեան պատճառներուն եւ ապա բեմ հրաւիրեց յատկապէս Իսրայէլէն հրաւիրուած բաբունապետ Իսահակ Հաքոհըն Հալպէրշթատթ, որ Գերմանիոյ հրէական ցեղասպանութենէ վերապրող մըն էր: Բաբունապետը իր կեանքէն օրինակներ տալով ներկայացուց ցեղասպանութեան գործած աւերի համեմատութիւնները, մանաւանդ հրէական կրօնքին, հոգեւորականութեան եւ աղօթավայրերուն նկատմամբ, հաստատելով թէ այսպիսի խորհուրդի մը վերակազմութիւնը ինչով անհրաժեշտ է ներկայ ժամանակներուն:

Առաջնորդը հանդիսութենէն մեկնելէ առաջ շնորհաւորեց բաբունապետին ճառն ու իր միջոցաւ նոր խորհուրդի կազմութիւնը, աւելցնելով, թէ ինք խոր յուզումով հետեւեցաւ ներկայացուած պատմութեան, որ հաւատքի ազատութեան դէմ ուղղուած խափանարար արարք մըն էր, ինչ որ իր ժողովուրդը նոյնութեամբ ապրեցաւ 1915-ի Մեծ Եղեռնին, երբ հայ հաւատացեալը իր հաւատքին պատճառաւ կամ սպաննուեցաւ, կամ ալ դաւանափոխութեան պարտադրուեցաւ:

Առաջնորդին կ'ընկերակցէր Հիւսիսային Գերմանիոյ Հայ Համայնքներու Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան եւ Պէրլինի Հայ Եկեղեցական Համայնքի վարչութենէն Պր. Ճանիք Զափարեան:

● Մայիս 8-ին Ֆրանքֆուրթի մէջ Առաջնորդը ներկայ գտնուեցաւ Գերմանիոյ Հայ Բժիշկներու Միութեան հիմնադրութեան տասներորդ յոբելենական հանդիսութեան: Շուրջ եօթը հարիւր հոգիներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած յիշեալ յոբելեանի բացման խօսքը արտասանեց Միութեան ատենապետ Տոքթոր Րաֆայէլ Բարանեան եւ տուաւ Միութեան տասնամեայ գործունէութեան հակիրճ տեղեկագրութիւնը: Հայաստանի հիւանդանոցներէն մէկուն կատարուած մեծաքանակ օժանդակութիւնը այսօր ծաղկած է առաւել չափով, ինչ որ կատարուած հիմնական ծառայութիւններէն մէկն է հայրենիքի նկատմամբ: Տոքթոր Բարանեան ապա ներկաները հրաւիրեց վայելելու Նաւասարդ պարախումբի հոյակապ ելոյթը:

● Մայիս 11-ին Առաջնորդը ընկերակցութեամբ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի Պէրլինի գերմանական Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ ներկայ գտնուեցաւ Ս. Սեղանի ծածկոցներու ցուցահանդէսի բացման:

Ցուցահանդէսը կազմակերպուած էր Պէրլին-Պրանտպուրկի քրիստոնեայ տարբեր ազգերու համայնքներու միութեան կողմէ, որուն պատուոյ նախագահն է ղպտի եկեղեցւոյ պետ Տամիան Եպիսկոպոս եւ վարչութեան ատենապետը՝ Հայ եկեղեցւոյ համայնքի վարչութեան անդամուհիներէն Տիկին Սոնա Այրէք: Ցուցահանդէսի բացումը կատարուեցաւ միջ-եկեղեցական աղօթքով՝ կաթողիկէ, աւետարանական, հայ եւ ղպտի եպիսկոպոսներու մասնակցութեամբ, Վիէթնամի ու Ափրիկեան կաթողիկէ համայնքներու երգեցողութեամբ:

Առաջնորդը ապա պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Պէրլինի Ղպտի համայնքի նոր եկեղեցիին առաջնորդութեամբ Տամիան Եպիսկոպոսի:

● Մայիս 15-ին Առաջնորդը ընկերակցութեամբ շրջանի հոգեւոր հովիւ Արմաշ Աբեղայ Նալպանտեանի եւ Նիւրնպէրկի հայ համայնքի վարչութեան՝ գլխաւորութեամբ ատենապետ Պր. Գաբրիէլ Արթինեանի, այցելեց Հէօշթաթ «Այշ» գիւղաքաղաքը, Նիւրնպէրկէն ոչ հեռու, կատարելու օրհնութիւնը՝ տուֆ քարէ պատրաստուած եւ 2 մեթր բարձրութիւն ունեցող հայկական խաչքարի մը:

Այս վայրի կաթողիկէ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ շրջաբակին մէջ զետեղուած խաչքարը նուէրն է հայ ապաստանեալներու, որոնք վայելելով այս համայնքի ջերմ վերաբերմունքը, առ ի երախտագիտութիւն պատրաստած են զայն Հայաստանի մէջ եւ 1998-ի Դեկտեմբերին բերած են Գերմանիա: Խաչքարի քարտաշն է Անաստոլի Աւետիսեան:

Առաջնորդին օրհնութեան արարողութենէն յետոյ, ներկայ հայ ու գերմանացի ժողովուրդին, ինչպէս նաեւ շրջանի պետական ներկայացուցիչներուն ուղղելով իր խօսքը ան ի մէջ այլոց ըսաւ. «Հայ ու քրիստոնեայ միւս դաւանանքներու միջեւ ամենահիմնական տարբերութիւնը թերեւս տառապանքն ու համբերութիւնն է: Հայ եկեղեցին ունեցած է տառապանքներով լեցուն պատմութիւն մը: Անոր էջերը լեցուն են բազմաթիւ հալածանքներով, աքսորներով եւ ցեղասպանութեամբ: Ահա այս խաչքարը մէկ կողմէն կը ներկայացնէ այս տառապանքը, բայց միւս կողմէ իր ովկիանոսի չափ համբերութիւնը, որուն շնորհիւ ան այսօր գոյութիւն ունի, քանի որ համբերութեամբ կրցած է յաղթահարել չարիքին»: Յայտնեց նաեւ անհուն շնորհակալութիւն գերմանացի ժողովուրդին եւ քրիստոնեայ եղբայրներուն ու քոյրերուն, որոնք ջանք չեն խնայած, որպէսզի մեղմացնեն հայ գաղթականներու ցաւերը եւ մաղթեց, որ Աստուած բազմապատիկ վարձահատոյց ըլլայ եւ օրհնէ այս ժողովուրդը:

Ապա խօսք առնող եկեղեցւոյ վարդապետը, կուսակալն ու քաղաքապետը յայտնեցին, որ իրենք կատարած են մարդկային պարտականութիւն մը եւ հետեւած են Աւետարանական պատգամին, որ կը հրահանգէ. «Եթէ երկու շապիկ ունիս, մէկը տուր եղբօրդ»:

Եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութենէն ետք ի պատիւ Գարեգին Արք.ի եւ իրեն ընկերացողներուն, եկեղեցւոյ համայնքային սրահին մէջ ճաշ մը տրուեցաւ եւ ներկաները իրարմէ բաժնուեցան ջերմ բարեմաղթութիւններով:

(Մնացեալը յաջորդով)

Հաւատք, Յոյս, Սէր եւ Անտարբերութիւն

Թիք – թաք, թիք – թաք
Հսկայ ժամացոյց,
Գիշեր է չորս դիս,
Կը ննջեն բոլոր:

Լ. Շանթն է այս տողերուն հեղինակը, ան բազմաթիւ խորհուրդներով ծանրաբեռնուած, կը քալէ մինակ, կէս գիշերին, արդեօ՞ք կը մտածէր Համազգայինի մասին, ո՞վ գիտէ, բայց իրմէ Համազգայինը ժառանգած խումբ մը մարդիկ կրկին կէս գիշերին, կրկին մինակ, Համազգայինի մէջ, Համազգայինի համար արթուն են:

Եւ այս մի քանի խենթ համազգայնականները, մոռցած ամէն ինչ եւ աշխարհն բոլոր, խանդավառ եռանդով լծուած են Համազգայինի արխիւային ցուցահանդէսի պատրաստման անհրաժեշտ աշխատանքին եւ հաւատքի տենդէն բռնկուած մնացած են Ն. Ազբալեան սրահը մինչեւ կէս գիշեր, որպէսզի այցելուներուն առջեւ շողացնեն Համազգայինի անմար արեւը, իր փառքով ու վեհութեամբ, իր անցեալով ու ներկայով, իր երախտաւորներով, անցած քաջարի եւ խիզախ մշակութասէր սերունդներով, որպէս անկորնչելի վաստակ, որպէս հրաշքի եւ խէալի մարմնաւորում եւ որպէս վաւերացում այս ամէնուն:

Աւագ ընկերներէն մին արագաշարժ թափով կը դասաւորէ նկարներն ու բացիկները, իսկ սրահին միւս անկիւնը նոր նուիրեալ մը ընկղմած անթիւ նկարներուն մէջ կը ծանօթանայ անոնց, որոնք ծառայեցին ու անցան:

Եւ կամաց – կամաց պահարաններէն դուրս գալով Համազգայինի արխիւները կը տեղաւորուին իրենց համար սահմանուած տեղերը գեղեցիկ եւ հրապուրիչ տեսքով, որպէսզի ուրախ – զուարթ, բարետես եւ պճնուած դիմաւորեն հարազատները անգին համազգայնականները:

Աշխատանքին լաւթենէ ետք, ուրախ ու ծիծաղուն մթնոլորտ է, բան մը տուածի, հոգեկան պարտք մը կատարածի ըղձացումն է, որ համակած է բոլորին հոգիները:

Եւ կը կատարուի բացումը եւ կը ժամանէ Սրբազանն ու վարչութիւնը, ատենապետը եւ ցուցահանդէսը կազմողները իրենց պատրաստածը եւ դիտածը կրկին դիտելով, անգամ մը եւս դիտելով, գաղութիս հովիւէն կը ստանան գնահատանքի ջերմ խօսքեր:

Ցուցասրահը երեք օրեր սպասեց այցելուներուն, որոնք չեկան:

Երկրորդ օրուան երեկոյեան չյուսահատող համազգայնական մը «քարանձաւի բնակիչներ» ներկայացումը պատկերող մի քանի լուսանկար մեծ ուրախութեամբ եւ յոյսով կը զետեղէր թատրոնի բաժնին մէջ խլելով անփոսանքի արցունքներ սրահի հայրիկէն:

Օրեր անցան, բայց այցելուները չեկան:

Ազնիւ համազգայնականներն ալ չկային:

Խումբ – խումբ մարդիկ եկան անցան, բայց ներս չմտան:

Դժբախտաբար Գիքոր մըն ալ չունէինք, որպէսզի անտարբեր անցորդներուն կանչէր.

« – Աստի՝ համեցէք, աստի՝ համեցէք...»

ՏՈՔԹ. Խ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

«Գանձասար», Յունիս 1
(Հալէպ)

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

– Միտքերնիդ ե՞րբ ըսել:

– Գալերնուն պէս ... սպասելիք բան մը չունինք, ամէն բան պատրաստ է:

– Ա՛լ փառաւոր հարսնիք մը կ'ընէք:

– Իցի՛ւ թէ մինչեւ այն ատեն աղէկ լուրեր ալ առնէինք, կացութիւնը չտկուէր, սիրտերը հանդարտին, – աւելցուց Բարսեղ աղա:

Բայց հետեւեալ օրը լուրերը աւելի վրդովիչ էին: Նոյնիսկ զրոյց կը շրջէր, թէ Թուրքերը մտած են Իզմիր առանց կռուելու: Փախստականներ կը տեղային Պոլիս: Անոնցմէ շատ մը Հայեր ձերբակալուած ու բանտարկուած էին Թուրքերու դէմ խժդժութիւններ գործած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Թուրք ոստիկանութիւնը արդէն իսկ գործի վրայ էր, մինչ դաշնակից ոստիկանութիւնը հետզհետէ կը չէզոքանար:

Եւ ահա հասաւ Թուրքերու կողմէ Իզմիրի վերագրաւումին լուրը՝ իր յարակից սոսկալի մանրամասնութիւններով. ջարդ, կողոպուտ, հրդեհ, խուճապային փախուստ, ծովամոյն եղածներուն աղեխարշ պատմութիւնները...

Ամբողջ Պոլսոյ քրիստոնեայ բնակչութիւնը խելացնոր յուզումի մը մատնըւած էր, մինչ Թուրքերը խանդավառ ցոյցերով իրենց ուրախութիւնը կը յայտնէին:

Բարսեղ աղա գնաց տեսնել Սահակ էֆէնտին, Տիրանէն լուր մը առնելու համար: Վաճառականը խոր մտատանջութեան մատնուած էր:

– Լուր չկայ, չեմ գիտեր, ինչ պիտի ընեմ, – ըսաւ, – եթէ այսօր – վաղը մէջտեղ չելլէ՝ ըսել է գլխուն փորձանք մը եկած է:

– Աստուած չընէ, – գոչեց Բարսեղ աղա:

– Շատ գէշ, շատ սոսկալի բաներ կը պատմեն կոր, գրեթէ մարդ չէ կրցեր ազատիլ, շատերը ծով նետուեր, խեղդուեր են...

– Հեռագիր մը քաշէիր...

– Քաշեցի՝ բայց շատ յոյս չունիմ, որ պատասխան մը կ'առնեմ... ո՞վ պիտի առնէ հեռագիրը, ո՞վ պիտի պատասխանէ:

– Բարով խերով չըրկէիր:

– Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր այս եղածները, – գոչեց Սահակ էֆէնտի, – Աստուած պէլաՑ տայ ամէնուն ալ, մեզ խաբեցին, այսպէս փորձանքներու մէջ նետեցին: Նայինք մենք հոս ինչպէս պիտի կրնանք կենալ:

– Կը կարծե՞ս, որ Պոլսոյ համար ալ վախ մը ըլլայ:

– Կ'ըլլայ մի, կ'ըլլայ, խառնակութիւն մը եթէ ծագի, ո՛վ ինչ պիտի ընէ:

– Բայց Անգլիացինե՞րը:

– Անոնց վրայ վստահութիւն դնելու չէ, – գոչեց Սահակ էֆէնտի, – ես անոնք աղէկ կը ճանչնամ, աստուն մըն ալ կ'ելլանք, որ ո՛չ անգլիացի զօրք մնացեր է եւ ո՛չ ալ զրահաւոր...

– Անկարելի բան է, Սահակ էֆէնտի...

– Ես բանծս գիտեմ ... գէշ, շատ գէշ է կացութիւնը:

Այդ իրիկուն Բարսեղ աղա տրտում – մխոտր տուն դարձաւ:

– Տիրանէն ի՞նչ լուր, – հարցուց Նուարդ գինք տեսնելուն պէս:

– Դեռ լուր մը չկայ, – պատասխանեց Բարսեղ աղա, – ճամբան ըլլալու է, այսօր – վաղը մէջտեղ կ'ելլայ:

– Հապա եթէ չէ կրցած փախչիլ:

– Ձանըմ, ինչո՞ւ միշտ գէշ բաներ կը մտածէք, քիչ մըն ալ աղէկը մտածեցէ՛ք, ինչո՞ւ պիտի չկրնայ փախչիլ, ինք առանձին մարդ մըն է, ո՛չ ընտանիք ունի, ո՛չ զաւակ, շոգենաւ մը մտնելուն պէս՝ ընցաւ գնաց: Արդէն ինք պիտի գար, հաւանական է, որ դէպքը չպատահած՝ ճամբայ ելած է:

– Այն ատեն մինչեւ հիմա հոս ըլլալու էր:

– Կարելի է շոգենաւը տեղ հանդիպեցաւ եւ ստիպուեցաւ հոն մնալ, կամ մեքենայի խանգարում ունեցաւ:

– Սահակ էֆէնտի ի՞նչ կ'ըսէ կոր:

– Ի՞նչ պիտի ըսէ, ան ալ ինծի պէս կը մտածէ ... հեռագիր քաշեր է Իզմիր, պատասխանի կը սպասէ:

Հետեւեալ երկու օրերուն յուզումը աւելի սաստկացած էր Պոլսոյ մէջ: Նորանոր մանրամասնութիւններ կը հասնէին, որոնք աղէտին մեծութիւնը ցոյց կուտային: Անոնք որ ազգականներ ունէին Իզմիրի մէջ ահռելի մտատանջութեան մատնուած էին: Զրոյց կը շրջէր, թէ ամբողջ քաղաքը այրած էր եւ թէ շատերը զոհ գացած էին բոցերուն: Տեղեկութիւն ուզելու համար տրուած հեռագիրները անպատասխանի կը մնային:

Տիկին Մաննիկ ու Նուարդ գացած էին Բերա, Սահակ էֆէնտիենց, յուսալով որ բարի լուր մը կրնան առնել Տիրանէն:

Տունը սուգի մէջ էր. ո՛չ մէկ լուր Նուարդի նշանածէն: Սահակ էֆէնտիի հեռագրին պատասխան չէր եկած:

– Անպատճառ տղուս գլխուն փորձանք մը եկած է, – կը կրկնէր Տիրանին մայրը՝ գլուխը յուսահատօրէն շարժելով:

– Ատանկ բաներ մտքէ մի՛ անցըներ, Թագուհի հանըմ, իշալլահ բան մը չկայ, այսօր – վաղը կուգայ:

– Մինչեւ հիմա գալու էր:

– Շոգենաւերը այս միջոցիս շատ անկանոն են եղեր:

– Քանի գիշեր է գէշ երազներ կը տեսնամ կոր...

– Երազներուն կարեւորութիւն մի՛ տար:

Նուարդ նոյնքան մտատանջ էր, որքան Տիրանի մայրը: Անկեղծ սիրով մը կապուած էր իր նշանածին եւ չէր կրնար մտքին մէջ սեղմեցնել, թէ ճիշդ այն միջոցին, ուր իրարու պիտի միանային՝ կրնար զայն կորսնցնել:

Մայր ու աղջիկ տխուր տրամադրութեան ներքեւ մեկնեցան Սահակ էֆէնտիի տունէն, եւ ուղղուեցան Մեծ փողոց՝ կառք մը նստելու եւ կամուրջ երթալու համար:

Լիւքսամպուրկի սինէմային առջեւ ուզեցին կառք նստիլ:

– Ո՞ւր պիտի երթանք, – հարցուց կառապանը:

– Կամուրջ, – ըսաւ Տիկին Մաննիկ:

– Կամուրջ անկարելի է երթալ:

– Ինչո՞ւ համար:

– Ճամբաները գոց են ... չէ՞ք տեսներ, թրամվայները բոլոր կեցած են:

(Շար. 47)

Le
Centre Culturel
SAINT MESROB
à Paris
regrette de devoir annoncer que
l'Exposition des tapis arméniens
prévue pour les 22-29 juin
(annoncée dans le Bulletin
"L'Eglise Aménienne" — N° 61)
sera reportée à une date ultérieure.

(Շար. Ա. էջէն)

ղած է այս ժողովին: Ընդհանուր փափաք յայտնուած է որ Նոյեմբերին խնդիրը քննուի համապարփակ կերպով, ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումներուն շրջանակին մէջ: Այդ հեռանկարով թելադրուած է որ կողմերը պատրաստըւին առանց նախապայմանի հանդիպումի մը, բոլոր նիւթերը սեղան բերուին, եւայլն: Թուրքիա կատարուած աշխատանքները կը նկատէ յունական տեսակէտին նախընտրութեամբ առնուած քայլ, ընդգելով երկու անջատ պետութեան իր տեսակէտին վրայ:

Գալով Քոսովոյի եւ Եուկոսլաւիոյ վերակառուցման, միջազգային հաւաքականութիւնը նուիրատուներու երկու ժողով պիտի գումարէ, Յուլիսին եւ աշնան, բայց, Սերպիա ոչ մէկ օգնութիւն պիտի ստանայ ցորչափ Միլոսեւիչ իշխանութեան գլուխ մնայ:

***

Սերպերու դէմ վրէժխնդրութեան արարքները կը բազմանան: Առջի օր, Գերմանացիք յաջողած են 15 սերպ բանտարկեալներ ազատել, չատեր չարչարանքի կ'ենթարկուին ՈՒ - Չէ - ՔԱ-ի կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄՍԸ, այլ խօսքով Ֆրանսայի գահուն յաւակնորդը Անրի տ'Օրլէան մեռաւ Յունիս 19-ին, 90 տարեկանին, այն պահուն, երբ քիչ անդին արքայական Սէն _ Լուի մատրան մէջ, պսակը կը կատարուէր իր թոռան՝ Էօտի: Մահուան լուրը հաղորդուած է արարողութենէն ետք: Հակառակ իր դիրքին եւ տիտղոսին, մնացած էր հանրապետական մը ամբողջ կեանքին երկայնքին: Ամուսնացած էր 1931-ին իր զարմուհիին հետ եւ ունեցած էր 11 զաւակ: Իր գործը հիմնեցին Շիրաք նաեւ Շրվէնըման որ չեշտեց.- «Ֆրանսայի թագաւորներուն ժառանգորդը, դարուս պայքարներու երկայնքին, գիտցաւ մնալ հարազատ հանրապետական մը»: Այժմ իր տիտղոսը կը ժառանգէ իր անդրանիկ զաւակը՝ Անրի տը Ֆրանս:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ֆրանսայի ամէնէն հին քաղաքը (Մասսալիա) իր 2600-ամեակը տօնեց Յունիս 19-ին, ժողովրդական մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով: Բոլոր համայնքները (ներառեալ Հայերը) մասնակցեցան հրապարակային խրախճանքներուն: Գանըպիէրի վրայ, երեք ժամ, տողանցած են Իտալիա, Սպանիա, Հայաստան, Ափրիկէ, Անթիյները եւ Վիէթնամ:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ թագուհիին կրտսեր զաւակը՝ Էտուըրտ ամուսնացաւ Յունիս 19-ին եւ պսակը աւելի պարզ բնոյթ ստացաւ քան իշխաններու նախորդ պսակները: Զոյգը ազնուական ընտանիքի չի պատկանիր եւ Էլիզապէթ կը յուսայ որ այս ամուսնութիւնը աւելի յաջող կ'ըլլայ քան միւս երեք զաւակներունը:

ՈՒԶԲԵԿՍՏԱՆԻ եւ Թուրքիոյ միջեւ տագնապ մը ստեղծուած է երբ երեւան ելած է որ ուզբեկ նախագահ Ի. Քէրիմովի դէմ կատարուած մահափորձին մէջ դեր ունեցած երկու անձեր ապաստանած են Թուրքիա եւ այս վերջինս կը մերժէ զանոնք յանձնել: Ուզբեկ ղեկավարութիւնը որպէս փոխադարձութիւն ետ կանչած է Թրքական համալսարաններու իր ուսանողները եւ յայտարարած որ մինչեւ 2000 թուականը պիտի փակուին Թրքական վարժարանները: Թուրքիա մտահոգ է գլխաւորաբար տնտեսական գործունէութեան կրելիք վնասէն:

ՄԷՆ - Է - ԼՈՒԱՌԻ նահանգի մէկ հանրային նախակրթարանի բակին մէջ 11 տարեկան մանչուկ մը բռնաբարած է 9 տարեկան աղջնակ մը: 6 ուրիշ աշակերտներ ալ 8-էն 12 տարեկան զանազան ձեւերով մասնակցած են բռնաբարումին, դիտելով կամ արգելք հանդիսանալով որ ուսուցիչներ հասնին:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

1976 1999

DINER ANNIVERSAIRE

Samedi 26 Juin à partir de 20 h 30
sous la présidence de
S. E. EDWARD NALBANDIAN
Ambassadeur
de la République d'Arménie en France

Orchestre — *Ambiance arménienne*
Réservation : Tél. : 04 91 50 15 09
— P. A. F. : 150 F —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
կը ներկայացնէ
«ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ»

Չորեքշաբթի, Յունիս 23, ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - *Pique-nique*

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ - Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝
Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13-էն
C.A.Q. — Bd Denis Papin,
Bd Oddo, MARSEILLE
Փիքնիք, համփուրով խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

UGAB—LYON

Le Vendredi 25 Juin à 21 heures

SOIREE MODE

PEGGY B.
présente ses créations
SOIREE DANSANTE
animée par **Didier**
Dans les salons de l'Hôtel MERCURE
70, avenue Général Leclerc
69007 LYON — Gerland
— Entrée : 50 Francs —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հերմինէ եւ Վաղինակ Միսքճեանի յիշատակին Տիկին Գասպարեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

PELERINAGE ANNUEL
1954 —— 45ème *anniversaire* —— 1999
SAINT GREGOIRE A TALLARD
Dimanche 19 Septembre
sous l'égide de l'Eglise Arménienne Apostolique du Midi de la France et avec le concours de l'Association Culturelle des Arméniens de Gap
Sous la présidence du
Mgr. DARON GEREJIAN
Evêque de Marseille, Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France
— 10h30 : Une MESSE sera célébrée par le Rév. Père *Komitas Hovnanian* chantée par la Chorale *Sourp Krikor* de l'église de Beaumont
— 13h : Un REPAS fraternel réunira les pèlerins.
Des autocars seront mis à la disposition pour des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens.
Les personnes qui se rendent par leurs propres moyens et qui désirent partager le REPAS des pèlerins, sont priées de s'inscrire par téléphone :
04 92 51 71 80 ou 04 92 51 00 87
—— Départ à 7h précises ——
de la Cathédrale et de l'église de Beaumont
Pour tous renseignements et réservations s'adresser à :
La Cathédrale : 04 91 77 84 70
Saint-Antoine : 04 91 65 56 75
Beaumont : 04 91 93 13 50
Pour toutes les autres régions :
04 92 51 71 80 (h. de repas)
et 04 92 51 00 87

PRIX DU TRAJET DEPUIS MARSEILLE
Aller-retour seul:110 F Repas seul:120 F
Aller-retour et repas compris:230 F

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Վարդգէս Պազատարեան 2500 Ֆր., Բապուճեան 200 Ֆր., Իսկուհի Գրիգորեան 100 Ֆր., Ալեքսանեան 200 Ֆր., Արուսեակ Յարութիւնեան, Կարպիս Գահվէճեան 300-ական Ֆր., Գալայճեան, Տագէսեան 200-ական Ֆր., Գավճեան, Յակոբ Այվազ 500-ական Ֆր., Բէգմէզօղլու 100 Ֆր., Զարուհի Սազալեան 500 ֆրանք, Յարութիւն Թօփճուեան, Մկրտիչ Թագըճը, Զիլ, Առաքել Տուման 200-ական ֆրանք, Գրիգոր Բնարճը 100 Ֆր., Խուլթաչ 200 Ֆր., Վահէ Տիչճի 500 Ֆր., Տագէսեան 200 Ֆր., Անդրանիկեան, Մօնիք Պէօրէք 500-ական Ֆր., Պարոյր Թէզէլ 350 Ֆր., Զարուհի Յովհաննէսեան 200 ֆրանք, Արտէմիս Աչըք 250 Ֆր., Փայլակ Գէրթի 500 Ֆր., Գէորգ Տէյիրմէնթաչ 200 Ֆր., Միհրան Տէմիր 500 Ֆր., Անահիտ Տիզմէ, Արշալոյս Պատուականեան 200-ական ֆրանք, Գէորգ Տէյիրմէնթաչ 500 Ֆր., Դանիէլեան 200 Ֆր., Տէյիրմէնճեան 500 Ֆր., Սեւանս Գալայճեան 100 Ֆր., Ժօզէֆ Ֆէնէրճեան 200 ֆրանք, Անգէսեան 500 Ֆր., Ռէյմոն Թաչճըօղլու 1000 Ֆր., Հայվարդեան 300 Ֆր., Պետրոսեան 100 Ֆր., Վալերի Եթէրեան 500 ֆրանք:

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle
BUFFET — BROCHETTES — BAR
après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY
et la Chorale de l'**Ecole Tebrotzassère** sous la direction de
HAIG SARKISSIAN
Spectacle des enfants
DISTRIBUTION DES PRIX
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ENTREE LIBRE
1, Boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY
Tél. : 01 43 81 01 72

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27-ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝
Վիճակին Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ'ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարեբարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի
«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire
7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay
եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն
01 - 47 - 09 - 23 - 18
կամ՝
01 - 41 - 15 - 10 - 29

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE avec
HRATCH BEDROSSIAN
Traducteur
et l'Association

LE CERCLE D'ECRITS CAUCASIENS

à l'occasion
de la parution de leurs deux premiers ouvrages en traduction française
«1915... LES DERNIERS LAUDES»
de *Perdj ZEYTOUNTSIAN*
«SIECLE D'ARGENT»
de *Mikayêl CHATIRIAN*
le **VENDREDI 25 JUIN** à 20 heures 45
Présentation et dédicaces du traducteur
— Entrée libre —
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26-ի երեկոյեան ժամը 8.30-ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը: Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրել ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին:

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet
Si vous voulez participer à la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine, vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.
Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).
Retour Dimanche soir 18 Juillet.
Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.
Inscriptions :
01 40 11 19 33 ou 01 47 99 92 35
ou 01 42 42 80 21

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 23
MERCREDI
23 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.668 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.668

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՍՈՎՕ

ՄԱՀ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ՍԵՐՊԻՈՅ ԵՒ ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ 52 ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐ

Յունիս 21-ին ՔՖՈՐ-ը (Քոսովոյի խաղաղութեան միջազգային ուժ) սկսած է գործադրել ՈՒ - ՉԷ - ՔԱ-յի ապազինման համաձայնագիրը: Այս վերջինը յանձն առած է նախ հրաժարիլ ծանր հրթեռանիէն, ապա՝ թեթեւ զէնքերէ՝ մինչեւ երեք ամիս:

Տեղւոյն վրայ, սակայն, ամէն ինչ շատ դիւրին չէ: Ականուած շրջանները շատ վտանգաւոր են եւ արդէն իսկ բրիտանացի երկու զինուորներ զոհ գացին Յունիս 21-ին: Երկու բնակիչներ ալ նոյն ճակատագիրը ունեցած են, Փրիսթինայէն 30 քմ. հեռու: Այս կացութիւնը նաեւ վտանգաւոր է վերադարձող գաղթականներուն համար, որովհետեւ տուներն ալ ականուած են:

Քոսովոյի եւ Սերպիոյ վերաշինութիւնը 50 միլիառ Եւրօ պիտի արժէ (52 միլիառ տոլար) ըստ Եւրոպական Ներդրումի Դրամատան փոխ-նախագահին: Առայժմ, Եւրոպական Յանձնախումբը 150 միլիոն Եւրօ կը տրամադրէ Քոսովոյի, բայց, միայն մարդասիրական գետնի վրայ: Նախապէս ալ նոյն նպատակին համար 196 միլիոն Եւրօ տրամադրուած էր:

***

Զպիկնիեւ Պրզեզինսկի, նախագահ Գարթըրի օրով Ապահովութեան անոր նախկին խորհրդականը Ֆիկարոյին տըւած հարցազրոյցին մէջ (Յունիս 22) կ'ըսէ թէ ՕԹԱՆ-ի միջամտութիւնը նկատի առնուելիք օրինակ մը չէ: Նուկոսլաւիոյ դէմ մղուած պատերազմը, կրնայ, ըստ իրեն, «անդամալուծող նախընթաց» մը ըլլալ: Բարոյական գետնի վրայ ալ բաւական խոովիչ կը գտնէ այն գնահատականը ըստ որուն, գործողութիւնը ծախահարելի է, որովհետեւ Նուկոսլաւներ 5000 մեռեալ ունեցած են եւ Ամերիկացիք՝ ոչ մէկ:

***

Գլինթըն, որ Սլովենիա է, յայտարարած է որ Սերպերը պէտք է մերժեն Միլոսեւիչի ոճրային իշխանութիւնը:

***

Սերպերը կը շարունակեն հեռանալ Քոսովոյէն, բայց Պելկրատ ալ դրկաբաց չեն ընդունիր եւ այդ հոսքը անկայուն վիճակ մը ստեղծած է: Իշխանութիւնները կոչ կ'ընեն որ Քոսովօ վերադառնան, ուր կրնան միջազգային ուժերու պաշտպանութիւնը վայելել, բայց, վստահութիւն չունին: Ոչ ոքի կը հաւատան այլեւս: Անոնք որոնք կը հեռանան, կ'ըսեն թէ պիտի վերադառնան որովհետեւ իրենց հողն է եւ ուրիշին չի կրնար պատկանիլ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ 13 պարսիկ Հրեաներու ձերբակալութիւնը որպէս լրտես, կը շարունակէ բաւական աղմուկ հանել: Անոնք ամբաստանուած են «սիոնիստ թշնամիի» հաշւոյն լրտեսութեան յանցանքով: Դատավարութենէն առաջ իսկ Այաթոլա Ժանաթի բացէ ի բաց անոնց դատապարտումն ու կախաղան հանուիլը կը պահանջէ: Ժանաթի քարտուղարն է Սահմանադրական Խորհուրդին եւ մտերիմն է զատական հիմնարկի պետ՝ Այաթոլա Եազտիի: Բացատած է նաեւ, որ որեւէ կարգադրութիւն բլլայ արեւմտեան երկիրներու հետ: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը՝ Հ. Վետրին յայտարարած է որ եղած ամբաստանութիւններուն ոչ մէկուն կարելի է հաւատալ: «Իրանի կարգ մը խմբակներու գործն է նեղը դնելու եւ վարկաբեկելու համար Իրանի բարենորոգիչ նախագահը եւ իր կառավարութիւնը: Պէտք է օգնենք որպէսզի անդարմանելին չգործուի»: Փարիզ իր աքսորը ապրող, Իրանի նախկին նախագահ Պանի Սատրի համար եղածը կրկնակ նպատակ մը ունի: Ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ: Թոյլ չտալ գործ տալ արեւմտեան պետութեանց հետ յարաբերութեան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ զանցառութեան գործընթացի մը ձեռնարկեց Պելժիոյ դէմ տիոքսինի հարցին կապակցութեամբ եւ այս առաջին ազդարարութենէն ետք, անկարելի չէ որ դատական հետապնդումներ ալ ըլլան: Պելժիա ամէն կողմէ յարձակման ենթակայ է: Յունիս 21-ին, քանի մը հազար հողագործներ ալ ցոյց մը ըրած են Պրիւսէլի փողոցներուն մէջ վնասուց հատուցում պահանջելով:

ԵՐԵՔ ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ, որոնք առեւանգուած էին Պարսկաստան շաբաթ մը առաջ, ազատ արձակուած են Յունիս 20-ին: Ներքին Նախարարութեան համաձայն ապահովութեան եւ տեղեկատուութեանց սպասարկութեանց անդամներ բանակցութիւններ տարած են առեւանգողներուն հետ:

ԵԼՑԻՆ անսովոր նուէր մը ըրած է Գլինթընի Քէօլնի իրենց տեսակցութեան ընթացքին: Թղթածրար մը յանձնած է որ կը պարունակէր դասաւորուած փաստաթուղթեր նախագահ Քենըտիի սպանութեան վերաբերող (1963, Նոյեմբեր): Այս թուղթերը, ՔԱ - ԿԷ - ՊԷ-ի տրամադրութեան տակ, կը վերաբերին գլխաւորաբար մարդասպանին՝ Լի Հարվէ Օսվալտի Խորհրդային Միութիւն կատարած կարճ այցելութեան, նախքան Միացեալ - Նահանգներ վերադառնալը: Այս այցելութիւնը բաւական շահագործումներու նիւթ եղած էր: Ելցին յայտնած է որ, տարիներ առաջ, ուզած էր որ այս փաստաթուղթերը հաւաքուին: Սպիտակ Տան Ապահովութեան խորհրդականը «շատ հետաքրքրական» գտած է թղթածրարը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ժ.-Փ. Շըվէնըման Ալժէ գնաց ու տեսնուեցաւ նորընտիր նախագահին հետ, վերահաստատելու համար երկու երկիրներու կապերը: Այս տարի 200 հազար վիզա պիտի տրուի Ալժերացիներուն, մինչ անցեալ տարի սահմանափակուած էր 80 հազարի:

ԹԵՀՐԱՆԻ հիւսիսը՝ Էվինի բանտը արգելափակուած է բարենորոգիչ շաբաթաթերթ՝ Հովիյաթ - է - Քիշի խմբագրապետը Յեղափոխական Դատարանի որոշումով: Ամբաստանութիւնը, այն է որ «հանրային շահերու հակառակ» լուրեր հրատարակած է: Շաբաթաթերթին Գ. թիւն է որ լոյս տեսած է, ան մասնաւորաբար կ'ընդդիմանար պահպանողական նախարարներուն: Խմբագրապետը՝ Թապրզադի նախապէս ուրիշ թերթի մը տնօրէնն էր եւ ան ալ փակուած էր:

ՓԻԷՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ (փիլիսոփայ եւ համահեղինակ «Mots à maux, dictionnaire de la lepénisation des esprits», 1998) յօդուած մը ստորագրած է «Լիպերասիոն»ի Յունիս 22-ի թիւին մէջ, որու խորագիրն է՝ «Յունիս 13-ի մէկ դասը՝ կանոնաւորեցէք»: Խօսքը կը վերաբերի անշուշտ «առանց թուղթի» օտարականներուն: Յօդուածագիրին համար Գոհն - Պէնտիթ եւ Փասքուա փափաքած էին որ կանոնաւորուին թուղթերը բոլոր անոնց որոնք չունին եւ Յունիս 13-ի իրենց շահած քուէները ցոյց տուին որ այդ դիրքը չվնասեց իրենց:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 21 / 22)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՄԵԿՆԱԾ ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ

Յունիս 21-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.-ի տրուած այցէ մը ետք նախագահ Ռ. Քոչարեան պատուիրակութեամբ մը մեկնած է Լիւքսանպուրկ, մասնակցելու Կովկաս - Եւրոպայի Միութիւն գործակցութեան պայմանագրին կիրարկումի սկիզբը նշելու համար: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան, Պելժիոյ, Լիւքսանպուրկի Հայաստանի դեսպանը Վ. Չիտէճեան ու այլ պաշտօնատարներ:

***

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀ ԵՆԹԱՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐ

Ազգային Ժողովի ընկերային, առողջապահութեան եւ բնապահութեան հարցերու յանձնաժողովին նախագահի տեղակալ ընտրուած է Արամայիս Բարսեղեան (Միասնութիւն). իսկ ենթայանձնաժողովներու նախագահներ ընտրուած են Ղուկաս Ուլիխանեան (Միասնութիւն), Վարդան Այվազեան (Կայունութիւն) եւ Պերճ Պօշնաղեան (Համայնավար):

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Յունիս 18-ին, վարչապետ Վազգէն Սարգսեան ընդունած է ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասեանը: ԼՂՀ նախագահը շնորհաւորելէ ետք նոր նշանակուած վարչապետը, վստահութիւն յայտնած է որ անոր յառաջիկայ գործունէութիւնը այդ պաշտօնին գլուխը, աւելի պիտի նպաստէ Հայաստանի եւ Արցախի միջեւ տարբեր ոլորտներու համագործակցութեան ամրապնդման: Քննարկուած են տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային խնդիրներ: ԼՂՀ նախագահը հանդիպում մըն ալ ունեցած է Ազգ. Ժողովի նորընտիր նախագահ Կարէն Դեմիրճեանի հետ:

***

Նոյն օրը վարչապետը ընդունած է Ռուսաստանի դեսպան Դրիւկովը, որ նոյնպէս իր շնորհաւորութիւնները յայտնած է Վ. Սարգսեանին ու յոյս յայտնած որ երկու երկիրներու բարեկամական կապերը ալ աւելի կը խորանան: Անոնք քննարկած են երկկողմանի, ինչպէս նաեւ ՀԱՊ-ի շրջանակներուն հետ համագործակցութեան հարցեր: Արծարծուած են քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային գործակցութեան հեռանկարներ:

***

ՃԱՏՐԱԿԻ ՅՈՒՇԱՄՐՑԱՇԱՐՔ

Յունիս 19-ին Երեւանի մէջ աւարտած է ճատրակի վարպետ Տ. Պետրոսեանի ծննդեան 70-ամեակին նուիրուած մրցաշարքը որուն մասնակցած են տարբեր տարիքի աւելի քան 100 ճատրակ խաղացողներ: Յաղթական եղած է վարպետ Սմբատ Լպուտեան: Կէս կէտով իրեն հետեւած է պատանի Անդրանիկ Մարտիկողեան:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Յայտնում ենք հաւատացեալ մեր ժողովրդին, որ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շարունակում է մնալ առողջական ծանր վիճակում: Նորին Սրբութիւնը գտնւում է բժիշկների հսկողութեան ներքոյ եւ ստանում է բժշկական անհրաժեշտ խնամք:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբանութիւնը իր հանապազօրեայ աղօթքն է առաքում առ Աստուած՝ հայցելով Տիրոջ օգնականութիւնը Վեհափառ Հայրապետին եւ հրաւիրում համայն հաւատացեալ ժողովրդին միախառնելու իր աղօթքները Վեհափառ Հայրապետի համար բազմահազար շուրթերից առ Բարձրեալն հնչող խնդրանքներին եւ մաղթանքներին:

Ս. Էջմիածին, Յունիս 21

ՊՈԼԻՍ

ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ԵՏ ԱՌՆՈՒԱԾ

Պոլսոյ Օրթագիւղ թաղին գերեզմանատան աւելի քան 45 հազար քառ. մեթրնոց տարածքը որ վաքըֆներու 1936-ի յայտարարագիրներուն հիման վրայ 1968-ին ապօրինաբար պետական գանձին փոխանցուած էր, ետ առնուած է: Նոյն թաղին Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը դատ դիմած էր կատարուած ապօրինութեանց դէմ: Դատարանը չեղեալ համարած է հողին պետականացումը ու զայն վերադարձուցած հայ համայնքին:

«Ակօս» (Յունիս 18) լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ նման դատերու առարկայ շարք մը այլ կալուածներ ալ վերադարձուած են Օրթագիւղի Եկեղեցիին: Անոնց ամէնուն ալ սեփականաթուղթերը տրուած են պատկան իշխանութենէն: Նոյն աղբիւրը կը տեղեկացնէ թէ Օրթագիւղի Թաղական Խորհուրդը մինչեւ այսօր 1936-ի պէյաննամէին պատճառով միակ շէնք մը կորսնցուցած է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԷՆԻՍ

ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆԸ «ՈՒԻՄՊԸԼՏԸՆ»Ի ՄԷՋ

Թէնիսի աշխարհին մէջ Հայաստանի ներկայացուցիչ Սարգիս Սարգսեան, որ վերջերս «Ռոլան Կառոս» եւ Անգլիոյ Թագուհիի բաժակի մրցաշարքերուն յաջորդաբար յաջող ելոյթներ ունեցաւ եւ բաւական բարելաւեց իր դիրքը միջազգային դասաւորման մէջ, բարձրանալով մինչեւ 64-րդ տեղը, այս անգամ «Ուիմպըլտըն»ի մէջ չկրցաւ նոյն արդիւնքը տալ: Արդարեւ, Յունիս 21-ին, մրցաշարքին առաջին օրը, Ա. շրջանին պարտուեցաւ ամերիկացի Քրիս Վուտրոֆէ, որ դասաւորման մէջ իրմէ վար էր: Թէեւ դիւրին յաղթանակ մը չէ եղած մրցակիցին համար. Սարգսեան վերջապէս 3 - 2 զիջած է յաղթանակը, սէթերու հետեւեալ արդիւնքներով՝ 6-3, 3-6, 6-3, 6-7, 6-2: Այսպէսով, Սարգսեան դուրս

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓՈՔՐ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ՝ ՄԵԾ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ՄԸ

(ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

■

Փարիզի վրայ պայթող Մայիս 30-ի փոթորիկի ուժգնութեամբ «Ցառաջ» տարածեց Տիգրան Հաճեանի մահուան լուրը.— Տիգրան մեռած:

Այսպէս ուրեմն, Պոլսէն Փարիզ ժառանգուած հայ մտաւորական արժէքներու վերջին ներկայացուցիչներէն մին ալ կը մեկնէր անվերադարձ՝ խորացնելով մեր շուրջի դատարկութիւնը եւ քամելով մեր աչքերու վերջին կաթիլն ալ:

Անշուշտ անակնկալ մը չէր Տիգրանի մահը, քանի գիտէինք որ ենթարկուած էր սրտի վիրաբուժական ծանր գործողութեան եւ խախտուած առողջութիւնը, բայց մարդը կը սիրէ յաճախ, ապրիլ խաբկանքի մէջ, քան հաւատալ չարիքի կատարելիք հաւանականութեան: Սակայն, մեր կարծածէն շատ աւելի շուտ հասաւ հաւանականութիւնը:

Վազգէն Անդրէասեանի նուիրուած հաւաքոյթէն ետք, երբ նամակի մը մէջ կը գրէր՝ «Ի՛նչ մեղք, որ մեր սիրելի Վազգէնը անապարեց անդենական չուել... Մտային առողջութիւնը պահած էր եւ կրնար տակաւին հաճելի եւ օգտակար գրութիւններ ստորագրել», չէր կրնար մըտածել անշուշտ, որ Վազգէնին պիտի հետեւէր անապարողը, այլ՝ ինք իսկ: Զէ՞ որ պահած էր իր մտային առողջութիւնը եւ կրնար շատ շինիչ գրութիւններ տալ «Ցառաջ»ին:

Պոլսոյ հայկական դպրոցներէն մինչեւ Կեդրոնական ամբարած հայագիտութենէն ետք, ճոխացուցած էր մտային պաշարը՝ օտար գլուխ – գործոցներու մատուցած գիտելիքներով եւ գիտութեամբ: Դարձաւ հրապարակագիր, խմբագիր, ճարտարապետ, պատրաստեց մտքեր եւ կառուցանեց շէնքեր: Եթէ նուիրուէր ուսուցչութեան, կասկածէ դուրս է, որ պիտի դառնար լաւագոյն դաստիարակներէն մին:

Արդարադատ, ուղղամիտ, ճիշդն ու սխալը ըմբռնելու զօրեղ հոտառութիւն ու հմտութիւն, կը մնար հաւատարիմ ճշմարիտին: Որքան ալ փաստեր ու հիմնաւորումներ ճիշդի պատրանքը տային, իրեն համար իրականութիւնը կը մնար անխախտ: Իրականութիւնը կը շեղէր հո՛ն, ուր կը սկսէր թէականը՝ առաջադրուած գործի մը հաւանականութիւնը կամ անյաջողութիւնը:

Առիթով մը, երբ դժգոհութիւնս յայտնած էի Հայաստանի մէջ կիրարկուող քաղաքականութեան եւ ընկերային անկարգապահութիւններու մասին, հաստատելով հանդերձ տրտունջներուս հիմնաւորումը, կը ջանար համոզել զիս՝ մտային լուրջ խաղով մը. – «Ահա՛ ունինք անկախ Պետութիւն մը, բոլորին տարբեր մեր երազածէն, բայց ո՞վ կրնայ վստահեցնել թէ մեր երազածն էր ճիշդը եւ ա՛ն էր միայն հնարաւորը»:

Քիչ անգամ կը հանդիպինք հաշիւները արհամարհող, բարեկամական հաստատուն հիմեր հաստատող մարդոց: Անոնց լաւագոյններէն մին էր Տիգրան Հաճեան: Զուգադիպութեամբ մը, այդ նոյն գգացումներով հանդիպած էինք իրարու: Երբ ժամանակը ներէր, կը գրէր Նիսէն իր մտածումներու մասին, ամէն տարի, դարնան եղանակներուն, Վարդան Օզինեանի հետ կուգար այցելութեան եւ զուարճալի անեկդոտներով կը լեցնէր մեր փոքրիկ աշխարհը: Օժտուած էր խօսակցութիւն վառ պահելու եւ հրահրելու մասնաւոր շնորհով:

Հիմա այլեւս պիտի չտեսնենք զինք, պիտի չլսենք իր ձայնը, պիտի չկարդանք իր համեղ գրութիւնները եւ սակայն կը ցաւցնէ մեր սիրտը եւ պիտի ցաւցնէ մինչեւ որ բուժուի վէրքը եւ դառնայ քաղցր յիշատակ:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՔՈՍՈՎՕՅԷՆ ԿԻՊՐՈՍ

Քոսովոյի համար միջազգային զօրաշարժը յաճախ զուգահեռներու կ՚անդրադարձնէ. անոնց գլխաւորն է Կիպրոսը: Ինչպէս դիտել կուտայ Միլանոյի Թերթերէն մէկուն մէջ Մանուէլա Միրքոս, այդ զուգահեռին կը մղեն ցեղային մաքրագործումը որ քառորդ դար առաջ կատարուեցաւ կղզիին մէջ ու մինչեւ այսօր անպատիժ կը մնայ, յետոյ նաեւ՝ մեռեալները, ապաստանեալները, շրջաններ բաժնող փշաթելերը: 1974 Յուլիսէն ի վեր երբ Անգարա հակադրեց Կիպրոսի կազմակերպուած պետական հարուածին ու գրաւեց զայն, տարածքին 37%-ը գրաւած կը պահէ 35 հազարնոց զօրաբաժիններով: Հոն կիպրացի Թուրք ղեկավար Ռ. Տէնքթաշ միակողմանի կերպով հռչակած է «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութիւնը»: Քառորդ դար ետք 150 քիլոմեթր երկայնքով գիծ մը երկուքի բաժնած է կղզին ու մայրաքաղաքը. անոր ճիշդ մէջտեղը կայ ՄԱԿ-ի ուժերու հսկողութեան յանձնուած չէզոք գօտի մը: Ատիկա կապոյտ սաղաւարտաւորներու հընագոյն առաքելութիւններէն է որ կ՚արժէ տարեկան 18 միլիոն տոլար: 6 միլիոն ալ կը յատկացնէ Աթէնք: Եթէ Քոսովոյի ներկայի զարգացումներուն մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի Կիպրացին, ատիկա սերպամէտ զգացումներու, օրթոտոքս հաւատքի մը միասնութեան համար չէ այնքան որքան՝ Սերպերու եւ Ալպանացիներու միջեւ Քոսովոյի բաժանումին վախին. բան մը որ կղզիին համար վտանգաւոր նախընթաց մը կը կազմէ:

1999-ին պէտք է կղզիին բաժանումին մասին վերջնական լուծումի մը բանակցութիւնները վերսկսէին, որպէսզի վըճռուէր Կիպրոսի Եւրոպայի Միութեան անդամակցութեան հարցը: Սակայն քիւրտ ղեկավար Էօճալանի կիպրական անցագիրի տէր ըլլալը դժուարացուց այդ հոլովոյթը: Ատոր վրայ աւելցաւ գործ դայլերու ընտրական յաջողութիւնը: Բան մը որ Անգարայի մեղմացումին ուղղուած բոլոր յոյսերը անէացուց:

Երբ մարդ կը յիշէ 25 տարի առաջուան 180 հազար կիպրացի յոյն եւ 50 հազար Թուրք ապաստանեալները, անհետացած ընտանիքները, շատ լաւ կը հասկնայ Նիկոսիոյ եպիսկոպոսին հարցումը թէ «ինչ կ՚ընէր ՕԹԱՆ-ը երբ Թուրքիան Կիպրոսը կը գրաւէր»: Կիպրացիները կը շարունակեն իրենք զիրենք յարձակումի մը զոհերը նկատել. յարձակում որ շրջապատուած է լռութեամբ մը եւ որ ջնջած է կարելի համակեցութեան մը բոլոր հեռանկարները:

1974-ի պատահարներուն զոհերուն պարագան կիպրական Թղթածրարին ամէնէն ցաւալի կէտերէն է: Ցամակուսթայի նախկին յոյն բնակիչները որոնց բնակավայրը այսօր գրաւուած է Թուրք զինուորականներու կողմէ, դիտակներով միայն կրնան դիտել իրենց տուները: Ուրիշներ կը զոհանան յուսալով որ օր մը վերջնապէս միջազգային հանրային կարծիքը պիտի անդրադառնայ իրենց ոտնակոխուած իրաւունքներուն եւ ԱՄՆ պիտի որոշէ ճնշում բանեցնել իրենց հզօր դրացիին վրայ: Ինչ կը վերաբերի Անգարայի, Կիպրոսի հարցին մէջ պիջում մը թէ՛ պիտի նշանակէ ազգային արժանապատուութեան տրուած հարուած մը, թէ՛ ռազմավարական կարեւոր դիրք մը եւ վերջնապէս Եւրոպայի սպառնալու միջոց մը, անոր մերժող կեցուածքին դէմ:

Վերջերս Ուաշինկթըն բանակցութիւններուն վերսկսելու վճռակամութիւն յայտնած էր, բայց Պալքանեան հարցերու միջնորդ Ռ. Հոլպրուքի կղզիէն մեկնումէն ի վեր ոչ մէկ քայլ առնուած է: Նիկոսիոյ կառավարութիւնը կը պնդէ նոյն ազգային դերիշխանութեան տակ երկու գօտիով դաշնակցութեան մը վրայ, իսկ Թուրքերը կ՚ուզեն երկու անջատ եւ անկախ պետութիւնով համադաշնակցութիւն մը: Կիպրոսի մէջ չվերծագրուեցաւ յոյն նախագահ Գլերիտեսի 1993-ին առաջարկած ապազինումը: Կիպրացի Թուրքերն ալ մերժեցին կղզիին Եւրոպայի Միութեան անդամակցութեան մասնակցիլ: Քանի մը ամիս առաջ յունական կառավարութիւնը տեղի տուաւ Թուրքիոյ ճնշումներուն եւ հրաժարեցաւ ԷՍ – 300 հրթիռներ զետեղելէ իր շրջանին մէջ: Այս կեցուածքը սկսած է դժգոհութիւն պատճառել կղզիին յունական հատուածին: Բայց Նիկոսիա գիտէ որ այլընտրանք չունի եւ թէ Թուրքիա ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպայի Միութեան համար առեւտրական եւ զինուորական հզօր գործակից մըն է: Եւ քանի՛ ժամանակը կ՚անցնի, այնքան կը բարդանայ կղզիին կացութիւնը: Հոն ստիճանաբար Անատոլուէն բերուած գաղթականներ կը տեղաւորուին որոնք անհաճոյ են թէ՛ Թուրքերուն, թէ՛ Յոյներուն: Անոնց գալուստը նոյնիսկ տեղացի Թուրքերուն համար փափաքելի չէ: Այս վերջիններուն մեծ մասը գաղթած է Անգլիա, ԱՄՆ կամ Աւստրալիա:

Այսուհանդերձ, լրագրողը կը յիշեցնէ թէ հոն ուր դիւանագիտութիւնը եւ միջազգային քաղաքական կամքը կը ձախողին, ծխիկ մը կամ շամփուր մը հրաշք կրնան գործել: Այսօր կիպրացի Յոյները եւ Թուրքերը 50 – 70-ական Թուականներուն չափ ատելութիւն չունին իրարու հանդէպ: Շատեր կը պատմեն որ գրաւումի տարիներուն անգամ փշաթելերուն մէկ կողմէն միւսը «սուվլաքի» մը, կամ տուփ մը ծխիկ խնդրողներ կ՚ըլլային:

Բայց, ասով հանդերձ Կիպրոս մեծ եռանդներ չունի: Խաղաղութեան ցանկալ մէկ բան է, զայն ունենալ՝ ուրիշ: Ու առօրեան չի բաւեր պատմութեան ընթացքը գծելու: Երկար ատեն գործնապաշտ քաղաքականութեան մը վարժընթացի գեղեցիկը ըլլալէ ետք, կղզին կրնար նոր ՕԹԱՆ-ի փորձադաշտը ըլլալ. ան որ վերջերս կոչուեցաւ միջազգային իրաւունքի եւ ՄԱԿ-ի գերակայութեան անունով:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

● Մայիս 29 – 30-ին, Քէօլնի Առաջնորդարանին մէջ գումարուեցաւ, երկու օրերու վրայ տարածուած, Առաջնորդութեան Թեմական Պատգամաւորական Ժողովը 13 համայնքներէն 46 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ: Ներկայ էին նաեւ Թեմի հոգեւոր հովիւները՝ գլխաւորութեամբ Առաջնորդ Գարեգին Արքեպիսկոպոս Պեքճեանի, որ նախագահեց ժողովին:

Ժողովը բացուած նկատուեցաւ Առաջնորդին աղօթքով: Ապա ըստ օրակարգի բարի գալուստի խօսքով ներկաները ողջունեց Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Տոքթոր Սարգիս Քէհեաեան եւ յայտնեց իր ուրախութիւնը, որ բոլոր համայնքներու պատգամաւորները առանց բացառութեան ներկայ են եւ եկած են նոր ու դրական առաջարկներով:

Այստեղ յիշենք, որ բոլոր համայնքներուն նախապէս ուղարկուած էին պատրաստուած յատուկ հարցաթերթիկներ, որոնք կը պատկանէին տուեալ համայնքի գործունէութիւնը, հաշուեկշիռը, իրագործուած ու իրագործելի ծրագրերը, ինչպէս նաեւ մտահոգութիւններն ու նոր առաջարկները: Այս հարցաթերթիկներու պատասխաններուն հիման վրայ կատարուած արժեւորումները ժողովի աշխատանքին իբրեւ հիմք ծառայեցին: Նոյնպէս, իւրաքանչիւր համայնք տեղեկացաւ նաեւ իրարու փորձառութեան:

Ժողովի բացումէն յետոյ, ըստ օրակարգի հերթականութեան, Պատգամաւորական Ժողովի ատենադպիր Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի կողմէ կարդացուեցաւ անցեալ Պատգամաւորական Ժողովին (1998 Նոյեմբեր 29 – 30) ատենագրութիւնը եւ վաւերացուեցաւ միաձայնութեամբ: Այնուհետեւ Տոքթոր Սարգիս Ատամի կողմէ ներկայացուեցաւ 1998-ի տարեշրջանի Առաջնորդարանի գործունէութեան Տեղեկագրութիւնը իր հիմնական եւ կարեւոր ուղղութիւններով:

Առաջնորդարանի նիւթական հաշուետուութեամբ հանդէս եկաւ գանձապահ՝ Հերման Օտապաշեան:

Երկու նիւթերու շուրջ տեղի ունեցած մտքերու փոխանակութիւններէն ետք, յետ դադարի ժողովը զբաղեցաւ Առաջնորդարանի հետ կապուած համայնքներու տեղեկագրութեամբ, որոնք ներկայացուեցան համապատասխան համայնքներու ներկայացուցիչներուն կողմէ: Ժողովականները ուրախութեամբ տեղեկացան, որ եւս երկու՝ Մայնց եւ Կիսըն քաղաքներու հայկական համայնքներ որոշած են անցնիլ Առաջնորդարանի հովանիին տակ:

Օրակարգի յաջորդ նիւթը Գերմանիոյ մէջ ՀՀ դեսպանութեան Պէրլին տեղափոխութեան եւ առ այդ Առաջնորդարանի ցուցաբերելիք օժանդակութեան հարցն էր, որու մասին մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Պր. Օտապաշեան: Ըստ վերջին զարգացումներուն դեսպանութիւնը կը փափաքի դեսպանատան շէնք մը գնել Պէրլինի մէջ: Տրամադրուելիք գումարին մէկ մասը պիտի գոյանայ Գերմանիոյ Հայ համայնքի նուիրատուութիւններով:

Ժողովականները այնուհետեւ անդրադարձան Առաջնորդարան – Գերմանահայ ոչ եկեղեցական միութիւններու փոխ – յարաբերութեանց հարցին: Արծարծուեցան փոխ – յարաբերութեանց դրական, ընականոն, բայց երբեմն նաեւ ոչ ուրախալի կողմերն ու դրսեւորումները:

Մայիս 30, առաւօտեան ժամը 10-ին ժողովը շարունակեց իր աշխատանքները:

«Հոգեւոր գործունէութիւնը Գերմանիոյ Թեմէն ներս 1992 - 1998 թթ.» նիւթով հանդէս եկաւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան: Նիւթին առընչութեամբ իրենց կարծիքները արտայայտեցին նաեւ Առաջնորդ Գարեգին Արք. եւ Անուշաւան Աբեղայ Ժամկոչեան: Առաջնորդը ընդգծեց, որ Հանաու եւ Կիւփինկէնի համայնքները շատ մօտ ժամանակին պիտի օժտուին մըշտական հովիւներով:

Օրուան նիստի վերջին հիմնական մասը զբաղեցուց «Նոր ծրագրեր եւ առաջարկութիւններ» բաժինը: Այս ուղղութեամբ նախ հանդէս եկաւ Տոքթոր Խաչիկ Թաթարեան, որ ծանրացաւ Առաջնորդարանի գործունէութիւնն եւ առաքելութիւնը աւելի աշխուժացնելու եւ գործնականացնելու կարգ մը կէտերուն վրայ, ներկայացնելով նաեւ առաջարկութիւններու փունջ մը: Այս առթիւ տեղի ունեցաւ մտքերու աշխոյժ եւ օգտաշատ փոխանակութիւն, երբեմն նաեւ իրարամերժ տեսակէտներ եւ մօտեցումներ, որոնք մասնակցեցան տարբեր համայնքներու ներկայացուցիչները: Ժողովականները իրենց տեսակէտներն ու մօտեցումները արտայայտեցին նաեւ Թեմական անդամակցութեան առընչութեամբ, որ է եւ կը մնայ Առաջնորդարանի հիմնական եկամուտի աղբիւրը: Փակման խօսքով հանդէս եկան Ժողովի ատենապետ Տոքթոր Սարգիս Քէհեաեան եւ Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան:

Առաջնորդը անդրադարձաւ Առաջնորդարանի յետագայ գործունէութեան հիմնական երեսներուն՝ շեշտելով Առաջնորդարան – Համայնքներ կապը աւելի զօրացնելու, մէկ մարմին եւ ամբողջութիւն դառնալու, ջանքերն ու աշխատանքները ներդաշնակելու կարեւորութիւնը: Ան մասնաւոր կերպով կարեւորեց նաեւ հոգեւորականներու թիւին աստիճանական յաւելումը՝ հովուական եւ համայնքային գործունէութիւնը լաւագոյնս կազմակերպելու համար: Գարեգին Արք. անգամ մը եւս շատ կարեւոր նկատեց Հոգեւոր Ընծայարան ունենալու գաղափարը եւ Այխշթէթ քաղաքի կաթոլիկ համալսարանի հետ համագործակցաբար նոր, ուսեալ սերունդ պատրաստելու հարցը: Ծրագիր մը, որմէ, ցանկութեան պարագային, կրնան օգտուիլ ոչ միայն Գերմանիոյ Հայոց Թեմը, այլեւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բոլոր Թեմերը:

Առաջնորդը անդրադարձաւ նաեւ Դեսպանութեան Պէրլին տեղափոխութեան խնդրին՝ մատնանշելով, որ առաջնորդարանը կ՚ընէ կարելին՝ նիւթապէս ու բարոյապէս սատարելու Հայրենի Դեսպանութեան ծրագրի յաջողութեան ի նպաստ:

Ժողովը փակուեցաւ Առաջնորդին արտասանած «Պահպանիչ»ով եւ միաբանակ երգած «Հայր Մեր»ով:

● Ինչպէս մեր նախորդ հաղորդագրութիւններուն մէջ յայտնած էինք, Գերմանիոյ Հայոց Թեմը 1999-էն սկսեալ առիթ ունի Այխշթէթի Կաթողիկէ Աստուածաբանութեան Համալսարանի մօտ Արեւելեան Եկեղեցիներու ընծայարանին համար աշակերտներ ընդունելու Հայ եկեղեցւոյ հոգեւորական ապագայ եկեղեցականները օժտելու՝ համալսարանական ամբողջական ուսումով:

Կատարուած նախապատրաստական աշխատանքներուն մաս կը կազմէ այն ծրագիրը, որ դասախօսութիւններու շարք մըն է, որուն նպատակն է աւելի մօտէն ծանօթացնել արեւելեան հին եկեղեցիներու

պատմութիւնն ու վարդապետութիւնը:

Յայտարարուած ծրագրին համապատասխան Յունիս 3 – 6–ին Փլանքշթէթին–ի Պէնէտիկեան վանքին մէջ նման դասախօսութիւն մը տուաւ Փրոֆ Տոքթոր Խաչիկ Ղազերեան, նիւթ ունենալով «Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնն ու ներկան»:

Դասախօսութեան ներկայ էին՝ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան, հայրեր՝ Արմաշ Աբեղայ Նալպանտեան եւ Անուշաւան Աբեղայ Ժամկոչեան, հրջանի Եպիսկոպոս Վալթէր Միքսա, որ միեւնոյն ժամանակ կաթողիկէ համալսարանի վարչութեան պետն է, Արեւելեան Եկեղեցիներու ընծայարանի տնօրէնը Տոքթոր Անդրէաս Թիրմայէր, տարբեր եկեղեցիներու հոգեւորականներ, ընծայարանի սաներ եւ համալսարանի դասախօսներ:

Դասախօսութեան աւարտին Առաջնորդը ընկերակցութեամբ Խաչիկ Ղազերեանի, կէսօրուան ճաշի հիւրը եղաւ ընծայարանի տնօրէն Թիրմայէր եւ Միքսա Եպիսկոպոսին, որոնց հետ յատուկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ, մանրամասնօրէն ճշդելու համար՝ ընծայարանի Հայ Եկեղեցւոյ վերաբերող դասացուցակը: 1999 – 2000 տարեշրջանի համար Հայ Եկեղեցին պիտի ունենայ երկու աշակերտներ, որոնք տարւոյս աշնան պիտի սկսին իրենց ուսման:

Առաջնորդը հետն ունենալով Հայր Սուրբեր՝ Անուշաւան Ժամկոչեան եւ Արմաշ Նալպանտեան, նախագահեց հայկական ծէսով երեկոյեան ժամերգութեան եւ յաջորդ օրը՝ Կիրակի, Յունիս 6–ին քարոզեց վանքի մատրան մէջ գերմանացի հիւրերուն:

ԱՐՄԱՇՈՒ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Այս կապակցութեամբ յարմար կը տեսնենք անգամ մը եւս ծանուցանել հետեւեալ տեղեկութիւնները թեմիս «ԱՐՄԱՇՈՒ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ»ի մասին, որ հաստատուած է Այխշթէթի կաթողիկէ համալսարանի Աստուածաբանութեան բաժնի Արեւելեան Եկեղեցիներու ընծայարանին մօտ, (Collegium Orientale).

ԱՐՄԱՇՈՒ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԸ պիտի ընդունի երկսեռ աշակերտներ աշխարհի ամէն կողմէ՝

1. – որոնք պիտի կրնան հետեւիլ Աստուածաբանութեան եւ այլ նախընտրած դասերուն, ստանալով ամբողջական համալսարանական ուսում մը,

2. – պիտի կարենան նաեւ հետեւիլ երեք տարուան ծրագրին տոքթորայի համար,

3. – պիտի կարենան պատրաստուիլ իբրեւ հոգեւորական – քահանայ կամ կուսակրօն–, եւ կամ ալ իբրեւ կրօնքի դասախօս:

Թեկնածուները, որոնք ունին պաքալորէա – այսինքն երկրորդական վարժարանի տիփլոմ – կրնան իրենց դիմումնագրերը ուղղել Առաջնորդարանիս հասցէով մինչեւ 1999 Սեպտեմբեր 1, գալ տարուան շրջանին համար: Իսկ 1999 – 2000 տարեշրջանին համար փափաքողները պէտք է իրենց դիմումնագրերը հասցնեն մինչեւ 1999 Յուլիսի վերջաւորութեան:

Կատարուած դիմումներուն պիտի պատասխանուի անյապաղ, անոնց տալով մանրամասնութիւններ, որպէսզի լրացուին անհրաժեշտ թղթածրարները:

Դիմումնագրերը պէտք է ուղղուին հետեւեալ հասցէին. –

SEMINAR ARMASCH
Erzbischof Karekin Bekdjian
Diözese der Armenischen Kirche
Allensteiner Str. 5
50735 Köln/Deutschland
Tel : (0049-221) 712 62 23 / 712 54 56
Fax : (0049-221) 712 62 67

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՀՄԸՄ-ՖՐԱՆՍԻ ՈՍԿԵԱՑ ՄԱՐԶԱՇՐՋԱՆԸ

ՖՈՒԹՊՈԼ.– Մինչ նորակազմ պատանիներու խումբը հակառակ իր առաջին մասնակցութեան ախոյեան մրցաշարքի մը, կ'աւարտէր երկրորդ եւ իրաւունք կը ստանար բարձրանալու դասակարգ մը, ներկայացուցչականը, հինգ տարի վերջ իր առաջին բարձրացումէն, դարձեալ կը բարձրանար, բայց այս անգամ երկու դասակարգ մէկէն:

Այսպէս, պատանիները չահեցան ախոյենական իրենց տասը մրցումներէն եօթը ու պարտուեցան երեք անգամ. նշանակեցին 55 կոլ եւ ստացան՝ 24:

Ապագայ խոստացող այս խումբէն աչքի ինկան Արգար Գապայեան եւ Կոնստանտինեան երեք եղբայրները, Ժորժ, Ժան–Ժագ եւ Շարլ որոնք վստահաբար պիտի կազմեն յառաջիկայ տարիներու խումբին ողնայարը: Արգար Գապայեան այս տարի արդէն մասնակցեցաւ պահեստիներու եւ ներկայացուցչականի կարգ մը մրցումներուն:

Իսկ ներկայացուցչականը՝ հրջապատուած վերջապէս ձեռնհաս յանձնախումբէ մը, որուն գլխաւոր գործիչը եւ պատասխանատուն խումբին նոր նշանակուած մարզիչն էր՝ Սահակ Զաւուշ, խաղաց ախոյենական 16 մրցում, որոնց 11–ը շահեցաւ, չորսը աւարտեց հաւասարութեամբ ու կրեց միայն մէկ պարտութիւն, նշանակելով 43 կոլ, ստանալով միմիայն 12 կոլեր. այսպէսով խումբը ոչ միայն երկու դասակարգ միանգամայն բարձրանալու իրաւունք ձեռք ձգեց, այլ նաեւ արժանացաւ Հոնորիփիք տիտղոսին, ունենալով լաւագոյն պաշտպանողական գիծը, ամբողջ Օ–տը–Սէնի շրջանի 104 ակումբներուն մէջ:

Կ'արժէր տեսնել ախոյենական վերջին մրցումէն ետք (յաղթանակ Կրընէյի դէմ՝ 5 – 0, այս վերջնոյն դաշտին վրայ) մարզիկներուն մարզիչը ուսամբարձ ընելը եւ ուրախութեան արցունքներով աւարտած փոքր պատուոյ շրջանը:

ՀՄԸՄ–Ֆրանսի պահեստի խումբն ալ պատուաբեր դասաւորում մը ապահովեց, գրաւելով Բ. դիրքը. յաղթական հանդիսացաւ եօթը անգամ, մէկ հաւասարութիւն արձանագրեց եւ կրեց չորս պարտութիւն, արձանագրելով 37 կոլեր ու ստանալով՝ 18:

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ. – Ներկայացուցչականը որ կը մասնակցէր Փարիզի Լիկայի կազմակերպած «Օնէօռ–Մասֆիւլէն Տեփարթըմանթալ» ախոյենութեան եւ երկու տարիէ ի վեր չնչին տարբերութեամբ կը առիթը կը կորսնցնէր բարձրանալու, այս տարի վերջապէս յաջողեցաւ: Այսպէս, 18 մրցումներէն 11–ը շահելով գրաւեց ընդհանուր դասաւորման երրորդ տեղը եւ բարձրացաւ «Էքսէլանս Տէփարթըմանթալ»: Իսկ երիտասարդները դասուեցան վեցերորդ «Ա. Սէռի Մասֆուլէն» ախոյենութեան մէջ:

Այս բացառիկ մարզական յաջողութիւնները ամենալաւ փաստերն են որ կարելի է արդիւնքի յանգիլ նաեւ միմիայն հայ մարզիկներէ բաղկացած խումբերով, պայմանաւ որ անոնք հրջապատուին ձեռնհաս մարզիչներէ եւ պատասխանատուներէ եւ ըլլան կարգապահ, ուշադիր ու ջանասէր, ինչ որ պարագան էր, անցեալ մրցաշրջանին, ՀՄԸՄ–Ֆրանսի:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐ–ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ – ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երեւան, 1999

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ Ս. Գրիգոր պատմական եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ, Յունիս 5–ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Ելն ի Վիրապէ տօնին առթիւ, կրօնական արարողութիւն տեղի ունեցած է: Աւանդութիւն դարձած է, տարին երկու անգամ, Մարտ եւ Յունիս ամիսներուն, Պոլսէն ուխտագնացներու մասնակցութեամբ, արարողութիւններ կատարել յիշեալ եկեղեցւոյ մէջ: Այս անգամ, բացառաբար, Պատրիարքը չէր կրցած մասնակցիլ և պատարագած է Գէորգ Քհնյ. Զընարեան: Ներկայ գտնուած են Սվազ եւ Կեսարիա բնակող չուրջ տասը ընտանիքներ: Յաւարտ արարողութեան, ուխտաւորները հրջած են Կեսարիոյ, Կապադովկիոյ, Էրճիէսի տեսարժան վայրերը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 5–ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 81–րդ տարեդարձը Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Հայաստանի դեսպան Լեւոն Բարխուդարեանի: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Յարէթ Իզմիրեան, որ կարդացած է նաեւ դեսպանին ուղերձը: Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին խօսքը փոխանցած է Մկրտիչ Պօղոսեան: Գլխաւոր բանախօսն էր Հորիզոն հեռատեսիլի վարիչ՝ Մհեր Գարագաշեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 3–ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ.–ի ամէնօրեայ վարժարանին աշակերտական գեղարուեստական Խաչրուռ հանդիսութիւնը ձօնուած Հայ Կեդրոնի եւ ՀՕՄ.–ի վարժարանին հիմնադրութեան 20–ամեակին եւ Հայաստանի անկախութեան 81–րդ տարեդարձին: Բարի գալուստի խօսքով հանդէս եկած է Րաֆֆի Տուտագլեան: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

***

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Լազարեան սրահին մէջ, Մայիս 28–ին տօնուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան 81–ամեակը: Բացման խօսքը արտասանած է Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան, ապա, բեմ բարձրացած է Թիթառ Քէօշկերեան, օրուան գլխաւոր բանախօսը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ. – Կամք մարզասրահին մէջ, Մայիս 29–ին տօնուած է Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 81–րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէներու: Օրուան հանդիսավար Աստմ Մալխասեանի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, խօսք առած է Գանատայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ Յակոբ Ճանպազեան որ անդրադարձած է Մայիս 28–ի խորհուրդին:

ՀԱՅ ՏԻԵԶԵՐՔ...

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

– Բայց ի՞նչ կայ...

– Պոլսոյ կողմէն Թափօր մը կուգայ կոր, կեցէք, հիմա կը տեսնէք:

Երկու կիները ստիպուած կանգ առին: Քիչ յետոյ փողոցին վարի կողմէն վայնասուն մը լսուեցաւ եւ մերթ ընդ մերթ հրացանի պայթումներ:

Տիկին Մաննիկ սկսաւ վախնալ:

– Աղջիկս, եկուր սա քովի փողոցներէն մէկը մտնենք, – ըսաւ Նուարդին:

– Վախնալիք բան մը չկայ, մայրիկ,– տարկեց աղջիկը, – չնայի՞ս ամէնքը, կնիկ, էրիկմարդ, վեցեր կը դիտեն կոր, եղածը կ'երեւայ՝ պարզ ցոյց մըն է:

Մայրը չուրջը նայեցաւ եւ տեսաւ, որ իրաւցնէ, բազմութիւնը անտարբեր կեցած, մայթերուն վրայ հանդիսատես կ'ըլլար: Մէկ քանի անգլիացի ոստիկաններու երեւումը զինքը բոլորովին հանդարտեցուցին:

Քիչ յետոյ վայնասունը աւելի մեծցաւ: «Եաշասըն»ներու հրեշային գոռում – գոչում մըն էր, որ օդը կը թնդացնէր:

Եւ ահա վարի կողմէն երեւցաւ խառնիճաղանճ բազմութիւն մը հազարաւոր անձերու: Այլազան տարազներու, այլանդակ գլխանոցներու, վայրագ արիւնռուշտ դէմքերու զազրելի ցուցադրութիւն մը: Քիւրտ բեռնակիրներ, լազ նաւավարներ, Թուրք մանրուածներ, լէպլէպիճիներ, փաթթոցաւորներ, ուսանողներ, պտղավաճառներ, մսավաճառներ, եւայլն, ամէնքն ալ սոփաներով, դանակներով, դաշոյններով եւ ըէվոլվէրներով զինուած հարիւրաւոր մեծ ու պզտիկ դրօշակներ պարզած, անկարգ ու խառնիխուռն, զիբար հրմշտկելով կը յառաջանային դանդաղօրէն: Իրենց ետեւէն կուգային հարիւրաւոր օթօմոպիլներ թրքուհիներով ու երիտասարդ պէյերով լեցուած:

Ամբոխը աջ ու ձախ կը յարձակէր ու ջարդ ու փշուր կ'ընէր խանութներու ու սրճարաններու ապակիները եւ նշանատախտակները, քրիստոնեայ անցորդներու գլխարկները կը յափշտակէր ու կը բզկտէր ու երբեմն ալ կը ծեծէր զանոնք:

Տիկին Մաննիկ դարձեալ սկսաւ վախնալ:

– Խօսք մտիկ չըրիր, հոս կենալու չէինք, – ըսաւ Նուարդին:

Աղջիկը, որ ինքն ալ վախնալ սկսած էր, պատասխանեց.

– Իրաւունք ունիս, բայց ալ ճար չկայ, ո՛չ առաջ կրնանք երթալ, ո՛չ ետեւ, ստիպուած ենք հոս դամուած մնալ, մինչեւ որ բազմութիւնը անցնի ու ճամբաները բացուին:

– Բարով խերով այսօր Բերա չգայինք:

– Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր...

Նոյն միջոցին Դերկոմսը մօտեցաւ իրենց ու բարեւեց:

– Ի՜նչ բարեբախտութիւն, որ ձեզի հանդիպեցանք, – ըսաւ Տիկին Մաննիկ, – կը խնդրեմ մեր քովէն մի հեռանաք:

– Բայց դուք ի՞նչ բան ունիք այստեղ, – հարցուց Դերկոմսը:

– Զէինք գիտեր, ուզեցինք դէպի կամուրջ երթալ ու բռնուեցանք այստեղ, հիմակ ալ տեղերնէս չենք կրնար շարժիլ...

– Մի վախնաք, – սիրտ տուաւ երիտասարդը, – ամբոխը դէպի Թաքսիմ կ'ուղղուի կոր, քիչ յետոյ ճամբան կը բացուի, եւ ես ձեզ մինչեւ Գաղատիայի շոգենաւը կ'առաջնորդեմ:

– Շատ շնորհակալ եմ:

Արդարեւ ամբոխը թէ՛ իր քանդումի գործը կը շարունակէր եւ թէ՛ դանդաղօրէն յառաջ կ'երթար:

– Բայց ինչո՞ւ համար խանութներու եւ սրճարաններու ապակիները կը կոտրեն, – հարցուց Նուարդ:

– Իրենց ուրախութիւնը այդ կերպով կ'ուզեն արտայայտել, – բացատրեց Դերկոմսը, – եւ յետոյ անիկա փորձ մըն է, այսօր մեր ապակիները կը կոտրեն եւ եթէ անպատիժ մնան, վաղը կը սկսին մեր գլուխները կոտրել:

– Ահա անգլիացի ոստիկաններ կեցած են, բայց բնաւ չեն միջամտեր, – դիտել տուաւ Տիկին Մաննիկ:

– Երկու ոստիկան ի՞նչ կ'ուզէք, որ ընեն այս կատղած ամբոխին դէմ, միջամտութիւնը ապահովաբար յետոյ պիտի ըլլայ, տարբեր ճամբով:

– Կը կարծե՞ս...

– Կը յուսամ, որովհետեւ հակառակ պարագային մեր կեանքը անհանդուրժելի պիտի դառնայ Պոլսոյ մէջ:

Այսպէս իրենց խօսակցութիւնը առաջ տարին մինչեւ որ թափօրը անցաւ ու կառքերը սկսան երթեւեկել դէպի Թինէլ եւ Կալաթա:

Դերկոմսը երկու տիկինները կառք մը դրաւ ու գացին մինչեւ կամուրջ, Գաղատիայի նաւամատոյցը: Շոգենաւը արդէն պատրաստ կեցած էր, ու ամէն մարդ կը փութար ներս մտնել: Երիտասարդը երկու կիները տարաւ առաջին կարգի մեծ սրահը, ուր ծանօթներու շրջանակի մը մէջ տեղաւորեց զանոնք:

Բոլոր ուղեւորները ոգեւորուած ու մանաւանդ վրդոված, օրուան մեծ ցոյցին վրայ կը խօսէին ու ամէն մէկը իր տեսած նշանակալից դէպքերը կը պատմէր:

– Բաւական վիրաւորուած Հայեր եւ Յոյներ կան, – ըսաւ մին:

– Ես աչքովս տեսայ, որ գլխարկաւոր մէկու մը գլուխը պատռեցին Կալաթայի մէջ, մարդը արիւնլուայ գետինը փռուեցաւ, շատ ետքը կարելի եղաւ զինքը մօտակայ դեղարան մը փոխադրել:

– Բերայի մէջ Յոյն մըն ալ սպաններ են տարաձայնակով:

– Ոստիկանները կեցած հանդիսատես կ'ըլլային:

– Եթէ այս եղածները անպատիժ մնան՝ հետեւանքը շատ ծանր է...

– Պոլսէն ձգել փախչելու է:

(Շար. 48)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍՈՖԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ
ՀԻՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԲԷԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

իովանաւորութեամբ շրջանի
վարիչ մարմնի

հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-
տայ, Կիրակի, Յունիս 27-ին

ՀՆՉԱԿԵԱՆ
ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ

84-րդ տարելիցին առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս - Պետրոս եւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին, Եկեղեցիները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր., Տիկին Արփինէ Սէֆէրեանի կողմէ, փոխան ծաղիկի, ընկերուհի Վերգինի Գորգիկեանի մահուան առթիւ:

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE-NOUBAR

CITE INTERNATIONALE
DE L'UNIVERSITE DE PARIS

COMMUNIQUE

Depuis 22 ans, grâce au soutien fidèle de nos membres et nos donateurs, notre association a permis à plus de 250 étudiants arméniens venus d'Arménie et de divers pays de la diaspora de poursuivre leurs études supérieures au sein de l'université française et de loger à la Maison des Etudiants Arméniens de la Cité Universitaire de Paris.

Cette année, une campagne de donations a remplacé la traditionnelle tombola et nous a permis d'aider 21 boursiers résidant à la Maison d'Arménie.

Au nom des étudiants et du comité, nous tenons à remercier tous les donateurs très chaleureusement.

Pour continuer cette œuvre et maintenir ce foyer culturel arménien à la Cité Universitaire, nous avons toujours besoin de vos dons.

LE COMITE DES AMIS
DE LA FONDATION MARIE-NOUBAR
57, boulevard Jourdan — 75014 Paris

Paris, le 18 Juin

(Շար. Ա. էջէն)

կը մնայ մրցաշարքէն, որոշ յուսախաբութիւն ալ պատճառելով իր համակիրներուն:

***

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀՄԸՄ-ՖՐԱՆՍԻ ՅԱՋՈՂ ԵԼՈՅԹՆԵՐԸ

Շաբաթ եւ Կիրակի, Յունիս 19, 20-ին, ՀՄԸՄ-Ֆրանսի ֆութպոլի ներկայացուցչական խումբը մասնակցեցաւ Աւետարանական Եկեղեցւոյ կողմէ կազմակերպուած մարզական չարաթավերջին. եօթը հոգիով խաղացուող ֆութպոլի այս մրցաշարքին կը մասնակցէին նաեւ ՀԲԸՄ-ը, ԳՈՓԷԱ-ն, երիտասարդ աւետարանականները եւ Գլամարէն խումբ մը: Շաբաթ օրուան զոման մրցումները առաջին դիրքի վրայ աւարտելէ ետք, յաջորդ օրը ՀՄԸՄ-ականները աւարտականին 4 - 0 պարտութեան մատնելով ՀԲԸՄ-ը տիրացան բաժակին: ԳՈՓԷԱ-ն ալ արժանացաւ ֆէր-փլէ-ի բաժակին:

Իսկ ՀՄԸՄ-Ֆրանսի պատանիներու խումբը Կիրակի, Յունիս 20-ին մասնակցեցաւ Անոբէզի (Փարիզէն 40 քմ. հեռու) քաղաքի մէջ, պատանիներու միջօրեայ բարեկամական մրցաշարքի մը, որուն կը մասնակցէին 12 խումբեր, որոնցմէ եօթը հայկական խումբէն շատ աւելի բարձր դասակարգերու մէջ կը մրցէին: ՀՄԸՄ-Ֆրանսի խումբը, կազմուած միմիայն Հայերէ, լաւագոյնս ներկայացուց հայ համայնքը, ոչ միայն խըլելով 5-րդ տեղը, տանելով երկու յաղթանակ, արձանագրելով մէկ հաւասարութիւն եւ կրելով պարտութիւն մը, այլ նաեւ արժանանալով ֆէր-փլէ-ի բաժակին, ապացուցանեցին իրենց մարզական բարձր ոգին:

Տ. Ո.

CONFERENCE

de
MARC NICHANIAN
Philosophe, Professeur
à l'Université de Columbia

Politiques de la dislocation 1915-1999 (DU GENOCIDE ARMENIEN AU KOSOVO)

Samedi 26 Juin
11h — 12h30
SALLE DES ACTES. Paris IV—Sorbonne
54, rue Saint-Jacques
ou 17, rue de la Sorbonne - 75006 Paris

Le
Centre Culturel SAINT MESROB
à Paris
regrette de devoir annoncer que
l'Exposition des tapis arméniens
prévue pour les 22-29 juin
(annoncée dans le Bulletin "*L'Eglise Aménienne*" — N° 61)
sera reportée à une date ultérieure.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.- Արփան ընկերութիւն 1000 Ֆր., Օր. Իզապէլ Պալճեան 100, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան 500 Ֆր., Տիկին Պէատրիս Փասմանեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հանրի Սէտէֆ, Տիկին Ալիս Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Վաչէ Պասմաճեան 500-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպականեան 300 Ֆր., Տիկին Անթրա Սերոբեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալեանաքեան 350 Ֆր., Պր. Հրաչեայ Զուլհակեան 500 ֆրանք, Տիկին Լուիզ Արեւեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էպրուշումեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էլվիօ Փանարոթօ 400 Ֆր., Պր. Ճի Ֆրէնկեան 500 Ֆր., Տիկին Աշխէն Սվաճեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արշակ Բագումեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Մարտիրոսեան 20 Ֆր., Պր. Սարգիս Աճէմեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տէր - Դաւթեան 1000 Ֆր., Պր. Յակոբ Բալյեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Զատուրեան 100 Ֆր., Բժիշկ Խաչիկ Մարգարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ր. Պոյաճեան 50 Ֆր., Տիկին Այտա Թորոսեան, Պր. Նուպար Դաւիթեան, Օր. Գոհարիկ Գէորգեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գավաֆեան 500 Ֆր.:

(Շար.)

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer à **la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine**, vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions :
01 40 11 19 33 ou **01 47 99 92 35**
ou **01 42 42 80 21**

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - *Pique-nique*

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ - Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13-ին
C.A.Q. — Bd Denis Papin,
Bd Oddo, MARSEILLE

Փիքնիք, չամփուրով խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Շավիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27-ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

վիճակին Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ'ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարեբարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի

«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire»
7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay

եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն

01 - 47 - 09 - 23 - 18
կամ՝
01 - 41 - 15 - 10 - 29

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE avec
HRATCH BEDROSSIAN
Traducteur
et l'Association

LE CERCLE D'ECRITS CAUCASIENS

à l'occasion
de la parution de leurs deux premiers ouvrages en traduction française

«1915... LES DERNIERS LAUDES»
de *Perdj ZEYTOUNTSIAN*
«SIECLE D'ARGENT»
de *Mikayél CHATIRIAN*

le **VENDREDI 25 JUIN** à 20 heures 45

Présentation et dédicaces
du traducteur
— Entrée libre —
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Զ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
Կը ներկայացնէ
«ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ԱՐՁԱԿԸ»

Չորեքշաբթի, Յունիս 23, ժամը 20.30-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, 75009 PARIS

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

1976 *1999*

DINER ANNIVERSAIRE

Samedi 26 Juin à partir de 20 h 30
sous la présidence de
S. E. EDWARD NALBANDIAN
Ambassadeur
de la République d'Arménie en France

Orchestre — Ambiance arménienne

Réservation : Tél. : 04 91 50 15 09

P. A. F. : 150 F

UGAB—LYON

Le Vendredi 25 Juin à 21 heures

SOIREE MODE

PEGGY B.
présente ses créations
SOIREE DANSANTE
animée par Didier
Dans les salons de l'Hôtel MERCURE
70, avenue Général Leclerc
69007 LYON — Gerland
Entrée : 50 Francs

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY

et la Chorale de l'**Ecole Tebrotzassère** sous la direction de
HAIG SARKISSIAN
Spectacle des enfants
— DISTRIBUTION DES PRIX —
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ENTREE LIBRE — 1, Boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CENTRE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE (Jura)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août :

Dates : du 29 juillet au 20 août
Prix : 3 400 + 450 F (transport Paris et Marseille)
Ages : enfants nés entre le 01/01/84 et le 31/12/92

Veuillez contacter la section la plus proche de votre domicile ou téléphoner au Conseil d'Administration de la CBAF au : 01. 48. 24. 46. 57.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 24
JEUDI
24 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (սովորական առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19·669 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.669

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Հայաստանի, Վրաստանի նախագահները եւ Ազրպէյճանի վարչապետը Ա. Ռասիզատէ Լիւքսանպուրկ կը գտնուէին երեք երկիրներուն եւ Եւրոպայի Միութեան գործակցութեան համաձայնագրին վաւերացումը նշելու համար: Անոնք Յունիս 22-ին հանդիպում մը ունեցած են Եւրոպայի յանձնախումբին նախագահ Ժ. Սանթէրի եւ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարուհի Ե. Ֆիշէրի հետ: Գերմանիա այս շրջանին կը վարէ Եւրոպայի Միութեան նախագահութիւնը:

Երեք հանրապետութիւններուն եւ Եւրոպայի Միութեան միջեւ 1996-ին ստորագրուած համաձայնագրով կը նախատեսուի զօրակցիլ Հարաւային Կովկասի խաղաղական բարգաւաճումին ու յարաբերութիւնները ընդլայնել նոյն երկիրներուն հետ: Եւրոպայի Միութիւնը պիտի օժանդակէ նաեւ շրջանին մէջ տնտեսական եւ քաղաքական կայունութեան հաստատման: Այս առումով Միութիւնը կարեւոր կը նկատէ Սեւծովեան երկիրներու տնտեսական գործակցութիւնը:

Լիւքսանպուրկի հանդիպումներէն ետք Վրաստանի նախագահ Է. Շեւարնածէ յայտնած է թէ ժամանակը բաւական մօտ կը թուի երբ Վրաստան եւ նախկին խորհրդային այլ հանրապետութիւններ պիտի անդամակցին ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպայի Միութեան:

Հանդիպումներուն նիւթ եղած է Ղարաբաղի հարցն ալ, շրջանին միւս հակամարտութիւններուն շարքին. անգամ մը եւս նշուած է թէ անոր կարգաւորումը ճամբայ կը հարթէ տնտեսական խոշոր վերելքի մը:

Ռ. Քոչարեան Յունիս 23-ի առաւօտը Լիւքսանպուրկէն անցած էր Պրիւսէլ ուր ծրագրուած էր հանդիպում մը ՕԹԱՆ-ի քարտուղար Խ. Սոլանայի հետ: Նոյն իրիկունը Հայաստանի նախագահը անձնական այցով մը կ'երթար Անվերս ուր քաղաքապետարանին մէջ ընդունելութենէ մը ետք տեղւոյն համայնքը իրեն ի պատիւ ընթրիք մը կը սարքէր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 22/23)

ՖԱՊԻՒՍԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Լօրան Ֆապիւս շնորհաւորական նամակ մը ղրկած է իր պաշտօնակից Կարէն Դեմիրճեանին, անոր այդ պաշտօնին ընտրութեան առթիւ: Լ. Ֆապիւս փոխանցելէ ետք իր յարգանքի զգացումները, շեշտած է երկու Խորհրդարաններուն կարեւոր դերը հայեւֆրանսական աւանդական բարեկամութիւնը ամրապնդելու գործին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՍՈՎՈՅԻ մէջ, մեռած երկու բրիտանացի զինուորները, որոնք զոհ գացած էին ականներու, երբ կը ջանային խափանել, զոհերն են ՕԹԱՆ-ի ռումբերու եւ ոչ թէ սերպ ականներու: Արդարեւ Հակական Հալօ Թրըսթ բարեսիրական կազմակերպութեան պատասխանատուն յայտարարած է Պի-Պի-Սի-ի որ երկու Անգլիացիները մեռած են ՕԹԱՆ-ի բազմարեկոր ռումբերու պահեստէ մը:

ԺՈՍՓԷՆ բնաւ տրամադիր չէ տեղի տալու Կանաչներուն, որոնք եւրոպական ընտրութիւններու իրենց արդիւնքներէն գինովցած, ուղղակի եւ անուղղակի պահանջներ կը դնեն եւ կ'ուզեն աւելի լայն տեղ գրաւել կառավարութեան ծոցը: Տոմինիք Վուանէ հարցազրոյցի մը ընթացքին (Լը Մոնտ) կը գտնէր որ Կանաչները անպայման միայն Շրջապատի նախարարութիւնը պիտի չառնեն եւ ինքզինք յարմար կը դատէր Ներքին նախարարութեան գլուխն անցնելու: Ժոսփէն ճշդեց որ «Մեծամասնութեան բաղկացուցիչ տարրերու արդիւնքները մեր գործելակերպը փոխելու չեն մղեր, ոչ ալ ամէն մէկուն գրաւած տեղը այդ մեքենային մէջ»: Նոէլ Մամէր, սակայն, -կանաչ երեսփոխան-, կ'ըսէ թէ «Լ. Ժոսփէն կրնայ միշտ փորձել խեղաթիւրել իրականութիւնը, Կանաչները բազմազան մեծամասնութեան գլխաւոր բաղկացուցիչ տարրն են»:

ՖԻՍ-ի (Փրկութեան Իսլամական Ճակատ) կարգ մը ղեկավարներ յայտարարած են որ, կ'ընդունին կառավարութեան խաղաղութեան համաձայնագիրը, պայմանաւ որ քաղաքական բանտարկեալները ազատ արձակուին եւ հաստուցում վճարուի հակամարտութեան զոհերու ընտանիքներուն: Կը կարծուի որ այս նախապայմանները փաստն են ներքին տարակարծութիւններու ՖԻՍ-ի ղեկավարութեան մէջ:

Ռ. ՀԻՒ փորձած է թեթեւօրէն ինքնաքննադատութեան դիմել նրոպական ընտրութիւններու ձախողութենէն ետք: Անսովոր ձեւի մըն ալ դիմած է, նամակ մը ղրկելով Կեդր. Կոմիտէի 150 անդամներուն: Եօթը էջերու երկայնքին, կը ջանայ արդարացումներ գտնել, կը հաւակրնայ անոնց յուզումը ի տես արդիւնքին, որ շատ հեռու է ակնկալուածէն: Միտք չունի սակայն, փոփոխութիւններ ընելու եւ կ'ուզէ շարունակել նոյն ուղղութեամբ:

ՋԻՆՈՎԻԵՒ, ռուս գրագէտը, Մոսկուա կը վերադառնայ Յունիս 30-ին, 21 տարուան աքսորէ մը ետք: 76 տարեկան, գրագէտը յայտարարած է Միւնիխ, ուր հաստատուած է. – «Կ'ուզեմ ըլլալ այն Ռուսերուն հետ որոնք կը պայքարին երկրին թշնամիներուն դէմ»: Զինովիեւ խորհրդային հպատակութիւնը կորսնցուցած էր 1976-ին:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ բանտէն ազատ արձակուած է Փաթրիք Մաճի, որ 1984-ին փորձած էր Մարկարէթ Թաչըրը սպաննել: 48 տարեկան, ան ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր: Ոճրափորձը կատարուած էր Պրայթընի Մեծ Պանդոկին դէմ ուր գումարուած էր Պահպանողական կուսակցութեան տարեկան ժողովը: Հինգ հոգի մեռած էին, նախարարապետ Տիկին Թաչըր հրաշքով ազատուած էր:

ԱԶՐՊԷՅՃԱՆ ՕԹԱՆ-Ը ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

Այս խորագրին տակ, «Ֆիկարօ» յօդուած մը հրատարակած է Յունիս 23-ի իր թիւին մէջ, կցելով նկար մը որ թնդանօթ մը եւ մարտիկ մը կը ներկայացնէ եւ որու տակ գրուած է. – «11 տարի է որ քրիստոնեայ Հայաստանը եւ մահմետական Ազրպէյճանը կը պայքարին Լ. Ղարաբաղի հակակշռին համար»:

Յօդուածագիրը՝ Լօռ Մանտըվիլ երկարօրէն կը ծանրանայ երկու երկիրներու հակամարտութեան վրայ, մեկնելով Ազրպէյճանի նոր դիրքորոշումէն եւ անոր կոչէն ՕԹԱՆ-ի, զոր օգնութեան կը կանչէ: Քոսովօն, կը գրէ, պատճառ եղաւ որ ոչ մէկը խուսափէ ուշադրութիւն դարձնէ Ազրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարարին՝ Աբիյեւի ՕԹԱՆ-ի ուղղած կոչին. – «Կը փափաքինք որ ՕԹԱՆ արագօրէն յանձն առնէ խաղաղօրէն կարգադրել Ղարաբաղի հակամարտութիւնը որ դէմ առ դէմ հանած է Հայաստանն ու Ազրպէյճանը»:

ՕԹԱՆ-ի կոչը կը կատարուի երբ բախումներ կը պատահին Ազրպէյճանի եւ Ղարաբաղի սահմանին վրայ, առաջին անգամ ըլլալով 1994-էն ի վեր: Եւ ակնկալելով արեւմտեան հակազդեցութիւն մը, Լիւքսանպուրկի ժողովին, Ալիեւի խորհրդականը՝ Վաֆա Գիւլիզատէ յայտարարած է՝ «այն չափով որ Ռուսաստան կը զինէ Հայաստանը, ՕԹԱՆ-ի ներկայութիւնը շրջանին մէջ կը համապատասխանէ Ազրպէյճանի ազգային շահերուն»: Աւելի առաջ ալ արտայայտած էր Ազրպէյճանի փափաքը «ՕԹԱՆ-ի կայաններ հիւրընկալելու իր հողամասին վրայ»:

11 տարիներէ ի վեր է, կը շարունակէ թերթին թղթակիցը, որ Հայաստան եւ Ազրպէյճան կը կռուին Ղարաբաղի համար, աւելի քան 20 հազար զոհ տալով: Հայկական զօրքերը, Ռուսաստանի թաքուն նեցուկով, օգտուեցան իրենց առաւելութենէն գրաւելու համար ազերի հողամասի 20%-ը. յետոյ, 1994-ին, դիւրաբեկ հրադադար մը ստորագրուեցաւ «Մինսկի խումբ»ին հովանաւորութեան տակ, ad hoc յանձնախումբ մը Ռուսաստանի, Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու նախագահութեան տակ, սպասելով որ վերջնական լուծում մը գտնուի:

«Բնաւ չքալեց, որովհետեւ միջնորդները միշտ բախեցան ռուսական շահերուն, որ մաս կը կազմէ Մինսկի խումբին, դիրք ճշդելով հանդերձ ի նպաստ Հայաստանի» բացատրած է, Բաքուի մէջ, Ռաուֆ Տալիշինսկի խմբագրապետ Զերքալօ ազերի թերթին: Ան դեռ աւելցուցած է. – «Զինուորական խարիսխներ պահելով Հայաստան, Մոսկուա աւելի քան մէկուկէս միլիառ տոլարի զինամթերք հայթայթեց Հայաստանի, ուր այսօր կ'իշխէ Ռ. Քոչարեան, յատկապէս ռազմատենչ մէկը»: Պատերազմական ՄԻԿ 29 օդանաւեր յանձնուեր են վերջին օրերուն: Եւ կ'ըսէ միշտ ազերի լրագրողը «իշխանութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ համաձայնութիւնը ամբողջական է այս կէտին շուրջ: Պէտք է ՕԹԱՆ-ին կառչիլ, որ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի հաւանական ցոյց տուաւ որ կրնայ չօշափելի գործողութիւններ մղել Քոսովօ»:

Լօռ Մանտըվիլ, «Ֆիկարօ»ի թղթակիցը կ'աւելցնէ որ Կասպից ծովու քարիւղի հակակշռին համար ռազմագիտական եւ տնտեսական Կովկասի այդ բարդ խաղին մէջ, Ուաշինկթըն եւ անշուշտ Թուրքիա, բացէ ի բաց Ազրպէյճանի կողմն են: Զինուորական խորհրդականներ կը հայթայթեն վերակազմելու համար իր բանակը: Յարգ, պաշտօնապէս չեն պատասխանած իրենց նոր ընկերակիցին սոխպողական բայց նեղ կացութեան մատնող դիմումներուն: Աւելի կարեւոր աշխատանք մը ունին քան պատասխանել ազերի յոյսերուն. _ հանդարտեցնել Ռուսերը, բարելաւել Մոսկուայի հետ կապերը:

ԱԼԵՔՍԻ Բ. «ՀՈԳԻԻ ԱՐԻՈՒԹԻՒՆ» ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի

Մոսկուայի եւ համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Ալեքսի Բ., Յունիս 22-ին, «Հոգիի արիութիւն» մաղթած է Գարեգին Ա.ի եւ պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, աւելցուցած է «Մենք կը վերապրինք անոր տառապանքները եւ կը բաժնենք ողջ հայ ժողովուրդի վիշտն ու տխրութիւնը: Դժուար շրջան է Հայաստանի կեանքին մէջ, երբ Եկեղեցիին պետը, ժողովուրդի հոգեւոր առաջնորդը, երկար ժամանակ կը գտնուի ծանր վիճակի մէջ: Գարեգին Ա.ի, ինչպէս իր նախորդին՝ Վազգէն Ա.ի հետ, մենք բարի յարաբերութիւններ կը պահէինք»:

***

Գաղտնիք չէ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վիճակը ծանր է եւ Գարեգին Ա. օրէ օր կը տկարանայ, ինչպէս կը հաստատեն Մայր Աթոռէն առնուած ամէնօրեայ տեղեկութիւնները: Կաթողիկոսը, այդ նոյն, տկար վիճակի մէջ էր Յունիս 23-ի առաւօտուն, միշտ բժիշկներու խնամքին տակ:

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

Չորեքշաբթի առտու, Յունիս 23-ին, գլուխ գլխի աւանդական հանդիպումին ընթացքին նախագահին հետ, Ժոսփէն կ'առաջարկէր Սահմանադրութեան նոր վերաքննութիւն մը: Հարկ է որ Սահմանադրութիւնը համապատասխանէ շրջանային լեզուներու ուխտին հետ: Երբ այդ ուխտը ստորագրուած էր Մայիս 7-ին, Շիրաք, հակառակ Ժոսփէնի տեսակէտին, դիմած էր Սահմանադրական Խորհուրդին: Ծանօթ է որ այս վերջինն ալ, անցեալ շաբթու, իր ընդդիմութիւնը յայտնեց անոր վաւերացման Խորհրդարանին կողմէ: Գլխաւոր առարկութիւնը հիմնուած է Սահմանադրութեան թիւ 1 յօդուածին վրայ որ կ'ըսէ թէ «Ֆրանսա անբաժան Հանրապետութիւն մըն է որու լեզուն ֆրանսերէնն է»:

Ժոսփէն կը խուսափի այս թիւ 1 յօդուածին փոփոխութիւնը առաջարկելէ, որովհետեւ անվերջանալի վիճաբանութիւններու կրնայ դուռ բանալ, այլ ծրագիր մը պատրաստած է որ կը նախատեսէ յաւելուածական յօդուածի մը կցումը որ թոյլ կու տայ Ֆրանսայի Ուխտը ստորագրել: Կը մնայ սակայն ձախ թէ աջ ընդդիմադիրներու հարցը:

Այս հարցին առընչութեամբ, կը յիշուի որ «Շրջանային եւ փոքրամասնութեանց լեզուներու ուխտի» մը հարցը մէջտեղ ելած է «ծագումով գերման եւրոպական ազգագրական համայնքներու Դաշնակցային Միութեան» կողմէ, հիմնուած 1949-ին, որ ազգի «ցեղային» ըմբռնում մը կը ջատագովէ:

«ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴ»
ԳԻՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

ԾԱՆՕԹ.– Անցեալ Ապրիլին, Պուէնոս-Այրէսի մէջ ներկայացուեցաւ Հայկ. Ցեղասպանութեան իւրայատուկ վկայութեան մը՝ վերապրող Օրորա Մարտիկանեանի (Արշալոյս Մարտիկեան) «Հոգիներու աճուրդ» կամ «Բռնաբարուած Հայաստան» հատորի սպաներէն վերհրատարակութիւնը: Գիրքին անգլերէն բնագիրը լոյս տեսած էր 1918-ին, սպաներէն թարգմանութիւնը՝ 1919-ին, երկու անգամներուն ալ՝ Նիւ–Եորք, իսկ ներկայ վերհրատարակութիւնը կատարուած է Ա. տպագրութեան լուսանկարչական պատճէնումով եւ տոքթոր Սիրունի Պելլորեան–Փիրանեանի հովանաւորութեամբ:

Այս գիրքը իւրայատուկ է, որովհետեւ անմիջապէս դարձած է գեղարուեստական ժապաւէնի մը հիմքը, ուր վերապրող հայ որբուհին ներկայացուցած է ինքզինք՝ իր ապրած ողիսականին ընդմէջէն:

Շարժանկարը բաւական աղմուկ հանած է 1919–1920-ին Ամերիկայի մէջ: Մինչեւ օրս կորսուեալ համարուած այս ժապաւէնին մէկ մասը յայտնաբերուած է նիւթը հետազօտողի մը՝ արժանթինահայ Եդուարդ Գոզանլեանի ջանքերով, 1994-ին (յարակարծօրէն՝ Օրորա Մարտիկանեանի մահուան տարին), Երեւանի մէջ:

Միւս կողմէ, հանդիսանալով Ցեղասպանութեան «վկայաբանական» գրականութեան առաջին նմոյշներէն մէկը, գիրքը ունի նաեւ իր շահեկան կողմերը, քանի որ հեղինակին պատումը, ենթարկըւած ըլլալով իր հովանաւորին՝ բեմագիր Հէրվի Լ. Կէյթսի գրանցումին ու խմբագրութեան, թերեւս ինչ–ինչ փոփոխութիւններ եւ մշակումներ կրած է, ընթերցողին ու ապա հանդիսատեսը աւելի եւս տպաւորելու համար: Վաւերական արժէքը չի դադրիր գոյութիւն ունենալէ, անկասկած: 1997-ին, ամերիկացի հետազօտող Անթընի Սլէյթ կրկին հրատարակած է անգլերէն բնագիրը՝ մանրամասն ուսումնասիրութեամբ մը:

Ընթերցողի ուշադրութիւնը կրնայ գրաւել այն փաստը, որ սպաներէն թարգմանութիւնը իրագործուած ըլլայ ոչ–սպանախօս երկրի մը՝ Միացեալ–Նահանգներու մէջ: Շահեկան, բայց ոչ եզակի երեւոյթ մը: Յիշատակելի է, որ Առնոլտ Թոյնպիի կազմած «Հայաստանի խըժդժութիւնները. ազգի մը սպանութիւնը» հատորը 1916-ին Լոնտոնի մէջ հրատարակուած է թէ՛ անգլերէն բնագիրով եւ թէ սպաներէն թարգմանութեամբ: Երկու պարագաներուն ալ, յայտնապէս նիգ մը եղած է քարոզչական ձեռնարկին աւելի տարողական սահման տալու:

Սպաներէն երկրորդ տպագրութեան մէջ, հրատարակիչ տոքթոր Փիրանեան ի մէջ այլոց շնորհակալութիւն յայտնած է Ե. Գոզանլեանի իր օժանդակութեան համար: Մեզի յայտնի էր վերջինիս վաստակը Մարտիկանեանի հատորի ու ժապաւէնի հետազօտութեան մէջ, որ առիթ տուած էր, օրինակ, Պուէնոս–Այրէսի «Գլարին» օրաթերթի երեք էջնոց յօդուածի մը, Ապրիլ 1996-ին: Սակայն, մեզի համար անակնկալ եղաւ իմանալ, որ Գոզանլեանի օգնութիւնը եղած է հիմնական. հայթայթած է աղբիւրներ, բնագրի պակսող էջերն ու լուսանկարները, հսկած է տպագրական փորձերուն եւ, ամէն բանէ վեր, հրատարակիչի խնդրանքով նոր նախաբան մը գրած է: Անակնկալ էր, յատկապէս, որովհետեւ այդ նախաբանը՝ տպագրական փորձերու ընթերցումէն ետք, տպագրութեան ընթացքին հանուած է առանց որեւէ լուսաբանութեան:

Հեղինակը մեր ուշադրութեան յանձնած է այդ «գրաքննուած» նախաբանը, զոր ստորեւ թարգմանաբար կուտանք, այն մտածումով, որ հայախօս ընթերցողին համար եւս կրնայ շահեկանութիւն ներկայացնել եւ գուցէ Ցեղասպանութեան աղբիւրագիտութեան այս էջին շուրջ նոր հետաքրքրութիւն արթնցնել:

ՍՊԱՆԵՐԷՆ Բ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԲԱՆ

«Աւերուած Հայաստան», «Բռնաբարուած Հայաստան» կամ «Հոգիներու աճուրդ» պատումն է երիտասարդ հայուհի Օրորա Մարտիկանեանի, վերապրող՝ 1915–1923-ին Թուրք պետութեան կողմէ գործուած Ցեղասպանութեան:

Այս գիրքը սպաներէն եզակի հրատարակութիւն մը ունեցաւ Նիւ–Եորքի մէջ, 1919-ին: Հրատարակուեցաւ Ցեղասպանութեան ընթացքին, երբ Արեւմտեան Հայաստանը փաստօրէն աւերուած էր, Արեւելեան Հայաստանը խորապէս վիրաւորուած՝ մինչեւ Բաքու հասած Թրքական ներխուժումին հետեւանքով, եւ Մուսթաֆա Քեմալ ոճիրը կը լրացնէր Կիլիկիոյ կործանումով: 1922-ին Իզմիրի կարգը պիտի գար, երբ Մուսթաֆա Քեմալ քաղաքը հրդեհի մատնեց եւ յոյն ու հայ բնակիչները կոտորել տուաւ: Մեծ պետութիւնները, որոնք երբեք Հայերու հանդէպ գովեստներ չէին խնայած, չուզեցին տեսնել: Հետեւաբար, այսօր չեն ալ յիշեր:

Սոյն գիրքի հինգերորդ տպագրութիւնն է: Առաջինը 1918-ին էր, անգլերէնով, Նիւ–Եորքի մէջ: Գիրքը նոյնպէս թարգմանուեցաւ հայերէնի, Լոս–Անճըլըսի մէջ, փրոֆ. Գուրգէն Սարգսեանի կողմէ, 1995-ին:

Հայկական պատմագրութեան մէջ անսովոր հետեւանք մը եղաւ այն, որ իր առաջին հրատարակութեան յաջորդող տարին գիրքը շարժանկարի վերածուեցաւ: Ժապաւէնը նկարահանուեցաւ Գալիֆորնիոյ մէջ, տասը հազար անձերու եւ Ցեղասպանութենէն ողբացած 200 հայ մանուկներու մասնակցութեամբ: Օրորա եղաւ, ժապաւէնին մէջ, իր սեփական պատումին դերակատարը: Համր շարժապատկերի ժամանակն էր, իսկ ամբողջական բնօրինակը այլեւս գոյութիւն չունի, բացառելով 1994-ին իմ կողմէ Հայաստանի մէջ գտնուած մաս մը: Ամբողջական տարբերակը, մօտաւորապէս 85 վայրկեան տեւողութեամբ, Պուէնոս–Այրէսի մէջ ցուցադրուած է առաջին անգամ Սեպտեմբեր 1920-ին:

Հայկական բոլոր բնակավայրերուն մէջ կրկնուած այս ողբերգական դէպքերուն ճշմարտացիութիւնը լայնօրէն փաստուած է այսօր: Որպէսզի ամերիկացի ընթերցողին եւ հանդիսատեսին կասկածները չմընային, նոյնինքն Հենրի Մորկընթաու՝ 1913–1916 թուականներու Թուրքիոյ մօտ ԱՄՆ-ի դեսպանը, անձնապէս կ'երեւի շարժանկարին մէջ, երաշխաւորելով դէպքերու վաւերականութիւնը:

Լորտ Ճէյմզ Պրայս՝ անգլիացի նշանաւոր պետական գործիչ, հեղինակն է «The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire» *հատորին, նիւթին առընչուող պաշտօնական ու ոչ–պաշտօնական վաւերաթուղթերու հաւաքածոյ մը: Լորտ Պրայսի բերած փաստերը անհերքելի են: Գիրքի սկզբնական հրատարակութեան մէջ, Հ. Լ. Կէյթս՝ անգլերէն բնագրի պատասխանատուն, Լորտ Պրայսի գործի վաւերագրական արժէքը ընդունած է: Կէյթս կը յիշէ նաեւ ականաւոր տոքթոր Գլարընս Աշըրը եւ տոքթոր Մք Գալըմը, որ փրկած է Օրորան Էրզրումի մէջ: Վերջապէս, Նորա Ուոլնի նախաբանը, որ վերհրատարակուած է ներկայ հատորին մէջ, ուրիշ արժէքաւոր նպաստ մըն է:*

Հարկ է յատկացնել, որ Թուրք պետութեան նպատակը հայ ժողովուրդի հետեւողական կոտորածն էր ու անհետացումը որպէս այդպիսին: Ահա թէ ինչու ջարդերը այսօր նկատուած են որպէս ցեղասպանութեան ոճիր: Համառօտակի անդրադառնալու համար այս եզրին, հոս կը մէջբերեմ Պուէնոս–Այրէսի «Լա Նասիոն» օրաթերթի 1985 Մայիս 9-ի «Հայ համայնքը ցեղասպանութեան հանդէպ» յօդուածէն հետեւեալը.– «(...) արժանաւոր եւ յարգուած մարդ մը տոքթոր Ռաֆայէլ Լեմքինը: Այս մարդը հայ չէր, Վարշաւայի հրեայ փաստաբան մըն էր: Սարսափած՝ Օսմանեան կայսրութեան մէջ 1915-ին պատահած դէպքերէն, իր կեանքը տրամադրեց զանգուածային մարդասպանութեան աւելի ահազդու, նոր յանցագործութեան մը ճանաչումը ձեռք ձգելու: Այս յանցագործութիւնը, զոր մկրտեց իբրեւ ցեղասպանութիւն, այնուհետեւ միջազգային ճանաչում ունեցաւ...»: «Ցեղասպանութիւն» եզրի կիրարկումը Թուրքիոյ գործադրած հայկական ջարդերուն բաժնած են ու վաւերացուցած՝ ժողովուրդներու Միացեալ Ազգերը (Փարիզ, 1984), ՄԱԿ-ի Խտրականութեան Կանխարգիլումի եւ Փոքրամասնութիւններու Պաշտպանման Ենթայանձնախումբը (1985), Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդը (Վանքուվըր, 1983), Եւրոպական Խորհրդարանը (Սթրազպուրկ, 1987), Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի Երեսփոխանական ժողովներու եւ Ծերակոյտներու բազմաթիւ յայտարարութիւններ, Ֆրանսայի նախագահ Ֆրանսուա Միթերան (1984) եւ Արժանթինի նախագահ Ռաուլ Ալֆոնսին (1987): Ցանկը աւելի երկար է, բայց բաւարար՝ այս նախաբանի նպատակներուն:

Թուրքիա գործադրած է ոճիրը քաղաքական նպատակներով: Առաջին հերթին, տեսնենք, Թ. Է. Լօրընսի (նշանաւոր Արաբիոյ Լօրընսի) խօսքերը «Իմաստութեան եօթը յենասիւները» գիրքէն.– «... Երիտասարդ Թուրքերը Հայերը սպաննած էին ոչ թէ քրիստոնեայ ըլլալուն, այլ որովհետեւ Հայ էին, եւ միեւնոյն պատճառով մուսուլման Արաբները եւ քրիստոնեայ Արաբները նոյն բանտին մէջ փակեցին եւ նոյն կախաղանին վրայ կախեցին»: Միւս կողմէ, Ուինսթըն Չըրչիլի բանաձեւումը կայ «The World Crisis»ի հինգերորդ հատորին մէջ (Լոնտոն, 1929).– «... Կասկած չկայ որ այդ ոճիրը ծրագրուեցաւ ու գործադրուեցաւ քաղաքական պատճառներով»: Ա. Աշխարհամարտին եւ անկէ ետք, պաշտօնական վաւերաթուղթեր, յայտարարութիւններ եւ ճառեր կ'օգտագործեն «մուսուլման» բառը իբրեւ «Թուրք»ի հոմանիշ: Առաջինը զուտ կրօնական իմաստ ունի, մինչ «Թուրք» բառը կը վերաբերի ազգութեան մը, ուստի՝ քաղաքական բնոյթ ունի: Իսլամը հակառակ ըլլալով բարոյական կամ ֆիզիքական բռնութեան, կ'եզրակացնենք, որ Թուրքիա, իբրեւ պետութիւն, նենգափոխեց Իսլամը:

Թուրք քաղաքական գործիչները փորձեցին Գուրանի սրբազան ուսմունքը կիրարկել որպէս ոչ–Թուրք ժողովուրդներու ջարդի միջոց: Զմոռնանք նաեւ մուսուլման քիւրտ ժողովուրդի կրած ահռելի սպանդը 1923–1938-ին, երբ Մուսթաֆա Քեմալ Թուրքիոյ մենատէրն էր: Խնդիրը փոխուած չէ այսօր եւ քիւրտ ժողովուրդին դէմ ցեղասպանութիւնը կը շարունակուի: Հետեւաբար, «մուսուլման» եւ «Թուրք» նոյնացնելու կարելիութիւն չկայ:

Երբ Թուրք պետութեան կողմէ հայ ժողովուրդին դէմ գործադրուած ցեղասպանութիւնը իր կործանիչ գագաթնակէտին էր, Արաբները՝ մեծամասնութեամբ մուսուլման, օգնեցին Հայերուն: Հայ ժողովուրդը երախտագիտութեան յաւերժ պարտք մը ունի անոնց հանդէպ: Իրենց կարգին, Հայերը մեծագոյն յարգանքը կը տածեն աշխարհի մեծ կրօնքներուն, որոնց շարքին՝ Իսլամի հանդէպ: Թուրքերու հետ մեր ողբերգական փորձառութենէն ետք, կրնանք հաստատել որ անոնք մուսուլման հաւատքի քարոզած հոգեկան արժէքները պղծողներն են:

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳՈԶԱՆԼԵԱՆ

Սպաներէնէ թարգմանեց՝
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Գրեց՝ ԾՐԱՐՈՒՆԻ

Գրասեղանիս վրայ ունիմ մեծածաւալ ու փառակազմ հատոր մը, որ Թուրքիոյ Կաթողիկէ Հայոց Վիճակաւոր Արքի. Յովհաննէս Չոլաքեան Գերապայծառի պատմաբանասիրական եւ արժէքաւոր գործն է, արդիւնք անսպառ ջանքերու: Գրքին նիւթը կը կազմեն Թուրքիոյ Հայ Կաթողիկէ Համայնքը չահագրգռող իրադարձութիւնները, որոնք այլեւս անցեալի կը վերաբերին: Գերապայծառ Տէրը ապա կը ձեռնարկէ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներու պատմականը ընելու յոյժ օգտակար գործին: Արքի. Հեղինակը ջանք չէ խնայած այս արժէքաւոր հատորը շահեկան կերպով ներկայացնելու համար: Գրքին լեզուն ֆրանսերէն է, բայց հատորին վերջաւորութեան յատուկ բաժին մը թրքերէն լեզուով ներկայացուած է որ տեղեկութիւններ կը բովանդակէ ֆրանսերէն լեզուի անտեղեակ տարրին համար: Գունաւոր պատկերները ուրիշ փայլ մը կուտան այս արժէքաւոր հատորին: Գրքին սկիզբը հեղինակը կը ներկայացնէ հայ եկեղեցւոյ պատմականը եւ կը խօսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մասին, որ Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադիրն ու առաջին Հայրապետն է: Անկէ վերջ կը պատմուի Հայաստանի դրաւման դրուագներու, Հայերու գաղթի, Կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութեան հաստատման եւ Կաթողիկոսներու Սիսի մէջ իրենց գահը հաստատելու ձեռնարկի մասին: 1375-ին, երբ Եգիպտոսի մամլուքները կը գրաւեն Կիլիկիան, այս թագաւորութիւնն ալ կը վերջանայ եւ կը խնդրուի Սիսի Կաթողիկոսէն որ Հայաստան իր նախկին Աթոռը վերադառնայ, բայց Կաթողիկոսը կը մերժէ այդ խընդրանքը եւ Հայեր կը ստիպուին Ս. Էջմիածնի մէջ ուրիշ Կաթողիկոս մը ընտրել՝ յանձին Կիրակոս Վիրապեցիին (1441–1443):

Այսպէս՝ Հայեր երկու կաթողիկոսներ կ'ունենան, բայց առաջնահերթութիւնը Էջմիածնի կը տրուի եւ այդ Ս. Աթոռին վրայ բազմող Հայրապետին «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս» տիտղոսը կը տրուի «Վեհափառ» յորջորջումով: Ապա, գրքին Արքի. հեղինակը պատմական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այն Կաթողիկոսներու մասին, որոնք յարաբերութիւն հաստատած էին՝ Հռոմի Ս. Քահանայապետին հետ:

Աւելի վերջ, Արքի. հեղինակը Իսթանպուլի հայ կաթողիկէներու գոյավիճակին կ'անդրադառնայ, կը յիշատակէ Իսթանպուլի Պատրիարքները, Մելքիսեդէկ Սեպուհ եւ Մխիթար Քիւրտխատանցի Սրբազանները: Առաջինը գահ կ'ելլէ 1698-ին եւ 14 ամիսներ վերջ կը հրաժարի: Իր տեղը կ'անցնի Մխիթար Քիւրտխատանցի: Անոնք մեծ կը վարուին հայ կաթողիկէ տարրին հետ, եւ ահա այս միջոցին է որ Մխիթար Աբբահայր Իսթանպուլ գալով, թոյլտուութիւն կը խնդրէ Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր պատմական եկեղեցւոյ մէջ քարոզելու:

Յաջորդ գլխուն մէջ կը յիշատակուին Հռոմի հաստատութիւնները (փոքր եկեղեցիներ, հիւրանոցներ, Դպրեվանք): Աւելի վերջ կը պատմուի թէ ի՛նչպէս կը հաստատուի հայ կաթողիկէ պատրիարքութիւնը՝ աւելի ճիշդ կաթողիկոսութիւնը, եւ կաթողիկոս կ'ընտրուի Արծիւեան Աբրահամ Սրբազան (1740)ին:

Ան Սիսէն մեկնելով իր աթոռը կը հաստատէ Լիբանանին մէջ եւ կը կառուցանէ Զմմառի վանքը, որ մինչեւ 1867 կ'ըլլայ Հայ կաթողիկոսներու վեհարանը: 1867ին Կաթողիկոսական Աթոռը Իսթանպուլ կը փոխադրուի:

Յաջորդ գլխուն մէջ հեղինակը կը խօսի Իսթանպուլի հայ կաթողիկէներու իրաւական դիրքի մասին: Անոնք, ինչպէս կը կարդանք, «փոխանորդ»ներով կառավարուած են, մինչեւ 1830: Այս թուականին է որ կաթողիկէ համայնքը կայսեր կը դիմէ եւ իրաւունք կը ստանայ Իսթանպուլի մէջ կրօնապետ մը եւ աշխարհական Պատրիարք մը ունենալու:

Կայսերական հրովարտակը հայ կաթողիկէ հասարակութեան խնդրանքը կ'ընդունի: Անկէ զատ, կը թոյլատրուի որ աքսորեալ հաւատացեալներ իրենց տուները վերադառնան եւ վերստին տիրանան իրենց գրաւեալ ինչքերուն: Նոյնպէս կ'ընդունուի, որ այս հասարակութիւնը ազատութիւն ունենայ եկեղեցիներ շինելու. կը ճանչցուի հայ կաթողիկէ քահանաներու պաշտամունքի իրաւունքը եւ այլ իրաւունքներ, այնպէս, ինչպէս ճանչցըւած են այդ իրաւունքները, Քրիստոնեայ յարանուանութիւններուն մօտ: Օսմանեան Պետութեան այս հրովարտակը կը դրկուի բոլոր կուսակալութիւններուն:

Յաջորդ բաժնին մէջ կը խօսուի հայ

կաթողիկէ կրօնապետի եւ աշխարհիկ պատրիարքի մը ընտրութեան մասին: 1830-ին, Հայ կաթողիկէ համայնքութենէն 90 աշխարհիկ պատգամաւորներ եւ վեց վարդապետներ, որոնք Իսթանպուլի մէջ կը բնակին ժողով մը կը գումարեն ու որպէս կրօնապետ, իրենց մէջէն կ'ընտրեն Անտոն Նուրիճան վարդապետը: Նորին Սրբութիւն Պիոս Ը. պապը կը հաստատէ այս ընտրութիւնը եւ Նուրիճան վարդապետ Հռոմ կը մեկնի եպիսկոպոսանալու: Ձեռնադրողներէն մին կը հանդիսանայ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանրական Աբբահայր՝ Արիստակէս Արք. Ազարեան: Ընդհանուր ժողովը բաց աստի, կ'ընտրէ Պատրիարքը, որ Օսմանեան Պետութեան քով, Հայ կաթողիկէ համայնքութեան գործերը կարգադրելով պիտի պարապէր:

Այս պատուաբեր պաշտօնին յարմար անձը կը համարուի Յակոբ Չէլէպի Տիւզ: Ժողովը կ'ընտրէ նաեւ անոր իներ օգնականները:

Յակոբ Չէլէպիի պաշտօնավարութիւնը սակայն երկար չի տեւեր եւ անոր տեղ «աշխարհական» պատրիարք կ'ընտրուի Յակոբոս Վարդապետ Զօփուրեան: Ներկայիս, Հայ կաթողիկէ համայնքութիւնը երկու պաշտօնական մեծեր ունի: Նուրիճան Արք. 1838-ին կը վախճանի: Իրեն կը յաջորդէ Պօղոս Արք. Մարուշեան, որ կարճ պաշտօնավարութիւն մը կ'ունենայ: Այնուհետեւ, 1846-ին, Անտոն Եպիսկոպոս Հասունեան կրօնապետ կ'ըլլայ: Այս պատուական անձնաւորութեան օրով է, որ կրօնապետութիւն եւ պատրիարքութիւն իր անձին վրայ կը միանան, իսկ 1866-ին Հասունեան Արք. նաեւ Կաթողիկոս կ'ընտրուի եւ այսպէսով Լիբանանի կաթողիկոսական աթոռը Իսթանպուլ փոխադրուած կ'ըլլայ: Այս իրադարձութիւններէն վերջ, Հայ կաթողիկէ համայնքութիւնը, իր եպիսկոպոսները, իր կղերը, գործի կը լծուին: Անոնք նուիրապետութիւնը կը կազմակերպեն, թեմեր կը հաստատեն, եկեղեցիներ կը հիմնեն, կը կառուցանեն դպրոցներ, Դպրեվանքեր, այրերու եւ կիներու յատուկ վանքեր:

Արձանագրութիւններէն յայտնի կը դառնայ որ Թուրքիոյ Հայ կաթողիկէներ, Իսթանպուլի եւ Անատոլուի մէջ 19 թեմեր ունեցած են:

1928-ին նոր որոշումով մը, Կաթողիկոսական Աթոռը կրկին Լիբանան կը փոխադրուի, իսկ Սաքըզ Աղաճի Արքեպիսկոպոսը կ'ունենայ հետեւեալ տիտղոսը. «Թուրքիոյ Կաթողիկէ Հայոց Արքեպիսկոպոս Առաջնորդը», եւ կը ներկայանայ Թուրքիոյ միակ թեմը:

Այսօր այս թեմին մաս կը կազմեն 13 եկեղեցիներ, բայց անոնց հաւատացեալներու թիւը դժբախտաբար նուազած է, որովհետեւ հաւատացեալներ գաղթած են զանազան երկիրներ:

Արհի. Գերապայծառ Տէրը, առոնց իւրաքանչիւրին հիմնարկութեան եւ կառոյցին մասին բծախնդրութեամբ կ'արտայայտուի, ինչ որ տարիներու աշխատանք պարտադրած է իրեն:

Հատորին վերջաւորութիւնը կը կազմէ օգտագործուած աղբիւրներու ցանկը, որ անգնահատելի օժանդակ մը եղած է այս գեղեցիկ եւ արժէքաւոր հատորին խմբագրութեան:

Մենք կը հաւատանք, որ այս պատմաբանասիրական հատորը, մեծապէս պիտի գնահատուի նաեւ օտարներու կողմէ. հատոր, որ Հայ կաթողիկէ համայնքութեան կեանքին մէջ կարեւոր պակաս մը լրացուցած պիտի ըլլայ:

Արեւշատութի՛ւն եւ անդրադոյն յաջողութիւններ կը մաղթենք Արհի. Գերապայծառ Տիրոջ, իր ապագայ ձեռնարկներուն մէջ:

«Մարմարա»

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ-ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Արդէն աւանդութիւն դարձած է որ ամէն տարեվերջի Մարգարեան – Փափազեան Վարժարանի Ծնողական Միութիւնը վարժարանի շրջանաւարտներուն նուիրէ ճամբորդութիւն մը: Անցեալ տարի Յունաստան՝ Հայ Գթութեան Խաչի Խալքիտիքիի ամարանոցը, նախորդ տարի Վենետիկ, այս տարի կրկին ընտրուած էր Իտալիոյ պարծանք, աշխարհի անզուգական քաղաքներու զարդը՝ Վենետիկ:

Եւ այսպէս, Ուրբաթ օր, Մայիս 21, Լիոնի Փար – Տիօ կայարանէն, աշակերտները՝ իրենց պատասխանատուներուն գլխաւորութեամբ՝ ճամբորդելով, զուարթ խրախնդութեամբ մը կը բարձրանային ելեկտրակառք եւ ճամբայ կ'ելլէին ժամը 8.10-ին:

Ու անմիջական հարցումը՝ ե՞րբ պիտի հասնէին: Շամպէրի – Միլանօ – Վենետիկ տասը ժամուան ճամբորդութիւն մըն էր, սակայն ուրախութիւնը այնքան մեծ էր որ պիտի ջնջէր տարածութիւնն ու անոր առթած յոգնութիւնը:

Վերջապէս Սանթա – Լուչիա կայարանին քարափին վրայ աշակերտները կը դիմաւորէին Մուրատ – Ռափայէլեանի պատասխանատու Պր. Ստեփան Քէչիչեանի եւ հիւրաբար Վենետիկ գտնուող Պր. Աւետիք Ուլուհօճեանի կողմէ:

– Երկու ժամէ անհամբեր ձեզ կը սպասենք:

Աշակերտները կ'առաջնորդուէին դէպի դպրոց եւ քաղաքի իւրայատուկ նկարագիրը անմիջապէս կը գրաւէր բոլորին ուշադրութիւնը եւ անոնց հիացումը վերջ պիտի չունենար:

Անոնք կը հասնէին ոչ թէ սովորական շէնք մը, այլ իսկական պալատ մը: Ու կը սկսէին պահերը որոնք պիտի վերածուէին քանդակուած յիշատակներու: Աշակերտները չարունակ կը խօսէին եւ կ'երգէին հայերէն՝ զարմանք պատճառելով հիւրընկալներուն:

– Ինչ լաւ առողջութիւն ունին:

Պտոյտներ ցամաքի վրայ, պտոյտներ ջուրի վրայ, կամուրջներ, կամուրջներ, կրկին կամուրջներ, Սան – Մարքօ հրապարակ, տաճարներ, մեծ ջրանցքը, մեծ նկարիչներու պաստառներ, ամբողջ քաղաքը ճարտարապետական համալիր մը՝ աշակերտները կը նկարէին շլացած եւ այդ բոլորը կը մտնէին անոնց ներաշխարհին մէջ՝ մնալու, այդտեղ եւ դառնալու մնայուն հարստութիւն:

Հինգ օրերը կը դառնային անմոռանալի եւ երջանիկ պահերու շարունակականութիւն մը. կեցութեան վայրին մէջ առկայ հոգածութեան եւ գուրգուրանքի՝ հիմա վերադարձն է որ պիտի դառնար պակում՝ սիրելի դարձած վայրերէ:

Անհասանելի չէր երազը, բայց նաեւ ունէր վերջ:

Հասած էր շնորհակալութիւն յայտնելու պահը: Շնորհակալութիւն՝ Պր. Քէչիչեանին եւ Պր. Ուլուհօճեանին, կ'ընկերանային աշակերտներուն մինչեւ կայարան:

Ելեկտրակառքը կ'ելլէր ճամբայ: Աշակերտներու աչքերու մէջ բաժանումի տխրութեան կը խառնուէր ուրախութեան ժպիտը: Անոնք արդէն կը պատրաստուէին յայտնելու երախտագիտական զգացումներ իրենց վարժարանի Ծնողաց Միութեան բոլոր անդամներուն եւ անոր նախագահ Պր. Հանրի Տանիէլին՝ անոնց անզուգական նուէրին համար:

ՈՒՂԵԿՑՈՂ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԳԻՐՔ Զ.

ԳԷՈՐԳ Զ. ՉՈՐԵՔՉԵԱՆ

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

(1938 – 1955)

«Ոսկան Երեւանցի» Հրատարակչութիւն

Երեւան, 1999

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ – ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1999

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴ

Վենետիկի Համալսարանին Հայ լեզուի եւ մշակոյթի ամառնային խտացեալ դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 2 – 26: Ժամանումի օրերն են Օգոստոս 2 - 3, մեկնում՝ Օգոստոս 26:

Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Յունիս 30:

Դասերը տեղի կ'ունենան երեք մակարդակով, օրական հինգ պահ: Մակարդակները կ'ընդգրկեն բացարձակ սկսնակներէն մինչեւ զարգացածները:

Դասերէն դուրս կը կատարուին բանախօսութիւններ, կլոր սեղաններ, այցելութիւններ Վենետիկի եւ շրջակայքի տեսարժան վայրերը:

Արձանագրութեան սակն է՝ իտալական 1.050.000 (մէկ միլիոն յիսուն հազար) լիր (շուրջ 540 Եւրօ), որու 600.000-ը (վեց հարիւր հազար) պէտք է կանխաւ վճարուի: Կեցութեան ծախքն է՝ զոյգ սենեակի մէջ ամսական 750.000 (լոգարանով), 625.000 (առանց լոգարանի) լիր. առանձին՝ 960.000 (լոգարանով) 860.000 (առանց լոգարանի) լիր: Անոնց համար որ կ'ուզեն մնալ միայն մինչեւ Օգոստոս 16, կը կիրարկուի շուրջ 30% զեղչ մը:

Դիմել՝ գրաւոր հետեւեալ հասցէին. –

Corso intensivo di lingua armena — Università di Venezia — S Polo 2035 — 30125 Venezia (ITALIA)

եւ կամ հեռաձայնել՝ (041) 52-07-737-ին երեկոյեան 9 – 10 կամ առաւօտեան 8 – 9: (Կը խնդրուի լաւ ճշդել ժամերու տարբերութիւնը Իտալիոյ հետ): Բացակայութեան պարագային՝ լուր մը թողուլ նշելով անուն, մականուն եւ հեռաձայնի թիւ: Կարելի է նոյն թիւին հեռապատճէն (փաքս) ալ ուղարկել:

E.Mail : zkybhs@unive.it

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

– Եթէ ազգու միջոցներ ձեռք չառնեն Դաշնակիցները, շատ գէշ բաներ կրնան պատահիլ:

– Դաշնակիցները բան մը ընելու միտք չունին, եթէ ունենային, այսօրուան ցոյցը կ'արգիլէին:

– Հոս ալ Իզմիրի պէս պիտի ընեն...

Այս խօսքերը սոսկումի ազդեցութիւն մը յառաջ բերին: Ամէնուն ալ սեւեռուն գաղափարը այս էր արդէն քանի մը օրէ ի վեր՝ «Իզմիրի պէս պիտի ընեն...»: Անոնք, որ բարձրաձայն չէին ըսեր, դարձեալ այդ մտածումով համակուած էին:

–Հոս անանկ բան չըլլար, – ըսաւ ուղեւոր մը՝ սիրտ տալու համար իր շուրջիններուն:

– Ինչո՞ւ չըլլար...

– Չէ՞ք տեսներ, լերան պէս կեցեր են, – ու ձեռքովը ցոյց տուաւ Վոսփորի մէջ յոխորտացող զրահաւորները:

– Իզմիրի առջեւն ալ կեցած են եղեր, բայց բան մը չեն ըրեր, միայն լուսանկարներ առեր են, նոյնիսկ լողալով իրենց մօտեցող փախստականները ներս չեն ընդուներ:

Վերջապէս ամէնուն տրամադրութիւնը տխուր, յուսահատական էր:

Քանի մը օր ետքը, երբ Բարսեղ աղա տուն եկաւ, Նուարդ իր սովորական հարցումը ուղղեց.

_ Հայրիկ, Տիրանէն լուր կա՞յ, Սահակ էֆէնտիէն տեսա՞ր...

– Այո, լուր կայ, – պատասխանեց հայրը:

– Վերջապէս ... ողջ է ուրեմն:

– Ողջ առողջ է:

– Փառք Աստուծոյ, – գոչեց աղջիկը ուրախութեամբ, – ինչո՞ւ մինչեւ հիմա մէջտեղ չելաւ ուրեմն:

_ Մարսիլիա գացեր է:

– Մարսիլիա՞... հոն ի՞նչ բան ունի:

– Ձեզ գիտեր, քանի մը օրէն կը հասկընաք, _ պատասխանեց Բարսեղ աղա, – Սահակ էֆէնտին այսօր հեռագիր ստացեր է իրմէ. «Ես ողջ առողջ հոս եմ, նամակիս սպասեցէք» գրեր է, ուրիշ բան չկայ: Ինչ որ է, խնդիրը այն է, որ փորձանքէն ազատեր է, Սահակ էֆէնտին շատ ուրախ էր այս հեռագիրը ստանալուն: «Եթէ քանի մը օր ալ լուր չառնէինք, – ըսաւ, – կնոջ մտատանջութենէն հիւանդ պիտի պառկէր»:

_ Իրաւ, այնպէս է, – հաստատեց Տիկին Մաննիկ:

Հետեւեալ օրը նամակ մը կը հասնէր Պր. Ժորժէն՝ Զապէլին ուղղուած: Երիտասարդը կը գրէր, թէ ռումանական թերթերը շատ ծանրակշիռ ցոյց կուտային Պոլսոյ կացութիւնը, թէ ամէն օր զգայացունց հեռագիրներ կը հասնէին, թէ քրիստոնեաներուն կեանքը անապահով կը նկատուէր Պոլսոյ մէջ ու այս պատճառաւ ինքն ալ մեծ մտատանջութեան մատնուած էր ու կը խնդրէր Զապէլէն, որ անմիջապէս լուր տայ իրենց մասին: Միւս կողմէ կը յայտնէր, թէ ներկայ պայմաններուն մէջ իր Պոլիս գալը խոհեմութիւն մը չէր: Հարկ էր քիչ մը համբերել մինչեւ որ կացութիւնը պարզուէր: Իսկ եթէ դէպքերը գահավիժէին՝ լաւ կ'ըլլար, որ Զապէլ ինք երթար Ռումանիա եւ հարսնիքը հոն կատարուէր: «Եթէ հայրդ իր գործերուն պատճառաւ չի կրնար ճամբորդել, – կը գրէր, – կրնաս մամայիդ հետ գալ, ես մինչեւ Գոստանցա կուգամ քեզ դիմաւորելու»:

Տիրան ալ, քանի մը օր ետքը, Մարսէյլէն նամակով մը կը պատմէր իր խուճապային փախուստը Իզմիրէն եւ կ'ըսէր, թէ առ այժմ չէր ուզեր Պոլիս վերադառնալ:

Բարսեղ աղա ու իր կինը շուարած մնացին: Ճիշդ այն միջոցին, ուր կը յուսային Նուարդին եւ Զապէլին հարսնիքը միասին կատարել, ահա իրենց երկու փեսացուներն ալ Պոլիսէն հեռու կը մնային:

Միւս կողմէ Պոլսոյ կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանար: Թուրքերուն յոխորտանքը չափ ու սահման չունէր, եւ արդէն իսկ թերթերը Հայերու եւ Յոյներու դէմ անլուր ամբաստանութիւններ կ'ընէին եւ վրէժխնդրութեան սպառնալիքներ կը տեղային:

Բարսեղ աղա տրտում-տխուր գնաց Սահակ էֆէնտին տեսնելու եւ միասին խորհրդակցելու համար:

– Այսպէս ուրեմն, պ. Տիրանը առայժմ Պոլիս գալու միտք չունի եղեր, – ըսաւ, – Նուարդս նամակ առաւ իրմէ, այնպէս կը գրէ կոր:

– Այո՛, ինծի ալ գրած էր, – պատասխանեց վաճառականը, – ես ալ իրեն գրեցի, որ շատ աղէկ կ'ընէ չգալով:

– Ըսել է՝ դուք ալ համամիտ էք իրեն:

– Բնականաբար, չե՞ս տեսներ կոր Պոլսոյ վիճակը:

– Պ. Ժորժ ալ Զապէլին գրած է, որ խոհեմութիւն չի համարեր այս միջոցիս Պոլիս գալը:

– Իրաւունք ունի տղան, ես ալ եթէ իր տեղը ըլլայի, պիտի չգայի:

– Աղէկ, բայց հարսնիքին պատրաստութիւնները տեսանք, այսօր-վաղը պիտի ընէինք, լմնցնէինք...

– Խորհուրդ մարդկան՝ կամք Աստուծոյ:

– Ժորժը կը գրէ, որ Զապէլը մօրը հետ Ռումանիա երթայ ու պսակը հոն կատարեն:

– Այդ ալ գէշ խելք չէ, – ըսաւ Սահակ էֆէնտի:

– Ուրեմն ես ալ Նուարդը առնեմ Մարսէյլ տանի՞մ, – հարցուց Բարսեղ աղա դառն ժպիտով մը:

– Կեցի՛ր նայինք, քանի մը օր համբերէ, տեսնենք ինչ պիտի ընենք.. շիտակը կ'ուզես նէ, ես ալ միտք ունիմ կինս առնելու եւ սանկ Պոլիսէն ատեն մը հեռանալու, մինչեւ որ կացութիւնը շտկուի:

– Լուրջ վտանգ մը կա՞յ մեզի համար:

– Իզմիրի աղէտը աչքերնուս առջեւն է... սոսկալի բաներ կը պատմեն կոր:

(Շար. 49)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26-ի երեկոյեան ժամը 8·30-ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը: Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրուիլ ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ս· Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ·իւղագինի հետեւեալ նուէրները·–

Պր· Ժան – Փիէռ Պիւրթէ 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ֆրէտէրիք Հայրոյեան 500 Ֆր·, Պր· Ժան Պչաքճեան 60, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Հ· Տէր – Խաչատուրեան 250 Ֆր·, Պր· Րէյմոն Պետրոսեան 300, Պր· Ժագ Ճամճեան 1000 Ֆր·, Օր· Արմենուհի Գրիգորեան 300 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Մեծատուրեան՝ իրենց զաւկին մկրտութեան առթիւ՝ 3000 Ֆր·, Տիկին Մարի Դերձակեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Փանոսեան 200–ական Ֆր·, Պր· Ներսէս Տուրման 500 Ֆր·, Տիկին Սիւզան Գահվէճիօղլու 100 Ֆր·, Տիկին Սիմոն Նարկիզեան 150 Ֆր·, Պր· Զարեհ Գիւթալեան 200 Ֆր·, Տիկիններ՝ Գազազեան եւ Թերզեան 500 Ֆր·, Պր· Օհաննէս Օհաննէսեան, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 200–ական ֆրանք, Պր· Կարապետ Գորգիկեան, Պր· Փօլ Մելքոնեան 300–ական Ֆր·, Տիկին Մարի Հայթայեան, Տիկին Վերժին Գորգիկեան, Տիկին Ալիս Գալէնտէրեան 200–ական Ֆր·, Տիկին Ֆլորա Մանուկեան 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 620 Ֆր·, Տիկին Եղիսաբէթ Ալէքսեան 250 Ֆր·, Օր· Օտէթ Օհան 100 Ֆր·, Պր· Փիէռ Արզումանօֆ 300 Ֆր·, Տիկին Սոնիա – Ռիթա Գույումճեան 150 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Մարտին Պալիօզեան, Պր· Հրաչեայ Զուրհակեան 1000–ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէչիչեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500 Ֆր·, Տիկին Սիրարփի Փէջիմէնեան 150 Ֆր·, Տիկին Մարիամ Թորուն 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պասմաճեան 300 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալը 150 Ֆր·, Պր· Ժերար Զագկարեան 400 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Վահան Գալայճեան 1000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ, Պր· Արթիւր Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէռ Քիպարեան 200–ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Չիլինկիրեան 150 Ֆր·, Պր· Լիւսիէն Հէքիմեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Թորոսեան 400 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Վէզիրեան, Պր· Բագրատ Քօսէմ 100–ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Հանրի Այվազեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Մ· Չէլինաքի, Օր· Միշէլ Պալճեան, Տիկին Քաթիա Քէսէեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէմիր 100–ական Ֆր·, Պր· Րէմոն Փարիզէ 1000 Ֆր·, Պր· Յակոբ Ալէքսանեան 100 Ֆր·, Պր· Սեպուհ Գարախանեան 400 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Վ· Օհաննէսեան, Տիկին Մարի Ծառուկեան 200–ական Ֆր·:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Լիւսի Կիրակոսեան՝ իրենց առաջնեկին՝ Ալեքսանտրի ծնունդին առթիւ 200 Ֆր·:

Տիկին Սիլվա Սերոբեան ամուսնոյն՝ Արա Սերոբեանի մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ՝ 1000 Ֆր·:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՏԱՃԱՐ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Տաճարի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27–ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30–ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ· ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ'ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարեբարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի

«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire»
7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay

եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն

01 – 47 – 09 – 23 – 18
կամ՝
01 – 41 – 15 – 10 – 29

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

1976 *1999*

DINER ANNIVERSAIRE

Samedi 26 Juin à partir de 20 h 30

sous la présidence de
S. E. EDWARD NALBANDIAN
Ambassadeur
de la République d'Arménie en France

Orchestre — *Ambiance arménienne*

Réservation : Tél. : 04 91 50 15 09

— P. A. F. : 150 F —

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer à **la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine**, vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions : **01 40 11 19 33** ou **01 47 99 92, 35** ou **01 42 42 80 21**

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY

et la Chorale de l'**Ecole Tebrotzassère** sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

Spectacle des enfants
— DISTRIBUTION DES PRIX —
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

1, Boulevard du Nord —
ENTREE LIBRE — 93340 LE RAINCY — **Tél. : 01 43 81 01 72**

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE avec
HRATCH BEDROSSIAN
Traducteur
et l'Association

LE CERCLE D'ECRITS CAUCASIENS

à l'occasion
de la parution de leurs deux premiers ouvrages en traduction française
«1915... LES DERNIERS LAUDES»
de *Perdj ZEYTOUNTSIAN*
«SIECLE D'ARGENT»
de *Mikayël CHATIRIAN*

le **VENDREDI 25 JUIN** à 20 heures 45

Présentation et dédicaces du traducteur

— Entrée libre —

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի Ժոզէֆ Մարգարեանի մահուան առթիւ· –

Մարգարեան ընտանիք եւ զաւակները 300 Ֆր·, Պէքճեան եւ Շահինեան ընտանիքները 200 Ֆր·, Պր· Ասատուր Ճինճեան 150 Ֆր·, Պր· Ճգնաւորեան 200 Ֆր·, Պր· Գաչարեան, Պր· Տը Լիւզա, Տիրեկեան ընտանիք 100–ական Ֆր·:

Պր· Եսայեանի հոգեհանգստեան առթիւ Եսայեան ընտանիք 500 Ֆր·:

Տիկին Անժէլ Մինասեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ֆրէտի Տէրտէրեան 100 Ֆր·:

Տիկին Հայկանոյշ Խաչիկեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժագ Խաչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Ղազարեան (Նիս) 500–ական Ֆր·:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE
AU
HOME ARMENIEN

107, avenue Maréchal Lyautey — 83700 SAINT-RAPHAEL

Dimanche 15 Août

10h — MESSE Chapelle Saint-Jean — Bénédiction du Raisin
A partir de 12h30 : *Bar — Buffet de Spécialités arméniennes*

ANIMATION
tout au long de l'après-midi :
Spectacle de danse par les enfants d'Arménie
MARTEN YORGANTZ
et Surprise !

Pour les réservations : 04 94 19 51 50

COLONIE DE VACANCES

organisée par l'Association « SIPAN »

pour les enfants de 6 à 12 ans
DU 2 AU 22 JUILLET

Frais de séjour : 2.600 + frais de voyage

Les dossiers d'inscription peuvent être retirés dans les paroisses catholiques arméniennes ou demandés au Secrétariat de l'Association SIPAN
10bis, rue Thouin — 75005 PARIS

Tél. : 01 40 51 11 90 (du lundi au vendredi de 14h à 19h).

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - *Pique-nique*

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13–ին
C.A.Q. — Bd Denis Papin,
Bd Oddo, MARSEILLE

Փիքնիք, շամփուրով խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

UGAB–LYON

Le Vendredi 25 Juin à 21 heures

SOIREE MODE

PEGGY B.
présente ses créations

SOIREE DANSANTE

animée par **Didier**

Dans les salons de l'Hôtel MERCURE
70, avenue Général Leclerc
69007 LYON — Gerland

— Entrée : 50 Francs —

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլ էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արթիւր – Յարութիւն Սարգիսեանին եւ իրենց զաւակներուն, Վարդանին եւ Վարուժանին իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ Հնազանդ Լոմպարի (ծնեալ՝ Սարգիսեան) մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 25
VENDREDI
25 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.670 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.670

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԼԵԶՈՒՆԵՐ

ՇԻՐԱՔ «Ո՛Չ» Կ'ԸՍԷ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Յունիս 23-ին ժոսփէն կ'առաջարկէր Շիրաքի որ Սահմանադրութիւնը բարեփոխում մը կրէ որպէսզի պատշաճի շրջանային եւ փոքրամասնութեանց լեզուներու եւրոպական Ուխտին: Նախագահ Շիրաք բացարձակապէս մերժած է ընդառաջել այս առաջարկին եւ բացատրութիւն տուած է զեկոյցով մը, շեշտելով թէ կը գտնէ որ «կարելի է ճանչնալ շրջանային լեզուներուն տեղը մեր մշակութային հարստութեան մէջ, առանց որ անհրաժեշտ ըլլայ բարեփոխել մեր Սահմանադրութիւնը եւ խնդրոյ առարկայ ընել ազգին միասնականութիւնը: Կը փափաքի որ զարկ տրուի անոնց ուսուցման կամաւոր հիման մը վրայ, անոնց ծանօթացման եւ գործածութեան»:

Ազգային ժողովին առջեւ Լիոնէլ ժոսփէն յայտարարած է թէ Հանրապետութիւնը խնդրոյ առարկայ ընելու հարց չկայ, ոչ ալ վնասելու ազգային միասնականութեան, տկարացնելու ֆրանսերէն լեզուն որ Հանրապետութեան լեզուն է: Նախարարապետը կը բացատրէ որ հարցը կը վերաբերի ճանչնալու եւ նոյնիսկ փրկելու հարստութիւն մը որուն զանազանութիւնը կը հարստացնէ, ըստ իրեն, Ֆրանսան:

Առաջարկուած բարեփոխումը կը վերաբերէր նոր յօդուածի մը կցումին: Այս յօդուածը պիտի ըլլար. – «Հանրապետութիւնը կրնայ անդամակցիլ Մայիս 7-ին ստորագրուած Ուխտին»:

Ընկերվարականները հակասական կը գտնեն Շիրաքի դիրքը, քանի լիազօրած էր Եւրոպական Հարցերու Նախարարը՝ Մոսքովիչին որ ստորագրէ Ուխտը եւ այսօր ալ կը մերժէ այն միջոցները որոնք այդ ստորագրութիւնը համապատասխան պիտի դարձնեն Սահմանադրութեան:

Ընդդիմադիրները կը յիշեցնեն նաեւ որ 1992-ին Միթերան ալ դէմ արտայայտուած էր, Էլիզէի շրջանակներուն մէջ է որ կ'ըսուի. – «Եթէ Միթերան ստորագրել չտուաւ այս Ուխտը, կը նշանակէ որ կասկածներ ունէր»: Եւ ի պատասխան հակասութեան ամբաստանութեան, Էլիզէ կը պատասխանէ «Պէտք չէ մոռնալ որ Հանրապետութեան նախագահը, Մայիս 6-ին, հրապարակած էր իր որոշումը՝ արտօնել Ուխտին ստորագրութիւնը Փ. Մոսքովիչի կողմէ, միաժամանակ յայտնելով որ միտք ունի Սահմանադրական Խորհուրդին դիմելու»:

«Ֆիկարօ» լայն տեղ կու տար (Յունիս 24) թէր ու դէմ տեսակէտներու: Հարցը պառակտած է թէ մեծամասնութիւնը թէ՛ ընդդիմութիւնը: Շըվէնըման, որ ընդդիմադիրներու շարքին է, «Ֆրանսայի այս պալքանացման» դէմ արտայայտուած է կրկին եւ նոյն կարծիքն ունին իր Շարժումին (Քաղաքացիներու Շարժում) անդամները եւ կ'ըսուի թէ եթէ Շիրաք համաձայնած ըլլար Սահմանադրութեան բարեփոխման, ժոսփէն շատ մեծ դժուարութիւններ պիտի ունենար ձախի իր բոլոր ընկերները համոզելու: Փաթրիք Տէվէճեան ալ կը պաշտպանէ ֆրանսերէնը եւ ցաւ կը յայտնէ որ երբ բան մը չի քալեր Ֆրանսայի մէջ Շիրաքի յանցանքն է, երբ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ պատասխանատուն ժոսփէնն է:

***

Պրըթօն երեսփոխաններ որոշած են օրինագիծ մը ներկայացնել, ի պաշտպանութիւն շրջանային լեզուներու:

***

«Ֆիկարօ» խմբագրական ալ նուիրած էր այս հարցին, բացատրելու համար նըման Ուխտի մը վտանգները: Պանդորայի տուփը բանալու կը նմանցնէ հարցը: Ազատութիւններ շնորհելով սկսիլ շատ այլ դուռներ կը բանայ եւ ուշ կամ կանուխ, կը գրէ ժան-Մարի Ռուար, կրնայ յանգիլ ինքնութեան պահանջներու:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ - Խ. ՍՈԼԱՆԱ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՕԹԱՆ ՊԻՏԻ ՉՄԻՋԱՄՏԷ ԿՈՎԿԱՍ

Յունիս 23-ին Լիւքսամպուրկի մէջ Ռ. Քոչարեան հանդիպում ունեցած է Պելժիոյ վարչապետին եւ ՕԹԱՆ-ի գլխաւոր քարտուղար Խ. Սոլանայի հետ: Նիւթ եղած է Քոսովոյի վիճակը, Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը, կարգաւորման ընթացքը: Քննուած են նաեւ Հայաստան – ՕԹԱՆ յարաբերութիւնները, գործակցութեան հարցերը, եւայլն:

Քոչարեան – Սոլանա տեսակցութիւնը տեւած է կէս ժամ եւ աւարտին մամուլի ասուլիս մը տրուած է: Սոլանա յայտնած է որ ՕԹԱՆ լաւ յարաբերութիւններ ունի կովկասեան շրջանի բոլոր երկիրներուն հետ եւ անոնց հետ կը գործակցի զանազան ծրագիրներու շուրջ: ՕԹԱՆ ներկայիս տրամադիր չէ զինուորական որեւէ ուժ փոխադրելու կովկասեան շրջանը եւ անմիջականօրէն միջամուխ ըլլալ խաղաղութեան գործընթացին, որ Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի գործն է: ՕԹԱՆ զօրավիգ է անոր: Կարեւոր է որ շրջանի բոլոր երկիրները իրարու հետ գործակցին: Սոլանայի այս «ձգտումը» ինչ կը վերաբերի ՕԹԱՆ-ի ուժեր Կովկաս չփոխադրելու, պատասխան մըն է Ազրպէյճանի դիմումին:

Սոլանա յայտնած է որ իրենց խօսակցութեան ընթացքին, շօշափած են Ղարաբաղի ապահովութեան հարցը, Հայաստանի մասնակցութեան ՕԹԱՆ-ի համագործակցութեան շրջանակներուն հետ:

Սոլանա շնորհակալութիւն յայտնած է Քոչարեանի իր այցելութեան համար, Քոչարեան ալ յայտնած է թէ հանդիպումը տեղի ունեցած է ջերմ եւ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Պրիւքսէլի հանդիպումներու աւարտին, նախագահ Քոչարեան Յունիս 23-ի իրիկունը հիւրը կ'ըլլար Անվերսի հայ գաղութին: Հինգշաբթի առտու ալ, ներկայ կ'ըլլար Թարգմանչաց տօնին առթիւ եկեղեցական արարողութեան զոր կը կատարէր Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք. Պրիւքսէլի Ս. Մարիամ Մագդաղենացի Եկեղեցւոյ մէջ, ապա կը վերադառնար Երեւան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 23 / 24)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՔՈՒԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Պատասխանելով Ղարաբաղեւազրպէյճանական սահմանագծին վերջին պատահարներուն եւ Բաքուի յայտարարութեան մասին հարցումի մը, Ռուսաստանի Արտաքին Գործերու Նախարարութեան տեղեկատուութեան բաժնի տնօրէն Վլ. Ռախմանին բացատրած է իր երկրին կեցուածքը. այն է որ նման իրադարձութիւններ աւելորդ անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն թէ անհրաժեշտ է կողմերու միջեւ անմիջական բանակցութիւններով հասնիլ կայուն եւ համապարփակ կարգաւորումի: Ան աւելցուցած է թէ Ռուսաստան որպէս Մինսկի խումբին նախագահներէն մէկը, ասկէ ետքն ալ հանդէս կու գայ անաչառ միջնորդի դերով. կը ձգտի օգնել Երեւանին, Ստեփանակերտին եւ Բաքուին որպէսզի հասնին իսկական հաշտութեան ճամբուն:

Վլ. Ռախմանին ըսած է. «ափսոսալի է յատկապէս այն հանգամանքը որ ադրբեջանական կողմը փորձեց Յունիս 14-ի միջադէպը օգտագործել քարոզչական պատերազմը շեշտելու, մասնաւորապէս Կովկասի մէջ Ռուսաստանի վարած քաղաքականութեան շուրջ բացայայտ յերիւրանքներ տարածելու համար»:

***

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՐԵՔԻՆ ՀԱՄԱՏԵՂ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նշելու համար Հայաստանի, Վրաստանի ու Ազրպէյճանի ներկայացուցիչներուն վերջին հանդիպումը, Եւրոպայի Միութիւնը երեք երկիրներուն հետ համատեղ յայտարարութիւն մը հրապարակած է: Հոն համաձայնութիւն յայտնուած է երեք հանրապետութիւններուն հետ կապերը զարգացնելու, խաղաղ բարգաւաճման քայլերը խրախուսելու: Յայտարարութեամբ կ'ըսուի թէ երեք երկիրներուն մէջ տակաւին կան շուկայի ազատականացման, օրինականութեան հաստատման խնդիրներ: Նշուած է Բաքու – Նախիջեւան, Երեւան – Ջուլֆա երկաթուղիներուն վերաբացման հարցը: Եւրոպայի Միութիւնը կոչ ըրած է որ անոնք ստեղծեն օրէնսդրական արդար եւ թափանցիկ դաշտ:

ԷՕՃԱԼԱՆԻ ԴԱՏԸ ՎԵՐՍԿՍԱԾ

ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա. Էօճալանի դատը վերսկսած է Յունիս 23-ին, զինուորական ատեանի կազմը փոխարինուած քաղաքացիականով: Ան ատեանին առջեւ կարդացած է 22 էջնոց իր պաշտպանողականը, «անարդար, անիրական եւ անգութ» որակելով իրեն եղած վերագրումները թէ «մանուկներու ոճրագործն է ու 30 հազար հոգիի մահուան պատճառը»: Աւելցուցած է թէ կը պահանջէ ազատ արձակուիլ:

Էօճալան ապա ծանրացած է քրտական հարցին վրայ զոր գլխաւոր գրաւարկը նկատած է Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան. յատկապէս Եւրոպայի համարկումին: Ան ըսած է թէ իրեն մահապատիժ չտրուելու պարագային Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութիւնը կարելի կ'ըլլայ, քրտական հարցը լուծում կը յանգի, երկրին ժողովրդավարութիւնը իրականութիւն կ'ըլլայ, տնտեսութիւնը հանգիստ շունչ կ'առնէ, ՓՔՔ-ն կը դադրի վտանգ մը ըլլալէ, եւլն.:

Հակառակ պարագային, եթէ ատեանը մահապատիժի վճիռ արձակէ իրեն համար, Թուրքիա կը կորսնցնէ Եւրոպայի մաս կազմելու առիթը, աւելի մեծ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ԱՂՕՏԱԾ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

«Ռազմավարական ուսումնասիրութիւններու միջազգային հիմնարկ»ը Մայիսին հրապարակած տեղեկագիրներէն մէկը յատկացուցած է Կասպից ծովու՝ քարիւղին հեռանկարներուն. ըսուածը այն է որ այդ հեռանկարները այնքան ալ փայլուն չեն որքան ըսուեցաւ սկիզբը, այդ ազդակը ներկայացուելով Ազրպէյճանի համար անփոխարինելի խաղաթուղթ մը:

Վերոյիշեալ տեղեկագրին առաջին ըսածը այն է որ շրջանի քարիւղի պաշարները խանդավառ հետաքրքրութիւն արթնցնելով հանդերձ, վերջին ենթադրութիւնները չեն արդարացներ ակնկալութիւնները: Ճիշդ է որ հարուստ պաշարներ են, սակայն անոնց արտահանումը մեծ միջոցներու կը կարօտի. կայ նաեւ քարիւղի գիներուն անկումի երեւոյթը: Այս ազդակները պատճառ կ'ըլլան որ ներդրումները վարանումներ ունենան: ԱՄՆ շարունակելով հանդերձ զօրավիգ կենալ Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարի մը ծրագրին, մեծ ընկերութիւնները նոյն կեցուածքը ցոյց չեն տար այնքան ատեն որ պահանջուած ներդրումները չեն արդարացուած յետագայ շահով: Այդ ընկերութիւնները վերապահ են մեծ գումարներ յատկացնելու քարիւղի նոր պաշարներու որոնումին: Իսկ Ուաշինկթըն որ շրջանին նկատմամբ աշխարհաքաղաքական հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է, տրամադիր չի թուիր իր ակնկալութիւններուն եւ առեւտրական մարզի իրավիճակին միջեւ յայտնուած տարբերութիւնը ջնջելու հարկաւոր գումարները յատկացնելու:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ազրպէյճանական քարիւղին ամէնէն աժան փոխադրութիւնը կ'ըլլայ Իրանի ճամբով, քանի որ ան կը փոխանակուի իրանեան քարիւղով: Մանաւանդ որ Իրանի Հանրապետութեան նախագահ Խաթամիի ազատական ղեկավարութիւնը Թեհրանի եւ Ուաշինկթընի միջեւ շրջափակումի ջնջումին առաջնորդող յոյսերու ծնունդ տուած է: Այս կացութիւնը առեւտրական տեսակէտէն բոլորովին անիմաստ կը դարձնէ Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարը: Այդ պատճառով, քարիւղի ընկերութիւնները այդ մարզին վերաբերող համաձայնութիւն մը ստորագրելու գործը կարելի չափով կը յետաձգեն: Հակառակ որ ԱՄՆ քարիւղի ամերիկեան ընկերութիւններուն վրայ քաղաքական ճնշում կը բանեցնէ ու քարիւղատարին ներդրումներուն համար քաղաքական վտանգները չէզոքացնել կը ջանայ, անոնք հարկը չեն զգար աճապարելու, նկատի առած՝ քարիւղի շուկային ցած գիները, քարիւղի առատութիւնը եւ Կասպից ծովու հետազօտութիւններուն սահմանափակ բնոյթը:

Նոյն տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ քարիւղի ընկերութիւնները առաւել ապահով կը նկատեն իրանեան փոխադրագիծը, քան Բաքու – Ճէյհանը որ խնդրայարոյց երեք կէտերէ պէտք է անցնի: Առաջինը Ղարաբաղի հակամարտութեան տիրած շրջանն է, երկրորդը՝ Թուրքիոյ մէջ ՓՔՔ-ի գոյութիւնը, իսկ վերջինը՝ Վրաստանի աբխազական հարցը: Ասոնց հետ նշուած են նաեւ Օսէթիոյ, Ջաւախքի, Աճարիայի հարցերը:

Վերջին նշումը այն է որ մեկնաբաններու կարծիքով՝ շրջանին մէջ Ռուսաստանի ազդեցութիւնը չէզոքացնելու ԱՄՆ-ու ջանքը կրնայ Մոսկուան անկայունացնող ազդակ ըլլալ: Իսկ Հայաստան որոշ մտահոգութիւն կը յայտնէ տեսնելով Թուրքիոյ մեծցող զօրակցութիւնը եւ Ռուսաստանի աստիճանական տկարացումը որոնք կրնան կորսնցուցած շրջաններուն վերատիրանալու նպատակով կրկին պատերազմի մղել Ազրպէյճանը:

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԶՐՈՅՑԸ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՀԵՏ

Երեսփոխանական ընտրութեան նախօրեակին (Մայիս 26) նախագահ Ռ. Քոչարեան հարցազրոյց մը տուած է Թուրք լրագրողի մը որ Երեւան գացած էր հետեւելու համար ընտրական ընթացքին: Ճէնք Պաշլամըշ «Միլլիյէթ» օրաթերթին թղթակիցն է ու իր բուն հարցազրոյցը լոյս տեսած է թերթին Յունիս 16-ի թիւին մէջ: Սակայն, Յունիս 18-ին «Արմէնփրէս» կը տեղեկացնէր թէ կատարուած հրապարակումը զեղչուած հատուածներ, աղաւաղուած մասեր ունէր, ինչպէս յայտարարուած էր նախագահի մամուլի գրասենեակէն որ յարմար դատած էր նոյն զրոյցին ամբողջութիւնը սփռել նոյն գործակալութեան միջոցով:

Թուրք լրագրողը նախ ուզած է նիւթ ընել Հայեւթուրք յարաբերութիւնները որոնց մասին Թուրք մամուլը բազմաթիւ անդրադարձներ ունեցաւ, բնականաբար, միշտ խնդիրը դիտելով ադրբէջանական ակնոցով: Ճ. Պաշլամըշի հարցումը նոյն կեցուածքը կը մատնէ երբ փոխանակ այդ յարաբերութիւններու բնոյթին, դերին, ու նման այլ մարզերուն առնչուելու, կ'ուզէ գիտնալ թէ «պէտք կա՞յ Ռուսաստանի հետ նման սերտ յարաբերութեան»: Ապա կը շեշտէ թէ հարցումը թիրախ ունի յատկապէս ռազմական բնագաւառը: Ըսել ետք՝ «Հայաստանն ինքը պէտք է որոշի թէ ում հետ ինչպիսի յարաբերութիւն ստեղծի», Ռ. Քոչարեան կը նշէ յատկապէս վերջին երկու տարուան տնտեսական կապերու լայն շրջանակը ուր դեր խաղացողը քաղաքական նկատառումները չեն, կ'ըսէ թէ Ռուսաստան նաեւ Հայաստանի ռազմավարական գործընկերն է: Իսկ երբ լրագրողը հարցումը կը շեշտէ, կեդրոնանալով իր տարածքին վրայ արտասահմանեան խարիսխ ունենալու Ադրբէջանի ցանկութեան վրայ ու կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՛նչ է Հայաստանի նախագահին տեսակէտը, այս վերջինը կը բացատրէ յետ խորհրդային կացութեամբ. շրջանին մէջ պարզ է որ կան ազդեցութեան նախապէս ձեւաւորուած ոլորտներ. հասկնալի է որ նոր ժամանակները փոփոխութիւններ թելադրեն, բայց կարուկ քայլերը յաւելեալ լարումի կ'առաջնորդեն: Այլ խօսքով՝ Հայաստանի մէջ ռուսական խարիսխները նոր բան չեն. իսկ Թուրքիոյ ռազմական մասնակցութիւնը Ադրբէջանի մէջ նոր երեւոյթ է ու հաւանօրէն հակազդեցութիւն կը գտնէ Իրանի, Ռուսաստանի կողմէն ալ:

Այս նիւթէն ետք խօսքը կ'առնչուի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մարզին: Թուրք լրագրողը կ'ուզէ գիտնալ թէ նորութիւն կա՞յ հոն: Ռ. Քոչարեան կ'ըսէ թէ որոշ գործընթաց կայ երկու երկիրներուն Արտաքին գործոց նախարարութիւններուն միջեւ. կ'աւելցնէ թէ չեն իրականացած այն կանխատեսումները որոնք եղած էին թրքական լրասփիւռներու կողմէ երբ ինք նախագահ ընտրուեցաւ: Ծանօթ է որ այդ նոյն լրասփիւռները Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններու ոլորտին մէջ յաւելեալ լարում նախատեսած էին, Ռ. Քոչարեանը ներկայացնելով Լ. Տէր – Պետրոսեանէն տարբեր, անտեղիտալի կեցուածքի տէր ղեկավար մը:

Երբ Հայաստանի նախագահը կ'ըսէ թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն բարելաւումը կախում ունի միայն Թուրքիոյ դիրքորոշումէն, Ճ. Պաշլամըշ աւելի լայն բացատրութիւն կը խնդրէ. «մենք չենք փակ պահում հայ-թուրքական սահմանը, մենք չենք որ մեր երկկողմ յարաբերութիւնները պայմանաւորում ենք երրորդ երկրի հետ յարաբերութիւններով: Այստեղ մենք գրեթէ անելիք չունենք» կը պատասխանէ Ռ. Քոչարեան: Յետոյ, աւելի մանրամասնելով նիւթը կը շեշտէ թէ սահման փակ պահելու, շրջափակելու արարքը որ կը պատկանի Թուրքիոյ, «մեղմ ասած, ոչ բարեկամական գործողութիւն է»: Կ'աւելցնէ թէ այդ երկիրը նաեւ Ղարաբաղի հարցին մէջ ադրբէջանամէտ դիրք ունի եւ պարբերաբար յայտարարութիւններով ալ հանդէս կուգայ: Հոս խօսքը կ'առնչուի «մեր ժողովրդի պատմական յիշողութեան կապուած ու ժառանգուած խնդիրներ»ու:

«Նման դէպքում, ի՞նչ կ'անէիք եթէ դուք լինէիք» հարց կուտայ Ռ. Քոչարեան, շարունակելով՝ «Զէ՞ք մտածի ռազմակայանների, անվտանգութեան հետ կապուած այլ հարցերի մասին»: Յետոյ յիշեցնելով Թուրքիոյ ՕԹԱՆ-ի անդամակցութիւնը որ վտանգներու, մտահոգութիւններու աղբիւր եղած պէտք է ըլլայ, կ'ըսէ. «ինչո՞ւ էք հիմա զարմանում որ Հայերը ռազմական կապեր են հաստատում ու զարգացնում Ռուսաստանի հետ»:

«Պատմական յիշողութեանը ժառանգուած»ին իմաստը յստակ եղած է Թուրք լրագրողին համար որ կ'ըսէ թէ ինք կը հասկնայ 1915-ին Հայերու համար կրած իմաստը, կարեւորութիւնը, բայց չի կարծեր որ ատիկա նախապայման ներկայացուի Հայերու կողմէ, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւն ստեղծելու համար: Նախագահ Ռ. Քոչարեան կը հաստատէ ըսուածը թէ 1915-ը նախապայման չէ. կ'ըսէ թէ արդէն մինչեւ այսօր նախապայմանները միայն Թուրքիան դրած է, ինչ որ քիչ մըն ալ զարմանալի է:

1915-ի նիւթին Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու ստեղծումին համար նախապայման չըլլալուն այս կրկնութիւնը Ռ. Քոչարեանի կողմէ, ուշադրութեան արժանի որոշ կողմ մը ունի ներհայկական տեսակէտէ դիտուած: Նման արտայայտութիւն նախորդ իշխանութեան օրով, կը գործէր ի՛նչ փոթորիկներ շղթայազերծելու, գործի անցընելով ազգային, հայրենասիրական լոզունգներու սարսափազդու պաշար մը: Դաւաճանութիւն, ուրացում, ազգային ոգիի բացակայութիւն, ամէնէն մեղմերը կ'ըլլային դատապարտող կեցուածքներու: Մինչդեռ այսօր, դէմքերու եւ դիրքերու փոփոխութիւնը աւելի լայնախոհ, քաղաքականապէս աւելի հասուն դարձուցած է մեզ ու աւելի ըմբռնումով մօտեցող...:

Նոյն նիւթը կը շարունակէ յաջորդ հարցումն ալ. լրագրողը կ'ուզէ գիտնալ թէ ինչո՞ւ Հայաստանի նախագահը չէր մասնակցած Թուրքիոյ հանրապետութեան 75-ամեակին: Ռ. Քոչարեան հարց տալէ ետք թէ հրաւիրուած բոլո՞ր նախագահները մասնակցած էին, կողմնակի ճամբաներու չի դիմեր ըսելու համար «Չեմ կարծում որ հիմա կարող եմ մասնակցել տօնական միջոցառումների մի երկրում, որի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունենք, սակայն որեւէ արգելք չեմ տեսնում գործնական հանդիպումների մասնակցելու հարցում»: «Գործնական հանդիպում» ըսելով նկատի կ'ունենայ Նոյեմբերին Պոլիս կայանալիք Օ – ԷՍ – Սէ – Ը-ի վեհաժողովը, որուն կը յայտնէ թէ անպայման կը մասնակցի:

Ճ. Պաշլամըշ կը հարցնէ նաեւ 1915-ի ճանաչումին, համար Հայաստանի թափած ջանքերուն մասին: Ռ. Քոչարեան կը պատասխանէ թէ միայն պետութիւնը չէ որ հետամուտ է այդ ճանաչումին, այլ նաեւ հայկական Սփիւռքը: Այն Սփիւռքը որ ինչպէս կ'ըսէ Հայաստանի նախագահը, «այդ տարիների իրադարձութիւնների արդիւնքում տուժած մարդկանց ժառանգներն են»: Նախագահին համար յստակ է որ Թուրքիան այդ պատահարներուն բեռէն պէտք է ազատի. ատով գոյութենէ կը դադրի լարուած վիճակն ալ: Ի վերջոյ, ինչպէս կը շեշտէ Ռ. Քոչարեան՝ «այդ դէպքերը տեղի են ունեցել եւ ոչ ոք չի կարող այդ ժխտել. ուղղակի մենք դա կոչում ենք ցեղասպանութիւն, դուք փորձում էք այլ ձեւակերպում տալ, բայց այնուամենայնիւ, դրանք տեղի են ունեցել»: Կ'աւելցնէ թէ իր կարծիքով Թուրքիոյ նման մեծ ու հզօր պետութիւն, կրնայ անցեալին կատարուած այդպիսի դէպքերու վերաբերեալ սկզբունքի լուծումներու դիմել:

Վերջին հարցումով մը լրագրողը կ'ուզէ գիտնալ թէ Հայաստանի նախագահը ի՛նչ կը մտածէ Թուրքիոյ մէջ «Ազգայնական շարժում» կուսակցութեան ընտրական յաջողութեան մասին: Ռ. Քոչարեան արժեւորում չի կատարեր, ըսելով որ դատած՝ իր անձին պարագայէն, եզրակացութեան յանգելէ կը խուսափի: Իր ընտրութիւնն ալ Թուրքիոյ մէջ նկատուած էր ծայրայեղականի մը իշխանութեան անցք: Կ'ըսէ թէ իրեն համար կարեւորը այն է որ գտնուին քաղաքական համարձակ ուժեր, ձեռնարկելու համար երկու ժողովուրդներու յարաբերութիւնները զարգացնելու կոչուած քայլերու:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ

Զուր տեղ չէ որ Մեծասքանչ կոչած ենք մեր լեզուն: Այսօր ո՛չ ոք կը յիշէ թերեւս թէ ո՞վ կերտեր է, ո՞վ չիներ է այս ըսքանչելի որակականը մեր լեզուին համար: Բայց այս բառը մեր միտքերուն մէջ ուրիշ ոչինչ կը խորհրդանշէ եթէ ոչ մեր աննման լեզուն: Մեծասքա՛նչ:

Ազգային ու տոհմիկ բարքերով օծուն ո՞ր սեղանին վրայ է որ գեղաձայն աղջիկներ ու տղաներ քով քովի գալով իրենց սրտի խորերէն չեն հնչեցներ սա անմահացած երգը, Ներսէս Մեզպուրեանի գրիչէն ու Կոմիտաս Վարդապետի անմահ դաշնաւորումով.

Ո՛վ Մեծասքանչ դու լեզու,
ո՛վ հեշտ բարբառ մայրական,
քաղցրահնչիւն բառերուդ
Նմանն արդեօք այլ տեղ կա՞յ:

Մեծխօսիկութիւն չէ որ կ'ընենք, կոյր ազգայնամոլութեան չէ որ կը յանձնուինք երբ կը պնդենք թէ մեր լեզուն աննման գեղեցկութիւն մը ունի: Բնաւ չամչնանք ուղղելու այն հարցումը որ առկայ է սա վերի տողերուն մէջ. մեր լեզուի գեղեցիկ բառերուն նմանը կա՞յ արդեօք ուրիշ լեզուներու մէջ: Մեր լեզուին երաժշտականութիւնը քանի՞ մրցակից կրնայ գտնել ուրիշ լեզուներէ ներս, եթէ մէկը իսկապէս լաւ պիտի գործածէ մեր լեզուն: Ոմանք մեր այս պնդումին մէջ մեծխօսիկութիւն կրնան գտնել պարզապէս անոր համար որ իրենք իսկապէս գաղափար չունին մեր Մեծասքանչին հրաշալիքներուն ու գեղեցկութեան մասին:

Եւ ա՛յս է արդէն մեր ցաւը: Հայ ժողովուրդը այսօր դժբախտ շրջան մը կ'ապրի: Հայոց լեզուի նահանջի մէկ շրջանն է այս: Ամէնուրեք Հայոց լեզուն կ'անտեսուի իր տէրերուն կողմէ եւ սա՛ դժբախտութիւն մըն է հայ ժողովուրդին համար: Եւ զարմանալի չէ որ նոյն պահուն Հայոց մայր հողն ալ, մայր հայրենիքն ալ դժբախտ շրջան մը կը բոլորէ: Ո՞վ կրնայ պնդել թէ այս երկու դժբախտութիւնները կապուած չեն իրարու: Ո՞վ կրնայ պնդել թէ մէկուն կործանումը կ'առաջնորդէ միւսին կործանումին, կամ մէկուն վերականգնումը կը ստեղծէ նաեւ միւսին վերականգնումը:

Հայոց լեզուն հայ ժողովուրդին թիւ մէկ հարստութիւնն է: Ան կուգայ բոլոր նիւթական եւ բարոյական հարստութիւններէ առաջ, մշակութային բոլոր իրագործումներէն, բոլոր թանգարաններէն ու յուշարձաններէն առաջ: Ան այն առաջին գանձն է զոր պիտի փրկենք ամէն վտանգի եւ հրդեհի առջեւ: Ահա թէ ինչու պիտի ըսենք որ կարեւոր չէ թէ ո՞վ դտեր է Մեծասքանչ բառը մեր լեզուին համար: Կարեւոր է միայն որ մենք ամէն օր առնուազն քանի մը անգամ մեր շրթներէն արձակենք այս բառը եւ մեր դիմացը գտնուող մէկու մը ըսենք թէ որքան կը սիրենք մեր Մեծասքանչը: Կարեւոր է որ մենք օրը գոնէ քանի մը անգամ մեր դիմացը գտնենք մէկը որ պիտի ըսէ թէ որքան կը սիրէ Մեծասքանչը: Ասիկա Մեծասքանչը սիրողներուն մէկտեղումն է, զիրար փնտռելն է, իրարու քով գալով երջանկանալն է: Եւ այդ մէկտեղումին շնորհիւ է որ Մեծասքանչն ալ կը խայտայ, գոյն կը ստանայ, ջերմութիւն կը ստանայ:

Մեծասքա՛նչ: Ասիկա այն լեզուն է զոր հայ մարդը հայ կը պահէ: Որովհետեւ հայ մարդը, եթէ զրկուած է իր Մեծասքանչէն, հազիւ թէ մէկ սերունդ միայն կրնայ հայ մնալ: Այս դառն ախտաճանաչումին դիմաց է որ բանաստեղծ Հիլտա Գալֆայեան – Փանոսեան կը գրէ սա տրտում տողերը.

Մեծասքանչ:
Այս իմ լեզուս է
զոր զաւակներս կը խօսին դեռ
թոռներս կը հասկնան հազիւ
իսկ թոռանս թոռներս
– աշխարհաքաղաքացի –
պիտի բարեւեն հիասքանչ
ցուցադարաններուն մէջ
թանգարաններու
Արեւմտեան կողմն աշխարհի:

Մեծասքանչը օր մը թանգարանի՞ ապրանք պիտի դառնայ իսկապէս: Անշուշտ որ տակաւին հոն չենք հասած: Մեծասքանչը, նոյնիսկ Արեւմտեան կողմն աշխարհի, դեռ պիտի հնչէ սեղաններու վրայ, գիրքերու էջերէն ներս, թերթերու սիւնակներուն մէջ, հերոսաբար իր լեզուին տէր կանգնած հայ մարդոց լեզուներուն վրայ: Պարոյր Սեւակի տարազը տակաւին կը մնայ ի զօրու. քիչ ենք, բայց հայ ենք: Քիչ ենք, բայց կը յամառինք հայերէն խօսելու: Քիչ ենք, քիչ են նաեւ մեր զաւակները որոնք հայերէն կը խօսին: Բայց Մեծասքանչը կը հնչէ հոս ու հոն, ու դեռ ալ պիտի հնչէ: Այս հաւատքով է որ Իգնա Սարըասլան ունի «Մաղթանք Մեծասքանչ» մը.

Այս գիշեր – մեղմօրէն պիտի թառիմ
ձեր շրթներուն վրայ – եւ աշխարհի չորս
ծագերու մէջ արձագանգող իմ լեզուով –
խաղաղութեան մաղթանք մը պիտի ըլլամ
համասփիւռ:

Եւ նոյն լաւատես ենթադրութեամբ է որ Զահրատ պիտի կարենայ գրել այնքան պարզօրէն, բայց այնքան մարդկօրէն.

Մեծասքանչ:
Աս ան լեզուն է որով զաւակներս կը խօսին
Թէպէտ ես հայր չեմ:

Ռ. Հ.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԵՂԵՐԱՄԱՅՐԵՐԸ

Գլխաւորաբար Մոսկուայի յետխորհրդային երեւոյթներէն է եղերամայրերու յայտնութիւնը, գերեզմանատուներու մէջ: Հեռաւոր անցեալին աւանդավէպերուն այս հերոսները մեծ մասով տարեց կիներ են որոնք դպրոցական վկայումներու անձնական առիթներ գրեթէ չունին ու կամաւոր կերպով կը մասնակցին թաղումներու, ստեղծելու համար մթնոլորտ մը ուր մեռնողին մերձաւորները կրնան ազատ ընթացք տալ իրենց վիշտին:

Եղերամայրերու խումբը լալու – ողբալու գործը աշխատանքի համազօր կը նկատէ: Կան հարսնիքներու մասնակցողներ ալ, բայց հիմնականը թաղումներն են: Մեռելոցի օրերուն յորդառատ արցունքներով անոնք կը մօտենան բազմամարդ շիրիմներու: Անմիջապէս անոնց ուտելիք ու փողքս կը հրամցնեն: Ու խումբին գլխաւորը կը սկսի ողբ մը արձակել ինքնաշարժի արկածով մը մահացած երիտասարդին համար: Կ'երգէ նման վիշտի մը առթած յուզումը, անչափելի դժբախտութիւնը: Միջոց մը այդպէս շարունակելէ ետք, խումբը կ'անցնի յաջորդ շիրիմին:

Անոնց պարագլուխը բեմադիրի որոշ յատկութիւններու տէր է. կ'ըսէ, օրինակ, թէ ձմեռը աւելի յարմար է թաղումներու համար, համատարած ձիւնով, մերկացած ծառերով, իրենց լայն կրկնակօշիկներուն մէջ սառած ոտքերով ծերուկներով: Այդ պարագլուխը քաջ ծանօթ է թաղմանական բոլոր բարքերուն. գիտէ թէ ինչպէս կիներ ամէնէն անկարելի պարագային կը ճարեն Չինաստան շինուած աժաննոց անձրեւանոց մը, զայն սեւի ներկել կուտան. կը ճանչնայ ամուսնալուծուած կիներու եղերական ու սկեպտիկ դէմքերը: Անոր համար արուեստագէտի աշխատանք է եղերամայրերու ըրածը: Կը պատահի որ խումբին անդամները համաձայն չըլլան իրեն, բայց ամէնքն ալ կը յարգեն անոր կամքը, քանի որ գիտեն թէ ան ամէնէն կարողն է մեծաշուք թաղումի մը համար պէտք եղածը ընելու: Նաեւ մասնակիցները երբեմն քիչ մը ամօթ կը զգան իրենց ըրածէն, բայց խմբապետը մտաւոր – բարոյական ենթախորքի մը վրայ կը զետեղէ գործունէութիւնը, ըսելով որ թաղման տէրերը իրենց վիշտին մէջ առանձին չձգել, անոնց ցաւին մասնակից ըլլալ, ազնուական ընթացք է:

Հարսնիքներու համար խումբին պետը միայն երկու բարեկամուհի կը տանի հետը: Բաց գոյն հագուստներ կը հագուին ու պզտիկ փունջ մը կ'ունենան իրենց ձեռքը: Այն հարսնիքներուն որոնց կը մասնակցին, յաճախակի են գետին քսող փէշին ծայրերը աղտոտած հագուստներով, աժաննոց կօշիկներով հարսնեւորներ: Փեսային բարեկամները առուընէ գինով կ'ըլլան ընդհանրապէս: Աղջկան ծնողքը տխուր արտայայտութիւն մը կ'ունենայ: Մայրերը ամէնէն անխը-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 130–ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒՄԸ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մայիս 19–ին, տեղի ունեցած է գրական – գեղարուեստական երեկոյթ մը, նուիրուած Կոմիտաս Վարդապետի ծննդեան 130–ամեակին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լոս – Անճըլըսի մասնաճիւղի «Յովհ. Շիրազ» գրական միաւորին: Հանդիսութիւնը վարած եւ օրուան դասախօսը ներկայացուցած է Յակոբ Օվայեան: Դասախօսը՝ Համազգայինի «Գուսան» երգչախումբի ղեկավար Արա Մանաչ, ներկայացուցած է Կոմիտասը իբրեւ հայ դասական երաժշտութեան հիմնադիր, խմբավար, հայ երաժշտութեան, պատմութեան տեսաբան, երգիչ եւ հայ գեղջկական երգերն ու եկեղեցական շարականները ազգային ինքնատիպութեամբ օտարներուն ծանօթացնելու առաքելութեամբ օժտուած բացառիկ անհատականութիւն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Անահիտ Մարտիրոսեան (արտասանութիւն), երգչուհի Անահիտ Շահնազարեան եւ դաշնակահար Արմէն Ահարոնեան:

***

ՄԱՅԻՍ 28–Ի 81–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆՇՈՒՄԸ

Լինոլնոյի Ֆերահեան վարժարանի «Ալ.-ւետիսեան» սրահին մէջ, Մայիս 29–ին, նշուած է Հայաստանի անկախութեան 81–րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» Կոմիտէին, ճաշ – պարահանդէսով մը, որուն ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը: Յայտագիրը վարած է Խաչիկ Թիթիզեան, արտասանելով նաեւ բացման խօսքը: Երեկոյթի ընթացքին հանդէս եկած են երգիչներ Յովիկ Գրիգորեան, Ռոնիոս եւ Գառնիկ Սարգիսեան:

***

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ 10 ՀԱԶԱՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

Փասատինայի «Պրուքսայտ» դաշտին վրայ, Մայիս 12–ին, տեղի ունեցած է Համբարձման տօնախմբութիւնը, որուն ներկայ եղած են 10 հազար Հայեր: Տօնախմբութիւնը աւանդաբար կազմակերպած է Փերէայի Մշակութային Կեդրոնը: Իրանի Փերիա գաւառը իր շրջակայ գիւղերով հարուստ եղած է գիւղատնտեսական կեանքով: Դաշտին մէկ անկիւնը, հսկայ պաստառի մը վրան գծուած է Փերիայի համայնապատկերը, շրջապատուած փոքրիկ ագարակով մը, ուր ընտանի կենդանիներ կ'արածէին: Ծառերէն կախուած են Փերիայի տարազով պուպրիկներ եւ այլ դոյքեր: Արուեստական Թոնիրի մէջ թխուած է լաւաշ հաց: Ամբողջ օրը հնչած է դհոլն ու զուռնան: Խօսք առած են Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան եւ զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ:

***

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ 463·785 ՏՈԼԱՐ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՆԷ «ՀԱՅ ՖԻԼՄ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ»

Գալիֆորնիոյ նահանգային Ծերակոյտը վաւերացուցած է ծերակուտական Ճաքի Շիֆի առաջարկը, որով 463·785 տոլար պիտի յատկացուի Հայ Ֆիլմ Հիմնարկութեան, հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած «Վկաները» փաստանկարի պատրաստութեան համար: Այս յատկացումը, որ պէտք է վաւերացուի նաեւ նահանգային Խորհրդարանին կողմէ, Հայ Ֆիլմ Հիմնարկութեան պիտի փոխանցուի Գալիֆորնիոյ Արուեստներու Խորհուրդի նահանգային յատկացումներու ծրագրին միջոցով: «Վկաները» շարժանկարը, զոր Հայ Ֆիլմ Հիմնարկութիւնը ծրագրած է աւարտել 2000 թուականին, պիտի օգտագործուի կրթական հիմնարկութիւններու եւ հեռատեսիլի կայաններու կողմէ:

***

«ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Հոլիվուտի Ասխթընս Լիկ Թատերասրահին մէջ, Մայիս 22 – 23–ին, երեք անգամ ներկայացուած է սասունցի Արամ Երէցեանի (յետագային՝ Հմայեակ քահանայ) «Գէորգ Չաւուշ» թատերախաղը, Տարօն Տուրուբերանի Երիտասարդաց միաւորի անդամներով կազմուած խումբին միջոցով, բեմադրութեամբ Սեդրակ Պողոսեանի: Թատերախաղը, 3 արարներով, կը ներկայացնէ Գէորգ Չաւուշի կեանքի զանազան հանգրուանները:

ԼՐԱՏՈՒ

նամ հագուածները կ'ըլլան յաճախ, բուրդէ բաճկոններով, աչքառու գոյներով հագուստներով. անպայման ուշադրութիւն կը գրաւեն անոնց կարմրած ձեռքերը:

Վերջին տասնամեակին շատ բան փոխուած է ընկերային բարքերէն ալ: Այլեւս անցած է ժամանակը երբ երկու այրեր կը մրցակցէին նոյն երիտասարդուհիին համար: Վերջերս հարսնեւորներու խումբ մը ականատես եղած է տարօր հակառակ երեւոյթին: Քաղաքական ամուսնութեան գրասենեակին առջեւ երիտասարդ կին մը նետուած է հարսին վրայ ու յափշտակած անոր քօղը:

Եղերամայրերու խումբը իրականութեան մէջ դժբախտ արարածներէ կը բաղկանայ. մէկը ամուսինը կորսնցուցած է, ուրիշ մը զաւակը: Գրեթէ բոլորն ալ ալքոլամոլ են ու մաածելու անկարող: Սակայն, երբ իրենց միտքը չի գործեր, չի նշանակեր թէ զգացումէ զուրկ են: Իսկ իրենց խմբապետը շատ պաղարիւնութեամբ տրամաբանող է. գիտէ թէ ըրածին ուրիշներու զգացումը չահարկել կը նշանակէ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՄԱՇՈՒ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս մեր յարգոյ հասարակութեան կը ներկայացնենք Թեմիս նախաձեռնած «Արմաշու Ընծայարան» աստուածաբանութեան ուսման ծրագիրը, որ երկու աշակերտով արդէն ի գործ դրուած է 1999/2000 ուսումնական տարուան համար:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պետական կրօնք հռչակման 1700–ամեակի յոբելեանին առթիւ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոչը՝ որ այս յոբելենական թուականը պէտք է ըլլայ «երկրորդ Հոգեգալուստ» մեր ժողովուրդին համար, իրօք, պէտ Գերմանիոյ մէջ կենսաւորուած պիտի ըլլայ, եթէ յաջողինք ներկայացուած ծրագրին վրայ ուշադրութիւնը գրաւել ամէն անոնց, որոնք մեկնելով եկեղեցւոյս ապագայի մտահոգութենէն, կը ցանկանան պատրաստուած ու զարգացած հոգեւորականներու փաղանգ մը ունենալ, որ ներկայ դարուս պահանջքին եւ դժուարութիւններուն համապատասխան նուիրեալ աշխատանք կը տանի:

Թեմիս նախաձեռնութիւնը ներշնչուած է Արմաշու վանքէն: Այս ներշնչումին իրրեւ առաջին նախաքայլ, Թեմէս ներս ձեռնադրուած առաջին կուսակրօն քահանան՝ «Արմաշ» վերանուանեցինք:

Արմաշու Ընծայարանին ծրագիրը ի գործ պիտի դրուի Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի մեր Առաջնորդարաններուն օգտուած Ս. Ներսէս ընծայարանի օրինակով, սակայն ուսման աւելի ընդարձակ կարելիութիւններով: Ուսման աւարտին, Թեկնածուի կուսակրօն կամ ամուսնացեալ քահանայ ձեռնադրութիւնը պայման չէ. շրջանաւարտները կրնան ընդգրկել կրօնքի ուսուցչութեան ասպարէզը եւս:

Ուսման կեդրոնը պիտի ըլլայ Այխշթէթ կոչուած կաթողիկէ համալսարանի փոքրիկ քաղաքը: Հայ ուսանողները առանձնացած պիտի ըլլան արեւելեան չորս եկեղեցիներու աշակերտներուն հետ, հանրակացարանի մը մէջ, ուր պիտի տիրապետէ վանական մթնոլորտ բոլոր յարմարաւէտ պայմաններով, կարգ ու կանոնով, աւանդութիւններով, ինչպէս նաեւ Առաջնորդարանիս ու Ընծայարանի տեսչութեան կողմէ հսկողութեան անհրաժեշտ հոգածութեամբ:

Ուսումը համալսարանի աստուածաբանական լրիւ եւ ամբողջական հինգ տարուան պատրաստութիւն մը կը նախատեսէ: Դասացուցակը կը պարունակէ հայկական առարկաներ եւս: Հնարաւոր է նաեւ երեք տարուան ծրագրին հետեւիլ, տոքթորայի համար: Ուսման շրջանին, յիշեալ եկեղեցիներու աշակերտներուն հետ միասնական նախաձեռնութիւններ պիտի կազմակերպուին դասախօսութիւններու եւ ճամբորդութիւններու ձեւին մէջ, զիրար ճանչնալու եւ իրարու եկեղեցիներուն աւելի մօտէն ծանօթանալու համար:

Յիշենք նաեւ, որ գոյութիւն ունեցող մեր վանքերու վկայականները, որոնք մինչեւ այսօր դժուարութիւններու կը հանդիպէին Գերմանիոյ մէջ համալսարան արձանագրուելու, այս բարդութիւնը վերցած պիտի ըլլայ յատուկ կարգադրութեամբ մը: Պայման է միայն երկրորդական վարժարանը լրացուցած եւ նախընտրելի երկու տարուան վանական կեանք մը անցուցած ըլլալ: Իսկ անոնք, որոնք կարելիութիւնը չեն ունեցած վանք կամ ընծայարան մը յաճախելու, բաւական է, որ իրենց կապուած եկեղեցական իշխանութեան կողմէ ներկայացնեն հաստատագիր մը, որ կը վկայէ ենթակային ուսման յատակ դիտաւորութիւնը:

Մեր սրտագին փափաքն է, որ Արմաշու Ընծայարանի ծրագրէն օգտուի մեր ամբողջ եկեղեցին: Հետեւաբար, ամէն երկրէ ուսանող պիտի ընդունուի եւ ուսումէն ետք ենթական, ուր որ ան ծառայութեան պիտի կոչուի, մենք պիտի ջանանք ըստ այնմ պատրաստել զինքը, լեզուի ու տուեալ երկրի հայ գաղութի պայմաններով: Այս պատճառով է, որ դիմում կատարող ուսանողները շրջանաւարտ ըլլալէ յետոյ եթէ նախատեսուած են գործուղուելու որոշ երկիր մը, պէտք է գիրենք յանձնարարող հոգեւոր իշխանութեան փաստաթուղթով ներկայանան, որպէսզի արձակուրդներու ընթացքին ուսանողները ուղարկուին տուեալ երկիրը, հոն գործնական ծառայութեամբ փորձառութիւն ձեռք ձգելու:

Բոլոր ուսանողները նիւթապէս ապահովուած պիտի ըլլան կրթաթոշակով: Թեմիս Առաջնորդարանը պիտի ստանձնէ յաւելեալ ծախքերը՝ ուսանողներու Գերմանիա մնացած եւ պարբերաբար հայ համայնքներու մէջ ծառայելու ուղարկուած ժամանակ:

Մեր եկեղեցւոյ համար նման ծրագրի մը կարեւորութիւնը, նկատի ունենալով եւ ապահովելու համար անոր շարունակական ըլլալու հանգամանքը, անհրաժեշտ է, որ ընտրեալ, ուսումնատենչ եւ հետեւողական ուսանողներ ներկայանան: Յառաջիկային մարմին մը պիտի կատարէ բծախնդիր ընտրութիւն, Առաջնորդարանիս ներկայացուած դիմումներու փաստաթուղթերը աչքի առջեւ ունենալով:

Ուսման հետ առընչուած դասացուցակը, ուսման տեւողութիւնը եւ ընծայարանի կարգ ու կանոնի մասին բոլոր յաւելեալ մանրամասնութիւններն ու տեղեկալները ամփոփուած են գրքոյկներու մէջ, որոնք Առաջնորդարանէս Թեկնածուներու կողմէ կրնան պահանջուիլ հետեւեալ հասցէով.

SEMINAR ARMASCH
Erzbischof Karekin Bekdjian
Diözese der Armenischen Kirche
Allensteiner Str. 5
50735 Köln/Deutschland
Tel: (49-221) 7126223
Fax : (49.221) 7126267

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ

(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

– Դո՞ւք ալ Մարսէյլ պիտի երթաք:

– Դեռ որոշած չեմ, բայց հաւանական է, որ Պուլկարիա երթամ... քանի մը ամիս Սոֆիա ժամանակ կ'անցընենք, չըլլայ նէ, Տիրանն ալ բերել կու տանք, դուք ալ կու գաք ու հարսնիքը հոն կ'ընենք... Սոֆիան քիթերնուս տակն է, Պոլսոյ մօտիկ, չոգեկառք նստելնուս պէս քանչորս ժամէն հոն ենք:

– Էյ, գործե՞րդ...

– Գործ կա՞յ, որ արդէն... Հրապարակին վիճակը չե՞ս տեսներ կոր... ո՞րո՞ւն վրայ վստահութիւն մնաց: Դրամ ունեցողը Պոլսէն կը հեռանայ կոր...

– Իրաւ է, – խոստովանեցաւ Բարսեղ աղա, – գործերը բոլորովին կեցած են, այսօր տասը փարայի առուտուր չըրի:

Իրիկունը տուն վերադարձին Բարսեղ աղա իր կնոջ պատմեց Սահակ էֆէնտիի հետ ունեցած տեսակցութիւնը:

– Ջըլլայ նէ՝ անանկ կ'ընենք, Սոֆիա կ'երթանք ու հարսնիքը հոն կը կատարենք, – ըսաւ Մաննիկ:

– Հէլէ կեցիր, նայինք, գործերը ինչ ձեւ կ'առնեն:

Այդ գիշեր Գէորգ էֆէնտի իր կնոջ եւ աղջիկներուն հետ այցելութեան եկաւ: Շատ գէշ լուրեր առած էր: Բազմաթիւ Հայեր եւ Յոյներ ձերբակալուած էին իբրեւ ջարդարար ու բանտին մէջ սարսափելի տանջանքներու ենթարկուած: Պատրիարքարանի կողմէ Դաշնակիցներու եղած դիմումները որեւէ արդիւնք չէին ունեցած:

–Ասկէ ետքը այդ տեսակ խնդիրներու համար մեզի մի դիմէք, – ըսած էին:

– Ալ մենք այստեղ պիտի չկարենանք ապրիլ, – եզրակացուց Գէորգ էֆէնտի, – արդէն մէկիկ–մէկիկ կ'երթան կոր... այսօր տիկին Սկամպիլեանն ալ ճամբեցինք:

– Ո՞ւր, – հարցուց Մաննիկ:

– Եւրոպա... խեղճը շատ վախի մէջ էր, իրաւունք ալ ունէր...

– Թող ազգային ամէն գործի մէջ չխառնուէր, – դիտել տուաւ իր կինը:

– Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր, որ Թուրքերը կրկին գլուխ պիտի վերցնէին:

Նոյն միջոցին այցելութեան եկաւ նաեւ պ. Մինաս:

– Դուն դեռ հո՞ս կը պտըտիս կոր, – ըսաւ Գէորգ էֆէնտի՝ խօսքը երիտասարդ կուսակցականին ուղղելով, – խոհեմութիւն չէ ըրածդ:

– Կ'երթամ կոր, – գոչեց Մինաս, – ի՞նչ ընեմ, անցագիրիս գործողութիւնը երկար տեւեց, երէկ հազիւ լմնցաւ, այսօր ալ պազ ճաւալէն վիզէ ընել տուի, ալ հանդստացայ... ուզած ատենս չոգենաւ կրնամ նստիլ:

– Ո՞ւր կ'երթաս կոր:

– Պուլկարիա, թէ՛ մօտ է և թէ՛ կեանքն ալ աժան... վաղը եթէ չոգենաւ ըլլայ Վառնայի համար, ճամբայ պիտի ելլեմ... մնաք բարով ըսելու եկայ:

– Երթաս բարով եւ յաջողութիւն, – ըսաւ տիկին Մաննիկ:

– Ցետոյ ձեզի խրատ մըն ալ պիտի տամ... ժամ առաջ նայեցէք որ Պոլսէն հեռանաք, կացութիւնը շատ վտանգաւոր է, որոշ տեղեկութիւններ ունիմ... ամէնուս կեանքը վտանգի տակ է այստեղ:

– Այսինքն կուսակցականներուն, – ըսաւ Գէորգ էֆէնտի:

– Անանկ բան չկայ, – գոչեց Մինաս, – ան ատեն մըն էր, որ կուսակցականին եւ ոչ կուսակցականին մէջ տարբերութիւն կը դնէին, հիմակ ալ նայած չունին, Հայ չե՞ս մի՝ բաւական է, կ'ուզես յեղափոխական եղիր, կ'ուզես՝ պահպանողական, գէշ մարդ ես, վնասակար ես, ջարդուելու արժանի ես:

– Դուն ալ միշտ ամէն բան կը չափազանցես... սա որոշ տեղեկութիւններդ ըսէ՝ տեսնենք:

– Էֆէնտիմ, Դաշնակից իշխանութիւնները իրենց հպատակներուն լուր տուեր են, որ պատրաստ գտնուին նշանի մը վրայ իսկոյն Ղալաթիոյ քարափը հաւաքուելու, անկէ ալ անմիջապէս չոգենաւ փոխադրուելու համար...

– Ի՞նչ կը նշանակէ այդ:

– Կը նշանակէ, որ կոտորածէ մը կը վախնան կոր:

– Բայց Պոլսոյ մէջ բաւական զօրութիւն ունին այդ տեսակ բան մը արգիլելու համար:

(Շար. 50)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ
ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԲԷԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

հովանաւորութեամբ շրջանի վարիչ մարմնի

Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ, Կիրակի, Յունիս 27–ին

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ

84–րդ տարելիցին առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս – Պետրոս եւ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին, Եկեղեցիները:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անահիտ Դարբինեան իր հօր Նշան Դարբինեանի մահուան 28–րդ եւ մօր՝ Նուարդ Դարբինեանի մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ 300 Ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան» հիմնադրամի Օձունի Շաւարշ Միսաքեան դպրոցի շինութեան (տրամադրել՝ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer à **la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine**, vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions :
01 40 11 19 33 ou **01 47 99 92 35**
ou **01 42 42 80 21**

(Շար. Ա. էջէն)

ծաւալ կ'առնէ Թուրքեւքիւրտ պայքարը, ահաբեկչութիւնը կը սաստկանայ, եւլն.:

Իտալական թերթի մը («Լա Ռեփուպլիքա») տրուած հարցազրոյցի մը մէջ ալ Օճալան ըսած է թէ մահէն փրկուիլ գլխաւոր նպատակը չէ եւ թէ եթէ համոզուի որ իր մահը խաղաղութեան ճամբան պիտի բանայ, կրնայ նոյնիսկ անձնասպան ըլլալ: Բայց շատ արիւն կը թափի եւ զինուորական հարուած ալ կ'ըլլայ, կ'ըսէ, եթէ մահուան դատապարտուի:

Ֆրանսական մամուլն ալ կ'անդրադառնար դատին վերսկսման: «Լիպերասիոն» կ'արձագանգէ Օճալանի սա արտայայտութեան.– «Այո՛ ինչ որ ըրի կրնայ դաւաճանութիւն որակուիլ, բայց, այսօրուընէ, կ'ուզեմ խաղաղութեան ծառայել»:

«Ֆիկարօ» ալ կ'անդրադառնար դատին եւ կը յիշէր Օճալանի մէկ սպառնալիքը՝ կամ ներում կը շնորհուի իրեն կամ՝ ամբողջական պատերազմ մը կը սկսի, 100 տարուան պատերազմ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 13 միլիառ ֆրանքի պիւտճէ մը կը նախատեսէ Քոսովոյի վերաշինութեան համար: Միացեալ-Նահանգները կրկնած են որ մէկ տոլար պիտի չտրամադրեն, քանի «պատերազմի ճիգին կենսականը իրենք կրած են», այլ խօսքով՝ քանդումը:

ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԻ աշխարհին մէջ մեծ գլուխ մը կը նկատուի ծագումով հայ ռուսաստանցի Բորիս Բաբայեանի հնարած Էլպրիւս 2000–ը, որ մեծ հաւանականութեամբ պիտի փոխարինէ իրեն ներկայի մրցակից ԻԱ.–64 փրոսէսէօրը որ Ինթէլ ընկերութեան կը պատկանի: Բաբայեանի գլուխի չուկայի արտադրութիւնը 40 միլիոն տոլարի կը կարօտի: Կ'ակնկալուի որ հարիւր միլիոնաւոր քանակութեամբ կը վաճառուի 2002 – 2020 թուականներուն միջեւ:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

1976 1999
DINER ANNIVERSAIRE
Samedi 26 Juin à partir de 20 h 30
sous la présidence de
S. E. EDWARD NALBANDIAN
Ambassadeur
de la République d'Arménie en France
Orchestre — Ambiance arménienne
Réservation : Tél. : 04 91 50 15 09
—— P. A. F. : 150 F ——

Հ.Բ.Ը.Մ. ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1999 – 2000 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 73 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական երկսեռ, գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ վարժարան է: Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջքները գոհացնող կառոյցներով՝ տարրալուծարաններ, համակարգիչներ, գրադարան, մարզական համալիր:

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը համապարփակ է.

● Հայերէն լեզու, գրականութիւն եւ պատմութիւն: Այլ նիւթերը՝ անգլերէնով:

● Կը դասաւանդուի աշակերտի ծննդավայրի լեզուն (օրինակ՝ արաբերէն, յունարէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն): Ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար թիւով խմբակ գոյանալու պարագային:

● Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անբաւարար մակարդակ ունեցող աշակերտներուն՝ մասնայատուկ դասաւանդութիւն:

● Ուսումնական ծրագիրը միջազգային չափանիշներու եւ մակարդակներու վրայ հիմնուած է՝ անգլիական GCE "O" Level–ի (Սովորական մակարդակ) եւ "A" Level–ի (յառաջացած մակարդակ), IGCSE–ի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT 1–ի եւ SAT 2–ի պատրաստութեան:

● Աշակերտները կը պատրաստուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմաններուն համապատասխանող ծրագրով:

● Արտադասարանային ծրագրուած գործունէութիւններէն են՝ նկարչութիւնը, պարարուեստը, երգչախումբը, փողերախումբը, լրագիրը, թատերականը, սկաուտական եւ մարզական շարժումները:

● Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական սահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ եւ ջանասէր աշակերտներուն համար:

● Հաստատութեան վկայականը ստացող շրջանաւարտները հնարաւորութիւնը կ'ունենան իրենց բարձրագոյն ուսումը շարունակելու լաւագոյն համալսարաններու մէջ: (Ամերիկեան, Եւրոպական, Հայաստանի եւ...)

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝

A. G. B. U. —
Melkonian Educational Institue
Admission Office
(Attn. Mrs. I. Guevherian)
P.O.Box 21907, CY-1514 Nicosia, Cyprus
Tel. : +357-2-422195 / 422204
Fax : +357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy
www.melkonian.ac.cy

ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՆՆ. – Տիկին Շնորհիկ Վահանեան 500 Ֆր.:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղը եւ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեզ կը հրաւիրեն ամէնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսին, Յունիս 26–ի երեկոյեան ժամը 8.30–ին, քաղաքապետարանի սրահը:

Ներկաները պիտի վայելեն գեղեցիկ պարերու փունջ մը: Թատրոն, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Կ'արժէ քաջալերել մեր մանուկները եւ յուսադրուիլ ի տես իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքին:

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ - *Pique-nique*

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Պուլվար Օտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է դաշտագնացութիւն մը՝

Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 13–ին
C.A.Q. — Bd Denis Papin,
Bd Oddo, MARSEILLE

փիքնիք, շամփուրով խորոված, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆ

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրեն ձեզ, յառաջիկայ Յունիս 27–ին Կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10.30–ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

վիճակին Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Տեղի կ'ունենայ նաեւ նոր կոչնակի օրհնութիւն ձեռամբ Առաջնորդին եւ բարեբարութեամբ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանի:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք՝ ճաշ Վիրոֆլէի
«Parc de Bon Repos — Pavillon d'Elvire»
7, Ave de Versailles — 78220 Viroflay
եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած էք:

Տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք դիմել եկեղեցի կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն

01 – 47 – 09 – 23 – 18
կամ՝
01 – 41 – 15 – 10 – 29

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարօ Թորոսեաններէ 500 Ֆր.:

TEBROTZASSERE
EN FETE
DIMANCHE 27 JUIN
à 11 heures
spectacle des enfants de la maternelle

BUFFET — BROCHETTES — BAR

après-midi animée par
— RAFFI
— EVELYNE ALTOUNIAN
— ESSAI
— AUDREY

et la Chorale de l'Ecole Tebrotzassère sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

Spectacle des enfants
— DISTRIBUTION DES PRIX —
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ENTREE LIBRE — 1, Boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 26-27
SAMEDI - DIMANCHE
26-27 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·250 Ֆ· — Վեցամսեայ : 635 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·500 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·671 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.671

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔՈՍՈՎՕ

Wanted

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ 5 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՄԻԼՈՍԵՒԻՉԸ ՋԵՌՔ ՋԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Միացեալ Նահանգները 5 միլիոն տոլար առաջարկեցին որեւէ տեղեկութեան համար որ կրնայ թոյլ տալ Սերպիոյ նախագահին՝ Միլոսեւիչի ձերբակալութիւնը: Ուաշինկթընի այս որոշումը կը վերաբերի ոչ միայն Միլոսեւիչի այլեւ պատերազմի բոլոր ոճրագործներուն եւ Արտաքին նախարարութեան բանբերը ճշդած է այս առթիւ. – «Այս ծրագիրը կը ձգտի աւելցնելու կարելիութիւնները Միջազգային պատժական դատարան կարենալ փոխադրելու ներկայիս ազատ մեղադրեալները»: Բանբերը թիւ չէ տուած, բայց, կ'ըսուի թէ քանի մը տասնեակ անձեր խնդրոյ առարկայ են: Պատերազմական ոճիրներու ամերիկացի շրջուն դեսպան՝ Տաւիտ Շէֆէր ալ Պոսնիոյ Ֆրանսական զօրքերուն դիմած է որպէսզի Ռատովան Գարատզիչը ձերբակալեն: ՄԱԿ-ի քննիչները վրդովեր են ի տես այն փաստերուն զորս յայտնաբերեր են ջարդերու վերաբերեալ, հարիւրաւոր գիւղերու մէջ:

Այս ամբողջը շատ լարուած կացութիւն մը ստեղծած է տեղւոյն վրայ: Արդէն իսկ 50 Սերպեր ջարդուած են եւ նոյնքան առեւանգուած Ալպանացիներու կողմէ: Փրիսթինայի տնտեսական համալսարանի նկուղին մէջ գտնուած են երեք Սերպեր: Ըստ Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ 140-ի հասած է առեւանգուած Սերպերու թիւը: Մոնթէնեկրոյի նախագահին համար այս Սերպերն ալ զոհերն են Պելկրատի իշխանութեան: Պալքաններու ամերիկացի նախկին բանագնացն ալ՝ Հոլպրուք յայտարարած է որ Պելկրատի իշխանութիւնները կորսնցուցած են Քոսովոյի ժողովուրդին ճակատագրին մէջ որեւէ դեր խաղալու իրաւունքը:

⁂

Մոնթենեկրոյի համալսարանի 74 դասախօսներ, առաջին անգամ ըլլալով, նամակով մը անկախութիւն կը պահանջեն:

⁂

Շուրջ 250 հազար քոսովոյի գաղթականներ վերադարձած են Յունիս 10-էն ի վեր:

⁂

Նուկոսլաւիոյ Խորհրդարանը վերցուցած է պատերազմական վիճակի դրութիւնը որ հաստատուած էր երեք ամիս առաջ, ՕԹԱՆ-ի առաջին ռմբակոծութիւններու վաղորդայնին:

Տեղւոյն վրայ ժողովուրդին կացութիւնը փայլուն չէ: Սերպ գաղթականներու խուժումը ալ աւելի կը բարդէ մթնոլորտը: Պաշտօնի գինուորները ամիսներէ ի վեր իրենց վճարումները չեն ստացած (ամէն մէկուն, Պետութիւնը 4000 տինար կը պարտի, ընդամէնը՝ 400 միլիոն տինար կամ 134 միլիոն ֆրանք):

⁂

Յունիս 25-ին, Քոսովոյի մէջ խաղա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԽՕՃԱԼԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ՎՃԻՌԸ ՅՈՒՆԻՍ 29-ԻՆ

Ա· Խօճալանի դատավարութիւնը հասած է եզրակացութեան փուլին: Յունիս 24-ի նիստէն ետք առեանը մինչեւ Յունիս 29 ընդհատած է դատավարութիւնը· այդ օրը պէտք է վերջին խօսքի իրաւունքը տրուի ամբաստանեալին ու վճիռը արձակուի:

Յունիս 24-ի նիստին պաշտպան փաստաբանները ծանրացած են քրտական ինքնութեան, անոր չորսհազարամեայ արմատներուն եւ պատմութեան ընթացքին գրեթէ միշտ ցուցաբերուած թուրքեւքիւրտ գործակցութեան վրայ: Այս վերջին պարագան շեշտուած է մանաւորաբար Թուրքիոյ անկախութեան պատերազմի տարիներուն Քիւրտերու եւ Թուրքերու միասնական աշխատանքով...:

Պաշտպանողականին ընթերցումէն ետք նախագահը հարցուցած է թէ Խօճալան աւելցնելիք բան մը ունի՞ ըսուածներուն: Ան պատասխանած է թէ ըսելիքները ըսած է իր կատարած պաշտպանողականով:

Միւս կողմէ, Խօճալանի զօրակցութեան քրտական ցոյցերը կը շարունակուին արեւմտեան ոստաններու մէջ ու խլափանաբարական արարքներ կը գործուին Թուրքիոյ զանազան շրջաններուն մէջ: Յունիս 23-ին ՓՔՔ-ի խմբակ մը հրթիռարձակով լուրջ վնաս պատճառած է քաղաքի շրջան Պաթմանի արտադրական բաժինին:

Ուշագրաւ երեւոյթ մըն ալ ան է որ թրքական թերթեր սկսած են պարբերաբար կարծիքներ հօշաւել ու անոնց տեղ տալ Խօճալանը մահապատիժի դատապարտել – չդատապարտելու հարցին մասին. աւելորդ է ըսել որ կարծիքները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կողմնակից են մահապատիժին. թէեւ բողոքներ ալ գտնուած են թէ առկա պիտի ծառայէ քիւրտ ղեկավարին հերոսացման: Թրքական մըտայնութիւնը ցոլացնելու տեսակէտէն հետաքրքրական է «Հիւրրիյէթ»ի աշխատակիցներէն մէկուն տեսակէտը· ան կ'ուզէ որ դատարանը ազատ արձակէ Խօճալանը ու ան ազատ ձգուի Սուլթանիոյ նաւամատոյցին հրապարակին վրայ: «Լի՞նչ կ'ընեն զինք: Իրաւ որ այդ պարագան չի հետաքրքրեր Թուրքիոյ պետութիւնը» կ'ըսէ լրագրողը:

ԱՐՑԱԽ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՂՀ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Յունիս 24-ին ԼՂՀ նախագահ Ա· Ղուկասեան կառավարութեան անդամներուն հետ խորհրդակցական նիստի մը յայտնած է թէ նոյն օր հրամանագրով մը պաշտօնանկ ըրած է վարչապետ Ժ· Պօղոսեանը: Ըսած է թէ նախարարական աշխատակազմի անդամներու պաշտօններուն ալ վերջ տրուած է, բայց անոնք պիտի շարունակեն աշխատիլ մինչեւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Այդ շրջանին ինք կը ստանձնէ նաեւ վարչապետին պարտականութիւնները:

Բացատրելով նման հրամանագրի մը պատճառները, Ա· Ղուկասեան ըսած է թէ կառավարութեան որոշ դրական գործունէութեան քով լուրջ թերութիւններ ալ տեղ գտած են, մասնաւորապէս հարկային քաղաքականութեան, առողջապահութեան, տնտեսութեան մարզերուն մէջ:

Խորհրդակցական նիստին ներկայ եղած է ԼՂՀ Ազգային Ժողովի նախագահ Օ· Եսայեան եւս:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 24 / 25)

Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը ՀԱՍՏԱՏԱԾ ԲԱՔՈՒԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտակերտի այն շրջանին մէջ ուր վերջերս բախումներ տեղի ունեցան ղարաբաղեան եւ ազրպէյջանական ուժերու միջեւ, Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի ներկայի նախագահի անձնական ներկայացուցչի գրասենեակը Յունիս 24-ին հրատապ քննութիւն կատարած է: Անոր եզրակացութիւնը այն է որ Յունիս 14-ին, հասուածին մէջ հրադադարի խախտման ամբողջական պատասխանատուութիւնը կը կրէ Ազրպէյջան:

Դիտերու խումբը հաստատած է նաեւ որ ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի դիրքերուն մէջ որեւէ տեղաշարժ չէ եղած ու այդ ուժերու կողմէ յարձակման որեւէ փաստ չէ արձանագրուած, ինչպէս կը պնդէ ազրպէյջանական կողմը: Առաքելութեան խումբի անդամները իրենց տեղեկագրութեան մէջ աւելցուցած են նաեւ որ ազրպէյջանական բանակի հրամանատարութիւնը իրենց առաջին գիծ մուտք գործելու արտօնութիւն չէ տրուած:

Քննութեան վերջնական արդիւնքները զեկոյցի ձեւով կը ներկայացուին Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը ներկայի նախագահին եւ նոյն կազմակերպութեան մնայուն խորհուրդին:

Յիշենք, որ ծանօթ պատահարներէն ետք, ԼՂՀ Արտաքին նախարարութիւնը դիտերու այցելութիւն պահանջած էր Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-էն:

⁂

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Լիւքսանպուրկ եւ Պելժիա կատարած այցելութենէն վերադարձին, Յունիս 24-ին, Զուարթնոց օդակայանը կարգ մը տեղեկութիւններ տուած է իր հանդիպումներուն մասին: Զանոնք ընդհանուր առմամբ դրական որակելէ ետք բացատրած է թէ Ազրպէյջանի վարչապետին հետ առանձին տեսակցութիւն չէ ունեցած որովհետեւ անհրաժեշտութիւն չկար՝ տնտեսական կապերու բացակայութեան պատճառով· կային խօսակցութեան նիւթեր նախագահ Ալիեւի հետ, սակայն ան գացած չըլլալով այս արարողութեան, կարելի չէ եղած զանոնք արծարծել: Փոխարէնը, ըսած է Ռ· Քոչարեան, տեսակցած է Է· Շեվարնածէի հետ, քննարկելով երկկողմ յարաբերութիւնները, տնտեսական կապերը, տարածքաշրջանի ծրագրերու իրագործման հարցեր· սակայն նախագահը մերժած է մանրամասնութիւն տալ: Ինչ կը վերաբերի Լիւքսանպուրկի մէջ երեք Հանրապետութիւններուն կողմէ ստորագրուած յայտարարութեան նշանակութեան, նախագահը ըսած է թէ առով կովկասեան պետութիւնները Յուլիս 1-էն Եւրոպական Միութեան կողմէ կը համարուին որպէս գործընկեր, որու հետ կը ծաւալի նաեւ քաղաքական երկխօսութիւնը: Հուսկ, Ռ· Քոչարեան անդրադարձած է ՕԹԱՆ-ի ընդհ· քարտուղար Խ· Սոլանայի հետ հանդիպումին եւ արդիւնքներուն:

Ո՛Վ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻ «ԱՐԺԱՆԱՊԱՏԻՒ ԿԵԱՆՔ»Ի ՔՐՏԱԿԱՆ ԴԵՂԱԳՐԻՆ

Խօճալանի ծագումին եղած «հայկական» վերագրումներուն առընչութեամբ քրտական «Էօզկիւր փոլիթիքա» (Յունիս 25) թերթին մէջ «Դատը և Հայերը» խորագրըուած էջ մը ունի Մէհմէթ Էրաէմ: Ուշագրաւ կը գտնէ հակասութիւնը որ արտայայտուած է Խօճալանի նման մէկուն որպէս գերագոյն վարկաբեկում «հայ» որակումին ու Պոլսոյ հայութեան թրքական հանրապետութեան 75-ամեակին բերած մասնակցութեան երեւոյթին միջև: Քիւրտ լրագրողը բացայայտ արհամարհանքով քծնանք կը նկատէ հայկական վարժարաններու աշակերտներուն հանրապետութիւնը դրուատող ելոյթները, Մեսրոպ Արք· Մութաֆեանի Պապին կատարած դիմումը՝ Խօճալանը Թուրքիոյ յանձնելու խընդրանքով:

Ըսելէ ետք թէ Հայը Թուրքին ամէնէն առելի արարածն է, կ'եզրակացնէ. «հայ Սարգիսը եթէ նոյնիսկ բերնովը թռչուն որսայ, օգուտ չունի»: Գրութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ խրատականով. «Քիւրտերու օրինակէն թելադրուած պարագայ մը կայ· երբեք չէ տեսնուած որ արժանապատիւ կեանքի մը հասնիլ կարելի եղած է գլուխ ծռելով, կորանալով»:

Պէտք է ըսել որ թէ՛ մատնանշուած հակասութեան, թէ՛ համեստօրէն տրուած խրատականին համար յարմարագոյն դիրքի վրայ են քիւրտ լրագրող ու մամուլ· մանաւանդ այսօր երբ Թուրքիայէն դուրս քիւրտ բազմութիւններ քիչ մը ամէն տեղ ամենաածնր մեղադրանքներ կ'ուղղեն Անգարայի ղեկավարութեան, իսկ Խօճալանի պաշտպանողականը կ'ընդգծէ Թուրքիոյ ամբողջականութեան համար Քիւրտերու եւ Թուրքերու դարաւկիզբի միասնական պայքարը: Ինչ կը վերաբերի «արժանապատիւ կեանք»ի թելադրանքին, դատած՝ Խօճալանի դատարանի ընթացքէն որով առաջին օրէն կարելի բոլոր գիջումները բանաձեւեց, այդ դեղագրին անհրաժեշտաբար պէտք ունեցողը Պոլսոյ հայութիւնը չէապահովաբար...:

Ա· Թ·

ՊՕՄՈՆԹԻԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ՞

«Մարմարա» կը հաղորդէ Յունիս 24-ի իր թիւով. –

Պօմոնթիի Մխիթարեան վարժարանը երէկ սարքեց իր աւարտական հանդէսը: Կը կարծուէր որ այս մէկը այլեւս վերջինն էր այդ շէնքին մէջ: Բայց վերջին պահուն միջամտեց Շիշլիի Քաղաքապետ Մուսթաֆա Սարըկիւլ, որ համաձայնութիւն գոյացնելով շէնքին նոր սեփականատէրերուն հետ, ապահովեց որ շէնքը յանձնուի Քաղաքապետութեան: «Այսուհետեւ դպրոցը հանգիստ սրտով կրնայ շարունակել իր առաքելութիւնը» ըսաւ Սարըկիւլ:

Մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉ ՍՄԲԱՏ ՏԷՐ-ԿԻՒՐԵՂԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օրերու հանդարտ թաւալումին մէջ սրտի ծանր պարտականութիւն է գրել անձի մը մասին, որուն հետ մեր անկեղծ բարեկամութիւնը ունի ուղիղ 30 տարուան պատմութիւն մը: Մրոտել քանի մը տող իր անձին ու կեանքին մասին, անդրադառնալ արուեստի կալուածին մէջ իր գծած ուղիին եւ ձեռք ձգած նուաճումներուն, որքան ծանր, բայց եւ այնպէս այնքան հարկադրող պարտք մըն է, զոր հարկ կը զգամ հատուցանելու սրտակից բարեկամիս՝ գեղանկարիչ Սմբատ Տէր – Կիւրեղեանին, որ իր մահկանացուն կնքեց Յունիս 9–ին, Կլէնտէյլի մէջ, սրտի կաթուածի հետեւանքով:

Արուեստագէտ նկարիչ Սմբատ Տէր – Կիւրեղեան ծնած է 1913–ին՝ Նոր Ջուղա, կերպարուեստի հարուստ աւանդութիւններով, լեցուն պատմական քաղաքին մէջ անցընելով իր մանկութիւնը: Նախակրթութիւնը ստանալէ ետք տեղւոյն հայկական վարժարանին մէջ, յաճախած է Սպահանի անգլիական քոլէճը: Տակաւին աշակերտական նստարաններէն ան ցուցաբերած է նկարչական արուեստի մէջ ընդունակութիւն, զոր զարգացուցած է իր մէջ եւ 18 տարեկանին, նիւթական ծանր պայմաններու հետեւանքով, հարկադրուելով թողուլ դպրոցական յարկը՝ նետուած է կեանքի ասպարէզ, նուիրուելով իր սիրած արուեստին: Իր անդրանիկ խմբային ցուցահանդէսը տեղի ունեցած է 1930–ին՝ Սպահան, արժանանալով արուեստասէր հանրութեան գնահատանքին: Նոյն տարին, Սպահանի մէջ բացած է իր արուեստանոցը:

1929 – 1932 թուականները արուեստագէտի կեանքին մէջ նշանակալից դեր կ'ունենան: Այդ թուականներուն էր որ Սպահան կը ժամանէր հանրածանօթ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեան, քաղաքին պատմական վայրերու որմնանկարները արտանկարելու նպատակով: Արուեստագէտը նկատելով Նոր Ջուղայի մէջ նկարչական արուեստի մարզին ներս շնորհալի երիտասարդ – երիտասարդուհիներու գոյութիւնը, փափաք կը յայտնէր գիշերային դասընթացքներով խրախուսել եւ արուեստի ոգին առաւել եւս հիմնաւորել անոնց մէջ: Սարգիս Խաչատուրեանի բարի ցանկութեան ընդառաջող շուրջ 20 աշակերտներու մէջ էր նաեւ Սմբատ Տէր – Կիւրեղեան, որ տաղանդաւոր ուսուցչի շունչին տակ կը խորացնէր իր գիտելիքները եւ առաւել փորձառութիւն ձեռք ձգելով՝ կը բանար նկարչական իր աշխատանոցը եւ մեծ եռանդով կը նուիրուէր իր այնքան սիրած արուեստին:

Սմբատ Տէր – Կիւրեղեանի նախասիրութիւնն էր ջրաներկը, որուն նկատմամբ, 30–ական թուականներուն, Սպահանի արուեստասէր հանրութիւնը անհրաժեշտ հետաքրքրութիւն չէր ցուցաբերեր: Արուեստագէտը յամառօրէն կառչելով իր նախասիրութեան, ջրաներկի թեքնիքին մէջ մեծ հմտութիւն ձեռք ձգելով, կը մասնակցէր անգլեւիրանեան Միութեան կազմակերպած տարեկան ցուցահանդէսներուն եւ ջրաներկի նկատմամբ համակրանք եւ հիացում կը պարտադրէր հանրութեան: Քաջալերուած ստեղծուած տրամադրութենէն, Սմբատ կ'որոշէր ցուցահանդէս մը տալ Ապատանի մէջ:

Արուեստագէտին փափաքը կ'իրականանար 1948–ին, երբ Ապատանի անգլեւիրանեան նաւթային ընկերութեան ակումբին մէջ տեղի կ'ունենար ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած շուրջ 80 պաստառներու լաւագոյն ապացոյցը կը հանդիսանային անոր արուեստի նուրբ զգայնութեան եւ ստեղծագործող ոգիին:

Անհատական իր անդրանիկ ցուցահանդէսի արձանագրած մեծ յաջողութեան կ'արձագանգէր ժամանակի մամուլը, գըրուանքի տողեր նուիրելով տաղանդաւոր արուեստագէտին:

Այս ցուցահանդէսը կարեւոր անկիւնադարձ մը կը կազմէր արուեստագէտի կեանքին մէջ: Արդարեւ, անգլիացի ճարտարագէտ Ս. Ֆօսթըր, հմայուած Սմբատի արուեստով, զինք իրեն հետ կը տանէր Եւրոպա, առաւել հմտութիւն ձեռք ձգելու եւ իր արուեստը կատարելագործելու համար: Ճարտարագէտը՝ որ սիրող նկարիչ մըն էր նոյն ատեն, կ'ուզէր օգտուիլ Սմբատի ջրաներկի թեքնիքէն:

Սմբատ Անգլիոյ մէջ վեց ամիս կը հետեւէր անգլեւֆրանսական արուեստի կեդրոնի դասընթացքներուն:

1949 – 1950 թուականներուն, այցելելով Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ ապա Միջին – Արեւելքի երկիրներ, նկարչական արուեստի մարզին մէջ նոր եւ խորունկ ծանօթութիւններով եւ գիտելիքներով զինուած՝ Սմբատ կը վերադառնար Պարսկաստան եւ կը պատրաստուէր ցուցահանդէսներու շարք մը կազմակերպելու: 1958 1963 թուականներուն ցուցահանդէսներ կուտար Ապատան եւ Մասճէթ – Սուլէյման քաղաքներուն մէջ:

Այդ շրջանին Սմբատին համբաւը տարածուած ըլլալով ամէնուրեք՝ կը հասնէր մինչեւ Սաուտի Արաբիա: 1965–ին, արաբեւամերիկեան Արամքօ նաւթային ընկերութեան կողմէ կը հրաւիրուէր Տահրան, եւ Ռասթանուրա, տեղւոյն Գեղարուեստասէրներու Միութեան անդամներուն նկարչական արուեստը ուսուցանելու նպատակով: Վեց ամսուան ընթացքին՝ երկու ցուցահանդէսներու առիթեր, Սմբատ արուեստի սէրը կ'արթնցնէր աշակերտներու սրտերուն մէջ, հասցնելով սերունդ մը՝ որ իր ուսուցչի մեկնումէն ետք, կը շարունակէր վառ պահել հայ արուեստագէտին գործը, իր կարգին յաճախակի ցուցահանդէսներու կազմակերպութեամբ:

Սմբատի արուեստին մէջ տեղ կը գրաւեն, բացի իր նախասիրած նիւթէն՝ ջրաներկէն, նաեւ իւղաներկը, կուաշը եւ փաստէլը: Կուաշով նկարելու ատեն, երբ կը փորձէ գոյները օրաթերթի մը վրայ (իբրեւ փալէթ), Սմբատ կը նկատէ պատահականօրէն գոյացող այլազան գոյներու հետաքրքրական ներդաշնակութիւն մը, որ նոր միտք կուտայ նկարիչին: Արուեստագէտը քանի մը գիծեր ու երանգներ աւելցնելով գոյներու խորհրդաւոր այդ դասաւորումին, ծնունդ կուտայ նկարչական արուեստի մարզին մէջ նոր գաղափարի մը, որ յետագային կը մկրտուի Սմբատիզմ անունով:

Սմբատ Տէր–Կիւրեղեան տարուան տարբեր եղանակներուն յաճախ շրջելով տարբեր վայրեր ու գիւղեր, բնութեան ծոցէն կը վերցնէր իր ստեղծագործութիւններու հարազատ նիւթը: Իր գործերէն հռչակաւոր են՝ «Գիւղական հարսանիք»ը, «Աղբիւրի մօտ»ը, «Հայ գիւղը», «Լուացարար գեղջկուհիները», «Թոնիրի շուրջ»ը եւ Հայ գիւղէ առնուած բազմաթիւ տեսարաններ:

Սմբատի համբաւը կը կտրէր Ատլանտեան Ովկիանոսը: Արուեստագէտը 1976–ին կ'այցելէր Լոս – Անճըլըս, ուր Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը կազմակերպէր ցուցահանդէս մը, առիթ տալով տեղւոյն արուեստասէր հանրութեան հաղորդուելու անոր արուեստով: Սմբատ կը վերադառնար Թեհրան, ուր հինգ տարի առաջ բացած էր իր արուեստանոց – ցուցասրահը եւ նոր թափով կը նուիրուէր իր արուեստին: Քանի մը տարի ետք կը մթագնէր Պարսկաստանի քաղաքական կեանքը: Յեղափոխութիւն, տնտեսական տագնապ, կեանքի եւ ապրուստի անապահովութիւն կը հարկադրէին Հայերը հետզհետէ լքելու երկիրը եւ հեռանալով փնտռելու ապահով ապաստարաններ: Արտագաղթողներու կարաւանին կը հետեւէր հայ արուեստագէտը, 1980–ին վերջնապէս հաստատուելով Կլէնտէյլ, ուր կը բանար իր արուեստանոցը:

Նոյն տարին, Մայիսին, Սան – Ֆրանսիսքոյի մէջ տեղի կ'ունենար Սմբատի գործերուն ցուցահանդէսը, Համազգայինի կազմակերպութեամբ: Այս առթիւ Տիգրան Ոսկունի «Ասպարէզ»ի մէջ կը գրէր. «Սմբատ Տէր – Կիւրեղեան արուեստագէտը, արհեստավարժ նկարիչի վարժ թեքնիքին կը միախառնէ անհուն սէր մը հանդէպ բնութեան բոլոր գեղեցկութիւններուն, կեանքի բոլոր գրաւչութիւններուն»:

Յաջորդ տարին, Սմբատ ցուցահանդէս մը կուտար Նիւ – Եորքի մէջ: Այդ առթիւ, Յ. Խաժակ «Հայրենիք»ի մէջ կը գըրէր. «Սմբատ Տէր – Կիւրեղեան, անուն մը՝ որ կորսուած ու ամէն օր քիչ – քիչ անհետացող անցեալներէն, աշխարհներէ, կեանքի ծուէններէ կը բերէ իրականութիւններ, գեղեցկութիւններ եւ ապրումներ ու մոդական վրձինի հարուածով մը իրենց թուալքին մէջ կ'անշարժացնէ զանոնք, ակնթարթ մը ետք վերստին շնչաւորելու համար ապագային մէջ, մարդոց զգայնութիւններուն եւ յիշողութիւններուն մէջ, այս անգամ արուեստի հպումով լուսաւորուած»:

1985–ին Սմբատ ցուցահանդէս մը կուտար Պոսթընի մէջ: Ատլանտեանի այս ափին արուեստագէտին վերջին ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենար 1987–ին, Թորոնթոյի Համազգայինի կեդրոնին մէջ:

Արուեստագէտին աւելի քան կէս դարու ստեղծագործական վաստակի համբաւը յապաղումով կը հասնէր Հայաստան, ուր, 1986 Յունուարին, «Սովետական Հայաստան» ամսաթերթին մէջ ակնարկ մը ստորագրելով Վահան Յարութիւնեան՝ ի մէջ այլոց կը նշէր. ««Իրանահայ կերպարուեստը Սփիւռքի կերպարուեստի այն եզակի օղակն է, որտեղ բաւականին հաստատուն են ոչ միայն դասական սկզբունքները, այլեւ ժողովրդական արուեստի աւանդոյթները: Դրա տպաւորիչ վկայութիւններից է Սմբատ Տէր – Կիւրեղեանի արուեստը»:

Արուեստագէտին ծննդեան 75–րդ տարեդարձի նուէրը կը հանդիսանար Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի հրաւէրը: Մինչ Սմբատ կը պատրաստուէր Երեւանի մէջ ունենալիք անհատական ցուցահանդէսին, 1988 Դեկտեմբեր 7–ին կը հասնէր Հայաստանի ահաւոր երկրաշարժին լուրը:

1991 Մայիսին է որ Երեւանի պետական պատկերասրահին մէջ կը բացուէր Սմբատի անհատական ցուցահանդէսը, արուեստագէտին եւ իր կնոջ Արաքսի ներկայութեամբ: Ուրախ էր արուեստագէտը, ի տես իր արուեստին գնահատման: Վերջապէս, Հայրենիքը իր արժանին կը հատուցանէր իրաւ արուեստագէտին:

Սմբատ կենսունակ, լաւատես անձնաւորութիւն մըն էր, ժպիտը անպակաս, որուն հետ առաջին իսկ հանդիպում մը կը համակէր ձեզ կեանքի հանդէպ ուրախ տրամադրութեամբ եւ երջանիկ ապրումներով: Պայծառութիւն, զուարթութիւն եւ երջանկութիւն կը ցոլացնեն իր գործերը, որոնք հայելին են իր աշխարհահայեացքին:

Սիրելի Սմբատ, յաճախ մեր հանդիպումներու ընթացքին, կատակով ինծի կ'ըսէիր. «Հրանդ, գիտեմ որ երբ ես մեռնեմ, դու իմ մասին կը գրես: Չեմ ուզում որ գրես, բայց քեզ ճանաչում եմ, դու կը գրես: Բայց մի պայման ունեմ. «մեծ» բառեր չգործածես»:

Արդ, սիրելի բարեկամ, յարգելով փափաքդ եւ հաւատարիմ մնալով պայմանիդ, ջանացի անպաճոյճ (ներողութիւն՝ պարզ պիտի ըսէի) տողերով ուրուագծել կեանքիդ ուղին:

Ընդունէ անկեղծ սրտէ մը բխող այս տողերը իբրեւ ծաղիկ թարմ շիրիմիդ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՈՎԵՐ Կ'ԱՆՑՆԻՆ, ԾՈՎԵՐ Կ'ԱՆՑՆԻՆ

Մենք այլեւս քաղաքացիներ ենք, այսինքն քաղքենիներ, որոնք գիւղէն ու գեղջկական համայնապատկերէն կտրուած են ամբողջ կեանքի մը համար: Ի՞նչպէս պիտի ընենք որ օր մը կանգնինք ցորեաններով լեցուն դաշտի մը դիմաց ու տեսնենք թէ հովը ի՛նչպէս կ'անցնի ցորեններուն մէջէն: Դանիէլ Վարուժան տեսած էր այդ տեսարանը: Տեսած էր ցորեանի ծովը: Եւ գրած էր իր ամենագեղեցիկ բանաստեղծութիւններէն մէկը.

Հովեր կ'անցնին.–
Ու ցորեաններս յուշիկ յուշիկ
կ'արթննան,
իրենց խորքէն կը հոսի դող
մ'անսահման:
Գեղադալար կողերն ի վար բլուրին
Ծովեր կ'անցնին:

Պէտք է կարդալ ու վերստին կարդալ ու անգիր սորվիլ այս հրաշալի բանաստեղծութիւնը որ ցորենի ծովերուն մէջէն սարսուռներու նման կ'անցընէ կանանչ բլուրէն հասնող հովերը:

Նոյն հովերն են որ կը ներշնչեն բանաստեղծ Խրախունին, որ որպէս քաղքենի, եւ ոչ թէ գիւղացի, կանգնած է իրական ծովուն դիմաց, եւ ոչ թէ ցորենի ծովու: Ծովուն դիմաց: Նաւահանգիստի մը մէջ: Ուր եղերք քաշուած են առագաստանաւերն ու գրօսանաւերը: Կը նայի հովերուն որոնք առագաստ մը կը փնտռեն, արպէսզի այդ առագաստին սիրտը դողացնեն, ինչպէս հովը կը դողացնէր ցորեններու ծովուն սիրտը:

Հովեր կուգան
առագաստներ կ'որոնեն
կայտառ կուրծքերն իրենց
շունչով լեցնելու –

Բայց ի զուր: Հովեր կուգան, սիրոյ նման կը փչեն, կը թռցնեն մարդոց խելքը գլխէն, նաեւ գլխարկ, մազ կամ փրփուր, բայց առագաստ չեն գտներ:

Հովեր հովեր, ո՞ւր կը փչէք –
Առագաստը կայմին վրայ
պատանքի պէս փաթթուած
ոլոր ոլոր կապկպուած
կտրող քակող
դրօշի պէս բացող պարզող
ձեռքի մը դեռ կը սպասէ:

Հովը միայն առագաստ մը ունենալու ու զայն դէպի հեռաւոր ափեր առաջնորդելու համար ստեղծուած չէ, բայց եկէ՛ք մտածենք որ ամէն առագաստ կը սպասէ իր հովուն եւ ամէն հով կը փնտռէ իր առագաստը: Անպայման հով մը կայ որ ստեղծուած էր որպէսզի առագաստի մը կուրծքը լեցնէր իր աճաւոր շունչով ու զայն տանէր դէպի անհուն, դէպի երջանկութիւն, դէպի երազ: Եթէ չգտնէ ան իր առագաստը, պարապ տեղ ստեղծուած պիտի ըլլայ, պիտի փչէ հոս հոն իր առագաստը փնտռելով ու տակաւ պիտի չիջի յուսահատութեան մէջ:

Եւ երեւակայե՛լ տակաւին հակառակը: Երեւակայել որ նաւաստին աճաւորիկ քակած է առագաստը իր կայմէն, զայն պատրաստած է որպէսզի ան լեցուի հովուն հզօր շունչով: Բայց հովը չկայ: Հովը չերեւիր հորիզոնին վրայ: Առագաստը ի զուր կը սպասէ, նայելով դէպի երազային այն հեռուն ուր հասնիլ պիտի ուզէր հովին կռնակ տալով: Առագաստը ոչինչ է առանց հովին:

Ուրիշ քաղքենի բանաստեղծ մը, Վարդ Շիկահեր, որ նոյնպէս հեռու ինկած է ցորեաններու ծովէն, Խրախունիին նման կանգնած է քաղաքի ծովափին: Բայց ան կը նայի ո՛չ թէ առագաստին, այլ տարբերօ նաւավարի մը: Նաւավարը կանգնած է ծովափին մօտ, հնամենի նաւուն վրայ: Նայուածքը ուղղած է դէպի հեռաւոր հորիզոն, եւ փիլիսոփայի մը նման կը մտածէ խորասոյզ: Եւ ահա հրաշալի պատկեր մը.

խոկումներուն ընդմէջէն
ծովեր կ'անցնին,
մարդիկ կ'անցնին,
աշխարհ կ'անցնի,
ինք կ'անցնի:

Մարդուս միտքն ալ առագաստ մը չէ՞, որուն կուրծքը պիտի լեցուէր հովերով ու ծովերով, որուն քովէն ու մէջէն պիտի անցնէին հովեր ու ծովեր: Միշտ մեր մտքին մէջ պիտի արձագանգէ Դանիէլ Վարուժանի տաղը, լեռնային շրջանի մէջ ըլլանք կամ քաղաքի մէջ:

Հովե՛ր կ'անցնին
Զմրուխտներով կը ծփայ դաշտը
անհուն,
Ծիտը կ'երգէ թառած հասկի
մ'օրօրուն՝
մինչ իր տակէն ցորեաններու
մոլեգին
ծովե՛ր կ'անցնին
հովե՛ր կ'անցնին:

Բ. Հ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔԻՍ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒՄ
(կենսագրական յուշապատումներ)
գիրք առաջին

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Երեւան, 1999

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԵՇԻԼԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, տեղւոյն տիկնանց կազմի անդամուհիները հիւրընկալած են միւս թաղերու եկեղեցիներու տիկնանց կազմերը: Հաւաքոյթին նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք: Ճաշի բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Հայկուհի Կէօքչէօղլու, ապա, ճաշի աւարտին բոլոր տիկինները անցած են եկեղեցի, ուր խօսք առած է հոգեւոր մատակարարը՝ Արամ Ծ. Վրդ. Աթէշեան: Ան շեշտած է որ առանց տիկնանց կազմերու անկարելի է պատկերացնել համայնքին կեանքը եւ աւելցուցած է որ ամէն դըպրոց, դաս, ամէն երգչախումբ իր անունն ունի, ուրեմն տիկնանց կազմերն ալ պէտք է իրենց անունն ունենան: Առաջարկած է նաեւ որ ամէն տարի Նաւակատիքի տօնին, տօնախմբուի Տիկնանց կազմերու օրը: Խօսք առած է Պատրիարքը եւ նշած որ Եշիլգիւղի Տիկնանց կազմին համար գտած է աղուոր անուն մը՝ Շուշան եւ թելադրած որ Եշիլգիւղի Տիկնանց կազմը իր տարեդարձը տօնէ Շուշան սրբուհիի յիշատակութեան օր՝ Խաչվերացի տօնին յաջորդող Երեքշաբթին: Պատրիարքը անդրադարձած է համայնքը յուզող հարցերուն եւ ցաւով նկատած որ վերջերս օտար ամուսնութիւնները ծաւալուն բնոյթ առած են, հայերէնի գործածութիւնը նահանջ արձանագրած է, մկրտութիւններու թիւն ալ նուազած:

***

ՊՈԼՍՈՅ Էսաեան վարժարանին մէջ, Յունիս 12-ին, Յունուարի Բաժակի օրուան հաւաքոյթէն յաւելուածաբար կազմակերպուած էր այլ հաւաքոյթ մը, ուր համախմբուած էին վերջին 25 տարիներու շրջանաւարտները: Նպատակն էր ամրապնդել կապը հին եւ նոր Էսաեանցիներու միջեւ: Հիւրերը դիմաւորած է տնօրէնուհի՝ Սաթենիկ Նշան, սեղաններ սարքուած էին պարտէզը: Պատրաստուած էր կոկիկ յայտագիր մը: Օրուան խօսնակը եղած է հայերէնի ուսուցիչ՝ Կարպիս Խորասանճեան: Խօսք առած են Տիկին Ս. Նշան, Նուրչէն Տուման:

***

ՊՈԼՍՈՅ Գալֆայեան վարժարանի պարտէզին մէջ, Յունիս 13-ին, տօնուած է Գալֆայեանցիներու աւանդական օրը»: Տնօրէնուհին՝ Տիկին Վարդուհի Մերտինեան ամփոփ տեղեկութիւններ փոխանցած է վարժարանին ներկայ վիճակին մասին, նշելով որ ապագային, վարժարանը Գալֆայեան _ Ճեմարան անունով պիտի շարունակէ իր նուիրական գործը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է խնամակալութեան ատենապետ՝ Տիգրան Փիլիպոսեան:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յ. Տէր _ Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տեղի ունեցած է Մայրերու Օրը կազմակերպութեամբ Ազգային Առաջնորդարանի Տիկնանց Յանձնախումբին եւ նախագահութեամբ Թեմիս առաջնորդ՝ Գեղամ Ծ. Վրդ. Խաչերեանի: Ձեռնարկին նպատակը ներկայացուցած է Արաքսի Թիւրիւքնեան: Օրուան բանախօսը եղած է Կարօ Յովհաննէսեան որ փառաբանած է Հայ մայրը եւ շեշտած անոր կենսական դերը հայկական կեանքին մէջ, պատմութեան երկայնքին: Գեղարուեստական յայտագրէն ետք, փակման խօսքը արտասանած է Գեղամ Ծ. Վրդ. Խաչերեան ներկայացնելով հայ մօր ոգին:

***

ՊՈԼՍՈՅ սակարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է նկարչուհի Մաւլէնի վերջին նկարներու ցուցահանդէսը: Արուեստագիտուհին ներկայացուցած է 22 գործեր:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յ. Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 26-ին, համերգ մը տուած է Ազգային Աքսոր Գասարճեան վարժարանի մանկապատանեկան երգչախումբը, խմբավարութեամբ Գրիգոր Նաճարեանի: Երգացանկը բաղկացած էր հայրենի երգահաններու ստեղծագործութիւններէն:

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ԿՈՄԻՏԷ - ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ըստ իր կանոնագրին, 1915 Ապրիլ 24-ի Մարսէյլի Կոմիտէն Յունիս 2-ին ընտրած է իր նոր վարչութիւնը, որու անդամներն են.—

Նախագահ՝ Ժագ Տօնապետեան, փոխնախագահուհի՝ Գլեմանս Թիւթէլեան, ատենադպիր՝ Միշէլ Կէվիկեան, փոխ - քարտուղար՝ Գրիսթին Սաքի, գանձապահ՝ Փիէր Մաշոյեան, փոխ - գանձապահ՝ Հերմինէ Անֆիխօ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Պարսամեան սրահի կեդրոնը, լայն պաստառի վրայ մեծատառ արձանագրութիւն մը՝ Նիսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը՝ ենթախորագիրի ձեւով՝ Միօրեայ: Աջ եւ ահեակ՝ զոյգ եռագոյններ:

Եւ, խուռներամ փութացած ծնող ու զաւակներ, յատկապէս կ'ունկնդրեն Ֆրանսական եւ հայկական քայլերգները: Օրը Կիրակի, յ. մ., Թուականը՝ Յունիս 20:

Տիկնանց Միութեան անունով Միօրեայի տնօրէնուհին Տիկին Շաքէ Յակոբեան - Գլաուսն նկատել կուտայ, թէ կ'ուզեն լսել զարձնել նորահաս սերունդին ձայնը, քանի այս մեր այժմու սերունդն ալ իր նախորդներուն նման պարտի ունենալ իր առանձին, սեփական, խրայատուկ եւ ինքնուրոյն դէմքը: Եւ, հետեւաբար, կ'ուզեն ճամբայ ելած այս սերունդին փոխանցել ջահը մեր Մայրենիին, ջահը մեր մշակոյթին, ջահը հայկականութեան: Ու կ'ակնկալեն, որ անոնք, նոր սերունդին ջահակիրները, այդ անբաւ հարստութիւնները գործածեն վերանորոգումի եւ թարմացումի ճամբով:

Վաղեմի կարգով այս ցերեկոյթը կը նըւիրուի գրական դէմքի մը, այս անգամ Ամենայն Հայոց բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի, քերթողին ծննդեան 130-ամեակին առթիւ: Կենսագրական սեղմ գիծերու պատկերացումէն ետք, տընօրէնուհին քանի մը մէջբերումներ կը կատարէ ժամանակակիցներու խօսքերէ, - Ա. Իսահակեան, Ստ. Զօրեան:

Քսանեւհինգ տարիներու յամառ եւ յարատեւ աշխատանքի արգասիք հանդիսացող Տիկնանցի միօրեայ վարժարանը, 1998–99 ուսումնական տարեշրջանին կ'արձանագրէ 62 աշակերտ, երկու սեռէ, հինգէն տասնեւութ տարեկան: Հինգ ուսուցչուհի կը ներկայացնէ վարժարանին կրթական անձնակազմը: Տիկիններ Հռիփսիմէ Պօշնաքեան, Հիլտա Պատեմ, Նորա Սարաճեան, Անոյշ Սեռովբեան եւ Շաքէ Յակոբեան-Գլաուսն: Ասոնց կողքին կ'աշխատին նաեւ Սիլեալնա Մարապեան (պարուսոյց) եւ Դիւյազն Օհանեան (երգուսոյց)*: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը, ժամը 14-էն 18: Շաբաթ օրերն ալ տնօրէնուհին կը զբաղի պաքալորէայի հայերէնի քննութեան ներկայացող թեկնածուներու ուսուցումով: Այս ուսումնական տարուան չորս աւարտականներ, տնօրէնուհիին յատուկ դասընթացքներուն հետեւելով, Յունիսին կը ներկայանային պաքալորէայի հայերէնի քննութիւններուն: Երկուքը բերանացի, մէկը գրաւոր իբրեւ Ա. լեզու եւ միւսն ալ ընտրութեան (օփսիոն) կարգով:

Ներկաներուն հրամցուած յայտագիրը այս անգամ ալ ճոխ եւ պէսպիսուն էր: Խմբերգ, առանձին թէ խմբական արտասանութիւն, խմբապար, դաշնակ եւ անշուշտ, դաստիարակչական բնոյթի թատերախաղ: Պարզ է, թէ օրուան բեմին վրայ փայլող «աստղեր»ուն թիւը շատ ըլլալով, չենք կրնար մանրամասնել զանոնք անուններու հատ-հատ արձանագրութեամբ:

Բոլորին սրտին խօսող կէտ մը կը մնայ այլապէս մատնանշելի: Անխնա հայախօսութեամբ (յստակ, մաքուր առոգանութիւն) ստեղծուած հայաբոյր մթնոլորտն էր: Յոյժ օրինակելի:

Միջնարարին կը յաջորդէ Նարեկ Եպիսկ. Շաքարեանի խօսքը: Լիովին կը գնահատէ Տիկնանցի շուրջ բոլորուած տիկիններուն, յայտնապէս վարժարանի ուսուցչուհիներուն բոլորանուէր աշխատանքը:

- Վարձքերնիդ կատար, սիրելի տիկիններ, յարգելի ուսուցչուհիներ, աղջիկներ եւ տղաներ, բոլորդ ալ հարազատ զաւակները մեր ժողովուրդին եւ մեր Ս. Եկեղեցւոյ...: Ասոր կ'ընկերանայ նորանոր բարձունքներ նուաճելու շրջանիս Հոգեւոր հովիւին մաղթանքը:

Ներկաները այս տարի եւս ձեռքի տակ կ'ունենան ճաշակաւոր յայտագիր-տետրակ մը, պատկերազարդ (լի Միօրեայի կեանքի դրուագներով) գունատիպ եւ երկլեզու: Բովանդակալից գրութիւններով եւ քերթուածներով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Ծնողք եւ սան, անշուշտ, շնորհապարտ տրամադրութեամբ կը վերյիշեն ատենէ մը ի վեր հանգստեան կոչուած իրենց երբեմնի ուսուցչուհի տիկին Անի Օհանեանի երախտաշատ աշխատանքը, տարիներ շարունակ:

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
- 1924 - 1925 -
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

- Անցած օրուան ցոյցը արգիլեցի՞ն... անկիա նախափորձ մըն էր պարզապէս, հիմակ որ անպատիժ մնացին, աւելի շընորհքով պիտի ընեն ... այս անգամ արիւն պիտի թափի:

- Զըլալիք բաներ չեն, - դիտել տուաւ Գէորգ էֆէնտի, որ քանի մը օրէ ի վեր շատ յոռետես դարձած էր:

- Մասնաւոր տեղեկութիւններ ունիմ,— ըսաւ Մինաս ձայնը ցածցնելով, որպէսզի աւելի կշիռ տայ իր ըսելիքներուն, - Դաշնակցները իրենց հպատակներուն հրահանգ տուած են Բերայի եւ Ղալաթիոյ շրջաններուն մէջ հաւաքուելու, որպէսզի նշանը տրուածին պէս կարենան շուտ մը քարափ ժողվուիլ:

- Է՛յ, Գատըգիւղ գտնուող Անգլիացինե՞րը...

- Արդէն սկսած են տեղափոխուիլ:

- Ի՞նչ կ'ըսես:

- Դուք կը քնանաք կոր ուրեմն, ոչ թէ միայն Գատըգիւղ գտնուողները, այլեւ անոնք, որ Քանտիլլի, Պէպէք, Թէրապիա, վերջապէս կեդրոնէն հեռու տեղեր կը գտնուին, պատուէր ստացած են Բերայի կողմը հաւաքուելու... խնդիրը շատ լուրջ է:

- Ես չեմ կարծեր, որ Թուրքերը կատաղած ընեն, որչափ ատեն որ Դաշնակից զօրքեր գտնուին Պոլսոյ մէջ, - ըսաւ Գէորգ էֆէնտի, - անոնց հեռանալէն ետքը լսելիք չունիմ, կարող են ամէն բան ընել:

- Բայց արդէն ըլլալիքը նախ եւ առաջ Դաշնակից զինուորներուն դէմ է:

- Ժողովո՞ւրդը պիտի յարձակի Դաշնակից զինուորներուն վրայ. այդ անկարելի է:

- Ի՞նչ ժողովուրդ, _ գոչեց Մինաս, - Միլլի բանակը:

- Միլլի բանակ չկայ Պոլսոյ մէջ, - դիտել տուաւ Գէորգ էֆէնտի:

- Մուսթաֆա Քէմալի բանակէն քսան հազար զինուոր կայ Պոլսոյ մէջ եւ անոնց թիւը ամէն օր աւելնալու է... սիվիլ հագուած ամէն օր հարիւրաւորներ կուգան կոր Իզմիթէն... ասկէ ամիս մը առաջ Պոլսոյ մէջ Թուրք սպայ մը կը տեսնէի՞ր... իսկ հիմա լեցուն են, ուրկէ՞ մէջտեղ ելան այս մարդիկը:

- Շատ իրաւացի է պարոն Մինասին ըսածը, - հաստատեց Բարսեղ աղա, - ես ալ քանի մը օրէ ի վեր կը դիտեմ կոր, որ մանաւանդ Պոլսոյ կողմը, ամէն քայլիդ Թուրք սպայի կամ զինուորի կը հանդիպիս:

_ Դաշնակիցները ամէն բանէ լուր ունին ու չէնք ու չնորհք կը վախնան կոր,— շարունակեց Մինաս, - բայց Միլլի բանակին քսան հազար զօրքերէն, Պոլսոյ մէջ հինէն մնացած նոյնչափ զինուոր եւ սպայ կայ, այնպէս որ, եթէ այսօր ոտքի ելլեն՝ կրնան 40 հազար կռուող մէջտեղ հանել: Անոնց դէմ Դաշնակիցներուն զօրութիւնը ի՞նչ է, հազիւ 8 - 10 հազար հոգի ու քանի մը հատ ալ մարտանաւ ... չմոռնանք, որ անդին յաղթական բանակ մըն ալ կայ, որ պատրաստ է Պոլսոյ վրայ քալելու:

_ Մուսթաֆա Քէմալի բանակը Իզմիթ կը կեդրոնանայ կոր եղեր, - դիտել տուաւ Գէորգ էֆէնտի:

- Կեդրոնացած լմնցած է, - պատասխանեց Մինաս:

- Զըսէ՞ք, որ մենք Գատըգիւղի մէջ ապահով չենք, - ըսաւ Բարսեղ աղա:

- Հարկաւ ամէնէն առաջ մեր վրայ պիտի յարձակին:

- Արդեօք քանի մը օրուան համար Բերայի կո՞ղմը փոխադրուինք:

- Բերան ի՞նչ տարբերութիւն ունի, եթէ Դաշնակիցները զապաղական միջոցներու պիտի չդիմեն:

- Վերջապէս հոն եւրոպական եղերք է:

_ Ու վտանգի պահուն կրնանք ինքզինքնիս շոգենաւ մը նետել:

- Եթէ շոգենաւ գտնանք:

- Կամ եթէ կարենանք մինչեւ քարափ հասնիլ:

- Դուն ալ, պարոն Մինաս, եկար ամէնքս մէկ գող հանեցիր, - ըսաւ Տիկին Մաննիկ յանդիմանական շեշտով:

- Դող ելլելիք բան չկայ, միայն պէտք է պատրաստ ըլլալ, որովհետեւ վտանգը իրական է... Իզմիրը չմոռնանք:

_ Ե՞րբ պիտի ըլլայ եղեր այդ ըսածներդ:

- Զեմ գիտեր, բայց անշուշտ շատ չուշանար, քանի որ Դաշնակիցները իրար անցեր ու հիմակուընէ միջոցներ ձեռք կ'առնեն կոր իրենց հպատակները պաշտպանելու համար:

Ինչ խօսակցութիւն որ տեղի կ'ունենար Բարսեղ աղայենց տունը, նոյն խօսքերը կը խօսուէին այդ միջոցին ամէն տան մէջ: Զարհուրանքի շրջան մըն էր, որ կ'անցընէր Պոլսոյ հայութիւնը: Ամէնէն այլանդակ ենթադրութիւնները իբրեւ ճշմարտութիւն կը պատմուէին: Երեւակայական դէպքեր իբրեւ ականատեսի կողմէ վկայուած: Խորհրդաւոր անյայտացումներու մասին շշուկներ կը տարածուէին:

- Գիշերանց եկեր, տունը կոխեր, բռներ տարեր են:

- Ո՞ւր...

- Ո՛վ գիտէ, հաւանօրէն Իզմիթ, անկեց ալ ենկիւրի:

- Մուսթաֆա փաշա լուր ղրկեր է Դաշնակիցներուն, որ մինչեւ ամիս մը Պոլիսը պարպեն, եթէ ոչ, իր բանակովը Պոլսոյ վրայ պիտի քալէ եղեր:

- Արդէն Իտալացիները իրենց զօրքերը քաշեցին:

-Իրաւ, հիմա Իտալացի ստիկան բնաւ չերեւար կոր փողոցները:

- Ես աչքովս տեսայ, որ Անգլիացիները Շիշլիէն զէնք ու ռազմամթերք կը փոխադրէին քարափ:

- Արդէն այնպէս մը կարգադրեր են, որ ի հարկին ամբողջ զօրքը երեք ժամէն շոգենաւերը փոխադրուի:

- Սպաներու ընտանիքները հրաման ստացեր են անմիջապէս Պոլսէն մեկնելու:

Բոլոր այս զրոյցները, մերթ իրաւ, մերթ սուտ, երեւակայութիւնները կը գրգռէին, սիրտերը թունդ կը հանէին, եւ ընդհանուր խուճապ մը յառաջ կուգար:

Ամէն օր կը լսուէին մեկնողներու անուններ:

_ Այսինչն ալ գացեր է:

(Շար. 51)

(Շար. Ա. էջէն)

գութիւնը չատ խախուտ էր, ՌՒ–ՁԷ–ՔԱ–ն սարսափի մատնած էր մնացած Սերպերը:

⁂

79 օրերու բուռն ռմբակոծումներէն ետք, հաշուեկշիռը բաւական չնչին բնոյթ ունի: «Թայմզ» կը հաղորդէ որ միայն 13 սերպ հրասայլեր փճացած են: Թերթին աղբիւրը՝ ՔՖՈՐ–ն է (բազմազգեան ուժեր), մինչ ՕԹԱՆ հարիւրաւոր հրասայլերու եւ այլ զինամթերքի մասին կը խօսէր...

ՇԸՎԷՆԸՄԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Առաջին անգամ մը չէ որ Ներքին նախարարը՝ Ժ. Փ. Շըվէնըման իր անհատականութիւնը կը ցուցաբերէ, անձնական ցնցիչ յայտարարութիւններով: Վերջերս կրկին նեղը դրած է նախարարապետը. ցուցաբերելով զուտ անձնական դիրք մը բազմաթիւ հարցերու նկատմամբ, ի չարս որոնց շրջանային լեզուներու հարցը, ինչ որ պատճառ է որ «Շըվէնըման հարց մը» գոյութիւն ունենայ եւ մամուլի էջերու նիւթ ըլլայ Յունիս 24 – 25–ին: «Լիպերասիոն» չի վարանիր իսկ «Փարանոյա» խորագրել (հալածախտ) Շըվէնըմանի նուիրած իր խմբագրականը: Այս որակումը կը տրուի որովհետեւ Ներքին նախարարը ինքզինք հալածուած կը նկատէ, կ'ըսէ. – «Ես, բան մը չեմ ըսեր: Ինծի դէմ ատելութեան արշաւ մը կայ: Բայց, հանգիստ եղէք, Սալէնկրօ չեմ» (ի դէպ, յիշենք որ Ռ. Սալէնկրօ Ներքին նախարարն էր Ժողովրդական Ճակատի Լէոն Պլումի կառավարութեան 1936–ին: Ազգայնական կրէկուար չարաթաթերթը արձագանգած էր յայտնութեան մը զոր ըրած էին համայնավարները եւ Աքսիոն Ֆրանսէզը եւ ըստ որուն Սալէնկրօ դատապարտուած էր դասալքութեան համար 1915–ին: Նախարարը անձնասպան եղաւ):

Այս վերջին խրադարձութիւնները պատահեցան որովհետեւ Գոհն – Պենտիթ առաջարկեց որ Շըվէնըման կանխահաս կերպով հանգստեան կոչուի, աղջի օր ալ, ուրիչ կանաչ մը՝ Տոմինիք Վուանէ իր աթոռին թեկնածու էր: Գոհն – Պենտիթ, ըստ Շըվէնըման, խառնակիչ մըն է եւ կանաչներու ձայներու 9,72%–ը յարդի բոցի կը նմանի: Ներքին նախարարը տարակարծիք էր արդէն, «Առանց Թուղթի» անձերու հարցին, ՕԹԱՆ–ի Քոսովօ միջամտութեան, Գորսիքայի նախկին նահանգապետի ձերբակալութեան համար:

Կը յիշուի որ Ժոսփէն – Շըվէնըման կապը սերտ է եւ այդ է պատճառը որ Ներքին նախարարը չի լռեր, գիտակից որ անհրաժեշտ է Ժոսփէնին եւ կրնայ ամէն ինչ թոյլ տալ ինքզինքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ վրայ (Ժամհուր) ռումբեր տեղացած են Յունիս 24–ին, 8 բնակիչներ մեռած են եւ 54 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Իսրայէլեան այս ռմբակոծութիւնը հետեւանք է, կ'ըսեն Իսրայէլացիները, լիբանանեան Հեզպոլլահի տեսական գործողութեանց եւ հրթիռներու արձակման հիւսիսային Իսրայէլի վրայ: Իսրայէլեան ռումբերը քարուքանդ ըրած են նաեւ կամուրջները ՄԱԿ–ի գործողութեան շրջագօտիին մէջ: Լիբանանի վարչապետը՝ Ս. Հըս «բարբարոսութիւն» որակած է այս ռմբակոծութիւնները:

ՌԸՆԷ ՏԸ ՕՊԱԼՏԻԱ ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Յունիս 24-ին, Ժիւլիէն Կրինի աթոռին: Ընտրուեցաւ 3–րդ շրջանին 32–ի վրայ 17 ձայնով. միւս երկու թեկնածուներն էին Մօրիս Հերզոկ եւ Ռընօ Գամիւ: Բանաստեղծ, գրագէտ, մանաւանդ թատերագիր, Օպալտիա 81 տարեկան է, ծնած է Հոնկ–Քոնկ ֆրանսացի մօրմէ եւ փանամացի հօրմէ: Իր ամէնէն ծանօթ գործն է՝«Du vent dans les branches de Sassafras», որ կը ներկայացուի ներկայիս Փարիզ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ «ընկերային աղէտ» մը կը կրէ, ըստ Կարմիր Խաչի պատասխանատուներուն որոնք «1999–ի համաշխարհային աղէտներ»ու տեղեկագիրը ներկայացուցած են, Յունիս 24-ին, Մոսկուա: Ըստ տեղեկագրին ժողովուրդին մէկ երրորդին ծախքերը, օրական մէկ տոլարէն վար են: Մանուկներու 40%–ը թշուառութեան մէջ կ'ապրի, մէկ միլիոն երախայ բնակարան չունին: Ապրելու միջին տարիքը 58 տարեկանի իջած է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐ 5-րդ համախմբում

Համազգայինի Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան կեդրոնական վարչութեան ծրագրած Հայ համալսարանականներու 5–րդ համախմբումը տեղի կ'ունենայ՝

ՅՈՒԼԻՍ 17–էն _ ՕԳՈՍՏՈՍ 1

Պէյրութի Համազգայինի Ն. Փալանճեան ճեմարանին մէջ:

Նորակազմ համախմբումը առաջին չորս տարիներուն եկաւ փաստելու, որ աշխարհասփիւռ հայ ուսանողութիւնը պատեհ առիթը երբեք չի փախցըներ ու հաճոյքով կուգայ համախմբուիլ մէկ յարկի տակ, այս հայրոյր միջավայրին մէջ դաստիարակչական եւ ընկերային անփոխարինելի մթնոլորտ մը միասնաբար ապրելու նպատակով:

Համախմբումի Կեդրոնական յանձնախումբը կը հրաւիրէ նաեւ ձեզ որ այս տարի դուք ալ օգտուիք այս առիթէն եւ ապրիք ձեր ուսանողական կեանքի ամենայիշատակելի պահերէն մէկը:

Տեղեկութեանց համար դիմել՝
ՍԷԼԼԱ ԹՆՃՈՒԿԵԱՆ
Հեռաձայն. –
00 _ 44 17 – 16 _ 03 – 84 – 52
E-mail : Stenjouk@aol.com
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
Հեռաձայն. –
01 – 42 – 29 – 10 – 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr.

Roma – Armenia

Catalogue sous la direction de Claude MUTAFIAN
Edition de Luca

(Exposition Salle Sixtine, Bibliothèque Apostolique du Vatican, jusqu'au 16 juillet)

Edition en langue française disponible à la **Librairie H. SAMUELIAN :**
51, rue Monsieur-le-Prince — 75006 PARIS

Prix 295 F + Frais de port.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège social 7 Place des Ursules
Saint-Etienne 04 77 33 71 37

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer à **la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine,** vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions :

01 40 11 19 33 ou **01 47 99 92 35**
ou **01 42 42 80 21**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը Եկեղեցւոյ վերանորոգութեան առթիւ եւ պայծառութեան համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Պօրտոյի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւն՝ 1000 Ֆր., Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ 3000 Ֆրանք, «Շամփօ» հաշուակալական գրասենեակ 7500 Ֆր., Օր. Սիլվա Քիզիրեան, Տիկին Աչխէն Սողոմոնեանց 1000–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 10.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շառլ Պօյաճեան 300 Ֆր., Պ. Պահրի 1200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զրահեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Թէզճան 7500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արման Կառավարեան, Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան 400–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յ. Կարիպեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Քիլիճեան 300–ական Ֆր., Զատէյեան ընտանիք 100 Ֆրանք, Պր. Րէմոն Փարիզէ 500 Ֆրանք:

Մելիք Զոլոյեանի մահուան առթիւ՝ ծնողքը՝ Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Զոլոյեան 10.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան եւ Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պագըրճեան 1000–ական Ֆր., (Վալանսէն) Պ. Սարաֆեան 500 Ֆր.:

Վալանթին Գալփայեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Մարի Հանչէրեան 500 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Վահէ Էօզթէյին՝ Արամ Տարօնեանի մահուան առթիւ՝ 1200 Ֆր.:

Պեռնար Քիւրքճեանի յիշատակին՝ Տիկին Մելինէ Աւագեան եւ Տէր եւ Տիկին Շանտէլ – Աւագեան 500–ական Ֆր.:

Յովսէփ Միրաքեանի յիշատակին՝ Պր. Կարապետ Սաղաճեան 100 Ֆր.:

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE-NOUBAR

CITE INTERNATIONALE DE L'UNIVERSITE DE PARIS

COMMUNIQUE

Depuis 22 ans, grâce au soutien fidèle de nos membres et nos donateurs, notre association a permis à plus de 250 étudiants arméniens venus d'Arménie et de divers pays de la diaspora de poursuivre leurs études supérieures au sein de l'université française et de loger à la Maison des Etudiants Arméniens de la Cité Universitaire de Paris.

Cette année, une campagne de donations a remplacé la traditionnelle tombola et nous a permis d'aider 21 boursiers résidant à la Maison d'Arménie.

Au nom des étudiants et du comité, nous tenons à remercier tous les donateurs très chaleureusement.

Pour continuer cette œuvre et maintenir ce foyer culturel arménien à la Cité Universitaire, nous avons toujours besoin de vos dons.

LE COMITE DES AMIS
DE LA FONDATION MARIE-NOUBAR
57, boulevard Jourdan — 75014 Paris

Paris, le 18 Juin

Bureau d'Information du Haut-Karabagh

Communiqué

Situé au 34, avenue des Champs-Elysées, le Bureau d'Information Socio-Politique du Haut-Karabagh fonctionne de manière régulière depuis mi-octobre 1998. Le travail le plus important de notre Bureau Officiel de Représentation et de l'Association de Soutien au Haut-Karabagh consiste à développer des relations permanentes avec la presse française, ainsi qu'une communication active au sein des institutions européennes et françaises. Nos contacts permanents avec la coprésdience française du Groupe de Minsk de l'OSCE et le Ministère des Affaires Etrangères facilitent l'échange d'information politique et diplomatique sur la région caucasienne, sur le conflit du Haut-Karabagh. L'Associaiton de Soutien au Haut-Karabagh s'est formée avec l'objectif de soutenir le peuple du Haut-Karabagh en général, et le Bureau de Représentation, en particulier. Le Conseil d'Administration, élu en novembre 1998, est constituée de :

M. Michel Deryeghiyan, Président, M. Alexis Govciyan, Secrétaire, M. Stéphane Papazian, Trésorier, M. Onnig Antranik Tfenkdjian, Conseiller, M. Gilbert Taros Kerkerian, Conseiller.

En adhérant à l'Association de Soutien au Haut-Karabagh, en la soutenant en tant que membre actif ou bienfaiteur, vous ferez partie de la volonté de notre communauté plus que réelle pour la reconnaissance et l'indépendance. Vous recevrez également le journal de l'Association, ainsi que des invitations à différents événements ou activités, organisés par nos soins à Paris ou en Province (conférences, colloques, concerts...).

Au nom des autorités du Haut-Karabagh, de nos membres fondateurs et de notre Bureau, nous vous remercions de vous joindre à nous.

— — — — — — — —

BULLETIN D'ADHESION

Nom : ....

Profession : ....

Adresse : ....

....

Tél. : .... Fax : ....

E-mail : ....

Je désire adhérer à l'Association de Soutien au Haut-Karabagh

☐ Membre actif
Cotisation annuelle : 500 FF

☐ Membre bienfaiteur
Cotisation annuelle : 5 000 FF

☐ Je fais un don de
Montant : ....

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CENTRE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE (Jura)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août :

Dates : du 29 juillet au 20 août

Prix : 3 400 + 450 F (transport Paris et Marseille)

Ages : enfants nés entre le 01/01/84 et le 31/12/92

Veuillez contacter la section la plus proche de votre domicile ou téléphoner au Conseil d'Administration de la CBAF au : 01. 48. 24. 46. 57.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 29
MARDI
29 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 19.672 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 74e ANNEE — N° 19.672

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 25 / 28)

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԻ ԴԻՄԱԾ ԵՐԿՈՒ ՕՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պետական եկամուտներու նախագահ Ս. Այվազեան յայտարարած է որ դատի դիմած են TWT եւ OTE ընկերութիւններուն դէմ 18 միլիոն տոլար չհատուցուած վճարած չըլլալու ամբաստանութեամբ: Այդ տուրքը պէտք է վճարուէր Արմէնթէլ ընկերութեան բաժնեթուղթերուն այդ ընկերութիւններուն վաճառքին առթիւ: Ծանօթ է որ կառավարութիւնը եւ TWT որոնք տէրն էին Արմէնթէլի, իրենց բաժնեթուղթերը ծախեցին OTE-ին:

* * *

ԱՐՇԱՒԱՆՔ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Համաշխարհային դրամատան Հայաստանի գրասենեակին ներկայացուցիչը Օ. Սաատաղ Յունիս 25-ին հանդիպում ունեցած է վարչապետ Վ. Սարգսեանի հետ, քննելու համար շօշափելի ծրագիրներ, ուղղուած՝ Հայաստան ներդրում ընելու տրամադիր անձերու: Տեղեկացնելով այս մասին, Օ. Սաատաղ յուսացած է թէ ներդրումի տրամադիր անձերու հետ նախատեսուած է առաջին հանդիպում մը, ապա երկրորդ մը՝ Սեպտեմբերին, Սփիւռքին հետ: Ան աւելցուցած է թէ զինք մեծապէս քաջալերած է վարչապետին այն յայտարարութիւնը թէ կը պատրաստուի «խաչակրաց արշաւանք» կազմակերպել կաշառակերութեան դէմ:

* * *

ԿԱՐԿՈՒՏԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Վերջին օրերուն Շիրակի մարզը լրջօրէն տուժած է տեղացած կարկուտէն. Աշոցքի, Գոգհովիտ, Թորոսգիւղ, Արտենի, Անիի Բագրաւան, Ջրափի, Մարմաշէն, Վահրամաբերդ, Մայիսեան ու Արթիկի շուրջ մը գիւղերուն մէջ վնասուած են բանջարանային ու հացահատիկի բերքերը: Արժեւորումներու համաձայն 4000 հեկտար ցանք տուժած է, հազարը ամբողջովին, մնացեալը մասամբ:

* * *

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ 511 ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏ ՏՈՒԱԾ

Օփերայի սրահին մէջ տեղի ունեցած երեկոյթին, Երեւանի Մխիթար Հերացի բժշկական պետական համալսարանին 511 շրջանաւարտները ուխտած են «Ըլլալ Հիպոկրատի, Մխիթար Հերացիի արժանի հետեւորդ եւ անշահախնդրօրէն օգնել հիւանդին, անկախ անոր ազգութենէն, քաղաքական հայեացքներէն, կրօնքէն»: Անոնց մէջ կան 65 արտասահմանցի երիտասարդներ, ՀԱՊ-ի երկիրներէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն: Երեկոյթին ներկայ գտնուած են Առողջապահութեան նախարար Հայկ Նիկողոսեան եւ Պաշտպանութեան փոխ-նախարար Մկրտիչ Աբրահամեան:

ՍՓԻՒՌՔ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Որպէս նախապատրաստութիւն Սեպտեմբեր 22-ին Երեւանի Հայաստան – Սփիւռք համաժողովին, Ապրիլ 24-ի Կոմիտէն խորհրդակցական – աշխատանքի օրուան մը հրաւիրած էր Փրանսահայ կազմակերպութիւնները, խմբաւորումները որպէսզի կարելի ըլլայ առաջարկներ, տեսակէտեր բանաձեւել: Ներկայ էին գրեթէ բոլոր շրջաններէն ներկայացուցիչներ, կազմելով մօտ հարիւր հոգինոց լսարան մը: ՀԲԸՄ-ի Ֆրանսայի նախագահ տոքթ. Ե. Աժամեանի ողջոյնի խօսքէն ու Ապրիլ 24-ի Կոմիտէի նախագահ Ա. Կէօվճեանի ներածականէն ետք որոշուեցաւ երկու աշխատանոց կազմելով համադրել տեսակէտները: Առաջինը նկատի պիտի ունենար գործընկերութեան կառոյցները, կազմակերպումը, երկրորդը՝ փոխյարաբերութիւններու շրջանակին պարունակը: Առաջինը ղեկավարեց Հայ Դատի Յանձնախումբի նախագահ Ա. Գրիգորեան, երկրորդը՝ ԺԻԽԱ-ի նախագահ Մ. Տէյիրմէնճեան:

Երկու խումբերը անջատ վայրերու մէջ շարունակեցին խորհրդակցութիւնները. այդ ընթացքին յաճախ յայտնուեցան նոյն մտահոգութիւնները եւ մինչեւ ետք ալ տիրեց երկու աշխատանոցներու գործունէութեան մարզին շփոթը: Կէսօրին, երկուքին տեղեկաբերները՝ Գ. Գեւոնեան եւ Մ. Տէյիրմէնճեան, առաջինը գրաւոր, երկրորդը՝ բերանացի, ներկայացուցին ամփոփուած արդիւնքները:

Առաջին տեղեկագիրը Սփիւռք – Հայաստան գործընկերութիւնը կ'ուզէր զետեղել առողջ գետնի մը վրայ ուր յարգուէին երկու բեւեռներուն իւրայատկութիւնները, իւրաքանչիւրին գործունէութեան դաշտը: Ապա կը շեշտէր ժողովրդավար կարգերու, կաշառակերութեան դէմ պայքարի անհրաժեշտութիւնը. որպէս միասնական նպատակ կը թըւէր քաղաքական, տնտեսական, ինքնութեան, առողջապահութեան եւայլն մարզերը, թելադրելով որ Սեպտեմբեր 22-ին Ֆրանսայի գաղութը ներկայացնելու կոչուած պատուիրակութեան մէջ ներկայացուցչական կազմակերպութիւններէն դուրս մնացած անձնաւորութիւններ ալ ընդգրկուին:

Երկրորդ աշխատանոցը շեշտելէ ետք Հայութեան երկու հատուածներուն տարբերութիւնները, յարմար կը գտնէր կրթական, տնտեսական, տեղեկատուական յատուկ խորհուրդներու կազմութիւնը, փոխյարաբերութիւններու խորացումը՝ մշակութային ու այլ բնագաւառներու մէջ, արհեստագիտական զարգացումներու Հայաստան փոխադրութիւնը եւ կարեւոր կը նկատէր Հայաստանի կողմէ Սփիւռքի աւելի լաւ ճանաչում մը, իր կառոյցներով ու մասնայատկութիւններով:

Կէսօրուան ճաշի ընդմիջումէն ետք, շուրջ երկու ժամուան վիճարկումի նիստ մը տեղի ունեցաւ Տ. Շիրվանեանի նախագահութեամբ. նիւթ եղան ներկայ լսարանին Ֆրանսայի գաղութին համար ներկայացուցչական հանգամանքը, ըՍփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւններուն մէջ դաս տալ-չտալու հարցը, Եւրոպայի ու Սփիւռքի այլ գաղութներուն հետ խորհրդակցութեան պարագան, պատուիրակութեան կազմութեան թիւը, ընտրութեան ձեւը, պիւտճէն, եւլն.:

Ընդհանուր այս վիճարկումին աւարտին մօտ ժամանեց Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեան ու որոշ բացատրութիւններ տուաւ Սեպտեմբերի համաժողովին կազմակերպչական խնդիրներուն մասին: Ըսաւ թէ կ'ենթադրուէր 6-700 հոգիի մասնակցութիւն, ինչ որ Ֆրանսահայ գաղութէն շուրջ 20 հոգինոց պատուիրակութիւն մը նախատեսել կու տար: Շեշտեց թէ կարեւորը այնքան թիւը չէր, որքան ներկայացուելիք առաջարկները. ու այս առումով Երեւան շատ լուրջ ակնկալութիւն ունէր Ֆրանսայի գաղութէն: Ըսաւ նաեւ թէ Սեպտեմբերին հանդիպումը սկիզբ մըն էր որուն ընթացքին եթէ կարելի ըլլար ճիշդ հարցադրումները ընել, ձեւակերպել հարկաւոր կառոյցները, ատիկա արդէն մեծ յաջողութիւն կը նշանակէր:

Կարելի՞ էր Երեւանի լրջութեան ակնկալութիւնները արդարացնող ձեռնարկ նկատել Յունիս 27-ի փարիզեան հանդիպումը: Մասնակցութեան, միասնական աշխատանքի տեսակէտէ անվարան կերպով դրական է պատասխանը: Ինչ կը վերաբերի միջուկին, տակաւին կարելիք բաւական ճամբայ կայ, յատկապէս նըկատի առած՝ լոզունգայինին շարունակուող ներկայութիւնը, կրկնութիւնները, գործնականէն մեծ դիւրութեամբ հեռացող ելոյթները: Կ'արժէ որպէս լուսանցքային տուեալ արձանագրել մէկ - երկու արտայայտութիւններու ալ որոնք շատ տարաբնոյթ ըլլալով հանդերձ կը միանային զարմացնելու ընդհանուր յայտարարով. անոնցմէ էր օրինակ՝ Հայաստանի հետ գործի որոշ փորձառութեան տէր պարոնի մը կասծը թէ Երեւան իրենց ձեռնարկութենէն օր մըն ալ տարեկան 1200 տոլարի տուրք մը պահանջած էր, այն պատճառաբանութեամբ որ անունին մէջ կար «Հայկ.» բառը...: Ուրիշ մը դժուարութիւն կը յայտնէր Երեւանի մաքսատան ամէն երթին փոխուած կանոնադրութիւնը ըմբռնելու: Զարմանալի ըլլալէն անդին, գրեթէ զուարճալի էր տեսնել մասնակիցներ որոնք հայերէն հազիւ «բարեւ» ըսել կրնային, կ'առաջարկէին բարեփոխել Հայաստանի կրթական համակարգը. իսկ այս մարզին անհաւասարելի ինքնատպութիւնը պատկանեցաւ հայերէնը «լատինականացնելու» առաջարկին որ եղաւ աշխատանոցներէն մէկուն ընթացքին...:

Այսուհանդերձ, մինչեւ Սեպտեմբեր քիչ մը ժամանակ կայ ու բաւական մը բարեկամեցողութիւն, լրջութիւն որպէսզի հարկաւորը կատարուի ի դերեւ չհանելու համար Ֆրանսահայ գաղութէն Երեւանի ակնկալութիւնները:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊԱՊԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՂՐԿԷ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՅՈՎՀ.-ՊՕՂՈՍ Բ.Ի ՈՒՂԵՐՁԸ ՅՈՒԼԻՍ 2-ԻՆ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի

Յուլիս 1-էն 3, Վատիկանեան պատուիրակութիւն մը Երեւան կ'երթայ գլխաւորութեամբ կարդինալ էտուըրտ Գասիտիի, նախագահ Քրիստոնեաներու Միութեան վատիկանեան խորհուրդին:

Այս այցելութիւնը կը կատարուի նախաձեռնութեամբ Պապին, որ ինչպէս ծանօթ է, վերջին պահուն հիւանդացաւ եւ չկըրցաւ Լեհաստանէն Հայաստան անցնիլ Յունիս 18-ին, ինչպէս ծրագրած էր, անձնական բնոյթ ունեցող այցելութիւն մը տալու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Կարդինալ Գասիտի, Ուրբաթ, Յուլիս 2-ին պիտի հանդիպի Գարեգին Ա.ի եւ անոր յանձնէ անձնական գիր մը Յովհ. Պօղոս Բ.էն:

* * *

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին առողջական վիճակը միշտ ծանր է եւ Երկուշաբթի, Յունիս 28-ին ալ, որեւէ փոփոխութիւն չկար: Զօրակցութեան եւ մաղթանքներու բազմաթիւ հեռագիրներ կը հասնէին Էջմիածին, ի շարս որոնց Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսէն, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդէն եւայլն, եւայլն:

ՊՈՄՈՆԹԻԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ՊԻՏԻ ԶՓԱԿԷ ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ

Մեր նախորդ թիւով, արձագանգած էինք «Մարմարա»յի լուրին ըստ որուն Պոմոնթիի Մխիթարեան վարժարանի հարցը բարւոք լուծում մը գտած էր: Ստորեւ յաւելեալ մանրամասնութիւնները զորս կը քաղենք «Մարմարա»յէն:

* * *

Ինչպէս ծանօթ է, 1936-ի պէյաննամէներու ցուցակ հարցի հետեւանքով գրաւուած ու նախկին սեփականատիրոջ ժառանգորդներուն փոխանցուած էր Մխիթարեան վարժարանի շէնքը, ուրկէ դուրս աշակերտութիւն եւ կահ կարասի դրան առջեւ դրուեցան անցեալ վեցամսեակի վերջաւորութեան: Մամուլի մէջ յուզուած փոթորիկէն վերջ, շէնքին նոր սեփականատէրերը յօժարեցան պայմանաժամ տալ մինչեւ այս եղանակի վերջաւորութեան: Այդ ալ վերջացաւ: Նախընթաց օր դպրոցին մէջ աւարտական վերջին ու տխուր հանդէսը կար: Դպրոցին պատասխանատուները կը պատրաստուէին հանդէսէն վերջ պարպել դպրոցը: Անկէ վերջ ի՞նչ պիտի ըլլար: Դպրոցին պատասխանատուները ո՛չ նոր շէնք գնելու, ո՛չ ալ նոր շէնք վարձելու կարելիութիւն ունէին:

Բայց վերջին վայրկեանին բախտը ժպտեցաւ: Շիշլիի աթղաքապետ Մուսթաֆա Սարըկիւլ, որ ընտրութենէն առաջ զանազան խոստումներ ըրած էր Շիշլի մեր ցաւոտ հարցերուն մասին, իր խոստումը յարգեց ու Անգարայի մէջ շփման մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ը ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԱՒ «ԷՆԹԷՐԹՕԹՕ» ԲԱԺԱԿԻ Ա. ՇՐՋԱՆԸ

Երեւանի «Արարատ»ը «Էնթէրթօթօ» Բաժակի առման Ա. շրջանի դարձի խաղն ալ Երեւանի մէջ 1 – 0 շահելով ընդդէմ ռումանական Պաքէու խումբին, որակուած է Բ. շրջանին: Իր մրցակիցն է պելժիական Սէն-Թրոն խումբը զոր նախ պիտի հիւրընկալէ Երեւան, յառաջիկայ շաբաթավերջին: Յիշենք նաեւ որ ադրբեջանական «Ղարաբաղ – Ագդամ» ակումբն ալ որակուած է եւ որպէս մրցակից ունի ֆրանսական Մոնփըլիէ խումբը:

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԵԱՆ ՈԳԻՈՎ

Դարձեալ յարգանքով կը խոնարհինք անթառամ յիշատակին առջեւ մեր ժամանակակից պատմութեան քաջ Վարդաններուն՝ Սարդարապատի դոյամարտի հերոսներուն՝, ներշնչուելու համար անոնց նուիրումին վսեմութենէն եւ կրկին անգամ վերբերելու իմաստն ու արժէքը պատմական բախտորոշ դէպքի մը, որ տեղի ունեցաւ ութսուն եւ մէկ տարիներ առաջ:

Երբ մեր աչքին առջեւ բերենք Ապրիլեան Եղեռնին եւ անոր յաջորդող երեք տարիներու ընթացքին Թուրքին՝ մեր ժողովուրդի մնացորդացը բնաջնջելու եւ Արեւելեան Հայաստանը գրաւելու ճիգերը, Եւրոպայի այդպէս կոչուած մեր մեծ Դաշնակիցներու ապարարոյ շահագիտութիւնը եւ ընդհանրապէս հայանպաստ քաղաքականութիւնը, Նորակազմ Սովետական իշխանութեան բարեկամեցողութեան ընկերացող անզօր միջամտութիւնը՝ ի նպաստ Հայ Դատին. Կովկասի մեր հարեւաններուն անհաւատարմութիւնը եւ նենգամտութիւնը, եւ այդ բոլորին դիմաց մեր ղեկավարութեան դիւրահաւան բարեմտութիւնը եւ քաղաքական ծանրակշիռ իրադարձութեանց առընչութեամբ ճիշդ որոշումը տալու անփորձառութիւնը, կ՚ունենանք այդ շրջանի մեր ազգային քաղաքական կեանքին տրտում պատկերը:

Այդ բոլորին ընդմէջէն, որպէս ոգեղինացնող սրտապնդիչ իրականութիւն՝ կ՚անջատուի եւ մեր հիացումին, յարգանքին եւ հպարտանքին դէմ կը ցցուի փառքը Սարդարապատի Դիւցազնամարտին, որ վերահաստատեց մեր ազգային ինքնայարգանքը, բոցավառեց մեր հայրենասիրութիւնը, եւ անգամ մը եւս փաստեց, որ մենք սպանդանոց տարուող ոչխարներու հօտ մը չենք եւ մեզմէ ամէն մէկը, առանձին եւ միասին՝ գիտէ կռուիլ, ապրիլ եւ ի հարկին մեռնիլ՝ մեր հայրենիքին եւ ազգային նուիրականութիւններու պաշտպանութեան ի խնդիր:

1917-ին, Հոկտեմբերեան Բոլշեւիկեան Յեղափոխութեան հետեւանքով, Ռուս զօրքը լքեց իր դիրքերը եւ աճապարանքով հեռացաւ Կովկասէն և Արեւելեան Հայաստանէն՝ իր ետին քաղաքական եւ ռազմական պարապ մը ձգելով: Ուժաքամ հայութիւնը անզօր էր այդ լայն տարածութեան տիրանալու: Օգտուելով այս կացութենէն, Թուրքերը 1918 Յունուարի կիսուն, խզեցին զինադադարը եւ սկսան դէպի արեւելք յառաջանալ: Իրենց ծրագիրն էր, կարելի փութով գրաւել Կովկասը եւ իրենց դաշնակից Գերմաններէն առաջ հասնիլ Բաքուի նաւթահորերը: Զօրավար Անդրանիկի ուժերը անբաւարար էին կասեցնելու Թրքական յառաջխաղացքը, եւ իրարու ետեւէ Երզնկան, Էրզրումը, Սարըղամիշը, Պաթումը, Կարսը, Ալեքսանդրապոլը, անցան ձեռքը Թուրք բանակին որ Մայիսի կիսուն Արարատեան դաշտը հասաւ:

Թրքական զինուորական ուժին վերին հրամանատար՝ Էնվէր փաշան կ՚որոշէ նոր եւ ընդհանուր յարձակողականի մը անցնիլ: Ըստ այս ծրագրին, իր բանակին ձախ թեւը պիտի գրաւէր Թիֆլիսը, կեդրոնի ուժերը պիտի առնէին Արարատեան դաշտը եւ Սեւանի աւազանը, այդ կերպով, վերջնականապէս խեղդելու համար Հայ ժողովուրդը: Իսկ աջ թեւը՝ պիտի ճեղքէր հայկական գաւառները ու պիտի գրաւէր Բաքուն:

Ալեքսանդրապոլէն դէպի Երեւան շարժող Շեւքի փաշայի ինը հազարնոց բանակը 1918 Մայիս 21-ին Արարատեան դաշտ կը մտնէ եւ առանց ընդհարումի կը գրաւէ Սարդարապատ գիւղը եւ կայարանը ու կը պատրաստուի Երեւանի վրայ քալելու եւ կը սկսի հայութեան մահու կենաց պայքարը:

Յիշողութեանս մէջ, անջնջելիօրէն դրոշմուած է Երուսաղէմի Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի մէջ Սարդարապատի Հերոսամարտին մասին պատմութեան դասս: Ուսուցիչս, վանեցի թունդ հայրենասէր եկեղեցական մը, որ ականատես եղած էր կռուին, բոցաշունչ բառերով մեզի պատմեց առասպելական պատմութիւնը ճակատամարտին: Կռուի նախօրէին, երբ Թրքական հսկայ բանակը դիրք կը բռնէ փոքրիկ հայկական բանակին դէմ, Հայ սպարապետը, կռահելով սպառնացող լուրջ վտանգը, սպայի մը միջոցաւ լուր կը ղրկէ Հայոց Հայրապետին եւ կը խնդրէ որ հեռանայ Էջմիածինէն: Վեհափառ Հայրապետը, ցասումով կը գոչէ. – «Ս. էջմիածինէն մէկ թիզ իսկ չեմ հեռանար: Եթէ սպաննուիմ կը նախընտրեմ այս սրբատեղիին մէջ նահատակուիլ»: Եւ հրահանգ կուտայ որ հնչեցնեն Էջմիածնի զանգակները: Երեք օր, գիշեր եւ ցերեկ շարունակ, կը հնչեն Հայաստանի բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները: Կաթողիկոսին անվիճող կեցուածքէն եւ խօսքերէն ազդուած, Ազգային Խորհուրդի նախագահը՝ Երեւանի մէջ խուռն բազմութեան կը բացատրէ ծանրակշիռ կացութիւնը եւ կոչ կ՚ուղղէ բոլորին՝ զէնք առնել ու ճակատ երթալ եւ միանալ բանակին: Հայ մայր մը իր երեք կորիճները կը յանձնէ Նախագահին եւ կ՚ըսէ՝ «երեք զաւակ ունիմ, երեքն ալ կը յանձնեմ քեզի մեր հայրենիքին պաշտպանութեան համար: Եթէ տասը զաւակ ունեցած ըլլայի, տասն ալ հայրենիքիս պիտի նուիրէի»:

Այդ ճակատագրական պահուն Հայ ժողովուրդի գոյատեւման եւ ինքնապաշտպանութեան բնազդը կը հասնի իր գագաթնակէտին: Հայրենասիրական հզօր զգացումէ մը մղուած Հայեր, այր եւ կին, ծերունի, չափահաս, երիտասարդ եւ պատանի, եկեղեցական եւ աշխարհական, մտաւորական, շինական եւ բանուոր, կամաւոր, գաղթական, կուսակցական եւ անկուսակցական, բո՛լո՛րը, բոլո՛րը, Հայաստանի զանազան կողմերէն դէպի ռազմաճակատ կը վազեն, կը միանան չորս հազարնոց հայկական բանակին եւ կը խտացնեն շարքերը, եւ օգնութեամբը մեր նախնեաց ոգիներուն ու յարալէզներուն, կրանիթեայ պատուարի մը նման կը կանգնին թշնամիին դէմ ու թոյլ չեն տար որ ան մէկ թիզ իսկ յառաջանայ: Եւ ապա բոլորը, մէկ սիրտ եւ մէկ մարմին՝ կը յարձակին թշնամիին վրայ որ լեղապատառ կը փախչի ռազմադաշտէն:

Պատմական իրողութիւն է որ Սարդարապատի ճակատամարտը սկսաւ Մայիս 22-ին, հրամանատարութեամբ զօրավար Դանիէլ Բէկ Փիրումեանին եւ շարունակուեցաւ մինչեւ Մայիս 26, ու աւարտեցաւ Հայ զօրքին եւ ամբողջ հայութեան յաղթանակով: Շեւքի փաշային բանակը խուճապահար պարտուեցաւ եւ ետ դէպի Ալեքսանդրապոլ նահանջեց, ռազմադաշտին վրայ 3500 մեռեալ ձգելով: Մայիս 22-ին կատաղի կռիւներ մղուեցան նաեւ Բաշ Ապարանի մէջ եւ վերջացան Թրքական բանակին այդ թեւին ջախջախումով: Մայիս 24 – 28-ին Ղարաքիլիսայի ճակատին վրայ հայ բանակը երեք օր խափանեց Թուրք բանակին յառաջխաղացքը եւ մեծ կորուստներ պատճառեց անոր նախքան մինչեւ Շուլաւեր (Շահումեան) հասնիլը:

Ահագնալի զանգերը ամէնուրեք վերածուեցան յաղթանակի ղօղանջներու: Սարդարապատի հերոսամարտը դարձաւ հայրենիքի պաշտպանութեան եւ փրկութեան ու ազգային միասնութեան, զոհաբերութեան եւ հայրենասիրութեան խորհրդանիշը: Մեր արիւնոտ, այլ սակայն հերոսական պատմութեան ամէնէն վսեմ ու բախտորոշ աքթերէն մին, ուր ինքը, ամբողջ Հայ ժողովուրդը հերոսացաւ: Եւ վեց դարերու անտէրնչութեան շրջանին, Հայ ժողովուրդի մշտարթուն պահապանը՝ Հայաստանեայց Եկեղեցին, իր քաջակորով Գէորգ Ե. Երանաշնորհ Հայրապետով, այս ճգնաժամին ալ օգնութեան հասաւ, ամրապնդեց մեր կամքը, լուսաւորեց մեր ուղին եւ մեզ դէպի յաղթանակ առաջնորդեց:

Ապրող ամէն արարածի կեանքին մէջ, ամէնէն հիմնական բնազդը, գոյատեւելու բնազդն է: Խորունկ համոզումս է որ Հայ ժողովուրդը իր այդ բնազդին առընթեր՝ օժտուած է նաեւ ազգօրէն, հայօրէն ապրելու շատ բացառիկ կամքով մը, որ ամէնէն յուսահատական պայմաններուն մէջ իսկ իրեն ապահոված է իր ապրելու իրաւունքը: Այլապէս, ինչպէ՞ս բացատրել հազարամեակներով մեր գոյատեւումը, երբ մեզմէ շատ աւելի բազմաթիւ, հզօր եւ հարուստ ազգեր ընդմիշտ անհետացեր են. մինչդեռ մենք տակաւին կանք ու կը մնանք:

Սարդարապատի հերոսամարտը, շրջեց մեր պատմութեան ընթացքը այն պահուն՝ երբ մեր պապենական հողին վերջին մնացորդին կորուստով պիտի դատապարտուէինք անհայրենիք մարդոց հաւաքականութեան վերածուելու: Եթէ տարած ըլլայինք Սարդարապատի յաղթանակը, եւ մեր հողը խոյս տուած ըլլար մեր ոտքերուն տակէն, ինչպէ՞ս պիտի կարենայինք Մայիս 28-ին հռչակել վեց դարերու ընդհատումէն ետք Հայ Պետականութեան վերահաստատումը եւ Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան հիմնադրումը: Անոնք որ կը պնդեն թէ Մայիս 28-ը Թուրքին նուէրն է մեզի, կ՚անարգեն թափուած սուրբ արիւնը մեր նահատակներուն: Սարդարապատ եւ Մայիս 28-ը, իրարմով ամբողջութիւն մը կը կազմեն եւ կ՚իմաստաւորուին:

Շնորհիւ Սարդարապատի յաղթանակին, վեց դարերու ստրկութենէն ետք, երկու տարիներու ասուպային նշուլումին յաջորդող եօթանասուն տարիներու պատանդութենէն յետոյ, ութ տարիներէ ի վեր ունինք մեր ազատ եւ անկախ Հայաստանի երրորդ Հանրապետութիւնը, որ պաշտօնապէս մաս կը կազմէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան՝ համադաս անդամի իրաւունքներով: Մենք, տէրն ենք մեր հողին եւ մեր ճակատագրին եւ աշխարհով մէկ ցրուած Հայերս, կը գիտակցինք եւ կը զգանք որ հայրենիք ունինք, անտուն պանդուխտներ չենք այլեւս: Եւ այդ հայրենիքը բոլորիս, ամբողջ հայութեան հայրենիքն է մեր հայրենի իշխանութիւնը ընդունի կամ ոչ:

Սարդարապատի ահազանգը, դժբախտաբար, այսօր ալ կը հնչէ մեր հայրենիքին ներկայ քաղաքական, տնտեսական, ընկերա – բարոյական գետնի վրայ տարապայման բերումներու հետեւանքով: Հանրապետութեան հիմնադրումի օրերու մեր խանդավառութիւններուն եւ ակնկալութիւններուն կերտած վարդագոյն պատկերը, այսօր, տժգունած է եւ օտարամուտ բացասական ազդեցութիւններ կը թուին աղարտած ըլլալ մեր ցեղային նկարագիրը: Ներկայ ժամանակներու սանձարձակութեան մէջ տարաջանտուած խորհրդային իրաւակարգէն՝ ժառանգուած թերութիւններն ու մեղքերը աւելի կատաղիօրէն կը կոտահարեն մեր ազգային բարոյականը եւ աշխատանքի բարոյագիտութիւնը: Արդի դարուն առաջին եւ վերջին քառորդին երկու անգամ առիթը ունեցանք տիրանալու մեր անկախութեան: Արտաքին քաղաքականութեան մէջ ոչ մէկ անհեռատես քայլ եւ մեր ազգային կեանքին մէջ՝ ոչ մէկ պառակտում եւ սայթաքում պէտք է վտանգեն մեր հայրենիքին անկախութիւնը, որուն համար այնքան սուրբ արիւն թափուած է:

Երբ, մեր հայրենարնակ հարազատները ահաւոր զրկանքներու տոկալով կը պահեն եւ կը պահպանեն մեր Մայր Հայրենիքը, երբ, Արցախի մէջ հայ կորիճներ իրենց արիւնով կը գրեն մեր պատմութեան նորագոյն դիւցազնութեան էջերը, ամէն Հայու նուիրական պարտականութիւնն է զօրակցիլ անոնց եւ հաւատքով ու նուիրումով գործնապէս մասնակցիլ հայրենիքի վերակերտումի աշխատանքին: Անաչառօրէն քննադատենք վերէն վար բոլոր անոնք, որոնք իրենց անպարկեշտութեամբ, անձնասիրութեամբ եւ ծուլութեամբ կը դաւաճանեն իրենց կոչումին մեր հայրենիքին մէջ. բայց երբեք չզլանանք մեր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը: Հայրենի ղեկավարութեան պիտի չպակսի խոնարհամտութիւնը եւ բարոյական քաջութիւնը՝ ունկնդրելու մեր հայրենիքին բարօրութիւնը ցանկացող Սփիւռքահայութեան անկեղծ ձայնին:

Ներշնչուած Սարդարապատի հերոսներուն օրինակէն, թող մեր Մայր Հայրենիքը մեզի համար ամէն բանէ վեր՝ գերագոյն նուիրականութիւնը ըլլայ: Հեռու մեզմէ անձնական կամ հատուածական ամէն զազիր նկատում, վհատութիւն եւ վերապահութիւն մեր հայրենիքին հանդէպ, եւ, անտարբերութիւն, ընկրկում, ուրացում մեր ազգային կեանքին մէջ:

Մեր կեանքին ամէնէն ազնիւ եւ վսեմ հաւաքական աշխատանքը կատարած պիտի ըլլանք եթէ Սփիւռքի մէջ ամէնուրեք՝ լծուինք հայապահպանումի եւ հայրենապահպանումի կենսական գործին: Հետեւինք Գէորգ Ե. Հայրապետի օրինակին, մենք ալ ամէն տեղ եւ ամէն առիթով յայտարարենք. «մէկ թիզ չենք զիջիր մեր հայկականութենէն»:

Փառք եւ պատիւ Սարդարապատի յաղթանակը կերտած մեր հերոսներուն:

Թո՛ղ մեր ազգին կեանքին մէջ, բոլոր ահազանգները մի՛շտ վերածուին Սարդարապատեան յաղթական ղօղանջներու:

ՆԱՐԳԻՍ ԵՍԱՅԵԱՆ

Լոնտոն

Մայիս 28, 1999

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԼԻՈՆԷՆ

ՔՐԻՍԹԻՆ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒՀԻՆ՝ ԵՒ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

«Երբեք չէի կրնար պատկերացնել որ ընտանեկան շրջանակի մէջ այսքան հաճելի կրնար ըլլալ նկարչական ցուցահանդէսի մը կազմակերպումը»: Այսպէս արտայայտուեցաւ Մայիս 28-ի Վերնէաժի օրը Քրիսթին Միքայէլեանի գործերու ցուցահանդէսի այցելուներէն մին:

Տէր եւ Տիկին Պեռնար Քիրազեան, քաջալերելու համար լիոնահայ Քրիսթին Միքայէլեանը՝ իրենց բարեկամ – նկարչուհին, 15 օրուան համար իրենց տանդուները լայն բացած եւ պարտէզը տրամադրած էին որպէսզի Քրիսթինի գործերը ցուցադրուին:

Արուեստասէրներու կոկիկ հասարակութիւն մը հետաքրքրութեամբ կը դիտէր պաստառները:

Քրիսթին Միքայէլեան անծանօթ անուն մը չէ Լիոնի շրջանին մէջ, իր գործերը սակէ առաջ ցուցադրուած են զանազան կալըրիներու մէջ: Ան՝ ներքին աշխարհին կարեւորութիւնը տուող արուեստագէտ մըն է, ցուցամոլութիւններու դէմ պայքարող: Յաճախ ուռուցիկ ոճով կ՚արտայայտէ իր այդ միտքը: Շքեղ հագուստ մը գեղեցիկ գոյներով նկարուած, օրինակի համար, լուսաբանելու համար է անձին ներքին պարապութիւնը:

Էջագրում (միզ-ան-փաժ) իր գեղագիտութեան մաս կը կազմէ:

Վերջին շրջանի գործերուն վրայ նշմարելի է հայկական տառերու առկայութիւն մը: Հայկական տառեր՝ չեն յաջողած բառ դառնալու կամ նախադասութեան մը վերածուելու, կրնա՞ք մտածել որ ցոյց կուտան այդ լեզուին չկարենալ տիրապետելու իր տագնապը: Միւս կողմէ՝ կայ բայց սէրն ու կարօտը այդ լեզուին հանդէպ:

Իր բոլոր պաստառներն ալ կը կրեն իգական նուրբ երանգի մը դրոշմը:

Նոր նուաճումներ Քրիսթինէն, կը խոստանայ:

***

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏՕՆԸ ՀԻՆԳ-ՎԵՑ ՀԱՐԻՒՐ ՀՈԳԻ ՀԱՄԱԽՄԲԵՑ

Մեծաւ մասամբ երիտասարդներ, լեցուցած էին Տէսինի «Թոփկան»ը Մայիս 30-ի Կիրակի օրը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմնի նախաձեռնութեամբ կը տօնուէր Մայիս 28-ի 81-րդ տարեդարձը: Այս առթիւ Գալիֆորնիայէն հրաւիրուած էր, ժողովրդական երգիչ՝ Ատիս Հարմանտեան: Յեղափոխական եւ ազգային երգերով կը թնդար սրահը: Երիտասարդները Եռագոյն դրօշներու տակ պարերով մթնոլորտ մը կը ստեղծէին որ կը յիշեցնէր Ֆրանսայի Յուլիս 14-ի մթնոլորտը:

Պէտք է ընդունիլ որ հիմակուան երիտասարդները այս տօներուն մօտենալու իրենց եղանակները ունին: Անցեալին էր անխիլա երբ Մայիս 28-ի տօնը, օրն էր պատգամ լսելու Աւետիս Ահարոնեանի մը կամ Շաւարշ Միսաքեանի պէս մտաւորականներու բերնէն: Ժամանակները կը փոխուին, մտայնութիւններն ալ հետը:

Տէսինի քաղաքապետ՝ Պր. Փիէր Քրէտոզ, կը պատուէր այս հանդէսը իր ներկայութեամբ: Յարմար պահու մը, խօսք առաւ ան, դրուատելով անկախութեան եւ ազատութեան արժէքները, իսկ գալով հայկական ցեղասպանութեան Ծերակոյտի մերժումին, քննադատեց, յոյս ներշնչելով որ օր մը պիտի ճանչցուի անիկա: Օրիորդ Սիլվարդ Սապունճեան եւ Տիկին Նաիրի Կարապետեան, իրենք ալ ելոյթ ունենալով նկարագրեցին Հայոց զոհողութեան գինը ազատ – անկախ պետականութեան մը ստեղծումին մէջ 1918 Մայիս 28-ին: Իսկ Ծերակոյտին ակնարկելով կրկնեցին յիշելով «յուսախաբ ենք, բայց ո՛չ յուսահատ» կարգախօսը:

***

ՄԱՆՐ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲԷՆ ՆԵՐՍ

Լիոնի Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութիւնը, Մայիս 31-ի հերթական նիստին, խօսելէ ետք դաշտահանդէսի պատրաստութեան մասին, քննարկեց օրակարգի կէտերէն՝ հաշուապահութեան նիւթը: 2000 թուականէն սկսեալ, կարե-

...չէ համակարգիչի վրայ այժմու լօժիսիէլով շարունակել հաշուապահութիւնը, ...ուսումի վարչական՝ Պր. Սերժ Մանուկեան, յանձն առաւ հաշուապահութեան գրասենեակի բարեփոխութեան գործերով անձամբ զբաղիլ, ոչ միայն լօժիսիէլի նորոգութեամբ, այլ ընդհանրապէս համակարգչային սարքաւորումներու բարեկարգութեամբ:

Օրակարգի կէտերուն մաս կը կազմէր նաեւ Ազգային Միութեան անդամ ըլլալու երեք նոր դիմումնատիրները: Վարչութիւնը խնդրարկուներու մասին առարկութիւն չունենալով, ի նպաստ քուէարկեց դիմումնատիրներուն եւ ողջունեց անոնց մուտքը Ազգային Միութեան մէջ:

Այս նոր անդամներուն հետ Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան անդամներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 800-ի:

Առոր 1/3 թիւը միայն կը վճարէ տարեկան իր անդամատուրքը:

Ժողովը փակուելէ առաջ, Նորվան Եպիսկոպոս առաջարկեց վարչականներուն, քիչ մը աւելի մօտէն զբաղիլ Եկեղեցւոյ առաքելական գործունէութեամբ: Այս կապակցութեամբ յստակ ծրագիր մը ունենալով մտքին մէջ, ներկայացուցան: Նախագահ՝ Պր. Ռոպէր Տօնիկեան եւ ատենադպիր՝ Պր. Յակոբ Օհաննէսեան հաւնելով առաջարկը, խոստացան իրենց մասնակցութիւնը բերել:

Կը մտածուի, յաջորդ տարուան սկիզբը, անցնող հինգ կամ տասը տարուան ընթացքին ամուսնացեալ զոյգերու Օր հռչակել: Այդ Օրուան պատրաստութիւնը սկսիլ հիմակուընէ, երեքէն հինգ ամուսնացեալ զոյգերու վստահելով այդ Օրուան պատրաստութիւնը: Հանդիսութեան զուգահեռ նկատի ունենալ նաեւ խորհրդածութիւններու բաժին մը ընտանիքի բարոյական արժէքներու հետ կապուած:

***

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ՑԱՆԿԸ ՏՈՒԱՒ

1999 – 2000 կրթական տարեշրջանին համար, Մարգարեան – Փափազեան վարժարանի աշակերտութեան թիւը հասած էր 140-ի, ըստ տնօրէնուհի՝ Ֆրանսուազ Տըպէն Յունիս 3-ի ժողովին, բայց յաւելուց որ այդ թիւը պակսեցաւ վերջին պահուն մէկ կամ երկու ընտանիքներու Լիոն քաղաքէն մեկնումին պատճառաւ: Իսկ աշակերտներէն մէկու հօր կամայականութիւններուն տեղի չտալով, յիշեցուց որ այս պարագան ալ ազդեց ընդհանուր թիւին վրայ:

Ներկայիս արձանագրուածներու ցանկը կը հաշուէ 136 աշակերտ:

Միշտ կարելի է նոր արձանագրութիւններ կատարել մինչեւ Օգոստոսի վերջը:

Ուրիշ հարցեր:

Զնայած այն արձագանգներուն, որոնցմով մարդիկ տեղեակ կ'ըլլան Մարգարեան – Փափազեանի շրջանաւարտներու գտած յաջողութեան մասին գոլէժներու մէջ, երբեմն մէկ հոգի, զուտ անձնական նկատառումներով, կամ մօր մը իր զաւկին անկարողութիւնը չընդունելուն հետեւանքով, բացասական լուրեր կը տարածուին, դպրոցի կրթական բարձր մակարդակին վնաս հասցնելով: Հանրային կարծիքը ոլորտի չտարուի այսպիսի լուրերով, ժողովականները առաջարկեցին կերպեր գտնել դպրոցի դրական արդիւնքներու մասին հայ զանգուածը տեղեակ պահելու եւ իրականութիւնը ցոլացնելու համար: Ի հարկին, դրական արդիւնքին արժանաւորութիւնը պաշտպանող փաստեր ցոյց տալ: Կերպեր փնտռելու խօսակցութեան պահուն, երկլեզու փլաքէթի գաղափարը առաջարկուեցաւ: Ուրիշ մը շեշտեց թէ, պէտք չէ բացառել լուսաբանութեան հանդիպում մը շրջանի բոլոր կազմակերպութիւններուն հետ:

***

ԻՆՉՊԷՍ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ

Լիոնի Հայ Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսարանի եւ Ազգային Միութեան, նիւթական կարողութիւններէն վեր է առ այժմ մտածել գոլէժի մը ստեղծումի մասին: Բայց Մարգարեան-Փափազեանի շրջանաւարտներ պէտք է շարունակեն նաեւ հայերէնի իրենց ուսումը գոլէժի տարիներուն: Այս մտահոգութեամբ՝ Նորվան Եպիսկոպոս 1996-էն ի վեր շաբաթական երկու ժամուան դասապահ մը հիմնած է, որուն կը մասնակցին շրջանաւարտներուն միայն երեք տասերորդը:

Այս գործը որպէսզի աւելի լայն ընդունելութիւն գտնէ, Ծնողական Մարմինը վերջերս շրջանաւարտից միութիւն մը հիմնելու գաղափարը յղացաւ: Հետաքրքրական է այն միտքը թէ ամիսը մէկ անգամ, լման օր մը, պէտք է համախմբել բոլոր շրջանաւարտները հայկ. զբօսանքներ կազմակերպելու առաջադրանքով, անշուշտ գործը վստահելով մասնագէտ «անիմաթէօր»ի մը: Փարիզի «Մկնիկներ»ու օրինակին հետեւողութեամբ: Նոյն ատեն շաբաթական երկու ժամուան դասապահի շարունակութիւնն ալ պահելով:

Յունիս 5-ին, Ծնողականը ժողովի հրաւիրեց շրջանաւարտներ: 1995-էն մինչեւ այս տարուան շրջանաւարտները, աւելի քան 50 հոգի, բարձր տրամադրութիւն ցոյց տուին, վստահաբար ի մօտոյ այս գաղափարը գործադրութեան ճամբու մէջ կը մտնէ:

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Աշխոյժ անձերէ կը բաղկանայ Ֆրանսայի Հայաստան Հիմնադրամի Ռօն – Ալփեան Յանձնախումբի վարչութիւնը: Կրօնալէն Պր. Ետուար Մանուկեան ներկայիս կը վարէ Նախագահի պաշտօնը:

Յունիս 8-ի երեկոյեան գումարուեցաւ նիստ մը Լիոնի մէջ, որու ընթացքին բաժնուեցաւ Հիմնադրամի կազմակերպած՝ Հայաստան եւ Ղարաբաղ ճամբորդութեան յայտագիրը Սեպտեմբեր 27-էն մինչեւ Հոկտեմբեր 4:

Ժողովականներ՝ տեսակէտներ յայտնեցին կեդրոնական վարչութեան կողմէ պատրաստուող ծրագրի մը շուրջ: Այդ ծրագիրը ղեկավար նիստի առարկայ ըլլալով, հանրային արձագանգ կրնայ գտնել յառաջիկային կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Տեղական Յանձնախումբը իր մտահոգութիւնը յայտնելով ամսական մնայուն նուիրատուներու թիւը բազմապատկելու տեսակէտէն «ո՛չ մէկ բան մեզ պէտք չէ կասեցնէ» ըսին վարչականները, «այդ գործը յառաջ տանելու համար»: Թէեւ ծաղիկ հաւաքելու չի՛ նմանիր, մանաւանդ ներկայիս, ուր ընդհանուր յոգնութիւն կը տիրէ, մրցավազքի քայլեր կը պահանջէ այդ աշխատանքը: Սեպտեմբերին «Հայաստան – Սփիւռք» համաժողովը թերեւս նոր շունչ եւ աշխատանքի եռանդ տայ:

ԼԻՈՆՑԻ

Յունիս 23, 1999

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 13-ին յաւարտ պատարագի, Առաջնորդարանիս Նուրհան Ֆրէնկեան սրահէն ներս, հովանաւորութեամբ վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի: Ներկայ էին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւները՝ Աւետիս Աւագ Քհնյ. Պալըգեան եւ Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեան, հոգաբարձական կազմը, ծնողներ եւ մեծ թիւով համակիրներ:

Յայտագիրը սկսաւ «Մեր Հայրենիք» Հայաստանի պետական քայլերգի երգեցողութեամբ, որմէ ետք, բացման խօսքը արտասանեց Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան եւ ողջունելով ներկաները ըսաւ. «Հաւաքուած ենք քաջալերելու մեր մանուկները եւ յուսադրելու իրենց մէկ տարուան աշխատանքի արդիւնքով եւ պատմութեան գնահատութեան յանձնելու յիշատակի այս թուականը: Դարերու ընթացքին շատ բան կորսնցուցած է Հայ ազգը, բայց իր կեանքի գնով ամուր պահած է իր եկեղեցին ու դպրոցը: Այսօր ժամանակին հետ ստեղծուող մտահոգիչ երեւոյթներու կողքին յամառօրէն պէտք է պայքարիլ վառ պահելու՝ մեր ինքնութեան եւ գոյութեան երկու խարիսխները, ամէն գնով եւ ամէն բանէ վեր դասելով եկեղեցին ու կրթական օճախները: Բանաստեղծ Վահան Թէքէեանի ոսկեղէն բառերը թող կեանք առնեն մեր գիտակցութեան, կեանքին եւ գործին մէջ.

«Եկեղեցին Հայկական ծննդավայրն է
հոգւոյս,
Եկեղեցին Հայկական բարձր բերդն է
հաւատքին իմ պապերուս...»

Եկեղեցին պիտի շարունակէ ապրիլ Աստուծոյ զօրութեամբ ու բոլորիս սիրոյ զոհաբերութեան ոգիով եւ գործօն մասնակցութեամբ: Մեր օրերու կեանքի մնայուն արժէքներու փոփոխութեան մէջ չտարուինք օտար բարքերէ, որոնք գալիք սերունդները կրնան հեռացնել իրենց արմատներէն: Արդարեւ, փոքր է թիւը այն ընտանիքներուն, որոնց առօրեայ կեանքին մաս կը կազմեն եկեղեցին ու դպրոցը: Գնահատանքի խօսք ունինք ծնողներուն, որոնք կանոնաւորաբար ամէն Կիրակի, զոհողութեան գնով եկեղեցի կ'առաջնորդեն իրենց զաւակները, հոգեւոր եւ ազգային դաստիարակութեան ճամբով երաշխաւորելու համար իրենց հայկական ինքնութիւնը: Կը գնահատենք ուսուցչուհիներուն, յանձինս Սիլվա Էլմաճեանի եւ Սիրարփի Գասպարեանի, Մեսրոպի տեսիլքով պայծառացած հայերէն տառերն ու սրբազան աւանդութիւնները փոխանցել մեր զաւակներուն»:

Որքան տպաւորիչ եւ յուզիչ էր այն պահը, երբ փոքրիկներու շրթներէն մերթ շատ սահուն ու յստակ, մերթ թոթովանքով սկսան արտասանուիլ մեր եկեղեցւոյ հայրապետներու դարաւոր աղօթքները, որոնց յաջորդեց արտասանութիւններու շարքը նուիրուած Հայ լեզուին: Ռիթա Պալըգեան «Մեսրոպ Մաշտոցին», Ստեփան Պօղոսեան «Ես ծիլն եմ», Փաթրիք Ճալոյեան «Հայ լեզու», Սառա Սեֆեան «Գարնան ամիսներ», Հուրիկ Յակոբեան «Գարուն է եկեր», Սեւան Թորոսեան «Արեւը», որոնք անգամ մը եւս եկան վկայելու հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ հայրենիքէն հեռու Սփիւռքի տարածքին, ապահովելու համար Հայ ժողովուրդի ամբողջականութիւնը իբրեւ մէկ ազգ եւ մէկ եկեղեցի:

Յայտագրին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Անահիտ Տիւզեան դաշնամուրի վրայ նուագելով «Երեւան զարմած իմ Էրեբունի» խօսք Պարոյր Սեւակի եւ երաժշտութիւն Էտկար Յովհաննէսեանի եւ Առնօ Բաբաճանեանի մշակմամբ Սայաթ Նովայի «Քանի վուր ջան իմ» երաժշտական կտորները, որոնց երգեցողութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերին ներկաները ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ մը:

Ապա, մեծերու խումբը ներկայացուց «Վարդանանց Պատմութիւն» թատրոնը՝ հարց-պատասխանի ձեւի տակ, որմէ ետք յաջորդաբար երգուեցան «Հիմի էլ լռենք», «Իմ Հայրենեաց հոգի Վարդան» ազգային հայրենասիրական երգերը: Վերջինս արժանացաւ կրկնակի ծափահարութեան: Յիշենք նաեւ որ Տիկնանց Յանձնախումբը ազնիւ գաղափարը ունեցած էր նուիրելու բոլոր աշակերտներուն Հայոց Այբուբենի եւ պատմութեան գիրքեր, այդ կարգին երկու ուսուցչուհիներուն «Roma-Armenia» գիրքը, որ շնորհաւորելի եւ յոյժ գնահատելի հրատարակութիւններէն մէկն է փրոֆ. Գլօտ Մութաֆեանի Քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի ծիրէն ներս «Հռոմ – Հայաստան» ցուցահանդէսին առիթով պատրաստուած:

Հանդիսութեան աւարտին Առաջնորդը խօսքն ուղղեց ներկաներուն յատկապէս շեշտելով հայրենիքին, եկեղեցւոյ ու լեզուին ամրօրէն կապուած մնալու անհրաժեշտութիւնը: Գնահատական խօսքերով շնորհաւորեց հոգաբարձական կազմը, Տիկնանց յանձնախումբը եւ բոլոր անոնք, որոնք իրենց ներդրումը բերին այս ձեռնարկի յաջողութեան:

Վերջաւորութեան, ներկաները հիւրասիրուեցան տիկնանց ժրաջան անդամուհիներու կողմէ պատրաստուած ուտելիքներով:

Բարի արձակուրդ մաղթելէ առաջ սիրելի աշակերտներ պիտի փափաքէի ձեզի նուիրել Սիլվա Կապուտիկեանի բանաստեղծութեան գեղեցիկ սա տողերը.

«Ու տես որդիս ուր էլ լինես,
այս լուսնի տակ ուր էլ գնաս,
թէ մօրդ անգամ մտքիցդ հանես,
քո մայր լեզուն չմոռանաս»:

ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՀԱՅ ՏԻԱՍՓՈՐԱՆ
(ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)
– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

– Այսինչն ալ ընտանիքով մեկներ է... Յունական, հայկական, ռումանական, պուլկարական հիւպատոսարաններու առջեւ մշտակայ բազմութիւն մը խռնուած էր, որ կ'ուզէր ժամ առաջ ներս մտնել ու անցագրի գործողութիւնները կատարել: Այդ տեսարանը ամէնէն աւելի կը վրդովէր ժողովուրդը:

– Կ'երթան կոր նէ, հարկաւ բան մը գիտեն, – կ'ըսէին իրարու:

Այդ խրարանցումներուն մէջ՝ իրիկուն մըն ալ Բարսեղ աղա չփոթած տուն եկաւ:

– Քեզի բան մը պիտի ըսեմ, բայց դող չելլաս, – ըսաւ կնոջը:

– Ի՞նչ կայ, – հարցուց Տիկին Մաննիկ, որուն երեսին գոյնը նետեց արդէն:

– Այսօր եկան Արշակը տարին...

– Ո՞վ... Թուրքե՞րը, – գոչեց Մաննիկ:

– Ճանըմ, բան մը չկայ, եղածը թիւրիմացութիւն է, ես գացի քօմիսէրը տեսայ...

– Հիմա ո՞ւր է:

– Այս իրիկուն վար դրին, բայց վաղը թող կուտան...

– Հապա ելլան, գիշերանց ճամբայ հանեն դրկեն նէ՝ հիմակ ատանկ կ'ընեն կոր եղեր:

– Չէ, մի վախնար, ես պէտք եղածը ըրի, դրամով պիտի կարգադրենք խնդիրը:

– Բայց Արշակէն ի՞նչ կ'ուզեն:

– Հայաստան երթալը, անկէ ալ Կիլիկիա երթալը իմացեր են, իբր թէ քօմիթէին կողմէ գացեր է եղեր, ես ի՛նչ գիտնամ, հարցաքննութիւն կ'ընեն կոր...

– Բարով խերով չերթար, ես արդէն համամիտ չէի:

– Ինչ որ է, վաղը իշալլահ կ'ազատենք:

Նոյն գիշեր գրեթէ անքուն անցուցին տանը մէջ, հակառակ Բարսեղ աղայի «բան մը չկայ» հաւաստումներուն: Իրա՛ւ է, որ Բարսեղ աղա ինքն ալ իր ըսածին շատ վստահ չէր եւ կնոջը չափ մտատանջութեան մատնուած էր:

Պէտք եղաւ հինգ – վեց օր աշխատիլ ու քանի մը հարիւր ոսկի ծախսել Արշակը բանտէն հանելու համար:

Երիտասարդը իր ազատութիւնը գտնելուն պէս յայտարարեց, թէ այլեւս վայրկեան մը չուզեր Պոլիս մնալ:

Ծնողքը այս անգամ դիտողութիւն չըրաւ:

– Իրաւունք ունիս, ե՛լ գնա այս տեղէն, – ըսաւ հայրը, – միայն թէ սա Հարաւային Ամերիկայէն վազ անցիր, մօտիկ տեղ մը գնա՛, մինչեւ որ մեր ընելիքը որոշենք:

Վերջապէս որոշեցին, որ Ֆրանսա երթայ, ուր իր ուսումը առած էր եւ ուր կը յուսար գործ գտնել դիւրաւ:

Շաբաթ մը ետքը Արշակ ճամբայ ելաւ:

Քանի մը օր ետքը, երբ առտու մը Բարսեղ աղա խանութը նստած էր, Սահակ էֆէնտիի ծառան եկաւ զինքը կանչելու:

Բարսեղ աղա փութաց վաճառականին գրասենեակը:

– Վաղը կ'երթանք կոր, – ըսաւ Սահակ էֆէնտի իր բարեկամին:

– Պուլկարիա՞, – հարցուց այս վերջինը:

– Չէ, ծրագիրը փոխեցինք, Յունաստան պիտի երթանք ... Աթէնա:

– Ինչո՞ւ համար Սոֆիայէն վազ անցաք:

– Ատանկ աւելի յարմար կ'ըլլայ կոր... Տիրանն ալ այդպէս ուզած էր:

– Ինքն ալ հոն պիտի գա՞յ:

– Այո, նոյնիսկ ճամբայ ելած ըլլալու է, երէկ նամակ առի, իրմէ «երկու օրէն ճամբայ կ'ելլամ», կը գրէ: Բայց խնդիրը այդ չէ, Տիրան կ'ուզէ, որ ամուսնութիւնը Նուարդին հետ շուտով կատարենք, ես ալ ատանկ յարմար կը տեսնամ, չեմ ուզեր, որ զաւակս օտարութեան մէջ ամուրի մնայ:

– Աղէկ, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, դուք հոն, մենք հոս:

– Ատոր դիւրին ճամբան մենք գտանք:

– Ո՞րն է, – հարցուց Բարսեղ հետաքրքիր:

– Նուարդը մեզի կուտաք, միասին կը տանինք ու Աթէնայի մէջ պսակը կ'ընենք, էն կարճ ճամբան աս է, թագուհի հանըմն ալ այս բանին համակարծիք է:

(Շար. 52)

(Շար. Ա. էջէն)

մտնելով շէնքի նոր սեփականատէր Այաշի Քաղաքապետութեան հետ, յաջողեցաւ համոզել որ շէնքի մատակարարութիւնն ու պատասխանատուութիւնը փոխանցուի Շիշլիի Քաղաքապետութեան։ Դիւրին չեղաւ, բայց դիմացինները ի վերջոյ յօժարեցան։ Շէնքը պիտի անցնէր Շիշլիի Քաղաքապետութեան տնօրինութեան ներքեւ։ Շիշլիի Քաղաքապետութիւնն ալ զայն պիտի գործածէր իր ուզած ձեւով։

Փոխ–Քաղաքապետ Վազգէն Պարըն, որպէս մօտիկ գործակից Քաղաքապետ Սարըկիւլին, թէ՛ դպրոցի վարչութեան, թէ՛ «Հիւրրիյէթ» թերթի խմբագրութեան աւետեց թէ դպրոցը փրկուած էր դռները փակելու վտանգէն։ Քաղաքապետ Սարըկիւլ անոնց կ'ըսէր. «Ձեր սիրտը հանգիստ թող ըլլայ, այսուհետեւ դարձեալ այս շէնքին մէջ պիտի շարունակէք գործել»։

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, Քաղաքապետ Սարըկիւլ արդէն երեք ամիսէ ի վեր կը զբաղէր այս հարցով ու շփման մէջ էր Անգարա, Այաշի Քաղաքապետ Րըֆաթ Մավիօղլուի հետ։ Երկու քաղաքապետները առաջարկեցին մէկզմէկ «քոյր քաղաքապետութիւն» անուանել ու իրարու զօրակից ըլլալ։ Այս գծով, Շիշլիի Քաղաքապետութիւնը զանազան օժանդակութիւններ բրաւ Այաշի Քաղաքապետութեան, իսկ այս վերջինն ալ յօժարեցաւ Պոմոնթիի վարժարանին շէնքի մատակարարութիւնը թողուլ Շիշլիի Քաղաքապետութեան տնօրինութեան։ Անշուշտ որ հարցը կը լուծուի միայն կիսով, որովհետեւ, որքան ալ վարժարանը շարունակէ առանց արգելքի գործել նախկին իր սեփական շէնքին մէջ, այդպան երբեք պիտի չդադրի հարցման նշաններ ստեղծելէ վարժարանին համար։ Ո՛չ մէկ հաստատութեան համար դիւրին է վարձակալը դառնալ շէնքի մը, որ նախապէս իրեն կը պատկանէր։ Ամէն ինչ կախեալ պիտի ըլլայ նոր սեփականատիրոջ կամքէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՌ–ՓԷ–ԷՌ–Ը կը փորձէ ինքզինք գըտնել եւ այդ ուղղութեամբ ժողով մը գումարած էր Յունիս 26–ին, բայց, Սարքոզիի ներկայացուցած ժամանակացոյցը, մինչեւ 2000 բաւական վէճերու դուռ բացաւ։ Ոմանք, ինչպէս Փաթրիք Տէվէճեան ջանացին պաշտպանել Սարքոզին, զոր Տէվէճեան նմանցուց հրշէջի մը որ եկաւ մարելու Սեկէնի ստեղծած հրդեհը եւ կարելի չէ յարձակել հրշէջին վրայ։ Յաջորդ օրը, Սեկէն, առաջին անգամ ըլլալով հրապարակաւ բացատրեց իր դիրքը։ Ցայտնեց թէ կը մնայ ԷՌ – ՓԷ – ԷՌ–ի շարքային, բայց ի՛ր տեսակէտներով։ Ինք ուզած էր ԷՌ–ՓԷ–ԷՌ–ը վերակազմուի եւ վերածուի մեծ կուսակցութեան մը ու չմնայ զօրակիցներու ակումբ մը։ Դէմ չէ նաեւ Փասքուայի շարժումին։ Այս վերջինը, նոյն օրը, պաշտօնական ծնունդ տուաւ իր շարժումին՝ «Համախմբում Ֆրանսայի համար» այսինքն՝ ԷՌ – ՓԷ – ԷՖ։

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՄԷՋ հաշուեյարդարները, սպանութիւնները, թալանը, վրէժխնդրական արարքները իրարու կը յաջորդեն եւ բազմազգեան ուժերն ալ (ՔՖՈՐ) դիտողի դերին մէջ են։ Կրցած են միայն բուռն ճակատում մը առաջքն առնել Յունիս 26–ին Ալպանացիներու եւ Սերպերու միջեւ։ Սերպերէն շատեր չեն ուզեր մեկնիլ՝ «մեր հողն է, մինչեւ ծայրը պիտի դիմադրենք»։ Փրիսթինայի մէջ ալ, օտար մը եւ քոսովոցի իր թարգմանը սպաննուած են անգլիացի զինուորականներու կողմէ։ Ըստ ՔՖՈՐ–ի բանբերին, երկու անձերը կ'աշխատէին Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի համար։ Սերպեր ալ սպաննուած են, տուներնին կրակի տրուած։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Յունիս 26–ին, ինչպէս ամէն տարի միասեռականները տողանցեցին ի պաշտպանութիւն իրենց իրաւունքներուն։ 120.000 էին ըստ ոստիկանութեան, 200 հազար ըստ կազմակերպիչներուն եւ 75 հազար ոստիկանութեան համաձայն, այն ցուցարարները որոնք Օտէոնի հրապարակէն Ռեփուպլիքի հրապարակը գացին ցուցադրելու համար «միասեռական հպարտութիւնը» (Լեզպիէն Էնտ կէ փրայտ)։ Տողանցքին գլուխն էին Ճէք Լանկ, Պերթրան Տըլանոյէ եւ ԷՌ – ՓԷ – ԷՌ երեսփոխանուհի՝ Ռոզըլին Պաշըլօ։ Այս տողանցքները տեղի կ'ունենան ամէն կողմ, Եւրոպա թէ Ամերիկա։ Մանհաթընի մէջ 500 հազար էին, որոնք կ'ոգեկոչէին Սթոնուոլ Ինի խռովութիւններուն 30–ամեակը։ Հոն ծնած էր ամերիկեան կէ շարժումը։

ՊՈՒՆՏԸՍԹԱԿԻ (Գերմանիոյ Խորհրդարան) երեսփոխանները 115-ի դէմ 439 ձայնով քուէարկեցին Շոայի նուիրուած հրակայ յուշահամալիրի մը շինութիւնը Պերլինի ծոցը։ Բաւիղը բաղկացած պիտի ըլլայ 2600 կոթողներէ, որոնք պէտք է արտայայտեն անհասկնալին, ահիրեն ահաւորութիւնը, անպատմելին։ Այցելուն պիտի կարենայ պտըտիլ եւ կորսուիլ ներսը, ինչպէս առանց պատասխանի հարցումներու ծոցը։ Համալիրը պիտի բարձրանայ կառավարական շէնքին առջեւ։ Նախքան եզրակացութեան յանգիլը, երեսփոխանները չորս ժամ վիճած են, պատասխաններ գտնելու համար կարգ մը հարցերու։ Առնուազն առաջինը եղած է՝ յուշարձանը միայն Հրեաներո՞ւն պիտի նուիրուի թէ ոչ նացիներու բոլոր զոհերուն (ցիկան, միասեռական, համայնավար, ընկերային – դեմոկրատ)։ Վիճարկումին եզրակացութիւնը այն եղած է որ յուշարձանը նուիրուի միայն սպաննուած Հրեաներուն։ Այս որոշումէն յանգած են որովհետեւ համայնավար պարագլուխ մը՝ Կրեկոր Կիզի համոզիչ պատճառաբանութիւն մը գտած է։ Ան առարկած է որ ընդհանուր ձօնագրութիւն մը ոչ – հրեայ զոհերուն «ի մէջ այլոց»ի դեր մը պիտի շնորհէր որ նուաստացուցիչ կրնայ ըլլալ։ Հարկ եղած է նաեւ ընտրութիւն ընել զանազան ծրագիրներուն միջեւ։

ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ երթալով կը հարստանան եւ քննութեան մը համաձայն, աշխարհի մեծագոյն հարստութեանց վրայ, կը նախատեսուի կէս առ կէս յաւելում մը գալիք երեք տարիներու ընթացքին։ Քննութիւնը կատարուած է 6 միլիոն մեծահարուստի վրայ, որոնց հարստութիւնը 12% յաւելում կրած է անցեալ տարի, կը հասնի աւելի քան 21.000 միլիառ տոլարի։ Այս հարուստներուն 58%-ը ամերիկացի եւ Եւրոպացի են։

ԿԵՆԴԱՆԻԻ իրաւունքներու պաշտպան լիկան մեղադրած է Նախագահ Գլինթընը որ համարձակած է ֆուա կրա ուտել վերջերս, երբ Փարիզ էր ու Շիրաքի հետ կը ճաշէր «Շէ լ'Ամի Լուի»։ Նամակի մը մէջ ուղղուած Գլինթընի, Լիկայի նախագահը, որ բժիշկ է, երկարօրէն կը բացատրէ թէ ինչպէս կը պատրաստուի ֆուա կրան, պատրաստութիւն որ ուրիշ բան մը չէ եթէ ոչ չարչարանքը սագերու եւ բադերու։

ՅՈՅՆ ՆԱԽԿԻՆ ՄԵՆԱՏԷՐԸ՝ Ժորժ Փափատոփուլոս որ 1967–էն 1974 գնդապետներու մենատիրութիւն մը ստեղծեց, մեռաւ 80 տարեկանին, խլիրդի հետեւանքով։

ԺԷ–Ի–Ա–Ն (Ալժերիոյ Իսլամական Զինեալ խումբ) սպառնաց Պելժիոյ «արեան բաղնիք»ի վերածել երկիրը եթէ ազատ չարձակէ ձերբակալուած իր անդամները եւ ձեռք չձգէ նաեւ անոնք զորս արտաքսեց։

ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մինասեան 500 Ֆր.։

ՀՌՈՄ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հռոմի իր Մայրավանքին կից, Մոնթէվերտէի գեղատեսիլ շրջանին մէջ, ունի հանգստաւէտ պանդոկ, հիւրընկալելու յատկապէս հայ ուխտաւորներ, զբօսաշրջիկներ, այցելուներ յարմարագոյն պայմաններով։ Դիմել. –

Congregazione delle suore armene
Via Vincenzo Monti 9 00152 ROMA
Tél. : 39 (06) 583. 20. 343.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section N a ï r i/Beaumont-Marseille 12e

du 5 au 12 Octobre

VOYAGE SPECIAL

Pèlerinage en Terre Sainte

8 jours / 7 nuits

6.450 Francs (départ Marseille)
(taxe aéroport incluse)
en pension complète et toutes visites incluses

NAZARETH — CESAREE — CAPHARNAUM — TABGA — JERICHO
JERUSALEM (son nom signifie "Cité de la Paix").

Arrivée au Mont des Oliviers, premier regard sur la Ville Sainte. Visite de BETLEEM et de la Basilique recouvrant la Grotte de la Nativité. Visite de Saint-Jacques des Arméniens. Visite du Saint Sépulcre. Visite de la ville nouvelle et même au Patriarcat Arménien. Tracé historique du Chemin de Croix. Célébration de la Résurrection.

Renseignements et inscriptions
(heures de repas)

Tél. 04 91 87 13 48 — 04 91 93 67 97
Versement de 2.000 F à l'inscription par chèque à l'ordre de la C. B. A .F - Beaumont.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer à la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine, vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ Samedi matin, 17 Juillet (Mairie d'Asnières, Porte de Pantin, Pont de Charenton).

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions :

01 40 11 19 33 ou 01 47 99 92 35
ou 01 42 42 80 21

Roma - Armenia

Catalogue sous la direction de Claude MUTAFIAN
Edition de Luca

(Exposition Salle Sixtine, Bibliothèque Apostolique du Vatican, jusqu'au 16 juillet)

Edition en langue française disponible

à la **Librairie H. SAMUELIAN :**
51, rue Monsieur-le-Prince — 75006 PARIS

Prix 295 F + Frais de port.

---

150 Ancienne route de Beaujeu - GLEIZE BP 421
69653 Villefranche sur Saône
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CENTRE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE
(Jura)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août :

Dates : du 29 juillet au 20 août
Prix : 3 400 + 450 F (transport Paris et Marseille)
Ages : enfants nés entre le 01/01/84 et le 31/12/92
Veuillez contacter la section la plus proche de votre domicile ou téléphoner au Conseil d'Administration de la CBAF au : 01. 48. 24. 46. 57.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 30
MERCREDI
30 JUIN
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.673

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

74e ANNEE — N° 19.673

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 28 / 29)

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ

Վերջին երկու օրերուն ազրպէյճանական կողմէն դնդակոծումներ եղած են Իջեւանի Վազաշէն շրջանին եւ Վարդենիսի պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Հայկական կողմին պատասխան գործողութենէն ետք հակառակորդը կրակը դադրեցուցած է:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Յունիս 22-25 Անգարայի մէջ տեղի ունեցած է Սեւծովեան համագործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովը որուն մասնակցած է Հայաստանի պատուիրակութիւնը: Քննարկուած են շրջանի քաղաքական զարգացումներու, տնտեսական եւ դրամատնային համակարգերու եւ մարդկային իրաւունքներու հարցերը: Հայկական պատուիրակութիւնը ելոյթներով ներկայացուցած է Հայաստանի դիրքորոշումները: Արժեւորելով վեհաժողովը, Գ. Թադեւոսեան ըսած է թէ Հայաստան թէեւ Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն չունի բայց խորհրդարանական շփումները դրական յոյսեր կը ներշնչեն: Նիստներու ընթացքին Ղարաբաղի հարցը գրեթէ չէ արծարծուած եւ հակառակ որ Հայաստանի պատուիրակները տնտեսական եւ ընկերային տկարութիւնը կապած են շրջափակումին, Ազրպէյճանի ներկայացուցիչները ոչ մէկ հակազդեցութիւն ունեցած են:

***

ՄԵՐԺՈՒՄ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՎԱՒԵՐ ՀՌՉԱԿԵԼՈՒ ԴԻՄՈՒՄԻՆ

Յունիս 28-ին Սահմանադրական Ատեանը աւարտած է Մայիս 30-ին կատարուած համամասնական կարգով ընտրութեան արդիւնքները չեղեալ նկատելու դիմումին քննութիւնը: Դիմումը ներկայացուցած էր «Հայրենիք» դաշինքէն թեկնածու Ե. Եգորեան: Այս վերջինին պնդումով ընտրութեան պատրաստութեան, տեղի ունենալու ընթացքին եւ արդիւնքներու ամփոփումին կատարուած ապօրինութիւնները նկատելի ձեւով ազդած են արդիւնքներու վրայ: Սահմանադրական Ատեանի ներկայացուցիչը որ կեդր. Ընտրական Յանձնաժողովի փոխ-նախագահ Վ. Մխիթարեանը եղած է, ըսած է թէ անճշդութիւններու Եգորեանի չափանիշը չի համապատասխաներ ընտրական օրէնսգրքին պահանջներուն: Այս ու այլ պատճառաբանութիւններով մերժուած է դիմումը:

***

ՏԻԳՐԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ

Վազգէն Սարգսեանի Յունիս 28-ի որոշումով, կառավարութեան մէջ ստեղծուած է Մամուլի եւ հանրութեան հետ կապերու վարչութիւն, որու գլուխը նշանակուած է ծանօթ լրագրող՝ Տիգրան Յակոբեան: Մինչեւ այս մարմնին ստեղծումը այդ կապը կը գործէր մամուլի սպասարկութեան միջոցաւ:

***

ՉԱՐԱԳՈՐԾ ԽՄԲԱԿԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նորք եւ Աւան համայնքներու առաջին ատեանին մէջ Յունիս 28-ին շարունակուած է ահաբեկչական արարքներով, մահափորձերով ամբաստանուած Արմէն Տէր Սահակեանի եւ խումբին ութ անդամներուն դէմ ձեռնարկուած դատը: Անոնք խոստովանած են Վ. Սիրադեղեանի հրահանգով սպանութիւններ գործած ըլլալու մեղքը: Յունիս 28-ի նիստին ամբաստանեալ Ա. Գրիգորեան պատմած է թէ Աշտարակի շրջանային գործադիր կոմիտէի նախագահ Յովհ. Սուքիասեանի ու երկաթուղիի վարչութեան պետ Հ. Ղանդիլեանի սպանութիւնները կատարուած են Ա. Տէր Սահակեանի յանձնարարութեամբ, «հայրենիքի շահերուն» նպատակով:

***

ՔՈՉԱՐ 100

Երեկոյթով մը նշուած է քանդակագործ Երուանդ Քոչարի ծննդեան 100-ամեակը: Անոր կեանքը եւ գործը ներկայացուցած է Քոչարի թանգարանին տնօրէն Լալա Մարտիրոսեան Քոչար, ծանրանալով յատկապէս արուեստագէտին փարիզեան շրջանին, մասնակցած ցուցահանդէսներուն վրայ: 1936-ին Հայաստան վերադառնալէ առաջ Քոչար անհատական հինգ ցուցահանդէս ունեցած է, իսկ Հայաստանի մէջ միայն մէկ: Լ. Մարտիրոսեան - Քոչար յայտնած է որ պատրաստ է արուեստագէտին մասին փաստագրական հաւաքածոն որ հրատարակութեան համար կը սպասէ նիւթական միջոցներու:

***

1700-ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՕՐՀՆԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

ՄՐՑԱՆԱԿԸ՝ ՌՈՒԲԷՆ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

Հայաստանի յօրինողներու Միութիւնը եւ Մայր Աթոռ Էջմիածնի դիւանը՝ Հայաստանի յօրինողներու եւ երաժշտագէտներու Միութեան նախագահ Ռոպէր Ամիրխանեանի եւ Մայր Աթոռի դիւանապետ Ներսէս Արք. Պօղապալեանի նախագահութեամբ ներկայացուցած են 1700-ամեակի նուիրուած օրհներգի մրցումին արդիւնքները:

Մասնակցող 14 յօրինողներու (Հայաստան եւ Սփիւռք) ստեղծագործութիւններէն առաջին եւ միակ մրցանակին արժանացած է Ռուբէն Ալթունեանի օրհներգը, բառերը՝ պոլսահայ բանաստեղծ Զահրատի:

***

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻՆ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐԸ

Մոսկուայի միակ հայկական միջնակարգ դպրոցին 49 շրջանաւարտները Հայաստանի դեսպանատան մէջ կատարուած հանդիսութեամբ մը ստացած են իրենց վկայականները: Լաւագոյն հինգ շրջանաւարտներուն տրուած են նաեւ նուէրներ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ՎԱՏԹԱՐԱՑԱԾ ՅՈՒՆԻՍ 28-ԻՆ

Մայր Աթոռի մամլոյ դիւանը կը հաղորդէր Յունիս 28-ին:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի առողջական վիճակը Յունիսի 28-ին ժամը 18 եւ 19.30-ի միջեւ սկսեց վատթարանալ: Այնուհետեւ Նորին Սրբութեան կացութիւնը փոքր ինչ բարւոքուեց:

Այդ ընթացքում Մայր Աթոռի միաբանները խմբուած Վեհափառ Հայրապետի անկողնու շուրջ եւ Մայր Տաճարի սրբազան կամարների ներքոյ աղօթում էին Հայոց Հայրապետի համար:

Վեհափառ Հայրապետի վիճակը շարունակում է մնալ ծանր:

Վերստին հրաւիրում ենք մեր հաւատացեալ ժողովրդին աղօթել վասն Հայոց Հայրապետի:

ՄԱՄՈՒԼ

«MARIANNE»

(28 Juin / 4 Juillet)

L'OTAN :
DES BALKANS AU CAUCASE ?

Շաբաթաթերթը, որ Քոսովոյի հարցի սկիզբէն, դէմ արտայայտուած էր ՕԹԱՆ-ի միջամտութեան, կ'անդրադառնայ Ազրպէյճանի կոչերուն որպէսզի Ատլանտեան Ուխտը Կովկաս ալ միջամտէ: Կը գրէ. - Ազրպէյճան, լռելեայն վայելելով իր աւանդական Թուրք գինակիցին զօրակցութիւնը (անդամ ՕԹԱՆ-ի) դէշ չի գտներ գաղափարը: Բաքու կը կրկնէ իր կոչերը այդ ուղղութեամբ, խորհելով թէ միայն Արեւմտեաններու զինեալ միջամտութիւն մը, նման Քոսովոյի, կրնայ տեւական կերպով լուծել Ղարաբաղի հարցը:

Ու թերթը կը յիշէ սահմանային վերջին միջադէպերը: Եթէ, կ'ըսէ Ազրպէյճան, ՕԹԱՆ յարձակեցաւ Սերպիոյ վրայ, ինչո՞ւ չյարձակի Հայաստանի վրայ, նաեւ քրիստոնեայ եւ Մոսկուայի նեցուկը վայելող: Բայց, կ'աւելցնէ «Մարիանն» Ազերիները Կովկասի Քոսովոցիները չեն: Ճիշդ հակառակն է: Սա պատճառով որ ի տարբերութիւն Ալպանացիներուն, Ղարաբաղի Հայերը զինու զօրութեամբ ձեռք ձգեցին իրենց ինքնիշխանութիւնը:

ՎԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹ

Վանայ լիճին շրջապատի պատասխանատուները ժողով մը գումարած են, լիճին ջուրերուն ապականումի խնդիրը օրակարգի նիւթ ընելով: Վանի քաղաքապետը ըսած է թէ եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնուին, լիճը պիտի նմանի Թուկեղջիւրին որ ամբողջութեամբ ապականած էր: Ան աշխարհի գեղեցկագոյն լիճը համարած է զայն ու դիտել տուած որ արդէն սկսած է պղտորիլ ջուրին մեծ կապոյտը: Ապականումին գլխաւոր պատճառը կը նկատուին կոյուղիները որոնց միայն կէսին համար զտումի գործողութիւն կարելի է կատարել, իսկ մնացեալը ամբողջութեամբ կը թափի լիճին մէջ: Քաղաքապետը ըսած է թէ լիճը արտահոսք չունենալով կատարելապէս փակ շրջան է ու եթէ ամբողջութեամբ ապականի, անկարելի կ'ըլլայ փրկութեան ճար մը գտնել: Շրջանի միւս քաղաքապետարաններն ալ խոստացած են զօրակցիլ լիճը փրկելու աշխատանքին:

ԷՕՃԱԼԱՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Ինչպէս կը սպասուէր, Յունիս 29-ին, ՓՔՔ-ի պարագլուխը՝ Ապտուլլահ Էօճալան մահուան դատապարտուեցաւ Անգարայի Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին կողմէ:

Դատախազը արդէն մահապատիժ պահանջած էր եւ ոչ Յունիս 24-ին փաստաբաններուն պաշտպանողականները, ոչ ալ նախապէս կատարած իր զղջումները կրնային բան մը փոխել: Ամբաստանութիւնը կը վերաբերէր Էօճալանի ոճիրներուն եւ անջատողական գործունէութեան:

Վճիռը պէտք է վաւերացուի Խորհրդարանին կողմէ: Հաւանական է արդէն որ Էօճալանի փաստաբանները վերաքննութեան դիմեն եւ հարցը կրնայ ամիսներ տեւել:

Թրքական բոլոր հաստատութեանց շուրջ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են, մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ (օրինակ՝ Գերմանիա) ուր քրտական մեծ գաղութներ կան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ԹԻՊԵՐԻ, Փարիզի քաղաքապետը, որ անտեղի աճապարանքով մը իր թեկնածութիւնը դրած առջի օր իր իսկ յաջորդութեան, նեղը դնելով իր կուսակիցները, քննութեան տակ առնուեցաւ, այսինքն մեղադրանքի, քաղաքապետարանին ընկարանային (ԱՇ - ԷԼ - ԷՄ) հարցերու կապակցութեամբ: Ինք յայտարարեց այս քննութեան հարցը Մոնտին (Յունիս 29) տրուած հարցազրոյցով մը, աւելցնելով թէ անհասկնալի կը գտնէ: Հարցը կը վերաբերի ՕՓԱՔ-ի (Օֆիս Փիւպլիք տ'Ամենաժըման է տը Գոնսթրիւքսիոն) որու վարչական Խորհուրդին նախագահն է Ժ. Թիպերի 1978-էն ի վեր: Քննութիւնը բացուած էր հինգ տարի առաջ եւ Թիպերիի դէմ կասկած կայ որ «ազդեցութեան շահատակութեան մեղսակից» եղած է ՕՓԱՔ-ի շուկայական գործողութիւններու: ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի պաշտօնական բանբերը՝ Փաթրիք Տէվէճեան յայտարարեց այս առընչութեամբ որ Ռոլան Տիւմա իսկ ընդունեցաւ որ պէտք է քաշուէր Սահմանադրական Խորհուրդէն եւ ուրեմն հրաւիրեց Թիպերին որ նոյնն ընէ «յոյսեր տալու համար քաղաքական իր բարեկամներուն»: Արդարեւ, այս պատմութեամբ աջը կրնայ Փարիզի քաղաքապետարանն ալ կորսնցնել 2001-ին:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ մէջ կացութիւնը շատ խառնակ է եւ ՔՖՈՐ-ը չի յաջողիր դէմ դնել ալպանական բռնութեան: Ասոնց վրէժխնդիր արարքները Սերպերու դէմ կը ծաւալին: Արդէն 71 հազար Սերպեր հեռացած են, բայց նոյնքան եւ աւելի կը մնան: Յունիս 28-ին ալ Սերպերը շատ սիրտ չունէին ոգեկոչելու 1389-ին իրենց պարտութիւնը Քոսովոյի ճակատամարտին՝ օսմանեան բանակին առջեւ, միայն հոգեհանգիստ մը կատարուած է իշխան Լազարի հոգիին փրկութեան համար, ան սրբացուած է սերպ օրթոտոքս Եկեղեցիին կողմէ, ազգային հերոսն է ինկած այդ ճակատամարտին: Միւս կողմէ, կոչեր կ'ըլլան որ Միլոսեւիչ հրաժարի: Քոսովոյի մէջ ալ, ՔՖՈՐ-ը կը ջանայ ապազինել ՈՒ - ՉԷ - ՔԱ-ն, ըստ եղած համաձայնագրին: Աքսորի ճամբան բռնած են նաեւ ցիկաններ, որովհետեւ Ալպանացիներու յարձակման կ'են-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՅԱՌԱՋԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԱՄՆ–էն վերադարձին քանի մը օրուան կայքով Փարիզ գտնուեցաւ Պէյրութէն ծանօթ մտաւորական մանկավարժ Գրիգոր Շահինեան: Գրիգոր Պըլտեանի արձակին նուիրուած Յունիս 23-ի շատ շահեկան իր դասախօսութեան յաջորդ առաւօտ, Պէյրութ վերադարձէն անմիջապէս առաջ, ան ժամանակ գտաւ պատասխանելու մեր քանի մը հարցումներուն որոնք կը վերաբերէին գլխաւորաբար Պէյրութի դպրոցական, գրական միջավայրին ներկայի կացութեան:

Սփիւռքի դաստիարակչական – մանկավարժական, ու նաեւ գրական շրջանակներուն ծանօթ անուն մըն է Գ. Շահինեան. լուրջ ու արդիւնաւոր աշխատանք տարած երկու մարզերուն մէջ ալ որոնցմէ ամէն առիթի պատկանելիութիւն կը յայտնէ առաջինին:

Ան ծնած է 1930–ին Պէյրութ. աւարտելէ ետք Ճեմարանը, բարձրագոյն ուսում բոլորած է Պրիւսէլ, աւարտելով համալսարանի մանկավարժական – բանասիրական ճիւղը: Վկայուած է նաեւ Լիբանանի համալսարանէն, ապա Սորպոնի մէջ տոքթորայի աւարտաճառ ներկայացուցած: Ուսուցչութիւնը, մանկավարժութիւնը եղած է գլխաւոր ասպարէզը. ներկայիս կը ղեկավարէ Պէյրութի Խաչեր Գալուստեան մանկավարժական կեդրոնը:

Մտաւորական մարդու անոր վաստակին մէջ յատկապէս պէտք է շեշտել 1965 – 1970 «Ահեկան» թերթին խմբագրական աշխատանքը:

***

Հ. – Կրնայի՞ք ամփոփ համեմատական մը ընել Լիբանանի հայ մշակութային իրավիճակին նախապատերազմեան եւ յետ պատերազմեան պատկերին մասին, նկատի առած՝ յատկապէս կրթական, նաեւ մամուլի ու գրական մարզերը:

Պ. – Պէտք է ըսել, կարծեմ, դժբախտաբար որ այս մարզերուն մէջ նահանջ մը գոյ է. տեղքայլ պիտի ըսէի, բայց մշակոյթի գետնի վրայ տեղքայլը արդէն նահանջ կը նշանակէ: Նոյնիսկ պատերազմի ժամանակ, թերեւս պատերազմին պատճառով, կացութիւնը աւելի լաւ էր, քանի որ բանի մը դէմ կը պայքարէինք. մեր գոյութիւնը կ'ուզէինք, ի հեճուկս պատերազմին, շարունակել սովորական ձեւով: Մինչդեռ հիմա, դպրոցները նիւթական դժուարութիւններ ունին, մամուլը առհասարակ խեղճ վիճակի մէջ է, մշակութային գործունէութիւնը շատ դանդաղած է. իսկ գրականութեան մէջ նոր դէմքեր ես չեմ տեսներ: Այսպէս համատարած խեղճութիւն մը գոյ է եւ չեմ կարծեր որ ասիկա միայն պատերազմին հետեւանքն է: Հետեւանքն է նաեւ այն երեւոյթին որ կարգ մը մարդիկ մահացան, ուրիշներ մեկնեցան եւ գաղութը կորսնցուց իր ուժականութիւնը:

Հ. – Մշակութային միութիւննե՞րը:

Պ. – Անոնք որոնք մթնոլորտ կը ստեղծէին եւ այդ ուժականութիւնը պահելու կը նպաստէին, սկսան առօրեան պահպանելով, այսինքն՝ տեղեկագիր լեցնելու չափ գործունէութիւն մը ունենալով գոհանալ: Այդ պատճառով կրնանք ըսել որ ցանկալի վիճակ մը չունինք:

Հ. – Այս վիճակին անդրադարձ, մտահոգութիւն կա՞յ գաղութին մէջ. կամ կացութիւնը բարելաւելու տրամադրութիւնը:

Պ. – Այո, բայց մենք առհասարակ խօսող ենք. կը խօսինք, կը խօսինք, կը խօսինք, կարծելով որ բան մը կ'ընենք, մինչդեռ շատ յաճախ իսկական գործը չէ յաջորդեր խօսքին: Գոնէ ես այդ տպաւորութիւնը ունիմ:

Հ. – Կա՛ն բայց դրական տուեալներ ալ, որոնցմէ կարեւոր է կարծեմ Համազգայինի ամառնային երիտասարդական հաւաքը որ վերջին տարիներուն տեղի կ'ունենայ:

Պ. – Ասիկա քիչ մը զբօսաշրջութիւն է, քիչ մը ազգային ոգի, քիչ մը մշակոյթ, բայց կարծես դեռ հաւասարակշռութիւնը չէ գտած: Անշուշտ լաւ բան մըն է, բայց պէտք է աւելի կանոնաւոր ըլլայ:

Հ. – Պիտի ուզէի որ ամփոփ կերպով խօսիք ձեր ղեկավարած Խաչեր Գալուստեան Կեդրոնին գործունէութեան ու անոր հանդէպ ցոյց տրուած հետաքրքրութեան մասին. այս վերջին կէտը որպէս չափանիշ՝ գաղութին մէջ հայկական նիւթերու նկատմամբ եղած հետաքրքրութեան:

Պ. – Շատ ճիշդ չափանիշ է: Անցեալ տարի 30 աշակերտ ունէինք. աւելի ճիշդը՝ աշակերտուհի, որովհետեւ միայն աշակերտ մը ունեցած ենք 60 – 70–ի վրայ: Այս տարի ունինք 20:

Հ. – Լիսէաւարտներ են ձեզի եկողները…

Պ. – Այո՛, կամ լիսէէն ետք կուգան, կամ ուսուցիչ են, կուգան բարելաւելու: Երկու տարուան շրջան մըն է: Երկու ճիւղ ունինք. նախակրթարանի ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու եւ մանկապարտէզպանուհիներու: Այս վերջին բաժինը ճշգրիւ կը համապատասխանէ պետական ծրագրին: Նախակրթարանի բաժինը մեթոտի յատկացուած է միայն, քանի որ չենք կրնար լման էքոլ նորմալ մը բանալ: Մեզի հարկաւոր եղածը Հայոց պատմութեան, հայերէնի ուսուցիչն է: Եւ որովհետեւ գոյութիւն ունին հայագիտական հիմնարկներ, ինչպէս՝ Հայկազեան համալսարանի հայագիտական ամպիոնը, մենք չենք ուզեր գիտելիք տալ. մենք մեթոտ կուտանք: Ի՞նչպէս սորվեցնել հայերէնը, ի՞նչպէս սիրելի դարձնել զայն, ի՞նչ գործնական միջոցներով դասաւանդել Հայոց պատմութիւնը որպէսզի ուրիշ դասերով ծանրաբեռնուած աշակերտը հետաքրքրութիւն պահէ անոր նկատմամբ:

Պատահեցաւ որ անցեալ դասաշրջանի վերջաւորութեան նախակրթարան մը փակուի: Փակուեցաւ, անոր համապատասխան երկրորդական վարժարանին երկրորդականի բաժինն ալ: Ասիկա կը նշանակէ որ 40 ուսուցիչ դուրս դրուեցան: Միւս դպրոցներն ալ խնայողութիւն ըրին ու գրեթէ 50 ուսուցիչ անգործ մնացին: Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ մէկը ուսուցիչ ըլլալու համար մասնագիտանայ, նոյնիսկ եթէ երկու տարուան պզտիկ մասնագիտութիւն է ասիկա: Ատոր համար հիմա կը սպասեմ տեսնելու որ ի՛նչ պիտի ըլլայ այս տարուան կացութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի վիճակին, տագնապի մէջ են բոլոր դպրոցները: Նաեւ մանկավարժական տագնապի:

Հ. – Մինչեւ հիմա Լիբանանի դուրսէն ալ հետաքրքրութիւն ցոյց տրուա՞ծ է ձեր կեդրոնին նկատմամբ:

Պ. – Այո՛. մենք համասփիւռքեան ձեռնարկ ենք. ուր որ Կիլիկիոյ Թեմ կայ, հոն մենք կրթական օժանդակութիւն կրնանք ներկայացնել: Ըսել կ'ուզեմ, ի հարկին կը ղրկենք ուսուցիչներու պատրաստութեան կարող տարրեր: Օրինակի համար ես հիմա կուգամ Ամերիկայէն: Լոս-Անճըլըսի մէջ հայկական դպրոցներու ուսուցիչներուն հետ հանդիպում ունեցայ: Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի մէջ նոյն ձեւի հանդիպումներ եղան. խօսեցանք մեթոտի, ապագայ գործակցութեան մասին: Նոյն ձեւով երկու հոգիով երկու տարի առաջ գացած ենք Պարսկաստան: Եւ հոն հայերէնի աւելի քան 200 ուսուցչի հետ սեմինար ունեցանք: Նոյն ձեւով Հալէպ, Արցախ: Հոն Արագիւղ գիւղին մէջ աշխատանք տարինք: Ես անձամբ ամէն տարի Երեւան կ'երթայի. վերջին երկու տարիներուն գացի նաեւ Ստեփանակերտ: Համալսարանին մէջ դասախօսեցի. նաեւ երկրորդականի ուսուցիչներուն հետ հայերէնի մեր մեթոտին մասին հանդիպումներ ունեցայ: Երեւանի մէջ մեր կապերը սերտ եղած են յատկապէս «Ուսումնամեթոտական կեդրոն»ին հետ:

Հ. – Հայաստանէն պարբերաբար մտադրութիւն կը յայտնուի Սփիւռքի համար դասագիրք պատրաստելու: Այս ուղղութեամբ գործակցութեան, կամ գոնէ խորհրդակցութեան դիմում եղա՞ծ է ձեզի:

Պ. – Պաշտօնապէս ոչ: Բայց իրենց դասագիրքերուն համար ժամանակին կրթութեան փոխ – նախարար մը դիմած էր ինծի: Տեսնուեցանք ու գիս վերոնշեալ կեդրոնը ուղարկեց. դասախօսութիւններ եղան, բայց նկատեցի որ տակաւին շատ անգործնական բնոյթ ունի այդ աշխատանքը:

Ինչ կը վերաբերի Սփիւռքին համար դասագիրք պատրաստելու նիւթին, ժամանակին փորձեցին ու ձախողեցան: Սփիւռքի համար նախ որ միակ դասագիրք մը չի կրնար ըլլալ որովհետեւ իւրաքանչիւր գաղութ իւրայատուկ պայմաններ ունի ու դասագիրքը պէտք է այդ պայմանները յոլացնէ: Պարզ է որ համահայկական նիւթեր պէտք է ըլլան, բայց պէտք է նաեւ որ այն գաղութը ուր պիտի գործածուի այդ դասագիրքը, ներկայ ըլլայ հոն:

Հ. – Ի՞նչ է վիճակը ձեր մօտ ազատ ընթերցումի գրքոյկներու, հրատարակութիւններու:

Պ. – Կարելի է ըսել որ աւելի լաւ է, քան առաջ. որովհետեւ քանի մը ձեռնարկներ կան այդ ուղղութեամբ Լիբանանի մէջ, թէ անկէ դուրս: Օրինակ՝ Յ. Քիւրքճեան իր դասագիրքերուն կողքին յարակից ընթերցանութեան գիրքեր կը պատրաստէ որոնք իրենց լեզուով եւ մանկավարժական մօտեցումով շատ օգտակար են: Մեր Խ. Գալուստեան կեդրոնն ալ այդ կարգի 18 հրատարակութիւն ունի. ունինք, օրինակի համար Սասունցի Դաւիթի ամբողջ շարքը, ութ հատորիկով: Նոյնպէս «Կարմիր Ժամուց»ը, երախաներու, պատանիներու համար գիրքեր: Մեր ճիգը այն է որ օտար լեզուէ թարգմանութիւն չըլլայ, մեր գրականութենէն պատշաճեցում ըլլայ: Այս գործունէութիւնը մեր ծրագրին մաս կը կազմէ անով որ մենք չենք գոհանար միայն մեթոտը սորվեցնելով, այլ կ'ուզենք նաեւ մեր դպրոցներու աշակերտութեան եւ անոնց տարեկիցներուն ընթերցումի նիւթ հայթայթել: «Ազդակ»ի նախկին խմբագիր Սարգիս Մահսերէճեան որ ներկայիս Լոս-Անճըլըս է, հինգ հատոր հրատարակած է, քիչ մը դասական մօտեցումով Ղ. Աղայեանի գործերը այժմէականացնելով: Տեսայ որ Գանատա, Լոս – Անճըլըս կան մանկական հրատարակութիւններ: Համակարգուած եւ կազմակերպուած չէ աշխատանքը, բայց նուազ գէշ է վիճակը քան ուրիշ մարզերու մէջ եւ շատ աւելի լաւ՝ քան առաջ:

Հ. – Ընդհանրապէս մշակութային եւ մասնաւորաբար արեւմտահայերէնի վիճակը ի՞նչպէս կը տեսնէք Սփիւռքի տարածքին:

Պ. – Վճռական բան մը ըսել դժուար է, ունիմ տպաւորութիւններ: Կը կարծեմ որ տեղքայլը ընդհանուր բնոյթ ունի: Երբ կ'ըսենք որ Լիբանանի մէջ նոր դէմքեր չկան, ուրիշ տեղեր ալ շատ չկան: Իմ ճանչցած նորագոյն հեղինակներս որոնք արժէք կը ներկայացնեն, Վաչէ Պէրպէրեանը եւ Իշխան Ճինպաշեանն են որոնք արդէն 20 տարեկան չեն:

Հ. – Ի՞նչ կ'ըսէք Հայաստանի հետ մշակութային կապին մասին. մանաւանդ որ Պէյրութ տեղ մըն է ուր գրեթէ կանոնաւոր կերպով դէմքեր կը հրաւիրուին Երեւանէն, հանդիպումներ, ձեռնարկներ կ'ըլլան, նոյնիսկ երբ ոչ միշտ ընդունելի չափանիշերով:

Պ. – Մակերեսայինը աւելի յարմար բառ է: Դրականը կապին գոյութիւնն է. բայց այդ կապին որակը գոհացուցիչ չեմ գտներ: Արուեստագէտներ կուգան, ինչ որ լաւ է որպէսզի մենք իրենց կարողութիւններէն օգտուինք ու իրենց օգտակար ըլլանք: Բայց կը խորհիմ որ աւելի կարեւորութիւն պէտք է տրուի որակին:

Հ. – Այս երեւոյթը փոխադա՞րձ կ'ըլլայ. այսինքն, Երեւանէն Պէյրութ հրաւիրուածներուն պէս Պէյրութէն Երեւան ալ դէմքեր կը հրաւիրուի՞ն:

Պ. – Ո՛չ. բացարձակապէս: Փոխանակումը մշակոյթ – դրամ եզրերով է:

Հ. – Այլ խօսքով՝ փոխանակումը մշակութային չէ ամբողջովին, այլ աւելի՝ տնտեսական հանգամանքով:

Պ. – Բայց ատոր բացատրութիւնը այն է նաեւ որ Երեւանէն հրաւիրուածները փոխանակելու թիւը մենք չունինք: Պատրանք ալ պէտք չէ ունենալ: Ճիշդ է որ Սփիւռքի մէջ կա՛ն պատրաստուած ուժեր: Հոս դուք շատ լաւ մտաւորականներ ունիք. բայց անոնք ալ կամ լեզուական դժուարութիւն, կամ յարատեւ կերպով իրենց հետ գործակցելու դժուարութիւն ունին: Եւ հոս ալ պահանջ կայ, այնպէս որ աւելի լաւ է որ հոս մնան:

Հ. – Դուք ձեր բազմաճիւղ գործունէութեան մէջ ունեցաք բառարանակազմութեան աշխատանք մըն ալ. 1998-ին «Շիրակ» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց ֆրանսերէնէ հայերէն եւ հայերէնէ ֆրանսերէն, Յարութիւն Քիւրքճեանի ու ձեր պատրաստած բառարանը: Ի՞նչ պահանջքի արդիւնք էր ան ու ի՞նչ մօտեցումով պատրաստուած:

Պ. – «Շիրակ»ը ունէր Յ. Քիւրքճեանի ֆրանսերէնէ հայերէն բառարանը որ շատոնց հրատարակուած, վերհրատարակուած էր: Պահանջը կը զգար նոյնպէս գործնական հայերէնէ ֆրանսերէն բառարանի մը: Ես ընդառաջեցի դիմումին, թէեւ բառարանագէտ չեմ, սեւ աշխատանք տանող մէկն եմ: Գոյութիւն ունեցող բառարաններ նկատի ունեցայ եւ ճիգ մը ըրի նոր բառեր ալ մտցնելու: Միայն թէ նոր բառերու պարագային չըրի ինչ որ կ'ընէին ժամանակին, ինչպէս օրինակ ըրած է Ե. Տէմիրճիպաշեան որ հարիւրաւոր բառ շինած է: Ես կը մտածեմ որ բառը մէկ հոգիի կողմէ պիտի չշինուի. բառը կը շինուի, հրապարակ կ'ելլէ, կը գործածուի, համամտութիւն կը շահի ու յետոյ կրնայ բառարան մտնել: Առնենք օրինակ՝ ի-մէյլը. ես կ'ուզեմ ելգիր ըսել ինչպէս հեռագիրը. ելգիր՝ ելեկտրական գիր: Ուրիշ մէկը գիտեմ որ էջգիր կ'ըսէ: Բայց չեմ ուզեր ատիկա մտցնել բառարանի մէջ: Իմ համոզումովս՝ բառարանը ոչ թէ աւանկարտիստ, այլ՝ աւանկարտ–ին հետեւող, անոր գտածները եւ արդէն նստածը օգտագործող միջոց է:

Հ. – Սպառումին մասին գաղափար մը ունի՞ք:

Պ. – Այո՛: Շատ լաւ կը սպառի, մանաւանդ հոս:

***

Զրոյցը հազիւ աւարտած, Գ. Շահինեան բռնեց օդակայանին ճամբան, տեղը հասնելու, եւ աշխատանքին թելը ձեռք առնելու, գրեթէ յայտնի անհամբերութեամբ. աշխատանք որուն լծուած է տասնամեակներէ ի վեր եւ որ զինք քիչերու հետ կը հակադրէ միայն խօսողներու, շատ խօսողներու բազմութեան:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹՕՃԱԽԻՆ ՎԵՐԱԾԱՂՈՒՄԸ ԵՒ ԲԱՐԳԱՒԱՃՈՒՄԸ ԺԹ. ԴԱՐՈՒՆ

Իրաքի հայկական հին գաղութը դարեր շարունակ բարգաւաճման, տկարացման, տեղէ տեղ փոխադրութեան տարբեր հանգրուաններէ անցնելէ ետք կը հասնի մինչեւ ԺԹ. դար, երբ պարբերաբար կրկնուող համաճարակներուն զոհ գնաց հայութեան մէկ կարեւոր մասը, իսկ շատեր ալ հեռացան եւ տարբեր վայրեր ապաստանեցան:

Գաղթօճախը այնուհետեւ վերակենդանացաւ ԺԹ. դարու կէսերուն սկսած գաղթականական նոր հոսանքներով. կառուցուեցան եկեղեցիներ, դպրոց, հիմնուեցաւ մամուլ եւ այլն: Բայց այնուհետեւ թըրքական կառավարութեան չղթայազերծած կեղեքումներուն պատճառով մեծապէս

տուեց հայութիւնը, եւ շատեր գաղթեցին դէպի Եւրոպա, Հնդկաստան, Պարսկաստան եւ այլ երկիրներ:

ԻՐԱՔԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ՝ 1831–Ի ՄԵԾ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԷՆ ԵՏՔ

Իրաքահայ գաղթօճախը, որ բարգաւաճման բուռն ժամանակաշրջան մը բոլորած էր ԺԷ. – ԺԸ. դարերուն, նոյն դարու վերջաւորութեան սկսած համաճարակներուն մեծ թիւով զոհեր տուաւ եւ սկսաւ տկարանալ, իսկ 1831–ի համաճարակը ամէնէն մեծ հարուածը տուաւ գաղութին. շատեր մահացան, իսկ ողջ մնացողներէն շատեր ալ տարբեր վայրեր գաղթեցին:

Այս ժամանակ սուլթան Մահմուտ Բ. ախտաելով վերջ տալ կայսրութեան նահանգներուն եւ անոնց կառավարիչներուն ինքնիշխան գոյավիճակին, 1831–ին նոր կառավարիչ մը Պաղտատ ղրկեց: Նոր վալիին առաջին գործը եղաւ պետութեան ներկայութիւնը զօրացնել, կազմակերպեց տեղական իշխանութեան մարմինները, արար եւ քիւրտ ցեղախումբերու ինքնիշխան գոյավիճակը սկսաւ հակակշիռի ենթարկել եւ Քարպալայի ու Նաճաֆի շիի բարձրաստիճան հոգեւորականներուն վայելած անսահմանափակ իշխանութիւնը նուազեցուց:

Այնուհետեւ ենիչերիներու զինուորական կազմակերպութիւնները վերակազմուեցան եւ նոր ուժերով ստուարանալով Իրաք ղրկուեցան (ենիչերիներուն լուծարքէն ետք անոնք օսմանեան վեցերորդ բանակը կազմեցին), որմէ ետք Իրաքցի երիտասարդներու դաւակներ օսմանեան բանակին մէջ զինուորական ծառայութեան մտան:

Այս պայմաններուն տակ Իրաք սկսաւ զարգանալ. 1835–ին առաջին անգամ ըլլալով Եփրատի եւ Տիգրիսի վրայ սկսաւ շոգենաւ բանիլ, եւ առանձին ընկերութիւն կազմուեցաւ Պասրայէն Պաղտատ նաւային երթեւեկի ծառայութիւնը կանոնաւորելու համար:

Այս ժամանակ զօրացան կաթոլիկ եւ բողոքական (ինչպէս նաեւ հրէական) միսիոնարութիւնները, որոնք կեդրոններ եւ դպրոցներ բացին ու եկեղեցիներ կառուցեցին տարբեր քաղաքներու ու շրջաններու մէջ եւ սկսան համայնքներ կազմել տեղացի քրիստոնեաներէն. արդէն կաթոլիկ միսիոնարներ ԺԷ. – ԺԸ. դարերէն ի վեր թափանցած էին իրաքահայութեան մէջ եւ փոքրիկ համայնք մը կազմած էին: Իրաքի Հայ կաթողիկէ Մայր Վերափոխման Եկեղեցին կառուցուած է 1844–ին, Պաղտատի կեդրոնական Ռաս Քարիա թաղամասին մէջ:

Այդ տարիներուն սկսաւ վերակենդանանալ իրաքահայ հին գաղութը, երբ Հայաստանի տարբեր գաւառներէ ու Պարսկաստանէ Հայեր սկսան Պաղտատ, Պասրա եւ այլ քաղաքներ գաղթել, գլխաւորաբար՝ գործ գտնելու նպատակով:

Այս ժամանակ, 1843–ին Հնդկաստանէն գաղթելով Պաղտատ հաստատուեցան Թաղէոսեան եղբայրները. անոնցմէ Գէորգ եւ Յովհաննէս նոյն տարին իսկ բրիտանական հիւպատոսարանին մէջ քարտուղարի պաշտօն ստանձնեցին, իսկ 1845–էն ետք պաշտօնավարեցին Յակոբ եւ Գաբրիէլ: Այնուհետեւ Թաղէոսեան ընտանիքը նշանաւոր եւ ազդեցիկ դարձաւ Պաղտատի մէջ եւ «դպիրներու տուն» (պէյթ էլ քիթապ) անունով ճանչցուեցաւ:

Ցիշենք, որ գաղթօճախը փոքրիկ ըլլալով՝ Իրաքահայերը ժամանակին պատրիարքութիւն ղրկած էին Էջմիածին եւ խնդրած, որ նկատի ունենալով հայութեան փոքրաթիւ ըլլալու իրողութիւնը եւ երկրին խալամական դիմագիծը, արտօնութիւն տրուի իրենց մօտիկ ազգականներու միջեւ ամուսնութիւններ կատարելու՝ պահպանելու համար իրենց ինքնութիւնը. կ՚ըսուի, որ այս իմաստով ալ յատուկ կոնդակ մը ղրկուած է Էջմիածինէն, որ սակայն մինչեւ հիմա անգտանելի կը մնայ:

ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ԵՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Իրաքահայ գաղութը այսպէսով վերակենդանանալով՝ ԺԹ. դարու կէսերուն տարածուեցաւ տարբեր քաղաքներու եւ գլխաւորաբար Պաղտատի մէջ: Այս ժամանակ Պաղտատի հայ համայնքը բաւական ստուարացաւ եւ տարբեր թաղերու եւ մինչեւ հարաւային Շորճա արուարձանային գօտիին մէջ տարածուեցաւ:

Երբ հայութեան թիւը այսպէսով բազմացաւ, կարիք զգացուեցաւ հոգեւոր կեանքի կազմակերպման: Պաղտատի մէջ արդէն կար Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին, որ կառուցուած էր 1640–ական տարիներուն: Յետագային, սակայն, քաղաքական անկայունութեանց, հայ գաղութի տկարացման եւ անիշխանութեանց ժամանակաշրջանին ասորեստանցիներ (նեստորականներ) գրաւեցին եկեղեցին եւ ամբողջ դար մը իրենց պահեցին. բայց յետագային Մայր Աթոռի նուիրակ Մարտիրոս Արքեպիսկոպոս ղրկուեցաւ Պաղտատ. ան ստուգելէ ետք, որ եկեղեցին Հայոց պատկանած է, դատ բացաւ աշուրիներուն դէմ: Դատարանին որոշումով եկեղեցւոյ ներսն ու դուրսը փորուեցան եւ երբ երեւան ելան եկեղեցւոյ Հայոց սեփականութիւնը հաստատող արձանագրութիւններ, դատարանը սրբավայրը Հայերուն վերադարձուց:

Մինչեւ ԺԹ. դարու կէսերը Իրաքի հայ համայնքները Նոր Ջուղայի Ս. Ամենափրկիչ վանքին կապուած էին եւ անոր ենթակայ հոգեւոր հովուութիւն կը կազմէին: Իրաքահայոց հոգեւոր հովիւը, որ Պարսկաստանէն ղրկուած հոգեւորական մը կ՚ըլլար, Նոր Ջուղայի առաջնորդը կը նշանակէր Կաթողիկոսին համամտութիւնը ստանալէ ետք: Կացութիւնը այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ 1845, երբ Նոր Ջուղայէն ղրկուած վերջին հովիւը՝ Սուքիաս վարդապետ Յովնանեան վերադարձաւ Իրան: Այնուհետեւ Իրաքահայերը, նկատի ունենալով, որ Իրաք Օսմանեան կայսրութեան մաս կը կազմէ, որոշեցին Պոլսոյ պատրիարքութեան կապուիլ: Այսպէսով, 1848–ին Պաղտատ հասաւ նորընտիր առաջնորդը՝ բժիշկ պոլսեցի Մեսրոպ Ծայրագոյն Վարդապետ:

Մեսրոպ Ծայրագոյն Վարդապետին առաջին գործը եղաւ ազգային եւ հոգեւոր կեանքի կազմակերպումը եւ նոր եկեղեցիի մը շինութիւնը, եւ պաղտատաբնակ Հայերու ծախքով սկսաւ եկեղեցւոյ կառուցումը քաղաքին քրիստոնեաներով բնակուած թաղամասին մէջ: Եկեղեցւոյ կառուցման աշխատանքներ, նոյն ժամանակ, 1848 – 1849–ին Մեսրոպ Ծայրագոյն Վարդապետին կարգադրութեամբ Էջմիածին ղրկուեցան պաղտատաբնակ երկու Հայեր՝ Պաղտասար Դաւիթեան եւ Մանուէլ Տիլանեան, որպէսզի ուսում ստանան եւ վերադառնալով՝ ուսուցչութիւն ընեն նորահաս սերունդին:

Եկեղեցւոյ շինարարութեան աւարտէն ետք, 1852 Դեկտեմբեր 21–ին կատարուեցաւ օծումը եւ նորակառոյց եկեղեցին կոչուեցաւ Ս. Երրորդութիւն: Վարդապետը միաժամանակ եկեղեցին հասութաբեր կալուածներով օժտեց:

Նոյն տարին, 1852–ին, եկեղեցւոյ գաւիթին մէջ բացուեցաւ ազգային Ս. Թարգմանչաց վարժարանը, որուն առաջին տնօրէնը եղաւ Մանուէլ Տիլանեան:

Իրաքահայութեան ազգային եւ հոգեւոր կեանքի կազմակերպման մէջ երախտարժան դեր կատարելէ ետք Մեսրոպ Ծայրագոյն Վարդապետ վախճանեցաւ 1865–ին, Պաղտատի մէջ:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Ազդակ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՐԴԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻ ՄԱՐԴՈՅ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Անթիլիաս, 1999

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԸ

Փասատինայի Ռից Գարլթըն պանդոկին մէջ, Յունիս 11–ի երեկոյեան, տեղի ունեցած է ճաշ – ընդունելութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հայ Մշակութային Հիմնարկութեան: Ներկայ եղած են 75 զոյգեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրը նուիրած է 1000 տոլար: Բացումը կատարած է Խաժակ Տիքիճեան: Հանդիսութիւնը վարած է Զարլի Կալեան: Հայ Դատի Յանձնախումբի վարիչ – տնօրէն Արամ Համբարեան ներկայացուցած է վերջին տարիներու գործունէութիւնը, գնահատելով գաղութը՝ հայ դատի գծով ցուցաբերած իր գործօն մասնակցութեան համար: Խօսք առած է Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան եւ դրուատած Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը գաղութի կեանքին մէջ: Ապա, Հայաստանի Արտաքին նախարար Վարդան Օսկանեանի կողմէ աւագ հիւպատոսը Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին փոխանցած է գնահատագիր մը, Լոս – Անճըլըսի հիւպատոսութեան հետ Դաշնակցութեան ունեցած համագործակցութեան համար: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Յովիկ Սալբպա, նշելով որ այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Ռիչըրտ եւ Թինա Գարոլան 50 հազար տոլար նուիրած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան, իսկ տոքթոր եւ Տիկին Ալպէր Գարամանուկեան հոգացած են ճաշին ծախքերը: Այսպէսով, ձեռնարկէն գոյացած է 125 հազար տոլար, ի նպաստ Հ. Յ. Դ.ի աշխատանքներուն: Փակման խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

***

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՅԱՃԱԽՈՂ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ Ի ՊԱՏԻՒ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիու Գոլֆըրը» սրահին մէջ, Յունիս 16–ին, տեղի ունեցած է Ազգային Առաջնորդարանի հովանաւորութեամբ գործող՝ հանրային վարժարաններ յաճախող հայ աշակերտներու յանձնախումբին ձեռնարկը, պատուելու համար Կլէնտէյլի դպրոցական շրջանի ամերիկահայ 100 լաւագոյն շրջանաւարտները: Հանդիսութիւնը վարած է Էվլին Պաղտասարեան: Բանախօսած է Անի Յովհաննէսեան: Յանձնախումբի անդամ Մարիսա Սարեան նշած է թէ այս տարի Կլէնտէյլի շրջանի երեք «հայ սքուլներու» լաւագոյն աշակերտները Հայեր են: Ազգային Վարչութեան կողմէ խօսք առնելով տոքթոր Յակոբ Տէր – Մկրտիչեան ներկայացուցած է Ազգային Առաջնորդարանի կրթական ծրագիրները: Ապա կատարուած է մրցանակաբաշխութիւնը:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 81–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՆՇՈՒՄԸ

Փասատինայի «Սէքըրն» հանդիսասրահին մէջ, Յունիս 13–ին, նշուած է Հայաստանի Անկախութեան 81–րդ տարեդարձը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 1500 հոգի, որոնց կարգին՝ թեմին զոյգ Առաջնորդները, Հայաստանի աւագ հիւպատոսը, Ս.Դ.Հ.Կ.ի, Ազգային վարչութեան ներկայացուցիչները: Բացումը կատարած եւ հանդիսութիւնը վարած է Այտա Տիմիճեան: Խօսք առած են Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, Հ. Յ. Դ.ի կողմէ Սիւզի Ծերունեան – Խանզադեան, յանուն Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի Մարտիկ Կապուտեան: Օրուան բանախօսը՝ Հայաստանի Ազգ. Ժողովի վերընտրուած պատգամաւոր Ռուբէն Յակոբեան, անդրադարձած է Մայիս 28–ի խորհուրդին, ներկայացուցած է վերանկախութեան շրջանին արձանագրուած յաջողութիւնները եւ թերութիւնները: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ՏԻՍԱՓՈՐԱՆ (ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

– 1924 - 1925 –

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

– Շիտակը, Սահակ էֆէնտի, ես բան մը չեմ կրնար ըսել, պէտք է Մաննիկին հարցնեմ, նայինք, ան ի՞նչ կ՚ըսէ, որովհետեւ խնդիրը բաւական ծանրակշիռ է:

– Ծանրակշիռ. ինչո՞ւ ըլլայ, մենք օտար մարդ չենք, Նուարդը մեր աղջիկն է, մեզի չէ՞ք վստահիր:

– Ատ ինչ խօսք է, Սահակ էֆէնտի, վստահելու – չվստահելու խնդիր չկայ, դուք միտքս սխալ հասկցաք ... ես ծանրակշիռ ըսի, որովհետեւ այդ ձեր ըսած կերպով մեր աղջկան պսակը տեսնելէ պիտի զրկուինք:

– Դուն ալ, Բարսեղ աղա, թօհաֆ խօսքեր կ՚ընես, հիմակ տանիկ բաներու նայելիք ժամանա՞կ է:

– Եթէ ես չնայիմ, Մաննիկը կը նայի, անկէ զատ խեղճ կինը ի՞նչպէս կ՚ուզէք, որ մէկ օրէն միւսը սատնիկ յանկարծ աղջիկէն բաժնուի ... գոնէ առաջուց խօսուած ըլլար ... յետոյ անցագիրի խնդիր ալ կայ:

– Անցագիրը ինծի ձգէ, ես անմիջապէս հանել կուտամ, անոր դիւրին ճամբան գտայ:

– Կնոջս կամքը չառած՝ ես բան մը չեմ կրնար ըսել, – պնդեց Բարսեղ աղա:

– Լաւ, դեռ ժամանակ ունիս մինչեւ Գատըգիւղ երթալ գալու, շուտ գնա, Տիկին Մաննիկը տես եւ մեր որոշումը հաղորդէ, միայն թէ ջանա, որ համոզես զինքը:

Ժամ մը ետքը Բարսեղ աղա իր տունը հասած էր ու Սահակ էֆէնտիի խօսքերը հաղորդած իր կնոջ:

– Անկարելի բան է, – գոչեց Տիկին Մաննիկ, – ես աղջիկս սատնիկ մէկէն ի մէկ չեմ կրնար դուրսերը ղրկել:

– Սահակ էֆէնտին շատ կը պնդէ կոր, – դիտել տուաւ ամուսինը:

– Ուզածին չափ թող պնդէ:

– Անգամ մըն ալ Նուարդին հարցունենք, կարելի է ան երթալ կ՚ուզէ:

– Ուզէ նէ՝ ալ ես թող չեմ տար...

Այսուհանդերձ Նուարդը կանչեցին եւ լուրը հաղորդեցին:

– Եթէ մայրիկս ալ միասին գայ՝ կ՚երթամ, – առաջարկեց աղջիկը:

– Այդ ալ չըլլալիք բան չէ, – ըսաւ Բարսեղ աղա:

– Ես ի՞նչպէս կրնամ վաղը անմիջապէս ճամբայ ելլել, – պատասխանեց Տիկին Մաննիկ, – գոնէ քանի մը օր պէտք է, մինչեւ որ կարգադրութիւններս տեսնամ: Թող շաբաթ մը ետքը ճամբայ ելլեն...

– Ուրեմն համամի՞տ ես երթալու, – հարցուց ամուսինը:

– Քանի որ ուրիշ ճար չկայ, ի՞նչ ընենք... յայտնի է, որ Տիրանը հոս պիտի չկրնայ գալ, օր մը չէ նէ օր մը մենք անոր տեղը պիտի երթանք... անանկ չէ՞:

– Այնպէս է, – պատասխանեց Բարսեղ աղա, – խնդիրը այն է, որ Սահակ էֆէնտի պիտի ուզէ՞ ճամբորդութիւնը յետաձգել:

– Թող այդչափ զոհողութիւն մը ընէ:

Քիչ մըն ալ իրարու հետ խորհրդակցելէ ետքը Բարսեղ աղա վերադարձաւ Պոլիս եւ գնաց Սահակ էֆէնտին գտնելու, որուն հաղորդեց Տիկին Մաննիկին որոշումը:

– Մեր ճամբորդութիւնը յետաձգել անկարելի է, – յայտարարեց վաճառականը, – բոլոր տունը ժողված, բեռներնիս կապած ենք, այս իրիկուն ալ բարեկամի մը տունը պիտի անցընենք, տոմսակներն ալ առնուած են ... գիտե՞ս, որչափ դժուարութիւն կրեցինք, շոգենաւին մէջ առաջին կարգի երկու անկողին ձեռք ձգելու համար ... արդէն բեռներնուս մէկ մասն այսօրուընէ շոգենաւ տարինք, վերջապէս մէկ խօսքով՝ ստիպուած ենք մենք վաղը ճամբայ ելլելու:

– Այդ ատեն ի՞նչպէս պիտի ընենք, – պատասխանեց Բարսեղ աղա մտածկոտ:

– Ուրիշ բան մը կարելի է ընել: Քանի որ Տիկին Մաննիկ տրամադիր է ճամբորդելու, թող շաբաթ մը ետքը Նուարդը առնէ ու մեր ետեւէն գայ:

– Ուրեմն այդպէս ընենք:

Այս որոշումը տալէ ետքը Սահակ էֆէնտի խօսքը փոխեց.

– Գիտե՞ս, որ Դաշնակցիցները որոշած են Պոլսէն հեռանալ, – ըսաւ:

– Այո՛, կարդացի, – պատասխանեց Բարսեղ աղա:

– Անոնց մեկնելուն հետեւեալ օրը Միլլի բանակը Պոլիս պիտի մտնէ:

– Արդէն Բէնտիքէն քանի մը ժամ հեռուն է եղեր:

(Շար. 53)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — ՇՈՐՀԱՆՑԻՍՏ

Կարօ Գորգիկեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յուլիս 4-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց մօր՝

ՎԵՐԳԻՆ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ հօր՝ Պօղոս Գորգիկեանի, մեծ – մօր՝ Ազաւնի Կիւլէմեռեանի, եղբօր՝ Լեւոն Գորգիկեանի յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

***

Իր մօր յիշատակին Կարօ Գորգիկեան 2000 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 2000 Ֆր. «Յառաջ»ին:

(Շար. Ա. էջէն)

Թարկուին որպէս գործակիցներ Սերպերու:

ՌՈՕ հաւաքուած են Եւրոպական Միութեան, Մերքոսուրի (Արժանթին, Պրազիլ, Փարակուէյ, Ուրուկուէյ) եւ Չիլիի պետական քսան ղեկավարները հիմը դնելու համար ազատ փոխանակութեան գօտիի մը: Գասթրօ ալ ժամանած է եւ խանդավառ բազմութեան մը կողմէ ընդունուած: Տեսակցութիւն մը ունեցած է Շիրաքի հետ:

ՇԻՐԱՔ, նամակով մը Իսրայէլի նորընտիր վարչապետ՝ Պարաքը փորձած էր համոզել որ խաղաղութեան համար որեւէ կարելիութիւն չանտեսէ: Հարցը հոն է, որ այդ նամակը Ֆրանսացի բանագնացի մը կողմէ յանձնուած է Պարաքի գործակիցի մը, բայց հազիւ առաջքն առնուած է դիւանագիտական միջադէպի մը, որովհետեւ Պարաք ընտրուած վարչապետ է, որ դեռ գործի գլուխ չէ: Նեթանիահուի դահլիճը բուռն բողոք բարձրացուցած է:

ԳՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ ռմբափորձերը վերսկսած են եւ Յունիս 26-ին ալ հրապարակ իջաւ զինեալ պայքարի նոր կազմակերպութիւն մը՝ Արմաթա Գորսա (Գորսիքական Բանակ): 48 ժամուան մէջ, երկու կազմակերպութիւններ, առանձին առանձին մամուլի ասուլիսներ տուին: Առաջինը, որ 200 անդամներու անունով կը խօսի, միայն զինեալ ուժի վրայ կը կռթնի, պայքարելու համար «կալուածային չահագործման դէմ»: Միւսը, ծանօթ էՖ – էլ – էն – Սէ-ն է, որ աւելի քաղաքական ծրագիր ունի, հիմնուած՝ «ազգայնականներու ռազմագիտական միասնականութեան վրայ»: Երկու կազմակերպութիւններն ալ ստանձնեցին վերջին օրերու ռմբափորձեր: Նոր մըն ալ գործուեցաւ Պասթիա, Յունիս 29-ին:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարութիւն՝ տիկին Մատլէն Օլպրայթ դժգոհած է Ֆրանսացի իր պաշտօնակիցին այն սպառնալիքներուն մասին որոնք կան (եղեր) Ֆրանսայի մէջ կրօնական ազատութեան դէմ: Ինչ որ Ամերիկացիները «կրօնական ազատութիւն» մկրտած են ուրիշ բան չէ եթէ ոչ աղանդներու տարածումը: Ամերիկայի Արտաքին Նախարարութիւնը հրապարակած է իր տեղեկագիրը՝ արտասահմանի մէջ կրօնական ազատութեան մասին, ուր քանիցս կը մեղադրուի Ֆրանսան որ խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբ մը ստեղծած է աղանդներու վերաբերեալ: Ու ամերիկեան տեղեկագիրը կը յանձնարարէ ամերիկեան կառավարութեան որ «ուժգնօրէն օգտագործէ երկկողմանի դիւանագիտութիւնը այդ հարցին կապակցութեամբ, ներառեալ բարեկամ թէ դաշնակից երկիրներու հետ»: Երբ Յունիս 18-ին, Եւրոպայի Խորհուրդը կը պատրաստուէր յանձնարարութիւն մը քուէարկել «աղանդներու ապօրինի գործունէութեան մասին», ամերիկացի բազմաթիւ խորհրդարանականներէ նամակ մը հասած է նախագահին՝ Լորտ Ռըսըլ–Ճոնսթընի, ստիպողաբար պահանջելով որ «մերժուի յանձնարարութեան այդ ծրագիրը»: Եւրոպայի Խորհուրդը նկատի իսկ չէ առած եւ բանաձեւը քուէարկած է միաձայնութեամբ, Յունիս 22-ին: Տեղեկաբերը չէ ծածկած իր զարմանքը, յայտարարելով.– «Առաջին անգամն է որ Ամերիկեան Խորհրդարանը կը միջամտէ Եւրոպացիներու առօրեայ կեանքին»:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section *N a ï r i*/Beaumont-Marseille 12e

du 5 au 12 Octobre

VOYAGE SPECIAL

Pèlerinage en Terre Sainte

8 jours / 7 nuits

6.450 Francs (départ Marseille)
(taxe aéroport incluse)

en pension complète et toutes visites incluses

NAZARETH — CESAREE — CAPHARNAUM — TABGA — JERICHO JERUSALEM (son nom signifie "Cité de la Paix").

Arrivée au Mont des Oliviers, premier regard sur la Ville Sainte. Visite de BETLEEM et de la Basilique recouvrant la Grotte de la Nativité. Visite de Saint-Jacques des Arméniens. Visite du Saint Sépulcre. Visite de la ville nouvelle et messe au Patriarcat Arménien. Tracé historique du Chemin de Croix. Célébration de la Résurrection.

Renseignements et inscriptions (heures de repas)

Tél. 04 91 87 13 48 — 04 91 93 67 97
Versement de 2.000 F à l'inscription par chèque à l'ordre de la C. B. A .F - Beaumont.

Imprimé sur les Presses du Journal "HARATCH"
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Voyage dans le Jura

CBAF «AGNOUNI» D'ASNIERES
17-18 Juillet

Si vous voulez participer à **la fête champêtre du 18 juillet à la Colonie de Bellefontaine**, vous pouvez vous joindre au voyage organisé par la Section «Agnouni» d'Asnières.

Départ :
— 6h : Mairie d'Asnières;
— 6h15 : Porte d'Orléans, devant le Café «La Rotonde»;
— 6h30 : Pont de Charenton, devant le Café «Le Petit Caporal».

Retour Dimanche soir 18 Juillet.

Participation 550 F comprenant le voyage en car, la nuit à l'hôtel (base 2 personnes), le petit-déjeuner, l'excursion au lac des Rousses.

Inscriptions :
01 40 11 19 33 ou **01 47 99 92 35** ou **01 42 42 85 87**

Roma - Armenia

Catalogue sous la direction de Claude MUTAFIAN
• Edition de Luca

(Exposition Salle Sixtine, Bibliothèque Apostolique du Vatican, jusqu'au 16 juillet)

Edition en langue française disponible

à la **Librairie H. SAMUELIAN :**
51, rue Monsieur-le-Prince — 75006 PARIS

Prix 295 F + Frais de port.

Հ.Բ.Ը.Մ.
ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

1999 – 2000 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 73 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական երկսեռ, գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ վարժարան է: Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջները գոհացնող կառոյցներով՝ տարրալուծարաններ, համակարգիչներ, գրադարան, մարզական համալիր:

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը համապարփակ է.

● Հայերէն լեզու, գրականութիւն եւ պատմութիւն: Այլ նիւթերը՝ անգլերէնով:

● Կը դասաւանդուի աշակերտի ծննդավայրի լեզուն (օրինակ՝ արաբերէն, յունարէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն): Ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար թիւով խմբակ գոյանալու պարագային:

● Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անբաւարար մակարդակ ունեցող աշակերտներուն՝ մասնայատուկ դասաւանդութիւն:

● Ուսումնական ծրագիրը միջազգային չափանիշերու եւ մակարդակներու վրայ հիմնուած է՝ անգլիական GCE "O" Level-ի (Սովորական մակարդակ) եւ "A" Level-ի (յառաջացած մակարդակ), IGCSE-ի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT 1-ի եւ SAT 2-ի պատրաստութեան:

● Աշակերտները կը պատրաստուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմաններուն համապատասխանող ծրագրով:

● Արտադասարանային ծրագրուած գործունէութիւններէն են՝ նկարչութիւնը, պարարուեստը, երգչախումբը, փողերախումբը, լրագիրը, թատերականը, սկաուտական եւ մարզական շարժումները:

● Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական սահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ եւ ջանասէր աշակերտներուն համար:

● Հաստատութեան վկայականը ստացող շրջանաւարտները հնարաւորութիւնը կ'ունենան իրենց բարձրագոյն ուսումը շարունակելու լաւագոյն համալսարաններու մէջ: (Ամերիկեան, Եւրոպական, Հայաստանի եւ...)

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝

A. G. B. U. —

Melkonian Educational Institue
Admission Office
(Attn. Mrs. I. Guevherian)
P.O.Box 21907, CY-1514 Nicosia, Cyprus
Tel. : +357-2-422195 / 422204
Fax : +357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy
www.melkonian.ac.cy

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CENTRE DE VACANCES DE BELLEFONTAINE (Jura)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août :
Dates : du 29 juillet au 20 août
Prix : 3 400 + 450 F (transport Paris et Marseille)
Ages : enfants nés entre le 01/01/84 et le 31/12/92
Veuillez contacter la section la plus proche de votre domicile ou téléphoner au Conseil d'Administration de la CBAF au : 01. 48. 24. 46. 57.

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՑԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ձոխ խաքալով

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Գաշանի մասնաճիւղին՝

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին

ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 16

Salle des Fêtes «Léo Ferré» de Bagneux

Animation : Orchestre «SPITAK»